ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 1ER NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8636 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4437

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ԽԱԽՈՒՏ

Թուրքիոյ վարչապետը, Ատնան Մէնտերէս, Հոկտեմբեր 20ին Ուաշինկթընի մէջ, լրագրողներուն հետ ունեցաւ տեսակցութիւն մը, որուն ընթացքին երկու նշանակալից յայտարարութիւններ ըրաւ :

Երբ թղթակիցները մանրամասնութիւններ խնդրեցին Իզմիրի ծանօթ «միջադէպ»ին մասին, Վարչապետը, Թրքաբարոյ իմաստակութեամբ, յայտարարեց թէ «անհիմն զրոյց» էր թէ Թուրքերը ծեծած էին քանի մը Ամերիկացի զինուորներ, որոնք ամբաստանուած էին թէ ամերիկեան տօլար կը ծախէին Սեւ Շուկային մէջ: Այդ «զրոյց»ը հրապարակ նետած էին Համայնավարները՝ Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ դժտութիւն յառաջ բերելու դիտաւորութեամբ ...

Մեր ընթերցողներուն յիշողութիւնը թարմացնելու համար, ըսենք որ խնդրոյ առարկայ ամերիկացի զինուորները ձերբակալուեցան Օգոստոս 2ին:

Թուրք ոստիկանութիւնը թակարդ մը լարած էր անխոհեմ երիտասարդներուն համար՝ Թրքուհիի մը մեղսակցութեամբ :

«Զրոյց» չէ, այլ անհերքելի իրողութիւն որ Թուրքերը վայրագօրէն խոշտանգած էին այս զինուորները: Հոմէն արձակուած հեռագիր մը կուտար ականատեսի մը վկայութիւնը թէ «չորս Ամերիկացի զինուորները բանտարկուած էին խուցի մը մէջ, անօթի – ծարաւ եւ քնանալու տեղ անգամ չունէին »:

Վկան կ'աւելցնէ թէ«զինուորներէն մէկը, գլխիվայր կախեցին ձողի մը վրայ եւ սկսան բիրերով ու խարազաններով ծեծել »:

Կը յանէք որ այս պատմութեան պատճառաւ, Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ դիւանագիտական յարաբերութիւնները լարուած են :Հաւանական է: Թէեւ չատ լաւ գիտենք որ Թուրքիոյ դաշնակիցներէն ոչ մէկուն դիւանագիտական յարաբերութիւնները, Թուրքիոյ հետ, լարուեցան 1955ի Սեպտեմբերին, երբ Անգարայի կառավարութեան գիտակցութեամբ ,հաւանութեամբ եւ նոյնիսկ անոր կարգադրութեամբ, մէկ գիշերուան մէջ Թուրք ամբոխը քարուքանդ կ'ընէր քրիստոնեայ փոքրամասնութեան մը եկեղեցիները կամ կը կողոպտէր ուրիշ փոքրամասնութեան մըն ալ խանութները, Վոսփորի ափերուն վրայ :

×

Վարչապետ Մէնտերէս, հարազատ շառաւիղը Համիտներու եւ Թալէաթներու սերունդին, եա կ'երթայ քառասուն տարի, վաթսուն տարի եւ կ'ուրանայ բարբարոսութիւն մը, որ տեղի ունեցած է, օր ցերեկով , իր հայրենիքին մէջ: Պատիժ մը, որ համապատասխան չէ գործուած օրինազանցութեան եւ կը յիշեցնէ այն օրերը, երբ , նոյնիսկ Եւրոպայի մէջ, փուշէն պատառ մը հաց գողցողը կը գնդակահարուէր :

Մէնտերէս հաւատարմօրէն կը քալէ իր նախորդներուն ճամբէն: Անոնք ալ, Առաջին Աշխարհամարտի վաղորդայնին, ուրացան 1915ի Եղեռնը եւ նոյնիսկ փորձեր կատարեցին՝ ողբերգութեան պատասխանատու հռչակել տալու համար այդ աննախընթաց Եղեռնին զոհը — Հայ ժողովուրդը :

Դժբախտաբար, այս տեսակ պարագաներու մէջ, միշտ Թուրքիան է որ կը շահի իր դատը: Եւ օտար կառավարութիւնները, գրեթէ միշտ, կը հաւատան Անգարայի վարիչներուն հերքումներուն , մերթ համար — զոհերուն համար — անհասկնալի պատճառներով :

×

Երբ Թղթակիցները խօսք կը բանան մամուլի ազատութեան մասին եւ դիտել կուտան իրեն թէ խօսքի եւ գրչի ազատութիւնը կաշկանդուած է Թուրքիոյ մէջ, վարչապետ Մէնտերէս կը հերքէ այս ամբաստանութիւնն ալ եւ կը յայտարարէ թէ Թուրքիոյ օրէնքները ամէն ազատութիւն կուտան մամուլին :

Յետոյ, խոստովանութիւն մը — «Եթէ, երբեմն, սխալներ կը գործենք, պատճառը այն է որ մեր երկիրը, դեռ նոր, սկսած է նման ազատութիւններէ օգտուիլ »:

Այս խոստովանութեան կը յաջորդէ լուսաբանութիւնը. «Եթէ դուք ալ կարդաք այն բաները, որոնք լոյս կը տեսնեն մեր թերթերուն մէջ, դուք ալ մեր վիճակը կը հասկնաք »:

Որեւէ դիտողութիւն չունինք վերոյիշեալ սրտառո՛ւչ խոստովանութեան մասին:

Այո՛, Թուրք ժողովուրդը, հակառակ իր շնորհալից յայտարարութեանց, տակաւին ընտելացած չէ ժողովրդավար երկիրներու ազատութեանց հետ :

Ամէն բան արուեստական է Թուրքիոյ մէջ: Շինծու եւ խախուտ :

Մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ ուրիշ երեւոյթ մը :

Անգարայի կառավարութիւնը, իր մշակած օրէնքներով, թոյլ չի տար Թուրք լրագրողին որ օրուան վարիչներուն դէմ գրէ, անվայել վերագրումներ ընէ անոնց եւ վարկաբեկէ զանոնք՝ յաչս ժողովուրդին:

Պատահեցաւ որ Հիւսէյին Եալչըններու եւ Ահմէտ Եալմաններու նման հեղինակաւոր դէմքեր անգամ պատժուէին տուգանքով կամ բանտարկութեամբ, որովհետեւ յանդգնութիւնը ունեցած էին անհամ քննադատութիւններ բանաձեւելու կառավարութեան դէմ : Նման պատիժներով , Անգարայի իշխանութիւնները կ'ուզեն փաստել իրենց անաչառութիւնը:

Բայց , շատ նշանակալից երեւոյթ է որ երբ Թուրք լրագրողը գրգռիչ յայտարարութիւններ ընէ Հայուն կամ Յոյնին դէմ, Մէնտերէսները աչք կը գոցեն եւ մոռացութեան կուտան մամուլի օրէնքին տրամադրութիւնները:

Այսօրուան դեմոկրա՛տ Թուրքիոյ մէջ, ունէ Թուրք խմբագիր կրնայ, ազատօրէն, աղդարարութիւններ կամ քօղարկուած սպառնալիքներ ընել հայ փոքրամասնութեան դէմ, եւ չի պատժուիր :

Թուրք խմբագիրը կրնայ իր ուզածին չափ եւ իր ուզածին պէս յարձակիլ Հայ եւ Յոյն փոքրամասնութեանց վրայ եւ ինքն իր գլխուն, պատուիրել Հայուն եւ Յոյնին որ մոռնան իրենց մայրենի լեզուն եւ Թուրքերէն խօսին :

Թուրք բարեխնամ իշխանութիւնները չեն սաստեր զինքը :

Հետեւաբար, կը նշանակէ որ ժողովրդավա՛ր Թուրքիոյ մէջ կրնաս Հայուն դէմ գրել ու խօսիլ, բայց չես կրնար օրուան վարիչներուն դէմ արտայայտուիլ :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ԱՄԵՐԻԿԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուաշինկթընի դիւանագիտական եւ ընդհանրապէս լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտարարեն թէ Նախագահ տը Կոլ ամիսներ առաջ որոշած էր 1960ին Միացեալ Նահանգներ այցելել, փոխադարձելու համար Նախագահ Այզընհաուըրի Ֆրանսա այցելութիւնը : Այսուհանդերձ, թուական մը ճշդուած չէ տակաւին :

Դիւանագիտական շրջանակները կը շեշտեն նաեւ թէ Զօր. տը Կոլի Ուաշինկթըն այցելութիւնը ֆրանքօամերիկեան բնոյթ կը կրէ. ճիշդ այս պատճառով, երկու Նախագահներու հանդիպումը Մեծերու ժողովին պատրաստութեան հետ կապ չունի : Թուականը պիտի ճշդուի Այզընհաուըրի եւ տը Կոլի միջեւ :

Հետեւաբար, հաւանական է որ Ֆրանսայի Նախագահին ճամբորդութիւնը տեղի ունենայ Արեւելք – Արեւմուտք հանդիպումէն առաջ: Թէեւ, պատճառ մը չկայ որ Մեծերու ժողովը յետաձգուի տը Կոլի ճամբորդութեան համար. Ֆրանսա եւ Ամերիկա իրենց հարցերը կրնան լուծել Խրուշչեւի հանդիպելէ առաջ կամ վերջ: Ամէն պարագայի մէջ, կիսապաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդեն թէ Զօրավարը կը մտածէ յառաջիկայ Գարնան Ամերիկա երթալ :

Անգլօամերիկեան մամուլը մեծապէս հետաքրքրուած է տը Կոլի քաղաքականութեամբ : Անգլիական «Նիուզ Քրոնիքըլ» թերթը կը գրէ .— Նախագահ տը Կոլի հետ ունեցած թղթակցութեանց մէջ, Վարչապետ Խրուշչեւ իր գոհունակութիւնը յայտնած է Ֆրանսայի ալժերական քաղաքականութեան համար, մասնաւորապէս յիշելով ալժերիացի ժողովուրդին առաջարկուած ինքնորոշման իրաւունքը :

Կը կարծուի թէ Խրուշչեւ համաձայն է որ Ֆրանսա մնայ Ալժերիոյ մէջ. այս պարագան կը բացատրուի անով՝ որ խորհրդային պարագլուխը կը վախնայ չինական խլրտումներէ, մտածելով որ Փեքինի իշխանութիւնները կրնան հասնիլ մինչեւ Հիւս. Ափրիկէ :

Բրիտանական թերթը կ'աւելցնէ թէ Խրուշչեւ համաձայնած է Ալժերիա եր –

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՉՈ՞ՐՍ ԹԷ ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ...

Արեւմտեան Չորս Մեծերը համաձայնեցան ժողով մը գումարել Դեկտեմբեր 19ին, Փարիզի մէջ: Հակառակ թէ համաձայնութիւնը գոյացած՝ նոր դժուարութիւններ կը յարուցուին կարգ մը դաշնակիցներու կողմէ, որոնք կ'ուզեն մասնակից ըլլալ Փարիզի խօսակցութեանց :

Թէեւ պաշտօնական առաջարկներ չեն եղած ցարդ, բայց կարգ մը զրոյցներու համաձայն, Արեւմտեան քանի մը երկիրներ կը փափաքին որ Դեկտեմբեր 14ին Փարիզի մէջ բացուելիք Ատլանտեան Ուխտի ժողովը աւելի բարձր մակարդակի մը վրայ դրուի :

Այս տեսակէտէն մասնաւորապէս կը խօսուի Պելճիոյ մասին, որ անցեալ ամառ, Ժընեւի ժողովի ընթացքին առաջարկած էր որ աւելի սերտ յարաբերութիւններ ըլլան Ատլանտեան Ուխտի «Մեծ»երուն եւ «Փոքր»երուն միջեւ : Առաջարկին զօրավիգ կանգնած էր Իտալիա: Արդարեւ, երբ Արեւմտեան Գերմանիա կարեւոր դեր մը կը խաղայ Դաշնակիցներու մէջ, Հռոմի կառավարութիւնը պատճառ մը չի գտներ որ զինքը դուրս ձգէ «կարեւոր խօսակցութիւններէ »:

Պելճիոյ առաջարկը կը վայելէ նաեւ այլ երկիրներու համակրանքը, ինչպէս՝ Հոլանտա, Դանիա, Թուրքիա: Այս պայմաններու մէջ, կը կարծուի թէ շուտով պիտի առաջարկուի Արեւմտեան Մեծերու ժողովը փոխանակ չորսի՝ 15 երկիրներու մասնակցութեամբ գումարել :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ԱՆՈՒՇ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

★

Ափսո՜ս՝ գնացող մէկը կայ Մոսկուա :
Ու քեզ մի նամակ գրել ուզեցայ :
Առաջին էջը նոր էի սկսած ,
Որ հիւրեր եկան ու կիսատ մնաց :

Բայց երբ առաւօտ թերթը ձեռք առայ ,
Քո մահուան բօթը սոսկումով տեսայ :
Կսկծեց սիրտս, այրուեց շանթահար ,
Մի՞թէ իրաւ է, մի՞թէ դու մեռար :

Ա՜խ, ի՜նչքան բաներ կ'ուզէի ասել ,
Չէ՞ որ վաղուց է քեզ չէի տեսել :
Այդ ո՞վ յանդգնեց հանճարդ շքեղ
Հանգցնի, ոգուդ աստղերը բիւրեղ :

Զգացումների դու լոյս – շատրուան,
Դու, ոսկի հէքեաթ, երազ դիւթական ,
Մի՞թէ դու չկաս, մի՞թէ դու մեռար ,
Անմահ գեղեցկի իշխան սիրահար :

Ինչո՞ւ է ծագում արեւը կրկին,
Ինձ ծաղր է թւում, եւ տաղտուկ ,եւ սին,
Ամէն ինչ՝ ունայն:
Ընկեր իմ անգին,

Իմ վաղուց սիրած հոգի մտերիմ ,
Ո՛չ, դու չես մեռել, քո գիրքը ահա,
Հրաշք երգերդ իմ կրծքի վրայ:
Կարդում եմ անդուլ եւ մարգարտաշար
Քո սուրբ տողերից լսում անդադար
Ձայնդ անուշիկ, եւ պատկերդ հեզ
Առջեւս է կանգնում, համբուրում եմ քեզ
Խորունկ կարօտով: Բայց, ասա, ինչո՞ւ
Այսպէս շտապով հեռանում ես դու ,
Ա՜խ, ասա, ե՞րբ ես դու ինձ մօտ գալու,
Մի՞թէ իրարու էլ չենք տեսնելու .
—«Կեա՛նք, տխուր հովիտ՝ յաւիտեան
լալու »:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս անտիպ քերթուածը գտնուած Աւ. Իսահակեանի ձեռագիրներուն մէջէն: Կը կրէ 19 Մարտ — 22 Յուլիս 1920 թուականը, գրուած է Ժընեւ : Տպագրուած է առաջին անգամ Երեւանի Գրական Թերթին մէջ, 16 Հոկտ. 1959:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԵՒՀՆԴԻԿ տագնապը հետզհետէ աւելի ծանր բնոյթ կը ստանայ: Ինչպէս ծանօթ է, Նոր Տելհիի կառավարութիւնը որոշեց զինեալ ուժեր ղրկել այն շրջանները՝ որոնք գրաւած են Համայնավար Չինացիներու կողմէ. Փեքին այս առիթով յայտարարեց թէ երբ Հնդիկ ուժեր մտնեն Լատաքի շրջանը՝ չինական զինեալ ուժերը պիտի միջամտեն. այս յայտարարութիւնը «վերջնագիր» մը կը նկատուի Հնդիկներու կողմէ : Մինչեւ իսկ կը յայտարարուի թէ համայնավար ուժեր սկսած են կեդրոնանալ Հնդկաստանէն նոր գրաւուած հողամասերու վրայ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետ Պրանտ Պրիւսէլի մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ Խրուշչեւ – Այզընհաուըր տեսակցութենէն ետք խորհրդային վերջնագիրը ի զօրու չէ ներկայիս. «այս է պատճառը որ կիրքերը հանդարտեցան: Պատերազմի վտանգն ալ հեռացաւ »:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ ներկայացուցիչ Ահմէտ Շուքէյրի ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբին մէջ բուռն յարձակումներ գործեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ, յայտարարելով թէ առաջինը զինաթափութեան դէմ է իսկ Ֆրանսա «կ'ականահարէ» Մեծերու յառաջիկայ ժողովը :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

5.

Կը նմանիմ ճամբորդի մը՝ կոյս անտառի մը մէջ ուղեկորոյս: Ոչ մէկ հետք ոտքի՝ իբրեւ ուղենիշ: Ատոր համար չամբուտ ճեղքելու յոգնեցուցիչ այս փորձերը, եղտիւրին մէջ հուն գտնելու տաժանելի այս ճիգերը, սաղարթուտքին մէջէն լոյսի ցոլեր քաղելու այս տաղտկալի ջանքերը: Հէքեաթին կրտսեր հերոսին նման, փնտռելու ելած եմ ոչ թէ Թագաւորին աղջիկը, զոր դեւն է առեւանդեր, ինչպէս կ՚ըսուի, այլ ... մեր լեզուին մէկ գաղտնիքը, — գրչական ի՞նչ ձեւով կը յանգուէրի եւրոպական Օ ձայնը, մեր լեզուին մէջ:

Ինչպէս խոստովաներ էի սկիզբէն, դեռ ... անտառ չմտած, հայ լեզուի ամէնէն բարդ հանգոյցներէն մին կը համարիմ հարցը թէ, նախ, կարելի՞ է բառավերջ կազմել Ո տառով, ինչպէս՝ Հաճո կամ Կարո, երկրորդ՝ նոյն այդ ձեւին անումը չէ՞ արդեօք ՈՅ ձեւը, ինչպէս՝ Հաճոյ կամ Կարոյ: Այս հարցին լուծման կապուած է կլոր Օ տառով անուանայանդի գործածութեան վճիռը, գրելու համար՝ Կարօ:

Նոյն ուղեկորոյս վիճակին մատնուած են մեր մեծ հայագէտները՝ բոկեղ տառը իրենց վզին անցուած: Գերեվարութեան շղթայ մը կարծես, Օ տառը չա՛տ է չարչրկած մեր քերականները, Գրիգոր Մագիստրոսը, Յովհ. Երզնկացին, նոյնիսկ արդի լեզուաբանները:

Նորերուն հետաքրքրութիւնը կատաղութեան հասած է՝ երբ չեն յաջողած քակել օղակին հանգոյցը:

1911ին, Աճառեան կը դիմէր Մեծն Աղեքսանդրի հնարամտութեան, — աւելորդ կը համարէր Ո տառը, զոր կը փոխարինէր Օ տառով, վերջ դնելու համար վէճին: Իսկ ուրիշներ կ՚առաջարկէին «դէն դցել Օ տառին գործածութիւնը, եւ փոխարինել նրան Ո տառով»: Եկուր ելիր հանգոյցին մէջէն:

1913ին, գիրերու գիւտին յոբելեանին առթիւ, զոր տօնեցինք արտակարգ եւ աննախընթաց հանդիսութիւններով՝ երբ Թիֆլիզ ու Պոլիս մրցումի ելած էին կարծես, Էջմիածնի մէջ կազմուեցաւ Յանձնաժողով մը՝ քննելու համար հայ լեզուի ուղղագրական անիշխանութիւնը: Առաջին առթիւ, ծրագրուեցաւ Էջմիածին հրաւիրել հայ նշանաւոր գրողները, բանասէրները եւ օտար հայագէտներ: Խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր մէկին, բայց հրաւիրագիրները ղրկուեցան ... Սեպտեմբերին: Այս յապաղումը պատճառ դարձաւ որ ձեռնարկը վիժի: Բարեբախտաբար հրաւիրագրին կ՚ընկերանար հարցարան մը, զոր պատրաստած էր Մանուկ Աբեղեան: Ետքէն, այս հարցարանը հրատարակուեցաւ Արարատ ամսագրին մէջ:

Աղէկ կը քաղենք հարցում մը, որ կը վերաբերի Ո տառին ճակատագրին եւ մեզ հետաքրքրող հարցին. —

«Կարելի՞ է արդեօք Օ տառը դուրս ձգել (այբենարանէն) եւ տեղը միշտ Ո գրել: Եթէ կարելի չէ, կարելի՞ է արդեօք, այժմ, պահելով բառերի սկզբի Օ տառը, Ո գրել բառերի մէջը եւ վերջը՝ Օ տառին տեղը: Ի՞նչն է արդիւնք լինում այդ փոփոխութեանը: Արդեօք արժէք ունի՞ այստեղ Օ տառով գրուող բառերի ստուգաբանութիւնը: Ո՞րքան դիւրութիւն առաջ կը գայ դրանով եւ ո՞րքան կը փոխուէր բառերի պատկերը»:

Ձեռնարկը ձախողեցաւ, ինչպէս ըսինք: Բայց Մ. Աբեղեան պատրաստեց եւ հրատարակեց զեկուցում մը (Արարատ, 1913, Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր):

Արտասահմանէն հասած էր Փրոֆ. Մէյեէին պատասխանը, — Ֆրանսացի մեծանուն հայագէտը, Աճառեանի ուսուցիչը, աւելորդ կը գտնէր Օ տառը, (Աճառեան աւելորդ կը գտնէր Ո տառը):

Երկրէն ներս, գրեթէ բոլոր պատասխանները հակառակ էին ուղղագրական բարեփոխութեան:

1921ին, Մանուկ Աբեղեան ուղղագրական բարեփոխութեան իր ծրագիրը կը ներկայացնէ Ժող. լուսաւորութեան գործավար Աշոտ Յովհաննիսեանի: Ծրագիրը կը տպագրուի եւ կը ղրկուի հայ լեզուի վարպետներուն՝ խնդրելով որ յայտնեն իրենց տեսակէտները: Ոչ մէկ պատասխան: Մէկ տարի ետքը, 1922 Փետրուարին, լուսաւորութեան նոր գործավարը, Մակինցեան, կը կազմէ յանձնախումբ մը, որուն անդամներն էին Աբեղեան եւ երեք ուրիշներ, — նախագահը՝ գործավարը: Խականին մէջ՝ չորս հոգինոց յանձնախումբ մը: Երկու անդամները կը մերժեն ընդունիլ առաջարկուած ուղղագրական փոփոխութիւնները: Այս անգամ ծրագիրը կը ղրկուի Գործավարներու Խորհուրդին, որ յեղափոխականի վայել աճապարանքով ... կը վաւերացնէ զայն եւ իբրեւ օրէնք կը պարտադրէ 1922 Մարտ 4ին:

1926ին, աշնան, Երեւանի մէջ կը կազմուի նոր յանձնախումբ մը, քննելու համար նոր ուղղագրութիւնը եւ դժգոհութիւնները: Կ՚անդամակցին տասնեմէկ հոգի, — Մ. Աբեղեան, Հ. Աճառեան, Թ. Ավդալբէգեան, Գ. Լեւոնեան, Ա. Խաչատրեան, Ս. Կանայեան, Գ. Ղափանցեան, Յ. Մանանդեան, Ս. Յակոբեան, Լէօ եւ ... Շիրվանզադէ:

Այս յանձնախումբին առջեւ զեկուցում մը կը կարդայ Հրաչեայ Աճառեան, որ կը վտարէ ... Օ տառը՝ այս անգամ զայն փոխարինելու համար Ո տառով: Փարիզէն, պատասխանելով յանձնախումբին, Փրոֆ. Մէյեէ կը կրկնէ իր տեսակէտը, — անօգուտ է պահել Օ տառը: Իսկ Փրոֆ. Մառ կ՚առաջարկէ պահել կամ Ո տառը, կամ Օ տառը, — նախընտրութիւն չի յայտներ, այլ միայն աւելորդ կը համարի պահել նոյնաձայն երկու տառեր:

Յանձնախումբը ունէր նաեւ ենթայանձնախումբ մը, որ կազմուած էր «Երեւանում ապրող մանկավարժներից՝ քննութեան ենթարկելու համար ուղղագրական խնդիրները դպրոցական – մանկավարժական տեսակէտից», — Գ. Էդիլեան, Վ. Թոթովենց, Ս. Թորոսեան, Ս. Լիսիցեան, Ա. Խնկոյեան, Մ. Խոստիկեան, Խ. Կանայեան, Ս. Մանուկեան, Տ. Մելիք – Ստեփանեան, Ա. Մեհրաբեան, Ա. Շաւարշեան, Տ. Ռաշմաճեան, Մ. Տէր – Մարտիրոսեան: Ենթայանձնաժողովին իրաւունք կը տրուի լրացնել իր կազմը՝ խորհրդակցութեան հրաւիրելով Ա. աստիճանի դպրոցներու հայ լեզուի ուսուցիչները:

Չեմ ուզեր երկարել՝ կանգ առնելով այս ենթայանձնաժողովին տեսակէտներուն վրայ:

Հայ լեզուի ուղղագրական խնդիրներուն մասին վճռական որոշում տալու էր տասնեմէկ հոգինոց յանձնախումբը, որ դիմեց ... քուէարկութեան:

Ուրեմն, մայր յանձնախումբը, եթէ կ՚ուզէք՝ ակադեմական յանձնախումբը քուէարկութիւն կատարեց ուղղագրական բարեփոխութեան առաջարկներուն մասին՝ երկու անգամ, — մէկը Մարտին, միւսը Մայիսին, 1927ին: Քուէարկութեան մասնակցած են, սակայն, միշտ տասը հոգի, — առաջին քուէարկութեան կը բացակայի Շիրվանզադէ, երկրորդին՝ Ս. Մալխասեան:

Ձանց կ՚առնեմ քուէարկուած բոլոր առաջարկները, կուտամ միայն ինչ որ կը վերաբերի Ո – Օ վէճին, մեր նիւթին:

1. — «Բառավերջում գրել Ո, ինչպէս՝ քո, այս, Կարո»:

Առաջին քուէարկութեան՝ ութ ձայն, հակառակ՝ Լէօ եւ Գ. Լեւոնեան, որոնք կողմնակից կը մնան հին ուղղագրութեան: Երկրորդ քուէարկութեան՝ եօթը ձայն, հակառակ՝ Լէօ, Գ. Լեւոնեան եւ Շիրվանզադէ:

2. — «Բառասկզբում գրել Օ եւ ոչ թէ Ո, ինչպէս՝ օր, օգուտ»:

Ընդունուած միաձայնութեամբ:

3. — Եւրոպական ՕՎ հնչումին մասին. — «Բառասկզբում գրել ՕՎ եւ ոչ թէ ՈՎ, ինչպէս՝ Օվկիանոս, Օվասիս»:

Առաջին քուէարկութեան՝ միաձայնութեամբ: Երկրորդին՝ Շիրվանզադէ եւ Լեւոնեան կը հակառակին, կողմնակից մնալով հին ուղղագրութեան:

4. — Հայերէն «ով» բառը գրել Ո տառով:

Առաջին քուէարկութեան՝ եօթը ձայն, դէմ՝ Աճառեան, Ավդալբէգեան եւ Յակոբեան, որոնք կը մերժեն բացառութիւն ստեղծել: Երկրորդին՝ նոյն արդիւնքը:

5. — Բարդութեանց եւ ածանցումներու մէջ՝ պահել ստուգաբանական ճշդութիւնը եւ գրել Օ կամ Ո, ինչպէս՝ անօգուտ, անողոք:

Առաջին քուէարկութեան՝ եօթը ձայն, դէմ՝ Աճառեան, Խաչատրեան եւ Յակոբեան: Երկրորդին՝ վեց ձայն, դէմ՝ Աճառեան, Խաչատրեան, Յակոբեան եւ Շիրվանզադէ:

6. — «Բառամիջում գրել Ո, ինչպէս՝ կոշիկ, Պողոս»:

Առաջին եւ երկրորդ քուէարկութեան՝ միաձայնութեամբ:

7. — «Բառամիջում համաձայն բառերը տարբերելու համար՝ պահել Օ գրութիւնը, ինչպէս՝ հօր – հոր»:

Առաջին եւ երկրորդ քուէարկութեան՝ վեց ձայն, դէմ Աճառեան, Խաչատրեան, Ղափանցեան եւ Յակոբեան:

8. — «Յունական օմեղան արտայայտել բառասկզբում Օ տառով, իսկ Վ տառը գրել կամ չգրել ըստ արտասանութեան, ինչպէս՝ Յովսէփ, Թովմաս, Հռոմ»:

Առաջին եւ երկրորդ քուէարկութեան՝ ութ ձայն, դէմ՝ Լէօ եւ Ղափանցեան:

Ինչպէս կը տեսնուի, ակադեմական ոչ մէկ պրպտում կամ որոնում այն անտառին մէջ, ուր կը մնան մեր հայագէտները ... ուղեկորոյս, ինծի պէս:

Այսուհանդերձ պիտի շարունակենք հետազօտել աջ ու ձախ, մինչեւ որ գտնենք ուղիղ ճամբան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՀԱՅ ԿԻՆԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Քեմալական շարժումը, որ ծայր առած էր 1919ին վերջերը, շարունակ ծաւալեցաւ յաջորդ ամիսներու ընթացքին: Կիլիկիոյ մէջ ինկան Մարաշ, Պոզանթի, Ուրֆա: Պաշարուեցաւ Հաճընը: Սակայն 1920ի գարնան ֆրանսական բանակը յաջողած էր զգալի չափով կասեցնել այդ յառաջխաղացումը եւ զինուորական յաղթութեան յոյսը կը ծագէր՝ երբ, Պէյրութէն հասած պատգամաւոր մը, Ռոպէր Տը Քէ, Անգարայի մէջ, Մուսթաֆա Քեմալին հետ անակնկալ զինադադար մը կնքեց քսան օրուան համար, Մայիս 30ի կէս գիշերէն սկսեալ:

Թուրքերը այդ պայմանաժամը օգտագործեցին վերակազմուելու եւ զօրանալու համար: Զինադադարը լրանալուն՝ չնորոգուեցաւ եւ կռիւը վերսկսաւ: Արդէն Քեմալականները այդ օրուան չէին սպասած եւ տեղին անդին յարձակումներ կը կատարէին: Քանի մը շաբաթէն կացութիւնը կրկին ծանրացաւ: Ատանան իսկ պաշարման ենթարկուեցաւ: Գնդապետ Կոասիի հրամանատարութեամբ՝ զօրասիւն մը յաջողեցաւ պաշարման շղթան կտրել, Թշնամին ջախջախեց Էնիճէի մէջ եւ ճամբայ բացաւ մինչեւ Մերսին: 15 օր ետքը նոյն ճամբով վերադարձաւ Ատանա: Անմիջապէս Թրքական օղակը քաղաքին շուրջ վերափակուեցաւ: Դժուար դարձաւ պարենաւորումը: Չէթէները

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Է.

Այդ միջոցին է, որ զինքը կը ղրկէր Փարիզ, մասնագիտութեան մը հետեւելու: Մինչեւ այն ատեն Մանուկ այնչափ իր մօրը քղանցքին ներքեւ ապրած էր, որ նորատակ ազատութիւնը չկրցաւ գործածել. երկար ատեն սրճարան չէր երթար, ըմպելիք չէր խմեր եւ կիներէ հեռու կը մնար. երբ իր ընկերները զինքը կը հրաւիրէին որեւէ զուարճութեան, խեղճ տղան կը խորհէր, թէ մայրիկը թոյլ պիտի տա՞ր եթէ հոս ըլլար. միտ միտ եւ չափազանց բարի, յաճախ բարձր ձայնով ալ կ՚ըսէր ընկերներուն.

— Մայրիկս ի՞նչ պիտի ըսէր, եթէ գիտնար:

Ատոր համար զինքը յաճախ կը քաշքշէին. հետզհետէ ուսանողի կեանքը մոռցնել տուած էր իրեն մօրը պատուէրները, բայց կը բաւէր որ իր զուարճացած կամ կնոջ մը ժպտած պահուն ընկերներէն մէկն ալ ըսէր.

— Մանուկ, մայրիկդ ի՞նչ պիտի ըսէր եթէ տեսնար:

Խեղճ տղան իր կամքը մօրը քով ձգած էր կարծես, ամէն պարագայի ճշմարիտ մանկիկ մըն էր, որբացած, անխնամ, անտէր, պզտիկ տղու մը պէս ցաւագին եւ արցունքոտ աչքով:

Հօրը մահուընէն ի վեր չքաւորութիւնը եւ զրկանքները քիչ մը կամք դրած էին հոգիին մէջ, եւ իր ապրուստը ճարելու պէտքը, օրը օրին, տաժանելիօրէն հասունցուցած էր զինքը ստիպման մը. հիմակ այլեւս չէր վախնար թեւ թեւի երեւնալու իր պզտիկ բարեկամուհիին հետ, անձնուէր եւ սիրուն Լուիզին հետ որ քիչ մը ծիծաղ, քիչ մը եռանդ բերած էր իր երկչոտ եւ տխուր տղու կեանքին մէջ: Եւ ահա վերջապէս իր ականջին, վարժուած արհամարհանքներու, դէշ կը հնչէին Սուրէնին խօսքերը եւ հոգիին խորէն տեսակ մը սարսուռ կը զգար:

Անխրատուած մարդու ըմբոստացումն էր ցաւը, անողոք, բռնաւոր, որ երկար քունէն կ՚արթննար իր կուրծքին մէջ, ուժովցած չքաւորութեան երկար եւ տաժանելի օրերէն:

— Լուիզ, դէշ կը զգամ կոր, երթանք, ըսաւ ակռաները կափկափելով:

Հակառակ սրճարանին հեղձուցիչ օդին՝ խրուամբ Մանուկ կը դողար. իր կզակին ոսկորը կը ձգտուէր պրկուած մորթին տակէն, եւ աչքերը կը մթնային, իբր թէ անոնց մէջի լոյսը մարած ըլլար:

— Լուիզ, Լուիզ:

Իր չփացած եւ տկար տղու գորովանքը փոխադրած էր Լուիզին վրայ, եւ անոր կը հնազանդէր կուրօրէն, ինչպէս ժամանակաւ հնազանդած էր իր մօրը. երբեմն իր անսահման ինքնալքման մէջ, երբ փայփայող բառերը չէին գար լեզուին ծայրը, իբրեւ գերագոյն գովասանք կ՚ըսէր իր բարեկամուհիին.

— Ախ, ինչչափ մայրիկիս կը նմանիս:

Իրաւ ալ այդ տկար, վատոյժ, աղքատ տղուն քով Լուիզին դերը մայրական բան մը ունէր. ինքն ալ այն գողտր եւ տաք հոգիներէն էր, որ սիրուելու, խնամուելու պէտք ունին ամէն բանէ առաջ, իր դիւրաթեք, պզտիկ անդամները պիտի ըմբոստանային առողջ եւ հուժկու մարդու մը փայփայանքներէն:

Լուիզ երջանիկ կը զգար Մանուկին չքաւորութիւնը բաժնելու մէջ, եւ տեսակ մը հպարտութեամբ կը մերժէր աւելի դիզեցիկ եւ հարուստ ուսանողներու դարպասը. իր կայծկլտող աչքերուն մէջ, հակառակ իր վարած մռայլ կեանքին, անմարելի զուարթութիւն մը կար. սատառուն թռչունի մը պէս պզտիկ Լուիզ այն էապէս բարի, հաւատարիմ, բնական եւ սիրող կիներէն էր, որուն նմաններուն յաճախ կը հանդիպին Քարթիէի ուսանողները:

— Լուիզ, Լուիզ, մրմնջեց անգամ մըն ալ Մանուկ ցաւագին շեշտով մը եւ կարծես սրճարանին բոլոր լոյսերը մարեցան եւ ոտքերուն տակէն գետինը փախաւ:

Տաճատ, Սոֆի Կաժեւսքա, Լուիզ եւ բոլոր կիները շուրջը հաւաքուեցան. մինակ Անտոն եւ Սուրէն հեռուէն կը դիտէին առանց մօտենալու:

Վայրկենական նուաղումէ մը ինքզինքին եկած Մանուկ մեռելի պէս ճերմակ՝ շուրջը կը նայէր. շնչառութիւնը տաժանագին էր եւ թանձր լորձունք մը կուգար շրթունքին վրայ, զոր հապճեպով կը սրբէր. ամէնքը լուռ իրարու կը նայէին. յայտնի է որ Մանուկ տժգոյն եւ տկար էր, բայց մէկուն մտքէն չէր անցներ, որ լրջօրէն հիւանդ ըլլայ:

Կէս գիշերը անցած էր եւ մեկնելու մօտ. կիները խորհեցան կառք մը բերել եւ իրենց մէջ դրամ հաւաքելով կարսոնը ղրկեցին. դժուարաւ Մանուկ մինչեւ կառքին դուռը հասաւ, սրունքները կարծես քուրջէ ըլլային, կը ծալլուէին իր ծանրութեան տակ. Տաճատ ուզեց ընկերանալ եւ ճամբայ ելան. դուրսը օդը մառախլապատ եւ ցուրտ էր եւ Լուիզ ու Տաճատ իսկ կը դողդղային եւ ծունկերնին իրարու կը զարնուէին, բնաւ չէին խօսեր եւ զիրար չէին տեսներ, երբեմն երբեմն սրճարանի մը ելեկտրական լոյսին ներքեւ կառքին արագ անցքին միջոցին կ՚ուրուագծուէին Մանուկի տժգոյն դէմքը եւ Տաճատի դմբեթաձեւ ճակատը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(22 Շար.)

սպրդած էին մօտակայքը եւ յաճախ իրենց գնդակները կը սուլէին քաղաքը եզերող պարտէզներուն մէջ :

Օգոստոս 13ին, լուսածագին, պայթիւններ լսուեցան: Տարակոյս չկար, կը սկսէր թնդանօթային ռմբակոծութիւն մը: Քեմալական հրետանին Քիւրտ Թէփէ կոչուած բարձունքէն կրակի կը բռնէր քաղաքը: Իր ընտրած թիրախներուն գլխաւորը կ'երեւար շոգեկառքի կայարանը, որուն մօտ հաստատուած էր «Թոլան Աւան» կոչուած հայ գաղթականներու կայանը՝ Լեգէոնի ողբացեալ բժշկապետին անունով: Բնակիչները տեղահանութենէ ճողոպրածներ էին, մեծաւ մասամբ՝ կիներ եւ երեխաներ, դիւրայոյզ նկատուած տարր մը, որ կրնար մատնուիլ կորստաբեր խուճապի մը:

Վախցուածին հակառակն եղաւ: Հայ կիները, առանց որեւէ խուճապի, հանդիսատես կը կենային ռմբակոծման՝ իբր հետաքրքրաշարժ տեսարանի մը, երբեմն կատակաբանելով իրենք իրենց միջեւ: Հարկ եղաւ որ Ֆրանսական Նպաստամատոյց սպասարկութեան պաշտօնեաները լրջօրէն միջամտեն եւ զանոնք ստիպեն ապաստանիլ նախատեսուած խրամներուն մէջ:

Ռմբակոծութիւնը տեւեց երեք օր, Օգոստոս 13էն մինչեւ 15, կորուստներ պատճառելով, մեռեալներ եւ վիրաւորներ, զինուորականութեան եւ բնակչութեան մէջ: Վերջապէս 15ի գիշերը, Զօր. Տիֆիէօի հրամանով եւ գնդապետ Լանի ղեկավարութեամբ, Ֆրանսական զօրասիւն մը յարձակեցաւ Քիւրտ Թէփէի վրայ եւ թշնամին յանկարծակիի բերելով՝ փախուստի մատնեց: Գրաւեց 105-նոց թնդանօթ մը, զոր բերաւ Ատանա:

Այդ դէպքին առթիւ, Կիլիկիոյ վարչական հակակշռի պետ գնդապետ Պռեմոն, Օգոստոս 29ին հաղորդեց թիւ 2503 յայտարարութիւն մը, որուն վերջին հատուածը կուտանք թարգմանաբար.—

«Վարչական Հակակշռի պետ գնդապետը երջանիկ է շնորհաւորելով յատկապէս «Թոլան Աւան»ի հայ կիները, որոնք ռմբակոծութեան ժամանակ քաջասիրտ եւ նոյն իսկ զուարթագին պաղարիւնութիւն մը ցոյց տուին, ինչպէս նաեւ բացարձակապէս կատարեալ կարգապահութիւն մը, որուն շնորհիւ կորուստէ զերծ մնաց այդ բազմամարդ հաւաքատեղին: «Թոլան Աւան»ի հայ կիները ցոյց տուին, որ Սանդուխտներու եւ Շաքէներու ցեղէն էին, եւ պատիւ բերին հայ ազգին»:

ԳՆԴԱՊԵՏ ՊՌԵՄՈՆ

Ատանա, 29 Օգոստոս 1920

Իրաւամբ կը փառաբանենք հայ զինուորը, հայ մարտիկը: Չմոռնանք միացնել այդ ոգեկոչման արժանաւոր Հայուհին:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆԸ

Այն օրուանից, երբ Անրի Թրուայայի անունը երեւաց ֆրանսական գրականութեան մէջ, Հայ կեանքի մէջ երեւցան բազմաթիւ գիտողութիւններ նրա ազգութեան վերաբերմամբ, որովհետեւ թիւրիմացութիւններ կային ֆրանսական գրականութեան մէջ: Միայն մի լրագիր, «Լը Մոնտ», ճշդօրէն գրեց թէ ակադեմական Անրի Թրուայա Հայ է:

Այս թիւրիմացութիւնները կրկնուեցին Ամերիկայում, Եւրոպայում, Պարսկաստանում եւ Եգիպտոսում:

Մենք ճանաչում ենք Անրի Թրուայային երկար տարիներից ի վեր, երբ նա դեռ եւս շատ երիտասարդ էր, իբրեւ մի նահապետական հայ ընտանիքի զաւակ: Ճանաչում ենք բոլոր Տարասով ընտանիքներին թէ Ռուսաստանում եւ թէ Փարիզում:

Եւ ոչ մի Հայ կամ Ռուս կը պնդէ թէ Տարասովները Ռուսեր են: Տարասովների մեծ ընտանիքը ճանաչուած է Հայ, ծնած հայ ընտանիքում եւ կնքուած հայ եկեղեցում: Հաստատուած Արմաւիր քաղաքում (Հիւսիսային Կովկաս), ինչպէս եւ Մոսկուայում; Տարասովները ծանօթ են իբրեւ մեծ եւ յայտնի վաճառականներ:

Փարատելու համար այս թիւրիմացութիւնները, ամսոյս 26ին մենք որոշեցինք Տիկին Սրապեանի հետ գնալ մեր նոր ակադեմականին տեսնել, խնդրելով նրանից ժամադրութիւն:

Նրա ընդունելութիւնը եւս եղաւ նահապետական եւ հաճելի, մեզ ընդունեց մեծ համեստութեամբ:

Մեր հարցաքննութեանց վրայ նա մի փոքր խնդաց: Իր հոգու կացութիւնը մեզ յայտնելու եւ մեզ ոգեւորելու համար՝ մեզ պատասխանեց մեծ հաճութեամբ:

— «Ծնած եմ Մոսկուայում, հայ ընտանիքում: Հայրս Հայ է, Ասլան Ալեքսանդրովիչ Տարասով: Այս պէս անուանումը ռուսական սովորութիւն է: Մայրս՝ կէս Հայ, կէս Գերմանացի: Երկուքն էլ ներկայումս կ'ապրին Փարիզում: Ես ինձ բնաւ չեմ յայտարարում Ռուս, այլ միայն Հայ, ծնած Ռուսաստանում, իբրեւ Ռուսահայ, ինչպէս բոլոր Ռուսահայերը: Դժբախտաբար հայերէն չգիտեմ, եկած եմ Ռուսաստանից վեց եօթը տարեկանում եւ ստացած եմ դաստիարակութիւն եւ ուսում՝ Փարիզում: Իմ աշխատանքներիս մեծագոյն մասը Ռուսաց գրականութեան կը վերաբերի»:

Որպէսզի միանգամ ընդ միշտ վերջ տրուի թիւրիմացութեանց, մենք խնդրեցինք մեր Ակադեմականէն կատարել այս իր յայտարարութիւնը նաեւ ֆրանսական մի լրագրում եւ նա նոյն հաճոյքով մեզ պատասխանեց.— «Մեծ ուրախութեամբ»: Մեր խօսակցութիւնը տեւեց կէս ժամ:

Փարիզի Հայութիւնը այս բոլէին պատրաստւում է մեր հայ ակադեմականին անել նրան արժանի ընդունելութիւն:

Հայութիւնը ունի ակադեմականներ Մայր Հայրենիքում, բայց բնաւ օտար աշխարհներում: Չնայելով որ Հայութիւնը փոքր է իր թւով եւ տարածութեամբ, բայց նա շատ մեծ է իր մտքով, գրականութեամբ, պատմութեամբ եւ մեծ աշխատանքներով, որոնք վկայում են փառք եւ պարծանք ամբողջ Հայութեան:

Նա ընդունակ է ծնելու նման զաւակներ, ինչպէս Անրի Թրուայան, որոնք յաւերժ վառ կը պահեն Հայուն ստեղծագործական ջահերը, եւ իրանց հանճարով, իրանց տոկունութեամբ կը հասնին այն բարձր գիտնականխաւերին, որին հասնում են բացառիկ մարդիկ, մինչեւ այն սուրբ տաճարը որ ստեղծուած է Ռիշըլիէօյից, 330 տարիներ սրանից առաջ, ուր անմահութեան հասան Ֆրանսիայի մեծ գիտնականները, գրագէտները, արուեստագէտները եւ հանճարները:

Անրի Թրուայա հասաւ այդ բարձր աստիճանին Ֆրանսայում:

Մենք գրեցինք այս տողերը Հայութեան համար, որ պարծի իր հանճարեղ զաւակներուն յաջողութեամբ:

ԲԺ. Ս. ՄԵԼԻՔ-ՓԱՐՍԱԴԱՆԵԱՆՑ

Փարիզ, 28 Հոկտ. 1959

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՔԱՐԱՅՐԻ ՄԷՋ

Խօսքը Քումրանի եբրայերէն ձեռագիրներուն մասին չէ, որոնք գտնուեցան Մեռեալ ծովին եզերքը, քարայրներու մէջ: Այլ հայերէն ձեռագիրներու մասին է, որոնք գտնուեցան վերջերս Հայաստանի անմատչելի քարայրներուն մէջ:

Ահա թէ ի՛նչ կը հաղորդէ Հայաստանի հնագրական գործակալութիւնը գտնուած այդ ձեռագիրներուն մասին.—

«9 – 15րդ դարերուն վերաբերող ձեռագիր գիրքերու այդ մնացորդները, որոնց թիւը կը հասնի քառասունի, վերջերս գտնուեցան «Ծակ այր» կոչուած անմատչելի քարայրին մէջ, կարասի զանազան կտորներու եւ այլ առարկաներու հետ:

Ատոնք մէկ մասն են այն ձեռագիրներուն, որոնց նմաններով հարուստ էին Հաղբատի եւ Սանահինի վանքերուն մատենադարանները: Ասպատակողներու ձեռքէն փրկելու համար այդ հարուստ ժառանգութիւնը, ժամանակին վանականները զանոնք փոխադրած ու պահած են անմատչելի քարայրներու մէջ:

Հայաստանի «Հին ձեռագրերի գիտահետազօտական ինստիտուտին» կողմէ կազմակերպուեցաւ արշաւ մը, ղեկավարութեամբ Ա. Քոլանջեանի, պրպտումներ կատարելու համար այդ ձեռագրերուն մնացորդներուն շուրջ: Հետազօտութիւնները, որոնց կը մասնակցէին մարմնակրթութեան հիմնարկութեան վարժ ուսանողները (ալփինիստ), ուշագրաւ արդիւնքներ տուին:

Ծրագրուած է գալ տարի շարունակել այս պրպտումները եւ պեղումները Հաղբատի եւ Սանահինի ձորերուն քարայրներուն մէջ»:

Հայաստանի հնագրական գործակալութիւնը, իբրեւ առաջին տպաւորութիւն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ գտնուած ձեռագիրներուն արժէքին մասին.—

«Դարերու կնիքն է դրոշմուած մագաղաթեայ այս պատառիկին վրայ: Թէեւ գունաթափ ու մաշած, բայց եւ այնպէս կը ներկայացնէ Մեսրոպեան բոլորագիր երկաթագիր տառերը: Թերեւս հայ պատմիչի մը շարահիւսութիւնն է այդ, որով պատմիչը ուզեր է գալիք սերունդներուն հասցնել ժամանակի կարեւոր դէպքերուն արձանագրութիւնը, կամ գուցէ սրտի ,անստեղծական գեղումներ են: Դժբախտաբար պատառիկին տեղեկութիւնները ժլատ են: Բայց պարզ է մէկ բան, — այդ տառաձեւերը օգտագործուած են մինչեւ ԺԳ. դարու սկիզբը:

Ուշագրաւ են նաեւ միւս պատառիկները: Հաւանաբար հաստափոր գիրք մըն էր, որ քայքայուած եւ մեծ մասամբ կորսուած է ժամանակի ընթացքին: Մնացեր է միայն մէկ մասը՝ բազմաթիւ թերթիկներու միաձոյլ ու քարացած կտոր, որու առաջին էջը ընթեռնլի է բարեբախտաբար:

Թուղթի մէկ ուրիշ պատառիկի վրայ կը տեսնուին Հայկական Հնագոյն երաժշտութեան նշաններ, խազեր, իսկ միւսին վրայ՝ գունաւոր մանրանկարչութեան մասեր: Կաշեկազմ կտորներուն վրայ դեռ եւս կը մնան դրոշմուած ձեւաւորումներուն հետքերը, նոյնիսկ կարուն ու միացման թելերը»:

ՕՐ. ՓԻԷՐՐԷԹ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

եւ

Պ. ԱՆՏՐԷ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Ամուսնացած

Տէր եւ Տիկին ԵՐՈՒԱՆԴ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆի կնքահայրութեամբ:

Մարսէյլ 25 Հոկտ. 1959

Երկու երիտասարդներն ալ կը պատկանին մեր Նոր Սերունդին: Օրիորդը՝ արենոյշ:

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պաղտասարեան կը նուիրեն.— Տասը հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, տասը հազար ֆր. «Հայ-Բոյժ»ին, տասը հազար ֆր. Մշակոյթի Տան:

Ընկեր Գրիգոր Պաղտասարեան իր զաւկին ամուսնութեամբ ուրախ է որ կը կազմուի հայկական Դաշնակցական նոր բոյն մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Մարդիկը շուարեցան, իրարու երես նայեցան, աչք ինքուի ըրին իրարու, վարանեցան, տատամսեցան, կմկմացին, բառեր ծամծմեցին եւ վերջապէս ըսին թէ՝ այդքան ծանր պարտականութիւն մը ստանձնելէ առաջ՝ խորհելու պէտք կար: Մանկավարժը սա կէտն ալ չմոռցաւ շեշտելու թէ, ատանկով խնամակալները մօտանց պիտի տեսնէին եւ հասկնային թէ ինչ ահագին ծախքի կարօտ էր վարժարանին մատակարարութիւնը: Մարդիկը մեկնեցան, մտատանջ: Իրենց տուներուն մէջ խորհրդակցեցան, վեր դարձուցին, վար դարձուցին, հարցը ամէն կողմէ զննեցին, եւ վերջապէս սա եզրակացութեան յանգեցան թէ իրենցմէ ոչ մէկը կարող էր դպրոցի մը մատակարարը դառնալ. բայց մտածեցին ալ որ, երբ կը մերժէին մատուցուած առաջարկը — որուն իրաւացիութիւնը ամէնքն ալ կ'ընդունէին — անոր փոխարէն իրենց վրայ լռելեայն պարտք մը կը ծանրանար տնօրէնին գործը նուիրականապէս թեթեւցնելու՝ պզտիկ նուէրով մը. հետեւապէս, փափկանկատ խնամակալները մէջերնին հանգանակութիւն մը կատարելով՝ հարիւր ոսկիի շնորհալի գումարը տարին աւագակին ափը դրին, միանգամայն ներողութիւններ խնդրելով իր առաջարկը մերժել ստիպուելնուն: Տնօրէնը, այդ վեհանձն շարժումին դէմ բողոքելով հանդերձ, փարան իր անձնական գրպանը նետեց:

Երկրորդ տարեշրջանը տօնուեցաւ՝ արդաւունդ լռութեան մը մէջտեղ: Կանխահաս տաղանդներու այդ չքնաղ մարգարանին շուրջ՝ յոյսերը վառ մնացին, երազները յաճախեցին, խղճերը հետզհետէ աւելի կուռ, աւելի սրտաբուխ եղան: Հայ դաստիարակութեան տաճարը՝ ազնիւ, վեհոգի միտումութիւններ մշտարծարծօրէն խանդավառ եւ շլացած պահելու գիւղային ճարպիկութիւնը ունեցաւ:

Պայմանադրական հանդէսէն յետոյ, մանկավարժը ահագին յոգնութիւն մը կեղծեց, նոյնիսկ իր շուրջիններուն յայտարարեց թէ յաջորդ տարին գուցէ չէր կարենար շարունակել այդ ծանր գործը, եթէ երկամսեայ արձակուրդը չերթար չանցնէր եւրոպական ջերմուկ մը, իր յոգնածութիւնը դարմանելու համար, որուն՝ Հ.. գիւղի կլիմայէն առած ըլլալու պատասխանատուութիւնն ալ չքաշուեցաւ բեռցնել խեղճ Թաղեցիներուն ուսին:

Մեծ յուզում գիւղին մէջ որ եթէ Կոստանեան չբժշկուէր, միւս տարի դպրոց չի կար: Երիտասարդութիւնը ոտքի ելաւ, բողոքելով հարուստ դասակարգին անտարբերութեանը դէմ, որով կը ձգէին որ անզուգական դաստիարակը անխնամ մնար, հիւանդնար, անկարող՝ շարունակելու իր բեղմնաւոր գործը, որմէ կախում ունէին Հ... գիւղին փառքն ու ապագան... քաշուած իր սենեակը, տխուր, սրտաբեկ: Կոստանեան ժպտուն եւ տրտմալի համակերպութիւն մը ցոյց կուտար իր վրայ գուրգուրացողներուն, այն կացութեան համար, որուն ակամայ մատնուած էր:

— Ահա թէ ի՛նչ լինում է վարձը հայ դաստիարակին, կ'ըսէր. Նրանից պահանջում են ամէն ինչ, արիւնը, կեանքը, մարմինը, բայց ոչինչ են տալիս հենց որ նա կամենում է մի քիչ վերանորոգել իր արիւնը, կեանքը. մարմինը՝ դարձեալ եւ դարձեալ տալու, տալու, տալու համար:

Եւ այս վերջին բառերուն հետ ձեռքը հետզհետէ կ'երկննար օդին մէջ՝ անսահմանութիւնը ընդգրկելով:

Կոստանեան իր մտերիմներուն կամացուկ մը հասկցուց որ եթէ կարող ծնողքները՝ իրենց զաւակներուն յաջորդ տարուան թոշակին վրայ կանխավճար մը ընէին, իր Եւրոպա ուղեւորութիւնը կը դիւրանար եւ առողջանալով յաջորդ շրջանը աւելի եռանդագին կերպով կը սկսէր:

Առաջարկը շատ բանաւոր եւ ընդունելի դատուեցաւ: Ըլլալիքը կանխավճար մըն էր լոկ, զոր սիրայօժար ըրին ծնողքները: Հարիւր քան ոսկիի մօտ գումար մը յանձնեցին Կոստանեանին, որ աճապարեց հեռանալ գիւղէն եւ Պոլսէն, իր յօդացաւը երթալ դարմանելու համար ի ... Մոնթէ Քարլօ:

Գիւղին երիտասարդութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը մինչեւ շոգենաւ ընկերացաւ Կոստանեանի: Շոգենաւին մէջ քոնեակ խմեցին, գինովցան, ճառեր ըրին, եւ արտասուաթոր աչուրներով հեռացան մանկավարժէն, որ իր սովորական բանաձեւովը վարձատրեց այդ միամիտ համակրութիւնները:

— Ես ինչ սիրուն տղամարդկանց եմ հանդիպել ...

Մինչեւ որ շոգենաւը Սէրայ-Պուռնին դարձաւ, երիտասարդները, կամուրջին բարամբին կրթնած, դիտեցին զայն, երբեք միտուրնին չանցընելով որ այդ մարդը ընդմիշտ կը հեռանար, երկու տարի շարունակ զիրենք խաբելէ եւ իրենցմէ առնուազն երկու հազար ոսկի կորզելէ յետոյ՝ փոխարէն առանց բան մը տուած ըլլալու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

թալ, Նախագահ տը Կօլի արտօնութեամբ, բայց այդ ճամբորդութիւնը կրնայ ըլլալ այն ատեն միայն՝ երբ կռիւները դադրին :

Միւս կողմէ, Փարիզի մէջ կարեւոր խօսակցութիւններ տեղի ունեցան Քանատայի Արտաքին նախարար Հովըրտ Կրինի հետ :

Քանատայի նախարարը մօտ մէկ ժամ խորհրդակցեցաւ Ֆրանսացի իր պաշտօնակիցին հետ, միջազգային հրատապ հարցերու շուրջ: Արտաքին երկու նախարարները քննեցին մասնաւորապէս ֆրանքօ-քանատեան յարաբերութիւնները, Ատլանտեան Ուխտի, Արեւելք – Արեւմուտք եւ յատկապէս Մեծերու ժողովին ու զինաթափութեան հարցերը :

Նախագահ տը Կօլի կողմէ ընդունուելէ ետք, Հովըրտ Կրին այցելեց Վարչապետ Տըպրէի, որուն հետ խօսակցեցաւ աւելի քան կէս ժամ :

Քանատայի Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ եկած է Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի քանատական դեսպաններուն հետ կարեւոր խօսակցութիւններ ունենալու համար. բայց ատկէ, Ֆրանսայի եւ Քանատայի միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ, ըսաւ ան.— Այսօր առիթը ունեցայ տեսնուելու Նախագահ տը Կօլի, Վարչապետ Տըպրէի եւ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ: Բարեկամական խօսակցութիւններ ունեցանք, որոնք օգտակար եղան մեզի համար :

Հովըրտ Կրին աւելցուց նաեւ, թէ «երբ Ֆրանսա կուգայ՝ ինքզինք կը զգայ իր երկրին մէջ եւ ունեցած խօսակցութիւնները ոչ միայն բարեկամական, այլ եղբայրական են»: 1919էն ի վեր առաջին անգամն էր որ Ֆրանսա կուգար եւ մեծապէս տպաւորուեցաւ Ֆրանսայի յառաջդիմութեամբ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէք-փօսթալներ, իրենց հաշիւներով, դիւրացնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները: Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներուն թերթերը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին :

Հաճելի չէ մեզի համար միշտ յիշեցնել մեր բաժանորդներուն որ պարտաճանաչ ըլլան եւ նոր դժուարութիւններ չստեղծեն իրենց ապառիկ եւ անկանոն վճարումներուն :

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Դուիթեան ընտանիքը կը նուիրէ 5000 ֆրանք, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիրան Սէֆէրեանի մահուան առթիւ :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին: Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Նոր Սերունդի խումբը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Պ. Գուլաքսզեանի:

Կ'երգէ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ :

Նուագ եւ արտասանութիւն :

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը 200 ֆրանք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ :

Կը նախագահէ ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի 8 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Մուլէն – Պլէօի սրահը (Սընօն) :

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ
Կը բանախօսէ ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ
Խմբերգ, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյմեբեր 8ին :

Հ.Յ.Դ. "ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ"

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի :

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30ին, Երդ. Թաղապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ :

Օրուան խօսնակ ընկեր ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած եւ սիրուած արուեստագէտներու :

Ծանօթ երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեան նոր երգերու շարքով մը, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Կարպիս Աբփիկեանի, պարսկահայ յայտնի պարուհի Օր. Հերմինէ Դանիէլեան իր հայ դեղջկական պարերով :

Տեղւոյս Նոր Սերունդին կողմէ խիստ ծիծաղաշարժ պաւեստ մը՝
«ՇՈՒԱՐԱԾ ԲԺԻՇԿԸ»

Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւն. :
Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Նոյեմբեր 2ի երկուշաբթի օրը ժամը 3ին, գպրոցի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Այս ժողովին պիտի քաշուի Շաւիլի բոլոր ընկերուհիներու խմբանկարը, Ամերիկայի Հ. Օգն. Խաչի յիսնամեակին առթիւ հրատարակուելիք բացառիկ թերթին մէջ դրուելու համար: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն անպատճառ ներկայ գտնուիլ այս ժողովին եւ միասին բերել իրենց անդամատետրերը :

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 5, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Նօայի սրահը: Կը խնդրուի բոլոր վարչութիւններէն ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, հայրենակից Նաճարեանի ագարակը : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը 4 Նոյեմբեր, ժամը 20·45ին «Ահարոնեան» ակումբը: Կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի կ'առնուին :

ՅԱՐՄԱՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

Կը փնտռուի երիտասարդ արհեստաւոր կօշկակար մը, նախընտրաբար ամուսնացած, հրապարակի վրայ գտնուող կօշկակարի խանութի մը համար: Ժէրանս լիպրը կամ ընկերութիւն եթէ տրամադրելի պզտիկ դրամագլուխ մը ունի: Կայ նաեւ ազատ յարկաբաժին մը : Կարելի է նաեւ գաւառէն դիմել քանի որ տուն կայ :

Գրել կամ դիմել.—

CHEREKDJIAN
20, Ave de la Porte St Ouen, Paris 18e
PYR. 71-98

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 3 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8637 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4438

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ԿԱՐԳԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻ

★

« ՍԵՐՏ ԿԱՊԵՐ ԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ »

Բ. Աշխարհամարտէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով խորհրդային պարագլուխ մը՝ Նիքիթա Խրուշչեւ չափաւոր յայտարարութիւններ ըրաւ :

Խորհրդային Վարչապետին խօսքերը գոհունակութիւն ստեղծեցին գրեթէ բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ : Ճառը՝ խտացումն է Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան, որուն գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են .

1 .— Մեծերու ժողով .— Խորհրդային կառավարութիւնը կը փափաքի կարելի եղածին չափ շուտ գումարել Մեծերու ժողովը, որովհետեւ կը մտածէ թէ ամէնէն կարեւոր եւ բարդ հարցերը միայն այդ ժողովին մէջ կարելի է լուծել : Օրակարգը հետեւեալ ձեւով պէտք է կազմուի, Ա.— Զինաթափութիւն, Բ.— Հաշտութեան դաշնագիր՝ Գերմանիոյ հետ, Արեւմտեան Պերլինի հարցը, Գ.— Կարեւոր այլ հարցեր :

2 .— Խրուշչեւ - տը Կոլ հանդիպում .— Այս հանդիպումը օգտակար պիտի ըլլայ Ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութեանց բարելաւման եւ խաղաղութեան ամրապնդման համար :

Լուրջ պատճառներ չկան՝ որոնք կրնան արգելք հանդիսանալ երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց : Շահագրգռական հակառակութիւններ չկան մեր միջեւ եւ երկու աշխարհամարտերու ընթացքին հասարակաց մեր պայքարը պատահական դէպք մը չէ :

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի բեմէն կ'ուզեմ ըսել, թէ մեծապէս կը գնահատենք Նախագահ տը Կոլի եւ Վարչապետ Տըպրէի իրապաշտ յայտարարութիւնները՝ Օտէր - Նայսի սահմաններուն մասին :

3 .— Ալժերիոյ հարցը .— Զօր. տը Կոլի վերջին յայտարարութիւնները՝ ինքնորոշման եւ ընդհանուր ընտրութեանց հիման վրայ ալժերիական հարցը լուծելու համար, կարեւոր դեր մը կրնան խաղալ... Այդ դերը պիտի խաղան սակայն այն ատեն՝ երբ անոնք պարզ յայտարարութիւններ չմնան. երբ անոնք գործադրութիւն՝ նկատի առնելով ալժերիացի ժողովուրդին ազատ եւ անկախ բարգաւաճման իրաւունքները, միաժամանակ պիտի ապահովեն կողմերու փոխադարձ շահերը : Ծանօթ է թէ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ սերտ կապեր կան՝ որոնք ստեղծուած են պատմութեան ընթացքին հետ : Անշուշտ, ապագայի համար, այդ կապերը եթէ ըլլային երկու կողմերու համար ալ ընդունելի պայմաններու նոր հիման մը վրայ՝ խաղաղութիւնը կրնայ վերահաստատուիլ այդ շրջանին մէջ : Ալժերիոյ հարցին խաղաղ լուծումը պիտի նպաստէ միջազգային դետնի վրայ Ֆրանսայի վարկին բարձրացման, պիտի զօրանայ նաեւ իր դիրքը՝ իբրեւ մեծ պետութիւն :

4 .— Խաղաղ գոյակցութիւն .— Քաղաքական տարբեր վարդապետութիւններ ունեցող երկիրներու խաղաղ գոյակցութիւնը անհրաժեշտ է, եթէ կ'ուզենք հրթիռներով ըլլալիք հիւլէական պատերազմի մը յիմարութեան առաջքն առնել : Այսուհանդերձ, մենք զիջումներ չենք կրնար ընել գաղափարական դետնի վրայ, քանի որ անիկա դաւաճանութիւն մը պիտի ըլլայ ընկերվարութեան դատին : Մենք համոզուած ենք որ մեր դատը արդար է եւ ընկերվարական սիստեմը՝ գերադաս :

5 .— Զինաթափութիւն .— Մեր գլխաւոր պարտականութիւնը կը մնայ զինաթափութեան հարցին լուծումը : Հսկողութիւնը պէտք է սկսի զինաթափութեան սկիզբէն եւ վերջանայ անոր հետ : Եթէ Արեւմտեանները պատրաստ չեն ընդունելու ընդհանուր եւ վերջնական զինաթափութեան խորհրդային ծրագիրը՝ Խ. Միութիւնը պատրաստ է հասկացողութեան մը գալու մասնակի զինաթափութեան մը համար :

6 .— Եւրոպա եւ Գերմանիա .— Եւրոպայի կացութիւնը լուրջ մտահոգութիւններ կը պատճառէ : Խ. Միութիւնը պատրաստ է մեծ քայլեր առնելու եւ համաձայնելու որեւէ ձեւի տրամաբանական լուծումի մը շուրջ՝ մթնոլորտը մեղմացնելու համար : Հետեւաբար, անհրաժեշտ է հաշտութեան դաշնագիր մը կնքել Գերմանիոյ հետ :

7 .— Չինահնդիկ տարակարծութիւնը .— Խ. Միութիւնը ցաւ կը յայտնէ այն միջադէպերուն համար որոնք տեղի ունեցան երկու բարեկամներու՝ Հնդկաստանի եւ Համայնավար Չինաստանի միջեւ : Ուրախ պիտի ըլլայինք՝ եթէ այդ միջադէպերը չկրկնուէին եւ տարակարծութիւնները հարթուէին խաղաղ միջոցներով :

8 .— Չինաստան .— Խ. Միութիւնը զօրավիգ կը կանգնի եւ պիտի շարունակէ պաշտպանել Համայնավար Չինաստանը : Դէմ է Միացեալ Նահանգներու եւ արեւմտեան այլ երկիրներու այն աշխատանքին՝ որ կը ձգտի արգելք ըլլալ Չինաստանի մեծ պետութիւն մը դառնալուն... Ֆորմոզա եւ չինական այլ կղզիներ պէտք է վերադարձուին իրենց մայր հայրենիքին :

Խրուշչեւի յայտարարութիւնները մեծ արձագանգ գտան արեւմտեան երկիրներու մէջ : Անգլիոյ մէջ ամէնէն ուշագրաւ պարագան կը նկատուի՝ թէ խորհրդային վարչապետը կարգի հրաւիրեց Մաօ Ցէ Թունկը, թէեւ, ըստ երեւոյթին, Փեքինի ղեկավարները այնքան ալ ականջ չեն տար Մոսկուայէն տրուած խորհուրդներուն :

Լոնտոնի համաձայն, Մեծերու ժողովին արագ գումարումով կարելի է նաեւ ծանր դէպքերու առաջքն առնել՝ Ասիոյ մէջ :

Ուաշինկթըն ընդհանրապէս գոհ է Խրուշչեւի յայտարարութիւններէն եւ չափաւոր կը գտնէ զանոնք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ըմբոստութեան հինգերորդ տարելիցն էր կիրակի օր. արդարեւ, 1954 Նոյեմբեր մէկին, Գահիրէի ձայնասփիւռին կոչերուն վրայ, զինեալ խումբեր կը սկսէին յարձակումներ գործել : Առաջին օրը՝ եօթը մեռեալ... այնուհետեւ, հինգ տարուան ընթացքին, կռիւները 250.000 զոհ խլեցին. 120.000 ըմբոստներ սպաննուեցան եւ աւելի քան 60 հազար ուրիշներ գերի ինկան : Բանակը 10.000 մեռեալ տուաւ եւ 22.000 վիրաւոր : Մեծ է նաեւ քաղաքացի զոհերու թիւը. 1.700 Եւրոպացիներ սպաննուեցան, 4.500 ուրիշներ վիրաւորուեցան եւ 300 հոգի անհետացան : Մահմետականներէն՝ 12.000 մեռեալ, 9.000 վիրաւոր եւ 10 հազար հոգի անհետացած... :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՕՅԻ մէջ կատաղի ըմբոստութիւններ ծագեցան ուրբաթ օր, ուշ գիշերին՝ Ազգային Շարժումի մէկ ժողովէն ետք : 70 Ափրիկեցիներ սպաննուած եւ աւելի քան 200 ուրիշներ վիրաւորուած են : Եւրոպացի ոստիկան մը ծանրօրէն վիրաւորուած է : Քոնկոյի Ազգ. Շարժումի պարագլուխ Լիւմումպա ձերբակալուեցաւ : Այս առիթով Պելժիոյ Խորհրդարանը բացառիկ ժողովի հրաւիրուեցաւ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ կարեւոր շաբաթ մը կը սկսի Փարիզի համար. արդարեւ, երեք կուսակցութիւններ պիտի քննեն Ալժերիոյ հարցը՝ զօր. տը Կոլի մամուլի ասուլիսէն առաջ : Երկուշաբթի՝ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան վերին մարմինը պատրաստեց իր ազգ. ժողովը : Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն ժողով մը գումարեց նոյն հարցին շուրջ : Եւ. օր Ժորժ Պիտօ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ՝ «Ֆրանսական Ալժերիոյ Համախմբում»ը ներկայացնելու համար : Նոյեմբեր 7 - 8ին՝ Ընկերվարականներու Ազգ. Խորհուրդը պիտի գումարուի դարձեալ Ալժերիոյ հարցին քննութեան համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ բնակչութեան թիւը 50 միլիոն 500 հազարի բարձրացած է 1959 Յուլիսին : 1951 Դեկտեմբերին՝ 47 միլիոն 500 հազար Իտալացիներ կային :

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԻ մէջ հրապարակային ճառ մը խօսելով, Վարչապետ Նեհրու յայտարարեց թէ Հնդկաստան խաղաղութեան կողմնակից է եւ հաւատարիմ կը մնայ Կանտիի վարդապետութեան, այսուհանդերձ, ըսաւ ան, «ոչ ոքէ կը վախնանք եւ մեր երկիրը պիտի պաշտպանենք մեր բոլոր միջոցներով» :

Գ. ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Վարչապետ Քարամի շնորհակալութիւնը. — Ողջերթի մաղթանքներ բոլոր մարզիկներուն. — Ֆրանսացիք շահեցան առաւելագոյն ոսկի մետալները

(Սեփական թղթակցութիւն Յառաջի)

Գ. Միջերկրականեան խաղերու վերջին վարագոյրը իջաւ : Փակման հանդիսութիւններու արարողութիւնները շատ պարզ էին :

Նախ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի մրցում մը Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ վերջացաւ առաջինին յաղթանակով 2 - 1 :

Ապա տեղի ունեցաւ մարզիկներու աւանդական տողանցքը, որոնց մեկնումէն առաջ Լիբանանի վարչապետ Քարամի շնորհակալութեան եւ ողջերթի մաղթանքներ ուղղեց բոլոր մարզիկներուն՝ յանուն Լիբանանի :

Բոլոր մրցումներու մասին մեր տպաւորութիւնները եթէ ամփոփենք հետեւեալ տողերուն մէջ, կարծեմ սխալած չենք ըլլար :

Մեր վերջին յօդուածով կը նախատեսէինք Ֆրանսացի մարզիկներու ունենալիք յաջողութիւնները աթլէթիք մրցումներուն մէջ : Իսկապէս փաստը ցոյց տուաւ անոնց ունեցած գերազանցութիւնը իրենց մրցակիցներուն վրայ վազքերու մրցումներու մէջ : Այսպէս 100, 200, 800, 3000, 10.000 մեթր վազքերուն եւ 4X100 դրօշարշաւի մէջ, նոյնպէս եւ մէկ քայլ, երեք քայլ եւ բարձրութիւն ցատկելու եւ նիզակի մէջ ոչ միայն շահեցան առաջնութիւնները, այլ եւ յաճախ հաստատեցին նոր չափանիշեր :

Անկասկած, իրենց ճախրումներուն մէջ անոնք խանդավառ համակրանքի առարկայ դարձան ներկաներուն կողմէ : Սակայն իրենցմէ ամէնէն շատ հիացումի եւ որոտընդոստ ծափերու արժանացողը եղաւ իրենց սեւամորթ մարզիկը՝ եղնիկանման Սէյշ, որուն դաշտին վրայ երեւումը արդէն բաւական կ'ըլլար լայն համակրանքի, որուն ջերմաչափը իր գագաթնակէտին հասաւ՝ երբ ան սրընթաց վազքով մը շահեցաւ հարիւր մեթր տասը երկվայրկեան ու երեքով :

Նոյն հաճելի եւ բացառիկ երեւոյթը պիտի վայելէինք անկասկած եթէ ան կարենար վազել նաեւ երկու հարիւր մեթրը, սակայն վերջին պահուն ոտքի անհանգստութիւն մը պատճառ դարձաւ որ չկարենայ մասնակցիլ երկրորդ վազքին — Այսուհանդերձ իր տեղը արժանաւորապէս պահեց, իր ազգակիցը Ժիճիվէյ շահեցաւ նոյն վազքին առաջնութիւնը :

Հակառակ մեր սպասումին Իտալացիները ուժեղ մարզիկ չէին բերած աթլեթիք խաղերուն համար, այնպէս որ մեծ չափով զգալի եղաւ, սուր մրցակցութեան մը պակասը : Ատոր փոխարէն ինչպէս լողորդութեան, նոյնպէս եւ հեծենաւի մէջ, այս վերջինները մնացին անպարտելի ըլլալ արագութեան, անհատական թէ խմբական հետապնդումներուն եւ թէ ժամացոյցի դէմ վազքարշաւներուն մէջ :

Պաշտօնական երկիր առ երկիր դասաւորումը արգիլուած ըլլալով հանդերձ, ոսկի մետալներու քանակական կարգով, Ֆրանսացիներէն անմիջապէս ետքը Բ. տեղը գրաւեցին Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մարզիկները, որոնք փայլեցան առաւելապէս ուժի խաղերուն, ձիարշաւի մէջ եւ մարմնամարզի մէջ :

Թուրքերը իրենց երրորդութեան պատիւը կը պարտին գօտեմարտութեան մէջ ունեցած բացարձակ գերակայութեան : Հետաքրքրութեան համար ըսենք թէ, Թուրքերու շահած 13 ոսկի մետալներէն

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր Փարիզի 10րդ թաղապետարանի սրահը, բացառիկ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ. 69րդ տարեդարձը :

Փարիզահայ հոծ բազմութիւն մը եկած էր անգամ մը եւս իր հաւատքը եւ համակրանքը յայտնելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Շաւարշ Նարդունիի նախագահութեան ներքեւ խօսք առին՝ ընկեր Պետրոս Զըպուքճեան, Տիկին Աննա Տէր Մինասեան եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ ընկ. Օննիկ Ալթունեան : Խնամքով պատրաստուած գեղարուեստական բաժին մը արժանացաւ ժողովուրդին գնահատանքին :

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ երիտասարդութիւնը պարեց :

Մանրամասնութիւնները թղթակցութիւնով :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնը, ինչպէս ամէն տարի, երկիւղածութեամբ յիշատակուեցաւ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ : Գերեզմանները թաղուած էին ծաղիկներու տակ : Մեօ քաղաքին մէջ, մէկը յանկարծամահ եղած է երբ ընտանեկան դամբարանին վրայ ծաղիկ կը դնէր :

ԱՆԻՐԱՒՈՒԱԾՆԵՐԸ

●

Աւելորդ մը ըսած ենք, թէ մեր մէջ գրականութեան պատմութիւն գրուած չէ եւ չի կրնար գրուիլ :

Այս հաստատումը կրնայ տարօրինակ թուիլ, քանի որ «գրականութեան պատմութիւն» անունով բազմաթիւ գործեր կան հրապարակի վրայ: Տարօրինակ կամ ոչ, իրողութիւն մըն է մեր մատնանշել ուզածը : Այո՛, գրականութեան պատմութիւն չունինք, չենք ունեցած եւ չենք կրնար ունենալ :

Բայց ունինք, ունեցած ենք եւ ասկէ ետքն ալ կրնանք ունենալ գրական պատմութիւն : Այս երկուքը,— գրականութեան պատմութիւն եւ գրական պատմութիւն, — տարբեր բաներ են, թէեւ տարբերութիւնը գրեթէ զգալի չէ :

Ահա՛, օրինակ, մենք՝ Հայերս: Գրականութեան պատմութիւն ունի՞նք : Երկու պատասխան չկայ այս հարցումին. կայ միայն մէկ պատասխան.— Ո՛չ, չունինք: Գրականութեան պատմութիւն չունինք մենք, չունին մեզմէ աւելի մեծ ազգերն ալ: Եւ սակայն, հակառակ այս ճշմարտութեան, մեր գրական վաստակին եւ գրական մշակներուն մասին խօսող, մասնակի ձեւով եւ ընտրողաբար խօսող բոլոր գիրքերը կը կոչուին «Պատմութիւն հայ գրականութեան» :

Եթէ այս գիրքերուն մէջ յիշատակուած ըլլային բոլո՛ր հայ գրողներուն եւ հայերէն գրուած բոլո՛ր գործերուն անունները, միա՛յն անունները, առանց մեկնաբանութեան, առանց վերլուծումի, առանց դատումի, կրնայինք ըսել, թէ այո՛, գրականութեան պատմութիւն ունինք :

Զմոռնանք «գրականութիւն» բառին զուտ բանասիրական իմաստը. հայ գրականութիւն է ինչ որ գրուած է հայ լեզուով, սովորական բարեւագիրէն մինչեւ գրական ամենաբարձր ստեղծագործութիւնը՝ օրինակ՝ Նարեկը կամ Քուչականի տաղերը :

Մտածելու այս եղանակը պահ մը կիրարկենք նաեւ մեր ազգային պատմութեան վերաբերմամբ.— Հայոց պատմութիւն, այս բառին իրական, լի-իրաւ իմաստով, ո՛չ ունեցած ենք, ո՛չ ալ կըրնանք ունենալ ասկէ ետք: Ինչ որ ունինք, եւ ինչ որ կրնանք ունենալ միշտ, միայն մասնակի պատմութիւնն է մեր ժողովուրդին :

Ինչպէս կ'ըսէ մեր Պատմահայրն ալ, բազում գործեր կատարուած են նաեւ մեր «փոքր ածու»ին մէջ, արժանի՝ գրով յիշատակուելու: Յիշատակուա՞ծ են. ո՛չ: Ուստի՝ կրնանք յայտարարել, թէ Հայոց պատմութիւն գրուած չէ իր ամբողջական իմաստով. գրուած է միայն մասնակի պատմութիւնը ժողովուրդի մը, որ քառասուն դարերու անցեալ մը ունի եւ չենք գիտեր, թէ դեռ քանի՛ դարու կեանք ունի :

Հայոց պատմութեան մէկ մասն են միայն մեր մղած, շահած կամ կորսնցուցած պատերազմները: Տրուա՞ծ է այս պատերազմներուն պատմութիւնը, նոյնիսկ ժամանակագրութիւնը ամբողջութեամբ: Ո՛ձ, տրուած չէ մինչեւ իսկ մէկ հարիւրերորդ մասը :

Սակայն դառնանք գրականութեան :

Հայոց Աշխարհը հարուստ էր վանքերով ու մենաստաններով : Ատեն մը անոնց թիւը կը հասնէր հինգ հարիւրի (քիչ մը աւելի, քիչ մը պակաս): Ի՞նչ կ'ընէին այս վանքերուն ու մենաստաններուն մէջ. կ'աղօթէի՞ն միայն, պատարա՞գ կը մատուցանէին կամ ժամերգութի՞ւն կը կատարէին լոկ:

Սխալ պիտի ըլլար ըսել, թէ մեր վանքերը պարզ աղօթատեղիներ էին, կամ թէ մեր վանականները իրենց հոգիին փրկութեան համար աղօթելէ զատ ուրիշ գործ չունէին:

Յիշենք ու յիշեցնենք անգամ մը եւս.— Մեր վանքերն ու մենաստանները նաեւ մշակոյթի կեդրոններ էին, եւ անոնցմէ ու անոնց շնորհիւ կը տարածուէր «լոյս»ը համայն Հայոց Աշխարհին մէջ :

Մէկ դարու ընթացքին մշակոյթի այս կեդրոններուն մէջ ապրած ու գործած պէտք է ըլլան հարիւր հազարաւոր մարդիկ, վանական կամ ոչ: Այսքան մեծ թիւով «աշակերտ»ներու մէջ չկայի՞ն արդեօք մտաւորական կոչում ունեցողներ : Չկայի՞ն գրողներ ու թարգմանիչներ : Անկասկած կային, եւ անկասկած գրեցին ու թարգմանեցին: Բայց այսօր հետք իսկ չէ մնացած անոնց գործէն ու անունէն :

Հինգերորդ դարուն, որ ծանօթ է Հայկական Ոսկեդար անունով, մատենագրութեան պատմութիւնը կը յիշատակէ միայն տասնեւմէկ անուն, անոնց մէջ հաշուելով նաեւ երկու սուրբերը՝ Սահակ եւ Մեսրոպ : Ա՞յս է Ոսկեդարը ...

Գրականութեան պատմութիւնը երկու գլխաւոր անուն միայն կը յիշատակէ Զ. դարէն, հինգ անուն՝ Է. դարէն, չորս՝ Թ. դարէն, հինգ՝ Ժ. դարէն: ԺԲ. դարը (Արծաթի դար) տուած է ընդամէնը վեց պատմիչ եւ մատենագիր:

ԺԸ. դարուն է, որ գրողներու թիւը կը սկսի աւելնալ, մասամբ շնորհիւ այդ դարու յառաջդիմական ոգիին, մասամբ շնորհիւ Մեծ Մխիթարին եւ իր հիմնած Միաբանութեան :

Վանքերը, այդ դարուն, քիչ քիչ կը սկսին աշխարհականանալ այն իմաստով, որ կրօնական գիրքերու հետ կը գրուին ու կը հրատարակուին նաեւ ոչ-կրօնական, այսպէս կոչուած՝ «աշխարհական» երկեր :

Մինչեւ ԺԹ. դար՝ մենք չունէինք գրականութեան պատմութիւն, աւելի ճիշդ՝ գրական պատմութիւն: Չունէինք նաեւ «յատուկ անուանց բառարան» : Ո՛չ մէկ յիշատակութիւն գրողներու եւ գրական գործերու: Մեր պատմիչները շատ քիչ անգամ կուտան անունները իրենցմէ առաջ ապրող մատենագիրներուն:

Այս «մեղք»ը սուղի նստած է մեզի, կորսուած են գործերը, մոռցուած են գործողները :

Նոյն մեղքը կը գործենք հիմա մենք ալ մեր կարգին: Մեր «գրականութեան պատմութիւն»ները, թէ՛ ընդհանուրները եւ թէ մասնակիները, չեն յիշատակեր անունները անոնց, որոնք «մեծ» չեն, կարեւոր գործեր չեն տուած, ակնառու դեր չեն կատարած հայ կեանքի եւ գրականութեան մէջ :

Հապա միւսնե՞րը ...

Անո՛նք, որ, անկախ իրենց անձին ու գործին արժէքէն, գրականութիւն եւ արուեստ ըրած են, այս կամ այն չափով ծառայած են հայ գրականութեան :

Տէրը ինք միայն գիտէ անունները այս մարդոց, վաստակեալնե՛ր, թերեւս նոյնիսկ վաստակաւորներ, յամենայն դէպս մշակներ հայ գիրի ու դպրութեան ...

Կասկած չկայ, որ այս մարդիկը մոռցուած պիտի մնան: 25, 30, 40, նոյնիսկ 50 տարուան վաստակ մը ունին հայ գրականութեան մէջ իբրեւ հրապարակագիր, լրագրող, քրոնիկագիր, թարգմանիչ, թերթօնագիր, եւայլն, եւայլն, բայց դատապարտուած են մոռցուելու: Անոնց անունը պիտի չյիշուի ո՛չ իսկ գրականութեան պատմութեան լուսանցքին վրայ:

Արդա՞ր է այս անտեսումը :

Կը կարծենք՝ ո՛չ, արդար չէ :

Անուն մը միայն տանք,— Կարապետ Իւթիւճեան, հիմնադիրը «Մասիս»ի, որ սկսաւ հրատարակուիլ 1852 Փետրուարին եւ շարունակուեցաւ մինչեւ 1907ի վերջերը:

Իւթիւճեան աւելի քան կէս դար ծառայած է հայ լրագրութեան. լեզու մշակած է. գիրքեր թարգմանած է. աշխարհաբարի ախոյեաններէն է. վերջապէս անուն մը եւ գործեր ձգած է: Գրագէտ չէ, այո՛, բայց եթէ գրականութեան պատմութեան մէջ պիտի չյիշուի իր անունը, ո՞ւր պիտի յիշուի ուրեմն :

Ցելեքս Աւլեր մէկ հնչեակով գիրքերու պատմութեան անցած է. Ալեքս. Տիւմա հարիւր հատոր գրած է, բայց դեռ մտած չէ գրականութեան դարպասէն ներս ...

Կը կրկնենք, մեր յարուցածը արժէքի հարց չէ, եթէ միայն եւ բացառաբար արժէքը նկատի պիտի ունենանք, քանի՛ քանիներ դուրս պէտք է հանուին «Թանգարան»էն, ուր մտած են ետեւի դուռնէն, յիրաւի կամ յանիրաւի :

Մեր ուզածը պատմութիւն է, սակայն մեր բրածը պատմութեան սկզբունքին դէմ է :

Բան մը մտածենք վերջապէս. արդարութիւն ընենք անիրաւուածներուն :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՍԵԴԱ ԲԱԼՈՒԼԵԱՆ

★

Անցեալ Կիրակի, Հոկտեմբեր 25, Վենետիկի մէջ մասնահանուր ունկնդրութեան մը առիթով, յայտնութիւնն ունեցանք ձայնական թանկագին լարերով օժտուած հայ երգչուհիի մը՝ Սեդա Բալուլեան :

Պէյրութի նոր սերունդէն, հազիւ չափահաս այս հայ աղջիկը Իտալիա եկած է տարիուկէս առաջ՝ դասական երգ ու երգել սորվելու: Անցեալ ուսումնական տարեշրջանը Միլանոյի երաժշտանոցը կատարելէ ետք, այսուհետեւ իր ուսումը պիտի շարունակէ Վենետիկ՝ որուն երաժշտանոցին դասաւանդ նշանակուած է իր վրայ գուրգուրացող Միլանոյի նախկին ուսուցչուհին :

Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի հնչեղ դահլիճին մէջ, Ֆլորիանօ Ռէնյօ Պալեոթրա դաշնակահարին ընկերակցութեամբ, Սեդա Բալուլեան փունջ մը հայկական երգ նուիրեց հայ եւ իտալացի ունկնդիրներու: Մեծն Կոմիտաս, Գ. Մ. Ալէմշահ, Բ. Կանաչեան, Ա. Տիգրանեան, Մերանգիւլեան, Այվազեան եւ այլ հեղինակներ, իրենց հատընտիր երգերով թռիչք տուին անոր արտասովոր ձայնին: Երգերուն գոյնի եւ կշռոյթի զանազանութեան ընտրութեամբ բաւական յաջող յայտագիր մը զոր, մօտ օրերուս, հայ երգչուհին պիտի ներկայացնէ իտալական քաղաքներու երաժշտասէր հասարակութեան :

Շնորհիւ այդ նորածաղ՝ եւ արեւածագին պէս օր խոստացող ձայնին, աշխարհի ամէնէն երգամոլ ժողովուրդներէն մէկը աւելի մօտէն պիտի ճանչնայ հայ երգին յատուկ ձայնաշարը, ինքնատիպ սեռը, անշփոթելի կնիքն ու դարերով հասուն մեր ժողովրդական յօրինումներուն՝ երգ երգոյի արժէքը :

Որքան որ միջազգային ասպարէզի կոչուած ըլլայ մեր երգչուհին, այժմէն իսկ եւ միշտ իր ցեղին ձայնը լսել, հասկընալ, սիրել եւ անոր ալ նուիրուիլ ու ծառայել՝ իր ապագայ արժանիքներուն փայլը պիտի աւելցնեն :

Կնոջական ձայներուն մէջ բաղդատմամբ նուազադէպ, անոր համար ալ աւելի արժէքաւոր, Սեդա Բալուլեան միջնաձայն երգչուհի մըն է: Հնչուն տաք ու թաւշեայ, ծաւալով հարուստ, արձակումով հեշտ ու վստահ, ճկուն եւ ամուր ձայն մը որ կատարելութեան հասնելու ամէն բնածին կարելիութիւն ունի :

Արուեստը նախ բնական ձիրք է անշուշտ, բայց անոր հիմնաւորումն ու արժեցումը՝ ստացական ուսում եւ անչափ սէր: Բնութիւնը լիովին տուած է իր տալիքը: Ուսումէն առնելիքն առնել եւ հարազատօրէն իւրացնել, աշակերտ երգչուհին իր նուիրումին ուժգնութեան եւ լրջութեան պիտի պարտի :

Երբ օժտեալ մը գիտէ արուեստն իր

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Է.

Մութ փողոցին մէջ նոյնքան դժուարաւ Մանուկը իջեցուցին կառքէն, եւ Լուիզ միայնակ զայն բարձրացուց սանդուխներէն, գրեթէ ամէն աստիճաններուն կենալով :

Տաճատ սրտաբեկ, յուսախաբ, հոգին լեցուած անսահմանելի թախիծով մը եւ սարսափով մը, տուն գնաց իր կարգին. երբ սենեակին մէջ առանձին մնաց, վառած մոմին դիմաց, սեղանին առաջ, ծանր ճակատը երկու ձեռքերուն մէջ առած, մնաց երկար ժամեր, մինչեւ որ մոմը հատաւ. այն ատեն հանուեցաւ եւ խարխափելով անկողինը մտաւ եւ իրեն թուեցաւ, թէ սաւանները, բարձերը, ամբողջ անկողինը դագաղի մը պէս պաղ էին եւ այսպէս անքուն մնաց մինչեւ առաւօտ, ջղագրգռուած, սառած մեռելի պէս եւ անկարող վայրկեան մը աչքերը գոցելու :

Ը.

Անկէ քանի մը շաբաթ ետքը՝ Տաճատ Զարըքեան մտահոգ կ'իջնար Ռիւ տէ գէֆոլէն. հակառակ ծայրայեղ խնայողութիւններուն՝ իր երկու հարիւր Ֆրանքի գումարէն մէկ ոսկի դրամ մնացած էր, հազիւ թէ շաբթուան մը ապրուստը. ասկէ զատ դեռ ոչ մէկ բարեկամ ունէր, որուն վրայ կարենար հաշուել. իր յանձնապաստան խրոխտութիւնները իրմէ պզտիկները խրտչեցուցած էին եւ իրմէ մեծերուն արհամարհանք ներշնչած էին : Սուրէն Սահակեան միայն կուգար երբեմն զինք տեսնելու եւ կամ իրեն կը մօտենար Միւլլէր սրճարանին մէջ, պարզապէս իր տիլեթանթի հեգնող եւ չարամիտ բնազդներուն գոհացում տալու, ճարտարօրէն մղելով Զարըքեանը որ իր Եսին, իր հանճարին վրայ խօսի: Տաճատ, հակառակ իր վսեմ կուրութեանը, երբեմն կ'անդրադառնար Սուրէնի սեւ եւ գեղեցիկ աչքերուն մէջ բոցավառող ուրախութիւններուն, ամէն անգամ որ իր հոգիին մէկ նոր էջը բանար անոր, բայց ասոնք վաղանցիկ եւ յանկարծական տըպաւորութիւններ էին, որ կը կորսուէին իր անսահման ինքնավստահութեան մէջ:

Քանի մը օր առաջ Տաճատ բարոյապէս եւ նիւթապէս ընկճուած՝ յանկարծ մտադրած էր իր գիրքը սկսելու եւ զայն ծանուցած էր Միւլլէրի մէջ Անտոն Եարաեանին եւ Սուրէն Սահակեանին :

— Ձեզի միայն կ'ըսեմ, ըսած էր իր խեղդուկ ձայնովը նոյնպիսի շարժումով մը, որ իր վայելուչ հասակին հանդիսաւոր եւ գրեթէ թատերական բան մը կուտար. ձեզի միայն կ'ըսեմ, այնպիսի գիրք մը պիտի ըլլայ ասիկա, որուն պէս դեռ չէ գրուած եւ պիտի չգրուի. ասիկա կոչուած է տիեզերական դեր մը կատարելու, ասիկա ապահովաբար պիտի փոխէ արուեստական եւ իմաստասիրական ցարդ գոյութիւն ունեցող ըմբռնումները, ասիկա ամբողջ իմ Եսս պիտի ըլլայ, իմ Հոգիս :

Անկարելի է արտայայտել այն շեշտը, որ ունեցած էր Եսս եւ Հոգիս արտասանած ատեն. առաջին անգամ ըլլալով Սուրէն անոր սովորաբար աննշան աչքերուն մէջ ցոլք մը տեսած էր, վրդովիչ բան մը, ինչպէս երբեմն ունին յիմարներուն աչքերը :

Մանուկ, որ այդ միջոցին հոն կը գտնուէր եւ իր հիւանդութենէ ծանրացած գլուխը երկու ափերուն մէջ մտիկ կ'ընէր, հիացումով եւ գրեթէ ջերմեռանդութեամբ կը նայէր Տաճատին: Անտոն Եարաեան շարունակական ծամածռութիւններով անհասկնալի բառեր կը մըրմնջէր, եւ միայն Սուրէն ուշադիր եւ հետաքրքրուած մտիկ կ'ընէր Տաճատին:

Երբ վերջապէս, Զարըքեանին ձայնը խեղդուելով չկրցաւ շարունակել եւ յուզմունքէն տժգոյն, գմբեթաձեւ ճակատը ցցելով, որուն վրայէն մազերը օրէ օր աւելի ետեւ կ'ընկրկէին, մեկնեցաւ սըրճարանէն, Սուրէն իր ընկերներուն դառնալով ըսաւ լրջօրէն .

— Այս տղան հիւանդ է:

— Հիւա՞նդ, կրկնեց Մանուկ զարմանքով :

Այդ օրէն Մանուկ լեցուած էր Տաճատին համար այնպիսի հիացումով մը, որ իր նկուն հոգիին համար ծանր կուգար եւ կարծես ստիճան մը թեթեւնալու համար հանդիպողին կը պատմէր ըսածը:

— Այնպիսի գիրք մը... վայ սատանայ, որուն պէս ոչ ոք չէ գրած ցարդ : Ոմանք կը խնդային, բայց շատերը սկըսած էին շահագրգռուիլ: Տաճատ Զարըքեան տիպար մը կ'ըլլար հետզհետէ Փարիզի հայ ուսանողութեան մէջ եւ զարմանալին այն էր, որ այս անգամ ալ իրեն ընծայուած արժէքը բանի մը համար էր, որ դեռ գոյութիւն չունէր:

Այդ օրը սակայն ինք դեռ չէր գիտեր, թէ ինչ կը խորհէին իր վրայ, կը մտաբերէր խնայողութեամբ անցուցած մռայլ օրերը եւ անորոշ ապագան բոլորովին կը տարտղնէր իր մտածումները, իր կրիբէըլ հագուստը սկսած էր գունատիլ եւ տարօրինակ տպաւորութիւն մը կ'ընէր աշնանային անթափանց մթնոլորտին մէջ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(23 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ՕՐ»Ը ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

●

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Հոկտեմբեր 24ին, Շաբաթ գիշեր, Սալ Քրէքիի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Օրուան եւ Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան հարիւրամեակի տօնակատարութիւնը: Շրջանի ընկերները ճիգ չէին խնայած՝ զոյգ տօնակատարութիւնները պատշաճ կերպով կազմակերպելու համար: Աշխատանքը ապարդիւն չանցաւ. արդարեւ, երկար ատենէ ի վեր այսքան բազմութիւն չէր տեսնուած լիոնահայ հանդէսի մը մէջ:

Ուշագրաւ էր երիտասարդութեան ներկայութիւնը:

Ժամը 9ին, օրուան խօսնակ ընկ. Ա. Աբէլեան բեմ հրաւիրեց Նոր Սերունդի երգչախումբը, որ Պ. Աբրահամեանի ղեկավարութեամբ երգեց «Մշակ, բանուոր»ը:

Օրուան նախագահ ընկեր Նշան Պետրոսեան իր բացման խօսքին մէջ մանաւորապէս շեշտեց այն պարագան՝ թէ Դաշնակցութիւնը պայքարած է եօթը տասնամեակներէ ի վեր եւ պիտի պայքարի այնքան ատեն՝ որ հայ ժողովուրդը իր ճակատագրին տէրը չէ դարձած. «այսօր կը տօնենք տարեդարձը ծերունիի մը, որ հակառակ իր եօթանասուն տարիներու բեռան, միշտ ալ կանգուն է եւ աշխոյժ՝ քսանամեայ երիտասարդի մը պէս»:

Նոր Սերունդէն ընկեր Վարուժան կարդաց Սիամանթոյի «Զա՛րկ Կովկաս»ը, ընկեր Պէրպէրեան նուագեց ջութակով, երգեցին Օր. Անժէլ Կարապետեան եւ Պապոյեան: Արտասանեց Օր. Տապաղեան: Բոլորն ալ գնահատուեցան հանդիսականներու կողմէ:

Նոր Սերունդի Տէսինի պարախումբին քանի մը խմբապարերէն, խմբերգներէ եւ Տիկին Գայթանճեանի արտասանութենէն ետք, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Աշոտ Իսահակեան, որ ժողովուրդին հասկնալի լեզուով բացատրեց Դաշնակցութեան վիճակուած դերը՝ հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ.— «Սկիզբէն ի վեր մեր մէջ գոյութիւն ունին հակոտնեայ երկու տեսակէտներ. մին՝ հայ ժողովուրդի ազատութեան ու անկախութեան տեսակէտը,— որուն պաշտպանն է եղած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,— Իսկ միւսը՝ ստրկութեան եւ հնազանդութեան տեսակէտը»:

Բանախօսը բացատրեց թէ Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը կը բնորոշուի իր հայկականութեամբ, քանի որ ազատութեան եւ ինքնիշխանութեան այդ գաղափարը կուգայ մեր պատմութենէն, Հայկ Նահապետներէն, Տիգրան Մեծերէն, Վարդան Մամիկոնեաններէն:

Ընկեր Ա. Իսահակեան յիշեց նաեւ հայկական հողերու պարագան, այն հողերուն՝ որոնք խլուած են Թուրքին կողմէ եւ տակաւին չեն վերադարձուած: Դաշնակցութիւնը, գաղափարական իր պայքարին հետ, տէր կը կանգնի նաեւ ազգապատկան մեր հողերուն, որոնք կը մնան Թուրքին ձեռքը:

Այնուհետեւ, բանախօսը սեղմ գիծերու մէջ ներկայացուց Քրիստափոր Միքայէլեանի կեանքը, շեշտելով Վարանդեանի խօսքը՝ թէ «Քրիստափոր մարդակերտ մըն էր»:

Բեմ եկան երիտասարդ արուեստագէտներ՝ Կ. Աֆրիկեան եւ Մ. Պօղոսեան, որոնք իրենց զուգերգներով եւ մեներգներով խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին:

Հանդէսը փակուեցաւ կէս գիշերը անց:

Կ. Ց.

կեանքի առաջին սէրն ըլլալ, որուն հանդէպ բնական է եւ միշտ ալ քիչ ամէն գրկանք, նուիրում եւ զոհողութիւն, ուշ թէ կանուխ յաջողութիւնը արուեստագէտին կը ժպտի:

Երգը արտաքուստ ձայն ու երեւոյթ՝ ներքուստ լրիւ ապրում է: Ապրումէն կը ծնի երգը մեկնող ճակտի կնճիռը, դէմքի ժպիտը, շարժուձեւերն ու քայլափոխը, ապրելու ցոլքով երգի մը թաքուն լոյս ու մութին սփռումը: Եւ այդ ապրումին կատարելութիւնը կը կրօտի ընդհանուր զարգացումի, գիտութեան եւ յարատեւ ուսումի:

Թէ ուսումը ինչ կ՚աւելցնէ բնատուր ձիրքին վրայ, անոր վկայից է, փաստ ենք, մեր երգչուհին: Իր յայտագրին ինքնուս հայերէն երգերուն եւ ուսուցչական ցուցմունքով սորված իտալերէն երգերուն միջեւ, հարազատ մեկնարկութեան եւ իր լեցուն ձայնին հանուր արժեցումի տարբերութիւնը զգալի է դեռ:

Զափազանցութիւն պիտի ըլլար հաւատալ թէ՝ երգի աստուածը Օրփէոս եւ Սեդա Բալուլեան արդէն իսկ թեւ թեւի մտած կ՚ընթանան: Որոշ է որ ձեռք ձեռքի տուած կը քալեն արդէն. եւ ապահովաբար կեանքի անբաժան ընկերներ ըլլան, եթէ երգչուհին գիտնայ անարատ պահել արուեստի իր կոչումն ու նուիրումը, ի գին ամէն տեսակ զոհողութեան:

Քանի խօսքը երգի մասին է, օ՛ր օ՛ր երգը հայ մօր՝ ժողովրդական անուշ օրօրին մաղթանքի խօսքը տեղին է. «մեծնայ, մեծնայ, մեծ փառքերու տիրանայ» եւ իրմով ալ մեծնայ հայ անունը՝ արուեստի միջազգային աշխարհին մէջ:

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 21.30ին, նախաձեռնութեամբ Միլանոյի Հոգաբարձութեան, Հայկ. Տան մէջ, Յարգանքի երեկոյ մը կազմակերպուած էր ի պատիւ ատենապետ Պ. Երուանդ Հիւսիսեանի: Բացման խօսքը արտասանեց Պ. Արիս Շալճեան, վեր հանելով անոր բարեսիրական ոգին եւ նուիրումը ամէն ազգօգուտ ձեռնարկի: Ապա խօսք առաւ օրուան բանախօս Պ. Ստեփան Սրապեան, որ ամփոփ այլ կուռ ճառով մը պատկերացուց Պ. Երուանդ Հիւսիսեանը իբրեւ գործի եւ գաղափարականի նուիրուած մարդ, որ տոգորուած յամառ կամքով եւ աննկուն հաւատքով՝ հասած է նիւթական նախանձելի դիրքի մը, միշտ առատաձեռնօրէն մասնակցելով որեւէ ազգասիրական ձեռնարկի: Յարգել բարեսէր մարդը, բսաւ, բարոյական պարտականութիւն մըն է: Բժ. Երուանդ Արգումանեան, իր կարգին, բնաբան ունենալով Յովհաննէս Թումանեանի ծանօթ քերթուածը, ուր կը խօսուի կեանքի անցաւորութեան եւ կատարուած գործին տեւականութեան մասին, գեղեցիկ մտքերով վեր հանեց Պ. Ե. Հիւսիսեանի մէջ գործի եւ գաղափարի նուիրեալը:

Ծանօթ երգչուհի Տիկին Ազատնի Պետոյեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ ուսուցչապետ Օրէֆէօ Րօսսիի, խոր յուզումով մէջ ընդ մէջ երգեց Կոմիտաս Վրդ.ի «Հայաստան»ը, Գ. Ալէմշահի «Իմ երգը», Ա. Տէրտէրեանի «Սեւ Աչեր»ը, Ա. Այվազեանի «Հայաստան»ը, Ա. Գ. Մեսումենցի «Ծիծառնիկն» ու Ճ. Րոսսինիի Մեմիրամիսէն «Արեւուն հրապուրիչ ճառագայթը»: Հոգաբարձութեան կողմէ Յոբելեարին նուիրուեցաւ արծաթեայ ափսէ մը, որուն վրայ փորագրուած են Միլանոյի Քառասուն Մանկունք եկեղեցին եւ մեր պատմական վեց սրբավայրերուն վերարտադրութիւնները հետեւեալ վերտառութեամբ.— Միլանոյի Հոգաբարձութիւնը իր անձնուէր ատենապետին: Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Պ. Երուանդ Հիւսիսեան, շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին, յիշելով Սողոմոն Իմաստունին խօսքը՝ կեանքի ունայնութեան մասին. ես, բսաւ, այս ունայնութիւն — պարապութիւնը լեցնելու միակ հնարաւոր միջոցն ընտրած եմ բարեսիրութիւնը, զոր կը կիրարկեմ կարողութեանս չափով: Ժողովուրդը յոտնկայս երգեց «Հայր Մեր»ը. հուսկ՝ հիւրամեծարութիւն տեղի ունեցաւ:

Ա. Ս.

ԹՈՔԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

*

Կիրակի, Հոկտեմբեր 25ին, Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Թոքատի Հայր. Միութեան տարեկան խնջոյքը կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան: Օրուան նախագահ Պ. Հանտալեան պատշաճ խօսքերով բացաւ հանդէսը, ապա խօսքը տուաւ Միութեան նախագահ Ե. Գրիգորեանի որ տեղեկացուց թէ Միութիւնը իր կարօտ հայրենակիցներու օգնութենէ զատ այս տարի կրկին Հայաստանի Պետական Մատենադարանին ղրկած է տասնըութ կապոց կարեւոր գիրքեր, քաջալերած է համեստ նուէրներով եւ կը քաջալերէ հայկական ամուսնութիւնները: Կազմակերպած է հրապարակային հանդէս մը ի նպաստ Գալաքեան Սրբազանի եւ վեց քահանաներու չիրիմին որմէ գոյացած 81.500 ֆր. գանձի հասոյթը ղրկած է չիրիմի կառուցման Մարսէյլի յանձնախումբի հասցէին:

Ապա տեղեկութիւն տուաւ չիրիմին ի նպաստ տարուած աշխատանքներու մասին: Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Տիկին Գալայճեան, Օր. Թարօն, Պ. Պ. Էֆխանեան, Մինասեան, Սիմոն, Յակոբեան իրենց երգերով պարերով եւ արտասանութեամբ: Մէջ ընդ մէջ խօսք առին հայրենակից Եղօ, Սահակ Յովհաննէսեան, Տէր Գրիգորեան եւն.: Խնջոյքը տեւեց գիշերուան մինչեւ առաւ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԺՊԻՏ

Երկու հայրեր կը խօսին.
— Իմ տղաս, կ՚ըսէ առաջինը, տխմարին մէկն է:
— Ատիկա ալ բան մըն է, կը պատասխանէ երկրորդը, իմ տղաս կատարեալ ապուշ մըն է:
— Եկուր փորձենք: Յակոբիկ հոս եկուր: Առ սա հինգ դրուշը եւ գնա սառնարան մը գնէ:
— Շատ լաւ հայրիկ:
Տղան դուրս կ՚ելլէ:
Երկրորդ հայրը կը կանչէ իր տղան.
— Հոս եկուր Գօգօ: Գնա նայէ անգամ մը, ես դիմացի սրճարա՞նն եմ:
— Լաւ հայրիկ:
Գօգօ դուրս կ՚ելլէ եւ դրան առջեւ կը միանայ Յակոբիկին:
— Հայրս տխմարին մէկն է, կ՚ըսէ:
— Իմս ալ ապուշ մըն է, կ՚ըսէ Յակոբիկ: Նայէ, հինգ դրուշը տուաւ որպէսզի սառնարան մը գնեմ, բայց մարքան չըսաւ...
— Հապա իմ հա՞յրս... ըսաւ որ երթամ նայիմ թէ դիմացի սրճարա՞նն է. չէ՞ր կրնար հեռաձայնել եւ հասկնալ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Արձակուրդի երկու ամիսները անցան, եւ Կոստանեան մէջտեղ չելաւ: Անձկութիւն մը սկսաւ տիրել գիւղին մէջ. իրարու երես կը նայէին՝ չհամարձակելով կարծիք մը, երկիւղ մը յայտնել:
— Ճանըմ ո՞ւր մնաց աս մարդը, կ՚ըսէին խնամակալները:
Զարդուրաշակ կարեկցողներ կային:
— Ո՞վ գիտէ, խեղճ մարդը կարելի է կամ մեռաւ կամ հիւանդանոցի մը անկիւնն է:
Տրտմութիւն եւ սրտաբեկութիւն տուներու մէջ. տղաք կուլային, «միսինիս կ՚ուզենք» կը պոռային, մինչեւ իրիկուն ոլքտալով դպրոցին շուրջը, որուն գոց դրան վրայ ահագին տառերով, զորս կարելի էր կէս մղոն հեռուէն կարդալ, կը շողար «Կոստանեան Կրթարան»ը:
Մեկնած ատենը, խարեբան ամէնուն ալ խոստացած էր գրել, իր ուղեւորութեան եւ իր առողջութեան հանգրուաններուն գրեթէ ամէն վայրկեան վերահասու ընելու համար Հ... գիւղին հասարակութիւնը: Հակառակ այս խոստման, տող մը իսկ գրած չէր ոչ մէկուն:
— Աղ մարդուն գլխուն փորձանք մը եկած է, կ՚ըսէին իր բարեկամները, հագիւ զսպելով արցունքնին:
— Բայց, կը տրամաբանէր ուրիշ մը, լրագիրները կը գրէին. տեսնել երեւելի մարդ մը...
— Ատ ալ չիտակ է:
Քանի մը խելացիներ, օր մը, մտածեցին եւեւէն մարդ ղրկել. բայց ո՞ւր. հասցէն չէին գիտեր. մարդը հեռացած պահուն չէր յայտնած Եւրոպայի որ ջերմուկը երթալը, եւ ահագին Եւրոպայի մէջ մէկ մարդ մը փնտռել գտնալը դժուարին գործ էր:
Ուստի եա կեցան այդ գիտաւորութենէն: Արձակուրդին երկու ամիսը անցաւ, տասնըհինգ օր ալ, ու մարդ չկար մէջտեղը: Տնտեսը, համալսարանը հագած, մարտաշունչ պեխերուն ծայրերը վար ինկած, կը ոլքտար դպրոցին առջեւ, որուն բանալին խնամակալութեան քով էր, պատուհաններուն նայելով, դրան ծակերէն ներս նայելով, Կոստանեանը տեսնելու ակնկալութեամբ:
Իր մտատանջութեանը մէջ խեղճ տընտեսը շատ կը նեղուէր տղաքներէն. որ օրուան մէջ քանի մը ժամ կը խմբուէին դպրոցին առջեւ, սարսափելի աղմուկ հանելով. «սուս, տղաք, կը պոռար, հիմա յանկարծ միսիւին վրայ կը հասնի»: Այս գիտթական խօսքը մէկ վայրկեան միայն կ՚ազդէր, տղաք կը վերըսկսէին պոռչտալ, կղուլտել:
Դպրոցին ուսուցիչները, բան մը չհասկնալով այս յապաղումէն, շաբթուան մէջ քանի մը հեղ գիւղ կուգային, դպրոցին գոց դրանը առջեւ գիրար կը գտնային, սիկառ սիկառի վրայ կը ծխէին, հաւանական ենթադրութիւններ փոխանակելով եւ իրենց անձնական կսկիծը ողբալով.
— Պէ ախպար, վրաս փարա չմնաց:
— Քանի՞ ամսական կ՚ուզես:
— Երեքուկէս: Դո՞ւն:
— Զորս, Քու պահա՞նջքդ ի՞նչ է:
— Զորսուկէս... Եւրոպայէն կը գրկեմ ըսաւ, սանդիմ չղրկեց:
— Ղրկելիք ալ չունի:
Վարժարանին խնամակալութիւնը օր մը ներկայացաւ Արեւմուտք լրագրին խմբագրատունը Կոստանեանի մասին տեղեկութիւն մը առնելու յոյսով: Խմբագիրները որեւէ բան չէին գիտեր երեւելի մանկավարժի մասին: Նոյնիսկ անոնցմէ մէկը բաւական կծու հեգնութիւն մը ըրաւ:
— Ո՞ւր երթանք, որո՞ւ դիմենք, կ՚ըսէին խնամակալները, անճրկած, յամենալով խմբագրատան մէջ:
— Մարքօ փաշային, պատասխանեց անդիէն գիրուկ, բարակ պեխերով խմբագիր մը, փորձ մը սրբագրելով հանդերձ:
Մարդիկը, իրենց ցաւը գրաւուած, տուն քալեցին, առանց կարեւորութիւն տալու:
Մերկերեան թեւխաղ էր: Ընդհանուր տրտմութեան քով անոր ադմկալի զուարթութիւնը չափազանց աչքի կը զարնէր: Այդ տարօրինակ անյայտացումէն իրեն փառքի բաժին մը հանել ուզելով կ՚ըսէր.
Ցետոյ հեգնող, քաշքշող հարցումներ ունէր մանկավարժին համակիրներուն.
— Շիտակը ըսէք, քանի՞ մալ եղաւ ձեզի:
Քիչ քիչ ազդ. վարժարանը կեանք առաւ. ամիս մըն ալ ընդունայն սպասելէ յետոյ, ծնողքները ստիպուեցան նորէն հոն ղրկել իրենց տղաքները: Վարժապետին երեսը գոյն եկաւ, ճարտարուրեցաւ, աշխուժցաւ:
Հիմա Մերկերեան առտուները նորէն սկսաւ դպրոց երթալ՝ դրասեղաններուն լեցուիլը հաստատելու, տարուած յաղթանակը տեղւոյն վրայ վայելելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

12ը ապահովունցաւ ըմբշամարտութեան մէջ ունեցած 12 առաջնութիւնէն եւ միայն մէկ հատ աթլէթիզմէն (400 մեթր արգելարշաւ):

Միւս կողմէ հպարտութեամբ պէտք է արձանագրել թէ, այս խաղերու հաճելի ու անսպասելի յայտնութիւնները եղան յոյն մարզիկները, որոնք բացառիկ ճիգով եւ տպաւորիչ գործադրութեամբ յաջողաբար չահեցան ձողով բարձրութիւն ցատկելը 4·10 մեթր, սկաւառակ նետելը՝ 55·03, գունդ նետելը՝ 16·27, 110 մեթր արգելարշաւ 14·5, որոնց բոլորին գագաթնակէտը եղաւ 4X400 մեթրի դրօշարշաւի յաղթանակը, որ արժանի եղաւ ամէն գնահատանքի:

Եուկոսլաւիա չրկացաւ իր վրայ դրըւած յոյսերը լիովին արժանացնել, բացի տասնախաղի իրենց ներկայացուցիչ՝ Պրոնիքի փայլուն յաջողութենէն 6541 կէտերով եւ պասքէթպոլի խումբի ներդաշնակ եւ տպաւորիչ խաղարկութիւնէն, որոնք առանց դժուարութեան կրցան յաղթել իրենց մրցակից բոլոր խումբերը եւ տիրանալ առաջնութեան մրցանակին:

Մնացած ազգերը՝ Սպանիա, Մարոք, Թունուզ եւ Լիբանան, մարզական աւելի ցած մակարդակով, չէին կրնար մրցակցութեան մտնել իրենցմէ աւելի փորձառու եւ լաւ պատրաստուած մարզիկներուն հետ, հետեւաբար ուրեմն մնացին վերջին դիրքերուն վրայ:

Միայն յիշատակութեան արժանի է Մարաթոն երկար վազքի մէջ, 43 քիլոմեթր եւ 195 մեթր, Մարոքցի Մարզիկ՝ Պենեսայի տոկունութիւնն ու վերջին հարիւր մեթրի իր արագ վազքով առաջնութիւնը խլելը:

Լրացնելէ առաջ տանք բոլոր ազգերու շահած՝ ոսկի մետալներու թիւերը:

1·— Ֆրանսա 26, 2·— Ամի 23, 3·— Թուրքիա 13, 4·— Իտալիա 12, 5·— Յունաստան 9, 6·— Եուկոսլաւիա 8, 7·— Սպանիա 5, 8·— Լիբանան 3, 9·— Թունուզ 3, 10·— Մարոք 2:

ՅՈՎՀ· ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՆՈՒԷՐ

Կարօ Կէնճեանի յիշատակին եւ Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ Տիկին Մարի Կէնճեն (Հարբը) հազար ֆրանք կը նուիրէ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաւէի սրահը: Կը խօսի Պ· ՆՈՒՊԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ: Նիւթ՝ «Տպաւորութիւններ Միջին Արեւելքի եւ Պարսկաստանի հայ գաղութներէն»: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ·Դ· Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին: Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Նոր Սերունդի խումբը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Պ·Գուլաքսզեանի:

Կ'երգէ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած Պ· ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՂՈՍԵԱՆ:

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր· ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ:

Նուագ եւ արտասանութիւն:

Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը 200 ֆրանք:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը, Մարսէյլ:

Կը նախագահէ ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ· ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

×

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի 8 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Մուլէն – Պլէօի սրահը (Սընօն):

Կը նախագահէ ընկ· Կ· ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ· Մ· ՄԻՐԶԷ

Խմբերգ, արտասանութիւն, երգ եւ նըւագ:

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին:

Հ.Յ.Դ. "ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ"

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի:

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30ին, Օրդ· Թաղապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ:

Օրուան խօսնակ ընկեր ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած եւ սիրուած արուեստագէտներու:

Ծանօթ երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեան նոր երգերու շարքով մը, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Կարպիս Արփիկեանի, պարսկահայ յայտնի պարուհի Օր· Հերմինէ Դանիէլեան իր հայ գեղջկական պարերով:

Տեղւոյս Նոր Սերունդին կողմէ խիստ ծիծաղաշարժ պաւէշտ մը՝

«ՇՈՒԱՐԱԾ ԲԺԻՇԿԸ»

Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւն·:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ·— Ֆ· Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեանէ հազար ֆր·, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐԸ «ՆՈԹՐԸ – ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

27րդ Ուխտագնացութիւնը Մարսէյլի հայ գաղութին դէպի «Նոթրը - Տամ տը լա Կարտ»ի Սրբավայրը, այս Կիրակի օր:

Այս Ուխտագնացութեան սրբազան արարողութիւնը պիտի կատարուի նոյն Սրբավայրին մեծաւորը՝ Գերապայծառ Յովհաննէս Մէրէնսի նախագահութեամբ, որ պիտի ներկայացնէ նաեւ գերապայծառ Տէր Մարկոս Լալէէ Արք·ը

Ժամը 9ին հայ հաւատացեալներ պիտի հաւաքուին Սրբավայրին մէջ ու ժամը 9·30ին հանդիսաւոր ծայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ու պիտի քարոզէ Յովհաննէս Ծ· Վ· Զուխաճեան, ժողովրդապետ Պիւշ տիւ Ռոնի ու Վառի նահանգներու հայ կաթողիկէ հաւատացեալներուն:

Յաւարտ պատարագի հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին ինկած համայն նահատակներուն համար:

Մեծապէս բաղձալի է որ Մարսէյլի հայ ժողովուրդը ներկայ գտնուի սոյն հանդիսաւոր օրուան առիթով կատարուելիք եկեղեցական արարողութիւններուն:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերական ընդհ· ժողովը 4 Նոյեմբեր, ժամը 20·45ին «Ահարոնեան» ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը: Ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ· ԿԱՊ· Խաչի Մարսէյլի Շրջ· վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 5, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Նօայի սրահը: Կը խնդրուի բոլոր վարչութիւններէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէքփօսթալներ, իրենց հաշիւներով, գիւրացնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները: Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներունթերթերը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆԱՄՔՈՎ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՍԱԼ ՄԸ·

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ"

Երգչախումբ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Orchestre Symphonique Chouteau

ՂԵԿԱՎԱՐ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

(100 հոգիի մասնակցութեամբ)

11 Կտորներ, նուագախումբ, երգչախումբ, մեներգ (Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Սաթեան, Ափրիկեան, Ալթունեան, Սպենդիարեան)

Դիմել՝ ԱՐ· ՋԱՀՐԷՃԵԱՆ,

78, Rue Lafayette, Paris 9ᵉ, Tél. CEN. 36-25

Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆ,

11, Rue Dr. Potain, Paris 19.

եւ երգչախումբի անդամներուն:

Ապսպրանքի համար կարելի է նաեւ հեռաձայնել «Յառաջ»ին:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պանեէօ – Քաշանի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդին կողմէ:

8 Նոյեմբեր, Կիրակի, 167 Րիւ Մօնմարթրի գեղեցիկ սրահներուն մէջ

Մէթրօ Րիւ Մոնմարթըր, ժամը 16էն կէս գիշեր:

Ջերմ մթնոլորտ, ճոխ պիւֆէ

ATTRACTIONS

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՍՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԾԻ ՀԱՄԱՐ

ՅԱՌԱՋ

PARIS - IXᵉ

32, RUE DE TRÉVISE

TÉL. : PRO. 86-60

✶

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 4 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8638 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4439

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՏՈՒԱԾ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՉԻ ՀԵՏԵՒԻՐ ...

Համայնավար Չինաստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ, Կրեմլինի ղեկավարներուն եւ մանաւանդ՝ Խրուշչեւի մտահոգութեանց գլխաւոր առարկան դառնալով: Մոսկուայի համար մտահոգիչ սկսած է դառնալ Չինաստանի սպառազինումը: Փեքին որոշած է նաեւ «ոչ մէկ բանի առջեւ կանգ առնել»:

Խրուշչեւ բազմաթիւ միջոցներ ձեռք առաւ Մաօ Ցէ Թունկն ու չին այլ ղեկավարներ սանձելու համար: Վերջերս, երբ Սիպերիա կը գտնուէր, մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը զեկոյցով մը հաղորդեց թէ խորհրդային Վարչապետը փափաք յայտնած է չին եւ հնդիկ «բարեկամ» ժողովուրդներուն՝ որ հասկացողութեան մը գան:

Փոխուեցաւ նաեւ Փեքինի խորհրդային դեսպանը՝ Եուտին, որ «անբաղձալի» դարձած է Չինացիներու համար: Ռուս նոր դեսպանը՝ Չերվոնենքօ, ստիպուեցաւ չափաւոր դիրք մը բռնել, իր նախորդին ճակատագիրը չունենալու համար:

Պէտք չէ մոռնալ թէ Մոսկուայի թերթերը խուսափեցան չին եւ հնդիկ «տարակարծութեան» մէջ դիրք բռնելէ: Գոհացան հրատարակելով Նոր Տելհիի եւ Փեքինի կառավարութեանց պաշտօնական յայտարարութիւնները՝ առանց մեկնաբանութեան:

Ամէնէն ուշագրաւը սակայն Խրուշչեւի չորեքշաբթի օրուան յայտարարութիւնն էր: Ամերիկեան կառավարութեան մասնագէտները կը շարունակեն ուսումնասիրել Վարչապետ Խրուշչեւի խօսած ճառը, չին եւ ռուս յարաբերութեանց մասին լուսաբանութիւններ գտնելու յոյսով: Արդարեւ, ներկայիս կատարեալ հանելուկ մըն է այն հարցը՝ թէ ի՛նչ վիճակի մէջ են Փեքինի եւ Մոսկուայի յարաբերութիւնները:

Ինչպէս գրած էինք, Խրուշչեւ պաշտպանեց համայնավար Չինաստանի տեսակէտը՝ Ֆորմոզայի մասին. Ուաշինկթընի համար անակնկալ մը չէր: Ամերիկացիներու համար աւելի կարեւոր էր Թուի Հնդկաստանի եւ Չինաստանի միջեւ Խրուշչեւի «չէզոքութիւն»ը:

Խ. Միութեան Վարչապետը Միացեալ Նահանգներ այցելելէ ետք, Նախագահ Այզընհաուըր նամակ մը գրած էր՝ Մոսկուայի կարծիքը հասկնալու համար: Չինաստան խռովութիւններ կը ստեղծէ իր դրացի երկիրներուն մէջ՝ միջազգային մթնոլորտի մեղմացման յոյսերը վտանգելով,— ըսած է Այզընհաուըր, Խրուշչեւի հրաւիրելով որ միջամտէ Փեքինի մօտ, հարցը խաղաղ լուծելու համար:

Խրուշչեւի պատասխանը Սպիտակ Տուն հասած է երկու շաբաթ ետք, ուր կը յիշուի թէ համայնավար Չինաստան պատրաստ է բանակցելու ազգայնականներու հետ՝ պայմանաւ որ Միացեալ Նահանգները իրենց ուժերը հեռացնեն Ֆորմոզայէն: Ուաշինկթըն կը յայտարարէ թէ այդ պայմանը որեւէ ձեւով ընդունելի չի կրնար ըլլալ:

Միւս կողմէ, Ամերիկացիները կը յայտարարեն թէ Խրուշչեւ միջազգային համայնավարութեան ղեկավարն է, հետեւաբար՝ Փեքինի առած քայլերուն գլխաւոր պատասխանատուն. եթէ համայնավար Չինաստան շարունակէ յարձակողական իր դիրքը պահել, կը նշանակէ թէ Մոսկուա անկեղծ չէ խաղաղութեան համար իր յայտնած փափաքին մէջ:

Գերագոյն Խորհուրդի բեմէն արտասանած վերջին ճառով սակայն, Վարչապետ Խրուշչեւ ցոյց կուտայ թէ որոշ տարակարծութիւն մը գոյութիւն ունի Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ. այս պարագան նկատի առնելով, հաւանաբար Ուաշինկթըն փորձէ աւելի եւս մեղմացնել հակախորհրդային իր քաղաքականութիւնը:

Հարց է սակայն, թէ այս բոլորը ի՛նչ արձագանգ կը գտնեն Փեքինի մէջ:

Համայնավար Չինաստանի կառավարութիւնը ցարդ պաշտօնական յայտարարութիւններ չըրաւ Մոսկուայէն եկած սաստերուն եւ Ուաշինկթընի միջամտութեանց մասին: Բայց չինական նոր ուժեր կը ղրկուին Հնդկաստանէն գրաւուած շրջանները եւ Փեքին, փոխանակ Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի պատասխանելու, նոր պայքար մը սկսաւ «հնդիկ յետադիմական»ներու դէմ: Չինական ձայնասփիւռը կատաղի պայքար մը սկսաւ Նոր Տելհիի կառավարութեան դէմ. իսկ քանի մը օրէ ի վեր մեծ քանակութեամբ հակահնդիկ թռուցիկներ կը բաժնուին Հնդկաստանի մէջ. Թռուցիկները տպուած են Փեքին եւ կը դղուշացնեն հնդիկ ժողովուրդը, «Եթէ ձեր երկրի դաւուճապաշտները շարունակեն Թիպէթի ըմբոստ տարրերուն՝ հետեւանքը շատ ծանր պիտի ըլլայ բոլորիդ համար ...»:

Թռուցիկներու մէջ կը զգուշացուի հնդիկ ժողովուրդը Նեհրուի եւ «ազգայնական պահանջկոտ իր քաղաքականութեան» դէմ:

Այս պայմաններու մէջ կը սպասուի թէ Խ. Միութիւնը ի՛նչ քայլ պիտի առնէ ...:

ԵՐԵՒԱՆԻ "ՍՊԱՐՏԱԿ"Ը ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Շարունակելով իր հանդիպումները, Հալէպի քաղաքապետարանի դաշտին մէջ եւ ծովածաւալ բազմութեան մը առջեւ, Երեւանի Սպարտակը յաղթած է Հ. Մ. Ը. Մ. – Վասպուրական խառն խումբին մէկի դէմ հինգով:

Քանի մը օր ետք Սպարտակի տղաքը հասած են Պէյրութ ուր կիրակի օր ֆութպոլի մեծ մրցում մը տեղի պիտի ունենար Վարչապետ Քարամէի նախագահութեան տակ: Սպարտակ Երեւան *(Հայաստանի ախոյեան) ընդդէմ Հ. Մ. Մ. Պէյրութ (Լիբանանի ախոյեան): Արդիւնքին ցարդ ծանօթ չենք, Ազդակի վերջին թիւերը ստացած չըլլալով:*

ԼԵՌՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երկրագունդի դեռ կոյս եւ բարձրագոյն լեռները ուսումնասիրելու համար, զանազան ազգերու վարպետ լեռնորդներ (Ալփինիսթ) *պարբերաբար արշաւանքներ կը կազմակերպեն: Ի չգոյէ միջազգային կեդրոնական եւ մասնագիտական միութեան մը, լեռնորդութեան* (Ալփինիզմ) *միօրինակ օրէնքներու եւ անոնց գործադրութեան պարտադիր հսկիչ կազմակերպութեան մը, յանդուգն ձեռնարկներու զոհ կացող լեռնորդներու թիւը երթալով կը մեծնայ: Այս կացութեան կարելի շարունակումը պարտադրելու համար, տասնեակ մը երկիրներու մասնագէտ լեռնորդներու որոշումով, այս տարուան ընթացքին միջազգային համագումար մը տեղի պիտի ունենայ Իտալիա: Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն,* 281 *լեռնորդներ մեռած են այս տարի որոնց* 107՝ *Աւստրիա,* 53՝ *Զուիցերիա,* 37 *Ֆրանսա, Գերմանիա՝* 26, *Իտալիա՝* 58: 1958*ին մեռած լեռնորդներու թիւն էր՝* 283, *իսկ* 1957*ին՝* 383:

Օրը Օրին

ՔԻԹ ՉՄՆԱՑ ՈՐ ՉԱՐԻՒՆԷՐ

Օրը նոր, առասպելը՝ նոր:

Խորհրդային Միութեան ազա՛տ ու անկա՛խ Հանրապետութիւններէն, Խազախստանի համալսարանին պատմաբաններէն մէկը, Դաւարիշչ Տիսպերնիք գիտ մը բրեր է, վերջերս:

Այսինքն, հաստատեր է որ Քրիստափոր Քոլոմպոս մարդկութեան քթին խնդացեր է 1492ին, երբ լուր հաներ է թէ «գացի Ամերիկան գտայ»:

Մինչեւ հիմա, մեզի սորվեցուցած էին թէ Քոլոմպոս Նոր Աշխարհը գտած էր 1492ի Հոկտեմբեր 12ին:

— Ոչ, կը պոռայ Ռուս պատմաբանը, առանց բան չկայ, մի՛ հաւատաք ... Քոլոմպոս ճամբայ չելած ալ գիտէր թէ Ամերիկան ո՛ւր կը գտնուէր:

Պատմաբանը փնտռեր, գտեր է Սպանիոյ Ֆերտինանտ թագաւորին եւ Իզապելլա թագուհիին կողմէ՝ Քրիստափոր Քոլոմպոսի ուղղուած նամակ մը, որուն մէջ երկու արքայազուները կ'աշխատէին իրականութիւնը խեղաթիւրել եւ այնպէս մը հասկցնել թէ Քոլոմպոս նոր երեւան հանած էր հարուստ աշխարհ մը:

Բայց, ի՞նչ պատճառ կար որ երկրախոյզը առասպել մը պատմէր.

Դաւարիշչը կը պատասխանէ:

— Որպէսզի, Սպանացիներուն աչքին փոշի ցանէր եւ արտազաղթը աւելի հրապուրիչ դարձնէր ...

Մեր փրոֆէսէօրը այսքանով չի գոհանար եւ կ'աւելցնէ թէ Քոլոմպոսի նաւաստիներէն ոմանք Ամերիկայի ի՛նչ եւ ո՛ւր ըլլալը շատ լաւ գիտէին եւ այդ մասին խօսած էին իրեն:

Բայց, թագաւորը, թագուհին եւ երկրախոյզը խօսք մէկ կ'ընեն եւ լուր կը հանեն թէ առասպելական հարստութեամբ աշխարհ մը գտնուած է: Ն՛որ գտնուած է:

Տիսպերնիք համոզուած է որ Քոլոմպոս հէքեաթ կը պատմէր իրեն ժամանակակից պատմաբաններուն, երբ կը փորձէր հաւատացնել անոնց թէ պիտի աշխատէր նոր ճամբայ մը գտնել՝ դէպի Արեւելք:

Փա՞ստ: Քոլոմպոս «քարեփոխած էր իր օրագիրը, Սպանիա վերադառնալէ առաջ»:

Այս ջախջախիչ յայտարարութիւնները ընող Դաւարիշչը, կը խոստովանի որ «չկրցայ ստուգել թէ իր օրագրին առաջին պատճէնին մէջ ինչեր գրած էր»:

Մեր փրոֆէսէօրը շատ բծախնդիր մէկը կ'երեւայ:

Քոլոմպոս անունով մէկը, եղեր սուտ մը գլորեր է եղեր եւ ամբողջ աշխարհին ալ կը հաւատայ եղեր այդ սուտին: Եթէ իրաւ սուտ էր:

Բայց, պատմաբան փրոֆէսէօրը, երեւի, չէ իմացեր որ սուտն ալ իր տեսակները ունի, ինչպէս «իրաւ»ը: Կամ ճերմակ սուտը, որ անվնաս է եւ կայ սեւ սուտը, որ վնասակար է:

Քոլոմպոսի ենթադրեալ սուտէն ո՛չ մէկ վնաս՝ մինչեւ յամի Տեառն 1959: Ընդհակառակն, հազարումէկ տեսակ օգուտ:

Ասուած տուեր է որ Նոր Աշխարհը գտնողը եղեր է այդ «ստախօսը», եւ ո՛չ թէ սա միւս ստախօսը — որուն անունն է Միջազգային Համայնավարութիւն:

Քոլոմպոս լուր հաներ է եղեր, թէ հարուստ երկրամաս մը գտեր է: Լա՛ւ: Սո՞ւտ խօսեր է: Ո՛չ:

Միջազգային Համայնավարութիւնը 42 տարիէ ի վեր լուր հաներ է թէ Դրախտին ճամբան գտեր է: Սո՞ւտ կը խօսի: Այո՛:

Քոլոմպոսի «սուտ»ը մարդո՛ւ քիթ չարիւնեց: Մոսկուայի սուտը քիթ չմնաց որ չարիւնէր:

Եթէ սուտզրուցութեան մրցում մը բացուէր, այդ մրցումը, անտարակոյս կը շահէր Մոսկուան:

Քոլոմպոս միայն մէկ սուտ նետեր է — եթէ հաւատանք Դաւարիշչին «իրաւ»ին:

Քոլոմպոսի սուտը ճամբայ բացաւ դէպ ի դրախտավայր:

Մոսկուայի սուտը ճամբայ կը բանայ ո՛չ թէ դէպի դրախտ, այլ դէպի դժոխք:

Ո՛վ որ չի հաւատար թող նամակ գրէ Երկաթէ Վարագոյրէն անդին ապրողներուն եւ հարցնէ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՔԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը չէ հանդարտած տակաւին. ըմբոստութիւնը ծագած էր Սթանլէյվիլի մէջ, ուր բանակը յաջողած է կարգը վերահաստատել, բայց գիւղերու մէջ կողոպուտն ու խռովութիւնները կը շարունակուին: Բանակը խիստ հսկողութիւն կը կատարէ ամէն կողմ՝ կողոպուտները արգիլելու համար:

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարութեան լաւատեղեակ շրջանակները կը հաղորդեն թէ Նախագահ Այզընհաուըր յառաջիկայ Դեկտեմբերին Փարիզ գալէ առաջ Հռոմ պիտի հանդիպի:

ԻՐԱՆԻ Շահը Ամման գնաց, ուր չորս օր պիտի մնայ, Հիւսէյն Թագաւորի հրաւէրով: Շահին ժամանումը ողջունուած է թնդանօթի 21 *հարուածներով:*

ՃԱՓՈՆԻ Քիուշիու կղզիին մէջ ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ, որու ընթացքին 130 *ձկնորսներ եւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան. ըմբոստութեան պատճառը հետեւեալն է.— Վերջերս նոր համաճարակ մը ծայր տուած է այդ շրջանին մէջ,* 32 *ձկնորսներու մահուան պատճառ դառնալով: Տեղացիները այդ համաճարակը կը վերագրեն նոր հաստատուած պարարտանիւթի գործարանի մը, որուն անմիջական փակումը կը պահանջեն:*

ՃԱՄԲՈՒ ծանր արկած մը պատահած է կիրակի օր Ռօն Փուէն տը լա Տէֆանսի մօտ: Կառք մը զոր կը վարէր Պ. Գէորգեան (20 *Րիւ Սէն Լազար) զարնուած է Առօնտի մը որ հարուածին ուժգնութեան տակ գացած ճզմուած է Տոֆինի վրայ, աջ կողմէն ալ զարնուելով ուրիշ կառքի մը* (203): 14 *հոգի վիրաւորուած են որոնց մէջ հինգ երախայ: Տէր եւ Տիկին Գէորգեան եւ Տէր եւ Տիկին Ներսէս Սերոբեան հիւանդանոց փոխադրուած են, բայց միւս կառքերու վիրաւորներուն վիճակը շատ ծանր է:*

ՆԻՍԻ Թաղապետութիւնը համաձայնութիւնը տուաւ որպէսզի Եալթա եւ Նիս զուգորդ քաղաքներ հռչակուին: Հաւանական կը թուի որ այս առթիւ հանդիսութիւնները տեղի ունենան Նիսի Ֆրանսայի միացման հարիւրամեակին կամ Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ:

ԱՆԱՍՏԱՍ Միկոյեան Մեքսիքօ պիտի երթայ խորհրդային ցուցահանդէսին բացումը կատարելու համար Նոյեմբեր 22*ին:*

ՀՌՈՄԻ մէջ վախճանած է Կարդինալ Թետեսքինի որ Ս. Պետրոսի աւագ քահանան էր: Ծնած էր 1873*ին, Կարդինալ ձեռնադրուած է* 1933*ին: Երկար տարիներ Պապական Նուիրակ եղած է Սպանիա: Իր վախճանումով* 71*ի կ'իջնայ կարդինալներու թիւը: Մեծ բարեկամն էր Ֆրանսայի:*

ԱԼՔՈԼԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խիստ շահեկան եւ հանրութիւնը շահագրգռող նիւթը քաղուած է ալքոլամոլութիւնը ուսումնասիրող վերին մարմնի տեղեկատուութեան գրասենեակին հաղորդագրութենէն։

1958ին ալքոլամոլութեան պատճառաւ մեռած են 15·853 Ֆրանսացիներ։ 11·069 այրեր եւ 4·784 կիներ։

Հակառակ այս բարձր թիւերուն — բաղդատելով նախորդ տարիներու մահերուն հետ — ալքոլամոլութեան պատճառաւ մահացածներուն թիւը 14 առ հարիւր հազարէն տասը առ հարիւր հազարի իջած է 1958ին։ Այլ խօսքով՝ մահերու նուազում 28 առ հարիւր։ Լիարդի հիւանդութենէն մեռնողներուն թիւը եւս 33էն 20 առ հարիւր հազարի իջած է։

Հաստատուած է որ երիտասարդ սերունդին մօտ ալքոլամոլութեան պատճառաւ մեռնողներուն թիւը զգալի չափով պակսած է։ Մինչեւ 25 տարեկաններու մօտ 0,5 առ 100·000, 25էն 30 տարեկաններու մօտ 2 առ 100·000, ապա համեմատական տոկոսը զգալի չափով բարձրանալով՝ 58 առ 100·000ի կը հասնի մահերուն թիւը 70էն 74 տարիք ունեցողներուն մօտ։

Կիները ալքոլամոլութեան ախտէն կը վարակուին որոշ տարիքէ մը վերջ, — մինչեւ 30 տարեկան 0,5 առ 100·000էն ալ վար կը մնայ մահերուն թիւը։ 100·000 բնակչութեան վրայ ալքոլամոլութեան պատճառաւ 22 այրերու դէմ 6 կիներ միայն կը մեռնին։

Ընդհանուր առմամբ՝ կիները այրերէն քիչ կը խմեն, բայց Բաղոսին երկրպագելէ ետք, անմահական գինիին չիշը մինչեւ յատակը պարպող ծայրայեղ կոնծաբաններ կը դառնան աւելի երկար ժամանակ քան թէ այրերը։

Ալքոլամոլութիւնը, բաղդատելով 1956ի տարուան հետ, Ֆրանսայի բազմաթիւ նահանգներուն մէջ տեղատուութեան մէջ է։ Նուազած է 69 նահանգներու մէջ կայուն վիճակ՝ 5 նահանգներու եւ յառաջացած վիճակ 16 նահանգներու մէջ։

Բարելաւումը զգալի է մասնաւորաբար Վիէն նահանգին մէջ, ուր մահերու թիւը երկու տարուան ընթացքին 15էն 2 առ հազարի իջած է։ Մորպիհան՝ 63էն 30 առ հազար, Իլ-է-Վիլէն՝ 44էն 22 առ հազար։ Քօթ-տիւ-Նոռ՝ 46էն 26 առ հազար։ Ֆինիսթէր՝ 42էն 24 առ հազար։

Ալքոլամոլութենէ նուազ վարակուած նահանգներ՝ Քորսիքա, Հօթ-Կարօն, Տէօ Սէվր (մահերուն թիւը 2 առ հարիւր հազար), Փիրէնէ Օրիանթալ, Հօթ-դ'Ալփ, Հէռօ (մահերուն թիւը 3 առ 100·000)։

Հակառակ այս որոշ բարելաւման, նորէն արեւելքի եւ Նորմանտիի շրջաններուն մէջ է (Ֆրանսայի ամենաշատ ոգելից ըմպելի գործածուած նահանգները) որ կը գտնենք ամենամեծ թիւով ալքոլամոլները։

Ալքոլամոլութիւնը պատուհաս մըն է դարձած եւ աւերներ կը գործէ մասնաւորաբար Պրըթանիի ձկնավաճառներուն եւ ձկնորսներուն մէջ։ Մահացածներուն թիւը ութ անգամ բարձր է բաղդատելով ճարտարարուեստի ուրիշ շրջաններու հետ։

Այս ձկնորսները իրենց վաստակին 13էն մինչեւ 27 առ հարիւրը կը յատկացնեն գինիի։ Որոշ պարագաներու տակ այս համեմատութիւնը կրնայ բարձրանալ 30էն մինչեւ 40 առ հարիւր։

1957ին, Քեմփէրի հոգեբուժական հիւանդանոցին մէջ խնամուած 815 հիւանդներուն 563ը ալքոլամոլութեան նշաններ ցոյց տուած են։

Ալքոլամոլութիւնը ուսումնասիրող վերին մարմինը կը կարծէ թէ երկու շատ կարեւոր պատճառներ մեծ դեր կը խաղան այս ձկնորսներուն թշուառութեան եւ անդործութեան մէջ։ Ա) Շատ չնչին եկամուտ մը ունին։ Անոնցմէ շատերը կը կարծեն թէ թշուառութեան ճիրաններէն եւ իրենց հոգերէն փրկուելու միակ միջոցը խմելն է։ Բ) Եղանակին յարմար եւ օրուան պահանջներուն համաձայն կազմածներ ու գործիքներ չունին, այս պատճառաւ տարին հազիւ վեց ամիս կամ օրական քանի մը ժամ միայն բաց ծով կ'ելլեն ձուկ որսալու համար։

Տուէսան կղզին 2·200 բնակիչ ունի ամէն տարիքէ (չափահաս եւ մանուկ)։ Տարաթը 46·000 լիտր գինի կը սպառեն։ Միջին հաշիւով անձ գլուխ օրական 3 լիտր։ Պրըթոնները կը վկայեն թէ ալքոլը բարեկամութիւնները տաքցնող եւ յարաբերութիւնները սերտացնող ազդակներէն մին է։ Ֆինիսթէրի մէկ գիւղաքաղաքին մէջ բանուկ դրամը գինին է, մէկ լիտր գինիով գիրար կը վարձատրեն։ Կիրակի եւ տօնական օրերու ժամերգութիւններէն ետքը, աւանդական առիթ մըն է երկու գաւաթ պարպել, եկեղեցւոյ քովընտի փողոցներու գինետուներուն մէջ։

Վերջապէս շատերու կարծիքն այն է թէ այս գինետուներէն դուրս կարելի չէ որ եւ է տեղ որեւէ գործ յաջողցնել։ Առեւտրական, ընկերային ու ընտանեկան բոլոր վէճերը, սակարկութիւններն ու բանակցութիւնները միայն ոգելից ըմպելի սեղաններուն շուրջն է որ կը կարգադրուին։

Ձկնորսներու ընկերակցութեան բժիշկներէն մին հարկադրուեցաւ իր դարմանատունը հաստատելու սրճարանի մը մէջ։ Այս խիստ բանուկ կապելաներէն՝ 700 մեթր երկարութիւն ունեցող պողոտայի մը վրայ կը գտնէք 42 գինետուն Լօրիանի մէջ։ Ըստ ընկալեալ սովորութեան, ձկնորսները իրենց որսացած ծովային բոլոր տեսակի արտադրութիւնները նախ եւ առաջ իրենք իրենց մէջ կը բաժնեն, ապա կը ծախեն միշտ սրճարաններու անկիւնները, — առիթ մը եւս խմելու։

Յատկանշական օրինակ մը.— Պրէսթի ձկնորսները իրենց հաւաքած ձկնեղէնները կը բերեն սրճարանները, ծախելու համար ձկնավաճառներուն (առանք ալ խմաններ են), գինիին սեղանը պատրաստ է միշտ, եւ իրենց բերած ծովային արտադրութեան արժէքին համեմատ կը խմեն, փոխանակելով ձուկը... գինիին հետ։

Բարեբախտաբար այս վիճակը բարելաւման ճամբու մէջ կը գտնուի, մասնաւորաբար երիտասարդներուն մօտ։ Այն բոլոր նաւերը, որոնք ալքոլ չպարունակող ըմպելիներ կը փոխադրեն այդ շրջանները, թէ՛ նաւաստի եւ թէ՛ նաւապետ, երիտասարդ ձկնորսներ են։

Այս յեղաշրջումը դժուարութեան կը բախի նախ ալքոլ չպարունակող ըմպելիներու խիստ չափազանցուած գիներուն պատճառաւ։ Յետոյ փաստ է որ ասոնք սրճարաններէն դուրս ուրիշ հաւաքավայր մը չունին։

Ալքոլամոլութիւնը ուսումնասիրող վերին մարմնոյ Խորհուրդը այս չարիքին իբրեւ դարման կ'առաջարկէ.— Բարելաւել այս ձկնորսներուն աշխատանքի պայմանները եւ ուտելիքը, ստեղծել զբօսանքի հաւաքավայրեր, իջեցնել առողջապահութեան ծառայող ըմպելիներու գիները, ջնջել ոգելից ըմպելիներուն տրուած առանձնաշնորհումները։

Ալքոլամոլութիւնը ուրիշ երկիրներու մէջ ալ տարածուած է եւ ենթակաները խստօրէն կը պատժուին։ Խորհրդային Միութեան մէջ կարգ մը քաղաքապետներ, անբաւարար գտնելով ալքոլամոլութեան դէմ առնուած միջոցները, (ոգելից ըմպելիներու, մասնաւորաբար վոտկայի՝ գիներու բարձրացում, քիչ ծախուելու համար, դատական հետապնդում, Մոսկուայէն արտաքսում եւայլն), Փրաւտայի ուղղած իրենց նամակներով՝ կ'առաջարկեն աւելի խիստ միջոցներու դիմել, խմանները բանի կերպով հիւանդանոց առաջնորդել եւ հոն պահել մինչեւ վերջնական դարմանում։

Օտար երկիրներու մէջ շատ աւելի խիստ վերաբերմունք ցոյց կուտան հանդէպ հարբողներուն՝ քան Ֆրանսայի մէջ։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐՆԵՐԸ ԼՈՒՍՆԻ ՎՐԱՅ

Բանաստեղծներից առաջ արձակագիրները հասան Լուսին ստեղծագործական գործուղումով։ Շուտով «Լուսնի ձայն» թերթում երեւացին մեր մարդկային հոգու խիզախ ճարտարապետների առաջին ստեղծագործութիւնները, որոնցից որոշ հատուածներ յանձնում ենք «Գրական թերթ»ի ընթերցողների ուշադրութեանը։ Եւ այսպէս՝

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

ՀԵՂՆԱՐԻԽ։ ԼՈՒՍԻՆ։ ԽՈՀԵՐ

Ես թափառում եմ Լուսնի ոչ մեծ քաղաքներից մէկի՝ Հեղնարիխի փողոցներում — Հեղնարիխ, Հեղնարիխ, — ասում եմ ես ինքս ինձ, միթէ՞ ոչինչ չի յիշեցնում քեզ այս բառը, Հեղնարիխ, — Ես ուզում եմ մի բան յիշել, բայց ոչինչ չեմ յիշում։

Ես յիշում եմ այն օրը, երբ երկրում նստած գրում էի իմ «Լուսնահաչը»։ «Լուսինը չի երեւում։ Բայց նստել է այդ շունը մօտիկ կամ հեռու ինչ-որ տեղում, բարձրացրել է դունչը, նայում լուսնին, նայում եւ հաչում է նրա վրայ։ Ինչո՞ւ է նա հաչում լուսնի վրայ...»։

Հիմա, երբ ես գտնւում եմ Լուսնի վրայ, երբ գոյութիւն չունի այլեւս Լուսնի պաշտամունքի կուլտը, ես գիտեմ, որ երբ վերհրատարակեմ իմ արձակը, վերջապէս կը գտնեմ մի բան, որը ենթակայ է կրճատման։ Այդ իմ «Լուսնահաչն» է։ Տիեզերքի ոչ մի տպարանից չի լսուի այլեւս իմ «Լուսնահաչը»։ Ես քայլում եմ Հեղնարիխի փողոցներում եւ խորհում. ի՞նչ պիտի լինի վիճակն այն բանաստեղծների, որոնց պոէզիան սկսւում է Լուսնով եւ վերջանում՝ Լուսնով։

Ինչ վերաբերում է ինձ, ես այլեւս Լուսինը չեմ գործածի որպէս Լուսին, որպէս ռոմանտիկա։

Ես ուշքի եմ գալիս։ Լուսնի վրայ բարձրանում է Լուսինը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

ՕԳՍԷՆ ՎԱՍՊՈՒՐԸ ԼՈՒՍՆԻ ՎՐԱՅ

... Հասնելով Լուսին, Օգսէն Վասպուրը տեղ գրաւեց մի բարձրութեան վրայ, հանեց գրպանից բլոկ-նոտն ու չինական ինքնահոսը եւ նայեց ներքեւ, Երեւանին։ Երեւանում կեանքը շարունակում էր իր սովորական ընթացքը։ Առաջուայ նման լոյս էին տեսնում բոլոր թերթերն ու ամսագրերը։ Բանաստեղծները ոտանաւորներ էին գրում, վիպասանները՝ վէպ, սրբագրիչները սրբագրում էին, շինարարները շէնքեր ու պալատներ էին կառուցում, պրոֆեսորները վիճում էին գիտական նիստում, բժիշկները վիրահատում էին վէրքեր եւ մարդկանց առողջ օրգանիզմների վրայից հեռացնում խոցերն ու պալարները, գարեջրավաճառը լրագիր էր վաճառում, լրագրավաճառը՝ գարեջուր։

Վասպուրը գրպանից հանեց իր ժամացոյցն ու դրեց ականջին։ Զուարթ ու ռիթմիկ զարկերով աշխատում էր «Սերքիսով» ֆերմայի հին ժամացոյցը, յիշեցնելով, որ կեանքն հոսում է իր բնական ընթացքով դէպի յաւիտենականութիւնը... նա արտասուեց։

Լուսնի վրայ ընկան առաջին արձակա-

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Ը.

Օրական ապրուստէն զատ ձմեռնային զգեստներու կարեւորութիւնը օրէ օր կը շեշտուէր, ահ, որքան հեռու էր այդ միջոցին իր շքեղ եսին վրայ մտածելէ- մտքովը մանրակրկիտ հաշիւներ եւ ենթադրութիւններ կ'ընէր այնպիսի ճարտարութեամբ մը, որ անհրաժեշտութիւնը ամէնէն վերացական մտքերուն ալ կը ներշնչէ։

Նոյն միջոցին նոր հրատարակուող թերթի մը ցրուիչները սկսան վազվռտել ամէն ուղղութեամբ, օրուան յօդուածագիրներուն անունները գոչելով ։

Յօդուած մը... Օկթաւ Միրպոյէն ... Լորման Թայատէն...

Տաճատ անբացատրելի տխրութիւն մը ունէր օրուան գրական մարդերուն վրայ. բոլոր համբաւները զինքը կը վիրաւորէին եւ որովհետեւ չէր կրնար անոնց անունները աւրել ամէնուն մտքէն, ինքը կը գոհանար զանոնք չճանչնալով, բայց ցրուիչները կը գոչէին եւ ասիկա իրեն այնպիսի սրտի սեղմում մը պատճառեց , որ պահ մը կեցաւ ։

Նոյն միջոցին Քոլէժ տը Ֆրանսի առջեւ կը գտնուէր։ Անձնական կառքերը փողոցը խճողած էին, երկու երիտասարդ կիներ, պերճօրէն հագուած՝ իջան Քոլէժի սանդուխներէն եւ կառք մտան. մանիշակի եւ փուժէռի թեթեւ բուրմունք մը վայրկեան մը ծածանեցաւ օդին մէջ. դասախօսութիւն մը վերջացած ըլլալու էր, որովհետեւ պահ մը ետքը խուռն բազմութիւն մը աշխարհիկներու, ուսանողներու հանդարտօրէն տարածուեցաւ մարմարեայ սանդուխներուն վրայ. ոմանք հապճեպով կ'երթային դէպի Պուլվար Սէն Միշէլ, գրեթէ դիմաւորելով պչրող կիները, որոնք իրենց երեկոյեան պտոյտին համար դուրս ելած էին եւ կ'արտաշնչէին քրէմներու, բրնձափոշիի եւ զանազան օծանելիքներու հոտեր. այդ զուարթ, գրեթէ անփոյթ եւ ժպտուն բազմութեան մէջ աղին անդին օտար ուսանողուհիներ, չափազանց համեստ ըզգեստներով, կարծես կամովին տգեղութեան դատապարտուած, լեցուն գրքապանակը թեւերուն տակ, բազմութիւնը ճեղքելով կ'անցնէին եւ կ'երթային՝ անտարբեր շուրջի պերճանքին, զուարթութեան եւ հաճոյքներուն։ Տաճատին աչքերը սեւեռեցան պզտիկ ծերունիի մը վրայ, համեստ եւ աննշան երեւոյթով, քիչ մը կորաքամակ, որուն ճերմակ մազերը կէս բոլորակ մը կը շինէին ծոծրակին վրայ, գլանաձեւ գլխարկին ներքեւէն. կարմիր բօզաս միայն այդ մթին եւ համեստ երեւոյթին վրայէն կը ցայտէր. շատերը ետեւ դարձան եւ մրմնջեցին ։

— Փրոֆէսէօրը ... ։

Գեղեցիկ, մասնաւոր կառք մը յառաջացաւ սանդուխներուն առջեւը, բայց ծերունիկը ձեռքովը նշան մը ըրաւ կառապանին, իր գրքապանակը յանձնեց եւ ճկուն շարժումներով յառաջանալով բազմութեան մէջ խառնուեցաւ ։

Տաճատ ապշած կը նայէր եւ կը խորհէր. ինքը ինչ վսեմ շարժումով մը պիտի մտնար կառքը եւ պիտի անցնէր ամբոխին մէջէն։ Այս Փարիզցիները շատ անօրինակ են եւ անհասկնալի բոլորովին ։

— Ուր՞ կը նայիս այդպէս ապշած երեւոյթով, ըսաւ ծանօթ ձայն մը ետեւէն։

Տաճատ դարձաւ. Բարսեղ կեցեր էր հոն՝ ահագին Շասի մը ձեռքը ։

— Ո՞ւր այսպէս, կրկնեց դարձեալ երբ տեսաւ որ Տաճատ չէր պատասխաներ ։

— Պտոյտի, ըսաւ վերջապէս Զարըքեան յուզմունքէն ալ աւելի խղդուկ ձայնով մը։ Եւ երկուքը մէկ յառաջա-ցան դէպի Լիւքսէնպուրկի պարտէզը ։ Դըժուարաւ անցան Պուլվար Սէն Միշէլի հետզհետէ հոծ ամբոխին մէջէն, երբ պարտէզ մտան՝ Տաճատ տկարութիւն մը ունեցաւ՝ ծունկերը կթոտեցան եւ մօտակայ նստարանի մը վրայ նստեցաւ յոգնած ։

— Ախ... վերջապէս... Փարիզը գլխս կը սարսափեցնէ ... ես չեմ կրնար հոս ապրիլ ։

Շրթունքները կը դողդղային եւ չափազանց տժգոյն էր, աչքերուն կոպերը կարմրած էին ակնոցներուն ներքեւէն։

— Ես չեմ կրնար, չեմ կրնար, թոթովեց կրկին, անգիտակցաբար, մոռնալով Բարսեղին ներկայութիւնը, ես ի՞նչ պիտի ըլլամ այս դժոխքին մէջ ։

Բարսեղ անխօս կեցած էր անոր դիմաց եւ վերջալոյսի արեւէն աչքերը թարթափելով բերանը կը ծռէր մէկ կողմին , իրեն սովորական եղող վաղեմի ծամածռութեամբ մը. ու քամակն ալ կը հակէր հետզհետէ արմուկովը Շասիին կոթնած, թիկնեց իրանը դէպի առաջ, ճիշդ ինչպէս ժամանակաւ կը սպասէր քարափին վրայ, որպէսզի բեռներ դնէին իր կռնակը ։

Տաճատ այդ տարօրինակ երեւոյթը տեսնելով, ինքզինքին եկաւ. յանկարծ ամչցաւ իր տկարութենէն եւ ուզեց դարմանել զայն ու կեղծ ձայնով մը հազիւ թէ մրմնջեց .

— Ալ չեմ կրնար մնալ հոս, որովհետեւ, կը տեսնա՞ս, անկարելի է այս քաղաքին մէջ աշխատիլ... այս պայմաններով, եւ ես այնքան ընդարձակ ծրագիրներ ունիմ ։

Բարսեղ ուժգնօրէն, գրեթէ կոպտութեամբ պատասխանեց ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(24 Շար.)

գրի ուրախութեան ջերմ արցունքների առաջին կաթիլները:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԵՒՈՒՆՑ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

Լուսնի վրայ տեղի է ունենալու ՍՍՌՄ–Լուսին բարեկամութեան միտինգ: Գընում եմ մասնակցելու: Մեր պատուիրակութիւնը բաղկացած է երկու հոգուց: Ես եմ եւ Վիկտոր Համբարձումեանը: Փոխն ի փոխ նախագահում ենք:

Օդ բարձրացանք: Ժամանակին չեմ հետեւում: Օդումն ենք եւ արդէն ցանկութիւն է առաջանում դէթ մի քիչ գրօնել գետնի վրայ: Այդ ցանկութիւնն առանձնապէս ուժեղանում է Երկրի սֆերայից դուրս գալուց յետոյ: Երբեմն օրօրւում ենք ինչպէս ճօճքի վրայ:

Ահա եւ Լուսինը: Բայց ես տեսնում եմ նրա մի մասը միայն: Խանգարում են մօտ կանգնած բոլորակ մոլորակները եւ բացի այդ՝ օդային տաքսին չի պտըտւում Լուսնի վրայ, վայրէջք է կատարում:

Լուսնի վրայ երկու երիտասարդ կին, մօտենալով Վիկտոր Համբարձումեանին, ցնծալից ողջագուրուեցին նրա հետ, ապա նրան առաջնորդեցին օդատաքսիկայանի՝ ճաչակով կահաւորուած դահլիճներից մէկը: Այդտեղ կային լուսնային սեղաններ եւ լուսնային փափուկ բազմոցներ:

Վիկտոր Համբարձումեանը նստեց մէջտեղ, իսկ լուսնուհիներից մէկը աջ, միւսը ձախ կողքին: Գոյնզգոյն լուսնային ծաղիկների գեղեցիկ փունջը դրուեց լուսնային սեղանին: Պարզուեց, որ նրանք ծանօթացել էին Բիւրականի աստղադիտարանի միջոցով:

Վիկտոր Համբարձումեանն ինձ իր մօտ կանչեց եւ ներկայացրեց լուսնուհիներին:

— Այս ընկերը, — ասաց նա, — հայ գրող է, միասին եկանք Լուսին:

Լուսնուհիներից մէկը՝ երիտասարդը, ուրախացաւ:

— Օ՜, ես միայն վերջերս եմ կարդացել մի հայ գրողի «Թեհրան» վէպը: Դուք ճանաչո՞ւմ էք նրան:

— Ոչ, չեմ ճանաչում, — կատակեցի ես:

Վիկտոր Համբարձումեանը ծիծաղեց:

— Այդ հէնց ինքն է գրել...

— Ի՞նչ էք ասում... այսպիսի անսպասելի՜ հանդիպում...

Պարզուեց, որ «Թեհրանը» թարգմանուած է լուսներէն:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԿՐԻՑ

Լուսնի վրայ նստած յիշում եմ մեր Երկիրը: Երկիր ասելով՝ մեր Զանգեզուրը: Երկիր ասածդ իր մեծ ու փոքր երկրներով, մեծ ու փոքր քաղաքներով, ովկիանոսներով ու ծովերով տարածուած է աշխարհքով մէկ ու դրա հէնց մէջտեղը Զանգեզուրն է, մեր Հոնուտա սարը: Բարձր է Հոնուտա սարը, այնքան բարձր, որ ձորի խորքից նրա գագաթին նայողի գլխարկը սահում է ծոծրակին:

Խոր է Զորգորի ձորը, այնքան խոր, որ նրա մէջ գիշեր–ցերեկ չապաչող գետի ձայնը հազիւ է տեսնում քարափին թառած գիւղին:

Մեր գիւղը գտնւում է ձորի պռնկին: Իսկ Մշնատա ձորում հոնին ծաղկում է Մարտին: Ուշխարի հօտը մակաղում է Թաղթուն սարի լանջին:

Ու հիմա, որ նայում եմ ես Լուսնին, խելքս բան չի կտրում:

Մի սպիտակ գառ էլ չկայ, որ ետեւից գայ ու երբեմն մայի սրտամորմոք ձայնով.

— Մա՜...

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ՍԵՒԱԴԱ)

ԻՆՔՆՈՒՐՈՅՆ

ՍԵՓԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (*)

Լուսնի վրայ բարձրանում է Լուսինը: Հասնելով Լուսին, ես տեղ դրաւեցի մի բարձրութեան վրայ, հանեցի բլոկ–նոտս, չեխական ինքնահոսս եւ արտս (ջնջուած է.— Գ.Մ.) գրում եմ այս տողերը: Այստեղ կեանքն հոսում է իր բնական ընթացքով դէպի յաւիտենականութիւնը: Մի բան վատ է, որ ես տեսնում եմ միայն Լուսնի մի մասը: Խանգարում են մօտ կանգնած բոլորակ մոլորակները եւ մէկ էլ այն, որ մի սպիտակ գառ էլ չկայ, որ ետեւից գայ ու երբեմն սրտամորմոք մայի:

— Մա՜...

Լուսնաւան ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(*) Անդրանիկ Յովսէփեան յայտնի է Երեւանի մէջ իբրեւ բանագող:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕ՝

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԸ

Համայնավար քարոզիչներու կեդրոն դարձած է Մոնթեվիտէօ, Իուրուկուէյի մայրաքաղաքը: Արդարեւ, համայնավարները ընտրած են Հարաւային Ամերիկայի ամէնէն խաղաղ երկիրը՝ լրտեսական իրենց ցանցին համար:

Խորհրդային հիւպատոսարանը կը գըտնուի քաղաքին ամէնէն չքեղ թաղամասերէն մէկուն մէջ, Պուլվար Էսփանեա թիւ՝ 2.741: Գեղեցիկ ու հսկայ վիլլա մը, որուն պատուհանները փակ կը մնան գիշեր թէ ցերեկ: Իբրեւ դիւանագէտ՝ խորհրդային 70 գործակալներ կան այնտեղ, որոնց տրամադրութեան տակ են նաեւ հիւպատոսարանին պատկանող երկու այլ շէնքեր: Դիւանագէտներու այս թիւը չափազանց մեծ է, երբ նկատի առնենք թէ Իուրուկուէյի կարեւորութիւնը այնքան ալ մեծ չէ միջազգային տեսակէտէն: Մոնթէվիտէօ երկու անգամ աւելի քիչ բնակչութիւն ունի քան Շիքակօ եւ, բնական պայմաններու մէջ վեց դիւանագէտներ բաւական են՝ զինքը ներկայացնելու համար Մոսկուայի մէջ:

Այս ցանցին պարագլուխը Խորհրդային Միութեան պաշտօնական ներկայացուցիչը չէ. հիւպատոսը, ժպտումերես, որ ընդհանրապէս աշխարհիկ կեանք մը կը վարէ: Բուն ղեկավարը, ինչպէս կը գրէ ամերիկեան Նիւզ Էնտ Ուորլտ Ռիփորթ թերթը, Միխայիլ Սամոյլովն է, հիւպատոսարանի ընդհանուր քարտուղարն որ ղրկուած է Մոսկուայի կողմէ:

Սամոյլով Մոնթէվիտէօ հասած էր 1957 Ապրիլին: Սահուն սպաներէն կը խօսի եւ շատ լաւ կը գրէ, հակառակ անոր՝ որ սորված է Ռուսիոյ մէջ: Թիկնեղ եւ խոժոռադէմ մարդ մը, որ շատ քիչ կը տեսնուի դիւանագիտական ընդունելութեանց:

Տեղական մամուլը հետեւեալ հաստատումը կ'ընէ.— Ամէն օր, իր գործակալները կանոնաւոր կերպով կ'ընդունին եւ կը ցրուեն «դիւանագիտական նամակներ», որոնք կը «ճամբորդեն» հոլանտական կամ սկանտինաւեան օդանաւերով: Ամսական մօտ 4.000 քիլօ նամակ: Տասը անգամ աւելի՝ քան Մոնթէվիտէօյի բրիտանական դեսպանատան ստացած նամակները: Ամէն առաւօտ, շատ կանուխէն, որոշ թիւով այցելուներ կը մտնեն հիւպատոսարան պըրակներ կամ զանազան երկիրներու տարազրեր ստանալու համար...

Յատկանշական է հետեւեալ պարագան. — Իուրուկուէյի մէջ դրամատան հաշիւները կրնան անանուն ըլլալ, դրամատունը գաղտնի կը պահէ իր յաճախորդներուն անունները եւ առանց մասնաւոր արտօնութեան կ'ընդունի այցելու եւ մնայուն օտարականներ. այս է պատճառը, կ'ըսէ ամերիկեան թերթը, որ Իուրուկուէյ դարձած է գործակալներու իտէալ դրախտը: Աւելին՝ Համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօնապէս ընդունուած է հոն եւ ունի իր թերթը, մինչ Արժանթինի եւ դրացի բազմաթիւ այլ երկիրներու մէջ ծայրայեղ ձախակողմեան կազմակերպութիւնները արգիլուած են:

Ի՞նչ ձեւով կը կատարուի այս քարոզչութիւնը:

Նախ, պէտք է յիշել Հարաւային Ամերիկայի մէջ գործող 85 մշակութային եւ «միջազգային ակումբ»ները, որոնք բացուած են համայնավարներու կողմէ եւ «մշակութային» աշխատանք կը տանին վեց տարիէ ի վեր: Այս ակումբներու յայտագիրը հետեւեալ ձեւով կազմուած է.— Ցուցահանդէսներ, դասախօսութիւններ, թատրոն, պարահանդէսներ, պտոյտներ: Կը խօսուի նաեւ Մոսկուայի եւ արբանեակ ձայնասփիւռներու հեռասփռումներու մասին:

Գրաւոր քարոզչութեան համար շատ աւելի մեծ ճիգ կը թափուի: Պուէնոս Այրէսի, Ռիոյի, Սան Փաւլոյի, Պահիա Պլանքայի, Լա Փաշի, ինչպէս նաեւ Չիլիի ու Փերուի կարեւոր քաղաքներու բոլոր մեծ գրատուները մասնաւոր բաժիններ ունին խորհրդային հրատարակութիւններու համար: Այս գիրքերը տպուած են տեղական լեզուներով եւ կը ծախուին շատ աժան գիներով: Այս հրատարակութեանց մէջ բուռն քննադատութիւններ կ'ըլլան Միացեալ Նահանգներու դէմ, քաղաքական թէ գինուորական տեսակէտէն:

Ներկայիս, Լատին Ամերիկայի խորհրդային ներկայացուցիչները կ'աշխատին առիթներ ստեղծել՝ որպէսզի հարաւային Ամերիկացիները կարենան շըփումներ ունենալ Ռուսերու հետ: Արդիւնքը.— Հարաւային Ամերիկայի համայնավար կուսակցութիւնները այսօր ունին 220.000 անդամ եւ հազարաւոր համակիրներ, մասնաւորապէս՝ մտաւորական եւ բանուորական դասակարգի մէջ: Համայնավար ղեկավարներ, ինչպէս Պըրազիլիայի Լիւիս Փրեսթէս ամէն տարի Մոսկուա կ'երթան «վարդապետութեան թարմացումի» համար: վերջին վեց ամիսներու ընթացքին 860 աշխատաւորներ, ուսանողներ, գրագէտներ եւ առեւտրականներ, ընտրուած Հարաւային Ամերիկայի տասը երկիրներէն, այցելեցին Խ. Միութիւն, ձրիաբար:

Մերթ ընդ մերթ երեւան եկող լրտեսական գործերը շատ հեռու են այս եռուն գործունէութեան պատկերը տալէ: 1958 Օգոստոսին, Ռաուլ Մեսիւթի, որ Իուրուկուէյի Արտաքին Նախարարութեան թղթատարական գործակալութեան ղեկավարն էր, իր կնոջ կողմէ մատնուեցաւ «իբրեւ լրտես, որ երեք տարիէ ի վեր կ'աշխատի Խ. Միութեան հաշւոյն»: Ամսական 50.000 Փր., գոհարեղէններ եւ վոտքա ստանալով կառավարական բաղմաթիւ փաստաթուղթեր յանձնած է համայնավարներուն: Հարցը չուտով փակուեցաւ, բայց ռուս դիւանագէտ մը «անբաղձալի» յայտարարուեցաւ եւ Մոսկուա վերադարձաւ:

Սթելլա Մարիսի պանդոկին հարցը աւելի շատ աղմուկ հանեց: Արժանթինի մէջ (Ժեներալ Ռոշէքօ) հսկայ պանդոկ մըն էր, իրականին մէջ՝ համայնավար գաղտնի «դպրեվանք» մը, ուր հաւաքուած էին պոլիվիացի երկու փաստաբաններ, քարաքասցի եւ փանամացի ուսուցիչներ, քոլոմպիացի դերձակ մը, փերուցի կաբուհի մը, ռիոցի քարտուղար մը, չիլիցի դերձակ մը եւ ուրիշներ, արժանթինցի Արթուրօ Ֆեռարիի գլխաւորութեամբ մարքսիստ դաստիարակութիւն ստանալու համար: Ծախքերը կը հայթայթուէին Արժանթինի համայնավար կուսակցութեան եւ Մոնթէվիտէօյի գործակալներուն կողմէ: Տեղական ոստիկանութիւնը, կասկածելով «վանական»ներու գաղտնի կեանքէն, պանդոկ մտաւ եւ ձերբակալեց ուսուցիչներն ու ուսանողները միաժամանակ:

Ամերիկեան Նիւզ թերթը կ'աւելցնէ թէ Խ. Միութիւնը տարեկան հինգ հարիւր միլիոն Փրանք կը ծախսէ Հարաւային Ամերիկայի քարոզչական աշխատանքներուն համար:

Իսկ Մոնթէվիտէօյի թերթերէն մէկը Էլ Տիա, կը գրէ.— Մեր մայրաքաղաքը չարժումին գլուխն անցած եւ համայնավար գործակալներու ու լրտեսներու իտէալ վայրը դարձած է: Ժամանակն է որ սանձուի անոնց գործունէութեան ազատութիւնը»:

Թ.Ա.Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Հիմա Մերկերեան տատունը նորէն սկսաւ դպրոց երթալ՝ գրասեղաններուն լեցուիլը հաստատելու, տարուած յաղթանակը տեղւոյն վրայ վայելելու համար:

— Հա չէօյլէ, կ'ըսէր ամէն առտու, ներս մտնելուն, յաղթական ակնարկով մը դէպի լեցուն գրասեղանները:

Հարուստները կը յամառէին իրենց տըղաքները տունը պահել, մանկավարժին սպասմանը մէջ յուսերժանալով: Տիկին Մարկոսեան բուռն մտահոգութեան մատնուած էր:

«Ի՞նչ պիտի ըլլայ զաւակս, եթէ չի գայ», կը մտածէր աչքերը արցունքով լեցուն: Այս դժբախտ պատահականութեան մէջ, դարձեալ իր սեւ ճակատագրին աղէտաւոր դեր մը կը վերագրէր: Ժամանակէ մը ի վեր, խեղճ կինը՝ իր կսկիծներէն քիչ մը ամոքուած, գրեթէ մոռնալով զանոնք, մանկավարժին զուաչակութեանց հմայքին եւ շլացմանը մէջ կ'ապրէր, ապագայ ոսկեզօծ ծրագիրներու պատրաստութեամբը օրօրուելով յաբաժամ:

Եւ ահա իր երազներուն ծիրանածիր մարմաշը յանկարծ կը պատռէր, բզիկ բզիկ կ'ըլլար. ու ան նորէն կը մնար հոն, սգասենեկին մէջ. խոշոր թիկնաթոռին վրայ կծկուած, ամուսնին կենդանագրին դէմը, որուն կ'ուղղէր մերթ իր կսկծոտ նայուածքները:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ զաւակս, եթէ չգայ:

Ու իր երեւակայութիւնը թռիչ կ'առնէր, անջրպետները կը կտրէր կ'անցնէր, երթալ գտնելու համար մարդը որ պահ մը կրցած էր իր հառաչանքի ու արցունքի ուխտուած կեանքին մէջ յոյսի, խինդի, արդաւանդ յոյզերու արեւոտ շրջան մը բանալ, իր նուաղած էութիւնը խանդավառել նորէն. մղել զինքը ժպտելու ապագային, նոր փառքերով, նոր աքանչելիքներով յղի տեսնելու զայն:

Ծովեր ու ցամաքներ կ'անցնէր, ամբոխներուն մրջնային խռանցումներուն եւ խժլտուքներուն մէջ կը յոզնէր, կը վազէր, կը հեւար, ու կուլար, չգտնելով այդ գերբնական, դիւթող էակը, կը հառաչէր, կը հեկեկար, ու իր հեկեկանքներուն մէջէն նոր յանկերգը կը բարձրանար՝ սրտառուչ եւ աղեխարշ.

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ զաւակս, եթէ չգայ:

Տղան ամէն օր կ'երթար լուր բերելու միսիէն. մայրը, տենդոտ անհամբերութեամբ կը սպասէր յուսալիր. բայց ամէն օր տղան կը վերադառնար տխրօրէն ըսելու.

— Չէ եկեր, մամա:

Օրերը իրարու կը յաջորդէին, ցաւագին միօրինակութեամբ, հատցնող մաշեցնող սպասումներու մէջ: Ու մարդը, հրաշագործը չէր գար ու պիտի չգար: Ան մոռցած էր խեղճ Հ... գիւղը, անոր փոքր տաղանդները, խանդոտ երիտասարդները, միամիտ մենծ աղաները:

Կիրակի օր մը, խնամակալները պարապ վարժարանը այցելեցին, տնտեսին հետ, որուն գրասեղաններուն փոշիները առնել տուին: Հետաքրքրութեամբ դիտեցին պատերը, պատուհանները այդ շէնքին, ուրկէ իրենց զաւակները այնքան փառապանծ ելք մը պիտի ընէին:

Ապակեպատ դարանի մը մէջ տեսան, դեղնափայլ, հրաշագործ կարկինը, տաղանդներու առուղիչը, եւ մեթրաչափ գործին: Պարտէզին մէջ սքանչացմամբ զննեցին երկաթէ ձողը, որուն շնորհիւ իրենց զաւակները մինչեւ ութսուն տարու պիտի ապրէին:

Յետոյ մեկնեցան, դուռը կղպեցին, բանալիքը առին: Ու տնտեսը, նորէն, իր խոշոր պեխերովը եւ պաշտօնական համազգեստովը դուրսը մնաց, տղաքներուն հետ, որոնք կը շարունակէին մեծ աղմուկ հանել փողոցին մէջ:

— Միսիէնիս կ'ուզենք, միսիէնիս կ'ուզենք, կը խմբերգէին եղանակ մը յարմարցուցած:

Այս ցոյցերուն՝ փողոցի տղաքներն ալ կը մասնակցէին: Կիրակի օրերը ազգ. վարժարանի աշակերտներէն շատեր կուգային, բոլորն ալ նախկին սաներ «Կոստանեան կրթարան»ին: Ծաքարավաճառներ եւ պտղավաճառներ հոն վար կը դնէին իրենց թապլան, եւ աղէկ առուտուր կ'ընէին: Կոստանեան վարժարանին փողոցը պզտիկ տօնավաճառի մը երեւոյթը կ'առնէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարիամ Համբարեան, Յովհ. Համբարեան, Այրի Տիկին Մարիամ Կրկղեան, Տէր եւ Տիկին Փանոս Համբարեան եւ զաւակները (Երեւան), Պօղոս Համբարեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Յ. Համբարեան եւ զաւակները, Յ. Համբարեան (Խօլմէզեան) եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան, Այրի Տիկին Հայկանոյշ Նալպանտեան եւ զաւակները (Երեւան), Փիլիկ Նալպանտեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Նալպանտեան եւ զաւակները (Յունաստան), Պ. Պարկամ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Քրալեան, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՀԱՄԲԱՐ ՀԱՄԲԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 31ին, իր բնակարանին մէջ (Իսի):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաւէի սրահը: Կը խօսի Պ. ՆՈՒՊԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ: Նիւթ՝ «Տպաւորութիւններ Միջին Արեւելքի եւ Պարսկաստանի հայ գաղութներէն»: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Եղանակին առաջին պարանցիկ ցերեկոյթը, այս Կիրակի ժամը 3–10, Ազգային Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ:

Հանելի յայտագիր, ճոխ պիւֆէ, նուագ, երգ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ առիթներով Մշակոյթի Տան ըլլալիք նուիրատուութիւնները ղրկել Չէք Փօստալի հետեւեալ հասցէով՝

Maison de la Culture Arménienne

Chèque Postal: 5.460-11

կամ դանձապահին՝

H. SAMUELIAN

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

եւ կամ քարտուղարին՝

B. THIBOUKDJIAN

7, Rue Grange Batelière, Paris 9e

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստան – Լենինականէն Ղազարոսեան Վռամ Մկրտիչը, կը փնտռէ վերոյիշեալ քաղաքէն փողոց 39, իսկ տանը թիւն է 233 Պետիկեան Յարութիւն, Վռամը ծնած է 1924ին: Վերոյիշեալը կը կարծուի Մարսէյլ ըլլալ: Կը խնդրուի հասցէն գիտցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին, Մովսէս Մովսէսեանի,

50, BD. CARNOT, ALFORTVILLE, SEINE

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Օր. ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Ամուսնացած

Վալանս — Անիէռ

Կնքահայրութեամբ Պ. Հայկ Մկրտիչեանի:

Որ այս առթիւ չորս հազար ֆր. կը նուիրէ Խրիմեան դպրոցին եւ հազար ֆր. «Յառաջ»ին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՍԹՈՆ ՏԵՖԷՐԻ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվար Շավ:

Գեղարուեստական բաժին.—

Սիւզի Թոմ, Վ. Գասեան (երգ), Օր. Պօյաճեան (դաշնակ), Օր. Թիւքէլեան, Պ. Սարգիսեան (արտասանութիւն), Ակոլանեան եղբ. (Նիս), Օր. Թիրեէֆեան, Պ. Համբարձումեան (պար), Կ'ընկերանայ Պ. Նազաշեան:

Կենդանի պատկեր.—

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ » (Մութաֆեան, Ճէրայեան, Հուրօժեան):

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր՝

ORCHESTRE FLORENS
ET
ORCHESTRE GUS BERTHO

Մուտքը ազատ է:

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին: Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Նոր Սերունդի խումբը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Պ. Գուլաքզեանի:

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ:

Նուագ եւ արտասանութիւն:

Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը 200 ֆրանք:

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի 8 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, Մուլէն – Պլէօի սրահը (Սրնօն):

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ

Խմբերգ, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ:

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին:

Հ.Յ.Դ. "ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ"

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի:

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, Ծրդ. Թաղապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ:

Օրուան խօսնակ ընկեր ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած եւ սիրուած արուեստագէտներու:

Ծանօթ երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեան նոր երգերու շարքով մը, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Կարպիս Արփիկեանի, պարսկահայ յայտնի պարուհի Օր. Հերմինէ Դանիէլեան իր հայ գեղջկական պարերով:

Տեղւոյս Նոր Սերունդին կողմէ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝

«ՇՈՒԱՐԱԾ ԲԺԻՇԿԸ»

Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւն.:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 5, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Նօայի սրահը: Կը խնդրուի բոլոր վարչութիւններէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Սահակ Մեսրոպ դպրոցին մէջ: Այս Երկուշաբթի օր, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին: Տարեկան տեղեկատուութիւն: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէքփօսթալներ, իրենց հաշիւներով, դիւրացնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները: Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներունթերթերը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Խրիմեան ակումբը: Կը խօսի ընկ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը 4 Նոյեմբեր, ժամը 20.45ին «Ահարոնեան» ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի կ'առնուին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը: Ճշդապահ ըլլալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ Մայիս – Յունիս թիւը, որ ուշացած էր կամքէ անկախ պատճառներով: Տպագրութեան յանձնուած է Յուլիս – Օգոստոս թիւը:

Բովանդակութիւն Մայիս – Յունիս թիւին (209 – 210).—

« Միզող տղան» Պրիւսէլի մէջ (Հայ – Բոյժ).— Երախաներուն ախորժակը (Տոքթ. Պռոնշթայն).— Ի՞նչ ընել լաւ քնանալու համար (Տոքթ. Աշնեան).— Արցունքին զօրութիւնը (Տոքթ. Գալուստեան).— Հայաստանի վարդերը (Շահինեան).— Վաղուան մարդոց սընունդը (Տոքթ. Պօղոսեան).— Երբ սըրտին մայր երակը կ'ընդլայնի (Փրոֆ. Քամիյլ Լիան).— Խլիրդը կը բուժուի՞ ինքնին (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Արեւահարութիւն եւ ջերմահարութիւն (Փրոֆ. Շարիմանեան).— Արուեստական սերնդագործութիւն (Շ. Նարդունի).— Սխտորին մասին (Զիթունի).— Ատամբնաբոյժին խրատները (Ս. Ոսկեան).— Ծխե՞լ թէ չծխել (Տոքթ. Ազատեան).— Բոյս մը որ հրաշք կը գործէ (Քաղիան).— Արուեստական չնչառութիւն (Խաչունի).— Տաղ թիւթիւնի.— Մըցր. Ի:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— Տարեկան 1500 ֆրանք Ֆրանսայի համար, 1750 ֆրանք արտասահմանի համար: Դիմել Շ. Նարդունիին՝ Յառաջի խմբագրատան հասցէով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պանեէօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:

8 Նոյեմբեր, Կիրակի, 167 Րիւ Մօնմարթրի գեղեցիկ սրահներուն մէջ

Մէթրօ Րիւ Մոնմարթրը, ժամը 16էն կէս գիշեր:

Ջերմ մթնոլորտ, ճոխ պիւֆէ

ATTRACTIONS

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆԱՄՔՈՎ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՍԱԼ ՄԸ.

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ"

Երգչախումբ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Orchestre Symphonique Chouteau

ՂԵԿԱՎԱՐ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

(100 հոգիի մասնակցութեամբ)

11 Կտորներ, նուագախումբ, երգչախումբ, մեներգ (Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Սաթեան, Ափրիկեան, Ալթունեան, Սպենդիարեան).

Դիմել՝ ԱՐ. ՋԱՀՐԷՃԵԱՆ,

78, Rue Lafayette, Paris 9e, Tél. CEN. 36-25

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ,

11, Rue Dr. Potain, Paris 19.

եւ երգչախումբի անդամներուն:

Ապսպրանքի համար կարելի է նաեւ հեռաձայնել «Յառաջ»ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 5 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8639 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4440

ՍՊԱՐՏԱԿ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐ Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ. — Ինչպէս գրած էինք Երեւանի *Սպարտակը* քանի մը օր է կը գտնուի Միջին – Արեւելք : Այս առթիւ, Հալէպի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարչութեան քարտուղար՝ եղբ. Գէորգ Տօնապետեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայաստանի մարզական շարժման ղեկավար՝ Արտաւազդ Խաչիկեանի հետ :

Ստորեւ այդ տեսակցութիւնը զոր կ'արտատպենք Հալէպի մեր պաշտօնակից՝ «*Արեւելք*»էն. (Հոկտ. 23).

ՀԱՐՑՈՒՄ. — *Հայաստանի մարզական շարժման շուրջ ի՞նչ տեղեկութիւններ կրնաք տալ :*

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — *Շատ հեշտ չէ ոտքի վրայ եւ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ Հայաստանի մարզական շարժման շուրջ մանրամասն տեղեկութիւններ տալ : Մարզական շարժումը մեր երկրին մէջ սկսաւ այն օրէն երբ Հայաստան դարձաւ խորհրդային :* (Մեր յարգելի հայրենակիցը կը մոռնայ այն իրողութիւնը, որ 1918–ին՝ նախքան խորհրդայնացում, Երեւանի մէջ կազմակերպուեցաւ փառաւոր մարզահանդէս մը, հետեւաբար սկսուած գործը շարունակուեցաւ, *ԽՄԲ.*) :

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան աւելի քան երկու հարիւր հազար մարզիկներ : Փոքր է մեր ժողովուրդը. բայց մենք ունինք այնպիսի մարզիկներ ու միջազգային ախոյեաններ, որոնք ոչ միայն պարծանքն են մեր ժողովուրդին այլ եւ յարգանք կը պարտադրեն ուրիշներուն :

Ինծ այնպէս կը թուի թէ դուք ալ պարծանքով կը լսէք հայ ախոյեաններու անունները ինչպէս՝ Ենգիպարեան, Ազարեան, Շահինեան, Մուշեղեան եւ Նովիկով : Ցիշեալներէն երեքը՝ Ենգիպարեան, Ազարեան եւ Նովիկով 16րդ միջազգային Ողիմպիականին նուաճումներ կատարեցին եւ հինգ ոսկի մետալ շահեցան : Ասիկա աւելի շատ է քան այս խաղերուն մասնակցող 68 երկիրներէն 40ի շահած ոսկի մետալներու թիւը :

Այս տարի Մոսկուայի Ժողովրդական Սպարտակիատին մեր մարզիկները նոյնպէս նուաճումներ արձանագրեցին եւ հինգ հոգի արժանացան միութենական ախոյեանի կոչումին :

Մենք այժմ Հայաստանի մէջ ունինք մարզիկներ, որոնք 22 մարզական խաղերու մէջ կրնան մրցիլ օտար երկիրներու հետ, նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներու հետ : Չեմ ըսեր որ կրնանք յաղթել բոլորովին, սակայն կրնանք պատուաւոր դուրս գալ :

Հ. — *Քանի՞ մարզական ակումբ գոյութիւն ունի :*

Պ. — *Ունինք եօթը ակումբներ, որոնցմէ նշանաւոր են* Աշխատանք *ընկերակցութիւնը 35000 անդամով :,* Բուրվիյնակի *(ուսանողական) 11000 անդամով :*

Սպարտակը ունի 3500 անդամ : Այս տարի շնորհիւ իր արձանագրած յաջողութեանց մեր ակումբներու մէջ գրաւեց առաջին տեղը եւ խորհրդային առաջին դասակարգի խումբերու կողքին իրաւունք ստացաւ 1960ի մրցումներուն մասնակցիլ :

Հ. — *Ի՞նչ է ժողովուրդին մօտեցումը մարզական խաղերու շուրջ :*

Պ. — *Ժողովուրդը ֆութպոլը ամէնէն շատ կը սիրէ : Ոչ միայն հայ ժողովուրդը այլ բոլոր գանգուածները : Ֆութպոլէն վերջ կուգան* ժիմնասթիքը, *ըմբշամարտը եւ կռփամարտը : Նման մրցումներուն դաշտերու կամ սրահներու մէջ տեղ չէք կրնար գտնել : Ժողովուրդը կը սիրէ նաեւ վոլիպոլն ու պասքէթպոլը :*

Հ. — *Քանի՞ դասակարգերու բաժնուած են ձեր խումբերը :*

Պ. — *Ունինք երկու դասակարգ Ա. եւ Բ., ինչպէս ըսի, մենք 1960ին պիտի մասնակցինք Ա. դասակարգին ախոյենական մրցումներուն :*

Հ. — *Կրնա՞ք գաղափար մը տալ ֆութպոլի ձեր մակարդակին շուրջ :*

Պ. — *Հետեւեալ փաստը կրնամ յիշել, որ Սպարտակը Երեւանի մէջ ցարդ ոչ մէկ պարտութիւն արձանագրած է : Հայաստանի ֆութպոլի մակարդակը բարձր է, այլապէս մենք այս արդիւնքին չէինք հասներ : Ունինք հինգ հարիւր ֆութպոլի խումբեր Ա. եւ Բ. խմբակներու բաժնուած :*

Հ. — *Նոր սերունդը շահագրգռուա՞ծ է ֆութպոլով : Այս ուղղութեամբ ակումբները ի՞նչ դեր կը խաղան :*

Պ. — *Նոր սերունդի մէջ շահագրգռութիւն ստեղծելու համար աշխատանքներ կը տարուին : Այս ուղղութեամբ ակումբներու դերը մեծ է : Ֆութպոլի պատանեկան խումբեր կազմուած են եւ հաստատուած է Պատանիներու դպրոցը, ուր մարզիչներու ղեկավարութեամբ գործը առաջ կը տարուի, Լիբանանէն ներգաղթող Քաջայր Փոլատեանի հսկողութեան յանձնուած են հարիւր պատանիներ նոր խաղացողներ պատրաստելու :*

Հ. — *Ձեր խաղացողներու որակը, բաղդատաբար միջազգային խաղացողներու, ի՞նչ չափանիշ ունի :*

Պ. — *Մեր խաղացողները տակաւին չեն հասած Խորհրդային Միութեան ուժեղներու շարքին : Բայց մեր մակարդակի բարելաւումով կարողացանք Բ. դասակարգի բոլոր խումբերը պարտութեան մատնել եւ բարձրանալ Ա.ի :*

Հ. — *Միջազգային մրցումներ յաճախ կ'ունենա՞ք եւ ի՞նչ արդիւնք արձանագրած էք ցարդ :*

Պ. — 1959*ին խումբը Պուլկարիոյ մէջ մարզական շարք մը խաղեր ունեցաւ եւ կրցաւ Պուլկար ազգային խումբին յաղթել 550ի դէմ 555 կէտ տպահովելով :* 1957*ին Իրանի մէջ ունեցանք ֆութպոլի չորս հանդիպումներ եւ շրջապտոյտը վերջացուցինք 17 – 2 պատուաբեր արդիւնքով : Անշուշտ ասիկա ակումբային բնոյթ ունէր : Թանի դէմ մեր մրցումը վերջ գտաւ 0 – 0 արդիւնքով : Դժբախտաբար դատաւորը արդար չէր այս մրցման :*

Հ. — *Ձեր մարզիկներու միջին տարիքը ի՞նչ է :*

Պ. — *Միջին հաշուով 21 – 22 տարեկան : Բոլորն ալ սիրողներ են : Ոմանք ուսանող, ուրիշներ արհեստաւոր եւայլն :*

Հ. — *Որակաւոր մարզիչներ ունի՞նք :*

Պ. — *Մարզիչները նիւթական վարձատրութիւնով պաշտօնի կոչուած են, սիրող խումբերը մարզելու : Ունինք լաւ մարզիչներ ինչպէս Համամիութենական իրաւարարը եւ մարզանքի վարպետ Կարապետ Կարապետեանը :*

Հ. — *Ձեզմէ սկսելով, կարելի՞ է ձեր պատուիրակութեան անդամները մեզի ծանօթացնել :*

Պ. — *Ինքս՝* ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԽԱՉԻԿԵԱՆ. *նախկին լրագրող : Խմբագրած եմ* Աւան Կարտ *երիտասարդական թերթը : Ներկայիս Հայաստանի մարզական կազմակերպութեան պատասխանատուն եմ :*

ԱՐՏԵՄ ՇԱՔԱՐԵԱՆ. — *Հայաստանի ֆետերասիոնի փոխ նախագահն է : Նախկին ֆութպոլիստ՝ այժմ մասնագէտ անասնաբոյժ : Հասարակական կարգով բարձրացած է տեղակալի աստիճանին :*

ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ. — *Մարզանքի վարպետ : Ունի Համամիութենական կարգի իրաւարարի կոչում : Կը ղեկավարէ Սպարտակ ակումբը եւ կը մարզէ ֆութպոլի խումբը :*

ՍՄԻՍԼՈՎ ՊԱՐԻՍ. — *Սպարտակ խումբի Բ. մարզիչն է :*

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԷՀԵԱՅԵԱՆ. — *Խումբի խմբապետն է : Մեր մօտ սովորութիւն է երկու խմբապետ ունենալ : Տարուան կէսը մէկը կը վարէ գործը, միւս կէսն ալ երկրորդը :*

ԽԻՐԻԿ ԲԷԳԼԱՐԵԱՆ. — *Երկրորդ խմբապետ, նաեւ սփորի վարպետ :*

Խումբը 19 հոգիէ կը բաղկանայ : Ունինք մարզիկ մը՝ Զարիկեան, որ կը բացակայի հիւանդութեան պատճառով : Կը բացակայի նաեւ մարզիչ Աստուրեանը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ ԳԱԼԷ ԱՌԱՋ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Իտալիոյ Արտաքին նախարարութեան կիսապաշտօնական շրջանակները կը հաղորդէին թէ Նախագահ Այզընհաուըր յառաջիկայ Դեկտեմբերին Հռոմ պիտի այցելէ : Ուաշինկթընի դիւանագիտական աղբիւրներէն հասած լուրերու համաձայն, Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Իտալիայէն պիտի անցնի Թուրքիա :

Պիտի այցելէ նաեւ Փաքիստան եւ Հնդկաստան՝ Դեկտեմբեր 19ին Փարիզ հասնելէ առաջ :

Մանրամասնութիւններ չեն տրուիր այս ճամբորդութեան մասին : Սպիտակ Տունն ու խնդրոյ առարկայ երկիրներու դեսպանատուները կատարեալ լռութիւն կը պահեն :

Բայց «Ուաշինկթըն Սթար» թերթը կը գրէ թէ Նախագահը վերջնապէս «որոշած է այցելել Իտալիա, Հնդկաստան եւ թերեւս կարգ մը այլ երկիրներ՝ Դեկտեմբեր 19ի Փարիզի Արեւմտեան Մեծերու ժողովին երթալէ առաջ» :

Թերթը կը շեշտէ թէ երբ Այզընհաուըր Հնդկաստան երթայ, ինչ որ հաւանական է, անկասկած այցելութիւն մը պիտի տայ նաեւ Փաքիստանի Հանրապետութեան Նախագահ Այուպի՝ Քարաչի կամ Ռաւալփինտի :

Այս ճամբորդութեան մասին ամիսներէ ի վեր կը խօսուէր արդէն ամերիկեան մամուլին մէջ : Կը կարծուէր թէ Նախագահը Նոր Տելհի պիտի երթար Խ. Միութիւն այցելելէ ետք, այսինքն՝ գարնան : Բայց նկատի առնելով չինեւհնդիկ վերջին միջադէպերը, հաւանական է որ Այզընհաուըր անհրաժեշտ կը նկատէ մօտերս Հնդկաստան այցելել :

Հնդկաստանէն Այզընհաուըր պիտի գայ Եւրոպա : Այլեւս ոչ մէկ կասկած՝ թէ ներկայ պիտի ըլլայ դաշնակից մեծերու ժողովին (Փարիզ) : Սպիտակ Տունը ոչ մէկ մանրամասնութիւն կուտայ Նոր Տելհիէն — Փարիզ ճամբուն վրայ Նախագահին հանդիպելիք վայրերու մասին : Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ Ֆրանսա գալէ առաջ, Միացեալ Նահանգներու Նախագահը քանի մը օր հանգստանայ Միջերկրականի ամերիկեան ռազմանաւերէն մէկուն վրայ :

Մինչ այդ, ամերիկեան մայրաքաղաքին մէջ Արեւմտեաններու հանդիպումին դիւանագիտական պատրաստութիւնները կը տեսնուին. աշխատանքը առաջացած է արդէն : Փարիզի ամերիկեան դեսպան Հուըթըն, որ Ուաշինկթըն կը գտնուէր,

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿՌԻՒՆԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

★

Երեքշաբթի օր տեղի ունեցան Իսրայէլի երեսփոխանական ընտրութիւնները : Կարգ մը վայրերու մէջ կռիւներ եղան, ինչպէս նաեւ՝ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ : 70 երկիրներէ Իսրայէլ գաղթած 1.200.000 Հրեաներու չափահասները քուէատուփ գացին՝ 120 երեսփոխան ընտրելու համար :

2.500 քուէատուփեր հաստատուած է – ին երկրին մէջ : Թէեւ արդիւնքները տակաւին յայտնի չեն, բայց կը կարծուի թէ Պէն Կուրիոնի կուսակցութիւնը՝ Մափայ անգամ մը եւս յաղթանակը պիտի շահի : Հաւանական է սակայն որ Հերութ կուսակցութիւնը՝ աջակողմեան, Խորհրդարանի իր ներկայացուցիչներուն թիւը աւելցնէ :

Ընտրութեան օրը, իսրայէլեան «Տաւար» թերթը կը հրատարակէր Պէն Կուրիոնի հետեւեալ յայտարարութիւնը. — Եթէ Նասր միջամտէ իրաքեան հարցերու՝ Իսրայէլ իրեն կը վերապահէ գործելու ազատութիւնը ... :

Հրեայ վարչապետը կ'աւելցնէ թէ այս ազդարարութիւնը նոյնքան կարեւոր է, որքան այն՝ որ վերջերս եղած է Նասրի, զգուշացնելով Եգիպտոսի Նախագահը՝ որ չմիջամտէ Յորդանանի ներքին հարցերուն : Պէն Կուրիոն կը շեշտէ նաեւ, թէ Իրաքի վարչապետ Քասըմ արաբական անկախութեան պաշտպանն է :

Ուշագրաւ է Պէն Կուրիոնի եզրակացութիւնը. — «Նասր կը մնայ Իսրայէլի գլխաւոր թշնամին» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ *«Ալ Թաւրա» օրաթերթին տնօրէնին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Զօր. Քասըմ յայտարարած է. — «Պիտի զարմացնենք Իրաքի ժողովուրդը մեր իրագործումներով եւ հաճելի անակնկալներ պատրաստած եմ իմ ժողովուրդիս համար» : Կը կարծուի թէ այդ «անակնկալները» տնտեսական բնոյթ ունին : Իրաքի վարչապետը աւելցուցած է. — «Մեր Պաղեստինը, սիրելի Արաբներուն, պիտի ազատագրուի միայն Իրաքի բանակին եւ ժողովուրդին կողմէ : Կը կրկնեմ Պաղեստինը պիտի ազատագրուի եւ Իրաքն է որ պիտի ազատագրէ :*

ԼԱՈՍԻ *Թագաւոր հռչակուեցաւ իշխան Սաւանկ հետեւեալ անունին տակ.* — Պոռոմա Սեթա Խաթիա Սուրիա Վոնկսա Փրա Մահա Սրի Սաւանկ Սրի Սաւանը Վաթանա :

ԻՐԱՔԻ *կառավարութիւնը 24 ժամ պայմանաժամ տուած է Ա. Մ. Հանրապետութեան դեսպանատան Բ. քարտուղարին՝ երկրէն հեռանալու համար :*

ՎԱՐՇԱՊԵՏ *Քոնրատ Ատընաուըր նամակ մը գրկած է տը Կոլի որ բողոքի մը բնոյթն ունի համաձայն* Կեննռայ Անցայկըռ *թերթին : Ատընաուըր մտահոգ է եւ կը դատապարտէ տը Կոլը որ կ'ուզէ արեւմտեան վերին ժողովը տեսակ մը «երրորդութեան ղեկավարութեան» մը վերածել :*

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ *«Նիուզուիք» շաբաթաթերթը կը գրէ թէ վերջերս Խրուշչեւ գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած է Թիթոյի հետ, երբ Ռումանիա գացած էր :*

ՉԻՆԱԿԱՆ *մամուլը հրատարակեց Խրուշչեւի վերջին ճառը, առանց բացատրութիւններ տալու. կարգ մը թերթեր գոհացած են ամփոփումով մը : Չինեւհնդիկ միջադէպերու մասին խորհրդային վարչապետին յայտարարութիւնները չեն վերցուած :*

ԿԵԱՆՔԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

●

Չինական մամուլը կը հետաքրքրուի դրամատէր երկիրներու կեանքով: Արեւմուտքի կամ Ամերիկայի մէջ գործադուլ մը մեծատառ կ'արձանագրուի ցոյց տալով համակրութիւն բանթողներուն եւ ատելութիւն՝ դրամատէրներու դէմ, որոնք կը շահագործեն ընչազուրկ դասակարգը: Չինները չեն ուզեր ըմբռնել թէ Արեւմուտքի մէջ գործաւորի մը օրավարձքը չինացիի մը ամսաթոշակին հաւասար է եւ գործադուլ կը կատարուի կենցաղի մակարդակը աւելի բարձրացնելու համար:

Չինացին, որ կ'ապրի համայնքային կեանք մը, չափաւոր ուտեստեղէն կը ստանայ աշխատանքի փոխարէն, ամսական երկուքէն երեք տոլար: Մտածել որ այս խեղճուկ գումարն ալ կը խնայէ եւ դրամատան կը յանձնէ: Բրինձն ու ցորենը որոշ չափով կը տրուին՝ աշխատանքին համաձայն, ոչ թէ պէտքերուն: Քաղաքներու մէջ շարք պիտի կազմեն պարենաւորման կրպակներու առջեւ, երկար եւ լուրջ շարքեր: Հազուագիւտ է միսը, երջանիկ է այն Չինացին, եթէ կըտոր մը միս կրնայ ունենալ շաբաթը գոնէ մէկ անգամ: Կանաչեղէն եւ իւղ կ'արտածուին՝ Խ. Միութեան մեքենաներու փոխարէն:

×

Հազարաւորներ կը տեղափոխուին մէկ կեդրոնէն միւսը, զրկուած ընտանեկան կեանքէ, աշխատաւորները հասարակաց ճաշարաններ կը յաճախեն, ուր չափաւոր եւ միօրինակ կերակուր կը տրուի: Ճաշարանները աժան են, վճարումներու համաձայն: Օրական երեք անգամ կրնան ճաշել ամսական 15 տոլար վճարումով: Որակեալ գործաւոր մը կը ստանայ ամսական 110 – 120 եուան (մէկ եուան = երկու հարիւր ֆրանք):

Բնակարանները պետական հակակշռի տակ են, վարձքերը համեմատական են բնակողին ամսաթոշակին: Ինչ որ ալ ըլլայ ամսաթոշակը հարիւրին հինգը պիտի վճարէ պետութեան, որպէս բնակարանի վարձք: Զգեստեղէնները ամէնէն սուղն են եւ դժուար գտնելի: Աշխատաւոր մը ամիս մը աշխատելու է զոյգ մը կօշիկ գնելու համար: Հասարակ կըտաւէ շապիկի մը համար աշխատելու է մէկ շաբաթ: Սահմանուած է գնելու ամէնէն աժանը: Չինացիները միատեսակ կըտաւ կը գործածեն, միօրինակ կը հագուին, համազգեստաւոր են ամէնն'ալ:

Այս հսկայ զանգուածը իր թշուառութեան գիտակցութիւնը ունի, բայց կը յուսայ թէ ժամանակի ընթացքին կենցաղի մակարդակը պիտի բարձրանայ, մխիթարութիւնն ունի որ հաւասար են թշուառութեան մէջ, չկան շահագործողներ, դրամատէրեր, կալուածատէրեր, ամբողջ երկիրը կը պատկանի ամէնուն: Այս մխիթարութեամբ կը յառաջանան բռնաքայլ, ճարտարարուեստական հաստատութիւններ իրարու կը յաջորդեն եւ իւրաքանչիւր Չինացիի հպարտութիւն կը պատճառեն: Համբերութեամբ պիտի ըսպասեն լաւագոյն օրերու: Սակայն նոր սերունդներ կուգան նոր իրաւակարգին մէջ ծնած ու կը դաստիարակուին, հին սերունդը հետզհետէ կը նուազի եւ որովհետեւ ընտանեկան կեանք գրեթէ գոյութիւն չունի, ընտանեկան աւանդութիւններէ դուրս կը մնան նորերը: Պիտի հաւատան թէ անցեալը այդպէս է եւ միայն հաւաքական կեանք կրնայ գոյութիւն ունենալ, պիտի ապրին տարբեր աշխարհի մը մէջ եւ անկարելի պիտի ըլլայ վերադառնալ անցեալին:

×

Չինաստան հանգրուանները այրելով ընկերվարութենէն արագօրէն անցած է համայնավարութեան, զինուորական կարգապահութեամբ: Վարիչներ կը յուսան թէ պիտի գայ օր մը, երբ հսկողութիւնը պիտի վերնայ, մարդիկ ինքնաբերաբար պիտի աշխատին, միանաբար պիտի ապրին, պետութիւնը, որ այսօր կը ղեկավարէ զանգուածները, անօգուտ հաստատութիւն մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ այլեւս արտաքին ճնշումի պէտք պիտի չըլլայ:

Չինաստանի ինքնակալը կը պատմէր ծերունի միամիտին եւ լեռներուն առակը: Ծերունիի մը բնակարանին մօտ երկու լեռներ կային, արգելք էին տանը ընդարձակման եւ լուսաւորութեան: Խնդրեց զաւակներէն վերցնել այդ լեռները: Ծերունի իմաստունը տեսնելով երկու երիտասարդներուն ապարդիւն ճիգը՝ ըսաւ. «Ձեր եւ ձեր զաւակներուն ուժերէն շատ վեր է այդ լեռները քանդելը»: Ծերունի միամիտը պատասխանեց. «Երբ մեռնիմ զաւակներս պիտի ապրին, երբ իրենք մեռնին, պիտի մնան իրենց զաւակները, մինչդեռ այս լեռները հետզհետէ պիտի պզտիկնան, պիտի ցածնան, չեն կրնար բարձրանալ եւ օր մըն ալ պիտի քանդուին»: Երիտասարդներուն յարատեւութիւնը կարեկցութիւն պատճառեց Աստուծոյ — առակին համաձայն — ղրկեց հրեշտակներ, որոնք լեռները վերցնելով իրենց հետ տարին:

Այսօր ալ Չինացիները լեռնակուտակ դժուարութիւնները կը ջանան հարթել, յուսալով թէ մարքսական երկինքի հրեշտակները կուգան եւ կը վերցնեն տնտեսական եւ ընկերային խոչընդոտները: «Ետ մնացած ենք, խլելու ենք կորսուած ժամանակը, գերազանցելու ենք ամէնէն յառաջացած երկիրները», կ'ըսեն Չինաստանի վարիչները, կը կրկնեն ուսանողները, աշխատաւորները: Հաւատք ունին իրենց երկրին կարողութեան եւ հարստութեան վրայ, հպարտութիւնն ունին հնադարեան երկրի մը զաւակներն ըլլալուն: Բայց որքան արտադրեն, դարձեալ նուազ պիտի գայ արտադրութիւնը: Կրնան գերազանցել Խ. Միութիւնն ու Ամերիկան, պիտի պատահի որ բազմածին ժողովուրդի մը համար անբաւարար ըլլայ արտադրութիւնը, ոչ մէկ երկիր ինքնաբաւ է ամէն կերպով եւ փակ տնտեսութիւն մը ունի: Երկիրներ, իրենց զանազան արտադրութիւններով, իրարու պակասը կը լրացնեն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՁԵՌԱՐՈՒԵՍՏԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

●

ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻԱ

(Հունգարիոյ շրջան)

ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերու ընթացքին Խրիմի հայկական գաղութները ընդունեցին իրենց մէջ Հայաստանէն մեծ թիւով նոր գաղթականները, իբրեւ անմիջական հետեւանք Մոնկոլներու 1236 եւ *ենկթիմուրի 1386 թուականներու ռազմական արշաւանքներուն, որոնք կողոպտեցին, աւերեցին ու ամայացուցին Հայաստանը: ԺԴ. դարու սկիզբները, Մոլտովական իշխաններէն Ալէքսանտրու Չել Պունի Հայերուն շնորհած առանձնաշնորհումները եւ աւելի ուշ, նոյն դարու վերջերը Մեծն Շթեֆանի ցոյց տուած բարեացակամ վերաբերմունքը եւ տուած դիւրութիւնները պատճառ դարձան որ Թուրքերու կողմէ 1475 թուականին գրաւուած Խրիմէն փախչող Հայերը մտնեն Մոլտավա եւ Պուքովինա բազմացնելով Եաշի, Վասլույի, Ռոմանի Պոթոշանի, ինչպէս նաեւ Սուչավայի, Սիրեթի, Չերնթուցի, Կուրա Ծումորուլայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող հայկական հին գաղութները:

ԺԷ. դարու երկրորդ կէսին երբ կրօնական հալածանքներ սկսան Մոլտավայի եւ Պուքովինայի Հայերու դէմ, այստեղ բնակող Հայերը երեք հազարէ աւելի ընտանիքներ ստիպուեցան հեռանալ եւ գաղթել Թրանսիլվանիա, տեղաւորուելով Կերլա Կեորկէն, Պաշտպալով, Սեփվիզ, Պիսթրիցա, Ջիք – Լէօմլէօ եւ ուրիշ շատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ:

Անոնցմէ առաջ, աւելի հին ժամանակներէ արդէն կային Հայեր այս շրջանին մէջ որ ԺԲ. դարու սկիզբները Խրիմէն մեկնող Հայերէն մաս մըն ալ ուղղուեցաւ դէպի Թրանսիլվանիա: Հունգար ժամանակագիրներ կը յիշատակեն Հայերու գոյութիւնը Ժ. դարուն Արտեալի մէջ:

Թրանսիլվանիա հաստատուած Հայերը, իրենց տնտեսական աշխոյժ գործունէութեան շնորհիւ, տեղւոյն իշխաններուն համակրութիւնն ու պաշտպանութիւնը շահելով յաջողեցան շինել իրենց համար նոր քաղաքներ: Այս քաղաքներէն առաջինը հիմնեցին Կերլա բերդին քով, Սամէշ գետի աջ եզերքին վրայ, Լէոփոլտ Ա. թագաւորի արտօնութեամբ գեղեցիկ քաղաք մը ԺԷ. դարու վերջերը, որ կոչուեցաւ Հայաքաղաք (այժմ Կերլա), իսկ երկրորդը, որ Թագուհիին անունով կոչուեցաւ Եղիսաբեթուպոլիս (այժմ Տումպրեվէն), գրեթէ միեւնոյն թուականին կառուցուած է Թրնաւա գետին արեւելակողմը Միքայէլ Ապաֆի իշխանին թոյլտուութեամբ իր իշխանական կալուածներէն մէկուն մէջ:

Հայերէ կառուցուած այս երկու զուտ հայաբնակ քաղաքները մօտ երկուքուկէս դարեր ըստ տրուած կայսերական մասնաւոր հրովարտակներու ապրեցան ներքին անկախութեամբ, ունենալով իրենց հայ դատաւորները ու վարչական կազմակերպութիւնները:

Թրանսիլվանիոյ Հայերը տեղւոյն իշխանութիւններէն ստանալով աշխատելու եւ գործելու լայն ազատութիւններ, կարճ ժամանակի մէջ ծաղկեցուցին իրենց հիմնած զոյգ քաղաքները, աւելի բազմացուցին հայ բնակչութեամբ, զարգացուցին արհեստներն ու առեւտուրը: Անոնք շատ մը կարեւոր արհեստանոցներու կողքին, հիմնեցին նաեւ արեւելեան հանգոյցաւոր գորգերու արհեստանոցներ, ուր հիւսեցին համաշխարհային համբաւ շահած եւ «Թրանսիլվանիական» ընդհանուր անունով ճանչցուած գորգերը:

Աւստրիացի նշանաւոր բանասէր եւ արեւելագէտ Ի. Քարապասէֆ կը յիշատակէ իր գիրքին մէջ թէ Հայաքաղաքի, Եղիսաբեթուպոլսոյ ինչպէս նաեւ Կէորկինի եւ ուրիշ քաղաքներու Հայերը կը զբաղին գորգագործութեամբ: Այս քաղաքներու հայ գորգագործներուն աշխատած հանգուցաւոր գորգերը իրենց գոյներու թարմութեամբ ու պայծառութեամբ, մոթիվներու հանճարեղ կերտուածքովը ու նրբագոյն արհեստով, երանգներու ճոխութեամբ ու ներդաշնակութեամբ մեծապէս գնահատուեցան տեղացիներուն կողմէ: Այս պատճառով ալ անոնք հիւսուեցան բաւական քանակութեամբ «Կարոլոս Զ.ի կայսերական հրովարտակով անոնց (Հայերու) գործարանաց եւ ձեռակերտաց տարածութեան համար ոչ միայն Թրանսիլվանիոյ այլեւ բովանդակ կայսրութեան մէջ այդ արտադրութիւնները ծախելու իրաւունք տրուեցաւ» (Հ. Գովրիկեան «Հայք Եղիսաբեթուպոլիս», Թրանսիլանիա» էջ 81):

Հայ վարպետներու կողմէ աշխատուած այդ գորգերուն անհատ գնողներէն շատերը զանոնք մեռնին կտակած կամ նուէր տուած են իրենց պատկանած եկեղեցիներուն, անոնցմով այդ աղօթատեղիները հարստացնելու եւ զարդարելու միակ նպատակով: Եւ ահա ասիկա եղած է, գլխաւոր պատճառը որ անոնք չգործածուելով գետնի վրայ կը մնան գրեթէ անվթար եւ դարեր յետոյ կը հասնին

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

—o—

Ը.

— Անկարողի արդարացում է այդ... այնչափ մարդիկ այս քաղաքին մէջ կ'աշխատին:

— Այո, բայց ոչ այս պայմաններով:

Վերջին բառը ծանրացաւ Տաճատի բերնին մէջ, անմիջապէս գաղափար մը անցեր էր մտքէն ու սիրտ առած ոտքի ելաւ:

Բաւական ատեն Լիւքսէնպուրկի ծառուղիներուն մէջ պտըտեցան խօսակցելով. Տաճատ՝ կեանքերնուն մէջ առաջին անգամ նիւթական դժուարութիւն կրող մարդերու անճարակութեամբ խնդիրը սկիզբէն սկսաւ. նախ խօսեցաւ իր ծրագիրներուն, իր գրքին վրայ, յետոյ անցաւ այնչափ ընդարձակ եւ կարեւոր ծրագրով գործ մը գլուխ հանելու դժուարութեանց եւ ժամանակին սղութեան վրայ, յետոյ յայտնեց, որ եթէ դեռ երկու հարիւր ֆրանքի չափ գումար մը ունենար, պիտի չյուսահատէր, ոհ, բնաւ, ինչ կար արդէն յուսահատելու, յաջողութիւնը յայտնի եւ ակներեւ չէ՞ր ամէնուն համար, անոնք որ կը տարակուսէին...:

— Կը հասկնա՞ս, բարեկամ, ամէն երկրի մէջ եւ ամէն մեծ մարդու համար տարակուսողներ եղած են, բայց ի՞նչ է այդ տխմարներուն կարծիքը հանճարին համար որ արեւի պէս պայծառ կը ծագի վերջապէս օր մը...:

— Կամաց, եղբայր, ինծի կը թուի թէ խոհեմութիւն չէ այդպիսի պատրանքներ ունենալ ինքզինքին վրայ, ես գրականութենէ չեմ հասկնար, իմ խելքս շատ քիչ բանի կը հասնի, բայց ինծի այնպէս կու գայ որ... դժուար, շատ դժուար բան է...:

— Ահ, կը տեսնե՞ս, Բարսեղ, ընդմիջեց Տաճատ, անոր համար որ դուք նկարիչներդ գաղափարական մարդիկ չէք, դուք չէք հասկնար գաղափարին ամենակարողութիւնը. ինչ որ ես իմ հոգիիս խորը կը զգամ վսեմ եւ հզօր, դուն ի՞նչպէս կրնաս սահմանել քու թանձր գոյներովդ եւ չոր գիծերովդ, քու տաղանդդ որոշեալ գիծերու եւ երանգներու գերին է...:

— Այլ սակայն լոյսը եւ ստուերը... ահ...:

Տաճատ անհամբեր եւ տարտամ շարժում մը ըրաւ:

Ծառը միշտ ծառ մըն է եւ ոչ ուրիշ բան, մինչդեռ...:

Բարսեղ այնպիսի միամիտ ապշութեամբ մը նայեցաւ իր աչքերուն մէջ, որ Տաճատ յաղթական, իր սուր մօրուքը ցցեց. բթամատին եւ ցուցամատին ծայրերով ակնոցը տեղաւորեց քթին վրայ եւ չրթունքներու մասնաւոր մրմունջով մը, որ իրեն յատուկ էր, ծիծաղեցաւ քանիցս:

Երբ արեւը մայր մտաւ, զաղջ եւ հաճելի մթնոլորտը յանկարծ ցրտեցաւ. հեռուէն ծառերը տերեւազուրկ, սեւ եւ մերկ ցցուեցան ստուերոտ հորիզոնին վըրայ. Տաճատ եւ Բարսեղ սարսռացին:

— Եկու միասին թէյ մը խմենք, ըսաւ Բարսեղ:

Ճամբան առանց ընկերի մնացած աղջիկներ կը կանչէին իրենց, Տաճատ զըզուանքով մէկ կողմ կը հրէր զանոնք եւ իր մեծ մարդու ճակատը կը ցցէր խրոխտութեամբ, ոմանք անախորժ կատակներ եւ վիրաւորիչ խօսքեր կ'ուղղէին իրենց:

— Ինչո՞ւ այդպէս կը վարուիս այդ խեղճերուն հետ, ըսաւ Բարսեղ բարութեամբ:

— Զիս կը զզուեցնեն, ահ, չափազանց կը գրգռեն ջիղերս, եւ կիները չեմ սիրեր...:

— Բոլո՞ր կիները, հարցուց Բարսեղ հեգնելով:

Այդ ջղային, դիւրագրգիռ, անկայուն նկարագրով եւ կարողութիւնով երիտասարդին մօտ՝ Բարսեղ իր հուժկու եւ կոփուած անձովը, զայն պաշտպանելու պէտք մը կը զգար բնազդմամբ:

Բանի մը շաբաթուան Փարիզի կեանքը զինքը փոխած եւ աւելի յստակ վստահութիւն մը ներշնչած էր իր անձին եւ բարեխառնած էր իր բնական երկչոտութիւնը եւ կասկածոտութիւնը, եւ հիմա երբ Տաճատին վրայ կը նայէր, այն տարտամ հիացումը չկար իր զգացումին մէջ, որ նախապէս գեղեցիկ եւ վայելուչ երիտասարդը՝ հանճարին պատրանքով լուսապսակուած՝ ներշնչած էր իրեն. առանց կարենալ բոլորովին զայն զատելու՝ կը նախընտրէր անոր բուն հոգեկան եւ մտաւորական վիճակը եւ Սուրէնին անոր մասին ըսած խօսքերէն ալ լուսաբանուելով կը նայէր Տաճատին վրայ եւ բանուած՝ ներողամտութեամբ եւ կա– այս զգացումին մէջ հետաքրքրութիւն ալ կար:

Օր մը, Տաճատի կանանց համար ունեցած ժուժկալութեանը վրայ խօսելով, Սուրէն ըսած էր շարամտութեամբ.

— Այս թիփը ճանչցուած, էթիէքըթէ թիփ մըն է. այս Հանճարեղները Տիւլսինէ մը կ'ունենան, որ զիրենք կը զրահաւորէ ուրիշ կիներու դէմ:

Բարսեղ այդ միջոցին Սուրէնին խօսքերուն վրայ կը խորհէր, երբ զարմանքով տեսաւ, որ Տաճատին աչքերը ակնոցին ներքեւէն կը վարագուրուէին երազանքով:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(25 Շար.)

մինչեւ մեզի: 1914ին եղած հաշիւ մը համաձայն Թրանսիլվանիոյ եկեղեցիներուն եւ մասնաւորներու հաւաքածոներուն մէջ այդ գորգերէն գոյութիւն ունէին վեց հարիւր օրինակներ :

Այսօր Թրանսիլվանիոյ հետեւեալ քաղաքներու թանգարաններուն եւ յատկապէս սաքսոնական (Սաչ.) եկեղեցիներուն մէջ որոնք մի առ մի այցելելու եւ քննելու առիթը ունեցայ, կը պահեն այդ գորգերէն սքանչելի օրինակներ— աւելի քան 12 թանգարաններու :

Թրանսիլվանիական այս գորգերը աշխատուած են ընդհանուր առմամբ փոքր չափերու վրայ :

Այս գորգերու ծաղկազարդման համար օգտագործուած են ծաղումով զուտ հայկական հնագոյն խորանական մոթիվներ, թռչուններու գլուխներ յիշեցնող մոթիւներ: Շատ քիչ օրինակներ աշխատուած են պծային երկրաչափական մոթիվներով :

Այս եւ նման մոթիվները իրենց հետ բերին բուն Հայաստանէն եւ աշխատեցան, փոքր Ասիայէն գաղթող Հայերը երբ դեռ Թուրքեր գոյութիւն չունէին այդ շրջաններուն մէջ: Աւելի ուշ ԺԷ. դարու զանազան օտար եւ բարբարոս արշաւանքներու հետեւանքով ստիպուած եղան մեծ չափով անցնիլ նաեւ բիւզանդական կայսրութեան սահմաններէն ներս եւ հաստատուիլ Փոքր Ասիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ :

Յետագային երբ բիւզանդական կայսրութեան անկումով Թուրքերը գրաւեցին Փոքր Ասիան, այդ շրջաններու Հայերու մեծ մասը գաղթեց զանազան երկիրներ : Այս գաղթականութեան դանդուածային բնոյթը ցոյց կուտայ Հ. Յակոբոս Վ. Քոսեան: Փոքր Ասիոյ Այտըն քաղաքի Հայերը եկած են չորս հարիւր տարի առաջ Երեւանէն, Ագուլիսէն, Ղարաբաղէն :

Փոքր Ասիայէն գաղթող Հայերուն մէկ մասը եկաւ նաեւ Մոլտավա, ուրկէ անցաւ Թրանսիլվանիա: «Հայերու թափանցումը դէպի Մոլտավիա որ կը գտնուէր Արեւելքի եւ Լեհաստանի ու Գերմանիոյ առեւտրական ճամբու վրայ կը բացատրուի նաեւ այն իրողութեամբ, կը գրէ Պրոֆ. Վլատ Պրնրցեանու որ թրքական տիրապետութիւնը ԺԳ. դարու Հայաստանէն կը տարածուի դէպի Փոքր Ասիա, ստիպելով Հայերը փնտռել առեւտրական ուրիշ կեդրոնները» :

Այս պատմական դէպքերուն ծանօթ կարգ մը հեղինակներ, նկատի ունենալով Թրանսիլվանիական գորգերուն հիմնական մոթիվներու նմանութիւնները Փոքր Ասիականներու հետ, կը յայտնեն այն կարծիքը թէ այս գորգերը աշխատուած են Փոքր Ասիոյ մէջ :

Յայտնուած այս կարծիքը վերը յիշուած ձեռնհաս հեղինակի մը վկայութեան եւ պատմական դէպքերու հիման վրայ կը գտնեմ սխալ, մանաւանդ որ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱՆՏԻՅԻԻ ՄԷՋ

Անտիյի ծերերու հանգստեան տան կողքին Աղքատախնամը ձեռնարկած է նոր շէնքի մը շինութեան, սահմանափակ անկողիններու թիւով մը, որ պիտի յատկացուի մասնաւորաբար անկար ծերերու պատսպարման :

Շաբաթ օր, ի ներկայութեան տեղւոյն փոխ-քաղաքապետին, հիմնարկէքը կատարուեցաւ շէնքին՝ որ նոյնպէս պիտի ըլլայ ազգային հաստատութիւն մը, ինչպէս գլխաւոր շէնքը, որ աւելի քան տասը տարի է, Տիկ. Նաւլեանի աջակցութեամբ եւ տնօրինութեամբ ու Աղքատախնամին բարւօք մատակարարութեամբ ակլար հաստատութիւն մըն է, ինչպէս Մոնմորանսիի հանգստեան տունը :

Առաջին բրիչի հարուածը տուաւ Աղքատախնամի ժրաջան ատենապետը Տօքթ. Վահրամ Զիլինկիրեան որ քանի մը խօսքով ճշդեց նպատակը այս նոր հիմնարկութեան, որ կուգայ աւելնալ հայ ժողովուրդին գութ ու գուրգուրանքին արժանի եղող եւ արդէն գոյութիւն ունեցող միւս երկու հաստատութեանց վրայ :

Համապատասխան արձանագրութիւն մը, ինչպէս աւանդութիւն է նման հիմնարկէքներու առթիւ, դրուեցաւ զետեղուած քարին տակ, որ ապագային պատմական վկայութիւն մը կրնայ ըլլալ օտար բայց հիւրընկալ Ֆրանսայի հողին վրայ հայ գաղթականութեան շինարար գործունէութեան :

Ներկաները, որբեթէ ամբողջութեամբ Աղքատախնամի վարչութեան անդամները, իրենց ընտանիքներով եւ սահմանափակ հիւրերով, շամփաներ սեղանի մը շուրջ շրջապատեցին փոխ-քաղաքապետը :

Թրանսիլվանիոյ մէջ հիւսուած գորգերուն ամբողջական կազմութիւնը թէ հենքաթելերը, թէ միջնաթելերը եւ թէ խավթելերը կը բաղկանան զուտ բուրդէ, մինչդեռ Փոքր Ասիոյ մէջ աշխատուածներուն մեծ մասինը բամպակէ են: Բայց այս Թրանսիլվանիոյ «Ցուրեան» կոչուած բուրդին թելերը որով աշխատուած են այս գորգերը շատ աւելի կարծր եւ հաստ են քան Փոքր Ասիոյ մէջ հիւսուած գորգերու բուրդին թելերը որոնք անբախդաբար աւելի նուրբ կամ կակուղ են :

Այս բոլորը միասին բաւական են հաստատելու որ Թրանսիլվանիական կոչուած բարձր արուեստով սոյն գորգերը աշխատուած են Թրանսիլվանիոյ մէջ այնտեղ դարեր առաջ բնակութիւն հաստատուած Հայերուն կողմէ :

ՄԻՐԱԿ ԳՍԳԱՆԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ

•

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսամարտին 39րդ տարեդարձին առթիւ ութ հազար դիւցազններու նինջեցելոց հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ 18 Հոկտեմբեր Կիրակի առաւօտուն Փարիզի Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ Կիլիկեցիներ եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը տալու իրենց սիրելիներու յիշատակին: Եկեղեցիէն ելլելով հոծ բազմութիւնը եկաւ լեցնել Ազգային Տան թատերասրահը : Պարզեւ քհնյ. Մերճանեանի ձեռամբ եւ աղօթքով օրհնուեցաւ մատաղը երկու խոշոր պղինձներու մէջ:

Մատաղի ճաշակումէն վերջ կը սկսի գեղարուեստական բաժինը: Նախ խօսք կ՚առնէ օրուան նախագահը Պ. Յ. Թէլեան, որ պատմականը կ՚ընէ Հաճնոյ, կը նկարագրէ փայլուն անցեալը եւ կ՚ըսէ թէ 19րդ դարու վերջաւորութեան՝ Հաճընցիներուն հարիւրին ութսունը գրել կարդալ գիտէին, Հաճընը եղած էր իր երկու բարձրագոյն վարժարաններով լոյսի աղբիւր մը Տաւրոսեան փառապանծ գագաթին վրայ, այնպէս դրուատիքը ըրաւ Հաճնոյ երկու ինքնապաշտպանութեանց, մէկը 1909ի Ապրիլին, երբ քաղաքը կը պաշարուի, տասը օր Թուրք խուժանը կ՚ուզէր Կիլիկիոյ նահանգի միւս հայաշատ քաղաքներու բախտին ենթարկել, ջարդել, սակայն հայ կուսակցութիւնները արդէն թրծած էին ժողովուրդը, որ ինքզինքը պաշտպանէ: Այսպիսով կ՚ազատի երեսուն հազար հոգի : — Երկրորդ անգամ 1920ին, դրեթէ ճիշդ 11 տարի ետք ութ հազար Հաճընցիներ տարբեր ձեւով մը պիտի մղէին դիւցազնամարտը քաղաքին մէկ քառորդին ներկայութեամբ, միւս մեծագոյն մասը մեծ եղեռնիդոհ :Քաղաքը կը պաշարուի ամէն կողմէ: Ինը ամսուան կատաղի դիմադրութենէ մը ետք, երբ օգնութիւնը չհասաւ, 1920 Հոկտեմբեր 15ին Հաճընը ինկաւ : Ամբողջ Հայութեան սիրտը սուգի մէջ : Այսօր երբ կ՚ոգեկոչենք 39րդ տարեդարձը, մեզի համար մխիթարիչ մէկ կէտ կայ, այն է Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հարաւային Ամերիկա, ուր որ Հաճընցիներ ունինք, չեն մոռնար անոնց յիշատակը, պաշտամունքով քով քովի կուգան կը տօնեն այս պատմական օրը : Միութեան քարտուղարը Պ. Մ. Գրաճեան կարդաց յուզիչ գրութիւն մը օրուան հերոսամարտին նուիրուած : Արուեստագէտ հիւրերէն Պ. Ս. Պօղոսեան (Մարսիլիայէն) արտասանեց Վանեցի մօր օրօրը :

Խօսք առաւ Պ. Գմբէթեան, որ գովաբանեց Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը եւ արտասանեց Յ. Թումանեանէն գեղեցիկ կտոր մը: Պ. Գրիգոր Վահան կարդաց Հաճընի նահատակներուն յիշատակին նուիրուած զգայուն գրութիւն մը : Արտասանեց Օր. Գնդունի եւ փոքրիկն Միսակ Գրաճեան: Բոլորն ալ անվերջ ծափահարութեան արժանացան: Խօսեցաւ Ա. Գնդունի, տալով ինը ամսուան հերոսամարտէն մի քանի դրուագներ, որոնք պատմական նշանակութիւն ունին եւ անպայման Հայոց պատմութեան մէջ պիտի անցնին: Պ. Մոմճեան երգեց շատ յաջող կերպով երկու հայերէն երգեր, յետոյ ժողովուրդը միաբերան երգեց «Երբ որ բացուին» Կիլիկիոյ երգը: Խօսք առաւ, Պ. Վահագն Թուր-Սարգիսեան իբր ինքնապաշտպանութեան կռիւին մասնակցող, տուաւ յուշեր, մեղադրեց այն ազգայինները, որոնք միայն մեծ խոստումներ չըտալ եցին փոխանակ օգնութեան հասնելու :

Խօսք առաւ Տօքթ. Համբարձ: Փակման խօսքը կը կատարէ Պարզեւ քհնյ. Մերճանեան եւ երկու վայրկեան յոտնկայս եւ լուռ, ի նշան յարգանքի, տէրունական աղօթքով կը վերջացնէ յուշահանդէսը :

× Ժողովուրդին մեկնումէն ետք, հայրենակիցներու ներկայութենէն օգտուելով, ընդհ. անդամական ժողով գումարուեցաւ : Մ. Գրաճեան կարդաց 1858ի գործունէութեան տեղեկագիրը : Միութիւնը իր պարահանդէսի հասոյթէն 45 հազար ուղղարկած է Շասի (Ֆրանսա) Հայր. Միութեան հովանաւորուած հայկական դպրոցին իբրեւ նպաստ: Քըսան հազար ֆրանք Ցուռաստանի կարօտ Հաճընցի չքաւոր ուսանողներու կենաթոշակ: Ընդհ. ժողովը գնահատելով տարիներէ ի վեր թափած եռանդն ու աշխատանքը, հաստատեց որ Փարիզի Հայրենակցական Միութեանց ամէնէն համեռաշխ միութիւնն եղած է: Փափաք յայտնուեցաւ նոր ընտրուելիք վարչութեան մէջ առնել երեք Հաճընցի համալսարանական ուսանողներ, աւելի զարկ տալու համար Միութեան գործունէութեան :

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

Տօքթ. Վահրամ Զիլինկիրեան շնորհակալութիւն յայտնեց տեղական իշխանութեանց ներկայացուցիչին, որ հաստատութեան հիմնարկութեան առաջին օրէն ամէն աջակցութիւն տուած է դիւրացնելով ըստ կարելւոյն այս կարգի Տան մը հաստատման եւ մատակարարման դըժուարութիւնները :

Փոխ քաղաքապետը պատասխանելով Պ. Վ. Զիլինկիրեանի շնորհակալութեան խօսքերուն, իր գոհունակութիւնը յայտնեց Անտիյի քաղաքապետութեան պատկանող եւ այսքան պատուաբեր հաստատութեան մը գոյութեան համար եւ խոստացաւ շարունակել իշխանութեան եւ տեղացիներուն բարեկամական վերաբերումը եւ աջակցութիւնը, ինչպէս հին՝ նոյնպէս նոր հաստատութեանց :

Տօքթ. Զիլինկիրեան քանի մը ընդհանուր գիծերով բացատրութիւններ տուաւ ձեռնարկին մասին եւս, մասնակի գաղափար մը տալով իրենց ծրագրին ու գործադրութեան համար :

Ներկաները շնորհաւորեցին վարչութիւնը եւ մաղթեցին կատարեալ յաջողութիւն, գլուխ հանելու համար այս անհրաժեշտ յաւելեալ շէնքը, որուն ճարտարապետն է Պ. Թէրզեան, իսկ շինութեան պետը Պ. Լ. Տօնիկեան իր հայ գործաւորներով :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

—o—

Դ.

ՍԻՍՏԷՄԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Սակայն, անակնկալ լուր մը, ամէնէն անլուրը եւ ամէնէն աներեւակայելին որ Հ... դիւղը երբեք վրդոված, ցնցած, սարսած ըլլար, եկաւ յանկարծ կասեցնել բոլոր վարանումները, բոլոր անձկութիւնները, համատարած ապշութեան մը տակ ջախջախելով ամէն բան :

Աբեւմուտք լրագիրը իր Նոյեմբեր 24ի թիւին մէջ Փարիզէն հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէր.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզ, 17 Նոյեմբեր Իֆս...— Տեղւոյս հայ գաղութը յուզող օրուան ամենամեծ դէպքն է Արգար Կոստանեան անուն Հայու մը ձերբակալութիւնը հետեւեալ պարագաներուն մէջ:

Յիշեալ անձը երկու ամիս առաջ տեղս կը ժամանէ եւ Փարիզի ամէնէն առաջնակարգ օթէլներէն մէկը կ՚իջեւանի: Ունեցած յանձնարարականներուն շնորհիւ — որոնց կեղծ ըլլալը հիմա երեւան եկած է — կը յաջողի բարձրատիճան եւ հարուստ անձնաւորութեանց հետ յարաբերութեան մտնել, թէ հայ թէ օտարազգի, ինքզինքը զաւառացի հարուստ հայ կալուածատէրի մը միակ ժառանգորդը ցոյց տալով: Վարած ճոխ կեանքը ասոր ապացոյց մըն էր արդէն: Վերջապէս կը յաջողի մուտ գտնել տեղւոյն առաջնակարգ հայ վաճառականներէն Ք...եաններուն տունը, ուր շատ սիրալիր եւ ջերմ ընդունելութիւն մը կը գտնէ Կոստանեան: Իր արտաքին բաւական հմայիչ երեւոյթովը եւ մանաւանդ կախարդով լեզուովը Օր. Ք...եանի սիրտը կը գրաւէ վերջապէս. ծնողքը խմանալով այս բանը, չեն ընդդիմանար իրենց միակ աղջկան նախամեծարութեանը եւ կը հաւանին իրենց փեսայ ընդունիլ այդքան փայլուն, հարուստ եւ պատուաւոր երիտասարդ մը: Մտերմութիւնը այնքան կը սաստկանայ որ փեսացուն կը հրաւիրուի իր բնակութիւնը հաստատել իր հարսնցուին տանը մէջ, բառ որում արդէն պիտի չուշանար ամուսնութիւնը:

Սակայն առկէց իբր երկու շաբաթ առաջ, երիտասարդը յանկարծ կ՚անհետանայ դինք հիւրընկալող տունէն, անյայտացում որ կը զուգադիպի Օր. Ք...եանի քանի մը հազար ոսկիի գոհարեղէններուն եւ իբր հինգ հարիւր ոսկիի արժէ թուղթերուն անակնկալ անհետացումին հետ: Պ. Ք...եան խսկոյն ոստիկանութեան կը դիմէ, իմաց տալով գողութեան պարագան եւ միեւնոյն ժամանակ պատմելով իր փեսացուին յանկարծական աներեւութացումը:

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը անմիջապէս ամէն կողմ խուզարկութիւններ կատարել կուտայ: Ամբողջ շաբաթ մը, Կոստանեանին լուսանկարներովը զինուած, գաղտնի ոստիկաններ սահմանագլխի քաղաքները եւ նաւահանգիստները կը շրջին եւ վերջապէս քանի մը օր առաջ Հավրի մէջ կը ձերբակալուի Կոստանեան ու Փարիզ կը բերուի: Կ՚երեւայ թէ Ամերիկա փախչելու մտադիր էր :

Գողցուած գոհարեղէնները գրեթէ ամբողջովին եւ արժէթուղթերուն մէկ մասը գտնուած են փախստականին գոյքերուն մէջէն: Առաջին հարցաքննութեան մէջ, Կոստանեան շնականօրէն խոստովանած է իր ոճիրը :

Ֆրանսական թերթերը, որ այս խնդիրով կը զբաղին, կ՚ըսեն թէ Կոստանեան բախտախնդիր մըն է, Կովկասցի, որ քանի մը ամիս առաջ Պոլսէն — ուր Արգար Կոստանեան անուան տակ վարժարան մը հիմնած է եղեր եւ այս պատրուակով ահագին գումարներ շորթած — Եւրոպա անցած եւ Մոնթէ—Քառլոյի մէջ մէկ քանի հազար ոսկի վատնելէ յետոյ Փարիզ եկած է :

Աւելորդ է պատմել թէ խեղճ Ք...եան ընտանիքը ինչ բուռն սրտայուզութեան մը մատնուած է, եւ թէ այս անսովոր եւ ցաւալի դէպքը ինչ պէս տպաւորութիւն մը առաջ բերած է տեղւոյս հայ գաղութին վրայ:

Մանրամասնութիւններ կը հաղորդեմ յաջորդիւ :

×

Թերթին խմբագրութիւնը այս թըղթակցութեան կցած էր հետեւեալ տողերը .

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Փարիզ գալէ առաջ այցելութիւն մը տըւաւ Նախագահին եւ երկարօրէն խորհըրդակցեցաւ ժողովի մասին :

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր ժողով մը գումարեց Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպաններուն հետ. կը կարծուի թէ նման հանդիպումներ յաճախակի պիտի ըլլան՝ մինչեւ ժողովի թըւականը :

Իտալիոյ մէջ Նախագահ Այզընհաուըրի հաւանական այցելութեան լուրը մեծ գոհունակութիւն ստեղծած է եւ Իտալացիները կը մտածեն թէ պաշտօնական այդ այցելութիւնը Հռոմի դիւանագիտութեան յաջողութիւնն ու ազդեցութիւնը ցոյց կուտայ :

Կ'ըսուի թէ Դեկտեմբեր 4–5ին Նախագահը Իտալիա պիտի ըլլայ : Մինչ այդ, Հռոմի կառավարութիւնը ծանրաբեռնուած յայտագիր մը ունի : Գալ շաբաթ Հռոմ պիտի այցելեն Յունաստանի Նախագահն ու Արտաքին նախարարը՝ կարեւոր խօսակցութիւններ ունենալու համար :

Իտալիոյ վարկը կը բարձրանայ քաղաքական դետնի վրայ : Կարգ մը շրջանակներ նոյնիսկ կ'ըսեն թէ հաւանական է որ «Չորս»երու կողքին տեղ գրաւէ նաեւ Իտալիա՝ Մեծերու յառաջիկայ ժողովին : Մինչ այդ, Նախագահ Կրոնքի կը պատրաստուի Մոսկուա երթալ, ուր հրաւիրուած է խորհրդային կառավարութեան կողմէ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը Մեւելոցի առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր Գթութեան գործին երեք հազար ֆր. Տէր եւ Տիկին Մ. Նազարէթեանէ (Լանսէ), իրենց ողբացեալ հօր Յովհաննէս Նազարէթեանի եւ իրենց վաղամեռիկ եղբօր եւ անմոռանալի՝ Բեն. Տէրտէրեանի յիշատակին :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՓՐՈՖ. ՍԵՒԱԿԻ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Լսարանի կողմէ, այս Ուրբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, Սէրքըլ Ռէփիւպլիքէնի մէջ, 5 Ավընիւ տը լ'Օփերա : Հայաստանէն իր վերադարձին առթիւ, ուր Փրոֆ. Սեւակ հրաւիրուած էր պետական Ակադեմիայի կողմէ : Կը հրաւիրուի մեր գրասէր հասարակութիւնը : Իջնել մէթրօ Փիրամիտ կամ Փալէ Ռուայալ : Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ :

〰〰〰〰〰〰〰〰〰〰

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնին կողմէ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

GRAND HOTEL

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

WAG. 38-54

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Եղանակին առաջին պարանցիկ ցերեկոյթը, այս Կիրակի ժամը 3 – 10, Ազգային Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

Հաճելի յայտագիր, ճոխ պիւֆէ, նըւագ, երգ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստան, Նոր Բայազիտէն Արեգնազ Խոյեցեան, կը փնտռէ իր միակ որդին Վարդգէս Աղաբեկի Խոյեցեան, ծնած է 1920ին Նոր Բայազիտ, վերջին պատերազմի զինուորներէն եւ որմէ 1944էն ի վեր լուր չունի : Լսեր է որ տղան Ֆրանսա կը գտնուի եւ կը Թախանձէ որ լուր մը տրուի : Կը խնդրուի արտատպել : Տեղեկացնել «Յառաջ»ի վարչութեան :

×

Հայաստան – Լենինականէն Ղազարոսեան Վռամ Մկրտիչը, կը փնտռէ վերոյիշեալ քաղաքէն փողոց 39, իսկ տանը թիւն է 233 Պետիկեան Յարութիւն, Վռամը ծնած է 1924ին : Վերոյիշեալը կը կարծուի Մարսէյլ ըլլալ : Կը խնդրուի հասցէն գիտցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին, Մովսէս Մովսէսեանի,

50, BD. CARNOT, ALFORTVILLE, SEINE

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԱՍԹՈՆ ՏԵՖԷՐԻ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվար Շավ :

Գեղարուեստական բաժին.—

Սիւզի Թոմ, Վ. Գասեան (երգ), Օր. Պօյաճեան (դաշնակ), Օր. Թիւթէլեան, Պ. Սարգիսեան (արտասանութիւն), Ակոլանեան եղբ. (Նիս), Օր. Թիրեէֆեան, Պ. Համբարձումեան (պար), կ'ընկերանայ Պ. Նազաշեան :

Կենդանի պատկեր.—

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ » (Մութաֆեան, Ճէրայեան, Հուրօժեան) :

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր՝

ORCHESTRE FLORENS ET ORCHESTRE GUS BERTHO

Մուտքը ազատ է :

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին : Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Նոր Սերունդի խումբը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Պ. Գուլաքսզեանի :

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ :

Նուագ եւ արտասանութիւն :

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը 200 ֆրանք :

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի 8 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Մուլէն – Պլէօի սրահը (Սընօն) :

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ
Կը բանախօսէ ընկ. Մ. ՄԻՐՋԷ

Խմբերգ, արտասանութիւն, երգ եւ նըւագ :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին :
Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԿՈՉ – ՀՐԱՒԷՐ
ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(Սէն – Լու, Կրան – Ֆէն, Մարսէյլ)

Յարգելի հայրենակիցներ,

Ներկայ Թաղականութեան ժամանակաշրջանը վաղուց լրացած ըլլալով, Շաբաթ 17 Հոկտեմբեր 1959 երեկոյեան Ընդհ. ժողովի հրաւիրուած էին շրջանի բոլոր հայրենակիցները, տունէ տուն ցրուելով մասնաւոր հրաւիրագիրներ : Դժբախտաբար շատ քիչեր միայն պատասխանած էին սոյն հրաւէրին ու կարելի չեղաւ ձեռնարկել օրինաւոր Թաղ. Խորհուրդի մը ընտրութեան :

Ձեզ յայտնի են տեղւոյս Եկեղեցիին ու դպրոցին շինութեան շուրջ կատարուած հսկայ զոհողութիւնները, որոնց նպատակն է մեր բնադաւառներէն հեռու՝ ապրիլ հաւաքաբար մեր ազգային աւանդութիւններով եւ մեր մայրենի լեզուն ուսուցանել նորահաս սերունդին :

Այս ուղղութեամբ հակառակ իր ժամանակին յայտնաբերուած գեղեցիկ խանդավառութեան ու ձեռք բերուած գրական արդիւնքին, ներկայիս ցաւալի է տեսնել թէ շատերու անտարբերութեան եւ կարգ մը հատուածական նեղմտութիւններու հետեւանքով երկար ատենէ ի վեր գրեթէ անշարժութեան մատնուած են մեր ազգային գործունէութիւնները :

Ներկայ պայմաններու մէջ ամէն սրտցաւ Հայու նուիրական պարտականութիւնն է մօտէն հետաքրքրուիլ եւ իր կարողութեան չափով օգտակար ըլլալ մեր հասարակական գործերուն : Յարգելի են բոլոր գաղափարաբանութիւնները երբ անոնք կը ծառայեն ժողովուրդին եւ հայրենիքին իսկական շահերուն :

Վերջապէս բոլոր նկատումներէ վեր անհրաժեշտ է անդրադառնալ թէ բոլորս ալ հայորդիներ ենք մենք ու մեր անհատական շահն իսկ կը պահանջէ եղբայրաբար միանալ, համերաշխ կերպով համախմբուիլ մեր ազգ. ցոյգ հաստատութեանց — Եկեղեցիին եւ դպրոցին շուրջ. ապրիլ մեր ազգ. ուրոյն կեանքը ու արժանանալ տեղական իշխանութեանց եւ ժողովուրդին գնահատութեան եւ յարգանքին ..

Հետեւաբար պարտականութիւն կը զգանք ներկայովս ձեզ հրաւիրել ընդհ. ժողովին որ տեղի կ'ունենայ այս կիրակի Նոյեմբեր ութին, կէսօրէ վերջ ժամը 3–ին, Դպրոցի սրահին մէջ :

Ապագայ պատասխանատուութիւններէ խուսափելու համար հարկ կը տեսնենք Ձեր ուշադրութեան յանձնել թէ սոյն ժողովին ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն համարուելով օրինաւոր պիտի նըկատուի :

Վստահ ձեր ազգային եւ հայրենասիրական լաւագոյն զգացումներուն, լիայոյս ենք որ խուռներամ ներկայ պիտի ըլլաք սոյն ժողովին :

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՅԱՆՁ.

Հ.Յ.Դ. "ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ"

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի :

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30ին, Երգ. Թաղապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ :

Օրուան խօսնակ ընկեր ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած եւ սիրուած արուեստագէտներու :

Ծանօթ երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեան նոր երգերու շարքով մը, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Կարպիս Արփիկեանի, յայտնի պարուհի Օր. Հայկուհի Դանիէլեան իր հայ գեղջկական պարերով :

Տեղւոյս Նոր Սերունդին կողմէ խիստ ծիծաղաշարժ գաւեշտ մը՝

«ՇՈՒԱՐԱԾ ԲԺԻՇԿԸ »

Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւն. :
Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Ա Յ Ց

Այցելութիւն, մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերներուն շիրիմներուն (Կրընոպլը – Լանսէ եւ Ռընաժ), կը հրաւիրուին ընկերներ եւ բարեկամներ :

Այս Կիրակի Նոյեմբեր ութին, կէսօրէ վերջ :

Արձանագրուիլ Կոմիտէի ընկերներուն մօտ, որոնք կուտան բոլոր տեղեկութիւնները :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Խրիմեան ակումբը : Կը խօսի ընկ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը : Ճշդապահ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ » խումբի դասախօսական ժողովը, այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 5, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Նօայի սրահը : Կը խնդրուի բոլոր վարչութիւններէն ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Սահակ Մեսրոպ դպրոցին մէջ : Այս Երկուշաբթի օր, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին : Տարեկան տեղեկատուութիւն : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պանեէօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

8 Նոյեմբեր, Կիրակի, 167 Րիւ Մօնմարթրի գեղեցիկ սրահներուն մէջ Մէթրօ Րիւ Մոնմարթրը, ժամը 16էն կէս գիշեր :

Ջերմ մթնոլորտ, ճոխ պիւֆէ

ATTRACTIONS

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	» » » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	» » » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	» » » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	» » » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	» » » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — VENDREDI 6 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8640 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4441

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐՆ ՈՒ ԱՐԺԷՔԸ

Կասկածէ դուրս է, թէ հայ ժողովուրդը, հակառակ ազատութեան եւ անկախութեան համար սնուցած իր դարաւոր ձգտումին, եւ այդ ուղղութեամբ մղած պայքարներուն եւ բերած զոհողութիւններուն, այսօր կրկին կը գտնուի օտար լուծի տակ եւ իր պատմական հայրենիքին մեծ մասը կը մնայ աւերակ, միւս փոքր մասը միայն ապրելով կիսանկախ գոյութեամբ մը:

Հայ ժողովուրդը սակայն, հեռու յուսահատելէ, կը շարունակէ իր պայքարը ամբողջական Հայաստանի ազատութեան ի խնդիր, առանց տկարանալու ամենադի դժուարութեանց առջեւ :

Այդ պայքարը իր յաղթանակին հասնելու համար, ժամանակը պէտք է կատարէ իր դերը, պէտք է ստեղծուին միջազգային քաղաքական նպաստաւոր պայմաններ եւ ամէնէն կարեւորը՝ հայ ժողովուրդը պէտք է գիտնայ միակամութիւն եւ համագործակցութիւն ստեղծել իր Դատին ի նպաստ կատարուելիք աշխատանքներուն ընթացքին :

Քանիցս առիթը ունեցած ենք ըսելու, թէ հայ ժողովուրդը, իր ազգային բաղձանքներուն եւ իտէալներուն իրագործման ճամբուն վրայ, իբրեւ առաջին յենարան եւ յաջողութեան ազդակ, ունի ներկայ փոքրիկ Հայրենիքը, իր հողամասով եւ ժողովուրդով : Հետեւաբար քաղաքականապէս, ռազմապէս, տնտեսապէս, մեր փոքրիկ հայրենիքը տեսնել աւելի բարեբաստ վիճակի մէջ եւ աւելի ուժեղ, պիտի ըլլայ ամէն ճշմարիտ Հայու բաղձանքը, հակառակ այնտեղ տիրող անբաղձալի վարչակարգին, որուն տակ մեր ժողովուրդը ի գին մեծ դժուարութեանց եւ զոհողութիւններու, կ'աշխատի ու կը ստեղծագործէ, լաւագոյն ապագայի մը յոյսով :

Երբ Հայ Դատի լուծման մեծագոյն ազդակը կոչուած է հանդիսանալու Հայաստանը, եթէ այս վերջինին վարիչները, իրենքզիրենք իրաւատէրը կը նկատեն այդ դատին, այն ատեն անոնք պէտք է գիտնան թէ, կայ ուրիշ, գրեթէ հաւասարազօր երկրորդ ազդակ մը՝ որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ արտահայաստանը, իբրեւ թիւ, իբրեւ քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային արժէք :

Սփիւռքի Հայութիւնը, հակառակ Հայրենի հողէն ու ջուրէն զրկուած եւ բաժան բաժան, աշխարհի ամէն կողմը ցրուած ըլլալուն, հակառակ այլազան քաղաքական եւ քաղաքակրթական ու կլիմայական անպաստ ազդեցութեանց կնիքը կրելուն, կը շարունակէ ըլլալ երկրորդ հաւաքական, բարոյական հայրենիք մը, որ կոչուած է կարեւոր դեր կատարելու Հայ Դատի լուծման համար մղուելիք ամէն կարգի պայքարներուն մէջ:

Արտասահմանի Հայութիւնը իր մշակութային արժէքով, մասնաւորապէս գրական — գեղարուեստական գետնի վրայ, կրնայ կշիռ դրուել Հայրենիքի ժողովուրդին կողմէ եւ Հայրենի հողին վրայ կեանք առած արժէքներու հետ :

Հայ Սփիւռքը կը շարունակէ առաջին պահակի իր դերը, հայ լեզուի անաղարտ պահպանման ու անոր զարգացման, կատարելագործման ճամբուն վրայ, երբ նոյն հայ լեզուն, Հայրենիքին մէջ ենթակայ է աղճատման, այլասերման, օտար բառերու եւ բացատրութեանց, պղտոր հեղեղի մը յորձանքներուն մէջ :

Սփիւռքը ունի երիտասարդ գիտնականներու, թէքնիկէններու, արուեստագէտներու սերունդ մը՝ որ կրնար մեծ նպաստ մը բերել Հայրենիքի ժողովուրդին, զօրացնելով զայն գիտութեան եւ արուեստի նոյն մարզերուն մէջ :

Արտասահմանը, բնականոն պայմաններու մէջ, կրնար ապահովել Հայրենիքին համար, տնտեսական օգտակար եւ նշանակելի առաւելութիւններ ու նաեւ նպաստել անոր տնտեսական, ճարտարարուեստական ու առեւտրական ձեռնարկներուն :

Այս բոլորէն աւելի կարեւորը, սակայն, արտասահմանի Հայութեան թըւական արժէքն է, որ կոչուած է իր դերը կատարելու մեր քաղաքական պայքարին մէջ կանգնելով, իր բոլոր նիւթական ու բարոյական միջոցներով, Հայաստանի ժողովուրդի կողքին, իբրեւ անոր լծակիցն ու գործակիցը՝ հայ ազատագրական պայքարին մէջ :

Հայ Սփիւռքը, նաեւ այն քաղաքականիրաւական ազդակն է, որ կոչուած է տուեալ բոպէի մը, իր խօսքը ըսելու արեւմտեան Հայաստանի ազատագրման հարցին մէջ, երբ այդ հարցը, օր մը քննութեան դրուի միջազգային դիւանագիտութեան սեղաններուն վրայ :

Իր հայրենիքէն բռնի տարագրուած այս Հայութիւնն է, որ ամէնէն աւելի իրաւունք պիտի ունենայ, արդարութիւն պահանջելու, պահանջելու իր պապենական դարաւոր օճախը :

Հայ Սփիւռքը իր գոյութեամբն իսկ կենդանի կը պահէ Հայ Դատը, միջազգային դիւանագիտութեան եւ հանրային կարծիքին առջեւ :

Արտասահմանի Հայութեան այս արժէքը հօշափելի դարձնելու, իրական ուժի վերածելու համար, անհրաժեշտ է ապահովել անոր միասնականութիւնն ու միակամութիւնը :

Առանց հաւաքական ներդաշնակ այդ աշխատանքին, Սփիւռքը, մանաւանդ իբրեւ քաղաքական արժէք, չի կրնար արդարացնել իր դերն ու կարեւորութիւնը :

Ի՞նչ ընել այդ գետնի վրայ, բաղձալի ներդաշնակութիւնը ստեղծելու համար Սփիւռքի Հայութեան մէջ, եւ վերջինիս՝ ու Հայրենիքի Հայութեան ալ միջեւ :

Խնդիր մըն է այս ալ՝ որու մասին պէտք է մտածեն լրջօրէն, բոլոր անոնք՝ որ ունէ ղեկավար դիրք ու դեր ունին Հայրենի հողին վրայ, կամ արտասահմանեան երկնքի տակ :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԸ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

ԺԻՒԼ ՄՈՔԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը օր մը յետաձգելէ ետք, Չորեքշաբթի օր ըսկըսաւ Սահարայի մէջ հիւլէական փորձեր ընելու Ֆրանսական ծրագրին քննութեան :

Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Ժիւլ Մոք յայտարարեց թէ նկատի առնելով որ հիւլէական ընդհանուր զինաթափութեան համաձայնութիւն մը գոյացած չէ տակաւին, Ֆրանսա պիտի կատարէ հիւլէական իր փորձը :

Հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուած են արդէն եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը կը վստահեցնէ բոլորը՝ թէ վտանգաւոր ճառագայթներ պիտի չըլլան: Փորձին վայրէն 150 քիլոմեթր անդին գտնուող մարդիկը ճառագայթներու ազդեցութեան տակ պիտի ըլլան, բայց այդ պարագան ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէ, — կը ճշդեն Ֆրանսացի գիտնականները :

Փորձը պիտի կատարուի Սահարայի անմարդաբնակ մէկ շրջանին մէջ, որու մաս կը կազմէ Թանդրուֆթ: Աւելի քան հազար քիլոմեթր անդին, Թինտուֆի եւ Մառաքէշի մէջ է որ կը հանդիպինք առաջին բնակիչներու : Այսինքն, փորձերը բնակավայրերէ շատ աւելի հեռու շրջանի մը մէջ տեղի կ'ունենան՝ քան ամերիկեան եւ խորհրդային փորձադաշտերը. — Ֆրանսա խանդավառութեամբ պիտի հրաժարի հիւլէական ռումբի փորձերէն, այն օրը՝ երբ միւս երեք երկիրները հրաժարին իրենց փորձերէն, այսինքն՝ պիտի ընդունին հսկողութեան ներքեւ դադրեցնել պատերազմական նպատակներու ծառայող ջրածին արտադրութիւնները եւ պիտի սկսին փճացնել գոյութիւն ունեցող հիւլէական բոլոր զէնքերը :

Եզրակացնելով, Ժիւլ Մոք ըսաւ. — Այն պարագան թէ Ֆրանսա հիւլէական չորրորդ ուժը դառնալով կրնայ միւս երկիրներու անմիջական զինաթափութեան ճամբան հարթել, կը նշանակէ թէ այս ճիգերը կը ծառայեն խաղաղութեան հաստատման :

Մարոքի ներկայացուցիչ Պէնհիմա բացած էր այս վիճաբանութիւնները՝ քաղաքական յանձնախումբի մէջ, դատապարտելով Ֆրանսական հիւլէական փորձերը, որոնք մեծ վտանգ մը կը ներկայացնեն ափրիկեան ժողովուրդներու . — Տարրալուծարանի փորձի մը առջեւ չենք գտնուիր, — ըսաւ ան, աւելցնելով թէ ֆրանսական Հասարակապետութեան պատկանող հողամասի մը վրայ փորձեր կատարելու պարագան պատճառ մը չէ որ ուրիշ երկիրներ ընդունին այդ վտանգը, քանի որ կ'ըսուի թէ Հասարակապետութեան երկիրները դէմ չեն փորձերուն :

Մարոքի ներկայացուցիչը կ'ըսէ նաեւ, թէ հիւլէական պայթումները կրնան վտանգել Սահարայի բնակչութեան գլխաւոր սնունդները . կաթ, արմաւ, արմտիք: Կրնան վտանգուիլ նաեւ հորերու ջուրերը, որոնք անհրաժեշտ են բնակչութեան համար :

Պէնհիմա սկզբունքով դէմ չէ որ Ֆրանսա հիւլէական իր ռումբը ունենայ՝ միջազգային իր վարկը բարձրացնելու համար, բայց այդ փորձը Ափրիկէի մէջ ընելով, առաջին երկիրը պիտի ըլլայ որ ափրիկեան երկրամասին վրայ պիտի փոխադրէ մահացու զէնքերու վտանգը :

Ժիւլ Մոք բուռն պատասխան մը տուաւ Մարոքի ներկայացուցիչին, յայտարարելով թէ քաղաքական կարգ մը պարագլուխներ այս առիթը կ'օգտագործեն իրենց քարոզչական նպատակներուն համար: Մոք աւելցուց թէ «պիտի չընդունի վիճիլ Սահարայի Ֆրանսական գերիշխանութեան մասին »:

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ ֆրանսական գործակալութիւնները երեւան հանած են թէ խորհրդային փորձերը տեղի կ'ունենան բնակավայրերու մօտ: Քարտէսներ բաժնեց, որոնց վրայ կը տեսնուի խորհրդային հիւլէական փորձադաշտ մը, որ հազարաւոր բնակիչներ ունեցող Ռուպցովսք եւ Սեմիփալաթինսք քաղաքներէն հազիւ հարիւր քիլոմեթր անդին կը գտնուի: Իսկ հազար քիլոմեթր շրջագիծի մը մէջ կը գտնուին հետեւեալ կարեւոր քաղաքները — Օմսք, Նովոսիպիրսք, Թոմսք, Սթալինսք եւն.:

Մարոքի եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներէն ետք խօսք առաւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ներկայացուցիչ Զէնէտին, պաշտպանելով Մարոքի տեսակէտը եւ շեշտելով թէ Սահարայի Ֆրանսական փորձերը ոչ միայն վտանգաւոր են Ափրիկէի ժողովուրդներու համար, այլ, կը վտանգեն նաեւ միջազգային համաձայնութիւնները:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՊԱՐՏԱԿԸ ՋԱՐԱՋԱՐ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆԵՑ ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ.Մ.Մ.Ը

Կիրակի, Մարզական Աւանի մեծ դաշտին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի ախոյեան «Սպարտակ»ի եւ Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի մրցումը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան :

Հայաստանի ախոյեանները անհամեմատ կերպով բարձր խաղարկութիւն մը ցոյց տալով, շատ ծանր պարտութեան մը մատնեցին Հ. Մ. Մ.ը, որ անճանաչելի դարձած էր իր տարապայմանօրէն տկար խաղարկութեամբ :

Այս առթուան տեղական մամուլը աղետալի կ'որակէ Հ. Մ. Մ.ի պարտութիւնը եւ կը շեշտէ, թէ այցելուները խնայեցին լիբանանեան խումբին, այլապէս կրնային սքորը բարձրացնել 16ի :

Երէկուան մրցումը, եթէ նախաճաշակ մը տուաւ «Սպարտակ»ի կարողութեան մասին, միւս կողմէ սակայն, առիթ չընծայեց որ, Հայաստանի ախոյեանները լրիւ կերպով մարզաւէրներուն ցոյց տան իրենց ուժը :

Արդարեւ, առաջին կիսախաղին, խընայելով հանդերձ վեց կէտ նշանակելէ ետք, «Սպարտակ» երկրորդ կիսախաղին կատարեց ցուցադրական մրցում մը : Շատ անգամ, «Սպարտակ»ի խաղացողները մինչեւ Հ. Մ. Մ.ի բերդը սլանալէ եւ զայն իրենց առջեւ բաց գտնելէ ետք, կամ դիտմամբ դուրս քաշեցին եւ կամ... դէպի իրենց բերդը վերադարձան :

« Սպարտակ »ի եօթը կէտերը նշանակուեցան 2րդ, 9րդ, 16րդ, 20րդ, 24րդ, 38րդ եւ 60րդ վայրկեաններուն :

(Ազդակ)

ԱՅԶԸՆՀԱՌՈՒԸՐԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ԵՒՐՈՊԱ, ԱՍԻԱ ԵՒ ԱՓՐԻԿԷ

Նախագահ Այզընհաուըր մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Դեկտեմբեր չորսին շրջապտոյտի մը կը սկսի՝ եւրոպական, ասիական եւ ափրիկեան կարգ մը երկիրներու մէջ :

Դեկտեմբեր չորսին Նախագահը Պոյինկ — 707 օդանաւով ուղղակի պիտի երթայ Հռոմ, ուր պիտի տեսնուի Իտալիոյ Վարչապետին հետ: Այցելութիւն մը պիտի տայ նաեւ Յովհաննէս ԻԳ. Պապին : Դեկտեմբեր 6 — 7ին Անգարա պիտի ըլլայ :

Թուրքիայէն յաջորդաբար պիտի անցնի Աֆղանիստան, Թայլէնտ եւ Փաքիստան: Դեկտեմբեր 11ին Հնդկաստան պիտի ըլլայ :

Թեհրան — Աթէնք — Ռապաթի ճամբով Փարիզ պիտի գայ Դեկտեմբեր 19ին:

Այս լուրը մեծ գոհունակութիւն ստեղծեց միջազգային քաղաքական շրջաններու մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Խորհրդարանը որոշեց մէկ տարիով յետաձգել թաղապետական ընտրութիւնները որ տեղի պիտի ունենային Նոյեմբեր 15ին: Երկրին վիճակը ցարդ հանդարտած չըլլալով, կառավարութիւնը կ'ուզէ խռովութեանց առաջքն առնել:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ընտրութեանց յաղթեց Պէն Կուրիոնի կուսակցութիւնը (Մափայ) :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Եգիպտոսի սահմանին վրայ եգիպտական 4 «Միկ»երու եւ իսրայէլեան օդանաւերու միջեւ կռիւ մը եղաւ: Ոչ մէկ վնաս : Իսրայէլ բողոքած է ՄԱԿին :

ՓԱՆԱՄԱՅԻ անկախութեան տարեդարձին առիթով հակամերիկեան բազմաթիւ ցոյցեր եղան. ոստիկանութիւնը միջամտեց, բախում ունենալով ցուցարարներու հետ: 15 հոգի վիրաւորուեցան :

ԱԿՍԵԼԵԱՆ

ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

ԽՄԲ. — Հոկտեմբեր 24ին, Երեւանի մէջ մեծահանդէս կատարուեցաւ Ակսել Բակունցի ծննդեան «փառազարդ վաթսունամեակը»,— այս առթիւ օրաթերթ ու պարբերաթերթ կը յորդէին հայ մեծ արձակագիրին նուիրուած ներբողներով, յուշերով եւ քաղուածքներով, ինչպէս եւ հրատարակուեցաւ ժողովածու մը (ուսումնասիրութիւն, յօդուած եւ ճառ), ներբողագիրք մը (խորագիրը՝ *Ակսել Բակունցի ստեղծագործութիւնը*, ուր յօդուածներ ունին Աւ. Իսահակեան, Զելինսկի, Կիրպոտին, Ջրբաշեան, Սարգսեան, Աղաբաբեան,, Զարեան, Ավդալբէկեան):

Պարբերաբար *Յառաջ* պիտի տայ Երեւանեան թերթերու եւ պարբերականներու մէջ լոյս տեսած ուսումնասիրութիւններէն լաւագոյնները, հեռուէն մասնակցելու համար մեծ արձակագրին գնահատութեան, մեր կողմէ՝ առանց մոռնալու արձանագրել թէ Բակունց, որ կը կարծէր թէ երկար պիտի ապրի՝ հիմնուելով «իր պապերի երկարակեցութեան եւ հօր բացառիկ ամրակազմութեան վըրայ», վաղաժամ զոհ գնաց դաժան բոլշեւիկներուն: Այս անգամ Գ. Մահարիի յուշերը .—

«Խորհրդ. Հայաստան» թերթի խմբագիր Եղիա Զուբարի տրամադրութիւնը բարձր է: Ժպտում է խորհրդաւոր եւ վառում «Նարգիլէ» ծխախոտը :

— Ի՞նչ կայ :

— Ողջութիւն :

— Ոչինչ չե՞ս լսել :

— Ի՞նչ կայ, այս անգամ ես եմ հարցնում :

Նա վեր է կենում եւ դուրս է գալիս իր առանձնասենեակից : Ես հետեւում եմ նրան: Դուրս է գալիս Աբովեան փողոցի վրայ նայող պատշգամը:

Պատշգամում վաղուց է, որ տեղ է գրաւում խմբագրութեան լքուած գրասեղաններից մէկը: Գրասեղանի վրայ ամբողջ հասակով, Սեպտեմբերեան արեւի տակ, պառկել է մի երիտասարդ : Ննջում է: Գորշաւուն հագուստ, հողի գոյն վերնաշապիկ, փողկապ, կօշիկներ ... երկրորդ, երրորդ կարգի գործածութեան մօտեցող :

Այս ամէնը նկատեցի, երբ ի պատասխան իմ հարցական հայեացքի՝ Զուբարը պատասխանեց :

— Ակսել Բակունց :

Զարթնեց, ժպտաց իր մուգ-կապոյտ աչքերով: Ժպտաց, այո՛, մանկական ժպիտով: Թեթեւ՝ իջաւ գրասեղանից :

Զուբարը ներկայացրեց ինձ. — Զահլէս տարել է, ահա քեզ՝ քո Ակսելը : Մընացածը ... դուք գիտէք :

Ներս մտաւ իր պարտականութիւնը կատարած մարդու գոհունակութեամբ :

Նա չափեց ինձ ոտից մինչեւ գլուխ եւ, ինչպէս ինձ թուաց, թախիծով նայեց իմ աչքերից ներս: Չէր կարող նա իմ աչքում չնկատել հիացմունք եւ ուրախութիւն: Ես կարդացել էի նրա նախամթնաձորեան ակնարկները եւ զգացել մեծ գըրողի ներկայութիւնը, ես վաղուց փընտրում էի նրան, ուզում էի ծանօթանալ նրա հետ, սեղմել նրա այն ձեռքը, որով նա բռնում էր իր գրիչը:

Եւ ահա ...

Վարը փողոցն էր, այժմ Աբովեանը:

— Լաւ փողոց է Աբովեանը, ասաց նա եւ աւելացրեց՝ ասես ինքնիրեն, միակ փողոցը :

Մի ծխախոտ վառեց, խոր շնչեց, լուցկին կոտրեց ու կրկնեց.

— Այո՛, միակ փողոցը:

Անհանդստացաւ, նայեց գրպանի ժամացոյցը :

— Գնայինք, մի տեղ նստէինք :

— Գնանք, ասացի ես նրան պատրաստակամ, գնանք «Նաղասակի»:

— «Նաղասակի՞», ժպտաց, այդ ի՞նչ «Նաղասակի» է :

Քաղաքային պողոտայի դիմաց, Նեպեան անկիւններից մէկն էր «Նաղասակին», մասնաւոր գարեջրատուն : Գարեջուր եւ պիստակ, — ուրիշ ոչինչ :

×

Պարզուեց որ երկրորդ օրն է ինչ հասել է Երեւան :

— Ես գիւղատնտես եմ, գրականութեամբ զբաղւում եմ ի միջի այլոց:

— Կարծում եմ ընդհակառակն :

— Կեանքը ցոյց կը տայ :

Ժպտաց: Տխրեց:

— Ո՞վ կայ նորերից :

Ես տուի մի քանի անուն:

— Զարենցից բացի՝ ոչ ոքի չգիտեմ : Դէմիրճեա՞ն, Զօրեա՞ն :

— Նրանք «պապուտչիկներ» են :

Զարմացա՞ւ թէ զարմացած ձեւացաւ :

— Ի՞նչ բան է «պապուտչիկը»:

— «Ուղեկից», բացատրում եմ ես :

Սրտանց ծիծաղեց :

— Հետաքրքրակա՜ն ...

— Ձի ունե՞ս, յանկարծ հարցրեց, կամ ունեցե՞լ ես :

— Ձի՞, յանկարծակիի եկայ ես, ոչ, չունեմ: Իսկ ինչո՞ւ ես հարցնում :

— Իսկ ես ունեմ: Գիւղումն է: Ահա նստել, քեզ հետ գարեջուր եմ խմում եւ չարունակ մտածում եմ նրա մասին, գարեջուր եմ խմում, իսկ նրան գարի տըւե՞լ են, ջրե՞լ են ...

Ես նրան ասացի, որ ըստ երեւոյթին նա գիւղատնտեսութեամբ եւ արձակագրութեամբ զբաղւում է ի միջի այլոց եւ որ նա հիմնականում ... բանաստեղծ է:

— Ինչո՞ւ, հարցրեց ծիծաղելով :

— Այդպէս կարող են տխրել միայն բանաստեղծները, պատասխանեցի ես :

— Դէպի ձին տածած մարդկային սէրը իսկապէս որ բանաստեղծական զգացմունք է, հաստատեց նա ամենայն լըրջութեամբ :

Մեր զրոյցը լայնացաւ, մեծացաւ այդ փոքրիկ գարեջրատնը, ջերմացաւ ... սառը գարեջրով: Ինձ թւում էր որ մենք տարիների ծանօթներ ենք : Խօսուն էր նա ու հմայիչ, հանդարտ ու յստակ :

Ուշ երեկոյեան մենք կարողացանք բաժանուել :

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անցեալ Շաբաթ գիշեր Փարիզի 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հայ ժողովուրդին հարազատ ծնունդը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Օրուան» հանդիսութիւնը :

Ժամանակէն առաջ հազարաւոր հանդիսականներ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ խանդավառ երիտասարդներ, եկած էին լսելու Դաշնակցութեան սրտբաց եւ քաջալերիչ խօսքը, հաղորդուելու անոր տաք շունչով, վերանորոգելու համար իրենց էութիւնը փոթորկոտ ազատ եւ անկախ հայրենիքի անխորտակելի կամքն ու հաւատքը :

Ահա օրուան խօսնակը ընկեր Գրիգոր Ամիրայեան բեմի վրայ որ կը յայտարարէ .—

«Հայ ժողովուրդի արի եւ անձնազոհ զաւակին, հայ յեղափոխութեան քաջամարտիկ հսկային, ազատ եւ անկախ Հայաստանի անժխտելի հիմնադրին, հայկական դատի հզօր եւ անկաշառ պաշտպանին, եւ հայ Նորայոյն սերունդի ազգային եւ քաղաքական զարգացման սիրտ ու հոգի մաշեցնող անխոնջ ղեկավարին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 69րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը կը յայտարարենք բացուած»:

Եւ ահա ամբողջ սրահը ոտքի՝ կ'երգէն Դաշնակցութեան քայլերգը, «Մշակ բանուոր»:

Յետոյ բեմ կը հրաւիրուի օրուան նախագահ Շաւարշ Նարդունի, որ վերջաւորութեան վերապահելով իր խանդավառ ճառը, Դաշնակցութեան հազարաւոր հերոսներու, յեղափոխականներու, մըտաւորականներու եւ գործիչներու յիշատակը ոգեկոչելով՝ հրաւիրեց ժողովուրդը մէկ վայրկեան յարգանքի կենալ խոր լռութեան մէջ:

Նախագահը անմիջապէս խօսք տուաւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկեր Պետրոս Զպուքճեանին, որ փառաբանեց մեծանուն Քրիստափորի յիշատակը, որուն ծննդեան հարիւրամեակն էր այս տարի, եւ պատմութիւնն ըրաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական ու մշակութային բեղուն գործունէութեան :

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչ ընկեր Օննիկ Ալթունեանի, որ կարդաց իր ճառը յայտարարելով թէ «Նոր Սերունդի հազարաւոր երիտասարդները դաստիարակուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շունչով եւ խէթով, ուխտած են շարունակել Դաշնակցութեան հիմնադիրներու եւ մեծ գործիչներուն վսեմ ու նուիրական առաքելութիւնը, մինչեւ որ իրականանայ հայ ժողովուրդին դարաւոր երազը Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան:»

Եւ հրաւիրեց ծնողքները, որ իրենց երիտասարդ զաւակները ղրկեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կազմակերպութեան շարքերը, որպէսզի լաւ Հայեր եւ ազգասէր երիտասարդներ դառնան ապագային :

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Տիկին Ռուբէն Տէր Մինասեանի, որ ոգեկոչեց յեղափոխական հայ կիներու եւ օրիորդներու յիշատակը, անոնք որ յեղափոխութեան առաջին այդ օրերուն՝ չվարանեցան երբեք իրենց կեանքին գնով սատար հանդիսանալ սուրբ գործին, միշտ բարձր պահելով հայ կնոջ պատիւը բոլոր փորձութեանց մէջ:

Վերջին խօսողն եղաւ Շաւարշ Նարդունի որուն ճառը սանձեց ելեկտրական մթնոլորտ, բազմիցս ընդմիջուեցաւ բուռն ծափահարութեամբ :

Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջ գտաւ եւ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը այնքան ճոխ եւ այլազան :

Թառխատ Գարեգին, ընկեր Բենոյի դափին ընկերակցութեամբ նուագեց Արամ Խաչատուրեանի «Անուշ Երեւան»ը եւ Արտաշէս Խաչատուրեանի «Քնքոյշ հայրենիք»ը :

Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան ջինջ առոգանութեամբ եւ ապրումով արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Հայրենիքի ոգին»:

Իր հայկական մենապարի եւ զոյգ պարերու մէջ շնորհալի նազանքով եւ կըշռոյթով պարեց Տիկին Լուսիկ, ինչպէս նաեւ պարընկեր ընկեր Վիգէն Թորոսեան: Պարերուն թառով կ'ընկերակցէր Գարեգին եւ դափով ընկեր Բենօ :

Արուեստագէտի ըմբռնումով եւ արտայայտութեամբ ընկեր Երուանդ Գրիգորեան արտասանեց Յովհ. Շիրազի «Սէր եւ Հայրենիք»ը:

Երիտասարդ երգչուհի Օր. Ժօզէ Վէմեան որ նոր կը սկսի երեւալ հայ բեմին վրայ, պատկառելի երաժշտական առաջին մրցանակներով, ներշնչումով երգեց Կոմիտաս վարդապետի «Կռունկ»ը, «Ծիրանի ծառ»ը եւ երկու օփերայի արժէքաւոր կտորներ : Դաշնակով կ'ընկերակցէր Տիկին Մանուէլ Մարի :

Ապա բեմին վրայ երեւցաւ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը եւ ղեկավարութեամբ ընկեր Կարպիս Աֆրիկեանի երգեց Ալթունեանի «Յոլակ ջան»ը, կա —

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Ը.

— Միակ կին մը, ըսաւ վերջապէս խըղճուկ ձայնով մը, որ յուզմունքէն գրեթէ խռպոտ կը դառնար, միակ կին մը կարող էր իմ սիրտս գրաւել եւ այդ իտէալ կինը գոյութիւն ունի, որուն գաղափարը գիս կ'առաջնորդէ իմ ընդգրկած դժուարին ասպարէզիս մէջ :

— Եւ այդ կինը հո՞ս կը գտնուի, կը ճանչնա՞մ :

Տաճատ ըմբոստ շարժում մը ըրաւ եւ հեռաւոր անհունութիւնը ցուցուց տարտամօրէն :

— Այդ կինը շատ հեռուն է ... շատ հեռուն :

Քիչ մը ատեն բազմութիւնը ընդհատեց իրենց խօսակցութիւնը եւ գրեթէ իրարմէ հեռացան: Կէ-Լիւսաք փողոցին վրայ միայն կրցան իրարու քով գալ: Տաճատին դէմքին վրայ դարձեալ տխրութիւն եւ հոգը կ'երեւէին, իր աչքերը գրեթէ մարած էին եւ կակուղ գլխարկին ներքեւէն մատները սանտրի պէս բացուած մազերուն մէջ կը մխրճէր եւ դէպի ետեւ կը մղէր, շարժում որ մեծ մտահոգութիւն կը նշանակէր իր վրայ. Բարսեղ աչքին ծայրովը կը դիտէր զինքը եւ կը հաշուէր, թէ կրնա՞ր այդ երկու հարիւր Ֆըրանքի գումարը փոխ տալ Տաճատին, որուն պէտք ունենալը յայտնած էր քիչ մը առաջ. իբրեւ լաւ եւ ուղիղ ընկեր, առանց ժամանակ ձգելու, որ Տաճատ այդ դիմումը ընէ, ինքը առաջարկեց այդ փոխատուութիւնը :

— Երկու հարիւր Ֆրանքը կրնայ երեք ամիս քեզի բաւել, մինչեւ այն ատեն կը ջանաս, որ միջոց մը գտնաս, այսինքն թէ բարեկամաբար խօսելով, պէտք չէ հաշուես գիրքիդ վրայ ... ինծի կը թըւի, թէ շատ հեռաւոր յաջողութիւն մըն է, առ այժմ նայէ որ միջոցը գտնաս գոնէ հարիւր Ֆրանքի ամսական մը կապել տալ քեզի ... եւ աշխատիս ... կը տեսնա՞ս, բարեկամ, աշխատութիւնը կը նուիրագործէ ամէն բան, այլա թէ ոչ կը դառնաս այն շատ մը անուանական ուսանողներէն մէկը, որոնք դրամ կ'առնեն եւ փոխարէն բան մը չեն ըներ ... այդ պայմաններուն մէջ մուրացկանութիւն է ... կ'ընդունիմ. երբ մարդ բացարձակ վստահ չէ ինքզինքին վրայ, դարձեալ աւելի աղէկ է տասնըհինգ տարի բեռնակրութիւն ընել ... բայց քու պարագադ տարբեր է, վստահութիւնը չէ, որ կը պակսի քեզի :

Տաճատ արհամարհանքով ուսերը թօթուեց :

— Որովհետեւ միջոցը ունիս այդ երկու հարիւր Ֆրանքը փոխ տալու ինծի, անոր համար կը յանդգնիս խորհուրդներ տալ. այդ տակտով անմարսելի է, բարեկամս :

Բարսեղ այս խօսքերէն չվիրաւորուեցաւ եւ աւելի փղձկուած բարութեամբ նայեցաւ ընկերոջը :

— Մի նեղանար իմ խօսքերուս, բնականաբար ազատ ես ուզածդ ընելու, ես միշտ պատրաստ եմ քեզի այդ երկու հարիւր Ֆրանքը փոխ տալ ... եւ քեզի յայտնել միջոցը անով երեք ամիս ապրելու Փարիզի մէջ, թերեւս այս վերջին տակտը աւելի մարսելի ըլլայ, չէ՞ :

Այլեւս առանց խօսելու քալեցին մինչեւ Գլոտ-Պեռնար փողոցը, ուր Բարսեղ կը բնակէր. հոն հասնելնուն Տաճատ չուզեց ընկերոջը սենեակը ելնել, բայց Բարսեղին ստիպումներուն վրայ տեղի տուաւ :

Բարսեղ վեցերորդ յարկը բակի վրայ պզտիկ սենեակ մը ունէր, որուն բոլոր կարասիներն էին երկաթէ մահճակալ մը, որուն վրայ խոտէ անկողին մը դրուած էր, ճերմակ փայտէ սեղան մը լրագիրներով ծածկուած եւ աթոռ մը. պատուհանները ծածկուած էին ծակոտկէն գորշագոյն վարագոյրներով, որոնց նախնական գոյնը ճերմակ ըլլալու էր :

— Ես ուղիղ եւ պարզ մարդ մըն եմ, ես դեռ երկար ատեն թերեւս բեռնակիր մընամ, պէտք չէ ինծի վշտանալ, այդ լաւ բան չէ. ինչ որ ըսի քիչ մը առաջ, եթէ մտիկ ընէիր, վնաս չէր հասներ քեզի, բայց, կ'ըսեն, հանճարեղ մարդիկ տարբեր կ'ըլլան :

Այս վերջի խօսքերէն շողոքորթուած եւ մանաւանդ երկու հարիւր Ֆրանք ունենալու գոհունակութենէն սրտապնդուած, Տաճատ ներեց Բարսեղին եւ բաւական զգայնելէն ետքը անոր իրմէ վար ըլլալը, ըսաւ վերջապէս խնդալով.

— Հիմա ըսէ տեսնենք, ի՞նչ միջոցով կարելի է երկու հարիւր Ֆրանքը երեք ամիս բաւեցնել, կը խոստովանիմ թէ այս կարգի նիւթերու մէջ բոլորովին անկարող եմ :

— Համեստութիւնդ գնահատելի է, եղբայր, թերեւս լաւ է երբեմն ինքզինքը անկարող զգալ ... բայց գանք մեր նիւթին, ահաւասիկ կը բաւէ որ ըսեմ քեզի, թէ ես ինչպէս կ'ապրիմ ...:

— Կը կարծե՞ս, թէ ես կրնամ քեզի պէս ապրիլ, ըսաւ Տաճատ իր շուրջը նայելով :

Բարսեղ, այս անգամ վիրաւորուած, լուռ մնաց եւ իր կզակը հզօր, անկիւնաւոր, ոսկրոտ ցցուեցաւ սպառնական, բայց անմիջապէս ինքզինքը գտաւ եւ ոտքի ելնելով, իբր թէ հարկադրէր Տաճատը իր ձեւով ապրելու, ըսաւ խիստ եւ կտրուկ ձայնով մը :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(26 Շար.)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հնագիտական գործակալութիւնները կը հաղորդեն թէ Երեւանի հարաւ – արեւմտեան կողմը, Շէն – Գաւիթ արուարձանին մէջ պեղումները երեւան հանած են նիւթական մշակոյթի կարեւոր վկայութիւններ, Նոր – Քարային դարաշրջանէն, Քրիստոսէ չորս հազար տարի առաջուան ժամանակէն։

Հայկական բարձրաւանդակին վրայ, ոչ – փոշիացած ժողովուրդի մը առաջին բնակավայրն է, որ երեւան կը հանուի այս պեղումներով։ Երեք կողմերը պատած են քարաշէն պարիսպով մը, ունի նաեւ աշտարակաւոր բաժին մը։ Ճարտարապետական ոճը կը յիշեցնէ Նոր – Քարային դարաշրջանի այն յիշատակարանները, որոնք գտնուած են Իրանի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ։

Այս բնակավայրին մնացորդներուն մէջ գտնուած են առտնին տնտեսութեան յատուկ առարկաներ, ոսկեղէն զարդեր, կենդանիներու ոսկորներ, ձուկի կմախքներ, որոնց ուսումնասիրութիւնը կը հաստատէ թէ Հայաստանի բարձրաւանդակին այս մասին վրայ, Նոր – դարային շրջանի այս բնակավայրին բնակչութեան գլխաւոր զբաղումներն էին հողագործութիւնը, ձկնորսութիւնը եւ որսորդութիւնը։

×

«Սորհրդ. Հայաստան» թերթին մէջ կը կարդանք (20 Հոկտ.)—

Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիային պատմութեան թանգարանին հնագիտական արշաւախումբը վերջացուց այն պեղումները, որոնք կը կատարուէին Սեւանի շրջանին մէջ, Լճաշէն գիւղին մօտ, ջուրին մակարդակը իջեցնելու հետեւանքով ազատ մնացած հողամասին վրայ։

Պատմական գիտութեանց մասնագէտ Մնացականեան, որ կը ղեկավարէր պեղումներու արշաւախումբը, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Պատմութեան թանգարանի հնագիտական արշաւախումբը աւելի քան մէկուկէս ամիսէ ի վեր պեղումներ կը կատարէր այս շրջանին մէջ։ Սեւանի լճին ջուրերէն ազատեցան 18 մեծ դամբարանբլուրներ, որոնք կը մնան նախ քան Քրիստոս 20 – 16րդ դարերէն։ Այս դամբարանները խրամատային ձեւ ունին, քարէ պատերէ շուրկ, փայտով ու քարաբուրգով ծածկուած։ Դարերու ընթացքին փտեր են փայտերը եւ քարերը թափած են գերեզմանափոսերուն մէջ՝ ջարդուփշուր ընելով կմախք եւ առարկայ։

Նման յուշարձաններ նորութիւն են Անդրկովկասի այդ դարերու պատմութեան համար։ Այդ դարերու դամբարաններուն մէջ առաջին անգամ է որ կը հանդիպինք մարդու ոսկորներու եւ բրուտի աշխատանքներու, մինչեւ այժմ մեր հընագիտութեան անծանօթ։ Կաւագործական այդ առարկաները արտաքնապէս սեւ փայլաներկ ունին, զարդարուած են զանազան երկրաչափական խորաքանդակներով։ Այս խորաքանդակներուն մէկ մասը լեցուած է սպիտակ ներկով։ Դամբարաններուն մէջ մետաղէ առարկաներն ու զարդարանքները հազուադէպ են, ընդհանրապէս խեցեղէն, տեղ տեղ գտնուած են կայծքարէ սակաւաթիւ նետասլաքներ եւ պղինձէ տերեւաձեւ դաշոյններ։

Մինչեւ այս տարուան պեղումները, ոչ մէկ ծանօթութիւն ունէինք Ն. Ք. 20 – 16րդ դարերու նիւթական մշակոյթէն, որ կը կազմէ պղինձէ դարուն անմիջական շարունակութիւնը։ Այժմ լոյս աշխարհ հանուած են հարուստ նիւթեր, որոնց ուսումնասիրութիւնը պիտի լուսաբանէ հին դարերու տեղաբնիկ (ոչ – փոշիացուն) ժողովուրդներու պատմութիւնը, կենցաղը եւ մշակոյթը։

Լճաշէն գիւղի շրջակայքին պեղումները մեծ հեռանկարներ կը բանան անոնց առջեւ, որոնք նուիրուած են Հայաստանի պատմութեան հեռաւոր անցեալին մութ մնացած մասերու եւ հարցերու ուսումնասիրութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յատուկ).— Հոկտեմբեր 25, Կիրակի կէսօրէ ետք ազատատենչ բազմութիւն մը լեցուցած էր Րիւ Ժէի գեղեցիկ սրահը, ոգեկոչելու համար ազատագրութեան կռիւներու մէջ ինկած գրիչի եւ զէնքի մեր բիւրաւոր հերոսներուն անմոռանալի յիշատակը։

Ուշագրաւ էր հայ երիտասարդութեան ներկայութիւնը։

Բեմին կեդրոնը զետեղուած էր Քրիստափորի մեծադիր նկարը, ինչպէս նաեւ Դաշնակցութեան զինանշանը՝ շրջապատուած անմահ Ռոստոմի, Զաւարեանի, Դրոյի եւ Անդրանիկի նկարներով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ընկեր Ե. Մարաշլեանի։

Օրուան նախագահ ընկեր Պ. Զպուքճեան (Փարիզէն) պատմականը ընելէ ետք Դաշնակցութեան ծնունդին եւ աւելի քան կէս դարու մարտնչումներուն, շեշտեց թէ այս տարի Հ. Յ. Դաշնակցութեան 69րդ տարեդարձը կը զուգադիպի, իր հիմնադիրներէն Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան հարիւրամեակին եւ տըւաւ անոր նկարագրի եւ քաղաքական դէմքի գլխաւոր յատկանիշները։ Կանգ առաւ Սուլթան Համիտի դէմ տրուած վճիռին մէջ Քրիստափորի դերին վրայ, ցոյց տալով այդ յանդուգն ձեռնարկին մէջ անոր կամքն ու յարատեւութիւնը, ապա անդրադարձաւ ազատագրական շարժման անմահ առաքեալին եղերական վախճանին։

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ խնամուած։

Հայ ազատագրական շարժման ծագումը յատկանշող խօսուն, երգախառն կենդանի պատկերը 13 դերակատարներով եղաւ շատ յաջող եւ տուաւ լրիւ իմաստը օրուան տօնակատարութեան։

Ընկեր Մարաշլեան, Խրիմեան Հայրիկի դերին մէջ խօսելով անոր 1878ի պատմական ճառը, (երկաթեայ շերեփ) ցոյց տուաւ իր բեմական գեղեցիկ յատկութիւնները։

Խրիմեան Հայրիկի կոչին ի պատասխան, ընկեր Վ. Բարախեան բեմին ետեւէն կ՚երգէ «Ով որ քաջ է ինչ կը սպասէ» եւ զինուած չորս ֆետայիներ երեւան կ՚ըլլան (ընկերներ Անտոնեան, Բարախեան, Քիւրքճեան եւ Խաչատուրեան) ի զէն, Հայե՛ր մարտակոչով, որոնց կը ձայնակցին բեմ եկող նոր դերակատարներ։

Ներկաները իրենց խանդավառութեան բուռն ծափերով, հաստատեցին որ ներկայացուած պատկերը իր ամբողջութեան մէջ եղած էր յաջող, նիւթը խօսած իրենց սրտին։

Ներշնչուած այս ջերմիկ մթնոլորտէն ընկեր Ղ. Թորոսեան արտասանեց անմահ Մ. Վարանդեանի «Հերոսները»։

նաչեանի «Պըճինկօ»ն եւ «Գինիի երգը», Սաթեանի «Ջիւսրի երգը», Աֆրիկեանի «Զանկլի»ն եւ երկու խմբերգ «Ուխտավորնացութիւն»էն, ներկայացուած՝ Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Մարսէյլի փառատօնին։

Այս առթիւ համակրելի երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեան երգեց «Ալվարդին երազը» եւ «Մայրս», ինչպէս նաեւ երգչախումբին մեներգները։

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցողները ջերմօրէն եւ խանդավառ կերպով ծափահարուեցան։

Կէս գիշերին մօտ էր՝ երբ նախագահը փակուած յայտարարեց տօնակատարութիւնը։ Փողովուրդին դէմքին վրայ կը կարդացուէր ոգեւորութիւնը, որ ստեղծուած էր հանդիսութեան մթնոլորտէն։

Սկսան եւրոպական պարերը։ Ռոպէր Սեթօյի ղեկավարութեամբ նուագախումբը մինչեւ առաւօտ ոգեւորութեան մէջ պահեց երիտասարդութիւնը։ Պաքարահին քովնտի բաժնին մէջ սեղաններու շուրջ հաւաքուած էին երիտասարդներ, երէց հայրենակիցներ եւ ընկերներ։ Առատ կերուխումով, ազգային եւ յեղափոխական երգերով, նուագով եւ հայկական պարերով անոնք դիմաւորեցին արշալոյսը։

Շնորհակալութիւն երէց եւ երիտասարդ բոլոր ընկերներուն, որոնք պիւֆէի յաջողութեան աշխատանքը սիրով կատարեցին, նպաստելով հանդէսին բարոյական եւ նիւթական յաջողութեան։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ վերջերս մեռած է Բեռի Ղազար (Պետոյեան), հին հայդուկներէն։ Ծնած էր 1887ին, Սասնոյ Կելիէկիւզան գիւղը։ Զինակից եղած է Զաւրոյի, Մօրուքի եւ Սասունցի Ղազարի։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Պուրճ Համուտի Ազգ. գերեզմանատունը։

ՀԱԼԷՊԻ մէջ Բերիոյ Առաջնորդ Ղեւոնդ Արք.ի նախագահութեան տակ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 11ին Քարէն Եփփէ Ճեմարանի բարերարներու յիշատակին։ Յաւարտ պատարագի այց մը կատարուած է Հայոց գերեզմանատունը, ուր ծաղիկներ դրուած են Օրիորդ Քարէն Եփփէի շիրմաքարին վրայ։ Այցելութիւն մը եղած է նաեւ Յակոբ Օշականի, Արփիար Գարամանլեանի եւ Արմէն Անոյշի շիրիմներուն։

ԷՐԶՐՈՒՄԻ եւ Հընուսի շրջաններուն մէջ, մեծ երկրաշարժեր պատահեցան Հոկտեմբերի վերջերը։ 350 տուներ փըլած են, մեծ վնասներ կրած են մանաւանդ Խնուսի եւ Վարթոյի գաւառները։ 17 մեռեալ եւ տասէ աւելի ծանր վիրաւորներ գտնուած են։ Ուրֆա հեղեղի աղէտի ենթարկուած է եւ սահմանի բոլոր ականները պայթած են։ Երեք հոգի խեղդամահ եղած են։

Տարժերուն շրջաններուն մէջ հողը տաքցած է եւ 25 գիւղերէ կարելի չէ եղած լուր ստանալ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Տիկին Քուլթնեան (Կափէն) եւ ընկեր Բարախեան երգեցին քանի մը երգեր։ Ջութակի վրայ երկու կտոր նուագեց Պ. Գարակէօզեան։

Կապոյտ Խաչի նորակազմ պարախումբը պարեց յաջորդական երեք պարեր, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով։ Իսկ դպրոցի բարձրագոյն դասարանի աշակերտներէն օրիորդներ Թ. Ճերմակեան, Մ. Իւլուչ եւ Է. Մուրատեան, զգայնութեամբ արտասանեցին հայրենաշունչ եւ գեղեցիկ կտորներ։ Կը շնորհաւորենք զիրենք, եւ ուրախ ենք որ յանձին այս գեղատի օրիորդներուն, կը պատրաստուին նոր եւ խոստմնալից ուժեր։

Իյարգանս Ք. Միքայէլեանի անմահ յիշատակին, Օր. Ս. Սիսլեան արտասանեց Քրիստափորի «Հայրենիք»ը։ Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու։ Գեղարուեստական այս բաժինը կը պարտինք Կապոյտ Խաչի դպրոցի նուիրեալ ուսուցչուհի տիկին Ա. Սիսլեանին։

Առհասարակ չռայլ չենք մեր գնահատութեան խօսքը ըսելու Կապոյտ Խաչի մեր ազնիւ ընկերուհիներուն, մանաւանդ ընկերուհի Օնպաշեանին, որ պիւֆէի այնքան յաջողեցուցիչ աշխատանքը բատանձնեց։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկեր Յ. Պալիկեան (Մարսէյլէն), որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական գործունէութեան գլխաւոր դրուագները առանձին առանձին քննութեան ենթարկեց եւ ցոյց տուաւ թէ անոնք որքան անհրաժեշտ էին իրենց ժամանակին։ Օրինակներով եւ յստակ կերպով բացատրեց ըՍփիւռքի մէջ Դաշնակցութեան կատարած դերը, եզրակացնելու համար թէ ինչպէս երէկ յեղափոխութեան ընթացքին, նոյնպէս այսօր, այլապէս դժուարին պայմաններու մէջ, Դաշնակցութիւնը հաւատքով կը կենայ հայ ժողովուրդի իրաւունքներու պաշտպանութեան պատնէշին վրայ։ Իր հաստատումներուն որպէս շօշափելի փաստ, դիմեց անմահն Եղիշէ Զարենցի վկայութեանը, կարդալով անոր «Գիրք Ճանապարհի»նէն Քրիստափոր Միքայէլեանի յատկացուած հատուածը։

Օրուան խօսնակն էր ընկեր Վ. Բարախեան։

Նախագահ ընկեր Պ. Զպուքճեան խանդավառ խօսքերով փակեց հանդէսը, պանծացնելով Դաշնակցութիւնը, որ պատմականօրէն անհրաժեշտութիւն մըն է Հայութեան համար։

Վ. Խ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

« Մեր ընթերցողները անշուշտ հասկըցան թէ ով է այս զրոյցին հեղինակը. այն անձը որ ռուսահայ մանկավարժի մօրթին տակ եւ Աբգար Կոստանեան անունով Հ... գիւղին մէջ վարժարան մը հիմնեց կարծեցեալ նոր մէթոտի մը յիմարութիւնները գործադրելու համար, որոնց, անկեղծութիւնը պիտի ունենանք խոստովանելու, մենք ալ պահ մը հաւատ ընծայեցինք։ Կը ցաւինք որ Հ.. գիւղը, որ նիւթական այնքան նախանձելի դրութիւն մը չունի, երկու տարի շարունակ խաչագողի մը շահագործութեանց առարկան եղած ըլլայ»։

Այն իրիկունը, որ չարաթ իրիկուն մըն էր, չոգենաւէն ելլող Թագեցիներուն շատին ձեռքէն «Արեւմուտք»ի թիւ մը կը կախուէր, բացուած այն էջին վրայ ուր կը փայլէր Փարիզեան Թղթակցութիւնը։ Սրճարաններու մէջ, մանկավարժին համակիրները, առաջին հանդիպումով, իրարու երես կը նայէին, իրարու նայուածք զննելով, ուր սա այրող հարցումը կը կայծկլտար։

— Միւսիւ Կոստանեանը ղո՞ղ, կարելի՞ բան է։

Բայց լուրին եւ իրողութեան պապանձեցուցիչ ակներեւութեանը առջեւ, բոլոր բարեացակամ վարանումները կը փըլչէին, կը ջախջախուէին։ Իր էն կատաղի համակիրները յետին, յուսահատ կասկածներ կը փորձէին դեռ։

— Նայինք ա՞ն է, աշխարհքին վրայ ուրիշ Կոստանեան չկա՞յ։

— Ան է, ան, կը հառաչէին աղիէն անդիէն, տխրահունչ արձագանգի մը պէս։

Կոստանեան վարժարանի խնամակալութեան անդամները հետզհետէ հաւաքուեցան մենծ աղաներու սրճարանը, սպասոր երեւոյթներով, իբր թէ հասարակաց մեծ աղէտ մը պատահած ըլլար։

« Կարդացի՞ք, կարդացի՞ք» կը հարցնէին իրարու, չհամարձակելով անմիջապէս կարդացուելիք նիւթին խակութիւնը ճշդելու։ Մնաց որ, ի՞նչ հարկ գործին մանրամասնութեանը վրայ ծանրանալու, քանի որ ամէնուն ձեռքը «Արեւմուտք»ի թիւը կար։ Խնամակալութեան անդամ մը վայրկեան մը իր մէկ հարցումովը յոյսի խօլ նշոյլներ առկայծեցուց իր պաշտօնակիցներուն աչքերուն մէջ, որոնք յուսահատ թարթափումներ կ՚ունենային.

— Ճանըմ, նայինք իրա՞ւ է. ո՞վ է այդ գրողը. թշնամութիւն մը չըլլա՞յ։

— Կրնայ ըլլալ, կրնայ ըլլալ, խմբերգեցին միւսները, ճիտերնին մէկէն ի մէկ երկնցնելով։

Բայց խեկոյն տխրութիւնը տիրեց նորէն. լուրին ջախջախիչ մանրամասնութիւնները հոն ներկայ էին, անհերքելի անուրանալի, փաստերով, հաստատումներով բեռնաւորուած։ Ք...եան էֆէնտի, որ հասած էր՝ տժգոյն, ձեռքը թերթ մը, ամէնէն աւելի հարուածուած կ՚երեւէր աղխարեր լուրէն, ըստ որում բոլոր Թաղը իր ետեւէն այդ արկածին քաշած տարած ըլլալու բարոյական պատասխանատուութեան մը ծանրանալը կը զգար իր վրայ։ Ամէնքը իր երեսը կը նայէին, այս անկարելի առեղծուածին մէկ բացատրութիւնը սպասելով սրտաթունդ։ Լռութենէ մը ետքը, Ք...եան էֆէնտի կտրուկ շեշտով մը ըսաւ.

— Էֆէնտիմ, ես աս գործէն բան մը չեմ կրնար հասկնար կոր... Արամ, ըսաւ քիչ մը հեռուն նստող ակնոցաւոր երիտասարդի մը, որ իր գրագիրն էր եւ որ սոխպուած էր իր չորպաճիին ցաւերուն ցաւակից ըլլալ, սա լրագիրը մէյ մըն ալ կարդա տէ մեզի աղէկ մը հասկցուր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Իր այցելութեան առթիւ, Ընկեր Սապոնճեան (Վիէնէն) երկու հազար ֆր. կը նուիրէ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան քոյրերը, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն՝ Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան որ 25.000 ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ըրած է:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Ալֆորվիլէն Տիկին Անանեան իր հիւանդութեան ապաքինման առթիւ կը նուիրէ հազար ֆրանք օգափոխութեան կայանին: Իսկ Ալֆորվիլի մասնաճիւղէն կը նուիրէ հինգ հարիւր ֆրանք:

ԾԱԽՈՒ Է
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Թարմ պանիրի եւ մածունի գործատուն մը անհամաձայնութեան պատճառով: Մնայուն յաճախորդներ: Գին 2ուկէս միլիոն: Դիմել՝

G. COUETTE
90, BD. DE LA LIBERATION, MARSEILLE

ԿՈՉ – ՀՐԱՒԷՐ
ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
(Սէն – Լու, Կրան – Փէն, Մարսէյլ)

Յարգելի հայրենակիցներ,

Ներկայ Թաղականութեան ժամանակաշրջանը վաղուց լրացած ըլլալով, Շաբաթ 17 Հոկտեմբեր 1959 երեկոյեան Ընդհ. ժողովի հրաւիրուած էին շրջանի բոլոր հայրենակիցները, տունէ տուն ցրուելով մասնաւոր հրաւիրագիրներ: Դժբախտաբար շատ քիչեր միայն պատասխանած էին սոյն հրաւէրին ու կարելի չեղաւ ձեռնարկել օրինաւոր Թաղ. Խորհուրդի մը ընտրութեան:

Ձեզ յայտնի են տեղւոյս Եկեղեցիին ու դպրոցին շինութեան շուրջ կատարուած հսկայ զոհողութիւնները, որոնց նպատակն է մեր բնագաւառներէն հեռու՝ ապրիլ հաւաքաբար մեր ազգային աւանդութիւններով եւ մեր մայրենի լեզուն ուսուցանել նորահաս սերունդին:

Այս ուղղութեամբ հակառակ իր ժամանակին յայտնաբերուած գեղեցիկ խանդավառութեան ու ձեռք բերուած դրական արդիւնքին, ներկայիս ցաւալի է տեսնել թէ շատերու անտարբերութեան եւ կարգ մը հատուածական նեղմտութիւններու հետեւանքով երկար ատենէ ի վեր դրեթէ անշարժութեան մատնուած են մեր ազգային գործունէութիւնները:

Ներկայ պայմաններու մէջ ամէն սրտցաւ Հայու նուիրական պարտականութիւնն է մօտէն հետաքրքրուիլ եւ իր կարողութեան չափով օգտակար ըլլալ մեր հասարակական գործերուն: Յարգելի են բոլոր գաղափարաբանութիւնները երբ անոնք կը ծառայեն ժողովուրդին եւ հայրենիքին իսկական շահերուն:

Վերջապէս բոլոր նկատումներէ վեր անհրաժեշտ է անդրադառնալ թէ բոլորս ալ հայորդիներ ենք մենք ու մեր անհատական շահն իսկ կը պահանջէ եղբայրաբար միանալ, համերաշխ կերպով համախմբուիլ մեր ազգ. զոյգ հաստատութեանց — Եկեղեցիին եւ դպրոցին շուրջ. ապրիլ մեր ազգ. ուրոյն կեանքը ու արժանանալ տեղական իշխանութեանց եւ ժողովուրդին գնահատութեան եւ յարգանքին..

Հետեւաբար պարտականութիւն կը զգանք ներկայով ձեզ հրաւիրել ընդհ. ժողովին որ տեղի կ'ունենայ այս կիրակի Նոյեմբեր ութին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Դպրոցի սրահին մէջ:

Ապագայ պատասխանատուութիւններէ խուսափելու համար հարկ կը տեսնենք Ձեր ուշադրութեան յանձնել թէ սոյն ժողովին ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն համարուելով օրինաւոր պիտի նկատուի:

Վստահ ձեր ազգային եւ հայրենասիրական լաւագոյն զգացումներուն, լիայոյս ենք որ խումներամ ներկայ պիտի ըլլաք սոյն ժողովին:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՅԱՆՁ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՀՈՎԱՆՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվար Շավ:

Գեղարուեստական բաժին.—

Սիւզի Թոմ, Վ. Գասեան (երգ), Օր. Պօյաճեան (դաշնակ), Օր. Թիւթէլեան, Պ. Սարգիսեան (արտասանութիւն), Ակօլանեան եղբ. (Նիս), Օր. Թիրեէֆեան, Պ. Համբարձումեան (պար), Կ'ըն-կերանայ Պ. Նազաշեան:

Կենդանի պատկեր.—

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ» (Մութաֆեան, Ճէրայեան, Հուրժեան):

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր՝

ORCHESTRE FLORENS ET ORCHESTRE GUS BERTHO

Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին: Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Նոր Սերունդի խումբը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Պ. Գուլաքզեանի:

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ:

Նուագ եւ արտասանութիւն:

Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը 200 ֆրանք:

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի 8 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, Մուլէն – Պլէօի սրահը (Սընօն):

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. Մ. ՄԻՐՋԷ

Խմբերգ, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ:

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին:

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Խրիմեան ակումբը: Կը խօսի ընկ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը: Ճշդապահ ըլլալ:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր մասնաճիւղերը, Նոյեմբեր 5, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Նօայի սրահը: Կը խնդրուի բոլոր վարչութիւններէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Սահակ Մեսրոպ դպրոցին մէջ: Այս Երկուշաբթի օր, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին: Տարեկան տեղեկատուութիւն: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ.Յ.Դ. "ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ"

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի:

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին, 6րդ. Թաղապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ:

Օրուան խօսնակ ընկեր ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած եւ սիրուած արուեստագէտներու:

Ծանօթ երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեան նոր երգերու շարքով մը, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Կարպիս Արփիկեանի, յայտնի պարուհի Օր. Հայկուհի Դանիէլեան իր հայ դեղջկական պարերով:

Տեղւոյս Նոր Սերունդին կողմէ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝

«ՇՈՒԱՐԱԾ ԲԺԻՇԿԸ»

Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւն.:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՅՑ

Այցելութիւն, մեղմէ յաւէտ բաժնուած ընկերներուն շիրիմներուն (Կրընոպլը – Լանսէ եւ Ըրնաժ), կը հրաւիրուին ընկերներ եւ բարեկամներ:

Այս Կիրակի Նոյեմբեր ութին, կէսօրէ վերջ:

Արձանագրուիլ Կոմիտէի ընկերներուն մօտ, որոնք կուտան բոլոր տեղեկութիւնները:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՓՐՈՖ. ՍԵՒԱԿԻ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Լսարանի կողմէ, այս Ուրբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, Սէրքլը Ռէփիւպլիքէնի մէջ, 5 Ավընիւ տը լ'Օփերա: Հայաստանէն իր վերադարձին առթիւ, ուր Փրոֆ. Սեւակ հրաւիրուած էր պետական Ակադեմիայի կողմէ: Կը հրաւիրուի մեր գրասէր հասարակութիւնը: Իջնել մէթրօ Փիրամիտ կամ Փալէ Ռուայալ: Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

11 Նոյեմբեր, Չորեքշաբթի առաւօտ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Պիտի պատարագէ Տէր Թորգոմ քհնյ., Լիոնէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնին կողմէ:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

GRAND HOTEL

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

WAG. 38-54

Surprise Party
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Եղանակին առաջին պարանցիկ ցերեկոյթը, այս Կիրակի ժամը 3 – 10, Ազգային Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ:

Հաճելի յայտագիր, ճոխ պիւֆէ, նուագ, երգ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ մինչեւ Նոյեմբեր 15, ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին, հրապարակային ժողովներ տեղի պիտի ունենան, 20 Րիւ Ժէմաքի սրահին մէջ: Պիտի խօսի Աւետարանիչ ՔՈԼԷ: Մուտքը ազատ է:

Կիրակի, Նոյեմբեր 15, ժամը 3ին, Երիտասարդաց Համախմբում նոյն սրահին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստան – Լենինականէն Ղազարոսեան Վռամ Մկրտիչը, կը փնտռէ վերոյիշեալ քաղաքին փողոց 39, իսկ տանը թիւն է 233 Պետիկեան Յարութիւն, Վռամը ծնած է 1924ին: Վերոյիշեալը կը կարծուի Մարսէյլ ըլլալ: Կը խնդրուի հասցէն գիտցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին, Մովսէս Մովսէսեանի,

50, BD. CARNOT, ALFORTVILLE, SEINE

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պանեէօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:

8 Նոյեմբեր, Կիրակի, 167 Րիւ Մօնմարթրի գեղեցիկ սրահներուն մէջ

Մէթրօ Րիւ Մոնմարթրը, ժամը 16էն կէս գիշեր:

Ջերմ մթնոլորտ, ճոխ պիւֆէ

ATTRACTIONS

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : **ARPIK MISSAKIAN**

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : **PRO. 86 - 60**

R. C. Seine 57 A 2731 — **C. C. P. Paris 15069-82**

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար· 4000 ֆր· վեց· 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր·

ՇԱԲԱԹ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

SAMEDI 7 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8641 — 35EME ANNÉE — Fondateur : **SCHAVARCH MISSAKIAN** — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4442

Օրէ Օր

ԱՅԴ ՀԱՐՑՈՒՄԻՆ ԱԼ···

— Ասկէ անկէ լսած եմ, որ բազմաթիւ ազգեր շահած են Նոպէլի գրականութեան մրցանակը, որ հաստատուեցաւ կարծեմ 1903ին: Բայց լսած չեմ, որ այդ մրցանակը շահած ըլլայ հայ գրագէտ մը: Ինչո՞ւ···

— Որովհետեւ մենք մեր ունեցածը ցուցափեղկ հանելու սովորութիւն չունինք: Այսինքն՝ ուրիշին առիթ չենք տար, որ գայ ու տեսնէ մեր հարստութիւնները, մեր «ապրանք»ները: Կը նմանինք այն հարուստին, որ շքեղ ապարանք մը ունի, մէջը թանկարժէք կահկարասի, գորգ, նկար եւ մասամբ նոցին, բայց մարդու ցոյց չի տար զանոնք:

— Ըսել կ'ուզէք, որ շա՞տ համեստ ենք···

— Ո՛չ, մեր բրածը համեստութիւն չէ, այլ անճարակութիւն: Եթէ ճարակաւոր եւ իմաստուն եղած ըլլայինք, շատ մը ամուլ վէճեր ու պայքարներ շատո՜նց ծովը թափած կ'ըլլայինք ու նուիրուած՝ գործնական աշխատանքներու, մեր ժողովուրդը օտարներուն ծանօթացնելու նպատակաւ:

— Այսի՞նքն···

— Այսինքն՝ միջոցներ ձեռք առած կ'ըլլայինք, որպէսզի օտարը կարդար մեր գրականութիւնը··· Այսօր մատի վրայ կը համրուին այն հայերէն գիրքերը — խօսքը գրական գոհարներու մասին է անշուշտ — որոնք օտար լեզուներու թարգմանուած եւ հրամցուած են օտար հայրենիքներու բազմութեանց··· Րաֆֆիի մը անունը ծանօթ է միայն Հայուն: Վարուժանի մը հանճարը ճաշակած է միայն Հայը: Նարեկացին տակաւին քանի մը տարի առաջ էր, որ ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ մասամբ··· Ան ալ շնորհիւ Ֆրանսացիի մը, որ, արկածով, բարեկամացեր էր քանի մը Հայերու: Լա՛ւ, եթէ օտարը իր լեզուով պիտի չկարենայ կարդալ մեր գրածները, ա՛լ ինչո՞ւ կը սպասէք որ ելլէ մեզի Նոպէլի կամ Կոնքուռի կամ Փիւլիցէրի մրցանակները բաշխէ: Եթէ մէկը լսած չէ ձեր ջութակը, ձեր դաշնակը, ձեր երգը, ի՞նչպէս կրնաք սպասել, որ ձեզ ծափահարէ···

— Ի՞նչ ընելու ենք՝ այս անճարակութիւնը դարմանելու համար:

— Քառասուն անգամ քառասուն տեսակ ձեւ յանձնարարուած է՝ քառասուն տեսակ մարդոց կողմէ՝ բայց խօսք մտիկ ընո՞ղը ով է: Որեւէ դրական քայլ առնելու համար պէտք է տուն կանչենք մեր խելքը եւ մաքուր թաշկինակով մը սրբենք մեր ակնոցները, որոնց վրայ նստեր է թանձր մշուշ մը··· Երբ ակնոցներդ աղտոտ են, ամէն ինչ պղտոր կ'երեւայ աչքիդ··· Մեր ազգին ակնոցները սեւ – սեւ են եւ անմաքուր···

— Այլաբանական պատկերներու պէտք չունիմ: Խնդրեմ, գործնական բաներ առաջարկեցէք···

— Առաջարկեմ··· Կը ստեղծենք համազգային հիմնադրամ մը: Այդ գումարով կը վարձենք, օրինակ, տասը քանի հմուտ լեզուագէտներ եւ անոնց թարգմանել կուտանք մեր գրականութեան ամենէն համեղ պատառները՝ Խորենացիէն սկսեալ մինչեւ Օշական, եթէ կ'ուզէք··· Ընտրութիւնը կը կատարեն մեր վաւերական գրագէտները, որոնք գիտեն ցորենը որոմէն զատելու գաղտնիքը···

— Ներողութի՛ւն, հարիւր տարի կամ հազար տարի առաջ գրուած գիրքի մը համար Նոպէլեան մրցանակ չեն տար···

— Գիտե՛մ, բայց մեր նպատակը անպայման մրցանակ շահիլ չէ··· Մեր նպատակն է հասկցնել օտարին, թէ մենք ալ Միտք ունինք··· Անգամ մը համոզուին այդ ճշմարտութեան, կը սկսին իրե՛նք հետաքրքրուիլ մեր արդի գրականութեամբ եւ իրե՛նք կը թարգմանեն ինչ որ կուտանք այսօր···

— Բայց այսօր բան մը տուած ունի՞նք միջազգային հետաքրքրութիւն ստեղծելու չափ արժէքաւոր···

— Ձեր բոլոր հարցումներուն պատասխանեցի, այդ հարցումին ալ թող պատասխանէ գրագէտներու մեր հոյլը՝ ի սփիւռս աշխարհի···

ԵՐՐՈՐԴԱՅԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

20 ԵՐԿԻՐՆԵՐ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԵՆ

ՖՐԱՆՍԱ ՊԷՏՔ Է ՀՐԱԺԱՐԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԷՆ

ԱՆԳԼԻԱ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՈՂՔԻՆ

★

Սահարայի հիւլէական փորձերուն առաջքը առնելու համար՝ քսան երկիրներ իրենց կարծիքը յայտնեցին Ֆրանսայի դէմ: Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին՝ Լիպերիոյ ներկայացուցիչ Քուփըրի միջամտութեամբ:

Քաղաքավար՝ բայց վճռական եղանակով, Լիպերիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Ֆրանսա պէտք է հրաժարի իր ծրագիրէն, չեշտելով թէ Ափրիկէի մէջ ըլլալիք փորձերը տարբեր չեն այն փորձերէն՝ որոնց հետեւանքով մինչեւ այսօր Ճափոնցիներ կը տառապին. — Մենք Սահարայէն հեռու ենք անշուշտ, բայց Ֆրանսա կրնա՞յ ապահովել թէ պիտի կարենայ հսկել կատաղի հովի այն հոսանքներուն վրայ՝ որոնք կ'անցնին կեդրոնական Ափրիկէէն, ըսաւ ան, շարունակելով. —

« Աշխարհ նուազ հիացում ունի Ֆրանսայի զինուորական ուժին՝ քան մշակոյթին եւ քաղաքակրթութեան վրայ: Ափրիկէի ժողովուրդները շատ բան կը պարտին Ֆրանսայի: Անոնք Ֆրանսայի կողքին կռուեցան, պաշտպանելու համար ազատութիւններ՝ որոնք այնքան ալ հասկնալի չէին իրենց համար··· շա՞տ է Ֆրանսայէն խնդրել որ Ափրիկէցիներուն ցարդ անծանօթ վտանգներու դուռ չբանայ »:

Խօսք առաւ նաեւ Ղանայի ներկայացուցիչ Սաքէյ, որ խնդրոյ առարկայ դարձուց Սահարայի ֆրանսական գերիշխանութեան հարցը, որմէ ետք աւելցուց. — «Հիւլէական ճառագայթները շատ աւելի վտանգաւոր են՝ քան Ֆրանսայի ներկայացուցիչը կ'ուզէ հաւատացնել մեզի··· եթէ ֆրանսական ռումբը անպայման պէտք է պայթի՝ Ֆրանսայի մէջ թող պայթեցնեն »:

Մարոքի ներկայացուցիչ Պէնհիմա նախապէս պատասխանած էր Ժիւլ Մոքի ճառին, յայտարարելով թէ որեւէ ձեւով Ֆրանսա ապահովութիւններ չի կրնար տալ պայթումին հետեւանքներուն մասին, քանի որ մինչեւ այսօր Ճափոնի մէջ մարդիկ եւ կիներ կը մեռնին տակաւին: Պէնհիմա յիշեց նաեւ թէ Ճափոնի վրայ արձակուածը հիւլէական առաջին ռումբն էր, մինչդեռ այսօր ջրածին ռումբի փորձեր կ'ըլլան:

Ուշագրաւ է այն պարագան, թէ Անգլիոյ ներկայացուցիչը միջամտեց ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբի վիճաբանութեանց, պաշտպանելով ֆրանսական տեսակէտը եւ չեշտելով թէ Սահարայի փոր-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Խոր ցաւով կը հաղորդենք մեր վերերան ընկերոջ՝ Գերասիմ Բալայեանի մահը որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 2ին, Լոնժիւմոյի հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Ընկեր Գերասիմ Բալայեան, բնիկ Շուշեցի (Ղարաբաղ), շուրջ ութսուն տարեկան էր: Գործօն մասնակցութիւն բերած է հայ-թաթարական ընդհարումներուն: 1915ին Զօր· Անդրանիկի հետ վան մըտած է: Հայաստանի Հանրապետութեան ժամանակ խորհրդարանի իբր անդամ, մասնաւոր պաշտօններ ունեցած է: Փետրուարեան ապստամբութենէն ետք անցած է Պարսկաստան, 1921ին: Փարիզ եկած է 1925ին, ուր ժամանակ մը Նավառ տպարանը աշխատելէ ետք, 26 տարի շարունակ տնօրէն – պահապանը եղած է Հ· Յ· Դաշնակցութեան թանգարանին, Մոնմորանսի, ապա Փարիզ: Քանիցս անդամ եղած է Կ· Կոմիտէի:

Կ'աշխատակցէր *Յառաջի*, իր վերջին յօդուածը լոյս կը տեսնէր իր հիւանդացած օրն իսկ՝ Հոկտեմբեր 27ին:

Երիտասարդ տարիքէն Դաշնակցական, մեր ողբացեալ ընկերը ամբողջ կեանքը ծառայած է իր պաշտած կուսակցութեան վսեմ գաղափարականին եւ ինք ալ իր կարգին կը մեռնի հեռու հայրենիքէն:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Հ· Յ· Դ· Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն խոր ցաւով կը հաղորդէ իր վեթերան ընկերոջ՝

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 6ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Նեհրու Նախագահ Այզընհաուըրի Նոր Տելհի այցելութեան մասին խօսելով, յայտարարեց թէ չինեւհնդիկ յարաբերութեանց մասին երկարօրէն պիտի խօսի Ամերիկայի Նախագահին հետ: Նեհրու աւելցուց թէ բազմաթիւ առիթներով հրաւիրած է Այզընհաուըրի եւ այս այցելութիւնը մեծ գոհունակութիւն կը պատճառէ հնդիկ կառավարութեան: Խօսելով համայնավար Չինաստանի մասին, Վարչապետը ըսաւ թէ Փեքինի իշխանութիւնները այդքան կ'առնեն աշխարհակալական նըպատակներով եւ Հնդկաստան որոշած է ամէն գնով պաշտպանել իր հողամասը· « Եթէ խաղաղ միջոցներով չյաջողինք՝ պիտի կռուինք »:

* Խ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարութիւնը բոլոր դեսպանատուներուն ղրկեց Գերագոյն Խորհուրդի ընդհանուր զինաթափութեան կոչը:*

ՊԵԼՃԻՈՅ Խորհրդարանը 78ի դէմ 116 ձայնով վաւերացուց կառավարութեան Քոնկոյի քաղաքականութիւնը: Միւս կողմէ, 170 կամաւորներ մեկնեցան պելժիական Քոնկօ:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ Քոչապամպա շրջանին մէջ գիւղացիները երկու մասի բաժնուած կատաղի կռիւ մը ունեցան, որ չորս օր տեւեց. 27 հոգի սպաննուեցան: Պատճառը՝ Երկրագործական նախարարն էր, որու հրաժարումը կը պահանջէն խումբ մը գիւղացիներ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ չեխական դեսպանատան պաշտօնեաներէն մէկը իր ընտանիքին հետ Միացեալ Նահանգներ մնալու իրաւունք խնդրեց ամերիկեան կառավարութենէն:

ՓԱՆԱՄԱՅԻ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ. ցուցարարները բախումներ ունեցած են Ջրանցքի պահապան ամերիկացի զինուորներուն հետ, տնտեսակ ըրած են ամերիկեան ասղապալ դրօշակը, ինչպէս նաեւ կոտրտած են դեսպանատան ապակիները: Այս առիթով փանամայի կառավարութիւնը մերժեց ընդունիլ ամերիկեան բողոքագիրը: Կռիւներու ընթացքին մօտ յիսուն հոգի վիրաւորուած են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցաւ արտաքին քաղաքականութեան քննութիւնը. բոլոր կուսակցութիւնները միաձայնաբար որոշեցին ամէն գնով պաշտպանել Արեւմտեան – Պերլինի ազատութիւնը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԷՆ Փաքիստան ապաստանած են մօտ հազար ըմբոստներ, որոնք զինեալ բախում ունեցած են կառավարական ուժերու հետ. ըմբոստութեան սկիզբէն ի վեր երեք հազար հոգի ապաստանած են Փաքիստան:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Կումհուրիէ» թերթի տնօրէն Սալահ Սալէմ Խրուշչեւի հետ չորս ու կէս ժամ խօսելէ ետք, Մոսկուայի մէջ, յայտարարեց թէ խորհրդային Վարչապետին զգացումները չեն փոխուած Նախագահ Նասըրի, Ա· Մ· Հանրապետութեան եւ արաբ ժողովուրդի հանդէպ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ խորհրդային նոր դեսպան Չերվոնենքօ Փեքին հասաւ:

ՀԱՍԻ – ՄԵՍԱՈՒՏԻ քարիւղը յառաջիկայ երեքշաբթի Պուժի պիտի հասնի. 1960ին եօթը միլիոն թոն քարիւղ պիտի ղայ Մայր Երկիր:

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ արտաքսուած Ալժերիոյ Ազատագր· Ճակատի 120 հոգինոց զօրաւոր խումբը մտած է Սահարա, ուր բախում ունեցած է բանակին հետ. 40 ըմբոստներ սպաննուած են:

ՄՈՒԼԱՅ ՀԱՍԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մուլայ Հասան, Մարոքի Թագաւորին Իտրիս եղբօր ընկերակցութեամբ հինգշաբթի օր Փարիզ եկաւ:

Պատասխանելով լրագրողներու այն հարցումին՝ թէ արդեօք եկած է Ալժերիոյ հարցին շո՞ւրջ խորհրդակցելու, իշխան Մուլայ Հասան ըսաւ. — Ալժերիոյ մէջ խաղաղութիւնը հաստատելու կոչուած որեւէ քայլ անշուշտ մեր համակրանքը կը վայելէ:

Այսուհանդերձ, Մարոքի գահաժառանգը ըսաւ թէ մասնաւոր առաքելութիւն մը չունի Ալժերիոյ համար:

Հաւանական է որ ընդունուի Նախագահ տը Կոլի կողմէ, երկու երկիրները շահագրգռող հրատապ հարցերու շուրջ խորհրդակցելու համար: Մուլայ Հասան տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ նաեւ Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ՝ ֆրանքօ-մարոքեան կարգ մը տարակարծութիւններ հարթելու համար: Հաւանական է որ գահաժառանգը Փարիզ եկած է յատկապէս այս հարցին համար, որովհետեւ Ֆրանսայի եւ Մարոքի միջեւ դրամագլուխի ելքն ու մուտքը բարդ խնդիրներ ստեղծած էր:

ԼՈՒՌ ՈՒ ՄՈՒՆՋ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՒԻՐԵԱԼ ՄԸ՝ Հ. ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ՄՍԸՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Նուիրեալ մըն է Հ. Յովհ. վարդապետ Մսըրեան: Լռիկ – մնջիկ աշխատանքի հետեւորդ մը, որուն անաղմուկ տքնութեան եւ համեստութեան մէջ, կը հաստատենք ներկայութիւնը ճշմարիտ ուսուցչին եւ Դպրութեան անխոնջ ծառայողին:

Պէյրութի *Ազդակի* աշխատակիցներէն մէկը, քանի մը օր առաջ Հ. Մսըրեանի հետ ունեցած է տեսակցութիւն մը, զոր կը հրատարակենք ստորեւ:

Յաճախ մամուլին մէջ կը հանդիպինք յօդուածներու՝ ուր կը մատնանշուին ոչ բաւարար ուսուցիչներու պակասը եւ հայկական ուսուցչանոցի մը անհրաժեշտութիւնը:

Սրտառուչ հեռանկար՝ հայկական ուսուցչանոց մը: Եւ սակայն… Սպանական դղեակ՝ մեզի համար, գոնէ առայժմ, երբ հատուածական դիրքերն ու քէները անկարելի կը դարձնեն համահայկական ամէն ճիգ եւ տարրերու գործակցութիւն:

Հայ ուսուցչանոց … Եւ կը հաչուենք: — Նոր չէնք, կարող ուսուցիչներ, ադուոր գրադարան մը: Երազ …

Ու երազով տարուած՝ կը մոռնանք յաճախ, որ մեր քթին տակ ունինք հաստատութիւն մը, որ կարենայ թերեւս դառնալ երազուած այդ ուսուցչանոցը: Հաստատութիւն մը, որ 24 տարիներու վաստակ մը ունի արդէն իր ետին, եւ ցարդ տուած է, աւելի քան երկու տասնեակ ուսուցիչ – մտաւորականներ՝ մեր համայքին կեանքին:

Սէն – Ժոզէֆ *Համալսարանի* Հայագիտութեան Ամբիոնն *է այդ, որուն 27րդ տարեշրջանի բացումը կատարուեցաւ անցեալ Կիրակի, Համալսարանի սրահին մէջ, եւ որուն հիմնադիրն ու վարիչ դասախօսն է Հ. Յովհաննէս Մսըրեան:*

Այս առթիւ, երբ տեսակցութիւն մը խնդրելու գացինք իր մօտ, գրքերու եւ թուղթերու կոյտի մը առջեւ գտանք զինք:

Ալեւոր գրեթէ, սակայն՝ առոյգ, մանրակրկիտ վարդապետ մը. շատ սիրալիր եւ արտակարգօրէն խօսուն արտայայտութեամբ: Հակառակ չափազանց զբաղուած ըլլալուն, ան երկար ու մանրամասնօրէն պատասխանեց մեր հարցումներուն:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ նպատակով եւ ե՞րբ հաստատեցիք հայագիտական ամբիոնը.

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— *Արդէն հինէն, առաջին պատերազմէն առաջ՝ գոյութիւն ունէր համալսարանին մէջ Արեւելեան* Ֆաքիւլթէ *մը, ուր թէեւ հայագիտութեան դասընթացք մը չկար, այսուհանդերձ՝ կար մեծ հետաքրքրութիւն մը, Հայոց նկատմամբ: Այդ շրջանի ուսուցիչներէն Հայր Թուենըպիդ մօտէն հետաքրքրուած է Հայոց պատմութեամբ եւ ունի արժէքաւոր հատոր մը՝ Հայոց մասին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ յօդուածներ: Ա. Ընդհ. Պատերազմին հետեւանքով՝* Ֆաքիւլթէն *փակ մնաց մինչեւ 1933, զանազան դժուարութիւններու պատճառով:*

Միայն այդ թուականին կարելի եղաւ բանալ Արեւելեան Դպրութեանց Կաճառը, ու անոր կողքին, իմ պնդումներուս վրայ, Հայագիտական ամպիոնը հաստատել:

Մեր նպատակն էր,

Նախ՝ ծանօթացնել եւ սիրցնել Հայը, Հայոց Պատմութիւնը՝ օտարներուն: Շատ դասախօսութիւններու ներկայ կ՚ըլլային ֆրանսացի բարձրաստիճան զինուորականներ եւ պետական մարդիկ:

Ապա Պէյրութի համար անհրաժեշտութիւն մըն էր նման հաստատութիւն մը, որովհետեւ պատերազմէն առաջ հոծ հայկական գաղութ մը կազմուած է արդէն:

Հայագիտական ամբիոնի մը բացումին պատճառներէն մէկն ալ՝ իմ անձնական հակումներս էին:

Քանի մը տարի ետք, Լիոնի պետական համալսարանը իր հովանաւորութեան տակ կ՚առնէր Արեւելեան Դպրութեանց Կաճառը, գնահատելով գործադրուած մեթոտները եւ Հայագիտական Ամբիոնը:

Այս տարի, 27րդ տարեշրջանի բացումն է որ պիտի կատարենք:

Հ.— Ի՞նչպէս առաջ կը տարուին այդ աշխատանքները:

Պ.— Սկիզբը ինչպէս ըսի մեծ թիւով օտարներ ներկայ կ՚ըլլային դասախօսութեանց. այնպէս որ, դասախօսութիւնները ֆրանսերէնով *կը կատարուէին: Երկրորդ Պատերազմէն ետք, երբ պայմանները փոխուեցան եւ մանաւանդ բազմաթիւ ուսանողներու կողմէ խնդրանք ներկայացուեցաւ,* հայերէնով *սկսանք դասաւանդել:*

Ցարմարութեան համար, իրիկունները կը կատարենք դասաւանդութիւնները:

Կը կատարենք, երբեմն, հրապարակային դասախօսութիւններ, որոնց կը հրաւիրենք քաղաքէն բազմաթիւ մտաւորականներ եւ հետաքրքրուող հայրենակիցներ:

Հ.— Քանի՞ տարուան շրջան մը կ՚ընդգրկէ դասընթացքը եւ ի՞նչ նիւթեր կը դասաւանդուին:

Պ.— Աշխատանքները դիւրացնելու համար, երեք տարուան դասընթացքներու վրայ բաժնած ենք հետեւեալ նիւթերը.

1) Հայ լեզուի ծագումն ու հոլովոյթը:
2) Քաղաքական պատմութիւն:
3) Նոր մատենագրութիւն:
4) Հայկական *էնսթիթիւսիոններ:*

(Այս բաժանումին տակ համախմբած ենք միւս բաժանումներու տակ չմտնող սակայն խոր ուսումնասիրութեան արժանի, հայութեան անցեալը լաւապէս ծանօթացնող նիւթեր,— դրշութիւն, կանոնագիրք, աւատապետութիւն եւն.):

Զմոռնամ ըսելու՝ որ գրաբարի ուսուցման մասնաւոր խնամք կը տարուի, որովհետեւ անհրաժեշտ է ան, մեր անցեալի ուսումնասիրութեան համար:

Լեզուն եւ պատմութիւնը բաժնած ենք երեք շրջաններու:

Քաղաքական պատմութեան երեք շրջանները հետեւեալներն են.—

Ա.— Սկիզբէն մինչեւ ԺԱ. դար:
Բ.— ԺԱ. ԺԵ. դար:
Գ.— ԺԵ. մինչեւ մեր օրերը: *Այս տարի այս վերջին շրջանի պատմութիւնն է որ կ՚ընենք:*

Հ.— Շրջանաւարտ աշակերտը ի՞նչ վկայական կը ստանայ:

Պ.— Չորս վկայագիրներ կան (սերթիֆիքա) համապատասխան՝ դասաւանդուած չորս նիւթերուն: Իւրաքանչիւր նիւթի համար սերթիֆիքա մը կը տրուի: Այս չորս վկայագիրներէ ետք՝ աշակերտը կը ստանայ Հայագիտութեան վկայականը, որ կը տրուի համալսարանիս կողմէ եւ ճանչցուած է լիբ. կառավարութենէն:

Հ.— Ընդհանրապէս ի՞նչ դժգոհութիւն, աւելի ճիշդ՝ դառնութիւններ ունիք, եւ ինչի կը վերագրէք երիտասարդութեան խուսափումը՝ հայագիտական ուսումներէն:

Պ.— Արեւելեան Դպրութեանց Կաճառի վարչութիւնը հայագիտութեան ուսանողներու համար սկիզբէն ի վեր նիւթական ամէն դիւրութիւն ընծայած է: Վերջին տարիներուն ալ, երբ կրթաթոշակները ամբողջ համալսարանին համար բարձրացած են, հայ աշակերտներուն համար նոյնպէս չափազանց զեղչ մը, որ սակայն պէտք ունի քաջալերանքի՝ նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական …

Թւում էր, թէ կեանքը չէր կարող ունենալ ուրիշ ընթացք եւ այդպէս էլ պիտի շարունակուէր:

ԱԿՍԵԼԵԱՆ
ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թւում էր, թէ կեանքը չէր կարող ունենալ ուրիշ ընթացք եւ այդպէս էլ պիտի շարունակուէր: Ամենայն օր, դուրս գալով Նալբանդեան նրբանցքից, ես պիտի անցնէի նրա տան մօտով, դուրս պիտի գար նա մի ծխախոտ վառելով, պիտի գնայինք Զարենցի մօտ, Զարենցը պիտի հարցնէր.— Ի՞նչ կայ – չկայ, տղէք ջան: Յետոյ պիտի գար Արմէնն իր ամեհի պաստով եւ սկսուէր չորսի զրոյցը: Ինչի՞ մասին էինք խօսում մենք, Բենվենուտո Չելլինու եւ ողբերգական Կոմիտասի մասին, ժամանակակից գրական անառողջ երեւոյթները՝ «գրական փղշտացիների» թէ Արովեանի, Սիամանթոյի ու Սայաթ-Նովայի մասին, Երեւանի ապառաջի կամ գուցէ Եսենինի ու Զուարթնոցի՞ մասին: Խօսակցութեան թոն *տուողը Զարենցն էր,*

պատասխանատուոր պայմաններ ճշգուած են:

Հակառակ կատարուած զանազան դիմումներուն սակայն, ոչ մէկ ազգ. հիմնարկութիւն բարեհաճած է ցարդ Հայագիտական Ամպիոնի մատենադարանին կամ հրատարակութիւններուն համար նպաստ մը բերել: Հեղինակներէն կամ հրատարակիչներէն քիչեր կը բարեհաճին նուէր դրկել իրենց լոյս ընծայած գործերը:

Յետոյ, սխալ ըմբռնում մը կայ աշակերտներու մօտ, որուն պատասխանատուները ընդհանրապէս մեր վարժարաններն են: Աշակերտներ եւ երբեմն ուսուցիչներ՝ բարձր ուսումի մասին գաղափար չունին: Ու Հայագիտութիւնը կը չփոթեն հայերէն գրել – կարդալ գիտնալու հետ: *Ամէն Րաֆֆի կարդացող … հայագիտութիւն չէ որ կ՚ընէ:*

Երբեմն, շատ քիչ պատրաստութեամբ, նոյնիսկ օտար լեզուի մը անտեղեակ աշակերտներ՝ կը ներկայանան Հայագիտութեան, իբրեւ թեկնածու, ինչ որ ցաւով կը մերժենք:

Գալով երկրորդ հարցումին, արդէն ըսի՝ թէ ուսուցիչները, պէտք եղած պատրաստութիւնը չունենալով, չեն կրնար ընականաբար աշակերտները նախապատրաստել եւ մղել հայագիտական ուսումներու:

Երկրորդ պատճառը, եւ գլխաւորը, նիւթական անապահովութիւնն է, ուսման լրումին: Մեր ամէնէն արժանաւոր ուսանողները կը մղուին դէպի գիտական ճիւղեր:

Արդէն բաւական երկար խօսեցուցած էինք Վարդապետը: Հրաժեշտ առինք իրմէ, յաջողութեան մաղթանքներով:

… Ուսուցչանո՛ց: *Ահաւասիկ ուսուցչանոց մը, որ սակայն պէտք ունի քաջալերանքի՝ նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական:*

Յ. Շ.

որը սակայն իր ոչ մի դրոյթը վերջնական եւ վաւերական չէր համարում, մինչեւ չստանար Բակունցի հաւանութիւնը: Բակունցը երկար խօսել չէր սիրում, վիճում էր սակաւադէպ, բայց երբ վիճում էր, վիճում էր անզիջում, չիտակ ու աննահանջ:

Քնարերգական էր ոչ միայն իր գրքում, այլ եւ կեանքում: Մոլորութիւններ չունէր, եթէ չհաշուենք ծխախոտը: Խմում էր առիթից առիթ եւ շատ հեռու էր առիթներ որոնելուց: Երբ բարձրանում էր տրամադրութիւնը, «չարութիւններ» չէր անում: Ամենամեծ «անկարգութիւնը», որ նա կարող էր թոյլ տալ, դա այն էր որ փողոցում կը կառնէր, կը վերցնէր մի հողակոշտ եւ ապահարար կը համբուրէր:

— Ոչ մի հող այսպէս չի բուրում, չէ՞ …

Երբ Զարենցն անցնում էր ճակատային յարձակման՝ ապացուցանելու համար իր գերազանցութիւնը, Արմէնի հետ մենք լռում էինք համաձայնողական լռութեամբ, բայց ահա նա անցնում էր Ակսելին՝ նրա հաշիւր նոյնպէս մաքրելու համար: Ակսել քաշում էր կեպին աչքերի վրայ, ծիծաղից խեղդւում էր եւ բաւականանում ասելով.

— Դէ՛, լաւ, Եղիշ, ձեռք քաշի:

— Չէ՛, դու ինձ ասա, համաձա՞յն ես թէ չէ:

— Համաձայն եմ, համաձայն:

— Ախր, աչքերիցդ տեսնում եմ որ համաձայն չես, — չէր հանդստանում Զարենցը:

.. Բարձր տրամադրութեան մի ուրիշ չափանիշ էլ ունէր Բակունցը, ինքն իրեն չափ էր տալիս եւ երգում Կոմիտասի երգերից: Յիշում եմ, մի անգամ, Ջանգուի ձորից, լուսաբացին, եկանք Զարենցի համարը: Յոգնած երեխայի նման Զարենցն անկողին նետուեց եւ քնեց: Ես տեղաւորուեցի գետնի վրայ, իսկ Ակսելը բաց պատուհանի դէմ կանգնած՝ սկըսեց չափ տալ եւ Կոմիտաս երգել: Ես զարթնեցի, արեւը բարձրացել էր Երեւանի վրայ: Քնից կշտացած՝ զարթնեց Զարենցը, իսկ Ակսել բաց պատուհանի դէմ կանգնած՝ ոչ մի կերպ չէր կարող սպառել իր մրափ Կոմիտասեան ռեպերտուարը:

Գրում էր աշակերտական տետրերի եւ զանազան չափի տպարանական թղթերի վրայ: Ձեռագիրը մաքուր էր, մարգարտաշար: Գրում էր արագ, առանց տանջանքի: Գրելուց յետոյ մաքրագործում էր եւ ոչնչացնում սեւագրութիւնը: Մի անգամ հարցրի.—

— Ինչո՞ւ ես ոչնչացնում:

—Ինչո՞ւ պահեմ, հարցիս հարցով պատասխանեց ու ես պատասխան չգտայ:

Մեծ յարգանք չունէր դէպի պոէզիան: *Ամէն անգամ, երբ հանդիպում էր պարբերական մամուլում իմ բանաստեղծութիւններին, ներողամիտ ժպտում էր եւ ասում — լրջացիր, շարունակիր արձակը:*

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Ը.

— Մեր կացութեան մէջ եղող ուսանող մը պէտք չէ քառասուն ֆրանքէ աւելի ետամսեայ վարձք վճարէ. քառասուն ֆրանքով այսպիսի սենեակ մը կ՚ունենաս եւ այդ կը բաւէ քեզի, օրը մէկ ու կէս ֆրանք կը յատկացնես սնունդիդ. առաւօտուն մէկ սու հաց եւ մէկ սու կաթ կամ շոքոլա, բաւական է. ցերեկին աշխատութեան առեն շատ ժամանակ չունիս կորսնցնելիք, չորս սուի տապկուած գետնախնձոր կը գնես, կամ խոզենի կամ կաթով սուրճ. երկու սու հաց եւ երկու սու կարագ կամ պանիր, քեզի կը մնայ մէկ ֆրանք որով շատ լաւ կրնաս ընթրել ուսանողի ճաշարաններու մէջ. տարիկա քեզի կ՚ընէ ամսական քառասունըհինգ ֆրանք, եռամսեայ հարիւր երեսուն եւ հինգ, որուն վրայ աւելցուց քառասուն ֆրանքի տան վարձքը, կ՚ունենաս հարիւր եօթանասունեւհինգ ֆրանքի պիւտճէ մը եւ դեռ քեզի կը մնայ քսան եւ հինգ ֆրանք՝ զուարճութեան, նամականիշի եւն.: Այսպէս կ՚ապրին Փարիզի գործաւորութեան շատերը, ֆրանսացի աղքատ ուսանողները, շատ մը պզտիկ պաշտօնեաներ, ես անմիջապէս հարցուցի եւ գիտցայ, պատճառ մը չկայ, որ մենք ալ այդպէս չապրինք:

— Էհ, Թրամուէյի, կառքի ծախքե՞րը եւ դեռ …

— Կը քալես, բարեկամ, կը քալես եւ մնացեալը կը մոռնաս, առ այժմ հիմա խնդիրը քեզի համար այդչափը ապահովելն է, քեզի պէտք է տարեկան ութ հարիւր ֆրանք եւ հարիւր ֆրանք դպրոցի:

— Օհ, բաւական է, գոչեց Տաճատ ինքզինքէն ելած …:

Բարսեղ, առանց գինքը մտիկ ընելու, բաճկոնակը բարձրացուց, գօտին քակեց եւ անոր ծալքերուն մէջ պահուած քսակ մը հանելով, մէջէն տասը ոսկի դրամ առաւ եւ դրաւ սեղանին վրայ Տաճատին առջեւը, յետոյ ածապարանքով սկսաւ թէյը պատրաստել, մինչ Տաճատ ջղային շարժումներով կ՚երթեւեկէր սենեակին մէջ գժգոհ, վիրաւորուած եւ երբեմն խըրոխտ երեւոյթով:

Թ.

Քիչ մը ետքը երբ Տաճատ մեկնեցաւ Բարսեղի սենեակէն, խառն եւ հակասական զգացումներով լեցուն էր հոգին. ջղային եւ սրտնեղ՝ երկու անգամ անցաւ Պուլվար Սէն Միշէլէն, գրեթէ կոպտութեամբ հրելով մարդիկը, որ իր ամէն մէկ քայլին արգելք կ՚ըլլային. իրեն կը թուէր, թէ նոյնքան հեշտ պիտի ըլլար ինքզինքին ճամբայ բանալ իր ապարէզին մէջ ու այդ պատրանքը իրեն տեսակ մը արբեցութիւն պատճառեց. յետոյ փիզիքապէս յողնեցաւ եւ մեծ ախորժակ մը զգաց. անմիջապէս առանց խորհելու մտաւ թավէրնը *եւ աղուոր ընթրիք մը ըրաւ. կարծես այդպիսով գործնապէս հեգնել կ՚ուզէր Բարսեղի խորհուրդները եւ ժպտիլ անոնց վրայ. ներքին գոհունակութիւն մը եւ քաջութիւն մը կը զգար, իբր թէ յաղթանակ մը տարած ըլլար. իր աչքին՝ իր եսը կը բարձրանար ալ աւելի եւ իրեն կը թուէր, թէ աշխարհ իրենն էր. ճշմարտապէս երկու հարիւր ֆրանքի ապահովութիւնն էր, որ իրեն այս պատրանքները կու տար, բայց եթէ ներքնապէս կը զգար ճշմարտութիւնը, զանիկա կը վանէր մտքէն եւ կը կառչէր իր պատրանքներուն վարդագոյն մշուշին:*

Հետզհետէ աւելի տաք արիւն մը արագօրէն կը սուրար երակներուն մէջ, տենդային բան մը կար իր շարժումներուն եւ մանաւանդ իր աչքերուն մէջ, որ երբեմն սեւեռելով կէտի մը վրայ կը փայլատակէին ակնոցներուն ետեւէն. նոյն իսկ միջոց մը զգաց, որ մատները կը դողային պատառաքաղին եւ դանակին վրայ. բազուկներուն վրայ երակները ցցուած եւ կապտորակ կ՚երեւէին եւ իրենց զարկը գրեթէ նշմարելի կը դառնար, մէկ երկու հոգիներ իր մօտէն անցած առեն ուշադրութեամբ նայեցան իրեն:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(27 Նար.)

Ձեմ մոռանում նրա «էքսպրոմտը»: — Դու կարծում ես չե՞մ կարող բանաստեղծութիւն յօրինել: Խնդրեմ.—

Ես սիրում եմ լուսաբացը,
Լուսաբացը, նրա քացը,
Առուների ինչ – որ լացը,
Ու…

Նա լարեց միտքը եւ վերջացրեց.—
Ու… մատնաճաշ հացը:

«Մատնաքաշ հացը» պատահական յանգ չէր: Դժուար տարի էր: Ծիծաղեց:

— Ինչո՞վ է վատ:

Ուզում եմ մի մեծ պատմուածք գրել, ասաց նա մի անգամ, բերել, հասցնել մի հետաքրքիր հանգոյցի եւ այդտեղ էլ վերջացնել, աւելացնելով՝ «բաւական է, չեմ ուզում շարունակել»:

Այդպէս էլ եղաւ: Քանքարաւոր մեծ գրողի կեանքը կտրուեց իր փայլուն ըստեղծագործական մեծ հանգոյցի վրայ: Նա ստեղծեց իր աշխարհը, սակայն շատ հրաշալիքներ մնացին այդ աշխարհում թերի ու անաւարտ:

×

Ինչ – որ եղերերգական երանգ կար նրա թէ՛ քայլուածքի, թէ՛ շարժումների, թէ՛ խօսակցութեան թոնների եւ թէ, մանաւանդ, նրա լռութեան մէջ: Մինչեւ անգամ, երբ մանկական պարծենքոտութեամբ խօսում էր իր պապերի երկարակեցութեան եւ հօրը բացառիկ ամրակազմութեան մասին եւ եզրակացնում, որ ինքը երկար պիտի ապրի, չէիր հաւատում նրան եւ զգում էիր, որ ինքն էլ չի հաւատում իր ասածներին: Երբ նա խօսում էր իր երկարակեցութեան մասին, ժպտում էր կոտրուած ժպիտով, պնդում էր իր ասածի վրայ: Չէր սիրում երեւալ հասարակական վայրերում ու երբ հանդիպում էր փողոցում, խնդրում, առաջարկում էր միշտ միեւնոյնը.— Բարձրանանք Նորք, նստենք, զրից անենք: Երբ արդիւնքի չէր հասնում, հրաժեշտ էր տալիս ու գնում էր տուն:

Ժամանակակից ռուս գրողներից մեծ սիրով սիրում էր Պրիշվինին: Մոսկուայում օրերով լինում էր նրա մօտ ու մեծ ոգեւորութեամբ պատմում նրա մասին: Զարենցը գիտէր, որ Պրիշվինը նրա թուլութիւնն էր: Գրողների առաջին համագումարի օրերին, երբ Ակսելը կորչում էր, Զարենցը խանդում էր: Երբ երեւում էր Ակսելը, անխուսափելի էր հետեւեալ տրամախօսութիւնը.

— Ո՞ւր էիր կորել:

— Պրիշվինի մօտ էի:

— Դու էլ մա՛րդ ես գտել:

— Ռուս մեծագոյններից է, մարդանառային հէքեաթ, Եղիշ:

— Թող, է՛… բարկանում էր Զարենցը:

Իսկ երբ Ակսելը մի անգամ նորից «կորել էր», Զարենցն անկեղծացաւ:

— Պրիշվինը մեծ, հետաքրքիր գրող է, հետաքրքրական դէմք, եւ ի զուր չէ, որ Ակսելը սիրում է նրան: Ընդհանրապէս շատ բան կայ նրանց միջեւ:

×

Ես յաճախ, ուշ գիշերին, անցնում եմ այն տան մօտով, ուր ապրում եւ ստեղծագործում էր մեծ, անկրկնելի, եղերական Ակսել Բակունցը: Նա հիմա լեգենդ է, երգ եւ եղերերգութիւն, փողոցից այլեւս չես տեսնի նրան իր համեստ, փոքրիկ սենեակում, նստած իր գրասեղանի մօտ, գրելիս կամ կարդալիս: Ես ուզում եմ նրան պատկերացնել վաթսուն տարեկան հասակում եւ դա ինձ ոչ մի կերպ չի յաջողւում: Ես վերջին անգամ նրան տեսայ, երբ նա երեսունեւեօթը տարեկան էր եւ այդպէս էլ մնաց նա իմ յուշերում…:

×

Հիւրանոցում, Զարենցի համարում: Դաշնամուրի մօտ նստած էր Ռոմանոս Մելիքեանը եւ Զարենցի խնդրանքով նուագում էր Կոմիտասի երգերից եւ մէջընդմէջ երգում: Ըստ իր սովորութեան, յատակին, գորգի վրայ նստել էր Ակսելը, մոխրամանը կողքին, ծխում եւ լըսում էր Ռոմանոսին՝ ամբողջովին լսողութիւն դարձած: Յանկարծ նա վերկացաւ տեղից եւ պատշգամ դուրս եկաւ: Քիչ յետոյ դուրս եկայ ես էլ: Պատշգամը այն ժամանակ նայում էր պարսկական մզկիթի եւ գետնափոր արեւելեան բաղնիքների վրայ: Աշնանային լուսնկայ երեկոյ: Ես չհաւատացի իմ աչքերին: Նա լալիս էր խուլ հեկեկոցներով:

— Ու քեզ դեռ արձակագիր ես համարում, ասացի մի բան ասած լինելու համար, ինքս էլ արտասուելու պատրաստ, դու աւելի վատ ես քան սանթիմանթալ բանաստեղծը:

— Ներս գնա, ասաց նա երախայի պէս քիթը վեր քաշելով, կ'անցնի:

Սիրտս նման է՝ էն փլած տներ,
Կոտրեր գերաններ, խախտեր են սներ,
Բոյն պիտի դնեն մէջ վայրի հաւքեր…
Տօ՛ լաւ տնաւեր…

Երբ վերջացաւ երգն ու նուագը, նա ներս մտաւ պատշգամից, դաշնամուրի վրայից վերցրեց գլխարկը եւ անշշուկ, առանց ցտեսութիւն ասելու՝ դուրս եկաւ:

Տօ՛ լաւ տնաւեր…

×

Ու հիմա, երբ տարիների մէգ – մառախուղից յիշում եմ նրան, պատկերանում է նա ինձ իր իմաստուն, խորաթափանց հայեացքով եւ մանկական իր յըստակ ժպիտով: Նա էր լուսաւոր հանճարը Զանգեզուրեան մութ ձորերի, որոնք լուսաւորուած են նոր լոյսերով նրա 60 – ամեակի այս օրերին, երբ նա մեզ հետ է յաւերժ ապրող իր թողած գրական չողչողուն ժառանգութեան յաւերժական հարատեւութեամբ: Մեզ մօտ է նա, հայկական լեռնաշխարհի հզօրաթեւ արծիւը, սեւ ցելերի վաստակաւոր սերմնացանը, մեզ հետ է նա, ինչպէս ինքն էր կոչում իրեն՝ Ալեքսանդր Բակունց, որդի Ստեփանի, ի գեղջէ Գորիս:

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Les Liaisons Dangereuses 1960

•

Ռոժէ Վատիմ բեմադիրն է այս ժապաւէնին: Ան ծանօթ է արդէն իբրեւ «Նոր հոսանք»ին առաջնորդն, նաեւ Պրիժիտ Պարտոյի նախկին ամուսնի իր հանգամանքով: Բայց կ'արժէ զայն ճանչնալ իբրեւ Ֆրանսացի բեմադիրներուն ամենամեծը:— Ըրնուարները, Քարնէները, Քլեմանները, դուրս կը ձգեմ այս մրցակցութենէն, քանի որ անոնք արդէն աշխարհահռչակ անուններ են:

Վատիմի այս վերջին գործը համադրութիւնն է ճաշակին, խելացութեան եւ ճարտարութեան, եւ որով կարելի է ապարէզ կարդալ բազմաթիւ բեմադիրներու, որոնց մօտ ստեղծագործութեան սերմերը աւաղ ցամքած են այլեւս:

Շատ յանդուգն նիւթ մը ընտրած է Վատիմ: Քոտէրլոս Լաքլոյի ծանօթ հատորին վէպէն ներշնչուելով, ան իր հերոսները փոխադրած է մեր դարուն մէջ:

Երկու ամուսիններ, աշխարհիկ կեանք մը կը վարեն: Տասը տարիներու ամուսնական կեանքէ մը ետքը, այր եւ կին կ'որոշեն կեանքը վայելել նոր սկըզբունքներու հիման վրայ: Կինը, նորանոր սիրահարներով, այրը՝ հոմանուհիներով: Այս ապօրինի կեանքին հետեւանք՝ անբացատրելի ներդաշնակութիւն մը իրենց տարօրեայ ընտանեկան յարաբերութեանց մէջ: Բայց ինչո՞ւ այս ժապաւէնը այսքան աղմուկ հանեց: Ի՞նչն է որ կ'ընդվզեցնէ հանդիսատեսը: Մէկէ աւելի հոմանուհիներ կամ սիրահարներ ունենալը, շատ ալ մեղք չի նկատուիր արդի ընկերութեան մէջ: Հանդիսատեսին ընդվզումը յառաջ կու գայ, կը կարծեմ, ոչ թէ անբարոյ կեանքի մը համարձակ պատկերներէն, այլ այդ պատկերներուն եւ արարքներուն շուրջ արտայայտուած միտքերէն: Այսինքն, այս զոյգը չի գոհանար միայն իր անասնական բնազդներուն գոհացում տալով, այլ եւ «խորունկ» տեսաբանութեամբ մը կ'արդարացնէ իր լպիրշ կենցաղը:

— Սէրը, կ'ըսէ հերոսներէն մին, անցողական է: Կը մնայ հաճոյքը՝ զոր պէտք է փնտռել որեւէ միջոցաւ: Եւ եթէ այդ միջոցներն ալ սպառին, պէտք է նորեր ստեղծել, որոնց միջոցաւ կարելի կ'ըլլայ հասնիլ հեշտանքի կատարելութեան:

Ըսի թէ Վատիմ շատ յաջող ժապաւէն մը վերածած է: Այս յաջողութիւնը կը կայանայ զայն դուռհկութենէն զերծ պահելուն մէջ: Այդ արդիւնքին հասնելու համար,— Մանաւանդ այսպիսի նիւթի մը պատրաստութեան մէջ, պէտք է բեմադիրը զօրեղ անհատականութիւն մը ունենայ, բացառիկ խելացութիւն, չափի հասկացողութիւն, զուսպ ճաշակ, եւ վերջապէս մեծ տաղանդ մը: Թող Թրիւֆօ, Շապրոլ, Մալ, Ալէն Րընէ, որոնք օրուան անունները կը նկատուին,— անուններ, որոնց փառքը քիչ մը թեթեւօրէն հիւսուեցաւ, երթան եւ տեսնեն, եւ սորվին, թէ ի՞նչ է բեմադրութիւնը: Ձեմ խօսիր հիներուն մասին, որոնք շատոնց տեսնելու եւ սորվելու կարողութիւնը կորսնցուցած են:

Վատիմի ֆիլմը արգիլուած է տասնեւութէն վար հասակի պատանիներուն: Բայց հասուն տարիքի հանդիսատեսներու մուտքն ալ կարելի էր արգիլել: Խօսքս անոնց է, որոնք կրնան ժապաւէնի հերոսներուն տեսութիւններէն ազդուիլ: Պէտք է ըսել թէ անոնք այնչափ պարզ եւ անկեղծ ձեւով արտայայտուած են, որ կրնան համոզիչ դառնալ: Վատիմ հաւատացող մըն է այդ առաջադրուած տեսութիւններուն, եւ այդ իսկ պատճառաւ, ջանք չէ խնայած ապացուցանելու թէ սիրոյ գործերուն մէջ, բարոյական սահմանափակումները այպանելի են:

Այս ժապաւէնին դերասաններն են Ժէրար Ֆիլիփ, Ժան Մորօ, եւ Վատիմի նոր կինը, Անէթ: Այս վերջինին խաղարկութիւնը շատ տկար է, իսկ միւսներուն տաղանդը արդէն իսկ ծանօթ է մեզի: Բայց առանց անոնց ալ, այս ժապաւէնը կրնար պահել իր արժէքը, քանի անոր բուն հերոսը Վատիմն է:

Կ'արժէ տեսնել այն գործը, ըմբոշխնելու համար այս երիտասարդ բեմադրին արուեստը: Ամէն մէկ տեսարան, ամէն մէկ պատկերացուած առարկայ, Վատիմի քամերային շնորհիւ, վերածուած է ստեղծագործական հատընտիր նմոյշներու: Կէտ մը իսկ կարելի չէ աւելցնել այս գործին վրայ, այնքան որ կատարեալ է:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, Հրատարակութիւն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Հայոց: Հոկտեմբեր 1959, Անթիլիաս – Լիբանան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երիտասարդը առաւ լրագիրը, բացաւ եւ իր քիչ մը խղական ձայնովը սկսաւ կարդալ, իւրաքանչիւր հատուածին կանգ առնելով եւ անոր բերանացի ամփոփումը ընելով ունկնդիր հասարակութեան, որ բերանաբաց, ակնապիշ մտիկ կ'ընէր, իբր թէ բոլորովին նոր բան մը ըլլար իրեն հաղորդուածը:

Երբ որ ընթերցումը եւ բացատրութիւնները վերջացան, իրողութիւնը, ահեղ ու ամօթալի, կը մնար միեւնոյն վիճակին մէջ առանց ամենապզտիկ փոփոխութիւն մը կրած ըլլալու գրագրին բերնին մէջ, անոր աղջկան ձայնէն: Եւ գըլուխները, յուսաբեկ, անճրկած, նորէն կուրծքերուն վրայ ծռեցան, անմռունչ:

Իրենց կսկիծին եւ ննջութեան մը դիւրին որսերը եղած ըլլալու իրենց խուլ գայրոյթին մէջ, մխամխ հառաչանքներով կը կամենային սփոփուիլ:

— Բէք աղէկ ամա, աս մարդը մեզի ինչո՞ւ խարէր…:

— Անանկ է նա, ծառքը ինչ անցաւ… մերին ի՞նչը առաւ:

— Դպրոցին խթլըխը կայ… ան չեղա՞ւ՝ մէկալը կը դրկենք…

— Ճանըմ, ան մարդը անանկ մարդ չէր երեւար կոր… կաղէթաճիներուն գրածին բէք անկած կախելու չէ…

— Սա գործը աղէկ մը հասկնալու համար աճապա Փարիզ մարդ մը ղրկե՞նք:

Կ'երեւայ որ այս վերջին կարծիքը գերակշռեց, որովհետեւ բոլոր միւս գըլուխները զայն յայտնողին կողմը դարձան: Ք…եանի գրագիրը, որ բերնին անկիւնը ծաղրանքի փոթ մը ունէր միշտ, յանկարծ լըջացաւ եւ հետաքրքրութեամբ այդ կարծիքին տիրոջը նայեցաւ, զուցէ յուսալով որ քննիչ – պատուիրակի այդ պաշտօնը իրեն կը յանձնուէր, գաղղիերէն գիտնալուն: Խնամակալութեան համեմատապէս ողջամիտ մէկ անդամը իր մէկ կարուկ պատասխանովը չէզոքացուց սակայն յայտնուած այդ կարծիքը.

— Փարիզ փարայով մարդ կը ղրկուի, փարայով, ո՞վ պիտի տայ:

Գրագիրը կատաղի ակնարկ մը նետեց այդ մարդուն: Ու խնդիրը փակուեցաւ:

Այդ միջոցին, սրճարանին դրանը մէջ վերջապէս երեւցաւ Մերկերեան Թադէոս աղան, «Արեւմուտք»ի ահաւոր թիւը մատներէն կախած: Անոր օձի մանր աչուըներուն մէջ սարսափելի հեղնութիւն մը կը խնդար:

Զանիկա տեսնելնուն՝ Կոստանեանի կուսակիցներուն աչքին վրայէն ամպ մը անցաւ: Գանձապահը, ըստ սովորութեան գնաց իր տեղը նստաւ եւ տխրական շեշտով մը հրամայեց.

— Նարկիլէ մը եւ քէյֆլի խահվէ մը:

— Այս «քէյֆլի» բառը լախտի մը պէս իջաւ խնամակալութեան անդամներուն գլուխին:

Կլկլակը եւ սուրճը երբ որ հրամցուեցան Մերկերեանի, սրճարանը ձայն ծուն չկար. ու գանձապահը սկսաւ տիրող լըռութեան մէջ որոտացնել կլկլակը, սուրճի ուժգին «փրոթ – փրոթ»ներու ընկերակցութեամբ: Երկու տարի շարունակ՝ հակառակ կուսակցութեան կողմէ իր վըրայ տարուած յաղթանակին վրէժը ցըյալ, պուտիկ պուտիկ, անպարոյն նըրբանքով մը կը խմէր հիմա սուրճի այդ շնդալից ումպերուն հետ, որոնց իւրաքանչիւրին երկար «օխ» մը կը քաշէր բոլորշի ամսեղուկ նայուածքով մը դէպի դժբախտ խնամակալները, որոնք կը մընային նստած տեղերնին պապանձած, ափիբերան, ճիկ մը հանելու անկարող:

Բայց յետոյ, երբ որ Մերկերեան ակնոցը քթին անցընելով «Արեւմուտք»ը բացաւ եւ սկսաւ լսելի ձայնով մը Կոստանեանին ձերբակալումը կարդալ, Ք..եան էֆէնտի մէկէնիմէկ ոտքի ելլելով՝ դուռ որ ուղղուեցաւ.

— Քալեցէք պէ, ըսաւ իր պաշտօնակիցներուն:

Եւ Կոստանեան հանդուցեալ վարժարանին խնամակալութիւնը ատենապետին ետեւէն դուրս ելաւ, կորաքամակ, չարաչար պարտուած:

— Առի՞ք մը սխտեմը, կը պոռար Մերկերեան քահ քահ խնդալով անոնց ետեւէն:

×

Հետեւեալ օրը, կիրակի, արտմութեան հով մը կը փչէր Հ… գիւղին վրայէն: Տուներու մէջ, ապագայ տոքթորներուն, փաստաբաններուն, արուեստագէտներուն ծնօղքները, անակնկալ լուրէն շանթահարուածի պէս իրարու երես կը նայէին, իրենց կսկծալի յուսախաբութեան վիշտը լալու իսկ անկարող: Կոստանեան հանդուցեալ վարժարանին աշակերտները, խնդիրը հասկնալով, միամիտ յամառութեամբ մը կ'ըսէին. «Մեր միւսին անանկ բան չըներ, սուտ է»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ձերը ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնեն Ափրիկէի ժողովուրդներուն համար :

Քաղաքական յանձնախումբի անգլիացի պատուիրակ Օրմսպի – Կոր աւելցուց թէ Մեծն Բրիտանիա բազմաթիւ փորձեր կատարած ըլլալով ամէն հաւաստիք կրնայ տալ թէ ֆրանսական ծրագիրը ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէ : Այս առիթով, յիշեց թէ Աւստրալիոյ իրենց փորձաղաշտերը աւելի մօտ են բնակավայրերու քան Ֆրանսայի ճշդած փորձադաշտը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Վիէննա հրաւիրուեցաւ աւստրիական կառավարութեան կողմէ :

ՆՈՊԷԼԻ խաղաղութեան մրցանակը (21 միլիոն ֆրանք) տրուեցաւ անգլիացի աշխատաւորական երեսփոխան Ֆիլիփ Նոէլ – Պէքըրի, որ բազմաթիւ աշխատութիւններ ունի զինաթափութեան հարցին շուրջ. վերջին գործը լոյս տեսաւ 1958ին. «Սպառազինումը եւ համաշխարհային զինաթափութեան ծրագիրը» :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Իլ Թէմփօ թերթին համաձայն, Իտալիա կը փափաքի Փարիզի Արեւմտեան Մեծերու ժողովին մասնակցիլ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվար Շավ :

Գեղարուեստական բաժին.—

Սիւզի Թոմ, Վ. Գասեան (երգ), Օր. Պօյաճեան (դաշնակ), Օր. Թիւթէլեան, Պ. Սարգիսեան (արտասանութիւն), Ակոլաճեան եղբ. (Նիս), Օր. Թիրեէֆեան, Պ. Համբարձումեան (պար), Կ'ընկերանայ Պ. Նազաշեան :

Կենդանի պատկեր.—

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ » (Մութաֆեան, Ճէրայեան, Հուրօժեան) :

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր՝

ORCHESTRE FLORENS ET ORCHESTRE GUS BERTHO

Մուտքը ազատ է :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբին : Նոյեմբեր 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Նոր Սերունդի խումբը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Պ. Գուլաքսզեանի :

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ :

Նուագ եւ արտասանութիւն :

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը 200 ֆրանք :

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պիտի տօնուի 8 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Մուլէն – Պլէօի սրահը (Սընօն) :

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. Մ. ՄԻՐԶԷ

Խմբերգ, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին :

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները ամսոյս 11ին ժամը 2·30ին, Բարեգործականի սրահը, 19պիս, Րիւ Վանթիւռ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Զեկուցում վարչութեան, Բ) Ընթացիկ կարեւոր հարցեր, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն որ բարի ըլլան ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին :

ՆԿԱՏԻ ՌՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Փետրուար 1960ին, Ժորժ Ե·ի պանդոկին սրահներուն մէջ, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր :

×

19 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր Ամավերջի պարահանդէս, կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Հայուհեաց մասնախումբին, տեղական մասնաժողովին եւ երիտասարդաց կողմէ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ մինչեւ Նոյեմբեր 15, ամէն իրիկուն ժամը 8·30ին, հրապարակային ժողովներ տեղի պիտի ունենան, 20 Րիւ Ժէմաքի սրահին մէջ : Պիտի խօսի Աւետարանիչ ՔՈԼԷ : Մուտքը ազատ է :

Կիրակի, Նոյեմբեր 15, ժամը 3ին, Երիտասարդաց Համախմբում նոյն սրահին մէջ :

Ա Ց Ց

Այցելութիւն, մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերներուն շիրիմներուն (Կրընոպլը – Լանսէ եւ Ռընաժ), կը հրաւիրուին ընկերներ եւ բարեկամներ :

Այս Կիրակի Նոյեմբեր ութին, կէսօրէ վերջ :

Արձանագրուիլ Կոմիտէի ընկերներուն մօտ, որոնք կուտան բոլոր տեղեկութիւնները :

Surprise Party

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Եղանակին առաջին պարանցիկ ցերեկոյթը, այս Կիրակի ժամը 3 – 10, Ազգային Տան մէջ, 32 բիւ տը Թրէվիզ :

Հաճելի յայտագիր, ճոխ պիւֆէ, նուագ, երգ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Խրիմեան ակումբը : Կը խօսի ընկ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը : Ճշդապահ ըլլալ :

—ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Սահակ Մեսրոպ դպրոցին մէջ : Այս Երկուշաբթի օր, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին : Տարեկան տեղեկատուութիւն : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Հ.Յ.Դ. "ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ"

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի :

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20·30ին, Երդ. Թաղապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ :

Օրուան խօսնակ ընկեր ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած եւ սիրուած արուեստագէտներու :

Ծանօթ երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեան նոր երգերու շարքով մը, դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար Կարպիս Արփիկեանի, յայտնի պարուհի Օր. Հայկուհի Դանիէլեան իր հայ գեղջկական պարերով :

Տեղւոյս Նոր Սերունդին կողմէ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝

«ՇՈՒԱՐԱԾ ԲԺԻՇԿԸ»

Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւն. :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

11 Նոյեմբեր, Չորեքշաբթի առաւօտ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ : Պիտի պատարագէ Տէր Թորգոմ քհնյ., Լիոնէն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արայ Պիպէրեան եւ զաւակները, Օր. Սօնա Պիպէրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ նուիրատուութեամբ ցաւակից եղան իրենց սուգին իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Ֆէստնվիլէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Խաչերեան երեք հազար ֆրանք, Պ. Սերոբեան (Իսի լէ Մուլինօ) երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Ս. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Խաչերեան, Տէր եւ Տիկին Մալեան, Պ. Քիւրքճեան, Պ. Ակոնայեան, Տօքթ Ապաճեան, Արաքս վաճառատուն, Պ. Պ. Սահակեան, Դերձակեան, Բապուճեան, Ղազէրեան, Վարդանեան, Եազըճեան, Թէրզեան հազարական ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Թէրզեան, Պ. Օննիկ Սէֆէրեան, Պ. Սաաթճեան, Պ. Ուշաքլեան, Տիկին Աւագեան, Պ. Մուրատեան, Պ. Արապեան, Պ. Սէրճանեան, Պ. Կարապետեան, Պ. Պօյաճեան, Պ. Կանաչեան, Պ. Միսաքեան հինգ հարիւրական ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մ. Ֆրէնկեան, կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Եդուարդ Եազըճեանի մահուան առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կօշկակարի խանութի մը համար ժեռան մը : Խանութը կը գտնուի.— 8 Րիւ Հոշ, (Մալաքոֆ) :

Դիմել՝

MME GARABEDIAN

16, ALLÉE MARGUERITE, MALAKOFF

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պանեօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

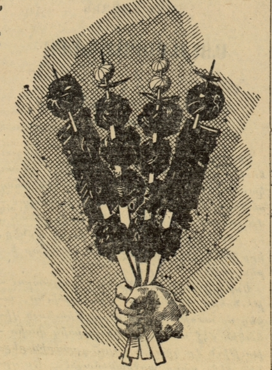
8 Նոյեմբեր, Կիրակի, 167 Րիւ Մօնմարթրի գեղեցիկ սրահներուն մէջ

Մէթրօ Րիւ Մոնմարթրը, ժամը 16էն կէս գիշեր :

Ջերմ մթնոլորտ, ճոխ պիւֆէ

ATTRACTIONS

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 8 NOVEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8642 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4443

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՔԱՍԸՄԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻ

ԱՆԿԱԽ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱ՞Ն

Վերջին ամիսներու ընթացքին որոշ չափով հանդարտած Միջին Արեւելքը դժուարին օրեր կ'ապրի դարձեալ եւ կը կարծուի թէ մարդկութեան ուշադրութիւնը անգամ մը եւս արաբական աշխարհին վրայ պիտի կեդրոնանայ մօտ ատենէն: Արդարեւ, կարգ մը յայտարարութիւններ եւ զրոյցներ, այնպէս ցոյց կու տան թէ Իրաք տագնապալի օրեր կ'ապրի:

Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն Քասըմ լուրջ մտահոգութեան մատնուած է: Այն պարագան՝ թէ Իրաքի Վարչապետը իրեն դէմ եղած մահափորձէն ի վեր հիւանդանոցէն դուրս չէ ելած, ցոյց կու տայ թէ ծանօթ է սպառնացող վտանգին:

Կարգ մը զրոյցներու համաձայն Քասըմ կը նախընտրէ հիւանդանոց մնալ, քանի որ աւելի ապահով է հոն՝ քան իր գրասենեակին մէջ: Ուրիշներու համաձայն՝ Վարչապետը հիւանդանոցին մէջ կը պահուի, որպէսզի որոշէ իր յաջորդը...:

Հակասական այս լուրերը Անգլիա հասած են Պէյրութի վրայով: Բայց որքան ալ պղտոր ըլլայ կացութիւնը՝ անժխտելի է այն իրողութիւնը, թէ լուրջ պայքար մը ծայր տուած է Պաղտատի զինուորական կառավարիչ Զօր. Ապտիի եւ «ժողովրդական դատարան»ի ղեկավար գնդապետ Մահտաուիի միջեւ:

Այս պայքարը կը բացատրուի նաեւ համայնավար եւ ազգայնական ուժերու յաջորդական կռիւներով, որոնք տեղի կ'ունենան երկրին մէջ:

Զօրավար Ապտի, ըստ երեւոյթին հաւատարիմ է Քասըմի, բայց սկսած է այլ եւս մօտենալ Վարչապետին կատաղի հակառակորդներուն եւ նասըրականներու հետ. կ'ըսուի թէ նոյնիսկ որոշ համաձայնութիւններ կնքած է անոնց հետ:

Կան նաեւ այլ երեւոյթներ, որոնք նկատի պէտք է առնել.—

1.— Իսրայէլի մէջ Մափայ կուսակցութեան ընտրական յաղթանակը որոշ կասկածներ արթնցուցած է Գահիրէի մէջ. Նախագահ Նասըր հաւանական կը նկատէ խառ[illegible]եան նոր յարձակում մը:

2.— Միւս կողմէ, կրակին վրայ իւղ լեցնելով, Քասըմ իրաքեւսուրիական միութեան կոչ մը ըրաւ, [illegible]ակառակ անոր որ իր յարաբերութիւնն[illegible]ուած են Արաբական Միացեալ [illegible]թեան հետ: Կը կարծուի սա[illegible]ասըմ այդ կոչը ըրած է Հա[illegible] [illegible]արադլուխ Ծալէտ Պէքտ[illegible]ի համակրանքը շահելու համար, այն պահուն՝ երբ նոր վտանգ մը կը սպառնայ իրեն:

3.— Ամէնէն ուշագրաւ լուրը կը հաղորդէ Պէյրութի «Ալ Հաւատիս» թերթը, որու համաձայն Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորն ու Իրաքցի քիւրտ ղեկավար Մուսթաֆա Պ. Պարզանի Իրաքը բաժնելու ծրագիր մը պատրաստած են: Այս ուղղութեամբ խորհրդակցութիւններ եղած են Ամմանի մէջ:

Լիբանանեան թերթը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ այս ծրագիրը.— Հիւսէյնի բանակները պիտի մտնեն Իրաք՝ Քասըմի վարչակարգը տապալելու եւ երկրին հարաւային մասը Յորդանանի միացնելու համար (Պաղտատի եւ Շաթ էլ Արապի շրջանները): Իսկ Պարզանի պիտի դառնայ անկախ Քիւրտիստանի մը ղեկավարը, որու իշխանութեան տակ պիտի մտնեն Քիրքուքի եւ Մուսուլի շրջանները, ուր կը գտնուին քարիւղի հորերը: Այդ պարագային, հաւանական է որ Պարզանի ունենայ նաեւ Մոսկուայի օժանդակութիւնը, քանի որ կարմիր բանակի նախկին զօրավարներէն է:

Կը կարծուի թէ այս մասին Հիւսէյն թագաւոր խօսած է նաեւ Պարսկաստանի Շահին հետ, որ պաշտօնական այցելութեամբ քանի մը օր Ամման մնալէ ետք [illegible] օր վերադարձաւ Թեհրան: Երկու գահակալները միացեալ ղեկոյց մը հրապարակեցին, ուր կը շեշտուի թէ Յորդանան եւ Պարսկաստան վճռած են ամէն գնով պաշտպանել իրարու շահերն ու անկախութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքը այն է թէ Քասըմի Յուլիս 14ի ժողովրդականութիւնը լրջօրէն պակսած է այլեւս Իրաքի մէջ: Իրաքի տնտեսական ներկայ տագնապն ու անստոյգ պարագան, Քիրքուքի մէջ համայնավարներու կողմէ եղած ջարդերը եւ ազգայնական 13 սպաներու գնդակահարութիւնը կարեւոր դեր մը խաղցած են Քասըմի արժեզրկման մէջ:

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

"ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՈՃԻՐ ՄԸ"

Կ'ԸՍԷ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Սահարայի հիւլէական փորձերուն հարցին քննութիւնը կը շարունակուի Քաղաքական յանձնախումբին մէջ: Ճափոն, իր կարգին համաձայն գտնուեցաւ ափրիկեան քսան երկիրներու հետ՝ որ Սահարայի մէջ Ֆրանսա հիւլէական փորձեր չկատարէ:

Բուռն միջամտութիւն մը ըրաւ Հնդկաստանի Պաշտպանողական նախարար Քրիշնա Մենոն, որ հիւլէական ու ջրածին ռումբի փորձի դէմ արտայայտուեցաւ: Բնակիչ պայմաններու վրայ աւելցուց որ եւ է ճառագայթներ, ինչ ալ ըլլան թէ զօրաւոր, վնասակար են մարդուն եւ իր յաջորդներուն համար:

Շեշտելէ ետք թէ Սահարայի մէջ ըլլալիք փորձը ոճիր է ոչ միայն Ափրիկէի՝ այլեւ մարդկութեան դէմ, Մենոն ըսաւ թէ այդ ռումբով Ֆրանսա աւելի մեծ երկիր մը պիտի չըլլայ, ընդհակառակն, անձնասպանութեան փորձ մըն է որ պիտի ընէ:

Հնդկաստանի ներկայացուցիչը յիշեց թէ հիւլէական երեք մեծ տէրութիւններ որոշեցին փորձերը դադրեցնել Ժընեւի խորհրդակցութեանց ընթացքին. «չեմ ուզեր հաւատալ թէ Զօրավար տը Կոլ պիտի ընէ գործ մը՝ որ խաղաղութեան դէմ է եւ պիտի պակսեցնէ Ֆրանսայի արժէքը»:

Խօսք առաւ նաեւ Թունուզի ներկայացուցիչ Սլիմ, որ չափաւոր լեզու մը գործածելով անտեղի դատ Ֆրանսայի ծրագիրը, այնպիսի ատեն մը՝ երբ ընդհանուր զինաթափութեան մասին կը մտածուի:

Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի հիւլէական փորձերուն մէջ դէշ նախազգուշութիւն մը կը գտնէ ապագային համար, աւելցնելով թէ այդ փորձերուն սկզբունքով դէմ է Պելկրատի կառավարութիւնը:

Ժիւլ Մոք իր պատասխանին մէջ անգամ մը եւս շեշտեց թէ նախազգուշական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին Ֆրանսայի կողմէ.— Այդ միջոցները նոյնքան արդիւնաւոր պիտի ըլլան՝ որքան հիւլէական փորձերու ընթացքին վնասուած Եուկոսլաւ գիտնականները ապաքինելու համար Ֆրանսայի թափած ճիգերը:

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ընկեր Գերասիմ Բալայեանի կսկծալի մահը անմիջապէս հաղորդուած էր Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնին, որմէ ստացանք հետեւեալ հեռագիրը, այս առաւօտ:

«Կ'ողբանք ազգային անկախութեան ախոյեան՝ մեր սիրելի Գերասիմի կորուստը: Ցաւակցական դրէք մեր կողմէ ...»:

Հ. Յ. Դ. ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՄԱՐՄԻՆ

×

Ընկեր Գերասիմ Բալայեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Նոյեմբեր 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ Միացեալ Հանրապետութեան պատկան իշխանութիւնները որոշեցին Սենսուրիթ Գ. Փարուքին արձանը դնել Ֆէրտինան տը Լեսեփսի արձանին տեղ, Փորթ Սայիտի մուտքին առջեւ:

ՖՈՐԹ ՏԻ ԹԱՄՓԼԻ վրայ Ուրբաթ օր Հիւսիսային Ափրիկեցիները կրակ բացին երկու ոստիկաններու վրայ, մէկը սպաննուեցաւ, միւսը ծանրօրէն վիրաւորուած է:

ՊՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Խրուշչեւ – Ատենաուըր հանդիպում մը հաւանական կը նկատուի: Այս առիթով կառավարական բանբեր մը յայտարարեց թէ ներկայիս նման ծրագիր մը չկայ, բայց մերժեց յաւելեալ բացատրութիւններ տալ, ինչ որ կը նշանակէ թէ Պոն պաշտօնապէս դէմ չէ Ատենաուըր – Խրուշչեւ հանդիպումի մը հաւանականութեան:

ՓԱՆԱՄԱՅԻ մէջ կացութիւնը հանդարտած է եւ ամերիկացի զինուորները քաշուած են Ջրանցքի իրենց գօտիին մէջ:

ՓՈԼ – ՀԱՆՐԻ ՍՓԱՔ Պոնի մէջ խօսակցութիւններ ունեցաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանոյի հետ՝ Ատլանտեան Ուխտի յառաջիկայ ժողովին մասին. ինչպէս ծանօթ է, վերջերս այս հարցին շուրջ Սփաք խօսակցութիւններ ունեցած էր անգլիացի ղեկավարներու հետ, Լոնտոնի մէջ:

ՃԱՓՈՆՑԻ գիտնական մը՝ Փրոֆ. Համաօ Իւմեզաւա քանսերի դէմ երեք նոր դեղեր գտած է: 700 գիտնականներու առջեւ խօսք առնելով Իւմեզաւա ըսած է թէ փորձը կատարած է մուկերու վրայ եւ հիւանդութեան առաջքն առած: Մօտ ատենէն փորձը պիտի կատարէ հիւանդանոցի մը մէջ, մարդոց վրայ:

ԱՔՊՈՒԻ մէջ (Ալժերիա) կռիւի մը ընթացքին սպաննուած է ըմբոստներու զինուորական ղեկավարը՝ Միրա, որ Ամիրուշի յաջորդն էր: Սպաննուած են նաեւ իր երկու պահակները:

ՄԱՐՈՔԻ գահաժառանգ իշխան Մուլայ Հասան մօտ մէկ ժամ խորհրդակցեցաւ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ՝ ֆրանքօ-մարոքեան հարցերու մասին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութիւնը Ուրբաթ իրիկուն տօնեց Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 42րդ տարեդարձը, Միւթիւալիթէի մէջ: Տիւքլոյի նախագահութեան տակ, խօսք առած է Մորիս Թորէզ:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ բժիշկներ պատրաստած են «Ելեքթրոնիք Թոք» մը, որ կը կշռէ 25 քիլօ եւ երկու խողովակներով կը կապուի հիւանդին: Շուտով պիտի սկսի այս «Թոք»երուն առեւտրական պատրաստութիւնը: «Արուեստական Թոք»երէն շատ աժան պիտի արժէ ան, հակառակ անոր որ շատ աւելի գործնական է: Անգլիացիները եօթը տարիէ ի վեր կ'աշխատէին այս գործիքին վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 42րդ տարեդարձին նշանաբանն էր՝ «Ռուսեւամերիկեան բարեկամութիւն»:

ԱՇՈՒՆ

•

Դալուկ դաշտեր, մերկ անտառ ...
— Մահացողի տրխո՛ւր կեանք ...
Անձրեւ, քամի, սեւ կամար ...
— Սրտակտուր հեկեկանք:

Միգում շրջաց մի ցուրտ լոյս.
— Օ, արդեօք կա՞յ վերադարձ —
Մահացողի անզօր յոյս,
Վհատ սրտի տխուր հարց ...

Անուժ ցաւի ցուրտ կապար
Մահացողի տխուր կեանք.
— Անմխիթա՛ր, անսպա՛ռ.
Վհատութեան հեկեկանք ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Օր ըՕրին

ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ...

Կ'ապրինք ընկերվարական կարգերու տակ, նոյնիսկ քիչ մըն ալ աւելի ձախ, համայնավար վարչաձեւի դրացի: Երբեմն ալ կը խառնուինք ծայրայեղ ձախերուն, եւ կը փառաբանենք աշխատաւորութեան յաղթանակը:

Իրականութիւններ են ասոնք եւ բոլորս ալ կը մտածենք «Արքաները պատմութեան անցած են այլեւս»: Մնացողները, իրենց գահին վրայ, մատի վրայ կը համբուին եւ շատ անգամ անոնք աւելի ռամկավար կարգերու սիրահարներ են քան մենք:

Պիտի ըսէք թէ ասոնք բոլորին ծանօթ ճշմարտութիւններ են, մանաւանդ հաւատացած ենք որ այս յաղթանակը փոխած է ժողովուրդներու հոգեբանութիւնն ալ: Եւ ոչ ոքի աչքին արժէք ունին երբեմնի պալատներու բնակիչները: Պատմութեան անցան ոչ միայն իրենք թագակիրները, այլ եւ մոռցուած են անոնց ձեղխութիւնները ու բռնատիրութիւնները:

Կը կարծէ՞ք: Կարդացէք եւ դիտեցէք աշխարհի բոլոր լեզուներով հրատարակուող թերթերն ու պարբերականները, ամէնէն ծայրայեղ կարծիքներու եւ ամէնէն սուր ընկերային կարգերու պաշտպան, ամէնէն լուրջէն ամէնէն թեթեւսոլիկ հրատարակութիւնները: Ի՞նչ նկարներ, ի՞նչ յօդուածներ, ի՞նչ անապարանք, ի՞նչ եռանդ, ամէնքէն առաջ տալու իշխանուհիի մը կօշիկին գոյնը: Ապագայ թագուհիի մը մանեակին քարերուն տեսակն ու համրանքը: Թագակիր կամ ոչ՝ իշխանի մը նստելու, ուտելու, քալելու կերպը: Աւելորդ է թուել այն բոլոր մանրամասնութիւնները որոնք դուք ալ կը տեսնէք ու կը կարդաք: Երկարելու մարմաջը, շարժում մը չփախցնելու մոլութիւնը լրաբերներու հանապազօրեայ հացն է, զիրար կոխկռտելու գինով:

Ու հաւատալ թէ «Տեմոքրատ» ժողովուրդ ենք: Իշխանաւորները, անոնց պալատական նոխութիւնները, հազար ու մէկ գիշերներու առասպելական հարստութիւնները չեն խօսիր հիմա ժողովուրդներու հոգիին ու սրտին: Հաւատացէք, պարզ ինքնախաբութիւններ են: Բոլոր դարերու եւ բոլոր կարգերու տակ մարդը նոյն է, ծարաւի՝ ոսկիին ու պերճանքին, իշխանութեան եւ նոյնիսկ ... մենատիրութեան:

ՆՈՃԻ

ՎԵՐԱՄՇԱԿՈՒԱԾ "ՄԻ ԿԱԹԻԼ ՄԵՂՐԸ" ԵՒ "ԳԱՆՁԸ"

Երբ յայտնի քննադատ ողբացեալ Նիկոլ Աղբալեանի Գրական Քննադատական Երկերու առաջին հատորը կը թերթատէի, ուշադրութիւնս գրաւեց (էջ 192) Յովհ. Թումանեանի «Աղաւնու Վանքը» աւանդութեան մասին Ն. Աղբալեանի հետեւեալ պարբերութիւնը .— «Պիտի գայ ժամանակ, երբ հմուտներն աշխատին գտնել Յ. Թումանեանի ստեղծագործութեան աղբիւրները: Այդ հմուտներին օժանդակելու համար եմ գրած յետագայ մի քանի էջերը»: Եւ տասներկու էջերու մէջ, Հ. Մ. Չամչեանի Հայոց պատմութենէն մէջ կը բերէ աւանդութիւնը, որ յետոյ Յ. Թումանեան վերամշակումի ենթարկած է տալով «Աղաւնու Վանքը» գեղեցիկ աւանդավէպը :

Երբ կարդացի Ն. Աղբալեանի վերը յիշուած տողերը, ժամանակէ մը ի վեր մտքիս մէջ արդէն տեղ գտած նմանօրինակ ստեղծագործութեան մը մասին խորհեցայ յետագայ տողերը գրի առնել Յ. Թումանեանի աւանդութիւններուն աղբիւրները գտնելու համար:

Ինծի ծանօթ էր Յ. Թումանեանի «Մի կաթիլ մեղր» աւանդութիւնը, զոր բանաստեղծը գեղեցկօրէն մշակած ու ներկայացուցած էր իբրեւ մանկական-պատանեկական գրականութիւն: Անոյշի հեղինակը այդ աւանդութիւնը առած է Վարդան Այգեկցիի Աղուէսագիրքէն: Վարդան Այգեկցիին վերագրուած են չորս հարիւրի չափ առակներ: Անոնցմէ շատերը յօրիներ է ժողովուրդը, ինչպէս որ նոյն ժողովուրդը յօրիներ, ստեղծագործեր է Ակնայ անմահ անտունիները, որոնք վերագրուած են Նահապետ Քուչակի :

Այդ առակներէն մէկն է «Մի կաթիլ մեղր»ը ժողովրդական աւանդութիւնը, որ Վարդան Այգեկցիի Աղուեսագիրքին մէջ հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ, վերնագիր ունենալով՝
Կաթ մեղու պատճառ պատերազմի :

Բնագիրը արեւելահայ բարբառով գրուած, կ'առնենք Պետհրատի 1955ին Երեւանի մէջ հրատարակած Աղուեսագիրքէն, տասը հազար օրինակ տպուած, որուն յառաջաբանը իբրեւ կենսագրութիւն ու ուսումնասիրութիւն գրած է Ակսել Բակունց տասներկու էջերու մէջ, մանրամասնօրէն :

Ահաւասիկ այդ բնագիրը .—

«Մի մարդ խանութ ունէր եւ մեղր էր ծախում եւ մեղրից մի կաթ (կաթիլ) կաթեց գետնին եւ մի պիծակ նստեց կաթի վրայ եւ կատուն վազեց եւ պիծակին առաւ եւ նրանից յետոյ շունը վազեց եւ կատուին առաւ եւ խանութի տէրը շանը զարկեց եւ սպանեց: Եւ այն գիւղին դրացի մի գիւղ կար եւ շունն այդ գիւղից էր: Երբ շան տէրը իմացաւ, թէ խանութպանն սպանել է իր շանը, այն ժամանակ եկաւ եւ սպանեց խանութպանին: Յետոյ երկու կողմից վեր կացան գիւղացիք եւ միմեանց հետ պատերազմ արին եւ նրանց միջեւ կոտորած եղաւ եւ երկու կողմից կենդանի մնաց մի մարդ՝ մի կաթ մեղրի համար»:

Յ. Թումանեան այս աւանդութիւնը առնելով, վերածած է գեղեցիկ քերթուած-վէպի մը, ի գործ դնելով տաղաչափութեան արուեստը, իրեն յատուկ յաջողութեամբ: Անշուշտ ան ստիպուած էր դէպքերը ընդարձակել, խօսակցութիւններ ստեղծել, եւ խորհրդածութիւններով համեմել ամբողջութիւնը, հետեւեալ ձեւով եզրակացնելով .—

Կըրակն ընկաւ շէն ու քաղաք ,
Արիւն, աւեր, ճիչ, աղաղակ ,
Ամէն կողմից սարսափ ու բօթ ,
Ամէն կողմից մեռելի հոտ ...

Ամառ, ձըմեռ ,
Ողջ տարիներ ,
Մշակն անբան,
Դաշտերն անցան,

Եւ կըռիւը չըդադարած,
Սովը եկաւ համատարած:
Սովը եկաւ — սովի հետ ցաւ.
Ծաղկած երկիրն ամայացաւ ...
Իսկ մնացած մարդիկ իրար
Հարցնում էին սարսափահար ,
Թէ ո՞րտեղից արդեօք ծագեց
Էս ընդհանուր աղէտը մեծ :

Թէ՛ առակախօս Վարդան Այգեկցիի եւ թէ վերամշակող Յովհ. Թումանեանի նպատակն է ցոյց տալ թէ ի՞նչպէս յաճախ ամէնէն աննշան պատճառով մը կռիւ կը ծագի, յանգելու համար ընդհանուր պատերազմի: Արդի մարդկութիւնը դժբախտաբար բաւական տխուր փորձառութիւն ունի այդ մասին :

×

Քանի որ աւանդավէպերը օգտագործելու եւ վերամշակելու արուեստին մասին կը խօսինք, ուրիշ օրինակ մը եւս: 1958ին Երեւանի Պետհրատը լոյս ընծայած է Ա. Շիրոյեանի «Առակներ եւ Առածներ» անունով գրքոյկը, տասը հազար օրինակով: Գրքոյկը կը պարունակէ տասնըչորս առակներ, պատկերազարդ: Մեղի եւ ընթերցողներուն շատ ծանօթ մէկ առակը, «Կտակ Վասն Գանձի» առնուած է Վարդան Այգեկցիի «Աղուեսագիրք»էն, նոր վերնագրով մը՝ «Թանկագին գանձը»: Ա. Շիրոյեան, ինչպէս Յովհ. Թումանեան յիշատակութիւնը չեն ըներ իրենց աղբիւրին:

Վարդան Այգեկցիին առակը հետեւեալն է .—

«Մի իմաստուն եւ աղքատ մարդ ունէր ծոյլ որդիներ: Մահուան ժամին նա կանչեց որդիներին եւ ասաց. «ով զաւակներ, իմ նախնիները շատ գանձ են թաղել մեր այգում եւ ես ձեզ ցոյց չեմ տայ նրա տեղը: Այդ գանձը կը գտնի նա, ով շատ աշխատի եւ խոր փորի»: Եւ հօր մահից յետոյ որդիներն սկսեցին աշխատել մեծ եռանդով եւ խորադոյն էին փորում, որովհետեւ իւրաքանչիւրն աշխատում էր, որ ինքն գտնի գանձը: Եւ այգին սկսեց աճել եւ զօրանալ եւ առատ բերք տուեց եւ նրանց հարստացրեց գանձերով» :

Ա. Շիրոյեան ոտանաւորի վերածելով, հետեւեալ ձեւով կուտայ Վարդան Այգեկցիի այդ առակը, «Թանկագին գանձը» խորագրով .—

Աշխատասէր մի այգեպան
Այգի դարձրեց հողն իր խոպան
Ու վերահաս մահուան օրին
Կանչեց իր ծոյլ որդիներին :
— Ո՛վ զաւակնե՛ր,— ասաց նրանց. —
Չլքէք այս հողն իմ սիրած,
Այստեղ գանձ կայ ոսկի թաքում .
Թէ որտեղ է, ձեզ չեմ ասում:
Ով որ խորը փորի հողը,
Նա կը լինի գանձ գտնողը :
Ասաց, մեռաւ: Որդիները
Կարծեցին, որ իրենց հերը
Մեծ գանձ ունի հողում թաքած
Եւ ծոյլ, անգործ կեանքը թողած
Մեծ եռանդով կպան գործի :
(Ո՞վ չի ուզում բախտն իր փորձի) :

Աշխատեցին ամբողջ տարին,
Այգին տուեց բերքն ու բարին,
Լցրեց մառանն ու տները :
Նոր հասկացան որդիները,
Որ գանձ ունի իրենց հողը :
Աշխատանքն է գանձ տուողը :

Զգալի տարբերութիւններով հայերէնի դասագիրքերուն մէջն ալ այս աւանդավէպը տրուած է աշակերտներուն, զանոնք աշխատութեան մղելու համար :

×

Ո՞վ էր Վարդան Այգեկցի վանականը, որուն անունով ծանօթ են միջնադարեան հայ առակներուն եւ մանրավէպերուն ձեռագիր ժողովածուները: 1668ին Ամսթերտամի մէջ կը տպագրուի հայ առակներու առաջին ժողովածուն, «Գիրք աշխարհաց եւ առասպելաբանութեանց, որ է Աղուէսագիրք» անունով: Իր քարոզներուն մէջ, Վարդան Այգեկցի իբրեւ ծննդավայր կը յիշատակէ Մարաթօն կամ Ցարաթօն, որ Հալէպի մօտ աւան մըն էր: Եւ որովհետեւ Վարդան աշխարհիկ կեանքը կը թողու եւ Անտիոքի մենակեաց անապատականներու Այգին կամ Այգի կոչուած վայրը կը քաշուի, իր անունն ալ այդ տեղէն կ'առնէ, 1220 թուին ալ Դրազարկի վանքին մէջ է, ուր գրած է նաեւ առակներ եւ անոնց մեկնութիւնը: Մահուան թուականը յայտնի չէ: Ինք իր մասին գրած է թէ «ծերութիւնը եւ երկարատեւ ցաւերը կուրացուցին իմ միտքը եւ աչքերը»: Ն. Մառի համաձայն, որ 1899ին երեք հատորներով հազարէ աւելի էջեր պարունակող ուսումնասիրութիւն մը լոյս ընծայած է «Հայոց միջնադարեան առակներուն մասին», Վարդան Այգեկցին, կ'ըսէ, 13րդ դարու 10ական թուականներուն կ'ապրէր տակաւին :

Շատ շահեկան նիւթ մըն է Միջնադարեան Հայ Առակներու ուսումնասիրութիւնը, որուն հողը կը յանձնուի բանասիրական աշխատութիւններով հետաքրքրուող մասնագէտներուն :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ԱԼԹՈՆԱՅԻ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿԵԱԼՆԵՐԸ

(ԺԱՆ - ՓՈԼ ՍԱՐԹՐ)

Ժան - Փոլ Սարթրի ստեղծագործութիւնը կը բաժնուի երեք մասի .— Փիլիսոփայութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ ... փիլիսոփայութիւն :

Տաղանդաւոր գրագէտը պէտք չէ մոռնայ սակայն, թէ փիլիսոփայութիւնը՝ իբրեւ զուտ գիտութիւն, ոչ եւս է Նիցշէէն ի վեր :

Քսաներորդ այս դարուն, որ խրապաշտ է, փիլիսոփայութիւնը կը մեռնի հոն՝ ուր «փիլիսոփա»ներ կան: Ընդհակառակն, դա՛րն է որ կը քալէ դէպի փիլիսոփայութիւն, փիլիսոփայութիւն մը սակայն՝ որ ինքն իր մէջ ու ինքն իրմով կը կազմուի, ինչպէս բնութիւնը՝ որ չի փոխուիր, բայց կ'ապրի .— Մէկ եւ մէկ՝ Մէ՛կ կ'ընեն. գաղափարը նոր չէ, բայց կրկնուած է Ժան - Փոլ Սարթրի կողմէ, անոր մէջ խտացնելու համար բովանդակ ողբերգութիւնը մեր դարուն :

Որո՞նք են սակայն այս արգելափակեալները:

Ալթոնա փոքր քաղաք մըն է, Համպուրկի մօտ: Ապարանքի մը մէջ կ'ապրի Ֆոն Կերլախ մեծահարուստ ընտանիքը, որ Եւրոպայի մեծագոյն ճարտարարուեստներէն մէկուն տէրն է. 120 շինարաններ կը գործեն իր հաշւոյն :

Ընտանիքին անդամները .— Հայրը՝ որ կոկորդի խլիրդ ունի եւ վեց ամիսէն պիտի մեռնի: Փոքր տղան՝ Վերներ եւ իր կինը: Աղջիկը՝ Լենի եւ մեծ տղան՝ Ֆրանց :

Պարզ, շա՜տ պարզ է նիւթը .— Բ. Աշխարհամարտէն ետք Ֆրանց ռուսական ճակատներէն փախելով հասած է տուն եւ արգելափակուած՝ խցիկի մը մէջ: 13 տարիէ ի վեր հոն է եւ ոչ ոք կ'ընդունի, բացի քրոջմէն ...

Հայրը կ'ուզէ որ իր մահէն ետք զաւակները մնան տան մէջ: Կ'ուզէ տեսնել նաեւ մեծ տղան, որ 13 տարիէ ի վեր կը մերժէ իր խցիկէն դուրս ելլել :

Վերների կինը կեսրայրին հետ դաշնակցելով պիտի յաջողի դուրս բերել Ֆրանցը եւ պատմութիւնը պիտի վերջանայ հօր եւ Ֆրանցի մահով ...:

Որքան պարզ է նիւթը՝ այնքան խրթին է մեկնաբանութիւնը :

Սարթրի փիլիսոփայութիւնը քաղաքական է: Փորձած է պատկերացնել քաղաքական երեւոյթ մը՝ պատերազմը եւ անոր հետեւանքները:

Կը ներկայացնէ նաեւ գերմանական հոգեբանութիւնը. հպարտ, ռազմապաշտ, ազգայնական ժողովուրդի հոգեբանութիւն: Բայց ... այսահար հերոսներ գրուած է՝ իր ըսելիքներուն համար: Սարթրը չի հաւատար ընկերային փիլիսոփայութեան եւ ճիշդ այդ պատճառով չի խորանար այն մարդին մէջ՝ որ կը կոչուի ընկերային հոգեբանութիւն :

Իր մտահոգութիւնները քաղաքական են միայն, որուն կը կապէ հասարակ նիւթապաշտութիւն մը (մաթերիալիզմ):

Հայր Կերլախ իր կալուածներէն մէկը տուած է Նացիներուն, որպէսզի կեդրոնացման կայանի մը վերածուի: Եթէ ինք չտար՝ ուրիշ մը պիտի տար, հետեւաբար իր շահը կը պահանջէր որ առաջարկը ընդունի :

Ֆրանց, 13 տարիէ ի վեր արգելափակուած այսահարը շարունակ կը կրկնէ թէ Գերմանիա պատերազմը պէտք է շահէր ...: Ամբողջ գործողութիւնը կեդրոնացուած է գրեթէ Ֆրանցի վրայ, որուն դերը ստանձնած է Սերժ Ռէճիանի եւ կը կատարէ անթերի մեկնաբանութեամբ :

— Գերմանիա պատերազմը պէտք է շահէր ...

Ժան - Փոլ Սարթրի քաղաքական մըտ—

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Թ.

— Ի՞նչ ունիմ, Աստուած իմ, խորհեցաւ ինքնին ու մէկէն ախորժակը անհետացաւ. կոկորդը կը սեղմուէր, կզակը կարկամած մնաց եւ ձեռքը ճակտին տարաւ մեքենաբար, գլուխը կրակի պէս տաք էր: Գրեթէ տաժանքով քանի մը կաթիլ ջրախառն գինի խմեց եւ գլուխը աթոռին յենակին կռթնցուցած պահ մը հանգչեցաւ, բայց գրեթէ անմիջապէս իր մտահոգութեան յաջորդեց յիմարական ուրախութիւն մը, աչքերը խոնաւցան փղձկումէն, կուրծքը ուռեցաւ հպարտութեամբ եւ ինքնիրեն մրմնջեց .

— Ահ, երկունքի տառապանքները, Աստուած իմ :

Իրաւամբ այդ միջոցին կարծես միտքը լուսաւորուած էր անօրինակ ճառագայթով մը. գաղափարներ, զգայնութիւններ եւ տպաւորութիւններ կը խուժէին նախ քաոսական վիճակի մը մէջ, յետոյ յստակ եւ մեկին՝ ապրուած կեանքի էջեր, հեռաւորութեան եւ կամ անցեալին գաղափարով իտէալացած, գիւղանկարներ, սիլուէթներ, եղելութիւններ եւ նոյնիսկ տարտամ եւ հեռաւոր շարժումներ, որոնք իր գերագրգռուած մտքին մէջ մեծ համեմատութիւններ կ'առնէին, եւ անոնք ամէնքը լուսաւորուած էին իր Եսին, որ արեւի պէս կեանք կուտար անոնց, մէկիկ մէկիկ, մաղուելով, բաղդատուելով եւ խոշորնալով իր տպաւորութիւններուն՝ իր հոգիին զգայնութիւններուն զօրութիւնով :

Ինչ որ ինք տեսած էր եւ ինչ որ, ամէնէն չնչիններն ալ, որ իր ուշադրութիւնը գրաւած էին նոյնիսկ անգիտակցաբար, նուիրական կը դառնային իրեն համար եւ չէր ուզեր անոնցմէ ոչ մէկը կորսնցնել. այդ ժամուն իրեն կը թուէր, թէ ոչ ոք իրեն պէս նայած էր արտաքին աշխարհին վրայ եւ իր կրած տպաւորութիւնները իր հանճարին ամենակարողութեամբը բոլորովին ինքնատիպ, անօրինակ եւ նոյնիսկ գերմարդկային կը թուէին :

Ցնցումի այս արբեցութեան մէջ խորին վիշտ մը կը գալարէր իր հոգին. Նիւթապէս անկարելի էր այդ միջոցին իր մտքէն անցածները անմիջապէս արձանագրել թուղթին վրայ :

Բոլոր կեղծ հանճարներուն պէս՝ իր պատրանքը կատարեալ եղաւ. ընաւ մտքէն չանցուց, թէ իր ուղեղին տենդէն առաջ եկած երեւութական եւ վաղանցիկ կարողութիւն մըն էր զգացածը, գրեթէ տագնապ մը, որուն փուլերը սակայն պիտի կառչէին այլ եւս իր մտքին եւ իր սեւեռեալ գաղափարը պիտի ըլլային:

Առանց ժամանակ կորսնցնելու կանչեց կարսոնը եւ սեղանի սպասները վերցնել տալով թուղթ եւ գրիչ ուզեց. այն գիշերուան թավէրնի յաճախորդները զարմանքով տեսան այս եզական երիտասարդը, որ առանց շուրջը նայելու, գրեթէ վերացած կը գրէր անընդհատ :

Բայց վերջապէս իր ուղեղին տենդը մարեցաւ եւ յանկարծ պարապ զգաց ինքզինքը. թեթեւ սարսուռ մը ողնայարին վրայէն սողոսկելով կ'անցնէր եւ զինքը կը ցնցէր երբեմն, հապճեպով թուղթերը հաւաքեց, խնամքով դրաւ կարմիր մարոքէնէ թղթապանակին մէջ եւ մեկնեցաւ :

Դուրսի օդը ատեն մը աւելի կազդուրեց զինքը, բայց այտերուն վրայ դեռ հիւանդագին կարմրութիւն մը կար եւ իր անդամներուն մէջ տեսակ մը անախորժ ծանրութիւն կը զգար, իբր թէ թմրած ըլլային :

Սորպոնի փողոցին անկիւնը հանդիպեցաւ Սուրէն Սահակեանին, որ իր սովորական շարժումով երկու սրունքներուն վրայ թեթեւ մը տատանելով, իր յուսահատած աչքերը դարձուց իր վրայ, այնպիսի սեւեռումով մը, որուն մէջ չէր կարելի հասկնալ ցա՞ւ թէ հեգնութիւն կար :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(28 Շար.)

քերուն մեծ մասը կ՚արտայայտուի Ֆրանցի բերնով :

Հայրը (Ֆերնան Լըտու) մերթ ընդ մերթ կը կրկնէ.— Պարտուողը կը շահի կամ՝ շահողը կը պարտուի :

Քաղաքական խօսակցութեանց կը խառնուին յաճախ Լենի (Մարի – Օլիվիէ), Վերներ (Ռոպէր Մոնքատ) եւ այս վերջինին կինը՝ Եոհաննա (Էվլին Րէ):

Սկեպտիկ է մէկը, կամ՝ յուսախաբ.— Հիթլէր, Կէօրինկ ոճրագործներ էին:

Տարբեր կարծիք ունի միւսը.— Կէօրի՞նկն էր որ հիւլէական ռումբը նետեց Հիրոշիմայի վրայ ...

Յաղթականները աւելի մեծ ոճրագործներ կը նկատուին քան պարտուողները : Այսինքն՝ ոճիրը միշտ գոյութիւն ունի, յաղթական ըլլալ թէ պարտուած :

Ինչպէս կը տեսնուի, գործ ունինք 20րդ դարու, յետպատերազմեան ընտանիքի մը հետ, որուն անդամներէն մէկը ճակատէն վերադարձած է :

Բայց ի՞նչ պատկերներ կան, որոնց առջեւ հանդիսատեսը կը մտածէ թէ կ՚ապրի ... երկու հարիւր տարի առաջ : Հայրը, վստահ ըլլալու համար թէ զաւակները իր մահէն յետոյ պապենական տան մէջ պիտի բնակին՝ կ՚ուզէ որ երդում ընեն Աւետարանին վրայ ...

Պատերազմը, որ ամէն սրբութիւն քանդեց, ամէնէն ազնիւ հոգիները խաթարեց, Աւետարա՞նը պիտի ձգէր իբրեւ սրբութիւն :

Խորհրդապաշտ այս պատկերին քով կը տեսնենք գերիրապաշտ պատկեր մը, որ ոչ միայն համապատասխան է մեր դարուն, այլեւ իբրեւ մտածելակերպ, կ՚երթայ շատ դարեր դէպի առաջ, կամ շա՞տ դէպի ետ, հասնելով մինչեւ նախամարդը ... օրինակ՝ երբ քոյրը կը կենակցի եղբօր հետ : Կամ Եոհաննայի մէկ արտայայտութիւնը իր ամուսնին՝ երբ կ՚երթայ Ֆրանցը, տագրը տեսնելու ...:

Ճիշդ է որ երկու գաղափարներու հերոսները տարբեր են, բայց պէտք չէ մոռնալ թէ նոյն միջավայրին մէջ կ՚ապրին եւ նոյն ընտանիքի անդամներ են :

Ամէն պարագայի մէջ այս թատերգութիւնը շահեկան է անոնց համար՝ որոնք կը հետաքրքրուին ժամանակակից իմացական շարժումներով : Կրնան թեր ըլլալ կամ դէմ, դժուա՞ր է սակայն դէմ չըլլալ, որքան ալ Սարթր մը ըլլայ անոր հեղինակը :

Փիլիսոփայութիւնը ինքնին անսահման գիտութիւն մըն է : Փիլիսոփայութեամբ պարապողները չեն կրցած, չեն կրնար ճշդել իրենց սահմանները, ինչ որ ենթականները կ՚առաջնորդէ գաղափարներու հակասութեան : Հետեւաբար, բնական է որ նիւթապաշտ Սարթրը երբեմն կը դառնայ կատարեալ գաղափարապաշտ (իտէալիստ), հակասութենէ հակասութիւն երթալով :

Ա. Պ.

ԱԳՌԱՒՆԵՐԸ

Արդէն երկու հայ դպրոցներէ փախած էի: Եւ Մխիթարի մէջ ալ, միայն հայ աղջիկներու երկու վարժարան կար, կը կարծէի :

Պահ մը յոյսը ունեցայ որ ազատած էի դպրոց երթալէ: Ծնողքս կը թուէր թէ զիս ազատ պիտի թողուն: Ի՞նչ հրաշալի բան :

Մեր պարտէզներուն մէջ կը վազվռտէի, հօրս դպրոցին փոքր տղոցը հետ: Ազատութեան անհուն սէրս այդ օրերէն մնացած է մէջս ... Այլեւս տարտամ ձեւով մը կը յիշէի միայն Մէզպուրեան վարժարանին հեռաւոր կարմիր շէնքը : Եւ աւելի մօտը, Ս. Խաչ դպրոցին մանկապարտէզը :

Երկու դպրոցներէն ալ ամէնէն շատ կը յիշէի տաք կէս օրէ վերջեր, ուր անհամար ճանճեր կը բզզային մեր շուրջը : Նաեւ, սեղանին առջեւ նստած յուսահատ վարժուհիին տժգոյն դէմքը: Եւ օրեր, որոնք երբեք իրիկուն ըլլալու միտք չունէին: Երկու դպրոցներէն ալ, այդ տեսակ օրեր փախած եմ:

Եւ ի՞նչ հրաշալի բան էր, այլեւս ազատ ըլլալ ... Ուզածս ընել ... Նոյն իսկ, կարծես, աշխարհին վրայէն, ճանճերը անհետացած էին ...

Բայց ո՞ր լաւ բանը բրէր այս աշխարհի վրայ :

Եւ աշնանային, չարաբաստիկ առաւօտ մը, երբ երջանիկ, սանդուխներէն վար կը գլտորէի, երթալ պարտէզներուն մէջ կորսուելու համար, յանկարծ մայրիկիս ձայնը լսեցի որ, տիրաբար կը կանչէր : Հասկցայ թէ նոր բանի մը առջեւ էի կեանքիս մէջ:

Եւ այդպէս է որ, մայրիկս թեւէս բռնելով, առաւ տարաւ զիս, մօտիկ Ամերիկեան վարժարանը, որուն մասին, ազատ օրերուն, երբեք խորհած չէի : Ատիկա վերջնական կուռան մը կը թուէր իր անգութ աղջկան ...

Բայց անկէ ալ փորձ մը ըրի փախչելու, մէկ ուրիշ տաք կէսօրէ վերջ մը, երբ դարձեալ ճանճեր կը բզզային դասարանին մէջ :

Բայց անյաջող անցաւ: Սեւ – Լեռնցի հսկայ դռնապանը, այդ ժամուն եւ առանց գլխարկի վիճակէս կասկածելով, նաեւ անճարակ փախստականի անորոշ վազքէս, բռնեց թեւէս ուժով մը, եւ տարաւ շիտակ զիս վախցնող վարժուհիին : Կրնամ ըսել թէ այդ անուս Սեւ – Լեռնցի դռնապանը եղած է իմ նախնական կրթութեանս պատճառը :

Այդ դէպքէն ետքը, ալ անգամ մըն ալ մտքէս չանցաւ դպրոցէ փախչիլ ...

×

Եւ այսպէս, Սեւ –Լեռնցի դռնապանին աչալուրջ հսկողութեան եւ բարեկամ ժպիտին տակ, կը շարունակէի յաճախել Ամերիկեան վարժարանը: Եւ իրիկունները, տանելին, ամէնուն հետ դպրոցէն մեկնիլը, բարի աղջկան պէս, գիրքերս թեւիս տակ եւ գլխարկս գլուխս, եւ դռնապանին յաղթական նայիլս այդ տեթիւ, ինծի պատուոյ խնդիր ըրի :

Ու երթալով՝ այնքան խելօքցայ, այնքան խելօքցայ որ կարծես փոքրիկ սրբուհի մըն էի, ճերմակ մուսլինէ գոգնոցիս տակ ...

×

Այդ ատենները կը բնակէինք քարէ ճերմակ տուն մը, Սկիւտարի գագաթին վրայ: Անկէ ամբողջ Պոլիսը կ՚երեւար, եւ Մարմարան մինչեւ բացերը :

Բզզացող ճանճերով ամառը շուտով անցաւ, եւ խիստ ձմեռ մը սկսաւ :

Մանկապարտէզէն բարձրանալով, նախակրթարանին առաջին դասարանը անցայ : Գիշերները, տունը, բազմոցին վրայ ծալապատիկ նստած, ուշադրութեամբ դասերս կը սորվէի, զարմանքէ զարմանք պտըտցնելով ծնողքս: Դպրոցին մէջ, բարի վարքի մետալը կախուած էր միշտ կուրծքէս, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով Սեւ – Լեռնցի դռնապանին, որ իրաւամբ, իր գործը կը նկատէր զիս խելօքցուցած ըլլալը ...

Եւ ամիս մըն ալ, երբ ձախողանքի մը հետեւանքով, այդ մետալը չտրուեցաւ ինծի, հինգ օր գիշեր ցերեկ լացի, պատուհաններուն առջեւը, ձեղնայարկին անկիւնները, այնքան շատ, որ մայրիկս սկսաւ փնտռել դպրոցներէն փախած օրերս, երբ երջանիկ էի :

Բայց, բոլոր հոգերուս մէջ, առաւօտները տունէն դպրոց չկարողանալ հասնիլս էր: Հակառակ ջանքերուս, միշտ ուշ կը մնայի :

Դռնապանը սկսած էր շատ դժգոհ նայիլ երեսս, եւ ատոր համար ալ բարի վարքի մետալը կորսնցնելու վրայ էի ամէն ամիս ...

Շատ դժբախտ էի :

×

Կը քնանայի մեր տանը ամէնէն շատ հորիզոն տեսնող սենեակին մէջ եւ անկողինս դրուած էր պատուհանին առջեւ : Այդ պատուհանէն, դիտած էի, որ ագռաւներու խումբ երամներ, ամէն առաւօտ, միեւնոյն ժամուն, կը մեկնէին հեռաւոր Թրքական գերեզմաննոցին նոճիներէն, կ՚անցնէին պատուհանիս ճիշդ քովէն, երթալու ուրիշ գերեզմաննոց մը օրուան համար, եւ իրիկունը, միշտ միեւնոյն ժամուն, դարձեալ կը վերադառնային Սկիւտարի Թրքական գերեզմաննոցին սեւ նոճիները, գիշերը անցընելու:

Եւ օր մըն ալ գիտցայ որ, առաւօտները, ագռաւներուն անցնելուն ատենը ելլելով անկողինէս եւ անմիջապէս պատրաստուելով, զարմանալի ճշդութեամբ կը հասնէի դպրոց ...

Եւ հիմա այդ ագռաւները դարձան կեանքիս ամէնէն մեծ օժանդակները : Բոլոր ժամացոյցները այլեւս գոյութիւն չունէին ինծի համար: Գիշեր ցերեկ ագռաւներուն մասին կը մտածէի :

Եւ առաւօտուն, անմիջապէս որ արթննայի, կը դառնայի պատուհանին եւ կը սպասէի անքթիթ, ագռաւներուն գալուստին: Երբ գային, կը ցատկէի անկողինէս, եւ յաջողութիւնս միշտ կատարեալ էր :

Բայց, երբեմն առաւօտները — մեծ յուսահատութեան առաւօտներ — ոչ մէկ ագռաւ երկինքին, ոչ ալ հորիզոնին վրայ: Ամայութիւն :

Ո՞ւր էին ագռաւները: Անցա՞ծ էին արդէն: Որքա՞ն ատեն է գացած էին:

Մեծ իրարանցում մը կը հանէի տանը մէջ ագռաւները ո՞ւր էին:

Տանը չորս կողմը պատշգամներէն մէկէն միւսը կը վազէի, խենթեցած, եւ խենթեցնելով բոլորը: Ագռաւները ո՞ւր էին: Ագռաւները ո՞ւր էին :

Եւ առաւօտ մը, երբ անոնց կորուստին պատճառով, սաստիկ ուշ կը ներկայանայի դասարան, վարժուհին զիս իր քով կանչեց եւ ըսաւ.—

— «Դուն շատ լաւ աշակերտ մը եղար: Խելօք ես, դասերդ կը սորվիս, Բայց ի՞նչ է այս քու ուշ մնալուդ պատճառը :»

Այն ատեն, դողահար, եւ դասարանին ընդհանուր զարմանքին եւ խնդուքին մէջ՝ պատասխանեցի.—

— «Ագռաւները, Օրիորդ, ագռաւները չեկան ...»:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Երիտասարդ եւ տաղանդաւոր Հայուհի մը Օր. Իսէն Բամպուքճեան, Իտալիոյ մէջ, արժանացած է Վերչելլի դաշնակի միջազգային Բ. մրցանակին: Դատական կազմը առաջին մրցանակը չէ տուած, այս ձեւով մեր հայրենակցուհին առաջին տեղը դրուած է Եւրոպայի բոլոր ժամանակցող կիներուն :

Բնիկ Թուլոնցի, Օր. Բամպուքճեան արժանացած է տեղական եւ շրջակայ մամուլի լայն գնահատանքին: Քսանամեայ արուեստագիտուհին առաջին մրցանակը ստացած է Թուլոնի պետական երաժշտանոցին, ապա 1955ին անցած է Փարիզ, ուր եւս 1958ին ստացած է Պետական Երաժշտանոցին առաջին մրցանակը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ, ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան: Մայիս – Յունիս, 1959, Թիւ 209 – 10: Խմբագիր՝ Շ. Նարդունի: Հասցէ՝ «ՅԱՌԱՋ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առտուն կանուխ, դպրոցին դասատուները, որոնց չորս հինգ ամսական տալիք ունէր Կոստանեան, վազեցին զեղ եկան, զուինտ եւ շնչասպառ :

— Աման, աս փարանիս ընտո՞ր ազատենք, կ՚ըսէին խեղճերը իրարու :

Իրենց շուարմանը մէջ, նախ շունչերնին դպրոցը առին, որ կը շարունակէր գոց մնալ եւ որուն դրանը առջեւ պտտան տնտես աղբարը, վեր վար փողոցին երկայնքը չափելով մտածկոտ, ձեռքերը ետին կապած, Կոստանեան կրթարանին կապոյտ համազգեստը դեռ վրան, մարտաշունչ պեխերը ալ վար ինկած: Մարդուկը որ երկու տարի անդադար այդ շէնքին պահպանութիւնը կատարած էր, դեռ կը յամառէր չհեռանալ անկէ, իր կարեւորութիւնը անոր մէջ եւ հիմակ ալ ղուրը, անոր շուրջը դառնալով: «Միւսիւ»ին վրայ իր տարապայման հաւատքին կրթնած՝ հակառակ բոլոր զրուածներուն եւ ըսուածներուն, կը շարունակէր սպասել անոր:

Վարժապետները վրան վազեցին :

— Տնտես աղբար, լո՞ւր մը, բա՞ն մը, աման ...

Ճանըմ, ատոնք սուտ հավատիսներ են, ըսաւ մարդը կանդ առնելով ... կարեւորութիւն մի տաք, համբերեցէք, միւսիւն պիտի գայ. անանկ չըլլայ նէ ես խենդ եմ քի հոս պտըտիմ ...

Մարդուն վստահելի, հաստատակամ խօսուածքէն՝ դասատուները պահ մը այնքան ազդուեցան որ «Արեւմուտք»ի տուած լուրին վրայ կասկած մը մտաւ ներսերնին: Պարապ տեղը մարդ այդքան հեղինակօրէն չէր խօսեր: Տնտեսը, կռնակը դարձնելով, շարունակեց իր վեր վար պտոյտը: Անոր անյեղլի հաւատքը՝ խորհուրդով մը աջողուած՝ պատկառանք կուտար խեղճ դասատուներուն, որոնք վայրկեան մը նորէն կեցուցին ձայն :

— Տնտես աղբար, Պ. Կոստանեանը քեզի նամա՞կ մը, բա՞ն մը գրած է, հարցուց մէջերնէն մէկը, ակնածանքով :

— Նամա՞կը ինչ է, ես ո՞վ եմ քի ինծի նամակ պիտի գրէ ...

— Անանկ է նէ ո՞ւրկէ գիտես որ պիտի գայ ...

— Ճանըմ հիչ չիգայ կ՚ըլլա՞յ, պոռաց զաւառացին եւ վերսկսաւ իր վեր վար ճեմքը:

Դասատուները, հեռանալով, փողոցին անկիւնը խորհուրդ մը գումարեցին:

— Խօսքին կարճը, ըսաւ մէկը, աս մարդը գայ չգայ, մենք մեր փարան կը ճանչնանք. հիմա կ՚ելլանք խնամակալութեան ատենապետին տունը կ՚երթանք. փարանիս կ՚ուզենք ...

— Երթանք, ըսին միւսները, եւ ամէնքը մէկ Ք...եան էֆէնտիի տունը գացին:

Հոն, սակայն, ամենազէշ ընդունելութիւն մը կը սպասէր իրենց: Ք...եան էֆէնտի, գիշերը, անկողինին մէջ, պառկելուն եւ անկողմնակալ ակնարկ մը նետելով Կոստանեանի պատմութեան վրայ, աս եզրակացութեան յանգեր էր վերջապէս թէ աս մարդը իրաւ խարեբայ մը, տապախաւ մըն էր եւ թէ ինք եւ իր բարեկամները անոր ճամարտակութիւններուն զոհ գացած էին ծիծաղելի ապուշութեամբ մը: Եւ իրաւունք տուաւ Թագէոս աղա Մերկերեանին, անոր վրայ հիացաւ իսկ:

Իր յետադարձ ակնարկին առջեւէն անցան բոլոր գումարները, զորս աս մարդը իրենցմէ ղոզցած էր: Բարկացած, կատղած արթնցաւ Ք...եան էֆ. եւ բուռն կշտամբանք մը ուղղեց նախ իր զաւկին որ աս աւազակը իրենց տունը բերած էն առջի օրը, բոլոր աղէտին սկզբնապատճառը դառնալով: Այս տրամադրութեան մէջ էր Ք...եան էֆ. երբոր դասատուները ներկայացան իրենց պահանջները ուզելու: Նախկին ատենապետը, ներսիդին ամբարուած բոլոր ժահրը հէք մարդոցը վրայ թափեց: Մէկիկ մէկիկ թեւերնէն բռնելով դուրս ըրաւ.

— Ձէ՞ք խօսիր պէ, չէ՞ք ամչնար, կը պոռար, տուածներս չօղտե՞ց. գացէք իրմէ ուզեցէք ...

Դասատուները, ափիբերան, առին քալեցին : Առաջին խուլքնին երբ որ անցաւ, մէջերնէն մէկը փիլիսոփայական առաջարկ մը ըրաւ որ պզտիկ վարանումէ մը ետքը ընդունեցաւ միաձայնութեամբ:

— Տղաք, ըսաւ, աս մեր տանելիքներուն վրայէն եկէք աս աղբիւրէն ջուր մը խմենք :

Եւ ջուրը խմելով՝ ելան գացին, գրեթէ սփոփուած ...

Շաբաթ մը ետքը խնամակալութեան քանի մը անդամներ բացին վարժարանին դռները, դրասեղանները, դպրոցական գոյքերը դուրս հանեցին, պարպեցին դպրոցը, հակառակ ընդդիմութեանը տնտես աղբօր, որ կը պնդէր թէ միւսիւն պիտի գար եւ եղածը տեսնելով շատ պիտի բարկանար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէք-փօսթալներ, իրենց հաշիւներով, դիւրացնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները: Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներուն թերթերը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, 1960:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐԸ «ՆՈԹՐԸ – ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

27րդ Ուխտագնացութիւնը Մարսէյլի հայ գաղութին դէպի «Նոթրը - Տամ տը լա Կարտ»ի Սրբավայրը, այս Կիրակի օր:

Այս Ուխտագնացութեան արբազան արարողութիւնը պիտի կատարուի նոյն Սրբավայրին մեծաւորը՝ Գերապայծառ Յովհաննէս Մէրէնսի նախագահութեամբ, որ պիտի ներկայացնէ նաեւ գերապայծառ Տէր Մարկոս Լալիէ Արք.ը

Ժամը 9ին հայ հաւատացեալներ պիտի հաւաքուին Սրբավայրին մէջ ու ժամը 9·30ին հանդիսաւոր ծայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ու պիտի քարոզէ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուխաճեան, ժողովրդապետ Պիւշ տիւ Ռօնի ու Վառի նահանգներու հայ կաթողիկէ հաւատացեալներուն:

Յաւարտ պատարագի հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին ինկած համայն նահատակներուն համար:

Մեծապէս բաղձալի է որ Մարսէյլի հայ ժողովուրդը ներկայ գտնուի սոյն հանդիսաւոր օրուան առիթով կատարուելիք եկեղեցական արարողութիւններուն:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

11 Նոյեմբեր, Չորեքշաբթի առաւօտ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Պիտի պատարագէ Տէր Թորգոմ քհնյ., Լիոնէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱ՝ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱ 3Լ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, ժէ-րոմ, ժամը 9,30ին: Ռիւ Ժէմափ ժամ 10,45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մնաւլոցի առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչմանեան հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Ազգասախնամին, երեք հազար Ֆր. Ծ. Միսաքեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Յակոբ Պասմաճեան կը նուիրէ 2500 ֆրանք, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգնութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Եդուարդ Եազըճեանի մահուան առթիւ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Երկուշաբթի օրուընէ ըսկըսեալ մինչեւ Նոյեմբեր 15, ամէն իրիկուն ժամը 8·30ին, հրապարակային ժողովներ տեղի պիտի ունենան, 20 Րիւ Ժէմաքի սրահին մէջ: Պիտի խօսի Աւետարանիչ ՔՈԼԷ: Մուտքը ազատ է:

Կիրակի, Նոյեմբեր 15, ժամը 3ին, Երիտասարդաց Համախմբում *նոյն սրահին մէջ:*

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները ամսոյս 11ին ժամը 2·30ին, Բարեգործականի սրահը, 19պիս, Րիւ Վանթիւռ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Զեկուցում վարչութեան, Բ) Ընթացիկ կարեւոր հարցեր, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն որ բարի ըլլան ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Սահակ Մեսրոպ դպրոցին մէջ: Այս Երկուշաբթի օր, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին: Տարեկան տեղեկատուութիւն: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար․ 4000 փր․ վեց․ 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր․

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 10 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8643 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4444

Օրը Օրին

ՄԵԾԱՍԹԱ՞ՆՔ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Սրճարանէն ներս․

— Օղլո՛ւմ, ես քեզի բան մը ըսե՞մ․․

— Երկուք ըսէ ․․․

— Ասիկա քաշուելիք բան չէ․․․ Աս փոլիթիքական խնդիրը՝ ըսել կ'ուզեմ․․․ Ազբա՛ր, աս թերթերներուն վերջը հիչ չի գար կոր ․․․ Թախըմ մը պոշ լաֆ ․․․ Մեր փրէզիտընթը ճառ կը խօսի եւ կ'ըսէ քի մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք : Հա, այ պիլիյ հիմ․․․ Մէկ հատիկ, աղուոր, բարի մարդ է․․․ Հի իզ է կուտ մէն ․․․ Մէյ մըն ալ կը նայիս սա խրուշ է ինչ է, ան ալ կ'ելլէ խաղաղութեան վրայօք ճառ մը կը խօսի ․․․ Հի՛չ մի՛ հաւատար․․․ Սուտ է․․․ Օյինպազու-թեան ելած է ․․․

— Ինծի ալ անանկ կուգայ ․․․

— Աշխարհիքին չորս թարաֆը կռիւ, փաթըրթը ․․․ քանֆըրընս պիտի ընեն եղեր․․․ Ազբա՛ր, քանֆըրընսով աս մէ-սէլէներուն վերջը կուգա՞յ․․․ Չի գար․․․ Անճախ մէկ թրըպըլը կարգի կը դնեն, հայտէ՞, աս անգամ ալ պաշխա բան մը կը սկսի․․․ Պէյլանները քաշողն ալ ես, դուն․․․ Ուտելիքներուն փրայսներն ալ գլուխնին առեր կ'երթան ․․․

— Շիտակ ես․․․ Տոլար մըն է կը դարձնենք կոր, ամա չեմ գիտեր քի սօնը սօնը ով մէջը պիտի մնայ ու մէջէն դուրս պիտի չելլէ :

— Ըսեր եմ, նորէն կ'ըսեմ — փոլիթիքա ըսուածէն աւելի արթի գանասաթ չըկայ ․․․

— Շատ շիտակ ըսիր․․․ Ճանըմ փոլիթիքա ըսելը գաթէն մարազա հանել ըսել է․․․ Միմիակ մենք չսորվեցանք ատ գանասաթը :

— Ծօ՛, մենք ի՞նչ սորված ենք քի, եղեր ես ատանկ կ'ըսես ․․․ Մենք հիչ բան սորված չենք մեր լօմրին մէջ․․․

— Շիտակ ես․․․ Սորվելիք ալ չունինք ․․․ Չինքի ախմախ ենք :

×

Հեռաձայնին վրայ․

— Հալօ, Թուրփանտա, կուտ մոր-նինկ, հաու ա՞ր եու ․․․ Բոլտ ունէիր, անցա՞ւ ․․․ Թօհաֆ աղջիկ ես․․․ Անցած կիրակի չոլուրներդ բաց արէֆթին մէջ նստեր էիր․․․ Այ քորս պաղ կ'առնես ․․․ Տաքթըրին քոլ ըրի՞ր ․․․

— Ասիկա տաքթըրի բան չէ, կ'անցնի ․․․ Ինծի անանկ կուգայ որ քարին մէջ մնեցայ․․․ Բաց ուինտօյին դիմացը նըս-տած էի․․․ քոթս ալ վրաս չէր․․․ էնի-հաու, դո՞ւք ինտոր էք ․․․ Քիտերը դպրոց կ'երթա՞ն․․․ Այ փորկաթ, ճինիըրը քանի՞ տարեկան եղաւ հիմա ․․․

— Տասնըմէկ․․․ Հա՛, հայ սքուլ կ'երթան․․․ Էփէյլի եա հեռու տեղ է․․․ Ամէն առտու քարով կը տանիմ, ամէն իրիկուն ալ քարով կ'երթամ ետ կը բերեմ ․․․ Ի՛նչ ընես, չօճուխ են․․․ Ճամբաներն ալ անանկ հէվի թրէֆիք մը կայ որ․․․ Իմացա՞ր Թագուկին ընքըլը Այրիշ աղջիկ մը առեր է ․․․

— Իմացայ, ուէտինկին ալ ինվիթէյշըն եկած է մեզի ․․․

— Պիտի երթա՞ս ․․․

— Մարդէս կախուած է ․․․ Եթէ ան ուզէ, այ էմ րէտի ․․․

— Եու ար օլ ֆէյչըն Ամա՛ն․․․ Ամէն բանի մէջ ալ մարդուդ որոշումի՞ն կը սպասես ․․․ Նաթ մի, սիսթըր․․․ Ես իմ ուզած տեղս կ'երթամ, մարդուս ալ բան չեմ ըսեր ․․․ Հո՞ւ իզ հի, աֆթըր օլ․․․ Ասիկա ֆրի քանթրի է, աչքդ բա՛ց, խելացի ․․․

— Ե՛ս, պա՛թ ․․․

— Պաթ մաթ չկայ, աս աս է, գործին չի գար նէ քող ելլէ երթայ իր ուզած տեղը․․․ Տօն'թ ուորի մեզմէ աղէկը չեն կրնար գտնել․․․ Մոռցայ հարցնելու, նոր հէթ մը պիտի առնէիր, առի՞ր․․․

— Եա, կարմիր է, վրան վէլվէթէ րիպըն մը կայ, առջեւն ալ վէյլ մը․․․ Նէյվի պլու քոսթիւմիս հետ աղէկ կ'երթայ, այ թհինք սօ․․․

— Ուէ՛յ, մէյ պի, մէյ պի նաթ : Քաբերնիդ քրիմ է, անանկ չէ՞ ․․․ Եթէ քրիմ է, եւ հէթդ ալ րէտ է, ես քու տեղդ բլլամ, ուայթ քալըր քաստիւմ մըն ալ կ'առնեմ ․․․ Առաջային գոյնը եւ հաւսարակ գոյնը իրարու մէջ ընելու են․․․

— Աղային հարցնելու եմ ․․․

— Նորէ՞ն ազադ․․․ Փոխէ սա գլուխդ, եու ֆուլ ․․․

Եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն ․․․

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԻՋԵՒ
ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ՍԵԼՎԻՆ ԼՕՅՏ

Փարիզ գալէ առաջ, ֆրանսական ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի թղթակիցը ընդունելով՝ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լօյտ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ միջազգային հրատապ հարցերու մասին :

Մեծերու ժողովը․— Այնքան ալ ճիշդ չէ ըսել՝ թէ կ'աճապարենք, որպէսզի Մեծերու ժողովը անմիջապէս գումարուի : Կը կարծենք թէ մեր Մոսկուա այցելութիւնէն եւ Այզընհաուըր — Խրուշչեւ հանդիպումէն ետք կացութիւնը բարելաւուած է եւ շատ երկար սպասելով՝ կրնանք նոր յառաջդիմութիւններ արձանագրելու կարելիութիւնները կորսնցնել :

Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին նախարարը ժխտեց նաեւ այն զրոյցները՝ որոնց համաձայն Լոնտոն Մեծերու ժողովին անմիջապէս գումարումը կ'ուզէ՝ որպէսզի հիւլէական ակումբին դուռը փակէ Ֆրանսական հիւլէական ռումբի շինութենէն առաջ․ «Այդ գաղափարը մեր մտքէն իսկ չանցաւ, երբ մտածեցինք Մեծերու հանդիպումի մը մասին» :

Իրերահասկացողութիւն․ — Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ առաջին գործը պէտք է ըլլայ՝ փստահութիւնը վերահաստատել երկու երկիրներու միջեւ : Մենք կ'ուզենք համոզել Ֆրանսացիները՝ թէ զօրաւոր Ֆրանսա մը կենսական է Անգլիոյ համար, ինչպէս՝ 55 տարիէ ի վեր :

Հասարակաց Շուկայ․ — Մենք Հասարակաց Շուկային կողմնակից եղած ենք միշտ : Կը յուսանք թէ այդ շուկան սուղ ապրանքներու սեղմ գօտի մը պիտի չըլլայ եւ շատ լաւ գիտենք թէ սերտ կապեր պէտք է ունենանք անոր հետ : Եօթնեւ-րու հասարակապետութեան համար ներկայիս տեղի ունեցող բանակցութիւններու նպատակն է՝ «Վեց»երու եւ Եւրոպայի միւս երկիրներուն միջեւ հաստատուելիք կամուրջի մը գործը դիւրացնել : Մենք որեւէ ձեւով չենք փափաքիր Հասարակաց Շուկայի հաստատութիւնները քանդել, ընդհակառակն, կ'ուզենք ճշդել մեր յարաբերութիւնները :

Ալժերիա․— Կ'ընդունինք թէ Ֆրանսա բացառիկ դիրք մը ունի Միջերկրականի մէջ : Այս պարագան կը բացատրուի աշխարհագրական, զինուորական, Հիւսիսային Ափրիկէի եւ մասնաւորապէս Ալժերիոյ կացութեան պատճառներով : Մեր ամէնէն անկեղծ փափաքն է՝ որ լուծում մը գտնուի ալժերիական հարցին : ՄԱԿի ժողովին մէջ ես ջերմօրէն ողջունեցի Նախագահ տը Կոլի յայտարարութիւնը, զայն նկատելով Ալժերիոյ հարցին լուծման անհրաժեշտ հիմնաքարը : Կը կար-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՈՉ ՀՐԱՍԱՅԼ, ՈՉ ՕԴԱՆԱՒ․․․

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 42րդ տարեդարձը տօնուեցաւ համեմատաբար աւելի մեղմ մթնոլորտի մը մէջ : Զինուորական տողանցքէն առաջ, Խ․ Միութեան պաշտպանողական նախարար մարեշալ Մալինովսքի յայտարարեց թէ խորհրդային զինեալ ուժերը միշտ պատրաստ են, բայց ո՛չ թէ ուրիշ երկիրներու վրայ յարձակում գործելու, այլ՝ հայրենիքը պաշտպանելու համար․ — Մեր գիտութեան յաջողութիւնները, լուսնային հրթիռները, հիւլէական սառցահատը անգամ մը եւս ցոյց կուտան ընկերվարութեան գերակշռութիւնը՝ դրամատիրութեան վրայ, — եզրակացուց ան :

Խորհրդային պատմութեան ամէնէն կարճատեւ զինուորական տողանցքը յաջորդեց Մալինովսքիի ճառին :

Հակայ Լենինք — Գ․ մը, որ կը դառնար լուսնի շուրջ, տողանցքին գլխաւոր մասն էր : Ո՛չ հրասայլ, ո՛չ օդանաւ եւ ո՛չ ալ հիւլէական կամ ջրածին կազմածներ : Միայն մէկ հատ նոր զէնք մը ցուցադրուած էր :Տողանցքը ընդամէնը 26 վայրկեան տեւած է, որմէ ետք հարիւրաւոր սպիտակ աղաւնիներ արձակուած են Կարմիր Հրապարակին վրայ, ուր մօտ կէս միլիոն հոգի կը հետեւէին բանակին :

Հակառակ ցուրտ օդին, Խրուշչեւ եւ խորհրդային միւս ղեկավարները ներկայ եղան տողանցքին, մինչ Մոսկուացիներու մեծ մասը նախընտրած էր տունը մնալ եւ հեռատեսիլէն հետեւիլ հանդիսութիւններուն :

× Փարիզի խորհրդային դեսպան Վինոկրատով շաբաթ իրիկուն փայլուն ընդունելութիւն մը սարքած էր Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 42րդ տարեդարձին առիթով : Բազմաթիւ նախարարներ կը գտնուէին հրաւիրեալներու մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Նախարարներու Խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց որ Հանրապետութեան Նախագահ Կրոնքիի Մոսկուա այցելութիւնը տեղի ունենայ յառաջիկայ Յունուարին : Նախագահին պիտի ընկերանայ միայն մէկ հոգի, Արտաքին նախարար Փելլա :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ չարժ մը պատահեցաւ Պու Մետֆայի փոքր գիւղաքաղը ոչընչացնելով : 500 հոգի անապաստան մնացին, բայց միայն երկու վիրաւորներ կան :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ եւ Սուտանի միջեւ կարեւոր համաձայնութիւններ կնքուեցան՝ Նեղոսի ջուրերուն օգտագործման, առեւտրական եւ այլ հարցերու շուրջ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ վերջին յուշագրով մը յոյս կը յայտնէ թէ Փեքինի իշխանութիւնները իրենց ուժերը ետ պիտի քաշեն հնդկական հողերէն եւ սահմանային հարցերը պիտի լուծեն խաղաղ միջոցներով : Հնդկաստան պիտի շարունակէ խաղաղ լուծումի մը միջոցները փնտռել, բայց «հոն ուր յարձակում կ'ըլլայ՝ հնդիկ ժողովուրդը պիտի դիմադրէ իր տրամադրութեան տակ գտնուող բոլոր միջոցներով» :

ՏԽՐՈՒՆԻ․— ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻՊՐՇԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Նոյեմբեր 5ին, Միլանոյի ֆրանսական դեսպանատան մէջ յանկարծամահ եղած է Պ․ Յարութիւն Իպրշեան, 55 տարեկան :

Ողբացեալը սիրուած դէմք մըն է Միլանահայ գաղութէն եւ ծանօթ իր բարեբարութիւններով :

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Իպրշեանի եւ զաւակներուն :

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ինչպէս գրած էինք Ընկ․ Բալայեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10․30ին, Փարիզի Ս․ Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր․ Յանձնախումբը, ի յարգանս հանգուցեալ ընկերոջ յիշատակին եւ առ ի երախտագիտութիւն անցեալի իր հանրային եւ յեղափոխական գործունէութեան, ինչպէս նաեւ քսան եւ հինգ տարիներու բարեխիղճ եւ հոգածու ծառայութեան, որոշեց, Մշակոյթի Տան Բ․րդ յարկը որ յատկացուած է Դիւան – Թանգարանի ձօնել Գերասիմ Բալայեանի :

ՄՇ․ ՏԱՆ ԿԵԴՐ․ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կ'ըլլան հետեւեալ նուիրատուութիւնները Բալայեան սրահին :

Արեւմտ․ Եւրոպայի Կ․ Կոմիտէ	50․000
Ընկերներ Հայկ եւ Վազգէն Սէրէնկիւլեան	25․000
Ընկ․ Հայկ Զրուանդեան	25․000
Պ․ Ստեփան Էլչիբէկօֆ	10․000
Ընկ․ Կարպիս Յակոբեան	10․000
Ընկ․ Յովիկ Եղիազարեան	5․000
Ընկ․ Գրիգոր Փափազեան	5․000
Ընկ․ Պետրոս Զպուքճեան	5․000
«Յառաջ»	5․000
Գումար	140․000

×

Հ․ Յ․ Դ․ Փարիզի Շրջ․ Կոմիտէն յանուն Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններուն եւ բոլոր ընկերներուն, անհուն կսկիծով կուգայ միանալ համակուսակցական մեծ սուգին, բոլորին սիրելի վեթերան ընկեր Գերասիմ Բալայեանի տխուր մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար փրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Գ․ Բալայեան սրահին :

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ Վարուժան կոմիտէն՝ եւ Նոր Սերունդը կ'ողբան, փետայի՝ յեղափոխականին, հաւատարիմ Դաշնակցականին, վեթերան ընկերոջ՝ Գերասիմ Բալայեանի մահը :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց Փրոֆ․ Մանուէլ Սեւակ, որ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային կողմէ հրաւիրուած էր Երեւան՝ տալու համար կարգ մը դասախօսութիւններ իր մասնագիտութեան մասին (Մանրէաբանութիւն), ու ծանօթանալու Հայաստանի գիտական նուաճումներուն :

Փրոֆէսօրը, իր պաշտօնատեղին մեկնելէ առաջ (Հիւս․ Ամերիկա, Փենսիլվանիոյ համալսարանը), Փարիզէն անցնելու ժամանակ, այստեղ ունեցաւ կարգ մը հանդիպումներ հայ մտաւորականներու հետ : Հինգշաբթի երեկոյ հացկերոյթ մը տրուեցաւ իրեն, Եար ճաշարանին մէջ, ուր խօսակցութիւններ ունեցաւ հայ գիտնականներու եւ մտաւորականներու հետ, որոնց տուաւ երկար տեղեկատուութիւն մը Հայաստանի գիտական հիմնարկութեանց եւ աշխատութեանց մասին : Ուրբաթ երեկոյ, Ֆրանսահայ Լսարանը իրեն ի պատիւ տուաւ թէյասեղան մը, որու ընթացքին լայն տեղեկատուութիւն մը ըրաւ հոծ բազմութեան մը առջեւ :

× Ընկ․ Յարութիւն Կէօքկէօզեան Գորտոպայէն գալով (Արժանթին) խմբագրատուն այցելեց եւ տեղեկութիւններ տուաւ Արժանթինի հայ գաղութին մասին : Ընկերը շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ դէպի Միջին Արեւելք :

ԾՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ո՞Վ ՊԷՏՔ Է ՎԱՐԷ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Նիւ Եորք Հերալտի մէջ Ուոլթըր Լիփման կ'աշխատի վերլուծել Արեւմտեան պետութեանց գլխաւոր տարակարծութիւնները՝ վերին ժողովին եւ արեւմտեան խմբակցութենէն ներս առաջնորդող անձերու ինքնութիւնը: Կուտանք յօդուածին գլխաւոր մասերը, կարծիքներու պատասխանատուութիւնը թողլով յօդուածագրին:

Նախագահ Այզընհաուըրի համար պարզ է այժմ, որ դէպի Պոն եւ Փարիզ կատարած իր վերջին պտոյտին ընթացքին իրեն վերապահուած փայլուն ընդունելութիւնը բնաւ չի՛ նշանակեր թէ Արեւմտ. Գերմանիա եւ Ֆրանսա զինքը որպէս առաջնորդ ու ղեկավար կ'ընդունին: Իրականին մէջ, վերջին շաբաթներուն ընթացքին թէ՛ Զօր. տը Կոլ եւ թէ՛ Տոքթ. Ատընաուըր յայտնեցին թէ ոչ միայն համաձայն չեն, այլ նաեւ հակառակ են անցեալ Ցուլիսէն ի վեր Այզընհաուըրի որդեգրած նոր քաղաքականութեան: Անշուշտ, երկուքն ալ սկզբունքով համաձայն են փոխադարձ այցելութեանց եւ վերին ժողովի գաղափարներուն. բայց խորքին մէջ հիմնովին հակառակ են Այզընհաուըրի նոր քաղաքականութեան հիմքը կազմող գաղափարներուն:

Զօր. տը Կոլ կ'ուզէ վերին ժողովը յետաձգել առնուազն մինչեւ գարուն, քանի որ մինչ այդ Այզընհաուըրի նախագահական շրջանը իր վախճանին մօտեցած ըլլալով, իր ձայնը նախկին կշիռը պիտի չունենայ: Բացի այդ, տը Կոլ պաշտօնապէս խօսք չի տար վերին ժողովը գարնան կատարել: Տը Կոլի նախադասութիւնը հետեւեալն է.— Գալիք ամիսներուն ընթացքին Խրուշչեւ պէտք է լաւ ընթացքի մէջ գտնուի. ու ասոր որպէս վարձատրութիւն՝ վերին ժողովը կը հրաւիրուի: Այս ամիսներուն ընթացքին տը Կոլ պիտի դատէ, թէ Խրուշչեւ արժանի՞ է այդ վարձատրութեան.:

Եւ վերջապէս, եթէ Ֆրանսական տեսակէտը յաղթական հանդիսանայ, վերին ժողովը պիտի չրաւականանայ քանի մը գործնական հարցերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացնելով. այլեւ Արեւելք-Արեւմուտք մեծցի բանակցութեան մը պիտի վերածուի, որուն արդիւնքը ճակատագրական պիտի ըլլայ խաղաղութեան համար:

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ Ատընաուըրի ալ գործելակերպը նոյնն է: Սկզբունքով ան ալ համաձայն է Արեւելք Արեւմուտք ժողովի մը: Բայց օրակարգէն դուրս ձգել կ'ուզէ Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերը: Ըստ իրեն, բանակցութիւնները պէտք է սահմանափակուին միայն հիւլէական եւ դասական զէնքերու ապազինման հարցով:

Մարդ կը տարուի հետեւցնելու, թէ քանի որ Գերմանիոյ վարչապետը կը մերժէ բանակցիլ Գերմանիոյ վերաբերող հարցերու շուրջ, ուրեմն պարզապէս չուզեր բանակցիլ որեւէ հարցի շուրջ:

Իսկ տրուած ըլլալով, որ Մ. Նահանգներն ու Անգլիան կ'ուզեն բանակցիլ մասնաւորաբար Արեւմտեան Պերլինի ապահովութեան մասին, անժխտելի իրողութիւն կը դառնայ այն պարագան, թէ Արեւմտեան դաշնակիցներու խումբէն ներս խոր տարակարծութիւններ կան: Այս տարակարծութիւնները ծնունդ առին մասնաւորաբար անցեալ Ցուլիսէն ի վեր՝ որպէս հետեւանք Մ. Նահանգներու նոր քաղաքականութեան:

Այդ թուականէն առաջ՝ Անգլիացիները բոլորովին համակարծիք չէին թէեւ, բայց ամերիկեան քաղաքականութիւնը կը նոյնանար վարչապետ Ատընաուըրի քաղաքականութեան հետ. տիրող կարծիքը այն էր, որ Խ. Միութեան հետ բանակցելէն որեւէ վնաս չի կրնար գալ: Ամերիկա եւ Արեւմտեան Գերմանիա համաձայն էին Գերմանիոյ վերամիացման, բայց այնպիսի պայմաններ կ'առաջարկէին, որ այդ միացումը անկարելի կը դարձնէին բացի այն պարագայէն երբ Խ. Միութիւնը առանց առարկութեան ընդունէր ներկայացուած բոլոր պայմանները:

Այնքան ատեն, որ Մ. Նահանգները կը հետեւէին Ատընաուըրէն ներշնչուած քաղաքականութեան մը, այս վերջինը համաձայն էր Ամերիկայի: Բայց այժմ դադրած է համաձայն ըլլալէ, քանի որ Ամերիկա փոխած է իր քաղաքականութիւնը եւ միջոց մը կը փնտռէ խաղաղօրէն շուրջ հիմքերու վրայ բանակցութիւններ վարելու՝ Խ. Միութեան հետ:

Ամերիկեան քաղաքականութեան փոփոխման սկիզբի շրջանին էր (Տըլըսի մահէն ամիս մը առաջ), որ Ատընաուըր եւ տը Կոլ մօտեցան իրարու՝ ներկայ դրութիւնը պահպանելու հեռանկարով:

Տը Կոլ – Ատընաուըր այս գործակցութիւնը այժմ կը ցցուի Արեւմտեան դաշնակցութենէն ներս Այզընհաուըրի ղեկավարութեան դէմ: Շատ մը Ամերիկացիներ դեռ պիտի մնան եթէ եւրոպական հարցերու պատասխանատուութեան բեռը փերցուի իրենց երկրին վրայէն: Սակայն հարցը այն է, որ Արեւմտեան Պերլինի, Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի ռազմական պաշտպանութիւնը տակաւին կախում ունի Մ. Նահանգներէն: Ֆրանսագերմանական ուժերը հաւանական յարձակման մը դէմ թումբ մըն են անշուշտ, բայց ոչ աւելին: Պատերազմի մը պարագային, դիմադրութեան բեռը դարձեալ պիտի ծանրանայ Մ. Նահանգներու ուսին:

Այս պատճառով ալ, Եւրոպայի պաշտպանութեան վերաբերող խնդիրներու մէջ, փոխադարձ խորհրդակցութիւններէ ետքը՝ վերջին խօսքը անխուսափելի կերպով պէտք է պատկանի Մ. Նահանգներուն: Քանի որ ռազմական պատասխանատուութիւնն ալ պէտք է ձգուի Ամերիկային:

Անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ուրեմն, եթէ Արեւմտ. Գերմանիա եւ Ֆրանսա այժմ դառնային Արեւմտեան խմբակցութեան ղեկավարները: Քանի որ անկարող են ռազմական բեռը վերցնելու, հզօրագոյնական շատ մեծ սխալ մը կը գործեն պահանջելով որ հրահանգները իրենք տան, մինչ Մ. Նահանգները բաւականանան միայն սեւ աշխատանք կատարելով: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ այն պարագան, որ ամերիկեան հանրային կարծիքին մէջ խոր փոփոխութիւններ սկսած են յառաջ գալ, որոնք կը պահանջեն վերաքննութեան ենթարկել Եւրոպայի մէջ Մ. Նահանգներու յանձն առած պարտաւորութիւնները:

Նախընտրելի պիտի ըլլար բարձրաձայն եւ հանրութեան առջեւ չխօսիլ այս հարցերուն մասին. բայց այս՝ անհրաժեշտ դարձած է, քանի որ Պոն եւ Փարիզ կը նախընտրեն բացայայտ կերպով հակառակիլ Ամերիկայի քաղաքականութեան՝ փոխանակ դադրնի բանակցութիւններով հարթելու տիրող տարակարծութիւնները:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՁԵՒԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս յայտարարած էինք, հայերէն տպագրական տառերու «բարեփոխութեան» հարցին շուրջ, որ կ'արծարծուի ժամանակ առ ժամանակ, այստեղ կարգաւ պիտի ներկայացնենք թեր ու դէմ ամէն տեսակէտ, որ կը յայտնուի հայ մամուլին մէջ: Այսօր՝ Պ. Եռուանդ Արմէնի յօդուածը, որ հրատարակուած է Հայաստանի Կոչնակին մէջ (Օգոստ. 8).

Մօտ երկու տարի առաջ, Հայաստանէն լուր մը արձագանգած էր թէ՝ ծրագրըւած է հայերէն տառերու ձեւը փոխել: Մրցում մըն ալ բացուած էր՝ ձեւափոխուած տառերու այբուբեններ ներկայացնելու: Մրցումին մասնակցողներ գտնուած էին եւ տառերու նմոյշներ ալ հրատարակուեցան մամուլի մէջ: Բայց անոնցմէ ոչ մէկը որդեգրուած էր: Վերջերս նիւթը աւելի հրատապ ձեւով արծարծուեցաւ, կարծել տալով թէ՝ մօտալուտ է նորաձեւ այբուբենի մը որդեգրումը: Արտասահմանի մէջ բողոքի ալիք մը բարձրացաւ, յայտարարելու համար թէ՝ այդ կարգի յեղաշրջումի պահանջ չկայ:

Տառերու ձեւափոխութեան իբր պատճառաբանութիւն՝ առաջ կը քշուէին երկու չարժանիքներ.—

1. Ընթերցումի դիւրութիւն առեղծել:
2. Լայն տառերը սեղմելով՝ տեղի խընայողութիւն ապահովել:

Երկու պատճառաբանութիւններն ալ հիմնական ուժ չունէին՝ արդարացնելու համար ծրագրուած յեղաշրջումը:

1. Որովհետեւ չփոթութիւն առեղծող տառերը շատ սակաւաթիւ էին:
2. Տեղի խնայողութիւնը անտի հաշիւ մըն էր, մամուլին «կենսավայր»ը ընդլայնելու: Տառերը չէին կրնար իջնել սահմանադծերու:

Երրորդ տեսակէտ մը՝ զոր Հայաստան նկատի չունէր, այն աւելի կենսական եւ ընդհանրական խնդիրն էր թէ՝ հայերէն տառերու ձեւափոխութեան յեղաշրջումը չէր կրնար նախաձեռնուիլ մասնակի աղբիւրի մը ներշնչումով եւ գործնականանալ հայերէն լեզուով մամուլին բովանդակ զանգուածային կեանքին մէջ: Այլապէս, ան կը կղզիանար եւ կը ստեղծէր երկրորդ փեսեկտում մը (մասնագիտական բառով «երկփեղկում») ուղղագրական «երկփեղկում»էն ետքը:

Բարեբախտաբար, վերջին օրերս նոր արձագանգ մը կուգայ հաստատել թէ՝ «Մեսրոպեան տառերու հիմնական ձեւը փոխող առաջարկները պիտի մնան անհետեւանք»:

Այս բարենշան լուրով սրտապնդուելէ ետքը, քննենք թէ ինչ կրնար ըլլալ ճակատագիրը ծրագրին, եթէ ան գործադրութեան դրուիլ սկսէր:

Առանց հարցը տարածելու այն մասնագիտութեան վրայ թէ՝ գործնականացուած ծրագիրը ինչ ազդեցութիւն, ներգործութիւն եւ անդրադարձ կ'ունենար Արտահայրենիքի տպագրական կեանքին վրայ, հարցը նկատի ունենանք իբր տեղական շարժում, իբր Հայաստանի մէջ կիրարկելի մասնակի յեղափոխութիւն:

Ըսե՛նք անմիջապէս թէ՝ ան դատապարտուած էր գահավէժ ձախողութեան: Եւ աւելցնենք նաեւ թէ՝ հիմա չէ միայն որ՝ կը կատարենք այս վճռական յայտարարութիւնը, այլ ձեռնարկին շշուկը լսուելու առջին խայլին իսկ՝ մեր տեսակէտը հաղորդած ենք «առ որ անկ է», լսուէր կամ չլսուէր:

Ուրեմն պատճառաբանենք զայն:

Չի բաւեր հայերէն բոլորագրի նոր ձեւ մը ստեղծել եւ զայն գործադրութեան դնել: Հետեւողականութեան պարտադիր օրէնքին գեղագիտական եւ արուեստագիտական պահանջին հրամայականով, պէտք է նաեւ ձեւափոխուին հայերէն մօտ 50 տեսակ (*) բոլորագիրները: Պէտք է՝ ձեւափոխուին նաեւ անոնց գլխագիրները: Փոխել միայն մէկ կամ մէկ քանի տեսակ տառ եւ միւսները թողուլ եղածին

(*) Թերեւս անհրաժեշտ ըլլայ յիշել թէ՝ հոս խօսողը՝ գրող մը ըլլալուն զուգահեռաբար, եղած է նաեւ, անընդմիջաբար 30 տարի, տպարանատէր տպագրիչ, որ գեղագիտական բծախնդրութիւնով զբաղած է հայերէն տառերուն հետ, շատ յաճախ խոկալով անոնց նակատագիրին վրայ: Ե. Ա.

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Թ.

Տաճատին բոլոր խօսքերուն նախ պատասխանեց Վերլէնէն կցկտուր տողեր արտասանելով, որոնց իմաստը կը գերազրկէր զինքը իր անպայման հիացումովը մեծ բանաստեղծին համար:

Բայց վերջապէս Տաճատին երեւոյթէն շահագրգռուած՝ երբ անիկա սրտնեղած հեռանալու վրայ էր, թեւէն բռնեց եւ կեցուց:

— Ի՞նչ ունիս այսպէս, նոր բան մը ...

Իր կարգին Տաճատ չպատասխանեց Սուրէնին, աչքերը մելամաղձոտութեամբ լեցուն դարձեալ սեւեռեցան Տաճատին աչքերուն մէջ:

— Եկու Միւլլէր երթանք, թերեւս կարենանք զուարճանալ:

Հեռուէն Մանուկը տեսան, որ դժուարութեամբ կը քալէր մայթին վրայէն, մեռելի պէս տժգոյն:

— Այս տղան օր օրի կ'ըսէ թէ աչքերնուս առջեւը կը հատնի կոր:

— Աւելի կարեւոր բան մը չունի ընելիք այս աշխարհիս վրայ, պատասխանեց Տաճատ բռնազբօսիկ ձայնով մը:

Այս չարութիւնը կեղծ էր, բայց Զաբըքեան իբրեւ մեծ եւ տարօրինակ մարդ՝ երբեմն հարկ կը զգար ինքզինքը անսիրտ ցուցնելու:

Երբ սրճարանէն ներս մտան, Սուրէնին դէմքը ճառագայթեցաւ գիւային ուրախութիւնով մը, իր սեւ պեխերուն տակէն շրթունքը հեգնութեան ծալքը առին աւելի որոշ կերպով, բայց Տաճատ ի զուր շուրջը նայեցաւ ծխախոտի ամպերուն մէջէն բան մը չնշմարեց եւ չհասկցաւ, թէ ի՞նչ էր Սուրէնի ուրախութեան պատճառը:

— Հոս նստինք, տղաս, ըսաւ Տաճատին առանձին սեղան մը ցուցնելով:

— Ինչո՞ւ, ըսաւ Տաճատ զարմանքով:

Նոյն միջոցին Գաբրիէլ Պալըքճեան, ծխախոտի ամպերուն մէջէն դուրս ելնելով, իբր թէ թատրոնի վրայ ըլլար, երկու թեւերը բացաւ եւ դէպի Տաճատը եկաւ:

— Ահ, եղբայրս, որչափ ատեն է զիրար չենք տեսած, ես այնքան գրած էի, բայց ընկերներս... ահ, ուսանողութեան ընկերները նուիրական են ...

Արդէն սկսած էր խօսիլ մէկու մը պէս, որ ուսանողութեան շրջանը աւարտած է եւ իր յաջողութեան մէջ չի մոռնար նախկին ընկերները:

Սուրէն կը խնդար երկու կողերուն վրայ տատանելով, բայց Տաճատ դէպի ետ կ'ընկրկէր սրտնեղած եւ մանաւանդ վախնալով երկու կարկառած թեւերուն փայփայանքէն:

— Եղբայրս, եղբայրներս, յաջողութիւնը գլխս չզինովցուց ...

Ճշմարտութիւնը այն է, որ Պալըքճեանի թատերական ներկայացումը ծիծաղելի եւ մանաւանդ ամօթալի անկում մը եղած էր: Ծանօթ թատերական քննադատ մը սկիզբէն մեկնած էր, զայրացած այդպիսի ներկայացումի մը զինքը հրաւիրել համարձակելնուն եւ թերթերէն ոմանք կրկնած էին այս ձախորդ պարագան: Բայց Պալըքճեան, կարծես թէ իր անձին վրայ չըլլար խնդիրը, այնպիսի յանդգնութիւնով մը իր յաջողութեան վրայ կը խօսէր, որ կը շուարեցնէր ստուգիւ իր խօսակիցը:

Աւելի ուշ Պոլսոյ թերթերը գովեստով խօսեր էին իր վրայ եւ փարիզեան թըղթակիցներ այնպիսի մեծարանքներ շըռայլեր էին իր հանճարին համար, որ Պալըքճեան դանինք պաշտօնապէս թարգմանել տուած էր եւ իբր վաւերաթուղթ կը մտադրէր ծառայեցնել նոր դիմումներու:

Սուրէն եւ Տաճատ վերջապէս ստիպուեցան սուրճերնուն գաւաթները առնելով հեռանալ Պալըքճեանէն, ազատելու համար իր անտանելի շատախօսութիւններէն:

— Ի՞նչ զարմանալի թիփ է, ըսաւ Տաճատ իր բռնազբօսիկ ժպիտովը:

— Աւելի զարմանալիները կան, ըսաւ Սուրէն իրենցմէ քիչ մը հեռու խումբ մը ցուցնելով: Կարճահասակ, փոխ արունքներով, խոշոր գլխով երիտասարդ մը նոյն միջոցին ոտքի վրայ, անընդհատ կը խօսէր, սրճարանին աղմուկին մէջ իր ձայնին շեշտը միօրինակ, առանց եւեւէջի. կեղծ եւ ջղագրգիռ բան մը ունէր, իր բոլոր խօսքերը չէին լսուեր, բայց կցկտուր բառերէն կը հասկցուէր, թէ իր անձին վրայ կը խօսէր, որովհետեւ յաճախ բեմբասացի բնտանի եւ վարժ շարժումով մը ձեռքը կուրծքին կը տանէր, այնպիսի համոզումով մը, որ անկարելի էր տարակուսիլ:

— Ո՞վ է, ըսաւ Տաճատ հետաքրքրուած:

— Ես ըրին, իր բուն անունով Հրանդ Մարտիկեան:

— Ահ, Հրանդ Մարտիկեա՜նը, ըսաւ Տաճատ աւելի կարմրելով եւ աւելի ուշադրութեամբ սկսաւ մտիկ ընել:

— Ես առաջին անգամ այդ բանին գաղափարը տուի, կը գոռար միօրինակ ձայնը, որ թեթեւ մը ճաթած մետաղի շեշտ ունէր: Խիտ եւ զառւղ մոխրագոյն մազեր կը ծածկէին իր գլուխը, որ այտերուն վրայ կուգար կը միանար մօրուքին բակիգրնաւորութեան հետ, նոյնպէս մոխրագոյն եւ սրածայր:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(29 Շար.)

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԵՐԵԱՆ

★

Պատուական ընկերներ, հայրենասէր, ազնիւ մարդիկ շա՜տ թաղեցինք այս օտար հողերուն մէջ :

Դժբախտաբար շարքը կը շարունակուի, որովհետեւ աշխարհ չի դադրիր թաւալելէ :

Հողը իջեցուցինք նաեւ մեր սիրելի Արտաշէսը : Համեստ՝ բայց արժէքաւոր ընկեր մը :

Ծնած թէեւ նոյն հայակերտ եւ հայաշունչ քաղաքին՝ Ատափազարի մէջ, մեր բարեկամութիւնը կը սկսի Փարիզէն : Հայրենակցական Միութիւն կազմելու խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին՝ յայտնեց թէ հօրս լաւ բարեկամներէն է : Յետագային եղանք կուսակցական նոյն խումբին՝ Ագրիւր - Սերորի մէջ, եւ այն օրէն աղէին, մօտաւորապէս երեք տասնեակ տարի, Արտաշէսը ինծի համար եղաւ ընկեր մը, բարեկամ մը, բարեկամէն աւելի բան մը :

Հակառակ մեր մտերմութեան, գոցուած գիրք մը մնաց իր կեանքը : Պատահական խօսքերէն կը հասկցուէր, որ երիտասարդ տարիքէն հանրային աշխատանք է տարած, մտնելով Ատափազարի Դաշնակցական շարքերը : Սակայն, մանրամասնութիւնները իմանալու բոլոր ճիգերուս կը պատասխանէր դժկամակութեամբ, պատասխանի նուաճզգայն ձեւին մէջ, այնպէս որ յաճախ կը կատակէի հետը, «Անունդ այս — ոչ պիտի գնեմ» ըսելով :

Անցեալին՝ իրեն հետ աշխատող բարեկամներէ եւ ծանօթներէ առած հատ ու կտոր տեղեկութիւններովս, ի հարկէ կրցեր էի որոշ գաղափար մը կազմել : Բայց մանրամասն կենսագրութիւնը միշտ պակսեցաւ : Հաւանական է որ իր ձգած թուղթերուն մէջ — գրեթէ կտակած՝ Վարդանին եւ ինծի — օր մը գտնեմ անհրաժեշտ նիւթերը յարմար առիթով լայնօրէն տալու համար իր կեանքը :

Այսպէս գիտէի, թէ առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին փախած է Պուլկարիա, գիրերու գիտուին առթիւ Ատափազարի մէջ պատահած արիւնալի դէպքէն ետքը : Յետոյ, պատասխանելով հայրենիքէն եկած կոչին, անցած է Կովկաս, մտած կամաւորական գունդերը, մասնակցած բոլոր կռիւներուն :

Յառաջի մէջ երեւցած իր մէկ քանի պզտիկ յուշերէն իմացանք նաեւ Հայաստանի մէջ ուսուցչութիւն ընելը՝ Փետրուարեան դէպքերէն վերջ : Հազարաւոր հայրենակիցներու նման անցած է արտասահման, ընտանիք կազմած, եւ ի վերջոյ հաստատուած Ֆրանսա : Արհեստով կազմարար - գրաշար, երկար ժամանակ աշխատած է Յառաջի մէջ :

Հաւատաւոր, համոզուած Դաշնակցական, նեղ չէր ըմբռներ կուսակցական կոչումը : Իր տեսակէտն էր լայն տեղ տալ հանրային բոլոր ձեռնարկներուն մէջ մեզի բարեկամ կամ չէզոք տարրերուն :

Երբ Հայրենակցական Միութիւն կը կազմէինք, մինչեւ վերջը մնակը պաշտպանեց նահանգայինն, այսինքն Բիւթանիոյ Հայրենակցական Միութեան ձեւը : Երիտասարդ եւ անփորձ, գլխաւոր հակառակորդը ես էի : Դժբախտաբար իմ բանաձեւս անցաւ :

Դժբախտաբար կ'ըսեմ, որովհետեւ դէպքերը եկան ապացուցանելու, որ մեր սիրելի Արտաշէսը աւելի առողջ տեսակէտի վրայ էր կանգնած :

Խոնարհ արտաքինին տակ զօրաւոր կամքին մէկ ապացոյցն ալ տուաւ հիւանդութեան ընթացքին :

Բաւական առնէն ի վեր կը տառապէր սիրտէն : Սրահներու ծուխը, աղմուկներ բարձրանալը կ'արգացնէին սրտին բաբախումը ու կը ստիպուէր քանի մը վայրկեան սպասել, դիմել կողմ տալ : Ասոր վրայ բարդուեցաւ արեան շրջանի տկարութիւն մը եւ ի վերջոյ անդամահատութիւնը :

Ֆիզիքական այս ցաւերուն մէջ ուրիշ մը պիտի կծկուէր ինքն իր վրայ : Արտաշէս ժամանակը եկած համարեցաւ քաղաքին Պատմագիրքը գրելու հանելու : Անշուշտ, մինչ այդ՝ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցած էինք, սակայն առաջին քայլը առնուեցաւ հիւանդանոցի մահճին առջեւ : Բոլոր ժողովներուն՝ առանց բացառութեան ներկայ եղաւ : Գործին ծանրութիւնը, Վարդանին հեռաւորութեան պատճառաւ, առաւելապէս ինկաւ իր ուսերուն վրայ :

Հաճելի անակնկալ մըն ալ հոս :

Գիտէի թէ կեանքը անցուցած է թուղթին ու մելանի հոտին մէջ, բայց չէի գիտեր թէ գրելու կարողութիւն ունի : Դիւրին գործ չէր երկու – երեք հազար էջերուն մէջէն, վեց – եօթը հարիւր էջնոց ներկայանալի գիրք մը մէջտեղ հանել : Բծախնդիր՝ մանրակրկիտ քննութենէ մը կ'անցընէր բոլոր գրուածները եւ անխնայ կը մկրատէր, գէշ մարդ ըլլալով նոյնիսկ իր սիրած ընկերներուն հետ : Հիւանդութեան ամէնէն տագնապալի պահերուն՝ կը բաւէր Պատմագիրքի խօսքը բանալ : Անմիջապէս կը հոգեփոխուէր, կ'երիտասարդանար : Շա՜տ լաւ ծանօթ էր անողոք իրականութեան եւ անխռով կը սպասէր գալիքին, բայց միտքը դրած էր չփակել աչքերը մինչեւ որ չտեսնէր Պատմագիրքին հրատարակութիւնը :

Գրեթէ հասաւ իր նպատակին : Բայց մնաց միայն մէկ պակաս : Ո՜րքան պիտի ուրախանայինք բոլորս ալ, եթէ իր յոգնած ձեռքերով կարենար գէթ մէկ անգամ թղթատել տպագրուած գիրքը :

Գնա՜ց մեր սիրելի Արտաշէսը : Բայց իր քաղցր յիշատակը վառ կը մնայ — ու պիտի մնայ — ընկերներու եւ հայրենակիցներու սրտին մէջ :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԻՒՐԱԲԱՐ ԳԱՀԻՐԷ ԳՏՆՈՒՈՂ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ

14 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԸ ՄՏՆԵՆ Հ. Յ. Դ՝ ՇԱՐՔԵՐԸ

30 Հոկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին, «Յուսաբեր»ի թատերասրահին մէջ, Հ. Յ. Դ. Գահիրէի Կոմիտէի կազմակերպութեամբ, ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ հիւրաբար քաղաքս գտնուող ընկերներու : Երեկոյթին սեղանապետութիւնը կը վարէր ընկեր Ա. Կիրակոսեան, որ ձեռնհասօրէն կատարեց իր պաշտօնը, ստեղծելով ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտ :

Հ. Յ. Դ. Գահիրէի կոմիտէին կողմէ հաւաքոյթը բացուած յայտարարեց ընկեր Զ. Փարմաքսըզեան, ջերմօրէն ողջունելով հիւր ընկերները եւ յաջողութիւն մաղթելով անոնց ազգօգուտ ծրագիրներուն :

Այս առիթով տասնըչորս երիտասարդ - երիտասարդուհիներ մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը : Երդման աւանդական եւ խորապէս տպաւորիչ արարողութիւնը տեղի ունեցաւ կնքահայրութեամբ երէց ընկեր Ս. Վրացեանի, որ ամփոփ գիծերու մէջ նորագիրներուն բացատրեց Դաշնակցութեան ծրագիր - կանոնագրի հիմնական տրամադրութիւնները, յորդորեց բոլորանուէր կերպով ծառայել հայ ժողովուրդին, հայրենիքին, Հայ Դատին եւ Հայութեան ազատագրութեան եւ պայքարիլ ի խնդիր Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի նուիրական իտէալի իրագործման :

Ապա յաջորդաբար խօսք առին ընկեր ընկեր Օ. Մաճառեան (Եգիպտոսի շրջանի կողմէն կողմէ), Լ. Յովհաննէսեան («Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցութեան անունով), Գ. Գարապաճեան հիւրաբար քաղաքս գտնուող այլ ընկերներ : Բոլոր խօսողներն ալ ծանրացան Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերին եւ առաքելութեան վրայ՝ ազգային, ընկերային եւ քաղաքական տեսակէտէ : Ապա կոչ ըրին նոր սերունդին՝ հետեւիլ իրենց նախորդներու ուղիին եւ պայքարիլ հայ ժողովուրդի ազգային - քաղաքական նուիրական բաղձանքները իրականացնելու համար :

Խօսք առաւ նաեւ բանաստեղծ Արսէն Երկաթ եւ կարդաց գեղեցիկ ու խորապէս յուզիչ ուղերձ մը, նուիրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մեռած է Յովհաննէս Մակարեան, բնիկ Հաճընցի, 77 տարեկանին : Դրամատէր՝ առաջին աշխարհամարտէն առաջ, անկէ ետք անցած է Փարիզ, ուր 1923ին կը հիմնէր Արեւելքի աշխատական դրամատունը : «Ասպետական եւ կրօնական կարգի» հրամանատարի շքանշանը ստացաւ 1931ին, եւ իր բարեսիրական գործունէութեան համար 1932ին «Ազգային գոհաբերութեան կաճառին» ասպետքանշանը ստացաւ : Երկրորդ աշխարհամարտի ժամանակ իր աջակցութիւնը բերած է դիմադրական շարժման : Հանգստեան կոչուած էր 1953ին եւ 1957ին փոխադրուած էր Ամերիկա ուր եւ մեռաւ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

պէս· կը սուլէ ձեւափոխութիւններու «փոքրամասնութեան ջրասոյզ կորսուիլ լուծուիլը մեծամասնութեան ծովին մէջ, քաոսային խառնաշփոթութիւն ստեղծելով : Իսկ ձեռնարկել (ուրիշ ճար չկայ) 150 տեսակները միանգամայն ձեւափոխելու տիտանեան փորձին, կը նշանակէ ծովը խմելու անհասկնալի հրաշքին հաւատալ :

Ինչո՞ւ :

Ներկայիս, անծանօթ իրողութիւն չէ որ՝ Հայաստանի մամուլը (թերթ եւ գիրք) կը գործէ տողաշար մեքենայով, շարժուն տառը խորագիրներու մէջ միայն գործածուելով : Ուրեմն ձեւափոխել մօտ յիսուն տառերու բոլորագիրները իրենց գլխագիրներով եւ թուանշաններով եւ ուրիշ նշաններով, կը կարօտի ձեւափոխուող բոլոր տառերուն պղինձէ մայրերը փորագրել եւ ձուլելու, ինչ որ կ'ընդհարի ոչ միայն մասնագիտական անյաղթելի դժուարութիւններու, այլ նաեւ կը պահանջէ աստղագիտական թուանշաններով ճշդելի հսկայական դրամագլուխ մը, զոր յուսալի չէ որ Հայաստանի պետական պիւտճէն ուզէ (չենք ըսեր կարենայ) տրամադրել :

Տակաւին կայ նաեւ այն վիթխարի կնճիռը որ՝ Հայաստանի գործածել կրցած կամ ունեցած տողաշար մեքենաները ընդունակ են միայն 6էն մինչեւ 12 կէտ (փունթօ) տառեր աշխատցնելու, որոնց համար մայրեր կրնան շինուիլ : Իսկ 12էն վեր մինչեւ 48 կէտ, բոլորագիր եւ գլխագիր բոլոր տառերը ենթակայ կ'ըլլան ուրիշ ձեւով օգտագործուելու : Այսինքն պէտք է որ՝ 12էն մինչեւ 48 կէտ ձեւափոխուած տառերը շարժուն տառի ձեւով գործածուելու համար՝ ունենան իրենց «մայր»երը, որոնցմով անջատ (շարժուն) տառեր ձուլուին մեծաքանակ, տպարաններու մէջ գետեղուելով ձեռքով շարուելու նպատակին յատկացուած :

Կարելի՞ է ըսել թէ՝ ծրագրին դէմ ցցուող թէ՛ արհեստագիտական եւ թէ՛ գործադրական դժուարութիւններու — ինչո՞ւ չըսել նաեւ արգելքներու — այս լեռը կրնայ անցնուիլ :

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Գնա գործիդ, պէ մարդ, պոռացին երեսն ի վեր : Գնա գլխուդ ճարը նայէ :

Սակայն, ըսուածին մինչեւ վերջը ներկայ գտնուեցաւ հոյակապ գործի մը այդ անխնայ ջնջումին արարողութեանը, բռունցքները սեղմած, երեսը մոխիրի գոյն : Հրեաներ եկան վար գլխերով ձեռք անցուցին բոլոր առարկաները : Գրասեղանները մեծ պղուկներով դուրս գլորուեցան գետինէն, ուր պարպուեցան, առմայացաւ քանի մը ժամուան մէջ, եւ Հ... գիւղի ապագայ փառքը յաւերժացնելու կոչուող այդ յիշատակարանէն այլեւս ուրիշ բան չմնաց եթէ ոչ պարտէզին մէջ մարմնամարզական այն քանի մը աննշան ձողերը, որոնք, Կոստանեանի յաջողութեանը համեմատ, էն քիչը ութսուն տարի պիտի ապրեցնէին իրենց վըրայ մագլցող, գալարուող մատաղ սերունդը : Իսկ համբաւաւոր կարկինը, տակնուվրայութեան միջոցին, կորսուեցաւ գնաց :

Եւ խնամակալները դուրս հանեցին տնտես աղբարը, դոները գոցեցին, եւ բանալիքները անոր տուին որ երթայ տանտիրոջը յանձնէ :

— Մեղքը չէ՞ պէ, մեղքը չէ՞ պէ... միւսին գայ նէ ի՞նչ պիտի ըսէ, կը մըմռար մարդուկը, կորաքամակ հեծկլտալով :

Տիկին Մարկոսեան տակաւին բանէ մը տեղեկութիւն չունէր : Ջերմեռանդ երկրպագութեամբ մը Կոստանեանին վերադարձին կը սպասէր, երբ երկուշաբթի օրն իսկ երկտող մը ստացաւ Մերկերեանէն, ու «Մարկոսեան ընտանիքը վերին աստիճան շահագրգռող խնդրի մը առթիւ» կարճ տեսակցութիւն մը կը խնդրէր : Հանըմը որ տարիէ մը ի վեր չէր տեսած գանձապահին երեսը, յօժարեցաւ ընդունիլ զայն, անոր վերջին այցելութենէն շատ յոռի տպաւորութիւն մը պահած ըլլալով հանդերձ : Թաղէոս աղա ներկայացաւ գլուխը բարձր, յաղթանակէ դարձող զօրավարի մը գոռոզանքով :

— Հանըմ, ըսաւ թիկնաթոռին վրայ բազմելուն պէս, դուք ժամանակին կարեւորութիւն չտուիք ինծի, երբ որ ըսի ձեզ թէ ես մարգարէական ոգի ունիմ եւ թէ ինծի խաբելը դժուարին է. բարկացաք ինծի երբոր եկած էի ճշմարտութիւնը ըսել ձեզ ձեր ազնուութեանը համար, բանի տեղ չդրիք իմ բարեկամութիւնս, խաբեբայի մը զոհեցիք ձեր ամէնէն անկեղծ բարեկամը ... Այսօր եկած եմ ձեզ ըսելու, հանըմ, թէ գուշակութիւնս ճիշդ էր, թէ դուք շատերու պէս խաբեբայութեան մը զոհ եղած էք :

— Բան մը չեմ հասկնար կոր ձեր խօսքերէն : Թաղէոս աղա, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց տիկին Մարկոսեան :

— Կարդացէք, ըսաւ Մերկերեան, Աբեմուտէի ծանօթ թիւը գրպանէն հանելով եւ կնոջը երկնցնելով :

Ու կանիկը թիկնաթոռին տուած՝ գանձապահը կուշտ մը ըմբոշխնեց իր փայլուն յաղթանակին բոլոր անուշութիւնը, եւ անդուլ հաճոյքով մըն էր որ դիտեց հանըմին դէմքին ատրճանական այլայլումը, անոր գունատիլն ու կարմրիլը, ձեռքերուն դողդղալը, աչքերուն զարհուրանքի արտայայտութիւնը :

Երբոր լմնցուց, լրագիրը գետին ինկաւ, ու երկու թեւերը երկու կողմէն վար կախուեցան սրտաճմլիկ յուսահատութեամբ մը :

Մէկէնիմէկ, իր միտքը, էութիւնը յորդահոսան կերպով լեցնող հեշտալի երազները, գինովցնող պատրանքները՝ ուժգին քամիէ մը հալածուող մշուշի ամպերուն պէս կը ցնդէին կը լմննային : Երեւակայուած երջանկութիւններու հոյակապ դղեակները վար կ'իյնային շառաչմամբ : Ամէն բան կը փլչէր, կը կործանէր իր մէջ :

— Արշակս, մրմնջեց իր ցնորքին մէջ, իր անձկացումին մէջ :

Յետոյ, երբոր հարուածին առաջին ազդեցութիւնը քիչ մը մեղմացաւ.

— Իրա՞ւ է կ'ըսես, Թաղէոս աղա, կը հարցնէր խեղճ կինը, տեսակ մը պաղատանքի շեշտով :

— Իրաւը սուտը կա՞յ, հանըմ, գաղիերէն կազեթաները գրեր են նէ հարկաւ իրաւ է, պատասխանեց գանձապահը՝ կնկան այդ տարակոյսէն զրգռուելով :

— Կարելի՞ բան է, կարելի՞ բան է, կը մրմնջէր տիկին Մարկոսեան, երկու ափերովը այտերը սեղմելէն :

Պահ մը դադարէ յետոյ, հանըմը, քիչ մը զգաստացաւ.

— Բայց, Թաղէոս աղա, կը հարցունէր, դուք ի՞նչպէս հասկցաք որ աս մարդը խաբեբայ մըն է :

— Ի՞նչպէս հասկցայ մի, հանըմ. ասկէ պարապ տեղը չճերմկցուցինք, ըսաւ Մերկերեան մօրուքը բռնելով. աս գլխէն շատ պաղ անցած է. մենք մարդոց սարաֆն ենք, հանըմ, սարաֆը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ծեմ թէ Նախագահ տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութիւնը հասկցուած եւ գընահատուած է Մեծն Բրիտանիոյ մէջ :

Կարգ մը գրոյցներու համաձայն, Անգլիոյ Արտաքին նախարարը Փարիզ կուգայ՝ Վարչապետ Մաքմիլընի այցելութիւնը պատրաստելու համար : Ինչպէս լոյս կը չնչուէ իր յայտարարութեան մէջ՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ վըստահութիւնը պէտք է վերահաստատուի · Մաքմիլըն հաւանաբար Փարիզ գայ նոյն մտահոգութեամբ քանի որ Լոնտոնի մէջ կը մտածեն թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը նախկին վստահութիւնը չունի Անգլիոյ Վարչապետին հանդէպ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ առջի օր դարձեալ կրակ բացաւ Քեմոյ կղզիին վըրայ · մօտ երեսուն ռումբեր արձակուած են քանի մը ժամուան ընթացքին :

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորին կրտսեր տղան՝ իշխան Մուլէյ Ապտալլահ Պէյրութ կը հասնի այսօր ուր պիտի նշանուի Լամիա Սոլհի հետ որ աղջիկն է Լիբանանի նախկին վարչապետ՝ Ռիատ Սոլհի :

ԱՆԳԼԻԱ համաձայնեցաւ հրաժարիլ Կիպրոսի զինուորական իր խարիսխներուն մօտ գտնուող գիւղերը իր գերիշխանութեան ներքեւ պահելու ծրագրէն · երբ կղզին անկախութիւն ստանայ 1960 Փետրուարին, Անգլիա պիտի ունենայ միայն պատերազմական իր խարիսխները :

ՊՈՆԻ ամերիկեան նոր դեսպան նշանակուեցաւ Ուոլթըր Տաւլինկ :

ՄԱՆՋՈՒՐԻՈՅ մէջ, խորհրդային սահմանին մօտ, ըմբոստութիւններ ծագած են, որոնց ընթացքին համայնավար բազմաթիւ պաշտօնատարներ սպաննուած են, կը հաղորդէ Ազգ · Չինաստանի տեղեկատուութեան գործակալութիւնը :

ՀԻՄԱԼԱՅԱՅԻ վրայ կորսուած է ճափոնական 32 հոգինոց արշաւախումբ մը, որմէ երեք շաբաթէ ի վեր լուր չկայ :

ԹԵՔՍԱՍԻ մէջ (Ամերիկա) 12·527 թոննոց նաւթատար նաւ մը կրակ առաւ առջի օր · 300·000 լիտր օդանաւի հրանիւթ կար իր ամբարներուն մէջ : Բոցերը երեսուն մեթր բարձրացան, նաւաստիներէն շատեր ածխացան · քանի մը հոգիներ միայն յաջողած են ծովերբ հասնիլ : Նաւահանգիստի շրջակայ բնակչութիւնը պարպուած է : 1947ին նման աղէտ մը 561 հոգիի մահուան պատճառ դարձած էր :

ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ մէջ ջախջախուած է ամերիկեան զինուորական օդանաւ մը · 11 ճամբորդներ եւ չորս օդաչուները մեռած են :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէքփօսթալներ, իրենց հաշիւներով, դիւրացնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները : Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներունթերթերը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին :

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ · Մ · Ը · Միութեան եղանակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ալհամպրայի մէջ : Կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Սօսէ – Սերոբ խումբին կողմէ, այս կիրակի ժամը 15ին, Քլօշէթի սրահը : 149պիս, Ավընիւ տ'Արժանթէօյ :

Ծով յայտագիր, անակնկալներ :

Կը հրաւիրուին ծնողքները :

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Համբարեան, Յովհ · Համբարեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՀԱՄԲԱՐ ՀԱՄԲԱՐԵԱՆԻ

(Սէօլէզցի)

մահուան առթիւ : –

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան.— Տիկին Կուրտիկեան 5 հազար ֆրանք, Պ · Գալուստ Կատայեան երեք հազար, Տիկին Վերգին Զաֆրանեան հազար : Միշտ նոյն առատաձեռն բարերարը որ կ'ուզէ մնալ Ոմն չորս հազար ֆրանք, Ալֆորվիլէն Տիկին Արշալոյս Գէորգեան հինգ հազար ֆրանք :

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն · Մարմնին կողմէ :

· ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

GRAND HOTEL

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

WAG. 38-54

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

11 Նոյեմբեր, Չորեքշաբթի առաւօտ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ : Պիտի պատարագէ Տէր Թորգոմ քհնյ · , Լիոնէն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ · Բ · Ը · ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Փետրուար 1960ին, Ժորժ Ե · ի պանդոկին սրահներուն մէջ, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր :

×

19 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր Ամավերջի պարահանդէս, կազմակերպուած Հ · Բ · Ը · Միութեան Մարսէյլի Հայուհեաց մասնախումբին, տեղական մասնաժողովին եւ երիտասարդաց կողմէ :

ԸՆԴՀ · ԺՈՂՈՎ

Բարձր Հայքի Հայր · Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները ամսոյս 11ին ժամը 2·30ին, Բարեգործականի սրահը, 19պիս, Րիւ Վանթիւռ :

ՕՐԱԿԱՐԳ .— Ա) Զեկուցում վարչութեան, Բ) Ընթացիկ կարեւոր հարցեր, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն որ բարի ըլլան ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, 1960 :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 11 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8644 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, Թիւ 4445

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ ՆԵՀՐՈՒԻ

ԶԷԶՈՔ ԳՕՏԻ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

ՏԵԼՀԻԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՊԱՀ Է

Համայնավար Չինաստանի Վարչապետ Չու Ան Լէ Նոյեմբեր 7 թուակիր նամա-կով մը Վարչապետ Նեհրուի կ'առաջար-կէ որ չէզոք գօտի մը ստեղծուի Հնդկաս-տանի եւ Չինաստանի միջեւ : Լոյսը եր-կուշաբթի օր հաղորդուեցաւ Փեքինէն, ուր Չու Ան Լէ այս ուղղութեամբ յայ-տարարութիւն մը ըրաւ, շեշտելով թէ իր կառավարութիւնը այս քայլը կ'առնէ՝ չին եւ հնդիկ տարակարծութեան լուծում մը գտնելու նպատակով :

Չինաստանի Վարչապետը իր նամակին մէջ կ'առաջարկէ որ չինական ուժերը 20 քիլոմեթր ետ քաշուին «Մաք – Մահոն» գիծէն դէպի արեւելք. նոյնը պէտք է ընէ նաեւ Հնդկաստան, իր բանակները քսան քիլոմեթր ետ քաշելով, դէպի արեւ-մուտք : Փեքին կ'աւելցնէ թէ անզէն պաշտօնեաներ եւ ոստիկաններ կրնան մը-նալ այդ գօտիին մէջ՝ կարգը պահելու համար :

Այս նամակին մէջ, որ պատասխանն է Սեպտեմբեր 26ին Նեհրուի գրած նամա-կին, Համայնավար Չինաստանի Վարչա-պետը կը շեշտէ նաեւ թէ այս առաջարկը կ'ընէ սահմանի հողամասերուն վրայ խաղաղութիւնը վերահաստատելու եւ հարցը բարեկամաբար լուծելու նպաստա-ւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար :

Համայնավար Չինաստան կը մտածէ թէ երբ զինեալ ուժեր չմնան Հնդկաստա-նէն իր պահանջած հողամասերուն վրայ՝ հարցին կարգադրութիւնը մեծ մասով դիւրացած պիտի ըլլայ :

Չու Ան Լէ ցաւ կը յայտնէ այն միջա-դէպին համար որ Հոկտեմբեր 21ին տեղի ունեցաւ չինական հողամասին մէջ: Յի-շելէ ետք երկու երկիրներու միջեւ փո-խանակուած նամակները, իր դժգոհու-թիւնը կը յայտնէ Նոր Տելհիի կառավա-րութեան վերջին նամակին համար, որ «նկատի չէր առած չին եւ հնդիկ սահ-մանին վրայ տիրող կացութիւնը» :

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, որ Փեքինի կառավարութիւնը այս անգամ մեղմ ոճ մը կը գործածէ եւ հաշտարար ոգի ցոյց կուտայ՝ Հնդկաստանի հան-դէպ: Չու Ան Լէ կը մաղթէ որ միջա-դէպերը վերջ գտնեն, որուն կրնան յա-ջորդել հարցին խաղաղ լուծում մը գտ-նելու աշխատանքները :

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ կարեւոր ուրիշ պարագայ մը.— Սեպտեմբեր 10ի իր նա-մակին մէջ, Հնդկաստանի Վարչապետ Նեհրու կ'առաջարկէր որ երկու երկիրնե-րու զինեալ ուժերը սահմանագլուխէն 40 քիլոմեթր ետ քաշուին եւ իրարմէ բաժ-նուին չէզոք գօտիով մը:

Վերջապէս, Չու Ան Լէ կը փափաքի տեսակցութիւն մը ունենալ Վարչապետ Նեհրուի հետ, երկու երկիրներու սահմա-նային վէճերը արագօրէն լուծելու եւ խաղաղութիւնը վերահաստատելու հա-մար :

Հնդկաստանի Վարչապետը խորհրդա-րանական յանձնախումբի մը առջեւ խօսք առնելով, յայտարարեց թէ չինական ա-ռաջարկը օգտակար կրնայ ըլլալ Չինաս-տանի համար, բայց զինեալ ուժերը քսան քիլոմեթր ետ քաշել՝ նպաստաւոր չէ Հնդկաստանի համար, քանի որ առա-ջարկուած գծին երկու կողմերը տեղա-գրական նոյն պայմանները չունին :

Ամէն պարագայի մէջ, աւելցուց Նեհ-րու, չինական առաջարկին գաղափարը դէշ չէ, բայց անոր գործադրութեան հա-մար մեր առջեւ ցցուող դժուարութիւն-ները կը պահանջեն որ այդ առաջարկը մանրամասն քննութեան մը ենթարկուի, մանաւանդ՝ զինուորական տեսակէտէն :

Ինչպէս կը տեսնուի, երկու երկիրներն ալ համաձայն են որ չէզոք գօտի մը ստեղծուի, բայց տարբեր ծրագիրներ կ'առաջարկեն :

Վարչապետ Նեհրու իր յայտարարու-թեան մէջ չանդրադարձաւ Չու Ան Լէի հետ հանդիպում մը ունենալու չինական առաջարկին :

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԺԻՒԼ ՄՈՔԻ ԲՈՒՌՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբին մէջ Ֆրանսայի հիւլէական փորձերու ծրագիրը լուրջ քննադատութեանց առար-կայ կը դառնայ : Ինտոնեզիոյ, Միու-տական Արաբիոյ եւ Սուտանի ներկայա-ցուցիչները ամէն ջնով աշխատեցան ցոյց տալ թէ հիւլէական ճառագայթները վը-տանգաւոր կացութիւն մը կը ստեղծեն բնակչութեան համար :

Ափրիկեասիական երկիրներու պատ-ուիրակները մասնաւորապէս ծանրացան հիւլէական ռումբին թէքնիք հարցերուն վրայ: Մանրամասնօրէն ցոյց տուին այն հետեւանքները՝ որ կրնան ունենալ Սա-հարայի փորձերը, Ափրիկեցիներու հա-մար ցարդ անծանօթ վտանգ մը ստեղծե-լով :

Քաղաքական տեսակէտէն զրեթէ ոչ մէկ ակնարկութիւն եղաւ ճառախօսնե-րու կողմէ :

Այն պահուն, երբ Միութական Արա-բիոյ ներկայացուցիչը կը խօսէր «Ֆրան-սայի մեծութեան յիմարութեանց» մա-սին, Ժիւլ Մոք բուռն միջամտութիւն մը ըրաւ: Արդարեւ, արաբ պատուիրակը այս անգամ խիստ ոճ մը գործածեց.— «Ֆրանսա պարապ տեղ կը փորձէ ըլլալ այն՝ ինչ որ չի կրնար ըլլալ : Ֆրանսա այլեւս նախկին մեծ երկիրը չէ. ցաւալի կամ ոչ՝ սակայն իրողութիւն մըն է: Եւ-րոպայի եւ Ասիոյ մէջ ուրիշ երկիրներ կը մեծնան, հետեւաբար, անիմաստ է որ Ֆրանսա փորձէ հիւլէական մարզին մէջ Միացեալ Նահանգներու կամ Խ. Միու-թեան հաւասարիլ: Ալճերիներու եւ դի-տութեանց տեսակէտէն, Ֆրանսա թեր-եւս հինգ հարիւր տարի ետ մնացած է» :

Յանձնախումբի նախագահէն խնդրելէ ետք որ արաբ պատուիրակ Շուքէյրիի կարգի հրաւիրուի, Ֆրանսայի ներկայա-ցուցիչը՝ Ժիւլ Մոք արդահատելի գտաւ անոր գործած յարձակումները, շեշտելով թէ Ֆրանսայի դէմ արտասանուած խօս-քերը չի կրնար ընդունիլ, մանաւանդ՝ երբ անոնք կ'ըլլան հռետորի մը կողմէ, որ «մասնագիտացած է հայհոյանքի մէջ ...» :

Ժիւլ Մոք աւելցուց թէ Շուքէյրիի յարձակումները պատուաբեր չեն իրեն համար եւ ոչ ալ այն երկրին՝ որ ինք կը ներկայացնէ (Միութական Արաբիա) :

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, որ Շու-քէյրիի կողմէ անուանուած էր մեծ ոճի-րի մը պաշտպան փաստաբանը, յայտա-րարեց թէ իր անձին դէմ եղած վիրա-ւորիչ խօսքերուն վրայ արհամարանքով կը նայի եւ նոյն լեզուն գործածելու կա-րիքը չի զգար, բայց, ըստ Ժիւլ Մոք, երբեք թոյլ չի կրնար տալ որ Ֆրանսայի դէմ ըլլան այնպիսի արտայայտութիւն-ներ՝ ինչպէս Միութական Արաբիոյ պատ-ուիրակին խօսքերը :

Նիստը փակուեցաւ Միացեալ Նահանգ-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ԿԱՐՕՏԸ ԵՒ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

Ո՛ւր կ'ուզես եղիր — հանդէսի մը սե-ղանին բոլորտիքը, ժամուն պարտէզը կամ սրճարանի մը մուխին ու ծուխին մէջ — երբ շրջապատուած ես հայրենա-կարօտ գիւղացիներով, անպատճառ պի-տի լսես անոնց «հի՛ն, հի՛ն դարուց յի-շատակ» զովասանքները իրենց գիւղին մասին :

Ա՛լ ինչե՛ր, ինչե՛ր չեն պատմեր քեզի — Պոլսեցին, քաղքցին — հին օրերու ա-մենայն Հայոց հայրենիքէն :

Ականջ տուէք այս բարի, այս ազնուա-կան հայրենասէրներուն զրոյցներուն : Անոնց սրտառուչ պարծանքին :

— Աղբե՛ր, դուն ի՞նչ է կը խօսաս... Դուն մեր գեղը եկե՞ր էիր, տեսե՞ր էիր ... Չէ՛... Եկած օր ըլլէյիր էտանկ չէիր խօսար... Մեր գեղը սար մի կար, որ մինչեւ երկինքը կու հասնէր ... էդ սա-րին գլուխը մինակ մէկ հոգի ելեր էր կ'ը-սէին մեր մեծերը ... Ան ալ Միհերը ... Մեր գեղը ժամ մը կար, որուն ամէն մէկ քարը, բի՛ր', էս սրահին չափ մեծ էր... Աւանդութիւնը կ'ըսէ օր ժամանակին հե-թանոսական Մեհեան է եղեր եւ վահագ-նը իր ուսը առեր էդ քարերը տարեր է .. Դուն ի՞նչ է կը խօսաս ...

— Էս էլ քեզի հարցնիմ, դու մեր գեղը տեսե՞ր իս... Մեր գեղին ծաղիկները, մեր գեղին ջուրերը, մեր գեղին պտուղ-ները... Աստուած վկաս լինի, մեր գեղը մենք ունէանք մէկ փարդ, որին հոտը, բի՛ր', էստեղաց մինչեւ Պաղտատ կու հասնէր ... Մեր գեղը մենք ունէանք մի աղբիւր, որին ջուրը խմողը էլ հիւանդ չէր ըլլի... էդ ջրից որ քաէին ծոցուոր հարսների ճակտին, երեխան կը լինէր մանչ ... Որ քաէին այտին, կը լինէր աղ-ջիկ... Ա՛խ, մեր գեղը հազար գեղի հետ չեմ փոխի ...

— Դուք երկուքդ էլ բան չիք տեսէ ... Որ տեսած լինէիք մե՛ր գեղ, էտանկ *պոռ-լաֆեր* չէիք անէ ... Մեր գեղի ծաղիկ-ները դրախտի ծաղիկներն էին ... Մի աւանդութիւն կայ էդ մասին... Երբ Աստուած դրախտի դռները կը փակի, ո-րովհետեւ էնտեղ մտնող էլլող չկար, կը մտածէ օր ո՞ւր դնէ դրախտին ծաղիկնե-րը... Դրախտին դրան առջեւ նստած կ'ըլլի մէկ աղքատ աշուղ... Աստուած կը հարցնէ — «Ի՞նչ կ'ուզես, որդի» ... Եւ աշուղը կը պատասխանէ — «Էս ծա-ղիկները, Տէր»... Եւ Տէրը կ'ըսէ. — «Ա՛ռ քեզի»... Էդ աշուղը մեր գեղացի էր ... Ու դրախտին ծաղիկները շալակը նե-տած կը բերէ մեր գեղը ... Դուք ի՞նչ է կը խօսաք ...

— Դուք տեսե՞ր էիք մեր գեղի ցորե-նը... Չէ՛... Դուք տեսե՞ր էիք մեր գեղի ալաները, մեր հարսները ... Չէ՛ ... Որ չէիք տեսեր, էլ մի խօսաք... Մեր ցորենի հասկերը էնքան բարձր էին որ մինչեւ լուսին կու հասնէին ... Մեր խնձորները մեղրից էլ էւէլ համեղ էին... Էն մեր ջահել – ջիւան ալանները ... Ամէն մէկը մէկ Սամսոն — որ մէջքին պլլեց իր թեւը, փշուր փշուր կ'անէր ... Հա-պա՞ մեր հարսները ... Երկընքից իջած հրեշտակներ ... Էս աշխարհքիս մէջ է-նոնց նման գեղեցիկ թագուհի չի ծնել... Ա՛խ, մեր գեղը ...

— Մի սա տեսնեմ, դուն տեսե՞ր էիր մեր բարտիները ...

— Լա՛ւ, ես էլ հարցնեմ — դուն լսե՞ր էիր մեր Տէրտրու պատգամը ...

— Չէ՛, *ամա* գիտեմ օր մեր Տիրացուց երգերը *հիչ* տեղ մը չկային ...

— Երդում կ'անեմ դուք մեր վանքը չէք տեսեր ...

— Մերը գեղ չէր, դրախտ էր ...

— Մերը դրախտից էլ էւել բան մի ...

— Մեր գեղը կար մէկ քար, որի վրայ կոխեր էր Հայոց Աստուածը, երբ աշ-խարհ եկեր էր, կը լինի մի տասը հազար տարի ... Մեր գեղը ...

×

Բայց, դեռ առին տարին ա՛յս սա-րերը, այս ծաղիկները, ա՛յս պտուղները, ա՛յս ջուրերը, ա՛յս ալանները, ա՛յս հարսները եւ ուրիշ ամէն բան ...

Ու գիւղացին իրեն հետ, իր կուրծքին տակ օտար աշխարհներ տարաւ կարօտը հայրենիքին :

Արցունքը աչքին :

ՆԻՐՈՊԱՅԻ

ՉԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տարեդարձին առթիւ, Յառաջ լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի : Խմբագրատունը փակ է Չորեքշաբթի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարար Սելվին Լօյտ Փարիզ կը հասնի այսօր, Չորեք-շաբթի :

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Արեւել-եան Գերմանիոյ Համայնավար կուսակ-ցութեան ընդհանուր քարտուղար Իւլ-պրիխտ Խրուշչեւի հետ գաղտնի տեսակ-ցութիւն մը ունեցած է Ռումանիոյ մէջ, մօտ երկու շաբաթ առաջ: Կիսապաշտօ-նական աղբիւրներու համաձայն, երկու պարագլուխները խօսած են մեծերու ժո-ղովին եւ գերմանական հարցի մասին : Նոյն աղբիւրները կը հաղորդեն թէ Ռու-մանիա «հանդստանալու» գացած ատեն Խրուշչեւ տեսնուած է նաեւ լեհ պարա-գլուխ Կումուլքայի հետ :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ խորհրդային դեսպան Փեկով տեսակցութիւն մը ունեցաւ Շահին հետ. Թեհրան վերադառնալէ ի վեր Շահը երկրորդ անգամ ըլլալով կ'ընդունէր Փե-կովի այցելութիւնը :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցու-թեան պարագլուխ Թոլիաթի յայտարա-րեց թէ մառնչալ Վորոշիլով Խրուշչեւի հետ պիտի երթայ Հռոմ :

ԹԵՔՍԱՍԻ նաւահանգիստին մէջ կրակ առած ամերիկեան նաւթատար նաւուն բոցերը կարելի եղած է զսպել 19 ժամ-ուան մէջ: Զոհերու թիւը ցարդ յայտնի չէ :

1958Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ Ֆրանսայի մէջ ճամ-բու արկածներու հետեւանքով մեռած են 8126 հոգի (1957ին՝ 8517). 176.030 հո-գի վիրաւորուած են (1957ին՝ 183.750) : Հակառակ անոր որ կառքերու եւ կառա-վարներու թիւը աւելցած է, արկածներն ու մահերը պակսած են :

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ Ռուանտա Ու-րունտի շրջանին մէջ երկու թշնամի ցե-ղախումբեր՝ Պահութիս եւ Վաթուցիս, կատաղի կռիւներ ունեցան. առաջին ար-դիւնք՝ առնուազն յիսուն մեռեալ :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կարճատեւ ժողով մը պիտի ունենայ Արեւմտեան Մեծերու հանդիպումէն վերջ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. Ճակատի Մար-սէյլի եւ Փարիզի «վիլայա»ներու ղեկա-վարները ձերբակալուեցան իրենց վեց գործակիցներուն հետ՝ Ներքին Ապահո-վութեան Տեսչութեան կողմէ (Տէ. Էս. Թէ.) :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Նախագահ Պուրկիպա առ-ջի օր ընդունեցաւ Ալժերիոյ «Առժամեայ կառավարութեան» երեք գլխաւոր ան-դամները՝ Ֆերաթ Ապաս, Պելքասէմ (փոխ – վարչապետ), եւ Պէն Թոպալ (Ներքին նախարար) :

ԳՈՐԾԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՔՆԵՐ

●

Ամերիկայի մէջ պողպատի գործարաններուն բանուորները երկար շարունակեցին բանթողը, առճիկներու յաւելումներ կը պահանջէին: Նախագահը միջամտեց բայց վէճը չէ լուծուած: Գործարանատէրերը կը պատասխանեն թէ նուազագոյն յաւելումով ստիպուած պիտի ըլլան արտադրութեան գիները բարձրացնել այն համեմատութեամբ, որուն հետեւանքներէն մէկը պիտի ըլլայ դրամական անկում: Կը մերժեն որովհետեւ գիներու բարձրացումով անկարող պիտի ըլլան մրցելու օտար ձեռնարկներու դէմ եւ արդէն առաւելութիւններ տուած են՝ հանգստեան թոշակ, ապահովագրութիւն, բժշկական խնամքը:

Սէնտիքան կը պատասխանէ թէ շահերը լաւ են, ուրիշ ձեռնարկներ ժամական 15 սէնթ յաւելում բրած են:

×

Գերմանիոյ մէջ նախորդ ամսու 13ին Սթրազպուրկի բանուորական համագումարին գերման բանուորներն ալ պահանջեցին օրավարձքերու յաւելում, աշխատանքի ժամերու նուազում:

Քոլոնիայի ճարտարարուեստական հաստատութիւնը հրատարակած է գիրքոյկ մը ուր բաղդատական ցուցակներով ցոյց կը տրուի այսօրուան պարտուած Գերմանիոյ բանուորներուն կենցաղի մակարդակը եւ առաջին պատերազմէն առաջ քաղքենի դասակարգին կենցաղի մակարդակը: Աշխատաւոր դասակարգը այդ շրջանին խեղճ կ'ապրէր, այսօրուան բանուորը քաղքենի դասակարգի նման կ'ապրի: Անգործներ չկան, արեւելեան կողմէն եկողներն ալ աշխատանք կը գտնեն: «Դաշնակցային Հանրապետութիւնը չի փախնար բաղդատութեան մտնելէ աշխարհի որեւէ մէկ երկրին հետ: Այսօրուան Գերմանները աւելի կը շահին եւ կը ծախսեն քան իրենց ծնողքները»:

×

Պատերազմէն ետք Գերմանները անընդհատ աշխատեցան առանց ժամացոյցին նայելու եւ վերանորոգեցին կործանած գործարանները: Աշխատանքի ժամերը հետզհետէ նուազեցան: Նախապէս շաբաթը 48 ժամ էր, յետոյ 45, այժմ 40: Գործարանները կը փակուին Ուրբաթ կէսօրին եւ կը բացուին Երկուշաբթի: Սենտիքաները աւելի նուազում կը պահանջեն: Տնտեսութեան նախարար Էրհարտ կ'ըսէ. «Աւելի քի՞չ աշխատիլ, յիմարութիւն է, պարտաւոր ենք մէկ ժամ աւելի աշխատիլ»:

Անցեալի Գերմանիոյ մեծութեան, դեբիշխանութեան խաչալին տեղ այժմ կեանքի վայելքի ըմբռնումը միայն ունին գերման գործաւորները: Երկու պարտութիւնները, բարոյական տագնապները, նիւթական գլխումները փոխեցին կեանքի ըմբռնումները: Պատերազմէն առաջ ամէնուն նշանաբանն էր «ուրախութիւն աշխատանքի մէջ» աւելցուցին նաեւ «աշխատանքը կ'ազնուացնէ մարդը»:

×

Բանուորները չեն գիտեր թէ ինչպէս անցնելու են ազատ ժամը: Երկուշաբթի ալ արդիւնաբերութիւնը նուազ է: Երկբայորդները «Երկուշաբթի հիւանդութիւն» կ'ըսէին կենդանիներու Կիրակի հանգիստէն յետոյ յաջորդ օրուան աշխատանքի արդիւնքին համար:

Իտալիոյ, Ամերիկայի եւ Գերմանիոյ մէջ բանուորական միութիւններ եւ ընկերվարականներ կը պնդեն, թէ թոշակներու յաւելումով գնողներու գնելու կարողութիւնը կը բարձրանայ, սպառումը կ'աւելնայ, համեմատական արտադրութեան համար գործարանատէրերը ստիպուած կ'ըլլան աւելի թիւով բանուորներու գործ տալու, գործազրկութիւնը կը նուազի: Ճիշդ է որ երբ խնդրանքը շատ է, գործարանատէրը կ'աւելցնէ արտադրութիւնը՝ խնդրանքի եւ մատուցման օրէնքի համաձայն, կ'ընդարձակէ գործը, նոր ձեռնարկներ կը կատարէ:

×

Թոշակներու վրայ յաւելում կատարելով գործարանին վարչութիւնը ստիպուած կ'ըլլայ աւելցնելու արտադրութեան գինը, ապրանքը կը սղէ, շահերը համեմատական ըլլալու են դրամագլուխը վճարելու համար, արտադրութեան գինը նոյն պահելով դրամագլուխը կը կորսուի:

Այն ատեն թոշակներու յաւելումը կարեւորութիւն պիտի չունենայ, բայց կեանքի սղութեան պատճառով պիտի տուժեն անոնք որոնք հաստատուն ամսականներ ունին եւ բնականօրէն անոնք ալ յաւելումներ պիտի պահանջեն:

Տնտեսագէտներ կը հաստատեն թէ գրեթէ ամէն երկրի մէջ թոշակները յաւելումներ կրած են ազգային իրական եկամուտէն աւելի: Գիները բարձրացած են, որովհետեւ թոշակները յաւելումներ կրած են, դրամական անկում տեղի ունեցած է, տնտեսութիւնը կայուն վիճակի մը դատապարտուած:

Այսօրուան բանուորը քաղքենի կեանք ունի, աւելի քիչ կ'աշխատի եւ կը վայելէ ընկերային յառաջդիմութեան բարիքները, որոնցմէ զուրկ էին ատատապետներ եւ քաղքենի բարձր դասակարգի պատկանողներ: Անցեալին մէջ ոչ աշխատանքի ապահովութիւն կար, ոչ ալ աշխատանքի չափաւոր ժամեր: Գործարանատէրներ կը սակարկէին գործաւորին աշխատանքը, կ'աշխատցնէին աժանագին վարձքով կիներ եւ երախաներ: Ծնողքներ գործարան կը տանէին չորսէն հինգ տարեկան փոքրիկներ, կը վճարէին աշխատանքը, նոր գերեվաճառութիւն անցեալ դարու, ոչ վճարումը համեմատական էր աշխատանքին, ոչ ալ աշխատանքը՝ աշխատաւորին ուժերուն: Շատ կիներ այրերու հետ կ'աշխատէին գիշերներն ալ, օրական 14էն 16 ժամ: Երբ գործ չըլլար, անգործ մնար, գործաւորը ընտանիքով հանրային գթութեան կը դիմէր:

Այսօր արեւմտեան աշխարհի մէջ պայմանները փոխուած են՝ շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, անգործութեան պարագային նպաստ, հանգստեան թոշակ, աժանագին բնակարան: Մէկ բան մնացած է արմատացած գործաւորին ուղեղին մէջ՝ թէ գործարանատէրը զինք կը շահագործէ, իր աշխատանքը դրամագլուխի փոխելով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՁԵՒԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մատղրուած նպատակը իրականացնելը նիւթապէս անկարելի ըլլալը այսպէս հաստատելէ ետքը, պահ մը ենթադրենք թէ հրաշքը գոյն կարելի դարձուցած ըլլայ, եւ, թէ՛ տպաշար մեքենային եւ թէ՛ շարժուն տառերը անսայթաք գործել բակրուած ըլլան: Ի՞նչ հետեւանք կը սպասէ այդ գործունէութեան:

Թերթեր եւ գիրքեր կը տպագրուին նորաձեւ եւ նորաձոյլ տառերով: Ընթերցողները պիտի կրնա՞ն կարդալ նոր հրատարակութիւնները, այբուբենի նոր ձեւերը սորվելով եւ անոնց ընտելանալով: Ընթերցանութիւնը տառով պիտի զարգանա՞յ, թէ պիտի կաղայ կամ կանգ առնէ: Դէպքերը միայն կրնան պատասխանել այս հարցումներուն, եթէ դաւաչակուած ժխտական արդիւնքը տարակուսելի նկատուի:

Ըսենք թէ այդ մութ կամուրջը լուսաւորուեցաւ եւ ընթերցողներու կրելիք դժուարութիւնը չքացաւ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուսանողական աշխարհին վերապահուած կացութիւնը: Նախակրթարաններէ մինչեւ համալսարաններ՝ դասագիրքերը պիտի փոխուի՞ն եւ նորաձեւ տառերով դասագիրքե՞ր պիտի հրատարակուին եւ անո՞նք պիտի պարտադիր ըլլան, թէ ոչ հին դասագիրքերու վրայ պիտի կատարուին դասաւանդութիւնները:

Եթէ առաջին ձեւն է որ պիտի կիրարկուի, ուրեմն ձեւափոխուած տառերուն ձեռագիր ձեւափոխումի նոր այբուբե՞ն մըն ալ պիտի հնարուի, որպէսզի ուսանողութիւնը անով գրէ — կարդայ, կամ համալսարանական դասընթացքներու մէջ անով նօթ բռնէ: Իսկ եթէ երկրորդ ձեւն է որ պիտի կիրարկուի (հին դասագիրքերով ուսանիլ), աշակերտութիւն եւ ուսանողութիւն երկու տեսակ այբուբեններո՞վ պիտի գրեն ու կարդան հայերէնը, քանի որ թէ ուսանողական շրջանէն եւ թէ անկէ ետքը անոնք դասագիրքէ դուրս գիրքեր ալ պիտի կարդան:

Նշմարելի չէ՞ անելին անհաւասարութիւնը:

Ներքին այս անլուծելի կնճիռին հաւասար՝ կայ ուրիշ հարցական մըն ալ:

Ոչ մէկ յոյս եւ հնարաւորութիւն կայ որ՝ Արտասահմանը հետեւի նորոյթին, նորաձեւ տառերը որդեգրէ եւ սկսի զանոնք գործածել, ճիշդ այն պատճառներով, որոնք յատուկ էին Հայաստանի:

Երբ արտասահմանի մամուլը (թերթ եւ գիրք) որեւէ շարժում չգործէ դէպի նորաձեւութիւն, ինչպէս չգործեց նորաձեւ ուղղագրութեան համար, եւ մնաց տպագրական իր արդու fուռյին մէջ, Հայաստանի նորաձեւ տառերով գրականութեան Սփիւռք թափանցումը ծանր հարուած մը պիտի չըլլա՞յ, մինչ հազիւ ընտելացած ուղղագրական կնճիռին՝ ղըկարրաց ընդունելութիւն, սկսած է ցուցնել Հայաստանեան գրականութեան, հմայուած անոր սեռի եւ խորքի հիացուցիչ գեղեցկութիւններէն:

Թէեւ ուղղագրական զարտուղութիւնով թեթեւ մը անջատուած, բայց Հայաստանի եւ Սփիւռքի գրական շարժումները ուրոյն ուղիներով եւ քանակական ու որակական ինքնադրոշմ գործունէութեան մէջ՝ աշագրաւ գիրքաւորում առած են արտադրական արշաւի տեսակէտով:

Արեւելահայ լեզուն Արեւմտահայ ընթերցող հասարակութեան աչքին ոչ անցեալին մէջ, ոչ ալ ներկային (Սփիւռքի մէջ) խորթ դրոշմ չէ ունեցած՝ հմայքով կարդացուելու համար: Տառերու նոյնութիւնը այն կուռ շղթան եղած է, որ ամբաձոյլ զօդած է երկու լեզուները:

Մայր Հայրենիքին մէջ տառերու ձեւափոխութիւնը Արտահայրենիքի հայութեան համար ուրիշ դեր չունենար, բայց եթէ խորտակել նոյնատառութեան շղթան եւ փլցուած կամուրջի խրամ բանալ հայ ժողովուրդին երկու հատուածներուն միջեւ: Չե՞ն բաւեր գոյութիւն ունեցող հերձումները: Պահա՞նջ կայ նորի մըն ալ ստեղծումին:

Հայերէն տառերը, երկաթագիրի խանձարուրէն մինչեւ ներկայ ժամանակներ, պահելով իրենց բնատիպ դրոշմի ինքնութիւնը, կրած են նրբացումի եւ վայելչաձեւութեան այն տեսակ գեղարուեստական կատարելագործութիւններ որ՝ անոնց բրիչի հարուածներ տալ՝ կը նշանակէ մինչեւ հիմա շահուած տառական առաւելութիւնը արմատախիլ կործանել:

Յաւիտենապէս յեղյեղուած յանկերգ մը եղած է քանի մը տառերու իրերանմանութենէն ծագող շփոթեցուցիչ անպատեհութիւնը: Այդ միակ անտեղութիւնը մեծ չափով չքացած է՝ ներկայիս

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Թ.

Մինչ մը դէպի Տաճատը դարձաւ եւ իրենց աչքերը հանդիպեցան իրարու: Տաճատի մտքին մէջ տպաւորուեցան անոր դեղին, խելացի աչքերը, որ միակ գեղեցկութիւնը կը կազմէին անոր վատուժ անձին, ճակատը գմբեթաձեւ եւ դէպ առաջ ցցուած՝ նմանութիւններ ունէր Տաճատի ճակատին հետ. մանաւանդ երբեմն, լոյսի եւ դիրքի մասնաւոր պայմաններով, կարծես երկուքը մէկ կաղապարի մէջ թափուած էին:

Հրանդ Մարտիկեան ժամանակին մեծապէս օժտուած գրագէտ մը եղած էր, որուն շունչը յանկարծ կտրեր էր եւ ինքզինքը տուած էր քննադատութեան. եթէ Պոլիս գտնուէր, տեղական մտաւորական պայմանները զինք պիտի մղէին ուսուցչութեան ապաւինելու. առ այժմ, արդէն ճապէս վարժապետ էր, բայց իր բուն նըշանակութեամբ եւ իր վարելու բնազդները կը գոհացնէր քննադատութեան մէջ. բոլոր ջանքերը կը վատնուէին պարապին մէջ, իր մեղանքն էր կարծել, թէ ամէն գրական բան մեր համայնքին մէջ ինքը բրած էր, ինքը սկսած էր եթէ հեռաւոր տեղ մը գրական ձեռնարկ մը ըլլար, կը գոհանար ըսելով թէ ինքը գաղափարը տուած էր. իսկ իրմէ առաջ եղած բաներուն առհասարակ չէր հաւներ. ասոր համար հայ ուսանողութեան մէջ զինքը Եսերի կը կոչէին. ինք այնքան գինովցած էր իր Եսով, որ չէր անդրադառնար, թէ նոյնիսկ իր քիթին տակ զինքը կը ծաղրէին, իր եսամոլութիւնը զարմանալի հակադարձութիւն մը առաջ բերած էր, որ զինքը մօտէն ճանչցող մը կրնար սըխալեցնել:

Չափազանց կը տանջուէր, երբ մտածէր թէ իրմէ եւ իր անձէն անկախ ձեւով մտաւորական գործունէութիւն մը կարելի է մեր մէջ, ասոր համար է թերեւս, որ իր հովանաւորութիւնը կ'ուզէր տարածել ամբողջ հայ ուսանողութեան վրայ. անոնց անձնական գործերուն կը խառնուէր, խորհուրդներ կուտար, դիմումներու կը մղէր եւ կը յաջողէր վերջապէս ամէնուն գործերը իր ձեռքին մէջ ունենալ, սակայն իրեն մեծ գոհացում կը պատճառէր եւ դիւրին է երեւակայել, թէ ինչ քէն կը պահէր անոնց, որ նեղը եղած ատեն իր մօտ չէին գար. իր համեստ եւ խճողուած սենեակը ժամադրավայրը եղած էր ձախորդութեան մէջ գտնուող, անճարակ, անկարող, քննութենէ մերժուող ուսանողներու:

Գէշը այն է որ իր վրայ յուսացնել տալէն վերջը յաճախ մեծ բան մը չէր կրնար ընել եւ շատեր յուսախաբ, իր թշնամին կը դառնային. իր չար, յուզմունքի եւ զգացումի անկարող հոգիին միակ հրայրքն էր սակայն, իր բոլոր կարողութիւնները եւ ընդունակութիւնները վատնուած էին այսպէսով, ամէն օր ահագին թուով նամակներ ունէր գրելիք աշխարհիս ամէն կողմը գտնուող հայ մըտաւորականութեան. բնականաբար հեռուէն զինքը նպաստաւոր կերպով կը դատէին եւ սակայն ատուճան մը կ'ամոքէր իր մօտը գտնուող ապերախտներուն անտարբերութիւնը կամ հեղնութիւնները:

Հրանդ Մարտիկեան իր դէմքին երեք քառորդը դարձնելով դէպի Տաճատին կողմը — նպաստաւոր դիրք, որուն արժէքը շատ լաւ գիտէր — ձայնը ուռեցուց: Հպարտ եւ վիրաւորուած երեւոյթ մը առաւ, յօնքերը թեթեւ մը պռստեց եւ շարունակեց վայրկեան մը եւս խօսիլ, բայց վերջապէս ձայնը մարեցաւ:

Տաճատ նշմարեց, որ յուզուած եւ դառնացած երեւոյթ ունէր եւ իր սեղանակիցներուն հետ փափսալով իրարու վըրայ ումպ ումպ զովացուցիչ ըմպելի կը խմէր:

— Կարծես թէ բանի մը վշտացած է, դիտեց Տաճատ:

Սուրէն նրբօրէն ժպտելով պատասխանեց.

— Իմ ներկայութիւնս է, որ զինքը անհանգիստ կ'ընէ, տանէ մը ի վեր թըշնամացած է հետս:

Տարիներ առաջ Սուրէն՝ Հրանդին աշակերտը եղած էր եւ աւելի սերտ բարեկամներ դարձած էին, գրեթէ ազգականի պէս ապրելով օտարութեան մէջ. բայց Սուրէն իր մտքին սրատեսութիւնովը անմիջապէս ընդնշմարած էր իր վարպետի տկարութիւնները անոր խափուսիկ երեւոյթներուն ներքեւ:

Հրանդին անկարողութիւնը ճշմարիտ զգացումներու, որ իր գրական արուեստը անկատար կը դարձնէր եւ իր բոլոր յղացումները վիժել կուտար, շատոնց է ծանօթ էր իրեն. ինքը իր մտերմութեան եւ հասկացողութեան եւ մանաւանդ խարդախ բնաւորութեան շնորհիւ դիտած, լրտեսած եւ ըմբռնած էր ճշմարիտ թիփը Հրանդին մէջ, որուն գլխաւոր թերութիւնն էր չափազանց եսասիրութիւնը, այնպիսի անողոք եսասիրութիւն մը, որ կը չորցնէր իր հոգիին բոլոր փթթումները եւ կարող էր զինքը բացարձակ ամլութեան դատապարտել, եթէ հպարտութիւնը միեւնոյն ատեն մեծ կորով մը չներշնչէր իրեն եւ չհակադրէր իր բնական տրամադրութիւններուն, բայց սակայն ճապէս արժէք մը չէր տուած իրեն, եթէ ոչ արտադրելու, փրազներ կազմելու մեծ դիւրութիւն մը, որ մէկ ցայտումով կը ժայթքէր իր ուղեղէն:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(30 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Հոկտեմբեր 24ին, Երեւանի Ֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Ակսել Բակունցի հանդիսաւոր ոգեկոչումը։ Ներկայ էին գրականութեան, արուեստի, գիտութեան, մշակոյթի հեղինակաւոր դէմքեր, կուսակցութեան գործիչներ, աշխատաւորներ եւ հիւրեր։

Բեմին խորքը, կապոյտ թաւիշի վրայ հայ մեծ արձակագրին մեծադիր դիմանկարը։

Նախագահութեան աթոռները գրաւած էին Մ. Ազոնց, Ս. Թումանեան, Ս. Արաքէլեան, Գ. Հայրեան, մշակոյթի նախարար Ս. Շահինեան, գրագէտներ Արազի, Ստ. Զօրեան, Գ. Սարեան, նահատակ գրագէտին այրին, որդին եւ եղբայրը, հիւրեր Վրաստանէն, Ազրբէջանէն, եւ Չուվաշիայէն։

Բացման խօսքը արտասանեց Հայաստանի Նախարարական խորհուրդի փոխնախագահ Լ. Ստեփանեան։ Ակսել Բակունցի ստեղծագործութիւնը ներկայացուց Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար Էդ. Թոփչեան։

Խօսք առաւ Ա. Բելիաշվիլի՝ յանուն Վրացի գրողներուն, եւ ըսաւ թէ Ակսել Բակունցը կը պատկանի այն հայ գրողներուն շարքին, որոնց ստեղծագործութիւնը կը մնայ անմահ։ Բակունցի տնկած բարտին կը զարդարէ հայ հողը եւ ոչ մէկ փոթորիկ կրնայ արմատախիլ ընել զայն։

Խօսք առաւ նոյնպէս Ջալալ Մամէտով՝ յանուն ազերի գրողներուն, եւ ըսաւ թէ 1960ին պիտի հրատարակուի Բակունցի գործերուն ազրբէջաներէն թարգմանութիւնը Բաքուի մէջ։

Խօսք առաւ նաեւ բանաստեղծ Խուզանգայ՝ յանուն Չուվաշիայի գրողներու միութեան, որուն նախագահն է։ Եւ ըսաւ թէ Բակունցը կը պատկանի ոչ միայն հայ ժողովուրդին, այլ եւ Խորհրդ. Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն։

Այնուհետեւ խօսք առին բանուորները, Ալիւմինի գործարանին եւ Շահումեան կոլտնտեսութեան ներկայացուցիչները։

Ազրբէջանցի բանաստեղծ-թատերագիր Սաֆարլի կարդաց իր մէկ բանաստեղծութիւնը, նուիրուած՝ Բակունցի։

Ռուբէն Պետրոսեան, որ Գորիսի ութամեայ դպրոցին տնօրէնն է եւ Բակունցի հայրենակիցը եւ մանկութեան ընկերը, պատմեց իր յուշերը։

Պերճուհի Վարդազարեան, համալսարանի բանասիրութեան բաժնի 5րդ դասարանէն, յանուն ուսանողութեան եւ երիտասարդութեան, ողջունեց Բակունցի յիշատակը։

Հանդիսաւոր այս բաժնէն ետքը, տրուեցաւ ճոխ համերգ մը։

×

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՈՒԿՐԱՅՆԱՑԻՆԵՐԸ

Հայերու եւ Ուկրայնացիներու պատմական հինաւուրց կապերու ներկայացման նուիրուած էր Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիայի պատմութեան բաժնի Հոկտեմբերեան առաջին նիստը։ Ներկայ էին հայ եւ ուկրայնացի պատմաբաններ եւ հիւրեր Ռոստովէն ու Թիֆլիզէն։

Նիստը բանալով, Գիտութեանց Ակադեմիայի պատմութեան բաժնի վարիչ Փրոֆ. Ա. Յարութիւնեան ջերմօրէն ողջունեց ուկրայնացի պատուիրակները։

Լվովի ընկերային գիտութեանց հիմնարկութեան վարիչ ակադեմական Կրիպեակեւիչի զեկուցումը, «Սադոկ Բառոնչը որպէս նախկին Գալիցիայի Հայութեան պատմաբան» նիւթին շուրջ, կարդաց պատմաբան Վասիլեւ։

Փրոֆ. Լ. Մելիքսեթ-Բէկ կարդաց զեկուցում մը «19-20րդ դարերի հայ-ուկրայնական յարաբերութիւնների պատմութեան» մասին։

×

ԴԱՒԻԹ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Պուքրէշի պետական օփերայի արուեստագէտներէն, տաղանդաւոր մեներգիչը՝ Դաւիթ Յովհաննէսեան, այցելած է Երեւան, ուր հանդիպում մը ունեցած է «Սով. Հայաստան» թերթին խմբագրութեան հետ։ Հանդիպման ներկայ եղած է Երեւանի պետ. օփերայի տնօրէն Արմէն Գուլակեան։ Այս առթիւ, «Սով. Հայաստան»ի խմբագրութիւնը, «Մեր Ուրբաթը» խորագրին տակ՝ որ կը թուի թէ թերթին այցելութեան օրն է, կը գրէ.

«Ջերմ ու անմիջական էր այդ հանդիպումը, տպաւորիչ, որի ժամանակ նշանաւոր արուեստագէտը իրեն դրսեւորեց նաեւ իբրեւ հետաքրքիր, աշխոյժ զրուցակից։ Ռումաներէնին խառնելով իր գիտցած հատուկենտ հայկական բառերը, միշտ ժպիտը դէմքին, նա պատմեց իր կեանքի, ստեղծագործական ծրագրերի մասին եւ պատասխանեց հետաքրքրող հարցերին»։

«Սով. Հայաստան» տուած է նաեւ Դաւիթ Յովհաննէսեանի նկարը։

×

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանէն Գահիրէ մեկնեցաւ, Մոսկուայի ճամբով, Հայաստանի երգի եւ պարի խումբը՝ ղեկավարութեամբ Թ. Ալթունեանի, նախագահութեամբ մշակոյթի նախարարութեան արուեստի գործերու վարիչ Խանջեանի։ Խումբը երեք ամիս պիտի մնայ արտասահման։

× Կոմիտաս Նուագախումբը կը տօնէ իր հիմնադրութեան 35ամեակը։ Մոսկուայի երաժշտանոցին մէջ էր որ կազմուեցաւ այս նուագախումբը, — երիտասարդ հայ երաժիշտներուն օգնեցին Իպոլիտով-Իվանով եւ Վասիլենկօ։ Նուագախումբը ծանօթ է ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ, նոյնպէս արտասահման (Չեխոսլովաքիա, Անգլիա, Աւստրիա, Ռումանիա, Նորվեկիա)։ Նուագացանկին մէջ՝ Կոմիտաս, Յարօ Ստեփանեան, Է. Միրզոյեան, Է. Յովհաննիսեան, ինչպէս եւ ռուսական եւ եւրոպական դասական երաժշտութիւնը։

× «Սովետ. Հայաստան» կը նկարագրէ սուսերամարտի մրցում մը Երեւանի մէջ, — Հ. Ալանակեան կը թուի թէ լաւ սուսերամարտիկ է, սկզբնական յաջողութիւններէ ետք կը պարտուի եւ բաժակը կը տանայ ուկրայնացի Զերեպոսկի։ Այս մրցումներուն մէջ հետաքրքրականն այն է որ Սովետանն ալ սկսած է վերադառնալ բուրժուական ասպետութեանց եւ խաղերու։ Առաջին անգամ չէ, պատմութեան մէջ, որ յեղափոխութիւն մը կը նետէ կարմիր վերարկուն եւ, քիչ մը ուշ, կը հագնի բուրժուաներու վերարկուն։ Կը մաղթենք աւելի եւս... յառաջդիմութիւն, (ճի՞շդ կ'ըլլար արդեօք ըսել՝ յետադիմութիւն)։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը գոհունակութեամբ կը յայտարարէ որ այս տարի դպրոցին դռները կը բանայ եօթնասուն եւ հինգ աշակերտուհիներով։ Պարագայ մը որ քաջալերական է եւ յառաջիկայ տարիներուն համար աւելի մեծ յոյսեր կը ներշնչէ։

Դպրոցական նոր տարւոյ սեմին, խնամակալութիւնը պարտականութիւն կը նկատէ իր մասնաւոր շնորհակալութիւնը յայտնել Կաթող. Պատրիարք Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի, որ իր թանկագին աջակցութիւնը եւ հովանաւորութիւնը կ'ընծայէ միշտ։ Շնորհակալութիւն Փարիզահայ մամուլին, որ իր էջերը լայն կը բանայ ի նպաստ վարժարանին։ Շնորհակալութիւն բոլոր այն կազմակերպութիւններուն եւ անհատներուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս կ'օգնեն վարժարանին։

Խնամակալութիւնը նոր եւ աւելի լայն հեռանկարներ ունի դպրոցին ապագային համար։ Կը մտածէ ուսման մակարդակը բարձրացնել յառաջիկայ տարիներուն երկրորդ դասարանի մըն ալ կազմութեամբ։ Երկրորդ նոր ննջասենեակներ պատրաստել, որպէսզի աւելի մեծ թիւով աշակերտուհիներ ընդունելու հնարաւորութիւն ստեղծուի։ Այս վերջին ծրագրին համար բարերարներու կը սպասուի։ Կը ձգտի նաեւ վարժարանը ալ աւելի ներկայանալի վիճակի մէջ դնել։ Դժբախտաբար անբաւարար են իր միջոցները։

Խնամակալութիւնը վստահ է որ ամբողջ ազգը իր կողքին է եւ իրեն հետ։ Պիտի ուզէր սակայն, որ Եւրոպահայ միակ աղջկանց վարժարանի ճակատագիրը իւրաքանչիւր Հայու համար արժանապատուութեան հարց դառնար։ Զայն աւելի մեծցած ու արդիականացած տեսնելը ազգային հպարտութեան առարկայ դարձնէր։ Միայն վարչութեան եւ մի քանի անհատներու ջանքերը բաւական չեն իրականացնելու համար այս գեղեցիկ առաջադրութիւնները։ Ամբողջ ազգը միասին, որպէսզի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, որ կուրծք տուած է ութսուն երկար տարիներ, բազմաթիւ փոթորիկներու, կարենայ շարունակել նաեւ անկէ յետոյ, իր լուսաւոր ուղին։

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ, պաշտօնական ամսաթերթ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ համայնքին, Յուլիս-Օգոստոս, 1959։ Հասցէ՝ 5 Ավընիւ Կոռանշան, Լը Փէք, (Սէն է Ուազ)։

ՀԱՅ ԾԵՐԱՆՈՑ Յուլիս-Սեպտեմբեր, 1959, Հալէպ (Ա. Միացեալ Հանրապետութիւն)։

գործող տաղաչափ մեքենային բացառիկ շնորհներով։

Եթէ առնենք չարժուն տառերու տպագրական բազմակրկնակ գործածութենէն շուտ մաշումով գ եւ դ, դ եւզ, ծ եւ ճ, ա եւ տ, անզանազանելի կ'ըլլային, այսօր ամէն անգամ նոր ձուլուող տպաչարի տառերով՝ այդ պղտորումներն ալ գրեթէ անհետացած են։ Բայց եթէ կ'ուզուի որ անոնց թեթեւ համանմանութիւնն ալ բարեկարգուի, կարելի է մի'այն այդ տառերուն աչքերուն եւ պոչերուն տրուած թեթեւ բարեփոխութիւններով՝ զա'նոնք ալ դադրեցնել շփոթելի ըլլալէ եւ չնչին վէրքը դարմանել, առանց «չորերուն հետ թացերն ալ այրելու»։

Ո՞ր ազգը խորհեր է դարաւորապէս նուիրագործուած իր տառերը ձեւափոխելու, որպէսզի հայերէն տառերը յառաջապահ նորագութեան ախոյեանութեան արշաւին գրկուէին, աննպատակ ու չարաղէտ արկածախնդրութեան մը մէջ նահատակուելու համար։

Կա՞յ ազգ մը, որ մտած է իր գործածած լատինական տառերը ձեւափոխելու, ինչ նպատակով որ ալ ըլլայ։

Այդ կարգի աներիչ փորձ մը խնայուելու էր նաեւ հայերէն տառերուն։

Եւ ջերմապէս ծափելի հեռատեսութիւն է որ՝ փոփոխութեան մտածումը խնայուեր է նաեւ հայերէն տառերուն, շնորհալի եւ չքնաղ այնչափ՝ որչափ հայերէն լեզուն։ Լեզուներու գեղեցկագոյն մէկ թագուհին։

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Մինակ ե՞ս խաբուեցայ, հազարներով մարդիկ խաբուեցան, առարկեց տիկին Մարկոսեան, իր պարտութեանը մէջ ինքզինքը արդարացնելու ջանքով։

— Եթէ ինծի ականջ կախող ըլլար, հիչ մէկը չէր խաբուեր, հանըմ, հիչ մէկը։

Հիմակ որ իր այլայլումէն բոլորովին սթափած էր, Տիկինը տեսակ մը յարգանքով, գրեթէ զմայլմամբ կը դիտէր ճերմակ մօրուքով, աղուէսի աչուըներով այդ մարդը, որ աշխարհքին չհասկցածը կրցեր էր հասկնալ. ու ատանկ մարդը վռնտած էր տունէն, ու չէր հաւատացած անոր հեռատես հաւատումներուն, արհամարհած, նախատած էր զանի։

Եւ յեղակարծ հակազդեցութեամբ մը, որ ջղայնոտ կազմուածքներու յատուկ է, համակրանք մը կը զգար անոր համար, խորունկ զղջ մը կը համակէր զինքը՝ ապուշ ու ապերախտ ընթացքին համար զոր բռնած էր Մարկոսեան ընտանիքին այդ վաղեմի բարեկամին հանդէպ։ Եթէ չըլլար հպարտութեան աւաղին տոգը, որով թմբուած էր իր նկարագիրը, հոն վայրկենապէս ներում պիտի խնդրէր բոլոր անիրաւութիւններուն համար որոնցմով փոխարինած էր Մերկերեանի բոլոր ծառայութիւնները եւ բարեացակամ դիտաւորութիւնները։ Կրցաւ զսպել, սակայն, տկարութեան իր այս թափը, եւ պարզ խոստովանանքի մը մէջ փնտռել ուզեց իր ընթացքին ամբողջ դարմանումը.

— Շիտակ է, Թադէոս աղա, ձեր խօսքը ճիշդ ելնելու էր, բայց մարդս տկարութեան վայրկեաններ կ'ունենայ...

Այդ միջոցին պառաւ խոհարարուհին դրանը մէջ երեւցաւ։

— Հանըմ, ըսաւ, Բարթող աղան եկեր է, անպատճառ ձեզ տեսնել կ'ուզէ. կ'ըսէ որ շատ պէտքի բան մը կայ։

— Թող գայ, պատասխանեց Տիկին Մարկոսեան երրորդի մը ներկայութիւնը՝ իր շփոթ ու նեղ դրութեան փրկութիւնը նկատելով։

Եւ ահա երեւցաւ Բարթող աղային կենճի գլուխը, շերեփի պէս երկար բազուկները երերցնելէն, ողջ աչքը թարթափելով, ծակոտկէն դէմքին վրայ գաղանային անորոշ արտայայտութիւն մը հրճուանքի։

Դոնէն ներս երկու քայլ առնելով կեցաւ՝ տեսնելով հոն Մերկերեան Թադէոս աղան տիկնոջ հետ մտերմական տեսակցութեան մէջ։ Աւելորդ է ըսել որ մեր պատուական գանձապահը բնաւ չէր ախորժեր հրէշէն, անոր ծուռ, խեղ, ցաւագար էութեան մէջ չիլ մրցակից մը գուշակելով՝ կապուտի եւ կողոպուտի յանկացուած իր չիլ ապարէզին. եւ վստահ էր թէ անիկա նոյնքան ուղղամտութեամբ կը յանձնէր Մարկոսեան ընտանիքին կալուածական գործերը որքան ինք Հ... գիւղի թաղային սնտուկը։ Ապարէզներու հիմնական ուղղութեան այս նմանութիւնը գանձապահին ջիղերը թունդ կը հանէր։

Սակայն, հանըմը քաջալերեց մարդուկը.

— Սանկ եկուր նստէ, Բարթող աղա, ի՞նչ կայ նայինք։

Մարդուկը յառաջանալով յարգական բարեւ մը տուաւ, գետնէն մինչեւ վեր, ու կամաց մը տոտողեցաւ բազկաթոռի մը եզրը։ Ազով օսլայուած իր բաճկոնին գրպանէն ծալլուած լրագրի մը ծայրը դուրս կը ցցուէր։

— Լրագի՞ր կարդալու սկսար, Բարթող աղա, հարցուց տիկինը հեգնելով։

— Զէ, ճանըմ, պատասխանեց հրէշը քմծիծաղով մը, ասիկա անանկ բան մըն է եղեր. է՞ս վով եմ քի կազեթա պիտի կարդամ. ատանկ պաչըպօշ բաներու փարա տանք նէ ետքը Կատարինէ՞ս, Մաղթայինէ՞ս...

Շիտակը կ'ուզէ՞ք, հանըմ, աւելցուց՝ լրագիրը — որ «Արեւմուտք»ի յաւիտենական թիւն էր — գրպանէն դուրս հանելով եւ տիկինին երկնցնելով, ասիկա ասիկա ըսելու, ամա միտուընի՞դ է, ձեզի համար առի։ Աֆ կ'ընէք, հանըմ, ժամանակով ըսի ձեզի որ ատ մարդուն հետ թէրթիպլի վարուիք, գէշ էս անոր պիչիմին չեմ հաւնիր կոր ըսի... մտիկ չըրիք, սիրտս ալ ծակեցիք... Հիմա կարդացէք։

Բարթող աղային թեւը երկնցած մնաց այնպէս։ Հանըմը, Կոստանեան խաղքութեան առթիւ իր ընդունած այս երկրորդ հարուածին տակ, որ շատ վարէն կու գար, ջախջախուեր էր։ Ու, իր այդ անպատուաբեր պարտութեանը մէջ, Մերկերեանին երեսը կը նայէր՝ անոր պաշտպանութիւնը մուրալու պէս, առանց զայն գտնել յուսալու։

— Ատ լրագրին պէտք չկայ, Բարթող աղա, միջամտեց անդէկէն յանկարծ գանձապահը. դուն պահէ ատ կազեթան, ատանկ գործերու քու խելքդ չի հասնիր, հէմ ինչու՞ պէտք, ճանըմ, քի ատանկ քեզի չվերաբերած բաներու կը խառնըւիս կոր, թոհաֆ բան...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ներու ներկայացուցիչ Քապոթ Լոճի մի – ջամանակամբ, որ համեմատաբար չատ կարճ էր :

Ամերիկացի պատուիրակը չեշտեց թէ Նեւատայի փորձերը կատարուած են Լաս Վեկաս քաղաքէն 136 քիլոմեթր հեռաւո – րութեան մը վրայ եւ բնակչութիւնը որ եւ է ձեւով չէր վտանգուած : Քապոթ Լոճ աւելցուց թէ բէքնիք նկատումներով եղած քննադատութիւնները անտեղի կը գտնէր, իսկ քաղաքական տեսակէտն մերժեց որեւէ կարծիք յայտնել :

Ցարդ եղած քննադատութիւնները մի – այն մասնագիտական բնոյթ ունէին : Ա – սիոյ եւ Ափրիկէի քանի երկիրները դէմ են այս փորձերուն՝ որովհետեւ կը վախ – նան որ անոնք վտանգեն իրենց գոյու – թիւնը :

Խորհրդային Միութեան յայտարարու – թիւնը աւելի չափաւոր էր : Ռուս պատ – ուիրակը բաւ թէ պիտի քուէարկէ ի նը – պաստ ափրիկեաասիական երկիրներու ծրագրին, որ կ'առաջարկէ անմիջապէս դադրեցնել Սահարայի հիւլէական փոր – ձերը : Ֆրանսայի ծրագիրը, աւելցուց Եաքովլեւ «ժընեւի հիւլէական զինա – թափութեան բանակցութիւններուն չի նպաստեր » :

———o———

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ փորձադաշտէն անցի օր արձակուած ամերիկեան արուեստա – կան արբանեակը սպասուած արդիւնքը չէ տուած : Հրթիռին վարի մասը, որ պէտք է իյնար Խաղաղականի մէջ, պա – հակ – նաւերու կողմէ չէ գտնուած :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2 – 8 Ալժերիոյ զանազան շրջաններու մէջ 659 ըմբոստներ զինա – թափ եղած են, սպաննուած եւ գերի ին – կած :

ՀԻՄԱԼԱՅԱՅԻ վրայ Հոկտեմբեր 13էն ի վեր կորսուած ճափոնական արշաւա – խումբին 32 անդամներն ալ ողջ առողջ գտնուած են : Արշաւախումբը պիտի շա – րունակէ իր ճամբան :

ԿԻՆԷԻ նախագահ Սէքու Թուրէ Նիւ Եորքէն գնաց Լոնտոն, ուր տեսակցու – թիւն մը ունեցաւ Վարչապետ Մաքմի – լընի հետ : Թուրէ յայտարարեց թէ չատ գոհ մնացած է Միացեալ Նահանգներ կատարած իր ճամբորդութենէն :

ՓԻԼԻՐ ՓՈՒԺԱՏ իր թերթին՝ «Ֆրա – թերնիթէ Ֆրանսէզ»ի մէկ պաշտօնեային հետ քսան հազար ֆրանք տուգանքի դա – տապարտուեցաւ նախկին փուժատականի մը դէմ վարկաբեկիչ յօդուած մը հրա – տարակած ըլլալուն համար :

Տոքթ. եւ Տիկին Արտաշէս Բալայեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Աննա Թար – խանեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ եւ Սեդա Դերձակեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգա – կանները եւ բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 6ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ու – նենայ այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկր – տիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պի – տի փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Այրի Տիկին Մուրթաֆ – եան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ ազ – գականին՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ՄՈՒՐԹԱՖԵԱՆԻ
(Մեռած Սեպտեմբեր 30ին)

հոգւոյն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, պիեսպր եւ ժէօմէթրիի եւ գիտութեան դասեր կուտայ երիտասարդ ուսանող մը :

Դիմել՝ Յակոբ Գավաֆեանի՝
57 Պուլվ. Ժուրտան, Փարիզ (14) :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Սօսէ – Սերոբ խումբին կողմէ, այս կիրակի ժա – մը 15ին, Քլօշէթի սրահը : 149պիս, Ա – վրնիւ տ'Արժանթէօյ :

Ծափ յայտագիր, անակնկալներ :
Կը հրաւիրուին ծնողքները :
Մուտքը ազատ է :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէք – փօսթալներ, իրենց հաշիւներով, գիւրա – ցնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները : Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներունթերթե – րը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմու – մին :

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բա – ժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկ – նանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմ – նին կողմէ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

GRAND HOTEL

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

WAG. 38-54

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ծնողած Միութեան կազմակերպած տօնածառ – հանդէսը՝ Դեկտեմբեր 20, Կիրակի օր ժամը 15էն 22 :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կազմակերպած է թէյասեղան մը՝ հիւ – րաբար մեր մէջ գտնուող ծաղրանկարիչ Ա. ՍԱՐՈՒԽԱՆԻ ի պատիւ :

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, Գե – ղամ Աճէմեանի ճաշարանը :

Կը հրաւիրուին Միութեանս անդամնե – րըն ու արուեստասէր հասարակութիւնը :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———o———

Ամսագլխուն լոյս կը տեսնէ Յուլիս – Օգոստոս թիւը (111 – 112), միշտ նոյն եւ այլազան բովանդակութեամբ .—

Լեարդը աւանդութեան մէջ (Հայ – Բոյժ) .— Սնունդը կ'ազդէ տեսողութեան վրայ (Տոքթ. Հ. Կուտիս) .— Թուլթք — մայասըլ (Փրոֆ. Սարուխանեան) .— Սննդական թունաւորումներ (Տոքթ. Գա – լուստեան) .— Ի՞նչ գիտէք գարեջուրի մասին (Տոքթ. Աշնեան) .— Պալար ա – կանջի եւ քիթի մէջ (Տոքթ. Սինսինաթի). — Մա՞նչ պիտի ծնի թէ աղջիկ (Քազ – հան) .— Մասիս լեռը (Գուլմասեան). — Ջրահարութիւն (Տոքթ. Ազատանի). — Խլիրդը հրեայ կիներու մօտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան) .— Արուեստական սերնդա – գործութիւն (Տոքթ. Պանծալի) .— Դաշ – տանս կորեցաւ (Փրոֆ. Ա. Պինէ) .— Ոսկեայ տասնաբանեայ (Տոքթ. Հիւմ – պէր) .— Վարունգ (Շ. Նարդունի). — Արուեստական չնչառութիւն (խաչուհի). — Խնամեցէք ձեր մազերը .— Խնդալը դարման .— Հաւի եւ հաւկիթի մասին :

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵ – ՐԸ .— Տարեկան բաժնեգինը 1500 փրանք, արտասահման՝ 2000 փրանք, (երկու տա – րեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 փրանք) :

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (գան – ձումները դիւրացնելու համար՝ ուշա – դրութիւն ուղղագրութեան) . —

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

———o———

Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Բապուճեան կը նուիրեն հազար ֆրանք Կարմիր Խաչին, հազար ֆրանք Կապոյտ Խաչին, Զէնկի – լերցի Զումանճի Նենիին մահուան յիշա – տակին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան եղա – նակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունե – նայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ալհամպրայի մէջ : Կազմա – կերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	փր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ			
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	փր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ			
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»	
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	»	»	»	»	
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	»	»		»	
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»	
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	1·000	»	»	»	»	
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»	

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 13 NOVEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8645 | 35EME ANNEE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4446

Օրէ Օրին

ԱՂՔԱՏՑԵ՞Ր ԵՆՔ

— Ես գրագէտ մէկը չեմ, բայց գրագէտներուն գրածները կարդալու սովորութիւն մը ունիմ... Քա՛նի տարի է, կը կարդամ...

— Բախտաւոր եւ իմաստուն մարդ էք եղեր...

— Չեմ կրնար յաւակնիլ թէ գրականութենէ ալ շատ բան կը հասկնամ... Ոչ...

— Ձեր համեստութիւնը կը վկայէ թէ կը հասկնաք... Թերեւս աւելի՝ շատ՝ քան աշխարհի գրագէտներէն շատերը...

— Ընելիքս այդ չէր... Քանի մը հարցումներ միտքս կը չարչրկեն...

— Եթէ կարենայի ձեզ այդ չարչարանքէն ազատել, շատ ուրախ պիտի ըլլայի...

— Քանի մը պզտիկ հարցումներ, որոնք լուսաբանութեան կը կարօտին... Սկսիմ... Սա ինծի կրնա՞ք ըսել թէ ինչո՛ւ մեր գրողներէն ոմանք, որոնց տարիքը եօթանասունին մօտեցեր ու թերեւս ալ անցեր է, տակաւին կը յամառին տասնըեօթը տարեկան պատանիներու կամ աղջիկներու գրականութիւնը մշակել... Միտքս քանի մը անուններ կան, տա՞մ:

— Շատ կը խնդրեմ, չտաք... Հակրցողը արդէն կը հասկնայ... Բացարձակօրէն իրաւունք ունիք: Այդ հարցումը իմ հոգիս ալ կը բզքտէ, յաճախ... Այո՛ ինծի համար ալ հանելուկ է թէ ինչո՞ւ գրագէտ, բանաստեղծ ճանչցուած մէկը, որուն տարիքը ութսունը անցած է, ... իր պատանեկան օրերու պարտէզներէն աղին չի զար ու տասը տարեկան մանչուկի մը կամ աղջնակի մը նման, տակաւին թիթեռնիկներ կը բռնէ կամ ճնճղուկներուն կուտ կուտայ՝ ածուի մը բոլորտիքը... Այո՛, ես ալ նկատեր եմ որ ունինք բուռ մը գրագէտներ, որոնք ճիգ մըն ալ չեն փորձեր՝ յառաջ անցնելու համար այն նիւթերէն, այն պատկերներէն, որոնց վրայ կառուցուած էր իրենց գրականութիւնը — իրենց անունը — աւելի յիսուն տարի առաջ... Աչքիս առջեւ կուգայ — թէեւ զինքը անձամբ չեմ ճանչնար — մէկը, որ 1909ին կը գրէ եղեր նիշդ այն բաները — վկաներ կան — որոնց մասին կը խօսի 1959ին ալ, իր անունը գրագէտներու անուանացանկէն դուրս հանել չտալու մտահոգութեամբ : Թէեւ չի գիտեր որ շատոնց դուրս հանուած է... Ուրիշ մը, դարձեալ, անձամբ ինծի անծանօթ, 1959ին ալ կը գրէ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս կը գրէ եղեր, կ'ըսեն, 1919ին... Եթէ իրազեկներէ չլսես իր տարիքը, կ'երեւակայես թէ քսան տարեկան աղջիկ մըն է կամ տղայ մը, նոր նշանուած... Կամ դպրոցէն նոր ելած... Կարծեմ, գրագէտ, բանաստեղծ կոչուած արարածներուն ապրումներն ալ, տարուէ տարի, թափ ու թեւ առնալու են... Պէտք է հասկցնել իրենց որ հինգ տարեկան երախան շոքոլայի կտորով մը կը գոհանայ, բայց բանիմաց բազմութիւնը չի գոհանար պատանիներու յատուկ գրականութեամբ... Չեմ հաւատար որ այսօր, հրապարակի վրայ ըլլայ մէկ Ֆրանսացի, մէկ Անգլիացի կամ մէկ Ամերիկացի եօթանասունինոց, ութսունինոց գրագէտ կամ բանաստեղծ, որ 1959ին ալ «Ծաղիկ, ծաղիկ ծիրանի» գրէ կամ երգէ... Իսկ մենք ունինք գրողներ, արծաթ մազերով, որոնք ամուր կառչեր են մանկական ապրումներու, կարծես, յուսահատօրէն անընդունակ՝ թռիչքներու եւ ճախրումներու...

— Հոգիէս խօսեցար... Երկրորդ հարցումս... ինչո՞ւ տարին տասներկու ամիս կը խօսինք մեր հին, այլ թանկագին, Մեծերուն մասին, գրագէտ եւ բանաստեղծ:

— Կը խօսինք, որովհետեւ այդ ողբացեալներէն շատերուն հետ մրցող չունինք այսօր՝ ազգին դիմացը հանելու համար... Անոնցմով կը փառաւորուինք եւ անոնցմով կը փորձենք ապացուցանել նոր սերունդին թէ մենք ալ տաղանդաւոր ժողովուրդ ենք...

— Ըսել կ'ուզես որ աղքատացե՞ր ենք:

— Մարդ չիմանայ — այո՛, այո՛... Ու մեր գրագէտներէն ոմանք — ամէնը՝ մէկ ջուրով չլուաս — տակաւին կ'երգեն — «Բադիկ, բադիկ, կարմիր թաթիկ...»

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ ՄԱՐՏ 15ԻՆ

«ԴՈՒՌԸ ԲԱՑ Է ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ» Կ'ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ

Հանրապետութեան Նախագահ ըլլալէն ի վեր՝ Զօր. տը Կոլ երեքշաբթի օր Էլիզէի հիւրանոցին մէջ տուաւ մամուլի իր երկրորդ ասուլիսը՝ 800 լրագրողներու ներկայութեան :

Նախագահը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ միջազգային հրատապ խնդիրներու մասին, շեշտելով թէ «տարիներու միջազգային լարուած մթնոլորտէ մը ետք, այնպէս կը թուի թէ խորհրդային կողմն աշխարհի մեղմութեան որոշ երեւոյթներ կը յայտնուին» :

Յայտարարութեան Ա. մասը գրեթէ ամբողջութեամբ յատկացուած էր Խորհրդային քաղաքականութեան : Արդարեւ, բացի այն խրոխտութենէն՝ որ Մոսկուայի վարիչները կը խօսին խաղաղութեան մասին եւ կ'ուզեն զայն իրականացած տեսնել, Հանրապետութեան Նախագահը ըսաւ. — կ'ակնարկեմ նաեւ կարգ մը դժուարին կացութեանց, ինչպէս՝ Միջին Արեւելքի, Հնդկաստանի, Լաոսի, Ափրիկէի եւ կեդրոնական Ամերիկայի մէջ, ուր Մոսկուա կը խուսափի կրակին վրայ իւղ լեցնելէ :

Յիշեց նաեւ յուսատու այլ երեւոյթներ, Պերլինի մէջ, ուր Խ. Միութիւնը Արեւմտեաններու միասնականութեան առջեւ հրաժարեցաւ ճնշում ընելէ: ՄԱԿի ներկայ վիճաբանութեանց մէջ ռուս պատուիրակները չափաւոր լեզու կը գործածեն, վերջապէս՝ ղեկավարներու, գիտուններու եւ արուեստագէտներու փոխայցելութիւնները, որոնք բազմապատկուեցան վերջին շրջանին :

Ի՞նչ պատճառներ կրնայ ունենալ այս փոփոխութիւնը, հարց տուաւ տը Կոլ, գոհանալով հաւանական պատասխաններ տալով :

1.— Ռուսիա ռազմական մեծ ուժ ունենալով եւ լաւ գիտնալով թէ Արեւմուտքն ալ նոյնքան զօրաւոր է, անկասկած կը մտածէ թէ նոր պատերազմ մը, ո՛ր կողմէն ալ սկսի, ընդհանուր քանդումի մը պատճառ պիտի ըլլայ: Հետեւաբար, պատերազմէն խուսափելու համար՝ Մոսկուա խաղաղութիւնը կը փնտռէ :

2.— 42 տարիէ ի վեր Ռուսիոյ մէջ գործադրուող համայնավար վարչակարգը, որ ազատ աշխարհէն կը տարբերի իր գաղափարաբանութեամբ, բատ երեւոյթին կորսնցուցած է իր ուժգնութիւնը՝ մարդու բնական պահանջքին առջեւ, որ ուրիշ բան չէ նթէ ոչ լաւագոյն կեանք մը եւ ազատութիւնը :

3.— Անկասկած այս վարչակարգը, որու ղեկավարութիւնը բոնի ուժով բռնանձնած է Ռուսիա, կ'անդրադառնայ թէ Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Բրուսիոյ եւ Սաքսի վրայ իշխելու համար՝ չէ կրցած սիրաշահիլ զանոնք եւ կասկած չկայ, թէ երբ այդ երկիրները ազատ արտայայտուելու կարելիութիւնը ունենան՝ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ դէմ պիտի քուէարկեն :

Յիշեց ետք նաեւ չինական վտանգը, որ կը պատրաստուի Մոսկուայի օժանդակութեամբ, խորհրդային նոր քաղաքականութեան պատճառներէն մէկն ալ նկատեց Խրուշչեւի իրապաշտ քաղաքականութեան մը փորձը :

Այս բոլորէն ծնաւ Մեծերու ժողովի մը գաղափարը, ըսաւ տը Կոլ, աւելցնելով թէ սկզբունքով ոչ ոք դէմ է նման հանդիպումի մը. Ֆրանսա համաձայն է: Բայց, որպէսզի այդ հանդիպումը դրական արդիւնքի մը հասնի, Ֆրանսա աճապարանքը անհրաժեշտ չի նկատեր :

Նախագահը յիշեց թէ աճապարանքով գումարուած Մեծերու ժողովները ազատուած արդիւնքը չէին տուած, ինչպէս՝ Մինիխ, Թեհրան, Եալթա, Փոցտամ եւ վերջինը՝ Ժընեւ :

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը դրական արդիւնքի մը հասնելու էական պայմաններէն մէկը նկատեց այն պարագան՝ որ Արեւմտեանները իրարու միջեւ համաձայն պէտք է ըլլան, որու համար Անգլիոյ Արտաքին Նախարարին եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետին Փարիզ այցելութիւնը օգտակար կրնայ ըլլալ: Իսկ Արեւմտեան Մեծերու ժողովը որոշուած է գումարել Դեկտեմբերին. — Նախագահ Այզընհաուըր, Վարչապետ Մաքմիլըն, Վարչապետ Ատընաուըր, երեքն ալ այնպիսի մարդիկ են՝ որոնց վրայ կը հիանամ եւ որոնց բարեկամական սերտ կապերով կապուած եմ, ինչ որ ալ ըլլան մեր երկիրներու քաղաքական կարգ մը տարակարծութիւնները :

Տը Կոլ ըսաւ նաեւ թէ Վարչապետ Խրուշչեւի յարաբերութիւնները՝ իրեն եւ Տըկոլէի հետ, անհրաժեշտ են խաղաղութեան համար: Խ. Միութեան Վարչապետը պէտք է ճանչնայ Ֆրանսան :

Նախագահը յայտարարեց նաեւ խորհրդային պարագլուխին Ֆրանսա այցելութեան թուականը. — Խրուշչեւ Ֆրանսա պիտի գայ Մարտ 15ին եւ կը կարծենք թէ մինչեւ ամսոյն վերջը պիտի մնայ :

Այնուհետեւ Նախագահը պատասխանեց կարգ մը հարցումներու :

Ֆրանսայի հիւլէական ռումբին պարագան. — Անգլեւսաքսոններն ու Խ. Միութիւնը տարիներէ ի վեր կը շինեն ջրածին զէնքեր: Այս մասին կարելի չէ որեւէ ձեւով Ամերիկացիները մեղադրել, քանի որ անոնք այդ ռումբը շինեցին երբ աշխարհ կը պայքարէր Հիթլէրի տիրապետութեան դէմ : Բայց, ըսաւ Նախագահը, 1946ին առաջարկեցին փճացնել հիւլէական իրենց զէնքերը, պայմանաւ որ ոչ մէկ երկիր ձեռնարկէ նման զէնքերու շինութեան: Բայց Խ. Ռուսիա նախընտրեց ունենալ ջրածին իր զէնքերը ... եւ սկսաւ մրցակցութիւնը :

Տը Կոլ աւելցուց թէ Ֆրանսա կրնայ հրաժարիլ իր փորձերէն, երբ միւս երկիրներն ալ առնեն նոյն քայլը, քանի որ ֆրանսական ռումբը կը շինուի աշխարհի հաւասարակշռութեան համար:

Յաջորդ հարցումը՝ Ալժերիոյ մասին : Զօր. տը Կոլ պաշտօնապէս յայտարարեց. — Եթէ ըմբոստներու կազմակերպութեան ներկայացուցիչները որոշեն Փարիզ գալ՝ պաշտօնական անձնաւորութիւններ կրնան ընդունիլ զիրենք: Կրնան գալ գաղտնի կամ բացէ ի բաց, այդ իրենցմէ կախում ունի: Բանակցութեանց համար դուռը բաց է :

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ընկեր Գերասիմի դագաղի փոխադրութիւնը տեղի կ'ունենայ Լօնժիւմոյէն Փարիզ, Ուրբաթ կէս օրէ յետոյ: Մեռելակառքը եկեղեցի կը հասնի ժամը 3ին, ուր պիտի կատարուի հսկում մինչեւ կէս գիշեր, ընկերներու եւ բարեկամներու կողմէ:

Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ եւ մասնակցիլ այս արարողութեան :

×

Ընկեր Գերասիմ Բալայեանի մահուան առթիւ, սուգ յայտարարուած է 15 օր թաղման թուականէն սկսեալ :

Բոլոր տեսակի կուսակցական խնջոյքները ու հանդէսները կը յետաձգուին :

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷ

×

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ (Նախապէս հինգ հազար միայն յայտարարուած էր)	25.000
Հրանտ Սամուէլեան	10.000
Ընկ. Խ. Մկրտիչեան	5.000
Խ. Ֆերմանեան (տանել Յառաջէն)	1000
Նախորդ գումար՝	140.000
Ընդհ. գումար	181.000

×

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

Անկեղծ ցաւակցութիւններ մեր վերթեռան սիրելի ընկերոջ՝ Գերասիմ Բալայեանի մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ. ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷ

"ՏԸ ԿՈԼ, ԿԱՌԱՓՆԱ՛Տ"

ԿԸ ՊՈՌԱՆ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

ԱՍՈՒԼԻՍԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ Զօր. տը Կոլի յայտարարութիւնները լաւ տպաւորութիւն թողուցին: Ալժերիոյ մէջ, սակայն, տարակարծութիւններ կան : Երկու ժամ՝ երկու հազար հոգի տողանցեցին գլխաւորութեամբ նախկին Ռազմիկներու եւ Ուսանողներու «Ֆրանսական Ալժերիա» եւ «տը Կոլ կառափնատ» պոռալով, Զօր. Շալի երեսին :

«Ազգային շարժումներու համաձայնութեան կոմիտէ» մը հաստատուած է Ալժէի մէջ որուն մաս կը կազմեն. — Ֆրանսական Ազգ. ճակատը, Մայիս 13ի ժողովրդական Շարժումը, Համալսարանական Շարժումը :

Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի պարագլուխները հաւաքուած են Ցերաթ Ապպասի տունը (Թունուզ) խօսելու համար տը Կոլի առաջարկներուն մասին : Կը կարծուի թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ժխտական դիրք մը պիտի չբռնէ, նկատի առնելով մանաւանդ, ինչպէս կը շեշտեն Թունուզի մէջ, որ տը Կոլի յայտարարութեանց վերջին մասերը աւելի կարեւոր են իրենց ձեւին մէջ կան Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը :

Քաղաքական անձնաւորութիւններ եւս իրենց կարծիքը յայտնած են տը Կոլի ասուլիսի մասին: Դէմ արտայայտուած է Ժորժ Պիտօ, իսկ Կի Մոլէ, Ժորժ Պոնէ, Փօլ Րէնօ համաձայն են Զօրավարին քաղաքականութեան :

Անդրադառնալով տը Կոլի այն խօսքերուն որոնք կը վերաբերին վերին ժողովին, Մոսկուա, Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն այն կարծիքն ունին թէ տը Կոլ կը յաղթէ քաղաքական եւ դիւանագիտական ճակատներու վրայ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԸ... ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՔԹԻՆ ՏԱԿ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք այս յօդուածը, որ գրախօսական մըն է միայն, հրատարակուած՝ Երեւանի պաշտօնաթերթին, «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ (26 Օգոստոս)։ Գրախօսականը կը հաստատէ թէ բազմաթիւ գիրքեր ու գրքոյկներ հրատարակուած են վերջերս, Հայաստանի մէջ, ժողովուրդին մատչելի դարձնելու համար օրուան կարգախօսը ... դէպի անաստուածութիւն։ Գրախօսականը ստորագրողը դեռ քիչ կը գտնէ հրատարակուածները և կ'առաջարկէ որ Հայաստանի գիտնականները մասնակցին այս անաստուածութեան արշաւանքին՝ իրենք եւս գրելով նման գիրքեր։

Բարեմիտ մարդոց ուշադրութեան յանձնելով այս յօդուածը, կ'ուզէինք հասկնալ թէ ի՛նչ կը մտածեն այն ... «համակեցութեան» մասին, զոր կոմունիստ կուսակցութիւնը կը ստեղծէ մէկ կողմէ անաստուածութիւն քարոզելով «բանիւ եւ գործով» կամ ժողովրդական «հանրամատչելի» հրատարակութիւններով, միւս կողմէ նորոգելով էջմիածնի տաճարին գմբէթը կամ կաթողիկոս մը բազմեցնելով «Լուսաւորիչի գահին վրայ»։

Հայաստանի Պետ. Հրատարակչականը «Աթէիստի հանրամատչելի գրադարանի» մատենաշարում սկսել է լոյս ընծայել մի շարք գրքոյկներ, որոնք մասսայական ընթերցողին մատչելի ձեւով պարզաբանում են անաստուածութեան ամենակարեւոր խնդիրները,—Աստուած կա՞յ արդեօք, Աշխարհը արարչագործուա՞ծ է թէ յաւերժական է, Գոյութիւն ունի՞ն արդեօք անմահութիւնը, դժոխքը, դրախտը: *Մարդն ունի՞ ճակատագիր, գիտութիւնը եւ կրօնը ինչպէ՞ս են բացատրում կեանքը եւ մահը, ո՞րն է մարդկային կեանքի իմաստը, կարելի՞ է կանխատեսել ապագան եւ այլ հարցեր։ Ծանօթացնելով բնական ու հասարակական գիտութիւնների նուաճումներին, գրքոյկների հեղինակները համոզիչ փաստերով հերքում են կրօնական վարդապետութիւնները, տալիս են բնութեան եւ հասարակական կեանքի զարգացման գիտական բացատրութիւնը։ Այս գրքերի արժանիքն ամէնից առաջ այն է, որ նրանք գրուած են կենդանի, աշխոյժ լեզուով, պարզ ու հանրամատչելի են։ Ոչ պակաս կարեւոր է նաեւ այն, որ դրանք ընթերցողին համոզում են, ցոյց տալիս թէ ճշմարտութիւնը ոչ թէ կրօնի եւ իդէալիզմի, այլ գիտութեան եւ նրա հիմքը կազմող* դիալեկտիկական մատերիալիզմի *կողմն է*։

Գիտական եւ անաստուածեան հրատարակութիւններից յատկապէս պէտք է նշել Կոմունիստական պարտիայի նշանաւոր գործիչ, տաղանդաւոր հրապարակախօս՝ Սկվորցով – Ստեպանովի «Բարեպաշտ խորհրդածութիւններ» *գրքոյկը։ Չնայած որ գրուել է սրանից 39 տարի առաջ, բայց այժմ էլ չի կորցրել իր դաստիարակչական ու ճանաչողական նշանակութիւնը եւ կարդացւում է մեծ հետաքրքրութեամբ։ Հեղինակն այստեղ տուել է այն բանի լաւագոյն օրինակը, թէ ինչպէս պէտք է կրօնական դրականութեան եւ յատկապէս Աստուածաշնչի խոր իմացութեամբ եւ դրանց հմուտ օգտագործմամբ հակակրօնական քարոզչութիւն կատարել։ Սկվորցով – Ստեպանովը, մանրամասն ու հետեւողականօրէն բացայայտելով «Սուրբ Գրքի» հիմքը հանդիսացող կրօնական առասպելների իսկական էութիւնը, վարպետօրէն ցոյց է տալիս Աստուածաշնչի եւ կրօնական միւս գրքերի հակագիտական լինելը։ Գրքում փայլուն կերպով մերկացուած է յատկապէս «սրբերի վարքագրութիւններ»ում եղած կեղծիքը, ծաղրի ու քննադատութեան են ենթարկուած դժոխքի եւ դրախտի, սատանաների եւ հրեշտակների, մեղաւորների եւ արդարների վերաբերեալ յօրինուած կրօնական առասպելները, մի շարք օրինակներով ցոյց է տրուած դրանց դասակարգային բովանդակութիւնը։*

Գրքի վերջին գլուխը, որ նուիրուած է կրօնական ազդեցութիւնից աշխատաւորներին ազատագրելու ուղիներին, նոյնպէս կարդացւում է հետաքրքրութեամբ։ Հեղինակն այստեղ նշում է, որ փոխուել են ժամանակները, փոխուել են եւ մարդիկ։ Մեռնում են սուրբերը, մեռնում են սատանաներն ու հրեշտակները, մեռնում է ինքը՝ Աստուածը։ Եւ դա կատարուել է մեծ Հոկտեմբերի շնորհիւ։ Հոկտեմբերեան յեղաշրջումը մարդկութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ աշխատաւորներին ազատագրեց ոչ միայն ընկերային, այլեւ հոգեւոր ճնշումից։

Աստծու հաւատը, նշում է հեղինակը, հանդէս է գալիս այնտեղ, որտեղ մարդկային գիտելիքներն անբաւարար են։ Սակայն մարդկութիւնը, գիտելիքներ ձեռք բերելով, խորտակում է կրօնական հաւատը, երբ նա սկսեց հետազօտել բնութեան երեւոյթները, «չար եւ բարի» ուժերի պայքարը, ճանաչեց դրանք եւ ենթարկեց իրեն։ Բնութեան ուժերին տիրելով ծառայեցնել իրենց, մարդիկ ծնկաչոք վիճակից, որ նրանց հասցրել էր կրօնը, կանգնեցին իրենց հասակով։ Աշխարհում, ասւում է գրքում, չկայ որեւէ բան, որի առջեւ կանգ առնէր մարդու ստեղծագործ ու վերափոխող ձեռքը, նրա խորաթափանց միտքը։ Կան շատ երեւոյթներ, որոնց դեռ եւս չի տիրապետել ամենակարող աշխատանքը, չի ճանաչել մարդկային միտքը։ Սակայն այդ միայն ապացուցում է, որ մարդկութեան առջեւ դեռ ընկած է երկար ճանապարհ, որով արագացուած քայլերով նա կը գնայ միշտ առաջ եւ միշտ վեր։ Տասնեակ տարիներ առաջ ասուած մատերիալիստական այս տեսակէտը մեր օրերում հաստատւում է գիտութեան ու տեխնիկայի այնպիսի հիանալի յայտնագործութիւններով, ինչպիսիք են հիւլէական ուժը, երկրի արհեստական արբանեակները, աշխարհում առաջին տիեզերական հրթիռը, եւայլն։

Այս հիանալի գիրքը շնչում է այն խոր վստահութեամբ թէ կրօնին գոյութեան քիչ ժամանակ է մնացել, որ մարդկութիւնը գիտութեան օգնութեամբ կը ցրի կրօնական մառախուղը եւ կ'ոչնչացնի կարծեցեալ Աստծու ամէն մի հետք։

Ո՞ր կրօնն է ճշմարիտ։ Ո՞ւմ հաւատն է աւելի լաւ։ Ո՞ր Աստուածն իսկական։ Տարբեր կրօնների հաւատացեալ մարդիկ այս հարցերի շուրջը շարունակ վէճեր են ունենում։ «Անաստուածութեան հանրամատչելի գրադարան»ի մատենաշարում լոյս տեսած Պավլիկյինի «Աստուած կա՞յ արդեօք» *ուշագրաւ գրքոյկը, որ հանրամատչելի զրոյցների շարք է, սկսւում է վերոյիշեալ հարցերի պարզաբանմամբ։ Առաջին զրոյցում պատասխան է տրւում գրքի վերնագրին՝ Աստուած կա՞յ արդեօք։ Հեղինակը ցոյց է տալիս, որ աստուածների մասին տարբեր կրօնների վէճերը գիտական ոչ մի հիմք չունեն, քանի որ ոչ մի կրօն ճշմարիտ չէ եւ ոչ մի աստուած իսկական չէ։ Աստուածները, նշում է նա, մարդկանց երեւակայութեան արգիւնք են, նրանց շրջապատող կեանքի, պայմանների արտացոլումը։ Գրքում պատմական օրինակներով պարզաբանւում է, որ տարբեր ժողովուրդների մօտ տարբեր կրօնների ծագումը, աստուածներին ոչ միատեսակ պատկերացնելը, նրանց այլ ձեւով երկրպագելը, կրօնական տարբեր պաշտամունքները ոչ թէ նրանից են, որ աստուած է ստեղծել մարդկանց, այլ այն պատճառով, որ հէնց մարդիկ են աստուածներին յօրինել՝ ըստ իրենց պատկերի եւ նմանութեան։ Հեղինակը գիտականօրէն ցոյց է տալիս կրօնական գրքերի հակասութիւնները, նրանցում եղած հնարանքները։*

Գրքի երկրորդ զրոյցը նուիրուած է հրաշքներին։ Ցոյց է տրւում, որ հրաշքներին հաւատալը վերջին հաշուով յանգեցնում է երեւոյթների բնական եւ անհրաժեշտ կապի ժխտումին, ստիպում ընդունել, որ անըմբռնելի գերբնական մի ուժ կարող է խախտել իրողութիւնների բնական ընթացքը եւ կատարել այն ինչ անհնար է։ Գրքի հեղինակը մատչելի եւ համոզիչ օրինակներով ցոյց է տալիս, որ ոչ մի հրաշք էլ չի կարող լինել, որովհետեւ բնութեան մէջ եւ հասարակական կեանքում ամէն ինչ կատարւում է օրինաչափօրէն, ամէն ինչ ունի իր բնական եւ պատմական պատճառները։

Յատուկ գլուխ է նուիրուած մեծ բնախօսներ՝ Տարվինի եւ Պավլովի անաստուածեան տեսութիւններուն։ Այստեղ նրանցից բերուած զօրեղ փաստերով հերքւում է կրօնականների այն պնդումը, թէ իբր այս մեծ գիտնականները կրօնապաշտ են եղել, հաւատացել են Աստծուն։ Գրքում բերուած նիւթերը ոչ մի կասկած չեն թողնում, որ Տարվինը, Պավլովը եղել են մատերիալիստ գիտնականներ, որոնք բնութեան երեւոյթների բացատրման մէջ հիմնապէս ժխտում էին կրօնն ու իդէալիստական աշխարհայեացքը։ Ինչպէս Տարվինի, այնպէս էլ Պավլովի ուսմունքը ամբողջութեամբ ուղղուած էր կրօնի, Աստծու հաւատի դէմ։

« Աշխարհը արարչագործուա՞ծ է արդեօք», «Անմահութիւն գոյութիւն ունի՞ արդեօք», «Ի՞նչն է կեանքի իմաստը», « Մարդն ունի՞ արդեօք ճակատագիր», « Կրօնը եւ կենցաղային սնահաւատութիւնները» *գրքոյկները ընթերցողին օգտակար շատ բան են տալիս։* «Գիտութիւնը եւ կրօնը կեանքի ու մահուան մասին» *գրքոյկում Իլինը հանրամատչելի ձեւով պատմում է, թէ ինչպէս է ստեղծուել հանդերձեալ կեանքի մասին հաւատը, ցոյց է տալիս, որ կեանքի ու մահուան մասին կրօնական հայեացքները սնանկ են, հիմքից զուրկ է հանդերձեալ կեանքի վերաբերեալ կրօնական առասպելը, որ ոչ մի հանդերձեալ կեանք էլ գոյութիւն չունի։ Գիտութիւնը ճշգրտօրէն ապացուցել է, որ մահը դա նիւթական, հետեւողականօրէն զարգացող, համեմատաբար դանդաղ տեղի ունեցող* պրոցես *է, որի հետեւանքը լինում է կենդանի օրգանիզմի անդառնալիօրէն վերափոխումը անկենդան նիւթի։ Գիտութիւնը նաեւ ցոյց է տալիս, որ «հոգու անմահութեան» եւ մեռածներին հրաշքով յարութիւն տալու վերաբերեալ հաւատը անհեթեթութիւն է։ Ուղեղի քայքայուող նիւթը չի կարող առաջ բերել հոգեկան երեւոյթներ, որոնք յատուկ են միայն բնականոն ուղեղին, իսկ առանց ուղեղի չկան եւ չեն կարող լինել հոգեկան երեւոյթներ։ Հեղինակը ճիշդ է նկատում, որ հանդերձեալ կեանքի մասին կրօնական ուսմունքը մարդկանց մղում է յոռետեսութեան։ Նա փաստօրէն ձեռնտու է իշխող դասակարգերին, եւ աշխատաւորներին խաբելու միջոց է։ Իսկ գիտութիւնը լաւատես է։ Նա կոչ է անում ոչ թէ սփոփանք փնտրել հանդերձեալ կեանքում, որը գոյութիւն չունի, այլ պայքարել յանուն երկրի վրայ լաւագոյն կեանքի, յանուն կոմունիզմի։ Այդ վեհ նպատակին հասնելու համար մեր ուղին լուսաւորում է կոմունիստական պարտիան եւ նրա մեծ ուսմունքը՝ մարքսիզմ – լենինիզմը։*

*«Անաստուածութեան հանրամատչելի գրադարան»ի մատենաշարում լոյս է տեսել նաեւ Խ. Դանիէլեանի «Ո՞ւմ է ծառա*յում կրօնը» *գրքոյկը որտեղ ցոյց է տրւում, որ կրօնը միշտ էլ ծառայել է շա-*

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Թ.

Քննադատութիւնը յարմարաւոր ասպարէզն էր այս մտքին, որովհետեւ ստեղծելու հարկը չկայ հոն. քննադատը ուրիշին արտադրութեան շնորհիւ գոյութիւն ունի, որ յաճախ անկարողութեան կատարելութիւնը կուտայ, այս է պատճառը թերեւս շատ մը քննադատներու բուռն ոճին։

Այլ սակայն պէտք չէ կարծել, թէ Հրանդ Մարտիկեան համակերպած էր քննադատի ամուլ դերին. ընդհակառակն, կը կառչէր հեղինակի յաւակնութիւններուն, միշտ կը խօսէր ընելիք գործերուն վրայ, մեծ դիւրութեամբ կը պարզէր գրական ծրագիրներ. այս կարգի մտքերուն յատկանշական է նաեւ սքանչելի ծրագիրներ յղանալու յատկութիւնը։

Սուրէն Սահակեան կ'ըսէր, թէ այդ ծրագիրները իրենց գեղեցկութեան եւ կատարելութեան պատճառաւ իսկ անգործադրելի են։ Թերեւս քննելիք կէտ մը կայ այս պարագային մէջ. միտքեր կան, որ իրենց ստեղծելու ձիրքը կը վատնեն, կը չայլեն այսպէս՝ անգիտակցաբար եւ գործադրելու միջոցին պարապ կը գտնեն ինքզինքնին. Թերեւս նաեւ անկարելիին *ձգտումն է, որ ամլութեան կը դատապարտէ իրենց մտադրութիւնները, ինչ որ ալ ըլլայ՝ Հրանդ Մարտիկեան երկար ատեն մեծ բանաստեղծի պատրանքը ներշնչած էր երբեմն ամէնէն դժուարահաճներուն եւ թերեւս նոյն իսկ ժամանակաւոր, բայց իրական կարողութիւն մըն էր ասիկա, որուն յիշատակը ալ աւելի կը դառնացնէր զինքը. ներքնապէս երբեմն գիտակցութիւնը ունենալու էր իր այսօրուան անկարողութեան, զոր յաճախ կը յայտնէր գրեթէ աղայական եւ միամիտ բարկութիւններով։*

Իրիկուն մը, Թէաթրը Անթուանէն *վերադարձին, գլեռնուած Իպսէնի Որսա*կանները *հոյակապ խաղէն, իր հիացած ընկերներուն ըսած էր աս բառերը, որ վերջին ծայր յատկանշական են.*

— Իպսէն... պահ, կը կարծէ՞ք որ այդքան ալ տարօրինակ բան է, վերջապէս ... եթէ ես ժամանակ ունենայի ... եւ իր բոլոր առաւելութիւնները ... Պահ մը իր ըսած խօսքերէն շուարած լուռ մնացեր էր, բայց տարտամ շարժում մը ընելով աւելցուցած էր համոզումով. — բայց ես այնքան բան ունիմ ընելիք, այնքան զբաղումներ, այնքան գործեր, որոնք ամիսներէ ի վեր պէտք էր կատարուէին եւ չեն կատարուած։

Եւ այդ բաները, այդ զբաղումները, այդ գործերը ուրիշ բան չէին, բայց եթէ թղթակցութիւններ հեռաւոր եւ տարտամ անձնաւորութիւններու հետ, առանց դրամի մնացած ուսանողներու համար դիմումներ, որոնք իր ձեռքը կը նայէին, և վերջապէս ուրիշներու կատարած գործերուն վրայ թեր ու դէմ կարծիքներ։

Ժ.

Հրանդ Մարտիկեանի մօտ կեցած էր արդէն առաջին երիտասարդութիւնը անցուցած մարդ մը, որ զինքը հիացումով մտիկ ընելու երեւոյթը ունէր եւ որ սակայն երբեմն կը դառնար եւ քովը նստող երիտասարդին կը նայէր հեգնօրէն ժպտելով։

Անտոն Եարաեան, իրենց դէմ ոտքի կեցած, ծամածռութիւններ կ'ընէր, երբեմն երկու ձեռքերով երեսները կը գոցէր, ուսերն ալ աւելի կը ցցէր եւ բառեր կը մրմնջէր, կցկտուր, անլուր, երկրայական բառեր, որոնք չէիր հասկնար, թէ ո՞րու եւ ի՞նչ բանի ուղղուած էին, իրեն ուշադրութիւն չէին ըներ, որովհետեւ ամէնքն ալ զինքը խենթի տեղ դրած էին, եւ ինքը զոհ էր ու կը խնդար, երբեմն չարաղուշակ խնդուածքով մը, ապատանած իր կեղծ թէ իրական խենթութեան մէջ, մինչ միւս ընկերները չէին համարձակեր յայտնի կերպով իսկ ժպտիլ ու լուրջ եւ խոհական երեւոյթ մը առած մտիկ ընել կը ձեւացնէին Հրանդը։ Նոյն միջոցին սրճարանին դուռը բացուեցաւ. Սուրէն պատահմամբ այն կողմը դարձած ըլլալով՝ զայրանալէ մղուածի պէս ոտքի ելաւ յանկարծ.

— Շատ բանի կը տոկամ, տղաս, ըսաւ Տաճատին ուղղուելով, բոլոր ես ըրինե*բու արհամարհական եւ սպանիչ նայուածքներուն, սուտ խենթերուն եւ նոյնիսկ հանճարեղներուն ... բայց սա՞ր ... կը խոստովանիմ թէ անկարող եմ։*

— Ո՞վ է, ըսաւ Տաճատ հետաքրքրուած։

— Ան, չե՞ս ճանչնար Վահէն։

— Վահէ Սապահեանը ...

— Այո, բարեկամս, մեծ Արխականը։ Եւ որովհետեւ Տաճատ շուարած մնաց այս վերջին որակումէն, Սուրէն հարկ եղած բացատրութիւնները տուաւ։

Վահէ Սապահեան քառասուն տարեկանի մօտ, միջահասակ, թուխ, համակրելի դէմքով անձ մըն էր եւ օժտուած իրական եւ մեծ երաժշտական տաղանդով մը. իր սքանչելի ձայնը խօսեցնել կուտար նոյնիսկ ֆրանսական մամուլը, ամէն անգամ որ նուագահանդէս մը տար, բայց ինքը չէր բաւականանար ատով եւ եթէ զինքը գովէին միայն ձայնին համար՝ խորապէս կը վիրաւորուէր. իր յաւակնութիւնները կը ձգտէին հասարակապէս գրականութեան, իմաստասիրական, լեզուաբանական եւ ցեղաբանական գիտութեանց եւն.։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(31 Շար.)

հալածողներին, եղել է աշխատաւորներին հնազանդ պահելու միջոց :

Մի երկու խօսք գիտա – անաստուածեան գրքոյկների հրատարակման մասին : Անհրաժեշտ է, որպէսզի ամէնից առաջ ընդարձակուի գրադարանի թեմատիկան: Եւ դա պէտք է կատարել ոչ միայն թարգմանական գրականութեան հաշուին, որը նոյնպէս անհրաժեշտ է : Չնայած մեր հանրապետութիւնը ունի քարոզիչների, գիտնականների ոչ քիչ թիւով կարող ուժեր, որոնք օգտակար գործ կարող են կատարել գիտա – անաստուածեան քարոզչութեան բնագաւառում, հանրամատչելի գրքոյկներ գրել այդ թեմաներով, սակայն նրանք այս կարեւոր գործում համարեա մասնակցութիւն չեն ունենում : Եւ պատահական չէ, որ առայժմ «Անաստուածութեան հանրամատչելի գրադարան»ի լոյս տեսած գրքոյկներից միայն մէկն է ինքնուրոյն գործ, իսկ մնացածը թարգմանութիւն է ռուսերէնից : Ժամանակն է, որ Հայպետհրատը ակտիվացնի այս գործում տեղական առաւել շատ հեղինակներ ներգրաւելու, նրանց օգնելու աշխատանքը :

Գիտա – անաստուածեան թեմաներով գրքերի եւ գրքոյկների լոյս ընծայումը անհրաժեշտ եւ կարեւոր գործ է : Այն կ'օգնի մարդկանց գիտակցութիւնից կրօնական մնացուկները յաղթահարելուն, մեր պրոպագանդիստներին եւ ագիտատորներին կը լինի անհրաժեշտ ձեռնարկներով՝ մատերիալիզմի եւ անաստուածութեան լայն քարոզչութիւն մղելու համար :

Ա. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՀԱՅԵՐ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԵՐԹԱԼ

ՔՈՆԿՐԷՍԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔ ՄԸ, ՔՈԹԱՅԷՆ ԴՈՒՐՍ ՆԵՐԳԱՂԹ ԱՐՏՕՆԵԼՈՎ

Կը տեղեկանանք թէ Քոնկրէսը վաւերացուցած է նոր օրէնք մը, Սեպտեմբեր 22ին: Այս օրէնքին շնորհիւ, պիտի կարենան արտասահմանէն այս երկիրը գալ շատ մը Հայեր, առանց քոթայի սպասելու: Օրէնքէն կ'օգտուին արտասահմանի մեր այն հայրենակիցները, որոնք 31 Դեկտեմբեր 1953էն առաջ ամերիկեան հիւպատոսարան մը դիմած են Ամերիկա գալու խնդրանքով, եւ որոնց այս երկիրը գտնուող ազգականներուն եւս խնդրագրերը վաւերացուած են Միացեալ Նահանգներու Ներգաղթի եւ Քաղաքացիութեան Գրասենեակին կողմէ, 1 Յունուար 1959էն առաջ:

Օրէնքէն պիտի օգտուին հետեւեալները.

Ամերիկեան քաղաքացիներու ծնողքները եւ չամուսնացած զաւակները:

Ամերիկեան քաղաքացիներու եղբայրներ, քոյրեր եւ ամուսնացած զաւակներ:

Օրէնքը նոյնպէս պիտի նպաստէ fn – բայց երկրորդ կամ երրորդ նախընտրութեամբ թեկնածուներու, մասնաւորապէս անոնց, որոնք երկար տարիներէ ի վեր խնդրանք ներկայացուցած են այս երկիրը գաղթելու համար:

Նոր օրէնքին մանրամասնութեանց մասին կարելի է արտասահմանի մէջ դիմել ամերիկեան հիւպատոսարաններուն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳԵՆՔ

Հրապարակ ելած է նոր սալ մը հայկական երաժշտութեան, մասնակցութեամբ Սիփան Կոմիտաս երգչախումբի, Շուշօ նուագախումբին, ծանօթ հայ սոլիստներուն, ղեկավարութեամբ Կ. Աֆրիկեանի, հաւաքածոյ մը շատ գեղեցիկ գործերու Աշըմչահէ, Ալթունեանէ, Կանաչեանէ, Կոմիտասէ, Սաթեանէ, Սպենդիարեանէ (ոմանց նուագախումբի բաժինը դաշնաւորուած Կ. Աֆրիկեանէ), որոնք մեծ խնամքով ձայնագրուած, կը ցոլացնեն հայկական երաժշտութիւնը իր զանազան ձեւերուն տակ, տոհմիկ, մելամաղձոտ, զուարթ, պարային, սիրային եւայլն: Իր պարզութեամբ գեղեցիկ պահարանը համառօտ նկարագրութիւններու եւ մեկնաբանութիւններ կը պարունակէ, Օր. Գ. Ղազարոսեանի կողմէ, թէ հայ երաժշտութեան եւ թէ հեղինակներուն եւ գործերուն մասին:

Հակառակ իր երկար տեւողութեան՝ մեծ հաճոյք ու գոհացում պիտի պատճառէ այս սալը թէ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան երաժշտասէր հասարակութեան, այնքան զանազան են ընտրուած գործերը իրենց ոճով, դաշնաւորումով ու մեկնաբանութեամբ: Զուարթ պարի մը կը յաջորդէ, զոր օրինակ, մելամաղձոտ մեներգ մը որմէ վերջ կուգայ երգչախումբը, ընկերակցութեամբ նուագախումբին փոխադրելով մեզ, այս անգամ, Հայաստանի դաշտերը ունկնդրել տալով պարերգ մը, եւայլն:

Կրնանք ըսել թէ պատիւ կը բերէ հայ երաժշտութեան այսպիսի ձեռնարկ մը, ուր ոչ մէկ ջանք խնայուած է ներկայացնելու համար զայն իր զանազան գոյներով: Կը խօսի նախ բոլոր հայ սրտերուն ու թարգմանը կ'ըլլայ բոլոր մեր զգացումներուն, մեր մշակոյթին, արտայայտելով զանոնք ամէնէն ազնիւ միջոցաւ, որ է երաժշտութիւնը ու տարակոյս չունինք թէ պիտի խօսի նաեւ օտար սրտերուն իսկ, որոնք այնքան զգայուն են «Ֆոլքլորիք» երաժշտութեան :

Կը շնորհաւորենք Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ու իր շատ համեստ սակայն արժէքաւոր ղեկավարը, թէ իրենց մեծ զոհողութիւններուն ու աշխատանքին համար, որոնց շնորհիւ կարելի եղած է մէջտեղ հանել այս գործը, եւ թէ իրենց գեղարուեստական մասնակցութեան համար: Կը շնորհաւորենք նաեւ բոլոր սոլիստներն ու երաժիշտները, որոնց մասնակցութիւնը փայլ մը աւելի կուտայ այս սալին, զոր կը յանձնարարենք ոչ միայն տիսքոֆիլներուն այլ նաեւ բոլոր երաժշտասէրներուն, որոնք ուրախ պիտի ըլլան աւելցնելով զայն իրենց հաւաքածոյին :

Ն. ԱԼԱԼԽՄՃԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՍՊԱՌՈՒՄԸ ՈՒՆԵՑՈՂ ԹԵՐԹԵՐԸ

Սխալ է ընդհանրացած այն կարծիքը, թէ աշխարհի մեծագոյն սպառումը ունեցող թերթերը կը հրատարակուին Մ. Նահանգներու մէջ: Ճիշդը այն է, որ Ճափոնն է մրցանիշ կոտրող երկիրը :

Այսպէս՝ ճափոնական «Ասահի» օրաթերթին տպաքանակն է 8.150.000, «Մայնիչի»ինը՝ 7.466.000, իսկ «Եոմիուրի» կը հրատարակուի 3.700.000 օրինակ :

Ռուս Համայնավար կուսակցութեան օրգանը՝ «Պրաւդա» կը հրատարակուի 5.500.000 օրինակ, անգլերէն «Տէյլի Միրրր»՝ 4.720.000, «Տէյլի Էքսփրէս»՝ 4.150.000, ռուսերէն «Իզվեստիա» 1.400.000, ֆրանսերէն «Ֆրանս Սուար»՝ մէկ միլիոն 345.000 եւ այլն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴԵԼԻ ԿԷՏ

«Փոսթա» շոգենաւով Ֆրանսա եկող չորս հարիւր զբօսաշրջիկներու մէջ կը գտնուէին Հայաստանէն 25 հայ արուեստագէտներ, որոնց համար Մարսէյլի հայ գաղութը շքեղ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր Սփլանտիտ սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 9ի Ուրբաթ իրիկուն : Ներկայ էր Մարսէյլի հայ ընտրանիէն հոծ բազմութիւն՝ ողջունելու խումբը, զոր կը գլխաւորէր «Արտասահմանի հետ Բարեկամութեան եւ Մշակութային Կապի Ընկերութեան» նախագահուհի Տիկին Բերսաբէ Գրիգորեան: Երեկոյթին կը նախագահէր Կարգադիր Յանձնախումբին կողմէ ընտրուած այս տողերը գրողը: Օրուան խանդավառութեան պատճառով՝ Յայտագիրին ակամայ խճողումին հետեւանք անախորժութիւններու համար միահամուռ ամէն կողմէ ի՛ր հասցէին միայն ուղղուած նորանոր սխալ մեղադրանքները մամուլի մէջ ալ արձագանգ գտած ըլլալով, նախագահը պարտք կը զգայ խնդրել նիւթով շահագրգռուողներէն որ՝ իրենց դատողութիւնները ճշդելու համար նախ ծանօթանան իրադարձութիւններու ներքին էջերուն, նկատելով որ նախագահ կարգապահական խորհուրդի նշանակեալն նախանձախնդիր՝ ինքզինքին զանգատարժան դիրք չներելու չափ ուրիշ փաստերով ծանօթ է, աւելի՛ կարեւոր համախմբութիւններու մէջ :

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՍԵԴԱ ԲԱԼՈՒԼԵԱՆ

ԹՐԵՆԹՕ (Յառաջ) — Ինչպէս հաղորդած էինք վերջերս, երգչուհի Սեդա Բալուլեան հրաւիրուած է, փոխնիփոխ հայ եւ իտալական երաժշտութեան հանդէսներ տալու Իտալիոյ զանազան քաղաքներու մէջ:

Անոնցմէ առաջինը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 3ին Թրենթօ, արտասահմանի հետ գեղարուեստական փոխանակութեանց Պրոնցէթթի Կեդրոնի հրաւէրով : Հանդէսին ներկայ երաժշտասէր ընտրանին երկարատեւ ծափերով, տեղական մամուլը գովքի գրութիւններով մեծապէս գնահատեցին հայ երգն ու երգչուհին :

Թրենթոյի Ադիճէ օրաթերթին երաժշտական քննադատը կը գրէ.—

«Հայ երգին նուիրուած երեկոյթ մը գեղարուեստական հաղուադէպ հանդէս մըն է ոչ միայն Թրենթոյի, այլ եւ որեւէ ուրիշ քաղաքի համար. եւ ճիշդ անոր համար ալ շատ աւելի վառ էր մեր սպասումն ու փափաքը՝ այդ գնահատելի առիթով աւելի մօտէն ճանչնալու երաժշտական արտայայտութիւնը հեռաւոր քաղաքակրթութեան մը, որուն դեռ մասնակի ծանօթութիւնն ունինք միայն: Երբ երգչուհին բեմ բարձրացաւ իր սիրուն յայտագիրը գործադրելու, ծայրէ ծայր լեցուն սրահը փաստն էր թէ որքան կը սպասուէր հայ արուեստին նուիրուած այդ երգահանդէսին :

Անցեալին, Վենետիկի համբաւաւոր Ֆենիչէ թատրոնին եւ ուրիշ սրահներու մէջ Վերտի մեկնարկող հայ երգչուհին, հայ երաժիշտներու յօրինումներով միայն ուզեց ներկայանալ մեզի: Հնչումով պայծառ եւ լաւ կազմուած այդ ձայնին վայելքին հետ, ափսոս որ հայ երգին ընտիր ամբողջութիւնը լրիւ գնահատելու ի վիճակի չէր ունկնդիր հասարակութիւնը՝ երգերուն հայերէն խօսքերն ալ չկարենալով հասկնալ եւ գնահատել :

Ամէն երգի եւ յայտագրին վերջաւորութեան, երգչուհիին խլած ծափերը հաստատեցին իր փայլուն ձիրքերը ...» :

Ի սէր մեր քնարերգակ երաժշտութեան միջազգային աւելի դիւրին եւ տարածուն ընդունելութեան, մեր երգերուն բանաստեղծութեանց օտար վերածումին անհրաժեշտութիւնը շեշտած ենք արդէն ուրիշ առիթով : Այս խնդրին դարձեալ եւ յատկապէս պիտի անդրադառնանք յետագային :

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԽՄԲ.— Երգչուհիին նուիրուած մեր նախորդ յօդուածին մէջ (Յառաջ, Նոյ. 3, էջ 3, տող 10) «աչքերու ցոլքով» բացատրութիւնը՝ տպագրական վրիպակով եղած է «ազգերու ցոլքով» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մսավաճառին ձեռքը վար ինկաւ, լրագրին հետ մէկտեղ: Իր դէմքը, որուն հըրէշային բազդարութիւնը այնքան անյարմար էր մարդկային զգացումները, հոգիին փոթորիկները ցոլացնելու, ցաւագին կծկումի մը մէջ ճմռթկեցաւ, պաղած աչքը երերայ բոլորովին դուրս պոռթկալու ճիգով մը:

Գարշելի ու զարհուրելի բան: Թադէոս աղա զգաց, ինքզինքը պահ մը կարծելով վագրի մը դէմ որ կ'ամփոփուի վրան յարձակելու համար: Իր հպարտութեանը մէջ ինքզինքը սաստիկ վիրաւորուած ըզգացեր էր ան, երբ յանկարծ տեսեր էր որ այդ վարնոց ու անարժէք մարդն ալ կարողացեր էր Կոստանդեանին մէջ խաբեբան տեսնել եւ նոյնիսկ — իրեն համար ինչ անկում — հանըմը զգուշացնել անոր դէմ, ճիշդ ինչպէս ըրած էր ինք: Այս Կոստանդեան պատմութեան մէջ իր դերը, վարմունքը եզական պահելու, անոր եղբակցութիւնը նախատեսած ըլլալու արժանիքը իրեն միայն վերապահելու թանկագին եւ դիւրագրգիռ հոգածութիւն մը ունէր:

Ու հիմակ որ մսավաճառին ալ կտրուն ալ կ'ելլար ատ դափնին կիսելու իրեն հետ, մէկէնիմէկ իր ամէնէն քամահրելի թշնամին կը դառնար, նսեմացնելով զինքն ալ, իր գործն ալ: Այս էր պատճառը որ մէկէնիմէկ հանըմին պաշտպան կանգներ էր:

Բայց Տիկին Մարկոսեան, իր մասամբ կարարին այլայլումը նշմարելով, աւելի մարդաւէր դառնացաւ.

— Շնորհակալ եմ, Բարթող աղա ըսաւ, որ ինծի համար յոգներ ես : Աշխարհքի վրայ ատ տեսակ բաներ կը պատահին... Լրագրին դրամը հաշիւս անցուր: Աղջիկներդ ի՞նչպէս են ...

— Աղէկ են, հանըմ, ողջ ըլլաս, պատասխանեց Բարթող աղա, յանկարծ հանդարտելով՝ իր չքնաղ աղջիկներուն նկատմամբ այդ հոգածու վերաբերումէն փափկացած :

Ու իր սովորական լակոնութեամբը.

— Հանըմ, ինչու պէտք աղէկութիւններ, խրամէթներ կէչ, Կատարինէս էրսանըլիրեք էյաւ, Մաղթաղինէս էրաւնը հինդ ... ի՞նչ պիտի ընեմ, հանըմ ...

Ու հանըմը իր սովորական պատասխանը.

— Աստուած ողորմած է, Բարթող աղա, ուշ կանուխ խամէթնին կը իրկէ. հող մ'ընեք ...

Մսավաճառը ոտքի ելաւ եւ տիկնոջ խոնարհութիւն մը ընելով.

— Հրաման մը ունի՞ք, հանըմ, հարցուց :

— Չէ, Բարթող աղա, հանգիստ ըրէք:

Հրէշը, Մերկերեանին մէկ նայուածք մը նետելէ յետոյ դուրս ելաւ, կուզը տատանելէն:

Մսավաճառին մեկնելէն յետոյ Թադէոս աղա լայն շունչ մը առաւ, անոր ներկայութիւնը իր գերազանցութեան եւ հեղինակութեան դէմ ռեւէ վտանգ մը ըլլալով : Ու նորէն կացութեան միակ տէրը կը դառնար հիմա ինք: Կոստանդեան փախած, նշաւակուած, կորսուած, տիկինը յաղթուած, ընկճուած, իր առջեւ ամօթահար, ու ինք, միւս կողմէ, մեծցած, բարձրացած: Հերոսացած :

Զախողութեան տասը տարիներուն, յաջողութեան հեշտալի թուական մը կը յաջորդէր: Ալ պիտի չփարուէր այդ տաք, անհրապոյր բոյնէն, որ միակ նպատակէն էր եղած վաթսունամեայ ծերունիի իր ալ սահմանափակ եւ ժուժկալ բաղձանքներուն. իր լլիկի նման խոշոր ուռեցուցած քիթը թաղային տնտուկէն դուրս հանելէն ետքը՝ տանել թաղելու էր ամիրայական պարարտ պնակներուն եւ անուշաբոյր գինիի գաւաթներուն մէջ. ու լափել, կլլել, յագենալ :

— Աս ամէնը աղէկ, հանըմ, կ'ըսէր հոգածութեան սուտ եւ կեղծաւոր շարժումով մը յետին պատնէշները գրաւելու համար, հիմա աս չըճա՞ն ինչ պիտի ըլլայ, ան նայինք :

Ճիշդ տեղին զարկած էր: Կինը, որ մինչեւ այն մտահոգութեամբ գրաւուած էր, մարդուն աչքերուն մէջ նայեցաւ, այդքան խորունկ հոգածութիւն անհնարին թուելով իրեն՝ բոլոր այն բաներէն ետքը զորս ըրած էր այդ մարդուն: Զքնաղ անձնուիրութեան եւ անյիշաչարութեան տասնեակ օրինակի մը առջեւ չկրցաւ անզգած մնալ, հպարտութեան վերջին կայծը մարեցաւ իր մէջ, ու աչքերը լեցուած, ձայնը պաղատական, մրմնջեց.

— Թադէոս աղա՛, ներեցէք, ձեզի համար շատ անիրաւ գտնուեցայ ... Ներեցէք :

— Ճանըմ հիմա ինչո՞ւ ատանկ պարապ խօսքեր կ'ընէք, հանըմ, ներելու մերելու բան չկայ, անցածը անցած է, կը պատասխանէր գանձապահը աղէկ մը տեղաւորուելով թիկնաթոռին մէջ. չըճա՞ն ինչ պիտի ըլլայ, ան նայինք :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՐԻՍ ԹՈՐԷԶ ինքնաքննադատութիւն մը բրած է Նոյեմբեր երեքին, Կեդր. Կոմիտէին առջեւ յայտնելով թէ Համայնավար կուսակցութեան տուած մեկնութիւնը Սեպտեմբեր 17ին, Զօր. տը Կոլի Սեպտ. 16ի յայտարարութեան, սխալ էր: Ծանօթ է որ Խրուշչեւի նպաստաւոր կարծիքը այդ յայտարարութեան նկատմամբ եւ մանաւանդ այն յայտարարութիւնը թէ Ֆրանսա եւ Ալժերիա անքակտելի կապեր ունին սախլեցին Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը որ «ճշգումներ» ըրաւ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11ի 41րդ տարեդարձը նախորդ տարիներուն չափ շուքով չտօնուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ նախկին ռազմիկներու կամաւոր բացակայութեան պատճառով :

ՓԱՐԻԶ հասաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Սելվին Լօյտ եւ խօսակցութիւններ ունեցաւ Նախագահ տը Կոլի եւ Վարչապետ Տըպրէի հետ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ որ Դեկտեմբերին պիտի այցելէ Ասիա, Ափրիկէ եւ Եւրոպա, բազմաթիւ հանդիպումներ ունենալով, որոնց իր յայտագրին վրայ երկու հանդիպումներ եւս աւելցնել : Դեկտեմբեր 17ին, երբ Միջերկրականի ռազմանաւերէն մէկուն վրայ պիտի հանգստանայ, տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Նախագահ Պուրկիպայի հետ: Իսկ Դեկտեմբեր 21ին Մատրիտ պիտի երթայ՝ Զօր. Ֆրանքոյի հետ տեսնուելու համար: Միացեալ Նահանգներու Նախագահի մը պաշտօնական առաջին այցելութիւնը պիտի ըլլայ ասիկա՝ Սպանիա, ուր համար Մատրիտի ղեկավարները իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն :

ՊՈՆԻ մէջ Սպանիոյ Արտաքին նախարար Քասթիելլա գիմաւորուեցաւ ցուցարարներու կողմէ, որոնք կը պոռային թէ «Ֆրանքոյի գլուխը բարձրացնելով ստանկան ընդդիմութիւնը կը գաշունահարուի»: Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ ցաւ յայտնեց եղածին համար, աւելցնելով թէ այդ ցուցարարները քաղաքական տեսակէտէն արժէք չէին ներկայացներ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը ծրագրած է Մոսկուա - Փարիզ եւ Մոսկուա - Հոլանտա երկաթուղի մը շինել յառաջիկայ տարի :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՕՅԻ Ռուանտա-Ուրունտի շրջանին մէջ կռիւները կը շարունակուին. աւելի քան երկու հարիւր մեռելներ կան:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ գերմանական հարցին մասին նոր յուշագիր մը տուաւ Անգլիոյ: Հաւանաբար նման յուշագիրներ ղրկուած են Ամերիկա եւ Ֆրանսա : Կը կարծուի թէ հարցը կը վերաբերի Արեւմտեան Պերլինի մէջ հաստատուած քարոզչական կեդրոններուն: Երկար ժամանակէ ի վեր Մոսկուա գերմանական հարցի մասին յուշագիր չէր ղրկած :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ կռիւները միշտ կը շարունակուին, վերջին 48ժամերու ընթացքին 141 հոգի սպաննուեցան եւ երեսուն ուրիշներ գերի ինկան: Գրաւուած են 68 զէնքեր եւ երկու ընդացիրներ :Միւս կողմէ, Պէնի Պահտէլի մէջ վեց ըմբոստներ, որոնք քարայրի մը մէջ պահուած էին, կռուի բռնուելով սպաննուեցան :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Տիգրանուհի Կարապետեան իր ողբացեալ քրոջ՝ Գոհար Վտարանդիի *մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ երեք հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան կը նուիրեն հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ցէսանվիլլիէի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիկին Կիւլլիկ Փափազեանի մահուան առթիւ :

Պ. Անտոնեան (Իսի լէ Մուլինօ) կը նուիրէ երեք հազար ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր Տիկնոջ՝ ողբացեալ Լուիզ Անտոնեանի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Նազարէթեան կը նուիրեն հազար ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին, իրենց քրոջ որդւոյն՝ Գրիգոր Նազարէթեանի մահուան տարեդարձին առթիւ:

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Գերասիմ Բալայեանի *կողմակի մահուան առթիւ ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքին :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պզտիկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն՝

ԹՈՐԳՈՄ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ

(Պիլեճիկցի) մահուան Գ. տարեդարձին եւ իր եղբօր՝

ԹԱԳՒՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

(Մեծ Նոր գիւղացի)

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ Տիկին Պզտիկեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

×

Այրի Տիկին Անթառամ Գարաքէյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գարաքէյեան, Տէր եւ Տիկին Պարիս Մուսայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վռամշապուհ Գարաքէյեան, Տէր եւ Տիկին Աթանաս Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր Գարեգին Զոհրապեան կը ծանուցանեն ի գիտութիւն բարեկամներուն եւ ընկերներուն թէ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աներհօր ողբացեալ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԱՔԷՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի առաւօտ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մութաֆեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ

(Մեռած Սեպտեմբեր 30ին)

հոգւոյն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան եղանակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ալհամպրայի *մէջ : Կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել այն թուականը :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ծնողած Միութեան կազմակերպած տօնածառ - հանդէսը՝ Դեկտեմբեր 20, Կիրակի օր ժամը 15էն 22 :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կազմակերպած է թէյասեղան մը՝ հիւրաբար մեր մէջ գտնուող ծաղրանկարիչ Ա. ՍԱՐՈՒԽԱՆԻ ի պատիւ :

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին Միութեանս անդամները ու արուեստասէր հասարակութիւնը:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը վեցին **ԳԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ** *պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Պրինոյի մատրան մէջ,* 148 Րիւ տը լ'էկալիբէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն ընիկ Զալկարացի Սահակ Թորոսեան կը փնտռէ իր ազգականները Խաչիկ Պէրպէրեան եւ Յակոբ Պէրպէրեան, հօր անունը Պօղոս :

Իզմիրի Ամերիկեան որբանոցի որբերէն ըլլալով կը կարծուի որ Ամերիկա են: Ջիրենք ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Վահրամ Մալաղեանի,

5, Rue du Progrès, Les Lilas (Seine)
France

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	*Ֆր.*	մինչեւ	1/4	սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	*Ֆր.*	մինչեւ	1/8	սիւնակ	
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»	
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	»	»	»	»	
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	»	»		»	
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»	
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	»	»	»	»	
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»	

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնին կողմէ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

GRAND HOTEL

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

WAG. 38-54

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Երկուշաբթի օրուընէ ըսկըսեալ մինչեւ Նոյեմբեր 15, ամէն իրիկուն ժամը 8·30ին, հրապարակային ժողովներ տեղի պիտի ունենան, 20 Րիւ ժէմաբի *սրահին մէջ: Պիտի խօսի Աւետարանիչ ՔՈԼԷ: Մուտքը ազատ է :*

Կիրակի, Նոյեմբեր 15, ժամը 3ին, Երիտասարդաց Համախմբում *նոյն սրահին մէջ :*

ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, ալճեպր եւ ժէօմէթրիի *եւ գիտութեան դասեր կուտայ երիտասարդ ուսանող մը:*

Դիմել՝ Յակոբ Գավաֆեանի՝

57 Պուլվ. ժուռտան, Փարիզ (14) :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 14 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8646 · 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4447

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԵԼՎԻՆ ԼՕՅՏ ԼՈՆՏՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

«Քաղաքական ամէնէն անկեղծ եւ ամէնէն օգտակար խօսակցութիւններէս մէկը ունեցայ», յայտարարեց Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լօյտ՝ Ֆրանսայի ղեկավարներու հետ ունեցած բանակցութիւններէն ետք :

Նոյն տպաւորութիւնը ունեցած էին նաեւ ֆրանսական շրջանակները, որոնք մասնաւորապէս շեշտեցին փոխադարձ անկեղծութեան կլիման՝ որուն մէջ տեղի ունեցան երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն կարծիքի փոխանակութիւնները :

Ինչպէս գրած էինք, այս հանդիպումին նպատակն էր՝ ներդաշնակութիւն մը ընտեղծել Լոնտոնի եւ Փարիզի քաղաքականութեանց միջեւ : Ֆրանս. շրջանակներու համաձայն, հրապարակ բոլոր հարցերը քննուած են եւ բանակցութիւնները իրենց նպատակին հասած են :

Հինգշաբթի կէսօրէ առաջ, ժամը 11ին Արտաքին երկու նախարարները իրենց գործակիցներուն հետ սկսան աշխատանքի, որ տեւեց մինչեւ ժամը 13·10 :

Կէսօրէ ետք, Սելվին Լօյտ տեսնուեցաւ Վարչապետ Տըպրէի եւ Նախագահ տը Կոլի հետ :

Բոլոր խօսակցութիւններն ալ ընդհանուր բնոյթ կը կրէին, բայց կը կարծուի թէ անգլիացի նախարարը Տըպրէի հետ խօսած է մասնաւորապէս եւրոպական եւ ափրիկեան հարցերու մասին :

Ինչ կը վերաբերի եւրոպական հարցերուն, պաշտօնական շրջանակները կը յայտարարեն թէ Քուվ տը Միւրվիլ եւ Լօյտ համոզուած են որ Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներու քաղաքական միասնականութիւնը՝ Անգլիոյ հետ, անհրաժեշտ է : Բրիտանական կառավարութիւնը, ինչպէս Ֆրանսա, կ'ընդունի թէ եւրոպական միասնականութիւնը կարեւոր պայման մըն է խաղաղութեան համար : Փարիզ կը շեշտէ նաեւ այլ պարագայ մը — Վեցերու Եւրոպան Անգլիայէն անջատ չի կրնար ըլլալ :

Միւս կողմէ, նկատելով որ կարգ մը գրոյցներ շրջան կ'ընէին՝ թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ մասին Փարիզ եւ Լոնտոն տարակարծիք են, Քուվ տը Միւրվիլ եւ Լօյտ յայտարարեցին թէ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի իրենց միջեւ :

Եւրոպայէն ետք, խօսակցութեան երկրորդ նիւթն էր Ափրիկէ — Ֆրանքօ-բրիտանական խօսակցութեանց ընթացքին ափրիկեան թղթածրարը միշտ սեղան կը դրուի : Վերջին անգամ այդ մասին խօսուած էր Լոնտոնի մէջ, երբ Վարչապետ Տըպրէ հոն գացած էր :

Ֆրանսացիները պաշտպանեցին Զօր. տը Կոլի վերջին յայտարարութեան մէջ յայտնուած կարծիքները՝ Ափրիկէի մասին : Անգլիոյ ներկայացուցիչները համաձայն գտնուեցան :

Այս անգամ Միջին - Արեւելքը օրակարգի վրայ չկար. թէեւ պատճառները պաշտօնապէս յայտնի չեն, բայց լաւատեղեակ շրջանակները կ'ըսեն թէ Միջին Արեւելքը օրակարգէն դուրս ձգուած է թերեւս անոր համար՝ որ ներկայիս հանդարտ է եւ մասնաւոր քննութեան մը հարկ չկայ :

Ասիական կարգ մը հարցերէ ետք, խօսակցութեան նիւթ դարձան Արեւելք - Արեւմուտք յարաբերութիւնները :

Այս ուղղութեամբ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ երկու կառավարութեանց միջեւ տարակարծութիւններ չըկան : Լոնտոն եւ Փարիզ որոշած են սերտօրէն գործակցիլ՝ արեւմտեան մեծերու ժողովին պատրաստութեան համար (Դեկտեմբեր 19) : Որոշած են նաեւ միասին ծրագիր մը պատրաստել՝ զինաթափութեան համար :

Վերջապէս, կարգ մը գրոյցներու առաջքն առնելու համար, անգլիացի բանբեր մը յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա կ'ըմբռնէ Խրուշչեւի Փարիզ այցելութեան կարեւորութիւնը, որ օգտակար է բոլորին համար :

Եզրակացութիւնը այն է, թէ այս հանդիպումը օգտակար եղած է երկու երկիրներու քաղաքականութեան ներդաշնակման համար. Անգլիա եւ Ֆրանսա պիտի շարունակեն գործակցիլ՝ դաշնակիցներու կողքին :

Սելվին Լօյտ ուրբաթ օր Լոնտոն վերադարձաւ :

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻ

ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻ ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

Տասը օրուան վիճաբանութիւններէ ետք, ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը վերջապէս քուէարկութեան անցաւ՝ ընդունելով ափրիկեասիական երկիրներու բանաձեւը : Հետեւեալ նախադասութիւնը՝ «Ջրածին փորձեր ընելու ֆրանսական ծրագիրը ծանր մտահոգութիւններ կը պատճառէ Ընդհանուր ժողովին» անցաւ 28ի դէմ 45 ձայնով եւ ինը ձեռնպահութեամբ :

Այնուհետեւ, քաղաքական յանձնախումբը 28ի դէմ 44 ձայնով եւ տասը ձեռնպահութեամբ ընդունեցաւ ուրիշ բանաձեւ մը, որ կը խնդրէ Ֆրանսայէն՝ հրաժարիլ հիւլէական փորձերէն :

Ափրիկեասիական երկիրներու բանաձեւը, Ղանայի եւ Ինտոնեզիոյ կողմէ թեթեւ փոփոխութեանց ենթարկուելով, ամբողջութեամբ ընդունուեցաւ 26ի դէմ 46 ձայնով եւ 10 ձեռնպահութեամբ :

Նկատելով որ երկու երրորդի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը չէ գոյացած քուէարկութեանց ընթացքին՝ որպէսզի որոշումը վերջնական ըլլայ, ափրիկեասիական բանաձեւը պիտի դրուի ընդհանուր ժողովին առջեւ :

Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիա ֆրանսական հիւլէական փորձերը դատապարտող այս որոշումին դէմ քուէարկեցին, իսկ Խ. Միութիւնը՝ թեր քուէարկեց :

Միւս կողմէ, Հուփուէ - Պուանիի յայտարարեց թէ Ֆրանսական Հասարակապետութեան ափրիկեան երկիրները համաձայն են որ Սահարայի փորձերը տեղի ունենան : Քոթ տ'Իվուարի վարչապետը աւելցուց թէ Ֆրանսա ամէն ապահովութիւն տուած է որ Սահարայի փորձերը անվտանգ պիտի ըլլան :

Ֆրանսական հիւլէական փորձերուն դէմ քուէարկեցին բացի արաբական եւ Խ. Միութեան արբանեակ երկիրներէն՝ Աւստրիա, Քանատա, Քուպա, Եթովպիա, Ֆինլանտա, Իսլանտա, Հնդկաստան, Ճափոն, Եուկոսլաւիա են :

Ձեռնպահներու մէջ կը գտնուին՝ Աւստրալիա, Չինաստան, Քոսթա - Ռիքա, Դանիա, Յունաստան, Լաոս, Մեքսիկա, Փարակուէյ, Թայլէնտ եւ Թուրքիա :

ԳԵՐԱՍԻՄԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ հին սերունդի հաւատաւոր սիւներէն մին ալ տապալեցաւ :

Այլեւս պիտի չլսենք Գերասիմի ձայնը, պիտի չտեսնենք իր բոցավառ նայուածքն ու անմեղունակ ժպիտը : Մեր հանդէսներու բեմերէն այլեւս պիտի չլսուին իր ոգեւորիչ ու խանդավառ ճառերը :

Իրեն ծանօթացած օրէս խորունկ տըպաւորութիւն մը թողուցած էր վրաս : Թէեւ մտերիմներ էինք դարձած, բայց միշտ ունէի յարգանք իրեն հանդէպ : Այդ համեստ գաղափարականին մէջ կը կարծէի տեսնել ամբողջ Դաշնակցութեան պատմութիւնը :

Թանգարան ու Գերասիմ, նոյնացած էին այս երկու անունները :

Քսան եւ հինգ տարիներու վաստակ ունէր Մոնմորանսիի այդ շէնքերուն մէջ, ուր մեր հերոսամարտի փառաւոր պատմութեան փաստերը ամփոփուած են եւ որոնց պահպանութիւնը իրեն վստահուած էր :

Ներքին ի՜նչ գոհունակութեամբ, ինչպիսի գուրգուրանքով ու ինչպիսի երկիւղածութեամբ ձեռքը կ'առնէր, հայ ժողովուրդի մարտական ոգին ոգեկոչող այդ յիշատակները, ցոյց տալու համար թանգարան այցելողներուն :

Իրեն համար սրբութիւններ էին այդ բոլոր առարկաները :

Ո՞վ չէ տեսած իր դէմքի վեհութիւնը, երբ Խալիլի գլուխը կտրող դաշոյնը, Թուրքերէ գրաւուած դրօշակներն ու ֆէրմանները, Հայաստանի հողը, այցելուին ցոյց տուած պահուն՝ յուզումէն յաճախ կ'արցունքոտէին իր փայլուն աչքերը :

Երիտասարդներու այցելութիւնը մեծապէս կը խանդավառէր զինքը, կ'ուզէր որ անոնք գան յաճախ ներշնչուելու եւ հպարտանալու իրենց ցեղին փառքերով : Իրեն յատուկ ի՜նչ խորհրդաւորութեամբ մը ցոյց կուտար անոնց, անցեալի մեծութիւնները յիշեցնող այդ իրերը :

Այսօր ինքն ալ կ'երթայ միանալու մեզմէ յաւէտ բաժնուած մեր կուսակցութեան հերոսական պատմութիւնը կերտողներուն փաղանգին : Իր առարկաներն ալ այսուհետեւ մաս պիտի կազմեն, իր այնքան սիրելի թանգարանին :

Սիրելի Գերասիմ, զուր չէ որ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը անուանդ ձօնեց թանգարանի նոր սրահը, դուն լիովին արժանի ես : Քսան եւ հինգ տարիներ այդ Տունը եղաւ քու հոգեկան ապրումներուդ, անցեալի վերյիշումներուդ սրբատեղին, այսուհետեւ մեզի համար ան պիտի ըլլայ քու յիշատակարանդ, դուն պիտի ապրիս մեզի հետ այդ պատերէն ներս :

Խոր վշտով եւ յուզումով է որ կը մօտենամ շիրիմիդ, ափ մը հող նետելու տառապակոծ անշնչացած մարմինդ պարփակող դագաղին վրայ :

Փունջ մը ծաղիկ՝ թարմ հողակոյտիդ, գաղափարի ընկեր, գրաւականը մեր փոխադարձ ընկերական սիրոյն եւ իբր հանդիսաւոր խոստում՝ անճկուն կերպով շարունակելու կիսատ թողած գործդ :

Յարգանք յիշատակիդ եւ հողը թեթեւ քու վրայ :

Գ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ մասնաւոր յանձնախումբը ընդունեցաւ ութի դէմ 21 ձայնով վերցնել Միթրանի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը : Կը մնայ որ ծերակոյտը վաւերացնէ : Յանձնախումբին մէջ դէմ քուէարկած են համայնավար եւ ընկերավարական ծերակուտականները : Ծանօթ է որ դատարանը դիմած էր որպէսզի Միթրանի անձեռնմխելիութիւնը վերնայ կարենալ դատական հետապնդումի ենթարկելու համար :

ԺԱՆ ՌՈՍԹԱՆ նշանաւոր բնագէտ եւ գիտնականը պաշտօնապէս ընդունուեցաւ, Հինգշաբթի, Ֆրանսական Ակադեմիա : Ռոսթան ներբողը հիւսեց իր նախորդին՝ Էտուար Էռիոյի իսկ անդամներու կողմէ զինքը ընդունեցաւ՝ Ժիւլ Ռոմէն :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր, Տոքթ. Էրհարտի ընկերակցութեամբ Սպանիա պիտի երթայ յառաջիկայ գարնան :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐ ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Պ. Ա. Ղուկասեանց	200·000
Նախորդ գումար՝	181·000
Ընդհ. գումար	381·000

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Պ. Ծերիկեան, հիւանդութեան պատճառով ի վիճակի չէ այլեւս Յառաջ ցրուելու տուները :

Ջերմապէս կը խնդրուի մեր հաւատարիմ ընթերցողներէն դիմել ուղղակի խանութը՝

13, RUE DES DOMINICAINS

կամ բաժանորդագրուիլ :

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Ապահով եմ, որ Թուրիկի պարզ ծանօթներն անգամ, այս անսպասելի գոյժին իբրեւ պատասխան՝ սա սրտաբուխ հառաչանքը արձակեցին. «Մե՜ղք, անուշ մարդ էր»: Այո, ամէնէն ակնբախ տպաւորութիւնը որ կը ստացուէր Թուրիկի ծանօթութեան առաջին վայրկեանէն իսկ, այս անուշութիւնն էր, — պարզութեան, զուարթութեան եւ մտերմութեան շաղախ մը, որ հոգեկան ծորանքի մը պէս իսկոյն կը փոխանցուէր իր խօսակցին եւ զայն կը նուաճէր վերջնապէս: Անիկէ ետք, անիկա ինչ դիրքի եւ միջավայրի ալ պատկանէր, ինքզինք կապուած կը զգար Թուրիկին եւ անոր շրջապատին, այն աստիճան որ այլեւս դժուար թէ յօժարէր Թուրիկի սեղանին վրայ խմած պարզ ջուրը փոխանակել այլուր մատուցուած ամէնէն իշխանավայել ըմպելիին հետ: Թուրիկի բարեկամներուն բանակի այս նորագիրները, տարիներ ու տարիներ վերջ, երբ վերջաւորին անոր դուռը կը բախէին, դիմաւորող պաշտօնեայի այն վարանոտ յայտարարութեան դէմ թէ ազատ սենեակ չէ մնացեր, ուղեւորը կը պատասխանէր նեղացած. «Աղբար, քեզմէ սենեակ ուզող չկայ. դուն ան ըսէ թէ Թուրիկը վե՞րն է»: Ու հօրենական օճախը մտնողի համարձակ քայլերով հիւրը ներս կուգար, երջանիկ՝ եթէ նրբանցքին ծայրը մահիճ մը յարդարուէր իրեն համար:

Այս բարեբոյս խառնուածքն էր նաեւ, որ կը ծաւալէր իր գրութեանց մէջ, զորս երբեմն մամուլի կը յանձնէր: Ընթերցողը թերթը ձեռք առնելուն պէս, ազգային ու միջազգային կեանքը յուզող բոլոր հրատապ լուրերը անտեսելով, Թուրիկի գրութիւնը կը փնտռէր, զատած պահուն ինքզինք դէմ առ դէմ կ՚երեւակայէր հեղինակին, եւ ընթերցանութեան հետ զուգընթացաբար կը սկսէր հետը վիճիլ քաղցր ու կծու խօսքերով եւ բարեկամական ապտակներ ուրուագծելով օդին մէջ:

Իր գրութիւնները կը շօշափէին հանրային առօրեայ հարցեր, սրամիտ խորհրդածութիւններով եւ զուարթ քաշքշուքներով համեմուած: Առանց դրական յաւակնութեան ցանցնուած այս սիւնակներուն մէջ, սակայն, ուշադիր ընթերցողը կրնար յաճախ հանդիպիլ այնպիսի անցքերու եւ հաստատումներու, որոնք արժանի էին կորուստէ փրկուելու: Ասիկա միայն ինծի պէս խոնարհներու կարծիքը չէր, հապա կարծիքն էր նաեւ նոյնինքն Խոնարհներու հեղինակին՝ Յ. Օշականի, որ առ ի գնահատութիւն մեր բարեկամի ինքնուս եւ ինքնակամ երգիծական տաղանդին, անգամ մը սա խոստումը ըրաւ. «Թուրի՛կ, Համապատկերներուս մէջ, քու անունդ անկիւն մը պիտի զետեղեմ»:

Թուրիկի քաղցր ու առինքնող վարմունքը միայն բարեկամական շրջանակներու մէջ չէր, որ կ՚արտայայտուէր, թէպէտ այդ շրջանակը անսահման էր քանի որ աշխարհը Թուրիկին բարեկամ էր: Յաճախ այդ համակրելի խառնուածքը կ՚արդիւնաւորուէր նաեւ հանրային կեանքին մէջ, ազգային կամ կուսակցական անհաշտ տարրեր իրարու մերձեցնելու եւ միութիւն յառաջացնելու համար: Ունէր սա հազուագիւտ առաքինութիւնը որով կը յաջողէր, անհամաձայնութեանց քննարկումներու ընթացքին, յանցաւոր կողմին իր յանցանքը ընդունիլ տալու, առանց վիրաւորանքի. Օրհնաբեր յատկութիւն, մանաւանդ հայ իրականութեան համար ուր դժուարութիւնները հազուադէպ չեն, դժբախտաբար:

Զգայուն էր, անհաւատալի աստիճանով: Երբեմն կէսօրին խումբով ներս մտնելու միջոցին, մեզմէ մէկը բարձրաձայն կը խորհրդածէր. «Ինչո՞ւ այդ սեւ մութ ամպերը ճակտիդ դիզուած են»: Հարցումը Թուրիկին ուղղուած էր, բայց խումբին մէկ ուրիշ անդամն էր որ պատասխանելու հոգը կը ստանձնէր. «Անպատճառ, Քնարիկին կօշիկը ոտքը շատ սեղմեր է, կամ Հրաչը առանց ախորժակի ճաշեր է, կամ Հրայրը հիւրասենեակի ապակին կոտրած ժամանակ ձեռքը արիւներ է»: Իհարկէ այս գուշակութիւններէն ոչ մէկը ճիշդ կ՚ելլէր, բայց յաճախ իրականութիւնը կը յայտնուէր աւելի թեթեւ քան մեր ենթադրութիւնները:

Թուրիկի չորրորդ զաւակը Ալէյի իր տունն էր: Իսկ այն բացառիկ գուրգուրանքը զոր անիկա կը տածէր այս համեստ կալուածին հանդէպ, գաղտնիք մը չէր մեզի համար: Արդարեւ, շատերս տարիներով ականատես վկաները եղած էինք նիւթական ու ֆիզիքական այն դժուարութեանց որոնցմով Թուրիկ յաջողած էր այդ խղճուկ ու ժեռուտ հողի զառիթափը յարդարել ու հոն բնակարան մը կանգնել գրեթէ իր սեփական բազուկներով: Բայց խորապէս ուրախ էր որ կրցաւ սեփական բոյն մը տալ իր ՁԱԳԵՐՈՒՆ: Թուրիկ շատ կը սիրէր այս բառը:

Եղաւ ընտանիքի գլխակից ու բարեխնամ հայր մը: Իր բարեկամները կարող են հաստատել որ իր նիւթական միջոցներէն վեր էին այն զոհողութիւնները զորս յանձն առաւ, իր զաւակներուն ապահովելու համար նախ ազգային, ապա ընդհանուր դաստիարակութիւն մը:

Գոհունակութեամբ պէտք է յայտարարել որ այս մարզին մէջ բախտը զինք նպաստաւորեց, որովհետեւ զաւակները լուրջ աշխատանքով ու գնահատելի արդիւնքով լիովին իրականացուցին հօրը ակնկալութիւնները:

Բայց ընկերային ու ընտանեկան այս առաքինութիւններէն վեր, Թուրիկ հոգիին մէջ կը կրէր թանկագին բարեմասնութիւն մը, — այդ իր հայրենասիրութիւնն էր որուն անիկա սպասարկած էր ոչ միայն իր ժամանակն ու աշխատանքը նուիրելով, հապա իր կեանքն ու արիւնը պատերազմի հրդեհին մէջ նետելով իբրեւ կամաւոր զինուոր, հայրենիքի փրկութեան համար: Այս գերագոյն զոհաբերութիւնն է որ Թուրիկին յիշատակը օրհնել կուտայ մնացողներու խիղճին մէջ, եւ զինքը բարձակից կը դարձնէ մեր հայրենապաշտ նահատակներուն, Հայկական Պանթէոնին մէջ: Հայրենիքի զինուոր, ահա այն բարձրագոյն տիտղոսը զոր Թուրիկ ունի հայ ժողովուրդի երախտագիտութեան համար:

Իցի՜ւ թէ նորահաս սերունդը, եւ առաջին հերթին՝ իր զաւակները, գիտնան միշտ անմթար պահել այդ տիտղոսը, առաջնորդուելով անոր պայծառութենէն:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՄՏԵՐԻՄ ԶՐՈՅՑ

ԻՄ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ՀԵՏ

Ա.

Է՜հ, բժի՛շկ, բժի՛շկ, գիտեմ ինչու ես օրօրում գլուխդ: Սիրտս դանդաղ է աշխատում, չէ՞: Գիտեմ, նորութիւն չի՝ յիսունհինգ զարկ մի րոպէում ... Հոգ չէ, դա կուրորտում է այդպէս: Ա՜խ, հետս լինէիր այն օրը: Սար էի բարձրացել ու նորից կենդանացել: Ոնց էր աշխատում՝ գործարանից նոր դուրս եկած մեքենայի նման:

Իսկ այն պահը, երբ կաքաւների խումբը սուրաց գլխիս վրայով եւ գնաց, կլ–կլուացով իջաւ դիմացի ժայռերին ...

Ալեկոծուեցի վայրկենապէս եւ, հաւանաբար, կարմրութիւն եկաւ թաքնած այտերիս: Այո, տեսքս փոխուեց անշուշտ, որովհետեւ իմ այս չախչախ սիրտըս այնպէս էր աշխատում, որ արեանս զարկերն զգում էի քունքերումս:

Պէտք չտայ գնայի թաքնուած երամը փնտռելու, բայց, չգիտեմ ինչու, խելքիս փչեց բռնել զարկերակս եւ նայել ժամացոյցիս վայրկենաչափին:

Ծո՞յլ է, ասում էք, սիրտս: Յիսունհինգ զարկ ... Ներողութիւն, ութսունութ զարկ՝ մի րոպէում, ուղիղ ութսունութ ...

Այդպէս աշխատում է խանդավառ պատանու սիրտը, երբ սիրած աղջկայ կարմիր գլխաշորն է երեւում հեռուից ...

Բ.

Ինձ հետ յաճախ է որսի գալիս այն անուանի բժիշկը՝ փրոֆեսոր Արսէն Սիմոնեանը:

Գալիս է, հեռուից պաշտնի նայում, թէ ինչպէս եմ ես պահում ինձ բնութեան գրկում, նայում է շարժ ու ձեւերիս, եւ նա էլ է խորհրդաւոր շարժում գլուխը:

— Ինչ կայ, Արսէն Տիգրանովիչ, — հետաքրքրւում եմ ես:

— Ոչինչ ... վաղը կը գաս կլինիկա ..

Գնում եմ կլինիկա եւ մտնում ապարատների տակ: Ռենտգէնն իր խօսքն է ասում, էլեկտրոկարդիոգրամման իրենը, բոլորն էլ մտայլ ու անյայտ բաներ:

Վաղաժամ ճերմակած փրոֆէսորը նայում է ինձ համար անհասկանալի նշաններին, այն, որ մեքենաներն են գծել՝ մեքենայի անտարբերութեամբ, եւ նորից է գլուխն օրօրում տարակուսանքով:

— Ի՞նչ կայ, Արսէն Տիգրանովիչ ...

— Ոչինչ ... Բայց այդպէս չի կարող լինել, հասկանո՞ւմ էք:

— Ի՞նչը չի կարող լինել ...

— Այստեղ հակասութիւն կայ, — իրենըն է պնդում փրոֆեսորը: — Հակասութիւն՝ ապարատների եւ ... ինչպէ՞ս ասեմ ...

Ես հասկանում եմ ու ժպտում:

— Այսինքն, ձեր ապարատներն ուրիշ բան են ասում, իմ սրտագրութիւնն՝ ուրիշ, այնպէս չէ՞ ...

— Այո, չեմ թաքցնում ... Այս սրտի տէրը պիտի չկարողանայ ոչ արագ քայլել եւ ոչ էլ, մանաւանդ, ժայռ բարձրանալ: Չեմ թաքցնում, դուք ունէք սարտային ուժեղ արտայայտուած սկլերոզ, սրտի լայնացում, կլապանների ...

Ծիծաղում եմ:

— Իսկ ձեր ողնայարի դեֆորմացիան..

— Սպոնդիլոարթրոզը, — շարունակում եմ ծիծաղել ես:

— Այո, դրանք այնպիսի հիւանդութիւններ են, որոնցմով տառապողը չի կարող որսի գնալ: Այստեղ ինչ որ անհասկանալի բան կայ:

— Անհասկանալի ոչինչ չկայ, փրոֆեսոր: Իսկ բնութեան վերանորոգիչ ո՞ւժը ... Ախ, այդ հիւանդութիւնները կարինեաս տուեց ինձ: Միշտ որսով զբաղուէի՝ չէի հասնի արտրոզին ... Որսկան Շաքարը իր կեանքի իննսուներկուերորդ տարում մեր գիւղի նախիրը հանդ էր տանում: Երդւում եմ, նա սպոնդիլոարթրոզ չունէր ... Մի արդիւնք, փրոֆեսոր, թողէք որսի գնամ:

Գ.

Փրոֆեսոր Ադամեանը սրտի մասնագէտ էր: Մեծ մասնագէտ: Բայց չկարողացաւ փրկել իր սիրտը կործանումից: Ասում էր՝ խելք ունեցիր, քեզ ցածր վայրեր են պէտք, այդ սրտով սար բարձրանալ չի կարելի:

Լսում էի նրա խորհուրդը, գնում ծովափ:

Կարծեմ ծովափից էլ ցածր տեղ չկայ աշխարհում: Կուրորտային գրքոյկիս մէջ բժիշկը մարշրուտ էր նշանակում՝ օրական չորս հարիւր մեթր ... Այսինքն այդքան պիտի քայլեմ: Որսորդը նորմայո՞վ պիտի ման գայ: Մեր գիւղացի Թեչանը

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Թ.

Այս վերջին տողերը Տրէյֆիւսի խնդրէն, երբ ամբողջ Ֆրանսական մամուլը սեմական եւ հակասեմական երկու մասերու բաժնուած էր, ուժգնօրէն ազդուած էր եւ մտքի զարմանալի սեւեռում մը ունէր, անմիջապէս որ բերանը բանար՝ կը խօսէր սեմական եւ արիական ցեղերուն վրայ, հաստատելով, պնդելով թէ ինք զուտ արիական մըն է: Զափազանց շատախօս, առանց դադարի կը խօսէր ժամերով ու բառերը, խօսքերը այլ եւս թոյլ, լըրձունքոտ, թափթփելով կ՚իյնային կարծես, շրթունքէն. ու իր ամբողջ անձը ստացած էր արդէն այդ իյնող, թափթփող նկարագիրը. մազերը երկայն ձգուած եւ ողորկ՝ կ՚իյնային աչքերուն մէջ, քունքերուն վրայ, պեխերը բերնին անկիւններէն վար կը կախուէին թոյլ, երկայն ծայրերով:

Երկար թեւերը դէպի առաջ, հասակի թեթեւ կորութեան մը պատճառաւ, վար դարձած ափերին մէջէն թոյլ եւ երկայն փողկապը, եւ նոյնիսկ բրտէնկօթին վրայ չինուած ուղղահայեաց ծալքերը իրեն կատուային այն ծածանող, անկայուն, ձգձգուող նկարագիրը, որ սքանչելիօրէն կը ներդաշնակուէր իր խառնուածքին հետ: Վարի շրթունքն ալ թոյլ կախուած էր եւ բերնին անկիւնները ճերմկած էին թուքէն, այնքան շատ գրեթէ անընդհատ կը խօսէր. միայն իր սեւ եւ երազուն աչքերուն մէջ ակնոցներուն ետեւ ծածկուած, կար ճշմարիտ արուեստագէտի հանդարտ ցոլքը, մեղմ եւ գրաւիչ նայուածքով, եւ կարճատեսի յատուկ տեսակ մը հաճելի տարտամութիւնը ունէին:

Միակ բան մը բացառաբար Վահէին մօտեցնել կուտար իր հալածանքը սեմականներու դէմ, իր իբր թէ յաջողութիւնները աշխարհիկ կեանքի մէջ եւ այն բարձր շնորհները, զորս կը վայելէր բարձրաստիճան եւ տիտղոսաւոր տիկիններու կողմէ, նորահաս եւ երիտասարդ ուսանողներ կը հաւատային եւ հիացումով ու ցանկութեամբ կը նայէին իրեն, բայց ընդհանրապէս իր մեծխօսիկութիւնները գաղտնիք մը չէին, ու շարաչար կը ծաղրէին զինքը. շատեր նոյնիսկ այդ ծիծաղելի թերութիւններով զինուած կ՚ուզէին ստուեր ձգել իր ճշմարիտ արուեստագէտի կարողութիւններուն վրայ:

— Ինչ հպարտ եւ երջանիկ զգալու է ինքզինքը, ըսաւ Տաճատ Սուրէնին, իր յաջողութիւններուն համար:

— Աւելի հպարտ կը զգայ ինքզինքը արիական ըլլալուն համար:

Վահէ դէպի իրենց կ՚ուղղուէր, բայց տեսնելով որ Տաճատ եւ Սուրէն ոտքի ելան, բարեւեց եւ անցաւ. յետոյ տեսաւ Հրանդ Մարտիկեանին խումբը եւ անմիջապէս հոն ուղղուեցաւ: Նոյն միջոցին լսելի եղաւ Անտոն Եարաեանի ձայնը, որ կը գոչէր մատովը Վահէն ցուցնելով.

— Կը սպասնայ կոր ...

Արդարեւ, Վահէ կը յառաջանար շոր– թանքները թեթեւ մը շարժելով եւ այնքան մտադրաւ կը թուէր, որ գլուխը վեր չէր առներ եւ ամբողջովին լեցուն կը թըւէր ունայն խօսքերով:

Անդին դրանը մօտ Սուրէն եւ Տաճատ իրարմէ բաժնուեցան:

— Կը փափաքէի Մարտիկեանի ներկայանալ, ըսաւ Տաճատ, չեմ գիտեր ի՞նչպէս ընել:

— Ուղղակի իր մօտ գնա, ըսաւ Սուրէն, զիրար շուտով կը ճանչնաք:

Սուրէն չէր սխալած. երբ Տաճատ Հրանդին մօտ եկաւ՝ զիրար գտան ու ճանչցան, կարծես հին բարեկամներ ըլլային: Հրանդ լսած էր Անտոնէն՝ Տաճատին ծրագիրները, յոյսերը, իրեն սիրտ տուաւ եւ խոստացաւ ձեռք տալ, զինքը մղել դէպի յաջողութիւն:

— Գրածներդ բեր անգամ մը կարդամ եւ յետոյ քեզի հարկ եղած խորհուրդները կուտամ, ըսաւ պաշտպանող ձայնով մը:

Աւելի երկար չկրցան խօսիլ, գրաւուած Վահէին շատախօսութենէն. մինչեւ կէս գիշեր տեւեց այսպէս, շատերը յուսահատած եւ ջլատուած մեկնած էին արդէն, ուրիշներ կը յօրանջէին եւ ոմանք առանձին կը խօսէին. երիտասարդ ուսանող մը նոյնիսկ փորձեց երգել ծածկելու համար այդ յոգնեցուցիչ եւ միօրինակ ձայնը:

Տաճատ եւ Հրանդ միայն ստիպուեցան մտիկ ընել զայն, որովհետեւ Վահէ ուղղակի իրենց կը խօսէր. կէս գիշերին հազիւ թէ կրցին ազատիլ ու մեկնիլէ առաջ Տաճատ եւ Հրանդ ժամադրութիւն տուին հետեւեալ օրուան համար:

Այդ օրէն արդէն Հրանդ իր պաշտպանութեան տակ առած էր Տաճատը. իրենց երկրորդ տեսակցութեան՝ ուշադրութեամբ կարդալէ ետքը երիտասարդ հեղինակին առաջին էջերը, վերապահած էր իր կարծիքը յայտնել թէեւ, բայց ընդհանուր տպաւորութիւնը լաւ եղած էր, իրաւ էր թէ խիստ դժուար էր առաջին անգամէն բան մը ըսել Տաճատին գործերուն վրայ, անիկա փափկող, շլացուցիչ բան մը ունէր այն գաղափարներու կուտակումին իսկ պատճառաւ, որոնք զիրար կը հրէին, իրարու կը բախէին եւ ընթերցողին ուշադրութիւնը կը ցրուէին, կը յոգնեցնէին ու այդ ընդհանուր մտքին ջլատման մէջ գեղեցիկ բառեր, երբեմն պատկերներ կը յամառէին, կը մնային եւ կ՚ազատէին առաջին տպաւորութիւնը:

(32 Շար.)

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

— ԹՐՔԱԳԱՏՈՒՄ —

ԻՐԵՆՑ ԻՍԿ ԲԵՐՆՈՎ…

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերէն կ՚արտատպենք նոյնութեամբ հետեւեալը: Տարօրինակ կը թուի սակայն թէ Թուրքերը *զարմանքով* կը տեսնեն թուրք բառին որակումները զանազան բառարաններու մէջ: Ի՞նչ կը սպասէին արդեօք, որ գրուէր թուրք բառին դէմ,— ազնիւ, մարդասէր կամ բարի՞:

Զարմանքը մեզի համար է, չէինք գիտեր թէ արեւմուտքի մէջ Թուրքը ճանչցողներ կան, մանաւանդ այսօր երբ,— ի՛նչ հեգնանք — *պատմութեան* խորհուրդի թեկնածու է…

×

Հակաթուրք թշնամութիւններու մնացորդները խորագրին տակ Սէյֆիքուրթպէք *կը գրէ այսօր «Ենի Իսթանպուլ»ի մէջ:*

25 – 10 – 1959 *թուակիր «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ կարդացի, թէ Ամերիկեան բառարանի մը մէջ որ կը գործածուի մասնաւորաբար լիսէի աշակերտութեան կողմէ, Թուրք բառին դէմ իբրեւ համանիշ գրուած են եղեր* «չարասիրտ, ճենգաւոր, կեղծաւոր, բարբարոս եւ վայրենի» *բառերը եւ հայրենակից մը, որ տեսեր է այդ բոլորը, ունեցեր է արդար բողոք մը: Հարցը ազգային դատ մըն է, որուն պէտք է կարեւորութեամբ անդրադառնալ:*

Կանխաւ յայտնենք թէ Արեւմտեան երկիրներու մէջ բազմաթիւ են այն բառարանները ուր Թուրքը ժխտական եւ դէշ կերպով ներկայացուած ըլլայ: Օրինակ « Փթի Լարուս Իլլիւսթրէ» 1924*ին մէջ հետեւեալ արձանագրութիւնը կայ·* ա լա թիւրք — փոխաբերական իմաստով՝ կոպտութեամբ, բրտութեամբ: Ուէպսթըրզ Նիու Ինթէրնէշընըլ տիքշընըրի (1957)*ի մէջ Թուրքերուն կը վերագրուի հետեւեալ յատկանիշերը· կեղծաւորութիւն, անասնական բնազդներու կապուած, բրտութիւն եւ կոպտութիւն: Ասկէ զատ աւելցուած է թէ վախ եւ ատելութիւն ազդող իմաստ մը ունի ան: Բայց հարկ չկայ երթալու մինչեւ օտար բառարանները· Աճմէտ Վէֆիքի պատրաստած եւ մեր երկրին մէջ հրատարակուած Անգլերէն–Թուրքերէն բառարանը անգամ* թիւրք *բառը «յամառ, սնդեղ» բառերով կը բացատրէ: Այս բոլորը նմոյշներ են կարգ մը բառարաններէ: Աւելի տարածուած են շատ դէշ գրութիւններ եւ հրատարակութիւններ եւ պատմութեան գիրքեր կան որոնք նպատակաւոր կերպով փոխած են իրականութիւնները:*

Արեւմուտքի մէջ Թուրքերու դէմ հինէն մնացած այդ թշնամութիւններուն պատճառները լաւ մը պրպտել եւ անոնց մնացորդները մաքրագործելու նպատակաւ պէտք է աշխատիլ կանոնաւոր կերպով: Արեւմուտքի մէջ Թուրքերու թշնամութիւնը ընդհանրապէս ցոյց կը տրուի որպէս հետեւանքը եւ մնացորդը Թուրք արշաւանքներուն:

Թէ Ասիոյ Թուրք պետութիւններու եւ թէ Օսմանեան Թուրքերու դէպի Արեւմուտք կատարած աշխարհակալական արշաւները բնական էր որ թշնամական զգացումներ պիտի ձգեն պարտուած երկիրներու մէջ: Բայց պատմութեան ընթացքին՝ այնքան շատ, մեծ եւ տարածուած են աշխարհակալ ազգերու կատարածներն ու տանջանքները որ եթէ հակաթուրք թշնամութիւններու իսկական բնոյթը բացատրել պէտք ըլլայ այդ դէպքերով, անհրաժեշտ էր որ տարբեր աշխարհակալ ազգերու մասին ալ չարաչունակուէին նոյն թշնամութեանց մնացորդները:

Ք. Ա. 19 – 12րդ դարերուն, Ասորեստանցիներու մէջ շատ զօրացած էր քանդումի եւ թշնամին ճզմելու մտայնութիւնը, բայց բառարաններու մէջ Ասորին չնկատուեցաւ չարի համանիշ: Պարսկական արշաւներու մէջ ալ քանդիչ եւ ուժի քաղաքականութիւն կար, բայց պարսիկ *անունն ալ բառարաններու մէջ իբրեւ համանիշ չունեցաւ չար կամ* խիստ *բառերը:*

Աւելի յետոյ Գ. Սէյֆի Քուրթպէք կը թուէ բազմաթիւ օրինակներ· Հելլէն ներքին պատերազմներէն մինչեւ Խաչակիրներու արշաւանքները, Ամերիկայի մէջ բնիկներու բնաջնջումէն Արեւմտեաններու կրօնական պատերազմներու վայրագութիւնները, Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին տեսնուած բարբարոսութիւններէն մինչեւ Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին մարդկային զանգուածներու դէմ գործուած չարագործութիւնները եւ կ՚աւելցնէ թէ, այն ժողովուրդները որոնք Թուրքերուն վայրագ ըսեր էին, անոնցմէ դարեր յետոյ իրենց արարքներով չուքի մէջ ձգեր էին Թուրքերու գործերը:

Բայց հակառակ այդ բոլոր մարդկային վայրագութիւններուն, անոնց գերակատարները բառարաններու մէջ չեն անցած իբրեւ վայրագ եւ սարսափազդու: Գիրքերու մէջ երեւցած այդ Թուրքի թշնամութիւնները տեւական եւ տարածուն քարոզութիւններու արդիւնք են:

Քրիստոնեայ կազմակերպութիւններ Մահմետականութեան վերջին եւ ազդու սուրին՝ Թուրքերուն դէմ կազմակերպուած քարոզութիւններ կատարեցին: Պատմական Թուրք – Անգլիական բարեկամութիւնը, Պիզմարքի ասացուածքով, Կլէտսթընի տխմարութեամբ երբ կորսուեցաւ, Անգլիացի ազատականները սկսան հակաթուրք, կազմակերպուած քարոզութեան քաղաքականութիւն:

Մասնաւորաբար Արեւմուտքի մէջ քարոզութիւններ կատարեցին, երբ Թուրքիա օրինաւոր պաշտպանողական միջոցներու դիմեց Հայ հրոսակներու դէմ, երբ անոնք ռուսական ճակատին ետին, թշնամիներու կողմէ սպառազինուած, Թուրքերու դէմ չարագործութիւններ եւ չարչարանքներ ի գործ կը դնէին: Սամնըր Ուէլս « Որոշման Պահը» *անուն գիրքին մէջ հետեւեալ ձեւով կը գրէ հակաթուրք թշնամութեան մասին: «Արեւմուտքի մէջ հակաթուրք թշնամութիւն մը գոյութիւն ունի, պատմութենէն մնացած է ան: Հայերու քարոզութիւններ անոնց վերջին ազդակներն են: Անգլ. Ազատական ղեկավարներն են որ պատճառ դարձան որպէսզի Արեւմտեանները եւ նոյն իսկ Միջին Արեւելքի կարգ մը Մահմետական պետութիւններ թշնամի նկատեն Թուրքիան»:*

Փառք տանք որ այլեւս Անգլիոյ մէջ Ազատականները անկատ մնալու չափ քիչ են: Աթաթիւրքի կողմէ հիմնուած Թուրք – Անգլիական բարեկամութիւնը կը շարունակուի երկու կողմերու փափաքով եւ ջանքերով: Թուրքիոյ Միացեալ Ազգերու հաւաքականութեան մէջ իրաւունքի եւ արդարութեան ճակատին մէջ գրաւած է իր տեղը իբրեւ անկեղծ անդամ մը եւ Քորէայի մէջ այդ անկեղծութեան գործնական ապացոյցը տուած է թափած իր արիւնով: Արեւմուտքը սկըսած է ճանչնալ մեզ· որպէս զի ծանօթացնենք մենք զմեզ անհրաժեշտ է որ լաւ կազմակերպուած եւ երկար պայմանաժամով աշխատութիւն կատարենք:

Կարեւոր ազգային դատ մըն է կազմակերպուիլ, ամբողջութեամբ մաքրագործելու համար հակաթուրք թշնամութիւններու մնացորդները:

կ՚ասեր. «Դէ՜ սաս՝ մեռի, էլի …»:

Չէ, նորմայով քայլելն էլ չի օգնում, ախ, կրծքիս վանդակի մէջ բոյն դրած այս հին ու չախչախ մեքենան :

Չէ, էլի սար պիտի գնանք :

… Նայում եմ Խալաֆի բարձունքից, ամբողջ Գուգարքը տեսնում եմ ոտքերիս տակ ու սիրտս հրճուում է: Հիւանդ սիրտս: Յանկարծ չպայթի՞ յուզմունքից: Ինչո՞ւ միայն յուզմունքից. այս տեղը երբեւիցէ հազար մեթր բարձր է ծովի մակերեւոյթից, ուրեմն, եւ, ըստ փրոֆեսոր Ազամեանի, պիտի պայթի ան — խուսափելիօրէն, որքան էլ հանգիստ պահելու լինեմ ինձ :

Սպասիր, ես էլ իմ «թէորիան» պիտի յօրինեմ: «Սիրտը լաւ կը զգայ այնտեղ ուր կազմաւորուել, աճել է նա: Մանկութեան վայրերում …»:

Գիտեմս մի լաւ ձեւակերպեցի իմ այդ յայտնագործութիւնս ու մտայ անտառի բժիշկի մօտ :

Լսեց. սկզբում մռայլուեց :

— Ինչպէ՞ս թէ, Խալաֆի կատարի՞ն:

— Այո, փրոֆեսոր, նոր չեմ փորձում, մանկութեանս վայրերում սիրտս ուղղակի ջահելանում է …

Մտածեց, մտածեց եւ խուլ ձայնով ասաց.

— Թերեւս դուք իրաւացի էք …

Խուլ ձայնով, որովհետեւ խախտում էր դարերով մարմնաւորուած օրէնքը: « Հիւանդ սրտով բարձրադիր վայրերում ապրել չի կարելի»:

Իմացա՞ր, բժիշկ: Ուրեմն ինձ ծովափը մի ցոյց տուր, այլ՝ լեռները: Հայրենի լեռները ցոյց տուր, այնտեղ մանկութիւնս է կարկաչել Խալաֆից ցած վազող առուակների նման …

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ԹԻՒԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԶՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս, համաշխարհային մամուլը զանազան տախտակներով անդրադարձաւ «դեղին վտանգ»ին: Ստորեւ կու տանք թուական շահեկան ընդհանուր բաղդատական մը՝ երկու երկիրներուն միջեւ:—

Հողային տարածութիւն
Չինաստան 9.700.000 քառ. քիլ.
Ռուսիա 22.400.000 քառ. քիլ.

Բնակչութիւն
Չինաստան 657.000.000 հոգի
Ռուսիա 219.000.000 հոգի

Ածուխի Արտադրութիւն
Չինաստան 270.000.000 թոն
Ռուսիա 300.000.000 թոն

Քարիւղի արտադրութիւն
Չինաստան 2.260.000 թոն
Ռուսիա 113.000.000 թոն

Ելեկտրականութիւն
Չինաստան 27.000.000.000 քիլվթ.
Ռուսիա 230.000.000.000 քիլվթ.

Պողպատի արտադրութիւն
Չինաստան 11.000.000 թոն
Ռուսիա 55.000.000 թոն

Ցորեն, գետնախնձոր, բրինձ
Չինաստան 350.000.000 թոն
Ռուսիա 70.000.000 թոն

Երկրագործական մեքենաներ
Չինաստան 957
Ռուսիա 1.600.000

Խոզ
Չինաստան 180.000.000 գլուխ
Ռուսիա 56.000.000 գլուխ

Զինեալ ուժեր
Չինաստան 3.600.000 զինուոր
Ռուսիա 4.000.000 զինուոր

Օդանաւեր
Չինաստան երեք հազար
Ռուսիա քսան հազար :

— Էհ, լաւ, կ՚ըսէ հայրը զաւկին, դասերուդ լաւ կ՚աշխատի՞ս: Գո՞հ ես…

= Անշո՛ւշտ, կ՚ըսէ տղեկը, եւ այնպիսի բաներ կը սորվի՛նք: Օրինակ, դուն գիտէ՞ր, որ կենդանիներ կան, որոնք ամէն տարի նոր մուշտակ կ՚ունենան …

Հայրը ինքզինք կորսնցուցած, տեղէն կը ցատկէ …

— Լռէ՛ պզտիկ անառակ… եթէ մայրդ լսէր …

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Ախ, այո, ի՞նչ պիտի ըլլայ Արշակս, հառաչեց մայրը: Պ. Կոստանեանէն ալ լոյս չկա՞յ :

— Տա մարդուն անունը բերաննիդ մ՚առնէք ալ, պոռաց Մերկերեան, աքաղաղի պէս տեղէն վեր ցատկելով, արիւնը գլուխը ելած : Ատ մարդէն ի՞նչ խեր տեսաք որ, շնորհքով կողոպտեց ձեզի :

Տիկինը ալ չպաշտպանեց մանկավարժը, որ իր կուռքի պատուանդանէն վար ինկած էր: Բայց ի՞նչ պիտի ըլլար Արշակը, քանի որ այլեւս չկար Կոստանեան՝ զայն ընելու համար ինչ որ խոստացած էր ընել — մեծ դիւանական մը: Գանձապահը առաջարկեց առժամապէս ազգային վարժարանը դնել. մայրը ընդդիմացաւ, առարկելով որ հոն վարնոց տղաքներու հետ շփում պիտի ունենար :

Մերկերեան խոստացաւ մասնաւոր հոգածութեան առարկայ դարձնել տղան, մեկուսի պահել տալով զայն միւս աշակերտներէն, որոնք կրնային ապականել ամիրային թոռան հոգին :

— Տարի մը կենայ կ՚օգտէ, աւելցուց գանձապահը, թող գայլերէնը, տաճկերէնը ուժովցնէ :

— Անկէ՞ ետքը:

— Անկէ ետքը Աստուած ողորմած է, հանըմ : Հարկաւ մէկ ճար մը պիտի փնտռենք գտնանք քի սանկ շնորհքով մարդ մը ըլլայ Արշակնիս :

— Ախ, ալ դուն գիտես, Թադէոս աղա, քու ձեռքդ է, կ՚ըսէր յեղյեղուկ հոգիով այդ մայրը որ մէկէն ի մէկ կոյր լծմամբ մը անձնատուր կ՚ըլլար այդ մարդուն՝ ամէնէն հետ ու աննուաճ հակառակութիւնը ցոյց տալէ յետոյ անոր դէմ :

— Հոգդ մ՚ըներ, հանըմ, հոգդ մ՚ըներ, վստահեցուց ծերունին ոտքի ելլելով, Արշակը անանկ մէկը պիտի ըլլայ որ ամէկ մարդ մատ պիտի խածնէ :

— Աստուած լսէ ձայնդ, հառաչեց մայրը աչքերը երկինք վերցնելով :

Գանձապահը, որ «չուչանոս դաս»ի թախանձագին հրաւէրներով դուրս ելած էր, կուշտ գոհունակութեամբ մը ճամբան կ՚ըսէր ինքնիրեն.

— Հա չէօլէ, հիմա գործը կարգին մըտաւ… Ամա սա Կոստանեանն ալ հըլլար նէ մենք ալ աս դռնէն ներս մտնալիք չունէինք, մէկ կողմէն խերով բան եղաւ աս մարդուն գալը:

Ինչ է նէ, հիմա գործերնիս աս տղան պիտի ըլլայ. մենծ մէկը պիտի ընենք, քահ, քահ, քահ ինծի հարցնես նէ բան մըն ալ ըլլալիք չունի այդ տղան, ես անոր աչուըներուն չեմ հաւնիր կոր. ձգէ քի, բաղուճախմար, ինչ ըլլայ ըլլայ… մենք մեր գործին նայինք. օխ, աս մեռնի պէս գինին ե՞րբ սանկ թօյա թօյա պիտի խմեմ… Երկու երեք տարի է զայիֆյա պէ, սանկ հիւէյթս նայէ, մեղքը չէ՞ ինծի, տահա շատ ապրին ծառայելիք մարդ եմ ես.— ու աչքերուն մէջ անուրդ հեգնութիւն մը կը ցոլանար,— հա հա, կ՚աւելցնէր գողի պէս չուրջը նայելով, ապրը պիլիր տալու է քի ես ալ ուտեմ, վրայէն ալ Մարկոս ամիրային պատուական գինին նետեմ:

Բէհ, աշխարհքիս ո՞ր կողմը սանկ չէ, ո՞րդ սանկ գործերու կը խառնուի նէ մատներուն բան մը պըլըշմիշ չըլլար: Ամա մեղք է եղեր, Աստուած կը ողորմի եղեր. տամ, Զատիկ Զատիկ շնորհքով, սրտով հաղորդութիւն մը կ՚առնես լմնցաւ գնաց, օրին մէկն ալ Աստուած չընէ մեռնիս նէ չիֆ չիտակ… արքայութիւն …

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ Արշակս :

Տիկին Մարկոսեանի այս աղաղակը, ապարանքին խաղաղ եւ խուլ անկիւններուն մէջ կրկնուելով, մահազանգի մը պէս կը հնչէր: Կոստանեան, եղերական վախճանով, հասարակ, ամեհի հարուած մը իջեցուցած էր մայրական երեւակայութեանը դժած պատրաստած ծրագիրներուն շեղջակոյտին:

Մանկավարժը մէջտեղէն վերցած ատանկ անակնկալ ձեւով մը, յանկարծ անհետացած կ՚ըլլար նաեւ առաջնորդը որ գիտութեան փշոտ, տաժանագին ճամբաներէն պիտի քշէր տանէր իր ընթերցքներուն այդ սիրասուն բեկորը, իր կեանքը վերապրող այդ ջահը :

Ժամերով, իր սուգի սենեակը առանձնացած, էրկանը պատկերին դէմը ծնրադիր, կսկիծի ու պաղատանքի տագնապներով կը դալարուէր ան, անէութեան դուռէն օգնութեան կանչելով զանիկա իրեն: Այս պատկերէն ներշնչումներ կը խնդրէր յուսահատի մը պէս որ մարդիկներէն մերժուած՝ կրօնական պատկերներու կը պլլուի, անոնց փրկարար միջամտութիւնը աղերսելով, կեանքի ամէնէն աննշան ձախորդութեանց մէջ իսկ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Ապրիլ 5ին պաշտօնական այցելութեամբ պիտի երթայ Անգլիա, ուր մինչեւ Ապրիլ ութ էլիզապէթ թագուհիին հիւր պիտի ըլլայ: Բ. Աշխարհամարտէն ի վեր երկրորդ անգամ ըլլալով Ֆրանսացի Նախագահ մը Լոնտոն կ՚այցելէ: Ցարդ մանրամասնութիւններ չկան տը Կոլի այս ճամբորդութեան մասին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատենաուըր, Տոքթ. Էրհարտի ընկերակցութեամբ Սպանիա պիտի երթայ յառաջիկայ գարնան:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարութիւնը Փեքինի հնդիկ դեսպանին հաղորդեց թէ Չինաստան պատրաստ է Հնդկաստան վերադարձնելու այն տասը զինուորները, որոնք գերի բռնուած էին Հոկտեմբեր 21ին:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ բողոքեց Արեւմտեաններուն, որ կը ծրագրեն Պերլինի իբենցզօտիին մէջ ձայնասփիւռի կայան մը հաստատել՝ որուն ունկնդիրները պիտի ըլլան Արեւելեան Գերմանիոյ 17 միլիոն բնակիչները: Արեւմտեանները այս պարագան տեղեկացուցին Պոնի կառավարութեան:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. ճակատը կը շարունակէ ժողովներ գումարել Զօր. տը Կոլի ալժերիական յայտարարութեան շուրջ: Ցարդ պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած է այս մասին՝ ըմբոստներու կողմէ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Նախագահ Պուրկիպա իր դիրքը ճշդեց Ալժերիոյ հարցին մէջ, Ֆրանսացի եւ օտար լրագրողներու առջեւ յայտարարելով.— Եթէ ալժերիացի ըլլայի՝ հիմա Փարիզ պիտի ըլլայի արդէն: Պուրկիպա Նախագահ տը Կոլի յայտարարութիւնը իրապաշտ եւ ողամարտական գտաւ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մամուլը սկսած է խօսիլ «քաղաքական» կուսակցութեան մը կազմութեան շուրջ. արդարեւ, Ալ Թաւարա կը գրէ թէ Զօր. Քասըմ քաղաքական կուսակցութիւն մը պէտք է հիմնէ, անոր ղեկավարութիւնը ստանձնելով: Կառավարութեան անդամներ, բարձրաստիճան զինուորականներ, կառավարիչներ եւ ոստիկանապետեր յայտարարած են թէ պատրաստ են մաս կազմելու նման կուսակցութեան մը:

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ Դեկտեմբեր 23ին պիտի երթայ Ափրիկէ, ուր ամիս մը պիտի մնայ՝ այցելելով ափրիկեան քանի երկիրներ, կարեւոր խօսակցութիւններ ունենալու համար:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամսագլխուն լոյս կը տեսնէ Յուլիս – Օգոստոս թիւը (111 – 112), միշտ ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ.— *Լեարդը առողջութեան մէջ* (Հայ – Բոյժ).— *Սնունդը կ՚ազդէ տեսողութեան վրայ* (Տոքթ. Հ. Կուտիս).— *Թութք – մայասըլ* (Փրոֆ. Սարուխանեան).— *Սննդական թունաւորումներ* (Տոքթ. Գալուստեան).— *Ի՞նչ գիտէք գարեջուրի մասին* (Տոքթ. Աշճեան).— *Պալար ականջի եւ քիթի մէջ* (Տոքթ. Սինսինաթի). — *Մա՞նչ պիտի ծնի թէ աղջիկ* (Քաղհան).— *Մասիս լեռը* (Գուլմասեան). — *Ջրահարութիւն* (Տոքթ. Ազատեան). — *Խլիրդը հրեայ կիներու մօտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— *Արուեստական սերնդագործութիւն* (Տոքթ. Պանծալի).— *Դաշտանս կորեցաւ* (Փրոֆ. Ա. Պիէ).— *Ոսկեայ տասնարանեայ* (Տոքթ. Հիւմպէր).— *Վարունգ* (Շ. Նարդունի). — *Արուեստական չնչառութիւն* (Խաչուհի). — *Խնամեցէք ձեր մազերը*.— *Խնդալը դարման*.— *Հաւի եւ հաւկիթի մասին*:

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— Տարեկան բաժնեգինը 1500 փրանք, արտասահման՝ 2000 փրանք, (երկու տարեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 փրանք):

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (զանձումները դիւրացնելու համար՝ ուշադրութիւն ուղղագրութեան). —

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն կ՚ողբայ վեթերան ընկերոջ՝ Գերասիմ Բալայեանի *մահը եւ կը խոնարհի անոր թարմ շիրիմին առջեւ:*

×

Մինիխենի «Ազատութիւն» ռատիոկայանի հայկական խմբագրութեան կազմը յայտնում է իր խոր ցաւակցութիւնները հանրային – քաղաքական գործիչ եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պառլամենտի անդամ Պ. Գերասիմ Բալայեանի *մահուան առթիւ:*

×

Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբի ընկերները կ՚ողբան վեթերան եւ վաստակաւոր ընկեր Գերասիմ Բալայեանի *կսկծալի մահը եւ կը խոնարհին իր անթառամ յիշատակին առջեւ:*

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէն խորին վշտով կ՚ողբայ անդարմանելի կորուստը, բոլորիս սիրելի Փեթայի յեղափոխականին, վեթերան ընկերոջ Գերասիմ Բալայեանի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ընկեր Ցակոբ Պետրոսեանի իրենցաներորդի տարաբախտ Անդրանիկ Ներսէսեանի կանխահաս մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Ներսէսեան, Սանտալեան ընտանիքներուն եւ պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հերմինէ Գազազեան, Գազազեան եղբարք կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր եւ հօր՝

ԳՈՀԱՐԻԿ եւ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Անթառամ Գարաքէյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գարաքէյեան, Տէր եւ Տիկին Պարիս Մուսայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վռամշապուհ Գարաքէյեան, Տէր եւ Տիկին Աթանաս Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր Գարեգին Զօհրապեան կը ծանուցանեն ի գիտութիւն բարեկամներուն եւ ընկերներուն թէ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աներհօր ողբացեալ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԱՔԷՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի առաւօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մութաֆեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ

(Մեռած Սեպտեմբեր 30ին)

հոգւոյն ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ծնողաց Միութեան կազմակերպած տօնածառ – հանդէսը՝ Դեկտեմբեր 20, Կիրակի օր ժամը 15էն 22:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը վեցին ԳԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ *պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Պրինոյի մատրան մէջ,* 148 Րիւ տը լ՚էկալիթէ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	*Ֆր.* մինչեւ 1/4 սիւնակ			
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	*Ֆր.* մինչեւ 1/8 սիւնակ			
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	»	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	»	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	»	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԽՆԱՄՔՈՎ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՍԱԼ ՄԸ.

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ"

Երգչախումբ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Orchestre Symphonique Chouteau

ՂԵԿԱՎԱՐ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

(100 հոգիի մասնակցութեամբ)

11 Կտորներ, նուագախումբ, երգչախումբ, մեներգ (Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Սաթեան, Ափրիկեան, Ալթունեան, Սպենդիարեան)

Դիմել՝ ԱՐ. ՔԱՀՐԷՃԵԱՆ,

78, Rue Lafayette, Paris 9e, Tél. CEN. 36-23

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ,

11, Rue Dr. Potain, Paris 19.

Երգչախումբի անդամներուն եւ «Յառաջ»ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան եղանակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ՚Ալհամպրայի մէջ: Կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13-ԻՆ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կազմակերպած է թէյասեղան մը՝ հիւրաբար մեր մէջ գտնուող ծաղրանկարիչ Ա. ՍԱՐՈՒԽԱՆԻ ի պատիւ:

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին Միութեանս անդամները ու արուեստասէր հասարակութիւնը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Առաջնակարգ կարուհի մը որ գիտնայ նաեւ ոքթուշ ընել: Լաւ վճարում: Ապահով գործ ամբողջ տարին: Դիմել՝

ROSE COUTURE
284, Rue de Vaugirard Tél.: LEC. 63-00

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ մինչեւ Նոյեմբեր 15, ամէն իրիկուն ժամը 8·30ին, հրապարակային ժողովներ տեղի պիտի ունենան, 20 Րիւ ԺԷմաքի սրահին մէջ: Պիտի խօսի Աւետարանիչ ՔՈԼԷ: Մուտքը ազատ է:

Կիրակի, Նոյեմբեր 15, ժամը 3ին, Երիտասարդաց *Համախմբում նոյն սրահին մէջ:*

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԵԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31-21

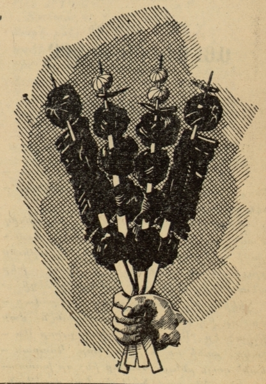
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված – ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար․ 4000 ֆր․ վեց․ 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր․

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 15 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8647 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4448

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

« ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՇԱՀԻ » ԿԸ ԳՐԵՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

★

Դաշնակից Մեծերու ժողովին ամիս մը առաջ՝ Եւրոպա հանգոյցի մէջ է, չարդ-առկախ մնացած իր հարցերը լուծելու համար: Լոնտոն միշտ մտահոգ է Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներու որդեգրելիք քաղաքականութեամբ, մանաւանդ այս օրերուն՝ երբ «Վեց»երը կը ծրագրեն քաղաքական խօսակցութիւններ ունենալ:

Արեւմտեան Գերմանիա մտահոգ է բրիտանական քաղաքականութեամբ եւ այդ մասին որոշ «թելադրութիւն»ներ կ'ընէ:

Իտալիա հաշտ աչքով չի նայիր Պոնի կառավարութեան խաղացած դերին եւ կը փափաքի որ Հռոմի մասին ալ մտածուի՝ արեւմտեան քաղաքականութեան ճշդորոշման աշխատանքներու առեն:

Եւրոպայի տնտեսական Հասարակապետութեան եւ ազատ-փոխանակութեան գօտիի կողմնակից երկիրներու տարակարծութիւնները չեն լուծուած եւ վէճերը կը շարունակուին ...:

Այս պայմաններու մէջ միացեալ ճակատ եւ հասարակաց քաղաքականութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատուին Արեւմուտքի համար: Անգլիոյ Արտաքին Նախարար Սելվին Լօյտի Փարիզ այցելութիւնը տարբեր նպատակ չէր հետապնդեր արդէն: Արդարեւ, անգլեւֆրանսական բանակցութեանց արդիւնքը բացատուածէն շատ աւելի լաւ էր:

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ անգլիացի իր պաշտօնակիցին փաստահեցուցած է թէ Ֆրանսա տնտեսական մարզի մէջ ազատական քաղաքականութիւն մը կ'ուզէ վարել, իսկ գալով ուղղակի քաղաքական խօսակցութեանց, կարելի է եօթը երկիրներու մասնակցութեամբ ընել՝ փոխանակ վեցի:

Այս առիթով մոռցուած անուն մը հրապարակ կը գրուի.— Արեւմտեան Եւրոպայի Միութիւն, Ատլանտեան Ուխտի մէկ ճիւղը, որուն մաս կը կազմեն Անգլիա եւ Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրները: Տուեալ պայմաններու մէջ, այս կազմակերպութիւնը կացութիւնը կը փրկէ:

Արդ, Եւրոպայի Միութիւնը կը պատրաստուի ժողով մը գումարել, որ տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30էն Դեկտեմբեր երեք, Փարիզի մէջ:

Այս բոլորին փոխարէն Անգլիոյ Արտաքին նախարարը կարգ մը զիջումներ ըրաւ, Ֆրանսան գոհացնելու համար: Լոնտոն ընդունեցաւ ֆրանսական տեսակէտը՝ Մեծերու ժողովի թուականին համար:

Բրիտանական թերթերը որոշ դժգոհութեամբ կ'արտայայտուին այս բոլորի մասին, մասնաւորապէս գրելով.— «Տը Կոլ կը շահի» կամ «Լօյտ տեղի կուտայ»:

Պէտք չէ մոռնալ թէ Լոնտոնի այս քաղաքականութիւնը միաժամանակ քաղաքականութիւնն է Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըրի: Հետեւաբար, գերմանական կառավարութեան ղեկավարին գործը մեծապէս դիւրացած պիտի ըլլայ, քանի որ երեքշաբթի օր Լոնտոն կ'երթայ՝ եւրոպական հարցերու շուրջ խորհրդակցելու համար:

Ատընաուըր երեք օր պիտի մնայ Անգլիա եւ Դեկտեմբեր մէկին Փարիզ պիտի գայ:

Սէնեի եւ Փելլա կը պատրաստուին Լոնտոն երթալ (Դեկտեմբեր 1–3):

Փոքր երկիրներն ալ գործի վրայ են.— Պելժիոյ Արտաքին նախարար Ուինեի առջի օր Պոն գնաց եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆոն Պրենթանոյի հետ: Հոլանտացի նախարար Լունս Անգլիա պիտի երթայ Նոյեմբեր քսանին: Իսկ Քուվ տը Միւրվիլ ծրագրած է Դեկտեմբերի սկիզբը Հռոմ, Լա Հէյ եւ Պրիւսէլ երթալ:

Դաշնակիցներու յարաբերութիւնները աւելի բարելաւուած են ներկայիս, մանաւանդ երբ նկատի առնենք նաեւ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լօյտի յայտարարութիւնները՝ Լոնտոնի մէջ.— Անգլիացի նախարարը չեշտեց այն պարագան՝ թէ Ֆրանսայի մէջ բարեկամական ջերմ ընդունելութեան մը արժանացած էր եւ խօսակցութիւնները եղած էին ընկերական ու անկեղծ: Իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուած է եւ անգլեւֆրանսական յարաբերութիւնները ամրապնդուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՄԱԿի Ընդհանուր ժողովը հաւանաբար շաբաթ մը եւս սպասէ՝ քաղաքական յանձնախումբին մէջ քուէարկուած բանաձեւին մասին որոշում մը տալու համար: Ինչպէս գրած էինք, քաղաքական յանձնախումբը Ֆրանսական հիւլէական ռումբին դէմ արտայայտուած էր: «Խնդրելով որ Ֆրանսա հրաժարի Սահարայի իր փորձերէն»:

Միւս կողմէ, Իրլանտայի Արտաքին նախարար Ֆրանք Էքըն ծրագիր մը ներկայացուց՝ առաջարկելով որ հիւլէական զէնքը «Երեք»ներու մենաշնորհը դառնայ առ այժմ եւ որեւէ այլ երկրի արգիլուի ջրածին զէնքերու պատրաստութիւնը:

Ամերիկեան «Ուաշինկթըն Սթար» թերթը, հակառակ այս բոլոր վէճերուն, կը գրէ թէ Ֆրանսա իրաւունք ունի «հիւլէական ակումբ»ին անդամակցելու եւ շատ բնական է որ վճռած է Սահարայի փորձերը շուտով կատարել:

Թերթը կը յիշէ թէ անշուշտ այդ փորձերը կրնան անախորժ թուիլ Ժընեւի Անգլիա – Ամերիկա – Խ. Միութիւն խորհրդակցութիւններուն, բայց նկատելով որ Փարիզի կառավարութիւնը այդ ժողովէն դուրս կը մնայ՝ ոչ մէկ պատճառ կայ որ Ֆրանսա հիւլէական իր փորձերէն հրաժարելու պարտաւոր ըլլայ:

ՆՈՐ ՄԱՀԱՓՈ՞ՐՁ ՔԱՍԸՄԻ ԴԷՄ

Գահիրէի թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան չորրորդ մահափորձի մը լուրին, Քասըմի դէմ:

Զենուառումբերով զինուած, կարգ մը մարդիկ Զորեքշաբթի օր խուժած են այն հիւանդանոցը ուր Իրաքի վարչապետը կը խնամուի Հոկտեմբեր եօթին ստացած վէրքերուն համար: Հիւանդանոցի բակը մտած են հիւանդակառքի մը մէջ եւ կրակ բացած Քասըմի գտնուած սենեակին պատուհանին վրայ: Կրցած են, միշտ ըստ եգիպտական մամուլին, փախիլ:

Միւս կողմէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան արտաքին նախարարը Տօքթ. Մոհամէտ Ֆավզի յայտարարած է Ուաշինկթընի մէջ թէ Նասըր պատրաստ է որեւէ առեն, որեւէ տեղ Քասըմին հետ տեսնուելու: Նախարարը շեշտած է.— «Լաւ բարեկամներ ենք Իրաքի հետ: Կ'ուզենք որ այդ երկիրը անկախ եւ բարգաւաճ ըլլայ: Իրաքը որքան բարգաւաճ եւ հանդարտ ըլլայ այնքան աւելի կրնայ շինարար աշխատանքներու նուիրուիլ, եւ այդ է լաւագոյնը արաբական երկիրներու համար»:

Օրէ Օր

ՈՒՐԻՇԻՆ ԱԴԱՄԱՆԴԻՆ ԱԼ

— Մեր առջի օրուան զրոյցը կէս մնաց ... Շարունակե՞նք, ժամանակ ունի՞ք ...

— Այո՛, ժամանակ ալ ունիմ, այս առտու, հոգեշահ շատախօսութիւն ընելու տրամադրութիւն ալ ...

— Շատ լաւ ... Երրորդ հարցումս հետեւեալն է — ինչո՞ւ համար մեր գրագէտները մեզի չեն խօսիր օտար ժողովուրդներու գրականութեան մասին ալ .. ինչո՞ւ, միշտ, եւ կ'երթան ու մեր ողբացեալ գրագէտներուն մասին յօդուած ու յօդուածաշարք կը ստորագրեն, բայց մեզի չեն պատմեր, չեն սորվեցներ թէ օրինակ, ֆրանսական գրականութիւնը ի՛նչ ջուրի վրայ է այսօր ... Նորէն կրկնեմ որ ես գրագէտ չեմ, բայց գրականութիւնը կը սիրեմ եւ կ'ուզեմ գիտնալ թէ ուրիշ ազգեր ի՛նչեր ունին եւ մենք ի՛նչպէս կրնանք անոնց հետ բաղդատուիլ ... Այս աշխարհիս մէջ ամէն բան յարաբերական է — իմ հազար տոլարս մուրացկանին սենթին քով՝ բան մըն է, բայց Րաքըֆէլըրի լեռնակուտակ տոլարներուն քով կորկոտի կուտն ալ չէ ...

— Ձեր հարցումը Մեծ Պահքին չափ երկնցաւ, բայց հոգ չէ ... Մենք տարօրինակ ժողովուրդ ենք — կարգ մը երեւոյթներու մէջ, ուրիշներէն առաջ նամբայ կ'իյնանք, կարգ մը երեւոյթներու մէջ ալ՝ բանը բանէ անցնելէն ետք ... Նոր պա՞ր մը սկսաւ Մոնմարթրի մէջ, ամէնէն առաջ, մենք կը սորվինք ... Երբեմն, պարուսոյցներէն ալ առաջ ... Այս կէտին մէջ կը նմանինք սա մեծահարուստ փափկասունին, որ շնչասպա՛ռ Սէֆաճրեյի մը կամ Տիորի մը Սալոնը կը վազէ, որպէսզի իր Ֆրանսացի դրացիէն առաջ կոնակը անցընէ նորելուկ փիստանը:

— Ինծի ալ այդպէս կը թուի ...

— Բայց, երբ կարգը կուգայ մեր չորս կողմը նայելու, իրական արժէքները տեսնելու համար, մեր աչքերը կը գոցենք ... Ով կ'ուզէ թող քիթը կախէ, բայց ըսեմ — բացառութիւնները իրենց գահին վրայ ամուր մը տեղաւորելէ ետք — որ մեր գրագէտները չեն հետեւիր օտար մեծ ժողովուրդներու գրականութեան, հակառակ անոր որ անոնց հետ կուշտ կուշտի կ'ապրին: Գրագէտ ըլլալ, Նիւ Եորք ապրիլ, Փարիզ ապրիլ ու չմըտերմանալ ֆրանսական կամ ամերիկեան գրականութեան հետ, առնուազն, յանցանք է: Ձեր կարծեր որ գրագէտի համբաւ վայելող մեր գրոց-բրոցները կը նման՝ ինծի պէս, ձեզի պէս ոչ-գրագէտներուն իմաստուն բաներ պատմել միջազգային գրականութեան մասին ... Մինչդեռ լաւ դերձակ մը, իր արհեստին մէջ մասնագէտ, կրնայ մեզի ըսել թէ աշխարհի արքաները ու միլիոնատէրները ո՛ր մայրաքաղաքը կ'երթան՝ իրենց հագուստները կարել տալու համար: Ըսել կ'ուզեմ որ մեր գրագէտները խղճմտօրէն չեն հետեւիր իրենց ասպարէզին ...

— Խնդրեմ, նորէն կրկնեցէք սա անխուսափելի «բացառութիւնները յարգելի են» տափակաբանութիւնը ...

— Կը կրկնեմ, ամենայն սիրով: Մեր գրագէտները լիովին կը գոհանան մե՛ր ունեցածներով եւ կարծէք ըսել կ'ուզեն— « Ուրիշ ազգերու գրականութիւնը մեզ չի հետաքրքրեր ... Մենք Հայ ենք, մեր ունեցածը ու մեր գիտցածը մեր մասին — մեր ազգին մասին — կը բաւեն: Ըսեմ ձեզի որ չեն բաւեր ... Մտքի, մշակոյթի տէր ժողովուրդ մը պէտք է իր աչքն ու ականջը չորս բանայ ու ծանօթանայ ուրիշ ազգերու մշակութային արժէքներուն ալ ... Կոծկուած հայրենասիրութիւնը, այս մարզին մէջ ալ, հայրենասիրութիւն չէ ... Խմատակութիւն է ...

— Ուրեմն — ձեր Մեծ Պահքն ալ կարճեցնելով — համաձայն էք որ մեր գրագէտները մեզի պէտք է խօսին, երբեմն, օտարներու ադամանդներուն մասին ալ, փոխանակ, տարին տասներկու ամիս, մեր առջեւ փռելու մեր զմրուխտները ու մեր մարգարիտները ...

— Այո՛ ... Այլապէս կղզիացած կ'ըլլանք մեր մտքով ալ, ինչպէս կղզիացած ենք ուրիշ մարզերու մէջ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ապահովութիւններ տուին Հնդկաստանի, որ կը դատապարտեն Չինաստանի ընթացքը եւ կողմնակից են Նեհրուի քաղաքականութեան՝ որ կը ձգտի խաղաղ միջոցներով համաձայնութիւն գոյացնել, որպէսզի համայնավարները հեռանան հնդկական հողերէն:

ՔՈՒՊԱՅԻ Վարչապետ Ֆիտէլ Գասթրօ Հաւանայի հեռատեսիլէն երեք ժամուան ճառ մը խօսելով բուռն յարձակումներ գործեց Միացեալ Նահանգներու դէմ: Գասթրօ մասնաւորապէս յայտարարեց թէ Ամերիկացիները «զրկարաց կ'ընդունին քուպացի պատերազմի ոճրագործները, որոնք երկրէն կ'արտաքսուին»: Վարչապետը աւելցուց թէ Ամերիկա ներկայիս «տնտեսական յարձակման» քաղաքականութիւն մը կը վարէ Քուպայի դէմ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան մամուլի գործակալութեան ղեկավարը՝ Հաճըրթի Անգարա գնաց, ուրկէ անցաւ Քարաչի: Հաճըրթի պատրաստութիւններ կը տեսնէ Նախագահ Այզընհաուըրի շրջապտոյտին համար:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶԻ Վարշաւայի թղթակիցը արտաքսուեցաւ երկրէն որովհետեւ շատ «մօտէն կը հետաքրքրուէր Լեհաստանի ներքին խնդիրներով»:

ԻՏԱԼԻՈՅ Համայնավար կուսակցութիւնը երեք տարուան ընթացքին անդամներուն մէկ երրորդը կորսնցուցած է: 1956ին արձանագրուած էին՝ 2.035.353 անդամներ, 1959ին այդ թիւը իջած է 1.787.338ի: Անդամներու մեծ մասը կուսակցութենէն հեռացած է 1957ին, Հունգարիոյ դէպքերու վաղորդայնին (217719 շարքային):

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ընկեր Գերասիմ Բալայեանի կսկծալի մահուան առթիւ ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Վրացական Ազգային Խորհուրդը, ինչպէս նաեւ Փարիզեան Պլոքը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Պ. Ծերիկեան, հիւանդութեան պատճառով ի վիճակի չէ այլեւս *Յառաջ* ցրուելու տուները:

Ջերմապէս կը խնդրուի մեր հաւատարիմ ընթերցողներէն դիմել ուղղակի խանութը՝

13, RUE DES DOMINICAINES

կամ բաժանորդագրուիլ:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

6·

Հայերէն տառերու անուանակոչութեան մէջ միակն է այս Ո տառը, (հաշուէ դուրս կը մնայ այն որ կը կոչուի «փոքր վեւ», , որովհետեւ տառանունը եւ ձայնական ինքնութիւնը վէճի առարկայ), որ հրաժարած է իր անունը գրելէ իր իսկ յառաջադիր տառով, հակառակ ընդհանուր աւանդութեան: Այսպէս, գիմ *տառանուան յառաջադիր գիրն է Գ, ինչպէս* տիւն *տառանուան յառաջադիր գիրն է Տ, նոյն ձեւով՝ մնացեալները: Բացառութիւն կը կազմէ Ո տառանունը, որ կը գրուի վեւ յառաջադիրով,* —վօ: *Ահա թէ ինչո՛ւ Ո սկզբնատառով բառերը կ'արտասանուին վեւով, օրինակ՝* վորսորդ, վոխակալ, վորոգայթ (*), *— բացառութիւն այն բառերը, որոնց յառաջադիր Ո տառին կը յաջորդէ վեւ, ինչպէս՝* ով, ովկիանոս, ովասիս, ովսաննա (*դիտելի է որ օտար բառեր են ասոնք, բացի առաջինէն՝ որու սկզբնական եւ հայեցի ձեւն է միայն Ո, առանց վեւի, նաեւ այն բառերը, որոնց յառաջադիր Ո տառին կը յաջորդեն Հ, Յ, Ւ տառերը, կիսաձայնաւոր կամ փոքր ձայնաւոր կոչուած, ինչպէս* ոհ, ոյծ, ուխտ:

Պէտք է ըսել թէ նոր է այս անուանակոչութիւնը, վօ: *Սկզբնաբար, «գիր ձայնաւոր՝ իբրեւ անուանակոչեալ», միաբարբառներու* (մոնոֆթոնգ) *կարգը կը դասուէր Ո տառը, այլ տարազով՝ «բացարձակ ձայնաւոր»: Երից վարդապետաց բառարանին տուած անուանակոչութիւնը,* ուո, *երեւան եկած է Միջին դարէն ետքը,—* ով՝ *շրջուած* վո:

Հայ Թրակացիի մօտ, դժբախտաբար, գտայ միայն հոլովեալ ձեւով, — յոյէ: *Շնորհալի կուտայ յօդաւորեալ ձեւով, —* ոյն: *Մագիստրոսի մօտ, ըստ ձեռագրական տարբերութեան, դարձեալ հոլովեալ, —* ոի *կամ* ոյի:

Զիլճինք: Այս Ո տառին անունն է Ո, ոչ թէ ուոյ *կամ* վօ, *եւ կը հնչուի Օ, ինչպէս եթէ կլոր ձեւն ըլլար նոյն Ոին: Կոչենք հայկական Օ:*

Երբ Հայ Թրակացին կը խօսի բառայանգային աւանդութեանց կամ կանոններու մասին (տէզինանս), *կը գրէ թէ հայերէն բառերը կրնան վերջաւորել որեւէ տառով, բայց ոչ երբեք այբով, էչով, ըթով եւ ոյով, նոյնիսկ վեւով, — բառավերջը վեւ կուգայ՝ երբ վեւէն առաջ Ո մը կայ, օրինակ՝* ծով, կով, խռով, հոլով, (*նկատի չունի հոլովման ձեւերը*) · *«Վախճանականք անուանց են արուաց եւ իգաց եւ չէզոքաց (գիրք) ամենեքեան, բաց ի հնգիցս յայսցանէ, — յայբէ, եւ յէչէ, եւ յըթէ, եւ յոյէ, եւ ի վեւէ»:*

Արդ, ունինք հաճոյ, երեկոյ, *եւ նման ձեւերը: Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ, այստեղ, ՈՅ ձեւը: Ի հնումն, ի՞նչպէս կ'արտասանուէր այս երկտառ վանկը, երբ պոչի պէս կը կախուէր բառերուն գաւակէն:*

Հայագէտները շատ են վիճած այս երկտառ ձեւին երկրորդ տառին մասին, Յ, որ գիրք կը գրուէ բառերուն ծայրը, երբեմն Ո տառին կրթնած, երբեմն ալ Ա տառին:

Երեք հարցումներու շուրջ կը դառնայ վէճը·

1·— *Աչքի յա՞նդ կը կազմէ,— ուրեմն կը մնայ անձայն:*

2·— *Երկբարբառային արժէ՞ք կը ներկայացնէ, — ուրեմն կը միանայ ձայնաւորին՝ աւելցնելով կիսաձայն մը:*

3·— *Բաղաձա՞յն կը մնայ, — ուրեմն կը պահէ իր հնչական անկախութիւնը՝ իբրեւ ամբողջական ձայն:*

Եթէ հետեւինք Հիւպշմանի, Յ տառը չի հնչուիր ՈՅ յանգին մէջ, ճիշդ ինչպէս իր համադիր ձեւին՝ ԱՅ վերջավանկին մէջ: Մեծ հայագէտը իր տեսակէտը կը հիմնէ ասորերէնէ փոխ առնուած բառերու վրայ: Արդարեւ, այբով վերջաւորութիւնը սաստկացուցիչ ձեւ կուտայ ասորերէն բառերուն, եւ Հայերը բազմաթիւ բառեր փոխ առած են այս ձեւին տակ: Ուրեմն ի՞նչպէս կարելի է ընդունիլ որ Ա միատառ յանգով ասորերէն բառ մը Հայը գրէ եւ կարդայ՝ ԱՅ՝ երկտառ: Ըստ Հիւպշմանի՝ այբին հնչումով կը վերջանան ասորերէն հետեւեալ բառերը · — Ծնծղայ, գուրպայ, լումայ, կաթսայ, կարկուրայ, մաշարայ, շուշմայ, քուսիթայ, եւայլն: Արմատական որեւէ պահանջ չկայ Յ աւելցնելու այս բառերուն պոչը: « Հայերէնի մէջ, կը գրէ Հիւպշման, ԱՅ վերջաւորութիւնն արդէն կանուխ ժամանակէ պարզ Ա հնչիւնն առած էր, այնպէս որ յետագայ հայերէնին մէջ ԱՅ վերջաւորութիւնն Ա ձայնի տեղ՝ լոկ տառադարձական գործածութիւն մըն է »:

Իսկ եթէ հետեւինք Աճառեանի, Յ տառը պէտք է հնչել ՈՅ վերջավանկին մէջ, ճիշդ ինչպէս ԱՅ վերջավանկին մէջ: Եւ կը պատճառաբանէ · —

1·— Ստուգաբանական ·— *Օտայ անձնանունը, որ յիշատակուած է Ագաթանգեղոսի մէջ, կը պահանջէ հնչել Յ տառը՝ ըստ իր ծագման, ճիշդ ինչպէս Ուռհայ աշխարհագրական անունը՝ ըստ իր ասորական ծագման, կամ վարսավիրայ բառը՝ ըստ իր պահլաւական ծագման, դարձեալ Արդիշոյ եւ Բրքիշոյ անունները՝ ըստ իրենց ասորական ծագման, ու վերջապէս Վնդոյ անունը՝ ըստ իր պահլաւական ծագման:*

Այս բոլորին մէջ Յ տառը կը մնայ հնչական՝ իբրեւ պահանջ ստուգաբանական:

2·— Հոլովական·— *Անուններ ունինք, որոնք կը վերջանան այբով միայն, — գրաբար հոլովման մէջ՝ կը ստանան Յ իբրեւ հոլովակերտ: Օրինակ,* արքայ, *սեռական հոլով* արքայի,— *նոյն ձեւով Յ տառը կը փոխարինէ Ի տառը՝ երբ* Սինա *սեռական հոլովի մէջ կը դառնայ* Սինայ, *եւ այսպէս* Սաբա՝ *որու սեռական հոլովը* Սաբայ, *կամ* Ասիա՝ *որու սեռական հոլովը* Ասիայ, *ու վերջապէս* քո, *որու սեռական հոլովը* քոյ:

Այստեղ եւս Յ տառը կը մնայ հնչական՝ փոխարինելով Ի տառը:

Հետաքրքրական է այժմ դիտել, որ ՈՅ ձեւը, ժողովուրդին բերնին մէջ, մասնաւորաբար արեւելահայերէնի մէջ, դարձած է ՈՒ,—ուշադրութի՛ւն, Ո ձայնը չէ որ դարձած է ՈՒ: Օրինակ, գրաբար՝ գործելոյ, *աշխարհաբար՝* գործելու, *գրաբար՝* եկեղեցւոյ, *արեւելահայերէն՝* եկեղեցու: *Այս պարագան կը հաստատէ թէ ՈՅ ձեւին մէջ կար երկբարբառային երանգ մը, որ ի վերջոյ կը հակի կամ կը դարձանայ դէպի ՈՒ ձայնը, այն պատճառաբանութեամբ թէ կլոր Օ հնչումը տալուն ձայն մըն է որ կը մնայ, մինչդեռ ՈՅ հնչումը չէ կրցած դիմանալ նոյնիսկ բառածոցի մէջ:*

Ու կը հետեւցնեմ թէ ՈՅ կը մնայ նախաձեւ մը, վարկած մը զոր կը հաստատեն կարգ մը բայաձեւերու հնագոյն օրինակներ: Այսպէս Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, իբրեւ ամենահին վկայարանը մեր լեզուին, կը գտնենք հետեւեալ ձեւերը ·—

« Որ հեղոյին *զարիւն*» (Ողբ· Դ· 13):

« Ըմբռնոյին *օրէնս*» (Ամովս· Դ· 5):

«*Կաշառս* առնոյիք» (Անդ, Ե· 11):

«*Ոյք* երդնոյին» (Անդ, Ը· 14):

«Արգելոյին *զմեզ խօսել*» (Ա· Թես· Բ· 16):

Բաղրատունիի հրատարակութիւնն է որ կը պահէ այս հնագոյն ձեւերը: Պալատեան հրատարակութիւնը ուղղած է զանոնք՝ հեղուին, ըմբռնուին, առնուիք, երդնուին, արգելուին: *Հետաքրքրական է բաղդատել այս բայերուն խոնարհման երկու ձեւերը·*

1·— Զենոյի, զենոյիր, զենոյր:

2·— Զենուի, զենուիր, զենոյր:

1·— Զենոյաք, զենոյիք, զենոյին:

2·— Զենուաք, զենուիք, զենուին:

Բառամէջի ՈՅ ձեւը, այստեղ, կը թելադրէ շարունակել պրպտումը՝ այն յոյսով թէ կրնայ պարզել բառավերջի ՈՅ ձեւին հանգոյցը:

Ուրեմն, քննենք այն խորհրդաւոր ա– փիւիքէն, *զոր Յ տառը ցոյց կուտայ* այբին *եւ* ոյին՝ *կանգնելու համար անոնց աջին, ըլլայ բառամէջ, ըլլայ բառավերջ, եթէ ոչ իբրեւ փորձ՝ թաքնախորհուրդ իր ուժան լոյսերը կորզելու, այլ անպայման իբրեւ պատրուակ՝ կայսերական հայ լեզուին հարստութեամբ հրճուելու:*

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Կարգ մը գաւառներու, ինչպէս եւ Մխիթարեանց բարբառին մէջ՝ *օրսորդ, օխակալ, օրոգայթ*: Որորոց կը կարդացուի օրօրոց, որովհետեւ յաճախադէպ է գրել օրօրոց եւ ոչ թէ դասական ձեւով: Նոյնպէս որիորդը (= աւրիորդ = օրիորդ): Մինչ Արեւմտահայերը ողջ բառը կ'արտասանեն *վողջ*՝ բայց բարդութեան (կամ բայաձեւերու) մէջ *առողջութիւն*, Արեւելահայոց մէջ շատեր կան որ կ'ըսեն *ավողջութիւն*: Նոյն սխալը Ճանիկեանի «Հայրիկ, հայրիկ» երգին մէջ·

Կը վորոնեմ սիրուն վարդ:

Ուղիղ ձեւը՝

Կ'որոնեմ ես սիրուն վարդ:

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Հայրենի բնաշխարհէից հեռու, ընկեր Գերասիմ Բալայեանը եւս իր աչքերը փակեց տարագրութեան մէջ, ինչպէս շատերը իրական գաղափարապաշտ սերունդէն՝ Ահարոնեան, Վարանդեան, Ա· Ջամալեան, Ա· Գիւլխանդանեան, Ա· Խատիսեան, Ռուբէն, Շ· Միսաքեան, Դրօ, Վ· Նաւասարդեան, ու շատեր աւելի կամ նուազ ծանօթ հասարակական եւ յեղափոխական գործիչներ:

Հայոց աշխարհը երկար դարեր նախապատրաստական կեանք ապրելուց յետոյ, հրաբուխի պէս ժայթքեց 19րդ դարու վերջում եւ քանի սկզբում ու խոլական մոնչիւնով փոթորկեց Հայոց կեանքը, զարմանք ու սարսափ ներշնչելով օտարին եւ ներքին թշնամիին:

Հրապարակ իջաւ հզօրագոյն մի սերունդ, պատրաստ՝ ողջակէզ լինելու Հայութեան ազատութեան սեղանին: Մի սերունդ, որ զէնքը ձեռքին ինքնապաշտպանութիւն քարոզեց, մահը արհամարհեց ու Դաւիթ–Բէգեան խիզախութեամբ ծառացաւ անզիջող ոսոխի դէմ: Մի սերունդ, որ կեանքի գեղեցկութիւններն անտեսելով, ձգտեց գերագոյնին, իր մայրենի երկրին ու սրկացուած ժողովուրդին անկախութիւն տալու:

Հայ ընդերքից ծնուեցին անզուգական մարտիկներ, հերոսներ, յեղափոխականներ, հանրային գործիչներ ու հրաբխային լաւայի պէս տարածուել Հայաստանի մի ծայրից միւսը, նաեւ այնտեղ ուր փոքրաթիւ Հայեր էին ապրում:

Անհաղանդ էր: Ոգեկան պայքարի մէջ էր Հայութիւնը, կամ պիտի ապրէր ինքնիշխան, կամ պիտի անյայտանար իբրեւ հաւաքականութիւն:

Սասուն, Զէյթունից մինչեւ Ղարաբաղ, Խարբերդ, Բիթլիսից–Վասպուրական ու Արարատեան դաշտ, Թիֆլիսից Մոսկուա, Պետերբուրգ, Պոլիս, Իզմիր, Տրապիզոնից–Կարին, մինչեւ Թաւրիզ ու Թեհրան հայ երիտասարդութիւնն երկունքի մէջ էր: Ք· Միքայէլեանները, Ս· Զաւարեանները, Արարօները, Յունոնները, Գօլօշեանները ու Ապրիկասեանները, Ղարա–Մելիքները, Ռ· Խանազատները, Արամ–Արամեանները ու Սերոբները առաջին ծիծեռնակներն էին Հայոց ազատութիւնը չփարող:

Մի անման սերունդ հրապարակ եկաւ Հայոց աշխարհում, թերեւս եզակի ողջ Հայոց պատմութեան ընթացքին, պատրաստ զոհով, կամքով, եռանդով ծա–

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Թ·

Անիկա նկարագրութիւնն էր անտառի մը, մթին, վայրենի անտառի մը, որուն մէջ Տաճատ կը ցուցադրէր իր հոգւոյն, իր եսին զգայնութիւնները, իր ամէնէն ներքին մանրամասնութիւններուն մէջ, եւ անտառը կը տեսնար նման իր հոգեկան վիճակին մթին, տատանող, մրմնջող, երբեմն արեւի բարակ ճառագայթ մը կը մխրճուէր հոն եւ կը լուսաւորէր զայն, բայց անիկա ինչքան դիւրաբեկ էր, հազիւ թէ ցոլք մը, վաղանցիկ եւ խուսափուկ, ու դարձեալ, այլազան ըղձայնութիւններ, գաղափարներ, յաճախ սովորական եւ անկարեւոր, մեծ համեմատութիւններ առած կը խռնուէին, կը կապկպուէին, անքակտելի հանգոյցի մը պէս:

Երբեմն ալ, եւ այս էր բուն յատկանշական դրոշմը իր գործին, հեղինակը կը ցայտէր գաղափարներու կապակցութեան օրէնքով իր նիւթէն դուրս, երբեմն պահ մը կը վերադառնար երկչոտութեամբ իր նախնական գաղափարին շուրջ, բայց կարծես զայն ճակատելէ ու սեւեռելէ վախնալով, յանկարծ կը հեռանար, կը թափառէր ու դեգերելով, խարխափելով հետզհետէ կը մոլորէր իր մաքին անել ուղիներուն մէջ:

Այդ հատուածներուն Հրանդ բաւէ մը վաղն ի վաղ կը հետեւէր հեղինակին մտքի ընթացքին, բայց շուտով յուսահատած կանգ կ'առնէր ակամայ յարգանքի եւ տարտամ հիացումի զգայնութիւն մը ունենալով այն խորունկ զօրութենէն, որ անծանօթ եւ չհասկցուած բաները կը ներշնչեն:

Նոյն միջոցին Տաճատ չափազանց կը տանջուէր, սիրտը կը դողար, որ Հրանդ հարկ եղած ուշադրութիւնը չի դներ այլ եւ այլ կէտերու վրայ· անոր դէմքին պարզած իր աչքերը ակնոցներուն տակէն կը փայլատակէին, կը սպասէին որսալու համար հիացումի արտայայտութիւնը, որուն ջերմապէս կը հաւատար, թէ իրաւունք ունի:

Երբեմն ջղային ցնցում մը կ'ունենար, երբ հետզհետէ Հրանդ թուղթերը սեղանին վրայ կը դնէր եւ կ'անդրադառնար, որ կարեւոր նկատած մէկ հատուածը աննշմարելի անցած էր· նոյն իսկ վայրկեան մը հոգւոյն խորէն դառնութիւն ունեցաւ խորհելու, որ Հրանդին համար ալ իր հանճարը, իր եսը անհասկնալի պիտի մնար ու տխօրէն ժպտեցաւ, բայց անմիջապէս գրեթէ այս զգայնութիւնը, չհասկցուողի, զոհի զգայնութիւնը, ինչպէս միշտ, տեսակ մը հեշտանք պատճառեց:

Տաճատ կանացի բան մը ունէր իր խառնուածքին մէջ, որ իր մաքին մասնաւոր փափկութիւն մը կուտար երբեմն, տրամադրութեանց եւ որոշողութեան կըկարութիւն, սեւեռեալ ուշադրութեան պակասութիւն եւ ասոնց փոխարէն միայն իրերէն եւ դէպքերէն արագ եւ հարեւանցի ազդուութիւն մը կրելու բնազդային յանդգնութիւնը, ինչ որ յաճախ թափանցողութեան պատրանքը կուտայ, այդ ազդուութիւնը արդիւնքը ըլլալով մանրամասնութեանց, որոնք պիտի խուսափէին սովորական մտքի մը ուշադրութենէն.... նաեւ բոլոր նկարողի, կանացի տկարութիւնները, որոնց գլխաւորն էր ինքզինքը չհասկցուած եւ զոհ կարծելու հաճոյքը· ինչ որ սակայն կիներու համար յաճախ ներքին պատրուակ մըն է արդարացնելու իրենց կատուազգիի ննդաւոր պչրանքները եւ խարդախութիւնները, Տաճատին համար զուտ հոգեկան հիւանդագին հեշտանք մըն էր:

Ու այդ ներքին համոզումին մէջ, թէ ինքը ուրիշներուն տխմարութեան եւ անհասկացողութեան զոհուած մըն է, կը գտնէր տենդագին եւ վաղանցիկ ուժ մը, որ իրեն երբեմն յիմար խանդավառութիւններ եւ համարձակութիւններ կը ներշնչէր, որովհետեւ այդ համոզման հետեւանքով էր գլխաւորաբար, որ ինքզինքը իր միջավայրէն եւ ժամանակակիցներէն վեր կը դնէր, առանձնացած եւ մենաւորիկ իր գերազանցութեան մէջ:

Այդ անզսպելի զգացումէն գրգռուելով էր, որ երբ դեռ Հրանդ չէր աւարտած ձեռքի թուղթերը, ոտքի ելաւ յուզմունքէ դողդղալով, բայց կոպտութեամբ ձեռքէն յափշտակեց զանոնք եւ իր խեղդուկ ձայնովը, որ յուզմունքը գրեթէ անլսելի կը դարձնէր, ըսաւ·

— Աւելի լաւ է… ես կարդամ եւ դուք մտիկ ըրէք:

Հրանդ առանց բան մը հասկնալու ձըգեց, որ ուզածը ընէ· ինքն ալ իր կարգին ազդեցութեանը տակ էր այդ եզական տղուն· այդ կոպտութիւնը, անոր ձայնը, որ եղերական բան մը ունէր, խոպոտ եւ խեղդուկ, աչքերուն փայլատակումը, որոնց նայուածքը տենդահար մէկու մը անհանդստացնող սեւեռումը ունէին եւ կարծես չէին նայեր, մանաւանդ հասակը եւ յաղթանդամ երեւոյթը տպաւորութիւն ըրին իր պզտիկ մարդու բնազդային երկչոտութեան վրայ: Երբ Տաճատ սկսաւ կարդալ, Արամին միտքը շփոթած էր ու խառնակ, բայց դարձեալ նկարագրութեան ճշմարիտ գեղեցկութիւնը հրապուրեց զինքը ու սանձեց պահ մը իր ցրուած ուշադրութիւնը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(33 Շար·)

ռայելու Հարազատ իր ժողովուրդին։ Շուրջ երեսուն տարի բանիմաց հայ ժողովուրդը խայտաց ի տես նուիրեալների հերոսութեան ։

Բոլոր Հրայրները, Անդրանիկները, Քեռիները, Գէորգներն ու Խեչոները, Դրոները, Ժամհարեանները, Ջանփոլադեանները, Զօլոներն ու Ղազարները, Մակարներն ու Գալէները, Եապոններն ու Մարտիրոսները, Խնկոներն ու Հերգոները, Եփրեմները ու Համազասպները, հոյլ կազմած են հայ ռազմական բռունցքի։ Հայոց բանակը անկրկնելի լուսաշող հոյլների՝ Սիամանթոյի, Վարուժանի, Խաժակի, Ակնունիի, Եր. Թոփչեանի, Արամի, Իշխանի, Կոստի Համբարձումեանի, Արմէն Գարոյի, Բարգէն-Սիմիի, բժիշկ Զաւրեանի, Ռուբէն Զարդարեանի, Նժդեհի, Վահան Խորէնիի, Արսէն Շահմազեանի, Կորիւն Ղազարեանի, Տիրինեանի ու բիւրերի՝ զինուորների եւ դեկավարների, փեդայիների ու մտաւորական մշակների ։ Նրանք է, որ կեանք տուին հողիվ սարկացած մեր ժողովուրդին։ Նրանց յեղափոխական շեփորը արթնացրեց հայ ժողովուրդը ընդարմացած վիճակից ։

Ահա այդ սերունդին էր պատկանում ընկեր Գերասիմ Բալայեանը։ Նրանց կրտսեր եղբայրը, սակայն զինուած նոյն հրաշունչ գաղափարներով ինչպէս նախորդները ։

Թրծուած պատմական Արցախի ու Բագուի յեղափոխական հնոցում, Արամների, Իշխանների, Թորգոմների, Դումանների, Գիւլխանդանեանների հզօր շունչի տակ, ընկեր Գերասիմը դարձաւ հաւատարիմ պահակը հայկական իրաւունքների ։

Ահա հայ – թաթարական կռիւներն են։ Այնտեղ է Գերասիմը, ծառացած թշնամու դէմ ։

Ահա ցարական կառավարութեան հալածանքը Դաշնակցութեան դէմ ։ Ձերբակալուած էին հարիւրաւոր Դաշնակցականներ, այնտեղ է, ականաւոր դարձած այլեւս, ընկեր Գերասիմը ։ Յեղափոխականի կեցուածքով կրում է բանտի դաժան զրկանքները։ Ահա 1914 թուի Համաշխարհային պատերազմը։ Ողջ Հայութիւնը կրակի մէջ։ Արեւմտեան Հայաստանը հրդեհուած։ Գերասիմը մասնակցում է հայ կամաւորական շարժման ընդդէմ Թուրքիայի ։

Նա Իշխան Արղութեանի օգնականն է 5րդ կամաւորական խմբում ։

1915 թուականն է։ Հայ ժողովուրդի մի ստուար հատուածը սրածուել է ։ Ընկեր Գերասիմը իր խումբի հետ գնում է Թուրքիա արդարութիւն պահանջելու ։

Դեռ աչքերիս առջեւ է իր խիզախ կեցուածքը հրաժեշտի ժամին, Երեւանի այգիներում ։

Յիշում եմ նրա «մնաս բարով» կրակոտ ճառը, ուր հաւատ, սէր կար իր ժողովուրդի ապագայի վերաբերեալ ։

1917 թուի ռուսական յեղափոխութիւնն է։ Գերասիմը միշտ կուսակցութեան ու ժողովուրդի հետ է, բարձրագոյն դիրքերում ու պաշտօններում ։

Ահա 1919 թիւը, Անգլիացիները եկած են Կովկաս եւ ինչպէս միշտ՝ դէմ են իրենց անկեղծ բարեկամներին, ու բարեկամ՝ թշնամիներին։ Որոշել են յանձնել պատմական Արցախը՝ Ղարաբաղը Ազրբէյջանին ։

Զօրավար Թոմսոնը, հակառակ Ղարաբաղցիների ընդդիմութեան, իր ներկայացուցիչ՝ Մաք – Մեկլինի միջոցով ուզում է կոտրել Ղարաբաղցիների ընդդիմութիւնը եւ Ղարաբաղը միացնել Ազրբէյջանին ։

Բագուում հարկադրում են Գերասիմ Բալայեանին եւ Լեւոն Զարաֆեանին, իբրեւ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչների, երթալ Շուշի (Ղարաբաղ), համոզել հայ ժողովուրդը, ընդունելու Անգլիացիների որոշումն ու ենթարկուելու Ազրբէյջանին ։

Ընկեր Գերասիմը, ինչպէս նաեւ համուցեալ ընկեր Լ. Զարաֆեանը, խորհրդակցելով, Շուշիում Ղարաբաղցիների հետ, կտրուկ կերպով մերժում են Անգլիացիների պահանջը։

Նենգ Մաք – Մեկլինը ձերբակալել է տալիս յիշեալ ընկերներին ու զրահապատ ինքնաշարժով՝ աքսորում է նրանց Ղարաբաղից։

Նրանից յետոյ ընկեր Գերասիմ Հայաստան է, հասարակական գործի գլուխ, միշտ կարեւոր դիրքերում ։

1920 թուականին է։ Ընկեր Գերասիմը Հայաստանի խորհրդարանի անդամ։ Եւ ահա բոլշեւիկեան ըմբոստութեան օրերն են, շատերը խորհրդարանի անդամներից գնացել են գաւառ, ժողովուրդի մէջ, ժողովուրդի հետ։ Ահա Վահան Խորէնին, խորհրդարանի զարդը, նշանաւոր հռետոր ու ներհուն մտաւորական եւ Արշակ Տիրինեանը Սեւնիքում են (Զանգեզուր)։ Կարմիր բանակը Ազրբէյջանից մտել է Զանգեզուր։ Նենգ կարմիրները դաւադրօրէն ձերբակալում են տաղանդաւոր Վահան Խորէնիին եւ Տիրինեանին, նրանց հետ տասնեակ Դաշնակցականներ, ու բոլորին գնդակահարում, այսպիսով սկիզբ դնում քաղաքացիական կռիւների ու մահապատիժների ։

Նիկոլ Աղբալեանը գնում է Կարս, բոլշեւիկների միջնաբերդը։ Կարօ Սասունին՝ Շիրակ։ Գերասիմ Բալայեանը՝ Դարալագեազ, պատմական՝ Վայոց Ձոր ։ Արտակարգ լիազօր է կառավարութեան կողմից։ Միշտ պատնէշի վրայ, ժողովուրդի հետ, կազմակերպելով, զինելով ժողովուրդը Ազրբէյջանից հասնող կարմիր վտանգի դէմ։

Հայկական զօրքերը գրաւել են Շարուրը, գնում են դէպի Նախիջեւան ։

1920ի աշունն է։ Հայ – Թրքական պատերազմ։ Հայութիւնը նորից օրհասի մէջ է։ Ազրբէյջանից կարմիր բանակը յարձակւում է Հայաստանի վրայ, որոնք արդէն Նախիջեւան են, միւս կողմից ծեծում են Շամշադինի գիւղերը, Թուրքերը գրաւել են Կարսը եւ շտապում դէպի Շիրակ։ Հայ զօրքը եւ կառավարութիւնը տագնապի մէջ։ Երկու դաշնակիցներ՝ Թուրքը եւ Բոլշեւիզմը բզկտում են Հայաստանը։ Գերասիմը բոլոր հայ գործիչների պէս պարտականութեան գլուխն է ։ Պէտք է պայքարել ամէն գնով, ամբողջովին կեր չդառնալու համար դաժան ոսոխներին։

1921ի Փետրուարին, ապստամբութիւնից յետոյ, ընկեր Գերասիմը հազարաւորների հետ, հեռանում է երկրից, դառնալով տարագիր ։

Քառասուն տարիների տարագրութեան շրջանին միշտ մնաց պատնէշի վրայ ։ Միշտ մնաց անհաշտ հակառակորդ բռնութեան եւ անիրաւութեան ։ Գլուխ չխոնարհեց, շատերի պէս, բռնաւորի առջեւ։ 25 տարի եղաւ պահապանը Դաշնակցութեան Թանգարժէք դիւանաթղթերի եւ Թանգարանի ։ Հերոսական շրջանի սերունդի վերջին պահակներից էր։ Քիչերն են մնացել հերոսապատում այդ սերունդից ։

Կամաց – կամաց փակւում է հերոսական ու առասպելական պատմութեան այդ էջը։ Նախապատրաստելով մի նոր սերունդ, որ աւելի փորձուած ու հմուտ ձեւով պիտի իրագործի հայ ժողովուրդի դարերի երազը՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը ։

Անցեալի սերունդը, Գերասիմներից բաղկացած, հիմքը դրեց մեծ երազին ։ Յաջորդները պիտի իրագործեն այդ ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐՈՎ, ՌՈՒՍ ՄԱԼԱՓԱՐԹԷՆ

« Հանրի Թրուայեա կ'ըսէ թէ ես ռուս Մալափարթէն եմ ...»։ Վիքթոր Ալեքսանտրով համաձայն է այս բաղդատութեան։ Ազատական գրող մըն է այս Ռուսը եւ, արդէն, շատ կը սիրէ «Քափութ»ի հեղինակը ։

Ալեքսանտրով բարեկամ ալ եղած է Մալափարթէի հետ, միասին «վոտքա խըմած են»։

Կեանքով ալ, ապրելակերպով ու մըտածելակերպով, երկու մարդիկը իրարու շատ մօտ են եղած ։

« Ռուսական քաղաքացիական կռիւներու մէջ կորսուած տղու մը կեանքը կը հետաքրքրէր Մալափարթէն, — կ'ըսէ Ալեքսանտրով զինքը հարցաքննող Ֆրանսացի լրագրողի մը։ Երեւակայեցէք որ երբ տասը տարեկան էի, հայրաւոր տղոց հետ կը թափառէի Ռուսիոյ մէկ կողմէն միւսը, կռուելով եւ գողնալով՝ ապրելու համար։ Մերթ ճերմակներուն հետ կ'ըլլայինք եւ մերթ ալ կարմիրներուն, բայց ամէնէն աւելի անիշխանականները մեզի լաւ կը նայէին, որովհետեւ կը յուսային թէ իրենց օրինակին կրնային հետեւիլ։ Եւ ըսել, թէ քանի մը տարի առաջ, Փեթերպուրկի մէջ, Ֆրանսացի սպասուհի մը ունէի...»։

Ալեքսանտրով կը պատմէ թէ Մալափարթէի եւ կ'ուզէր գիրք մը գրել իր կեանքին վրայ, երբ ան մեռաւ ։

Ալեքսանտրովի նոր վէպը կը կոչուի « Երրորդ աթոռը», որ այս շաբաթ լոյս տեսաւ (Կրասէ)։

Տարագիրներու, պալթականներու, թափառականներու կեանքին լաւագոյն արտայայտիչն է այս գրագէտը, որու բոլոր գործերուն մէջ հայրենազուրկը ներկայ է իր տառապանքով եւ խռովքներով ։

Դեսպանատուներ, պետական մարդիկ, դիւանագէտներ իրեն կը դիմեն՝ երբ խորհրդային Ռուսիոյ մասին ուզեն ծանօթութիւն մը ունենալ ։

Նախագահ տը Կոլ իր ընթերցողներէն մէկն է եւ վերջերս շնորհաւորած է զինքը՝ ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց մասին իր գրած մէկ յօդուածին համար ։

Արտակարգ կեանք մը՝ որու պատմութիւնն է «Երրորդ աթոռը»։

Սիպերիա աքսորուած, բայց ցարի շնորհիւ արժանանալով վերադարձած է Փեթերպուրկ ։ Քանի տարեկանին՝ արդէն կը ճանչնար Ֆինլանտան, Շուէտը, Լեհաստանը, Գերմանիան եւ Մինիխի մէջ տեսած էր ... Մարլէն Տիթրիխի պարերը։ Տեսած էր Կէօպըլսը՝ Սփորթփալացի մէջ։

Երկրէ երկիր ու քաղաքէ քաղաք, յեղափոխական կամ արկածախնդիր՝ Ալեքսանտրով կը ճանչնայ գրեթէ բոլոր երկիրները։ 1937ին Սպանիա կ'երթայ՝ կռուելու։ Ո՞ր կողմէն... «Մալրոյի կողքին» կը պատասխանէ գրագէտը։ Ու երբ կը լքուի բոլորէն, կը փախի Մեքսիկա, ուր... միշտ յեղափոխութիւն մը կայ ։ Բայց, այս անգամ պատերազմը կը ծագի Եւրոպայի մէջ։ Կը մտնէ ամերիկեան բանակի մէջ եւ կ'երթայ Գերմանիա։ Բազմաթիւ առիթներով կը ձերբակալուի եւ կը հարցաքննուի քանի մը կողմէ ։

Վերջին անգամ մասնակցած է Քուպայի յեղափոխութեան։ Ինչպէս կը գրէ «Ար» շաբաթաթերթը, վերջին երեսուն տարիներու բոլոր յեղափոխութեանց «ներկա՛յ» պատասխանած է այս գրագէտը ։

Ներկայիս հաստատուած է Փարիզ, Սէն – Ժերմէն տէ Փրէի մօտ եւ խաղաղութեան մէջ կը շարունակէ գրել ։ Կ'ապրի իր յուշերուն եւ կորսուած կամ սպաննուած ընկերներու յիշատակին հետ։ Կը գրէ ։ Խորհրդային հարցերու լաւագոյն մասնագէտը կը նկատուի ։ « Կրեմլինի Պատմութեան» հեղինակն է, արժէքաւոր գործ մը՝ 900 էջ։

Փախստական ու հալածական այս մըտաւորականը Փարիզի մէջ գտած է նոր ընկերներ եւ բարեկամներ, որոնք զինքը կը կոչեն՝ «վերջին յեղափոխականը» ։

Ալեքսանտրովի «Երրորդ աթոռը» հաւանաբար մեծ աղմուկ պիտի ստեղծէ գըրական մամուլին մէջ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Տիկին Մարկոսեանի տաղնապը, իրարանցումը անոր համար մանաւանդ սաստիկ էր վասնզի տղան զգալապէս կը մեծնար, յարաճուն ծառի մը պէս կը մեռնէր ու կ'ուռճանար ։

Անոր հասակին այս աղուոր ոլոցքը որքան, մէկ կողմէ, կը գգուէր իր անամիտ մօր զգացումները, միւս կողմէ, սակայն, նոյնքան բուռն երկիւղով մը կը պաշարէր զինքը, թէ մի գուցէ տղաքը մեծնար առանց ըլլալու ան ինչ որ պէտք էր ըլլար ու պիտի ըլլար, Կոստանեանի լորձունքոտ հաւատումներուն համեմատ ։

Աղջկան նուրբ եւ քումայթ աղուորութիւն մը ունէր հիմա Արշակ։ Աչուրներուն լուրթ պայծառութեանը մէջ մեղկ ու հրաւիրող թովչութիւն մը կար, չեշտուած արտեւանունքներու այն անուշ ուռեցուրումէն զոր քունէ կշտացած աչուրները միայն կ'ունենան, արթնցած ատեննին։

Այտերը, լեցուն եւ կաթնաթոյր, անթերի գծագրութեամբ մը կը ձուաձեւնային թուշին վրայ, մեղկ փոսացումով մը ։ Քիթը, բարակ դգայնոտ ռնգունքներով, արծուային թեթեւ աշտարակումով մը կը կորանար՝ ամիրայի ազնուականութեան արու դրոշմ մը տալով այդ իգական դէմքին, որու ներդաշնակութիւնը կ'ամբողջանար ըմբեթարդ հզօր ճակատով մը, մետաքս ու դեղին վարսերու դանդրացումին տակ, եւ կարմիր նուրբ շրթներով, ճեղքուած այն նրբարուեստ յօրինուածքովը զոր սպանեօլ նըկարիչները միայն գիտեն այնքան ճշտօրէն գծել ։

Բայց այդ շուրթերը կծկումներ, բացխըփումներ ունէին որ ծծելու, յղենալու ախտաւոր տենչանք մը կ'արտացոլացնէին, կանացի այդ շնորհին տակ անթեղուած սանձարձակ առնականութեան մը փոթորկիլը, ամեհի կիրքերու արագ, յանդուգն, անզուսպ փթթում մը, որուն վէտվէտումը կը պղպջէր այդ թափանցիկ մորթը երանդաւորող բարակ երակներու ցանցին ներքեւ ։

Հասակը, նրբաձեւ ոլացքով, կը մատնէր այն ուռճացումը, այն խմորումը որ կարգ մը պատանիներու վրայ աղջկացընող արտայայտութեամբ մը տեղի կ'ունենայ, տասներչորսէն տասնըեօթը տարիներու շրջանին մէջ, եւ որ, այդ պատճառով իսկ երբեմն, յանկարծ կը քայքայէ մարմինը, կը հիւծէ եւ կը սպաննէ զայն։ Արշակինը, այդ վտանգաւոր շրջանին մէջ, կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենար, կենսահիւթին առատութեանը շնորհիւ, ինչպէս վարդը որ օրուան մը մէջ իր բաժակէն կը զեղու իր չքնաղ թերթիկները, առոյգ եւ կենսալի, իր թաքուն հիւթերէն սնուցուելով ։

Մայրը, որ օրը օրին կը հետեւէր իր զաւկին այդ աճեցմանը, մատներովը կը շօշափէր անիկա, կը հաստատէր, կը գգուէր, կը հատուրտար զայն, անդամներէն իւրաքանչիւրին վրայ զատ զատ, սրտատրոփ դուրգուրանքով մը որ մանչուն իսկ զարմանք կը պատճառէր ։ Իր աղջկնութեան առաջին տարիներուն աղուորութիւնը՝ հիմակ իր զաւկին վրայ վերակենդանացած կը տեսնէր, ապուշ մանրամասնութեանց իջնալով այս պարագան արդարացնելու համար, տղուն մերկ կռնակին վրայ գննումներ եւ իրենին հետ նմանութեան զիտեր ընելով ։

Առտուները, շատ հեղ, կանուխ արթնալով, կը ծռէր մանչուն վրայ, որ իր քովը կը պառկէր մէկ անկողնի մէջ։ Երկանը մահուընէն յետոյ, անկողնին ամայութենէն սարսափահար, տղան քովը առեր էր, առագաստի զլուանքները մայրական անմեղ փայփայանքներու փոխելով, առանց հոգ ընելու ուռճացումը այդ մարմնին, որ մանկականէն քիչ քիչ տղայականի կը դառնար ։

Կը ծռէր անոր վրայ երբ ան մուշ մուշ կը քնանար՝ մարմնակործան, անդամներու բացարձակ լքումով։ Ու մանրակըրկիտ քննութեան մը անձնատուր, զաւկին վրայ գտնել կը մոլեգնէր ինչ որ ունէր ինք իր մարմնին վրայ հիմակ կամ առենօք. անոր սրունքներուն ճուլուածքը իրեններուն համապատասխան կը գտնէր, մօտէն բաղդատելով զանոնք իրարու հետ։ Ոտքի մատներուն շարուածքը նոյնն էր ինչ որ իր իրենինը, միեւնոյն կանոնաւորութեամբ եւ միեւնոյն սպիտակ փափկութեամբ։

Իր խանդակաթ յափշտակութեանը մէջ, կը համբուրէր զանոնք, երբ թէ այդ նըմանութիւնները նոր զայն ապացուցանել իրեն թէ այդ մատաղ մարմինը իրօք իր միսին ու իր արիւնին արդիւնքն էր, թէ ան իրաւ իր զաւակն էր։ Յետոյ կը բարձրանար ուսերուն, որոնց կերտուածքը ուրացումը չէր անշուշտ իրենիններուն, բայց աւելի մսոտ էր. արձանային, պերկ, առողջ, մատղաշ յօրինուածութեամբ ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Թիպէթի մէջ համայնավարները որոշած են գիւղացիներու բաժնել մեծահարուստներու եւ լամաներու պատկանող հողերը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ փոխ նախագահ Նիքսըն յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները այլեւս չեն կրնար շարունակել իրենց օգնութիւնը՝ օտար երկիրներու .— Պէտք է այլեւս հասկցնենք եւրոպացի մեր դաշնակիցներուն, ըսաւ ան, թէ իրենք ալ պէտք է մասնակցին այդ օգնութեան եւ առաջին առիթով ամերիկեան ապրանքներու վրայ դրուած մաքսատուրքերը թեթեւցնեն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ համար արտասովոր նուէր մը կը պատրաստէ Խ. Միութիւնը : Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ հայ արուեստագէտ մը պատրաստելու վրայ է արժէքաւոր մանրագիր նուէր մը, որ նախագահ Այզընհաուըրի պիտի տրուի երբ ան յառաջիկային Խորհրդային Միութիւնը այցելէ :

Ամենափոքր չափերով եւ վարդագոյն մարմարէ աշտարակ մըն է, ծայրը գոհարազարդ երկրագունդով մը : Գնդիկին մէջ կայ բրինձի հատիկ մը որուն վրայ գծուած պիտի ըլլան Կրեմլինը, Նիւ Եորքի մուտքին բարձրացող Ազատութեան արձանը, Ամերիկայի եւ Ռուսաստանի աշխարհագրական քարտէսները : Այս մանրագիր գծագրութեան ամբողջութիւնը անտեսանելի է առանց մեծադիտող եւ շատ զօրաւոր ոսպնեակի մը օգնութեան : Այդ թանկագին գործը աւարտելու վրայ է հայ մանրանկարիչ – փորագրողի մը կողմէ :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՐՈՒՇՉԵՒ երիտասարդանալու խնամքի կ'ենթարկուի : Նիւ Եորքի օրաթերթ մը այդպէս կը մեկնէ Վարչապետին վերջերս կատարած յանկարծական եւ խորհրդաւոր «արձակուրդը» Ռումանիա, պնդելով թէ միջազգային մամուլին այդ ճամբորդութեան վերագրած քաղաքական զանազան մեկնութիւններէն աւելի վստահ է իր տուած պարզ բացատրութիւնը :

Հունգար բժիշկ մը որ իր երկրին եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ կնքուած մշակութային փոխանակութեանց համաձայնութեամբ այժմ Ամերիկա կը գտնուի, լրագրողին հետ ունեցած փոխասութի մը (ինթերվիու) ընթացքին յայտարարած է թէ՝ Խրուշչեւ տարիներէ ի վեր Ռումանիա կ'այցելէ գաղտնաբար այդ նպատակով :

Ռումանիոյ մայրաքաղաքին ծերացիութեան հաստատութիւնը, անոր պետ եւ երիտասարդանալու նոր խնամք մը գործադրող բժիշկ Աննա Ասլան աշխարհահռչակ համբաւ ունի : Խրուշչեւ հոն կ'երթայ պարբերաբար, նորահնար դեղական միջոցին հետեւելին իսկ ձեռքով եւ անոր անձնական հսկողութեամբ կատարելու երիտասարդացումի խնամքները :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէֆփօսթալներ, իրենց հաշիւներով, դիւրացնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները : Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներուն թերթերը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմումին :

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորտվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տապաղեաններէն հինգ հազար ֆրանք Գերասիմ Բալայեանի մահուան առթիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ծնողաց Միութեան կազմակերպած տօնածառ – հանդէսը՝ Դեկտեմբեր 20, կիրակի օր ժամը 15էն 22 :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնին կողմէ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

GRAND HOTEL

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

WAG. 38-54

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան եղանակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ալհամպրայի մէջ : Կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր.	մինչեւ	1/4	սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր.	մինչեւ	1/8	սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»	
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	»	»	»	»	
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	»	»		»	
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»	
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	»	»	»	»	
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ	500	»	»	»	»	

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 17 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8648 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4449

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ողբացեալ վեթերան ընկերոջ մարմինը ուրբաթ օր փոխադրուեցաւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր մինչեւ յուղարկաւորութեան արարողութիւնը բազմաթիւ ընկերներ եւ բարեկամներ եկան յարգանքի իրենց վերջին տուրքը տալու ընկեր Բալայեանին :

Շաբաթ առաւօտ եկեղեցին լեցուած էր սգակիր ընկերներով եւ բարեկամներով: Արարողութեան կը նախագահէր Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկոպոս, կողքին ունենալով քահանայից դասը :

Ողբացեալ ընկերոջ դագաղը զետեղուած էր մահարձանի մը վրայ եւ ծածկուած եռագոյնով, շուրջը բազմաթիւ ծաղկեպսակներ :

Տպաւորիչ եւ յուզիչ արարողութենէն ետք, Կաթ. Պատուիրակը առաջին դամբանականը խօսեցաւ եւ ըսաւ, ի մէջ այլոց, թէ մարդկային գլխաւոր առաքինութիւններն են ծառայել Աստուծոյ եւ Հայրենիքին: Ողբացեալը իր բովանդակ կեանքը նուիրեց հայրենիքի գաղափարին, անոր համար արժանի է բոլորին յարգանքին :

Յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան խօսեցաւ ընկեր Պետրոս Զալուքճեան ծանրանալով մանաւանդ ողբացեալ ընկերոջ կենսագրականին վրայ: Յիշեց անոր վաթսուն տարուան կուսակցական կեանքը եւ նուիրումի ոգին :

Ընկեր Զալուքճեանը յիշեց նաեւ ընկեր Բալայեանի կատարած դերը Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի հարցերուն առթիւ, երբ անդամ էր Հայաստանի անդրանիկ Խորհրդարանին :

Փարիզի շրջանի ընկերներուն կողմէ խօսեցաւ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան որ ոգեկոչեց ընկեր Բալայեանի մէջ անբասիր եւ խղճամիտ կուսակցականը, միշտ պատրաստ ծառայելու հայրենիքի ազնիւ գաղափարին: Ընկերը շեշտեց նաեւ անոր ազնիւ նկարագիրը եւ ընկերական սիրալիր վերաբերմունքը բոլորին հանդէպ :

Եկեղեցական արարողութենէն ետք, ընկերները ուսամբարձ դէպի մեռելակառք առաջնորդեցին ընկեր Բալայեանի դագաղը եւ թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Թիէի գերեզմանատունը ուր խօսք առաւ ընկեր Հայկ Սարգսեան :

Ընկեր Սարգսեան, որ հինէն ծանօթ է ընկ. Բալայեանին, յիշեց անոր գործունէութիւնը Կովկասէն մինչեւ Փարիզ :

Ընկեր Սարգիսեան վերջացուց իր խօսքը յիշելով թէ երբ ընկեր Բալայեան երկար ճամբորդութիւններէ կը վերադառնար, միշտ կ'ըսէր «Մեր հայրենիք երգելով եկանք», — «այսօր ալ աւելցուց ընկերը, մենք ալ մեր հայրենիք երգելով կ'երթանք» եւ սգակիր ընկերներն ու բարեկամները ցուրտ հողին յանձնեցին ընկեր Բալայեանը «Մեր հայրենիք» երգելով :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ յուզիչ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Արայ Պիպէրեան, յիշեց թէ ինչ զուրգուրանքով ողբացեալ ընկերը կ'ընդունէր երիտասարդները երբ Թանգարան կ'այցելէին :

Յարգանքի քանի մը խօսք ըրաւ նաեւ Տոքթ. Մելիք - Բարսադանեան իբրեւ հայրենակիցը եւ մտերիմը ողբացեալ ընկերոջ :

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան երգեց Գէորգ Զաւուշի երգը :

Ընկեր Գերասիմ Բալայեանի մահով երէց սերունդի վերջին անդամներէն մէկն ալ հրաժեշտ տուաւ, Նոյեմբերի տխուր օր մը, հեռու հայրենիքէն, եւ այսուհետեւ կը հանգչի Թիէի գերեզմանատունը իր գաղափարական ընկերներու կողքին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

«ՏԸ ԿՈԼԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ»

Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութիւնը կիրակի օր վերջացուց իր առաջին համագումարը՝ Պոռտոյի մէջ: Փակման ճառը խօսեցաւ Միշէլ Տըպրէ: Բազմաթիւ բանաձեւեր քուէարկուեցան, բայց համագումարը մասնաւորապէս զբաղեցաւ ալժերիական հարցով. ինչպէս կը շեշտէ տեղական մամուլը, վերջին հինգ տարիներու ընթացքին բոլոր կուսակցութեանց համագումարներու գլխաւոր օրակարգը եղած է՝ Ալժերիա. տարբեր չէր կրնար ըլլալ նաեւ Նոր կուսակցութեան Ա. համագումարը :

Պոռտոյի մէջ, աւելի քան երբեք «հաւատարիմ՝ տը Կոլի քաղաքականութեան» Մ. Ն. Հանրապետութեան կուսակցութիւնը ճշդեց քաղաքական իր ուղեգիծը :

Վերջին նիստի ընթացքին ուշագրաւ էր Տըպրէի միջամտութիւնը, որ մասնաւորապէս ըսաւ. — Զօր. տը Կոլ ոչ խզում մը ուզեց անցեալին հետ եւ ոչ ալ յեղափոխութիւն մը՝ որ Ալժէէն սկսելով կրնար տարածուիլ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ :

Ալժերիական հարցը արծարծելով, Վարչապետը յայտարարեց թէ ըմբոստները պարտուած են՝ զինուորական թէ դիւանագիտական ճակատներու վրայ հաւասարապէս: Հետեւաբար, Ազատագր. ճակատը երկու լուծում ունի ներկայիս, շարունակել Ալժերիոյ համար կործանարար իր գործունէութիւնը, կամ՝ ընդունիլ զօրավար տը Կոլի առաջարկը :

Այնուհետեւ Տըպրէ անդրադարձաւ Միջերկրականի երկու ափերուն վրայ Ֆրանսայի կատարելիք գործերուն, Հասարակապետութեան, Ֆրանսայի վերականգնումին՝ ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ: Եզրակացնելով, ըսաւ թէ աշխատավարձքերու յաւելումը արտադրութեանց յաւելման հետ զուգընթաց պէտք է երթայ :

Ընդհանուր քաղաքականութեան մասին նախապէս խօսած էր Շալանտոն, շեշտելով թէ Մ. Ն. Հ. կուսակցութիւնը պէտք է պահպանէ ներկայ հաստատութիւնները եւ զօրավիգ կանգնի Նախագահ տը Կոլի գործին: Գալով Ալժերիոյ, այդ հողամասը ֆրանսական պէտք է մնայ :

Համագումարը միաձայնութեամբ ընդունեցաւ վերջնական յայտարարութիւնը, որ իր ամբողջութեան մէջ կը ճշդէ կազմակերպութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնը, որու գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են. —

1946ին Զօր. տը Կոլ Պայէոյի մէջ ճառ մը արտասանած էր, ճշդելով Պետութեան մը հիմնական կէտերը՝ իր ըմբռնումով: Մ. Ն. Հանրապետութեան հիմնական վարդապետութիւնը կը բխի այդ յայտարարութենէն. — «Ազգի առաջնորդ եւ իրաւարար՝ Զօր. տը Կոլ կրնայ վստահութիւն ունենալ մեր միութեան վրայ՝ այն բոլոր գործերուն համար, որոնց ձեռնարկած է, մանաւանդ՝ երբ Ալժերիոյ ժողովուրդին կը շնորհէ ազատօրէն իր ճակատագիրը որոշելու իրաւունքը :

Մ. Ն. Հ. կուսակցութիւնը վստահութիւն ունի կառավարութեան վրայ, որ այս քաղաքականութիւնը կը վարէ հեղինակութեամբ :

Կուսակցութիւնը զօրավիգ կը կանգնի ֆրանսական դիւանագիտութեան, որ տիրացած է իր անկախութեան :

Հասարակապետութեան երկիրներուն հետ կատարելապէս համաձայն՝ կազմակերպութիւնը կ'ողջունէ ապագայի բոլոր խոստումները. Ֆրանսայի կառավարութիւնը օրինակ պէտք է տայ աշխարհին՝ թէ ինչպէս կ'ըլլայ ազատ ժողովուրդներու ընկերակցութիւն մը, որ հակառակ տարբեր քաղաքակրթութեանց՝ կ'անգիտանայ ցեղային եւ կրօնական խտրութիւնները :

Ներքին քաղաքականութեան մարզի մէջ՝ Ե. Հանրապետութեան կառավարութիւնը պէտք է փոխէ այն անձերը՝ որոնք ի վիճակի չեն շարունակելու իրենց գործը:

Տնտեսական մարզի մէջ, երկրագործութիւնը առաջին կարգի վրայ պէտք է դասուի: Ան հաւասարապէս պէտք է օգտուի ազգային միւս գործերուն վայելած իրաւունքներէն:

Հարկ է ստեղծել ազգային Տնտեսական Նախարարութիւն մը, որու քաղաքականութիւնը պէտք է նպաստէ աւելի հարուստ արդիւնաբերութեան մը բարգաւաճման :

Ինչպէս ըսինք, ընկերային, տնտեսական ու ելմտական հարցերէն զատ, համագումարի վիճաբանութեանց գլխաւոր նիւթն էր՝ Ալժերիա: Միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ նաեւ այս բանաձեւը, որու գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են. —

Մ. Ն. Հանրապետութեան կուսակցութիւնը հանդիսաւորապէս կը հաստատէ թէ Մայր Երկրի եւ Ալժերիոյ միջեւ սերտ միութիւն մը պէտք է ըլլայ՝ ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան մէջ. այս պարագան կազմակերպութեան հիմնական նպատակներէն մէկն է :

Զօր. տը Կոլի Սեպտեմբերի 16ի եւ Նոյեմբեր 10ի յայտարարութեանց, ինչպէս նաեւ բանակին ուղղուած պատգամին մէջ ճշդած քաղաքականութիւնը՝ ամբողջութեամբ քաղաքականութիւնն է Մ. Ն. Հանրապետութեան: Կազմակերպութիւնը պիտի աշխատի այդ քաղաքականութեան յաջողութեան համար :

Կուսակցութիւնը կը փափաքի որ կրակը դադրի՝ վերջ դնելով Ալժերիոյ տառապանքին, որու շնորհիւ ազատութեան եւ յառաջդիմութեան համար անհրաժեշտ խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ :

Ինքզինք յառաջապահը կը նկատէ այն պայքարին՝ որ կը ձգտի ընդդիմանալ Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի որեւէ ձեւի բաժանման :

Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութիւնը կ'որոշէ Ալժերիոյ մէջ մասնակցիլ այն բոլոր աշխատանքներուն՝ որոնք կը ձգտին խաղաղութիւնը հաստատել, ուժ տալ Կոստանդինի ծրագրին՝ իրականացնելու համար մարդկային գործեր :

Որոշեց նաեւ կազմել յատուկ մարմին մը, Կեդրոնական Կոմիտէի կողմէ նշանակուած, որ պիտի հետեւի Ալժերիոյ անցուդարձերուն :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տէսին - փօն տը Շէրիսի կոմիտէներ	5.000
Բժ. Ս. Մելիք-Բարսադանեան	1.500
Գումար՝	6.500
Նախորդ գումար՝	381.000
Ընդհ. գումար՝	387.500

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Այսօր, Երեքշաբթի առաւօտ Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըր կը մեկնի Լոնտոն: Այս ձեւով կարեւոր խօսակցութեանց շրջան մը կը սկսի, որ սպառիչ կրնայ ըլլալ 84 տարեկան դիւանագէտի մը համար: Ամէն պարագայի մէջ Վարչապետին առողջութիւնը տեղն է, կը հաստատեն Պոնի շրջանակները :

Երբ Ատընաուըր Լոնտոն կ'երթայ, կարգ մը շրջանակներ կը յայտնեն թէ որոշ փոփոխութիւններ ունեցած է՝ քաղաքականութիւն վարելու իր ըմբռնումներուն մէջ: Ցարդ ամէն բան կ'ընէր բոլորէն գաղտնի, սովորութիւն չունէր Խորհրդարանին յայտարարելու թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ: Ամէնէն աւելի Արտաքին Նախարար Ֆոն Պրենթանօ տեղեակ կը պահուի :

Վերջին շրջանին ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ: Կը կարծուի թէ «բան մը կը պահէ»: Քանի մը օր առաջ խորհրդարանական փոքր խմբակի մը առջեւ ըրած յայտարարութիւնները կը հասկցնեն թէ գերմանական քաղաքականութիւնը կրնայ որոշ փոփոխութիւններու ենթարկուիլ. — Գերմանիա պատերազմը կորսնցուց եւ հաւանական է որ օր մը ստիպեն պատերազմի ծախքերը վճարել. Արեւելք - Արեւմուտք համաձայնութիւն մը կրնայ ի վնաս Գերմանիոյ ըլլալ, — յայտարարած էր Ատընաուըր :

Բոլոր կուսակցութիւնները, Վարչապետին այս խօսքերուն մէջ կը գտնեն հանրային կարծիք մը պատրաստելու մտահոգութիւնը : Գերման ժողովուրդը նոր զոհողութիւններու առջեւ պիտի գտնուի :

Հետեւաբար, Ատընաուըր լուրջ մտահոգութիւններով կը դիմաւորէ Մեծերու ժողովը: Դժուարին պարտականութիւններ ունի եւ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին պէտք է աշխատի ամէն բան ընել, որպէսզի մէկ կողմէ Գերմանիոյ պարտադրուելիք զոհողութիւններու առաջքն առնէ, իսկ միւս կողմէ՝ խուսափի «պաղ պատերազմի կողմնակից»ի տպաւորութիւն ձգելէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆԵՀՐՈՒ յայտարարած է ամերիկեան հեռատեսիլէն թէ միտք չունի քաղաքական ասպարէզէն քաշուիլ բայց, աւելցուցած է «լաւ կ'ըլլար ինծի եւ Հնդկաստանի համար, եթէ լքէի վարչապետի պաշտօնս: Գիտեմ թէ նոյնիսկ երբ վարչապետ չըլլամ, կարեւոր եմ Հնդկաստանի համար»:

ՌՈՒԱՆՏԱ - ՈՒՌՈՒՆՏԻԻ (պելժիական գաղթավայր) վերջին դէպքերը պատճառ եղած են 124 մեռեալի: 5000 գաղթական կայ եւ հազար ձերբակալութիւն :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Անգլիոյ եւ Ա. Մ. Հանրապետութեան դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի վերահաստատուին մինչեւ տարեգլուխ. այս լուրը ոչ մէկ անակնկալ պատճառեց Լոնտոնի մէջ, ուր պաշտօնական շրջանակները կը շարունակեն լռութիւն պահել :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Հոկտեմբեր 22ին կորսուած գերմանական երկու օդանաւերը ջախջախուած են Չեխոսլովաքիոյ մէջ. օդաչուները ողջ են: Այս մասին հրատարակուած զեկոյց մը կը բողոքէ որ զինուորական օդանաւեր անցած են չեխական սահմանը : Զեկոյցը ոչ մէկ բացատրութիւն կու տայ արկածի վայրին եւ օդաչուներու վերապահուած ճակատագրին մասին :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱԳԱՂԻՆ ԱՌՋԵՒ

— Գերասիմի վիճակը ծանր է: Մի քանի օր խնամեցի ինձ մօտ, բայց ի վերջոյ ստիպուած եղանք փոխադրել նրան Լոնգժիւմոյի հիւանդանոցը: Գտնւում էր ընկեր Զ.եան հեռախօսով :

Դուրս թռայ տնից: Մինչեւ Վոնժիւմօ քառասուն քիլոմեթր է եւ պիտի կտրել Փարիզը հիւսիսից հարաւ: Ուշ իրիկնապահին՝ հասայ: Մտնում եմ Գերասիմի խցիկը: Աստուած իմ, ինչքա՞ն փոխուած է նա: Ծերացած, երեսը ծածկուած կոշտ երկար մազերով: Անշարժ է, աչքերը կիսաբաց, շնչում է դժուարութեամբ եւ բերանով : Աջ ձեռքը կաշկանդուած է երակի մէջ հեղուկ լցնող գործիքով: Համբուրում եմ ճակատը: Ծունկի եմ գալիս մահճակալի կողքին ու շշնջում ականջին:

— Գերասիմ ջան, ես եմ, եկայ այցելութեան: Գիտէի, որ նրա մի ականջը չէր լսում: Անցնում եմ մահճակալի միւս կողմը եւ նոյնը կրկնում ձախ ականջին : Լռութիւն: Սեղմում եմ ձախ ձեռքը, թօթւում: Արցունքս ընկնում է մատների վրայ: Ձայն եմ տալիս աւելի բարձր :

Ներս է մտնում ճերմակազգեստ «քոյրը»: Հարցական նայում եմ նրան :

— Զկարծէք, թէ ուզում եմ ձեզ հեռացնել: Ոչ մնացէք, բայց մի յուզուիք:

Եւ դուրս է գնում: Գլխիկոր նստում եմ աթոռին: Գերասիմի կեանքի մի կարճ ժապաւէն անցնում է հոգուս պաստառի վրայ: Երկու ձեռքով երկարօրէն սեղմում եմ նրա ձախ ձեռքը, յաւիտենական «գնաս բարեւ» ասում եմ եւ հեռանում :

Յաջորդ օրը հեռախօսում եմ հիւանդանոց :

— Յոյս չկայ, որ նա այս գիշերն անցնէ :

×

Գերասիմը մեռաւ: Բառերն անզօր են արտայայտելու ցաւի, վշտի ու ափսոսանքի խորութիւնն այս կորուստի հանդէպ: Քառասուն տարի ընկեր էինք, եղբայր: Աւելին: Ընկերները սառում են միմեանցից, եղբայրները պժւում: Մեր ընտանիքութեան ջերմութիւնն ու պայծառութիւնը երբեք սառեր չտեսան, որովհետեւ մենք մտածում ու զգում էինք միատեսակ, աշխարհն ու մարդկանց դիտում էինք կարծես միեւնոյն պատուհանից :

Մտերիմների շրջանակում ժպտալով կը պատմէր, թէ ինչպէս Երեւանում 1919–20 թուերին, երբ նա մեր տունը կուգար, ծերունի մայրս նրան թախանձալին կը համոզէր ամուսնանալ, քանի որ յարմար հարսնացուներն անպակաս էին:

Փետրուարեան ապստամբութիւնից յետոյ նահանջի ճանապարհին Քեշիշքենդում ցնծալին գրկեցինք միմեանց: Եարօնի հետ միասին նա Դարալագեազի (Վայոց Ձոր) ապստամբութեան վարիչն էր: Պարենաւորեց մեր վաշտն ու ճանապարհ դրեց մեզ մինչեւ Հերհեր: Մեզ ընկերացաւ այդտեղ նաեւ Բաջազնունին:

Անցանք Թաւրիզ 1921 Ապրիլի վերջին, Յուլիսին կէսին Գերասիմն էլ հասաւ: Մէկուկէս տարի դրեթէ ամէն օր հանդիպում էինք միմեանց սիրելի Հայր Աբրահամի մօտ բախտակցութեամբ ու մտերմութեամբ հոգեպէս յագեցած մթնոլորտում, հայրենիքը կորցրած յեղափոխական ու մտաւորական գործիչների բազմութեան յատուկ :

Բախտի քմահաճոյքով յետագայում վերադառնք մեզ միասին Փարիզի արուարձանում :

Մօտ 26 տարի նա դրեթէ մեր հարեւանն էր:

Չեմ խօսում այնտեղ նրա կատարած հանրային ու կուսակցական անդնահատելի աշխատանքի մասին : Դա ամէնքի աչքի առջեւն է:

Եթէ մի քանի օր հնարաւորութիւն չունենար մեզ հանդիպելու, անպատճառ կը հեռախօսէր.

— Ի՞նչպէս էք :

Երկու փոքրիկ թոռնիկներս սիրահարուած էին նրա վրայ :

— Պարոն Բալայեանը մեր երրորդ պապին է: Կը խնդրէին նրան պատմել Ամերիկայից, դէպի ուր Գերասիմի գնալ գալը զբաղեցնող արտակարգ երեւոյթ էր ոչ միայն իր, այլ եւ մեզ համար:

— Բալիկներս, հայերէն սովորէք, որովհետեւ Ամերիկայում ամէնքը հայերէն են խօսում: Ապագայում երբ դուք այնտեղ գնաք, փողոց չէք կարող դուրս գալ՝ առանց հայերէնի :

×

Հ. Յ. Դ. Թանգարանը, որի հիմնադիրն էր, եւ վարիչն ու այցելու առաջնորդը շուրջ 25 տարի, նա՝ անուանում էր Դաշնակցութեան վանք եւ իրեն՝ վանքի վանահայր: Աս տարուայ Յուլիսի վերջին Մոնմորանսիի բարձունքում Թանգարանը ցոյց տալիս՝ Փարիզի սրտում, Մշակոյթի Տանը Թանգարան հիմնելու յոյսով, մեր մեծ ընկերը մտահոգուած էր այդ խնդրով: Նա վախենում էր, որ եթէ մինչ այդ ինքը չլինի, մի ուրիշ խնամոտ ձեռք չգտնուի իր մէկիկ մէկիկ հաւաքած յիշատակների պաստպանման ու պահպանման համար :

×

Ուրեմն այսօր առ յաւէտ հրաժեշտ ենք տալիս նրան, որ իր կեանքի երեք քառորդը նուիրեց Հայութեան պատուի, ազատութեան ու վեհ նպատակների պաշտպանութեան:

Ընկեր Գերասիմը նահապետն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան արդի գործիչների, վերջինը նրանցից, որոնք 1907 թուին Նովոչերկասսկի ցարական բանտում բապասում էին Դաշնակցութեան հռչակաւոր դատավարութեան :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՀԵՐՈՍԱՊԱՏՈՒՄ

ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մեր նահատակ նահանգներուն, քաղաքներուն եւ գիւղերուն Տարագրութեան եւ Եղեռնին պատմութիւնը գիրքերու մէջ ամփոփելու նախաձեռնութիւնը որո՞ւն կը պատկանի ամէնէն առաջ : Ով որ ալ եղած ըլլայ այդ անհատը, վստահ եմ որ առաջին մտահոգութիւնն եղած է տալ մի միայն Եղեռնապատումին եւ Զարչարանաց պատմութիւնը:Բայց հետզհետէ նկատած ըլլալու է, որ հաւաքուած նիւթերը շատ քիչ են ներկայանալի հատոր մը կամ երկասիրութիւն մը տալու, եւ իր ձեռնարկին գոյութիւնն արդարացնելու համար: Հետեւանքն այն եղած է բարեբախտաբար որ հեղինակները տարագրութեան պատմութեան հետ փրկած են ամէն ինչ որ իրենց քաղաքին, գաւառին կամ գիւղին կը պատկանի : Եւ հրապարակի վրայ երեւցող բոլոր նմանօրինակ հատորներն ալ իրապէս փրկած են շատ բան. մշակոյթի արգասներ, աշխարհական տարրեր, պատմութիւն, բարբառային հարստութիւն, բարքեր ու սովորութիւններ, տնտեսական գործօններ եւայլն: Ոչ ոք պիտի ուզէր ժխտել ցեղային հարստութեան այս գանձերը, որոնց շնորհիւ ազգ մը կ'ապացուցանէ իր գոյութիւնը եւ մարդկային քաղաքակրթութեան մատուցած իր ծառայութիւնները:

Մինչեւ այսօր չտեսանք որեւէ հատոր, որ բացառաբար եւ մեծ մասով նուիրուած ըլլար որեւէ քաղաքի կամ գաւառի տարագրութեան եւ եղեռնին: Մեր բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակը նուիրական է բոլորիս համար: Բայց եւ այնպէս պիտի չուզէինք, որ նմանօրինակ դէպքերը, սպանութիւնները, առեւանգումները եւ մահուան դատապարտուածներուն չարչարալից պատմութիւնը նոյն չեշտով, նոյն բառերով ու վանկերով կրկնուէին բոլոր հատորներուն մէջ ալ: Համադրական աշխատանքի պէտք կայ: Զախող բան մը պիտի ըլլայ, եթէ առատուն կանուխ արթնցողը, սեղանին առջեւ անցնի եւ Հայր Ներսէս Աբեղայ Բախտիկեանի հրաւէրին պատասխանել ուզէ: Շատրիկը բան մը չէ, այն միւս առատապանքին ու չարչարանքին քով, որուն պիտի ենթարկուէր նախաձեռնողը :

Այս տեսակէտով ծրագրուած ձեռնարկը շատ պատասխանատու, դժուար եւ անհատի մը ուժերէն վեր աշխատանք մըն է: Ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը, պէտք է կանխել ըսելու համար, որ մինչեւ հիմա լոյս տեսած նմանօրինակ գիրքերու բովանդակութեան եւ ծաւալին հետ բաղդատելով, Եղեռնապատում անունով արբուած էջերը մէկ աննշան մասը կը կազմեն: Յաճախ հազարէ աւելի էջեր պարունակող այդ հատորները հազիւ քանի մը տասնեակ էջեր յատկացուցած են Տարագրութեան եւ Եղեռնապատումին: Աւելի շատ էջեր գրուած են ուրիշ բաժիններէ: Եւ բարեբախտաբար :

Օրինակով մը խօսինք :

Աչքի առջեւ ունիմ «Ակն եւ Ակնցիք» ստուար հատորը, այս տողերը ստորագրողին կողմէ խմբագրուած հազարէ աւելի մեծադիր էջերով: Ը. գլուխը կը ներկայացնէ «Երեք Թուականներ, 1895, 1896 եւ 1915: Յիսուն էջ միայն: Մինչդեռ միւս բաժինները կը ներկայացնեն՝ Տեղագրութիւն եւ Պատմութիւն՝ 163 էջ, Հնախօսութիւն եւ Պատմութիւն՝ 26 էջ, Ձեռագիրներ եւ Յիշատակարաններ՝ 60 էջ, Ակնայ եւ շրջակայքի ժողովրդական բանահիւսութիւն՝ 200 էջ եւ Ակնայ բարբառին բառարանը 123 էջ: Աստնմէ զատ կան ուրիշ գլուխներ ալ, որոնք մեր մշակոյթի պատմութեան կը պատկանին, Գովասանք Ակնայ, ազգային եւ օտար հեղինակներու տպաւորութիւններ՝ 72 էջ, Ազգագրական մաս՝ 127 էջ, Ամիրաներու մեծագործութիւն՝ 32 էջ, Լուսաւոր դէմքեր Ակնայ հորիզոնէն (հոգեւորականներ, գրչի եւ մտքի վաստակաւորներ, բժիշկներ, ուսուցիչներ, համալսարանէ եւ երկրորդական վարժարաններէ շրջանաւարտ Ակնցիներ, (արուեստագէտներ, երգիչներ, երաժշտագէտներ, նկարիչներ, դերասաններ, փաստաբաններ, գիւղատնտեսներ, քիմիագէտ ճարտարագէտներ եւ առեւտրականներ) 137 էջ, ինչպէս նաեւ վերապրող Ակնցիներու եւ իրենց կազմած հայրենակցական միութեան մասին մանրամասնութիւններ, Ամերիկա, Հալէպ եւայլն: Այս ընդարձակ նիւթին քով յիսուն էջ միայն տարագրութեան մասին:

Նահանգներուն, քաղաքներուն եւ գիւղերուն նուիրուած դրեթէ բոլոր հատորներն ալ, առանց բացառութեան, նոյն համեմատութիւնը կը պահեն: Այս ըսել չէ թէ հեղինակները կարեւորութենէ զուրկ նկատած են Տարագրութիւնը եւ Եղեռնը, այլ կրկնութիւններէ խուսափելու համար, եւ գիտակցաբար ջանացած են փրկել միեւնոյն ատեն ազգագրական, բանասիրական եւ լեզուական այն բոլոր տարրերը, որոնք կրնային կորսուիլ, ինչ որ նուազ աղէտ մը պիտի չըլլար :

Հայր Ներսէս Աբեղայ Բախտիկեան այս

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Անօրինակ զուգադիպութեամբ Հայաստանի Խորհրդարանի չորրորդ պատգամաւորին Թիֆլի գերեզմանատանը օտար հողին ենք յանձնում — Լեւոն Թադէոսեան, Արշակ Ջամալեան, Տիգրան Պերճուհի Բարսեղեան:

Հաւատանք, թէ կը գայ ժամը, երբ Հայաստանը կ'ունենայ իր այս զաւակները գնահատելու եւ նրանց աճիւնները հարազատ գրկում ամփոփելու պատուութիւնը :

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

Թ.

Կարծես կը տեսնար մայլ անտառը, որ կը տատանէր փոթորիկին տակ եւ ծառերուն գագաթները մրրկուած ծովի մը պէս կը կոհակուէին, կը ծածանէին, կը շառաչէին, յետոյ կը մրմնջէին իրենց սօսաւիւնը խորութիւններու մէջ, պուրակներուն մէջ, ու հողը դղրդուած փոթորիկէն՝ ապաղայ ծիլերու ուռճացումը կ'երկնէր, զգայնոտութեան հաղուագիւտ նրբութիւն մը կար այդ նկարագրութեան մէջ, գոյնի, ձայնի բուրմունքներու ըղձայնութիւնը տալով ու բոլոր անտառը շարժելով, ապրեցնելով իր սօսաւիւնը եւ հսկայ կենսունակութեամբը :

Բայց յանկարծ պատկերէ պատկեր, գաղափարէ գաղափար հեղինակը կը մոլորէր եւ իր մտածումները անժամանակ, ճղճիմ եւ տարտամ իրենց ընծայուած կարեւորութիւնով միտքը կը մոլորեցնէին, կը հեռացնէին, կը ցրուէին :

Բայց Տաճատ առանց է, որ կը կառչէր մանուկութեանպէս. անոնք իր Եսը, իր ինքնութիւնն էին. գուրսի աշխարհը իբրեւ շրջանակ պիտի ծառայէր իր հոգեկան վրդովմունքներուն. անոնք չէ՞ որ կարեւորութիւն կը սստանային իր խակ կրած զգայնութիւններուն շնորհիւ եւ անոնց ինք չէ՞ր որ մանաւոր դրոշմ կուտար :

Ու պէտք էր տեսնալ զինքը երբ կը կարդար այն տողերը, որոնք իր հոգին կ'արտայայտէին, վերջապէս յուզմունքին սաստկութենէն ձայնը մարեցաւ բոլորովին, ձեռքը ճակտին տարաւ, ակնոցները հանեց եւ հապճեպով թաշկինակը աչքերուն տարաւ, որ Հրանդ չտեսնար անոր աչքերը արցունքներով ողողուած :

Տաճատ փղձկած էր իրեն իսկ մեծութեանը գաղափարէն: Հրանդ չուարեցաւ այս յուզմունքին ի տես, պահ մը մտքէն անցաւ, որ արդեօք հիւա՞նդ էր. ու բան մը ըսած ըլլալու համար մրմնջեց. — Հանդարտէ, եղբայր, յուզուելու ի՞նչ կայ :

ԺԱ.

Տաճատ խրատմբ տկար եւ ընկճուած կը զգար ինքզինքը, անսահման յուսահատութիւն մը յաջորդեց իր ինքնավստահութեան, խորին, թանձր յուսահատութիւն մը, որ սեւ ամպի մը պէս կը մթագնէր իր հոգիին մէջ ճառագայթող բոլոր ըղձանքները եւ երազները, բայց ինք վէսօրէն չուզեց անդրադառնալ, որ իր հաւատքը դղրդուած էր ու բոլոր իր դէշ տրամադրութիւնները վերագրեց Արամ Ջամիչեանին գաղջ շնորհաւորութիւններուն եւ անոր խրախուսիչ բառերուն տակ իսկ ծածկուած տարտամ անհաւատութեանը իր հանճարին նկատմամբ: Մեկնելէն ետքը, մինչ Լիւքսէմպուրկի պարտէզէն կ'անցնէր, գաւազանին ծայրովը ակօսներ բանալով ջղաձգօրէն գետնի աւազին մէջ, կը խորհէր այս բաներուն, գլուխը ծանրացած եւ իր ամբողջ հոգւոյն մէջ զգալով անխմանալի խլրտում մը, երբեմն իր մտածումին բոլորովին օտար բառեր կ'արտասանէր մեղմօրէն, բայց անմիջապէս անդրադառնալով գլուխը կը ցնցէր, ճակատը կը կարկառէր դէպ առաջ եւ վերջալոյսին սօսաւիւն եւ մանիշակագոյն մթնոլորտին մէջ կարծես անոր վրայ ուրուագծուող ուռեցքները կը ցցուէին, դէպի դուրս կը ձգտէին :

Երբեմն ալ շնչասպառ կը կենար, նայուածքը կորսուած հեռաւոր ծառուղիներու մշուշոտ խորութիւններուն մէջ, միտքը տարտամ եւ երազուն :

Ինչչափ հաճելի պիտի ըլլար այդ ժամուն խորհիլ իր սիրելիին, իր Աննային վրայ, միտքը պայծառ եւ զերծ որեւէ մտահոգութենէ. բայց ամէն անգամ որ իր մտածումը դէպի անոր կը սուրար, անիկա կը սահմանէր կարծես ուժգնօրէն Հրանդին պատկերովը, որ մանաւոր կերպով մը հեգնօրէն կը ժպտէր իրեն, կը տեսնէր անոր ճակատը, կնճռոտած յօնքերը վեր թռած, աչքերը կիսախուփ եւ բերնին մէկ անկիւնը միայն դէպի վեր ձգուած :

Անիկա Հրանդին յատկանշական ժպիտն էր, կէս մը կեղծ բռնազբօսիկ ժպիտ մը, որ իրեն բարձրօրէն հեգնողի արտայայտութիւնը պիտի տար, եթէ չհակասէր յայտնի կերպով իր ճշմարտապէս միամիտ մարդու խառնուածքին հետ :

Բայց Տաճատ գայն առաջին անգամ ըլլալով տեսած էր եւ անոր մէջ ընդնրշմարած էր տեսակ մը անփոյթ արդահատանք : Այդ ժպիտին յիշատակը զինք տանջեց, միւս կողմանէ զարմացաւ նաեւ, որ ինքզինքէն զատ ուրիշի մը կարծիքին այդ աստիճան կարեւորութիւն կ'ընծայէր, անիկա կը զգար որ իր կամքէն ուժով բան մըն էր եւ առաջին անգամ կը պատահէր իրեն. վայրկեան մը անկեղծօրէն ըմբոստացաւ իր տկարութեան դէմ . ուզեց ապատադրուիլ Արամին ազդեցութենէն, ուզեց որ անոր կարծիքը դասաւորուի անանուն ամբոխին կարծիքին հետ, թէ ինքը իր մեծութեան պատուանդանին վրայ ինքզինքը վեր զգայ, անմարդկային եւ վէսօրէն առանձին :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(34 Շար.)

պարագան նկատի առնելու է, որպէս զի գործը արժէք ստանայ եւ համահայկական նշանակութիւն ունենայ: Քաղաքին տարիներ առաջ, իրեն զրկուելիք ձեռագիրները յաճախ վաւերականութիւնը կորսնցուցած նիւթեր պիտի ըլլան, երեւակայական հէքեաթներ, որովհետեւ ինչ որ գրուած եւ հատորներու մէջ առնուած են, արդէն կան անոնք, պէտք փաստաւորութիւններ գոհացնող ձեւով: Այլեւս եկած է ժամանակը, որ խօսինք քիչ մըն ալ մեր հերոսամարտներուն մասին, աւելի մանրամասն եւ փաստացի տուեալներով:

×

Մեր ուշադրութեանը յանձնուած նմանօրինակ հատոր մըն է «Պատմութիւն Զարմանճայի Հայոց» գիրքը, հեղինակութեամբ Պ. Գ. Ս. Երեւանեանի, 700 էջերէ բաղկացած Պէյրութ տպուած 1956ին:

Զարմանճայը Գարեգին Եպիսկ. Սրբուանձտեանի որակումով «Զարչարանաց Աշխարհ» կը կոչուի: Պատմական Ծոփաց աշխարհի գաւառն է, վաթսուն գիւղերու մէջ հաստատուած քաղաքին հազարի հասնող բազմութիւնը իր գոյութիւնը պահած է մինչեւ 1915: Զարմանճայը կը գտնուի Խարբերդի նահանգին հիւսիս-արեւելեան կողմը եւ մաս կը կազմէ Տէրսիմ գաւառին: Անունին մասին կան զանազան կարծիքներ:

Հայկական հարստահարութեան, 1895ի կոտորածին, 1915 տեղահանութեան եւ կոտորածին 43 էջեր միայն յատկացուած են եօթը հարիւր էջնոց հատորի մը մէջ: Ներածականին, քանի մը խօսքին եւ պատմութեան համար գրուած տողերուն կը յաջորդեն, իր գլուխներու մէջ, հետեւեալ նիւթերը.— Բնակած դիրք եւ սահմաններ, Զարմանճայի Հայոց անցեալը, Տէրսիմի եւ Զարմանճայի ժամանակակից պատմութիւնը, վարչական բաժանումներ, Զարմանճայի տնտեսական վիճակը, կրօնա-կրթական կեանքը, Պէկերը եւ հայկական հարստահարութիւնները, Բնակիչներու տիպարը, նկարագիրը եւ տարազը եւ Յիշատակարանը (վերապրողներ եւ միութեան կազմակերպութիւններ):

Հեղինակը իր տրամադրութեան տակ ունեցած է տպագրական շատ նիւթ, բայց նախընտրած է համադրական ձեւով տալ ամէն մէկ գլուխով ինչ որ կարեւոր է: Ինչպէս ուրիշներն ըրած են, զրուցած է անուններ եւ աւանդութիւններ խմբելէ աւելի ծաւալուն գործ մը տալու համար: Ակիզբէն մինչեւ վերջը հատորը խմբագրողին հետքերը կը տեսնուին, ինչ որ պիտի արժանիք մը չէ: Եւ այդ կերպով շատ բան կորսուած փրկուած է, երբ մանաւանդ առաջին անդամն է որ իր ծննդավայրին մասին կը խօսի, յանձն առնելով նիւթական եւ բարոյական ամէն զոհողութիւն:

Այս է ահաւասիկ հատորին նկարագիրը:

Հայր Ներսէս Արեգայ Բախտիկեան անձնական նամակով մը կը բացատրէ իր ձեռնարկած գործին կապուած դժուարութիւնները: «Մեծ թիւով յուշագրութիւններ ստացեր եմ, կը գրէ, որոնց կարգին հատ մըն ալ Ակնայ մասին: Այս յուշագրութիւնները երկու դժուարութիւններու առջեւ կը դնեն զիս: Առաջինը այն է որ գրողները առհասարակ կիսագրագէտներ են, ուրեմն ամբողջութեամբ վերամշակման կը կարօտին: Երկրորդը նիւթական հարցն է զանոնք տպագրելու պարագային: Դժուարութիւններուն առաջինը յաղթահարելի է, ինչ որ զիս անել կացութեան առջեւ կը դնէ այդ երկրորդ պարագան է մանաւանդ երբ նկատի առնենք որ յուշագրերուն հեղինակներէն ոմանք արդէն մահացեր են: Ամէն գնով պիտի ջանամ դժուարութիւնները յաղթահարել»:

Կը յուսամ որ Հայր Ներսէս Արեգայ Բախտիկեան Եղեռնապատումը տալու պարագային, նոյն կարեւորութեամբ պիտի տայ նաեւ մեր Մշակոյթի պատմութեան բոլոր զանձերը եւ հերոսական դրուագները, ստացուած նիւթերը համադրական ձեւով ուսումնասիրելով եւ հատորներու մէջ ամփոփելով: Եւ տակաւին պիտի ըլլայ դրական եւ անկորնչելի գործ մը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐԸ» ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դաշնակց. «Օրուան» փառաւոր տօնակատարութենէն ետք, Նոյեմբեր 7ին տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրուան տօնակատարութիւնը՝ Ալպաշտանէչ եւ Հայրենակարօտ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Օրուան խօսնակը, ընկեր Վ. Սարգիսեան քանի մը խօսքով բացուած յայտարարեց հանդէսը, բեմ հրաւիրելով Նոր Սերընդականները, որոնք երգեցին «Մշակ բանուոր»ը, որմէ ետք օրուան խօսնակը կարդաց ուղերձ մը՝ տեղւոյս մասնաճիւղին կողմէ: Յաջորդաբար արտասանեցին Օրիորդներ՝ Գ. Փափազեան, Վ. Հոթոյեան եւ Պ. Վ. Տէր Յակոբեան: Ընկ. Պէրպէրեան նուագեց: Վարանդեան կոմիտէի կողմէ ընկ. Հարէլեան կարդաց օրուան պատշաճ ուղերձ մը՝ Նոր սերունդին ուղղուած:

Յայտագրին առաջին մասին վերջաւորութեան բեմ եկան Փարիզէն մասնաւորապէս հրաւիրուած ծանօթ խմբավար Ափրիկեան եւ երգիչ Մ. Պօղոսեան, որոնք իրենց հմայիչ երգերով խանդավառութիւնը աւելցուցին:

Հանդէսի երկրորդ մասին խօսք տրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչ ընկեր Ալթունեանի, որ յատկապէս Փարիզէն եկած էր մօտէն հետեւելու համար տօնակատարութեան: Պատմականը ըրաւ Ն. Սերունդի, մասնաւորապէս յիշելով.—«Երբ պատերազմի արհաւիրքը անյայտացած էր՝ մեր երէց ընկերները անմիջապէս սկսան մտածել թէ ի՞նչ պէտք է ընել այս ափերուն վրայ հասակ նետող հայ երիտասարդութիւնը փրկելու համար եւ շնորհիւ իրենց ճիգերուն, կեանքի կոչուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, որուն մղիչ ուժը եղաւ մեր ողբացեալ ընկերը Շ. Մխաքեան: Այսօր արդէն 14 տարեկան է Նոր Սերունդը եւ իր շարքերուն մէջ կը հաշուէ հազարաւոր երիտասարդներ:

Ի՞նչ է իրենց նշանաբանը.— Վառ պահել հայրենիքի սրբազան հուրը, սորվիլ եւ սորվեցնել մեր փառաւոր պատմութիւնը: «Մենք նահանջել չենք գիտեր, հեռու մեզմէ վհատութիւնը: Մենք կը շարունակենք եւ պիտի շարունակենք մեր ճամբան անսայթաք, մինչեւ վերջնական յաղթանակ:»

Փարիզէն հրաւիրուած Օր. Հայկուհի Դանիէլեան իր յաջորդական երեք պարերով արժանացաւ ժողովուրդի գնահատանքին: Արտասանեցին Օրիորդներ Մ. Խրիմեան եւ Վ. Սահիմանեան՝ Սէնթ Էթիէնէն, դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Ղազարեան: Հանդէսի վերջաւորութեան Նոր Սերնդականներու կողմէ ներկայացուեցաւ «Տուարած բժիշկը» կուշտ ու կուռ խնդացնելով բոլորը: Տօնակատարութիւնը գնահատանքի արժանի էր: Ապրիք երիտասարդներ:

× Հանդէսի ընթացքին, ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Առաքելեանին, եղան ինքնաբուխ նուէրներ՝ Նոր Սերունդին, գումարը բարձրացաւ երեսուն երեք հազար հինգ հարիւր Ֆրանքի:

Կ. Յ.

ՀԱՅ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ՄԸ ՈՐ ԱՊԱԳԱՅ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ

●

Ժընեւի մէջ, Հոկտեմբերի ընթացքին տեղի ունեցաւ երաժշտական միջազգային փառատօն մը, որուն մասնակցեցան 264 արուեստագէտներ:

Դաշնակի 53 մրցակիցներէն 11 հոգի ընտրուեցան միայն, որոնց կարգին՝ պարսկահայ Տիկին Պ. Սաֆարեան տիրացաւ երկրորդ մրցանակին, մեծապէս գնահատուելով դատական կազմին կողմէ:

Այս առթիւ յիշենք որ տիկին Սարաֆեան 1958ին ստացաւ Ժընեւի երաժշտանոցին առաջին մրցանակը: Ապահովաբար փայլուն ապագայ մը վերապահուած է հայ արուեստագիտուհիին, որ բազմաթիւ առիթներով արուեստագէտ շրջանակներու գնահատանքին արժանացած է:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻՊԻՇԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Նոյեմբեր 9ին, Քաղաքին Մոնկունք եկեղեցիին մէջ, տեղի ունեցաւ Յարութիւն Իպիշեանի թաղման տխուր արարողութիւնը, ի ներկայութեան ազգային պաշտօնեաներուն եւ բազմահարիւր խուռներամ բարեկամներու, այս՝ կարմիր վարդերու առատութեան տակ գրեթէ անտեսանելի դագաղը փոխադրուեցաւ Միլանոյի Մոնումանթալէ գերեզմանատունը: Աւելի քան քաղաքին ծաղկեպսակներ կը հետեւէին մեռելակառքին, ինչպէս յաղթանակի բազմութիւն մը: Իտալահայ բոլոր կազմակերպութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, որոնցմէ երեքին վարչական մարմնին մաս կը կազմէր հանգուցեալը:

Ո՞վ էր Յարութիւն Իպիշեանը: Գործունեայ լակեաց, խոնարհամիտ եւ ողջախոհ Հայն էր ան, որ ապաւինած կեանքին իր տոկուն կամքին՝ չքաւորութենէն բարձրացեր էր նիւթական նախանձելի դիրքի մը, միշտ եւ ամէնուրեք իր սիրտն ու քսակը տրամադրելով ազգային ձեռնարկներու եւ կարօտութեանց: Շրջած էր Մայրագոյն, Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելքները, ինչպէս Ամերիկա եւ Եւրոպայի զանազան երկիրները, ամէն տեղ բարիքի մը հունտը ցանելով: Այսօր, երբ ալ չկայ ան, ամէն կողմէ կը հասնին հեռագիրները,— ժողովուրդի խոնարհ զաւակներ,— որոնք կ'ողբան իրենց բարերարը:

Տնօրէնն էր եւ վարիչը ճարտարարուեստական մեծ ձեռնարկներու, նաեւ հետաքրքրութիւններով լի սիրտ մը, որ սիրով կը յամենար արուեստի եւ գրականութեան կալուածին վրայ: Ներդաշնակ խառնուրդ՝ գաղափարական եւ գործնական մտքի, որուն դիտողութիւնները լուսաւոր եւ ընդունելի էին միշտ, յայտնաբերուած՝ կշռադատութեան եւ համեստութեան վարակիչ շունչով:

Այս քանի մը տողերը թող շնչող ձայն մը ըլլան անշունչ հողակոյտիդ վրայ, սիրելի Յարութիւն, ու եթէ արժանի են՝ մխիթարութեան չնչին խօսք մը՝ անմխիթար այրիիդ, եւ զեռատի աղջնակներուդ, որոնք կուլան քեզ, ինչպէս կ'ողբանք մենք, խոնարհ սրտիդ եւ յիշատակիդ առջեւ խոնարհող բարեկամներդ:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Երբ Անգլիացիին կատակ մը պատմենք, երեք անգամ կը խնդայ: Նախ քաղաքավար ըլլալու համար, երկրորդ՝ երբ բացատրենք, երրորդ՝ երբ հասկնայ:

Երբ Գերմանացիին պատմենք կատակ մը, կը խնդայ երկու անգամ: Նախ՝ քաղաքավար ըլլալու համար, երկրորդ՝ երբ բացատրենք, սակայն առանց ըմբռնելու կատակը:

Իսկ Ֆրանսացիին երբ պատմենք, մէկ անգամ կը խնդայ, որովհետեւ անմիջապէս կ'ըմբռնէ ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երբեմն, այդ սիրական մարմնին դեղեցիկ յորդառման յափշտակութենէն յանկարծ սթափելով, իր մարմնին ողորմելի, ծիւրած ինկածութենէն կը շանթահարուէր. ոտքերը կը բռնէր, թոյլ ու նիհար, եւ ոտքին պճեղը մատղուրկ, իր նախկին կլորութենէն մերկացած, ոսկորներու տխուր ցցուածքով մը:

Յետոյ ուսերը, հալած ու տձեւ, ճիտին ու գլխուն հետ իրենց շնորհալի կազմուածքին նախկին դաշն ու հոյակերտ կանոնաւորութիւնը բոլորովին կորսուած: Յետոյ լանջքը, թոյլ ու կախ բատինքներով, որոնց առոյգ հպարտ կառոյցքը իր հոլանի ճերմակութեանը վրայ շղարձակ, մեծադին մանեակներ բարձած՝ ամիրային կանանոցին փառքը կը ձեւացնէր առենօք:

Իր չքեղութեանց բոլոր այս փլատակները մատներով կը շօշափէր հիմակ, պահ մը մոռնալով զաւկին ներկայութիւնը, չտեսնելով անոր կենսայորդ, ալուոր, չքնաղ մարմինը, որ իրն էր նորէն եւ որ իր շարունակութիւնն էր կերպով մը: Մազերը, նախկին կուր գիսակներուն տխուր մնացորդները, թափթփած երկու քովէն, գլխիկոր, անկողնին վրայ ծնկաչոք, կիսամերկ, ողբալի ու ծիծաղելի էր այդ մօր կացութիւնը, իր զաւկին քովն ի վեր, որ, անդիտակից, կը քնանար մուշ մուշ:

Եւ յանկարծ կը սթափէր սրտաթունդ հառաչանքով մը. ու այդ բոլոր արխնոտ տխրութեամբ իրականութիւնները մէկ հարուածով մոռնալու եւ կարծես զանոնք փոխարինելու ալ համար, խենթի պէս զաւկին կը պլլուէր, պագնելով զայն ուր որ հանդիպէր, մինչ տղան ընդոստ արթննալով, աչքերու անձկալի թարթափմամբ մը.

— Մամա, ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ:

Կը պատահէր ալ որ մօրը այդ անդամաղնեական ղրադման միջոցին, տղան, արթննալով, չընդհատէր զանիկա, ու հետեւէր անոր շարժումներուն, դէմքին տխուր եւ ուրախ ծամածռութեանցը, աչքերը կիսախուփ, քնանալ կեղծելով. եւ յետոյ, յանկարծ, բարձրաղօչ քրքիջով մը բանալով աչքերը՝ սարսափահար ընելով մայրը իր խենթ զբաղմանը մէջ:

Ալ սկսաւ, այնուհետեւ, մայրական փառասիրութեանց փոքրողի զոհացումներու հետամուտ ըլլալ: Իր տղան ցուցադրել իր քովն ի վեր, արժեցնելու համար անոր աղուորութիւնը, անոր տարածած ճառագայթումին մէջ՝ խեղճ քայքայուած մորթակ՝ ինքն ալ լուսաւորուելու, փայլելու համար:

Իր սեւ թախիծի բոպէներէն յանկարծ սթափելով, խենթենալու վախէն խթանուած, տենդոտ շարժումներով իր սուղի հանդերձանքներովը կը ծածկուէր, թեւը կ'առնէր տղան ու դուրս կը նետուէր տունէն, ուր տարիներով պատնիշուեր էր իր կսկիծներուն եւ արցունքներուն հետ, զանոնք սատկացնելու, դառնացնելու մոլեգնութեամբ մը համակուած:

Բարոյական հակադրեցութեամբ մը, զաւկին չեչտուած եւ աչքառու գոյութենէն յեղաշրջուելով, ալ կը սկսէր քիչ քիչ սանձ մը դնել իր ցաւի ինքնամոռաց տագնապներուն, անոնց համար մասնաւոր վայրկեաններ յատկացնելով, անհնարին ըլլալով անոնցմէ բոլորովին բաժնուիլ, հոգիին անմիջական եւ անհրաժեշտ սնունդը նկատելով զանոնք:

Հ... գիւղի փողոցներէն անոր արդաքայլ անցքը տղուն թեւէն կախուած, շարժում մը առաջ կը բերէր տուներու պատուհանները, այնքան տարօրինակ կը թուէր տակաւին ղեղացիներուն համար, որոնք վերջիվերջոյ մենամոլ եւ մենակեաց խենթ մը սկսած էին նկատել ամիրային աղջիկը:

Եւ զանիկա կ'որակէին ժողովրդային արտայայտիչ բառով մը, որ շատ մը բացատրութիւններէ շատ աւելի պերճախօս կերպով կը պատկերացնէր այդ կինը.— աքճըրը:

— Քա աս հրաշք է, սենըրլըն նորէն կ'անցնի կոր նայեցէք:

Եւ պատուհանները հետաքրքիր գլուխներով կը ծածկուէին, որոնց ամէն մէկը իր տպաւորութիւնը կը յայտնէր.

— Աս խենթէն ալ սասնիկ զաւակ կ'ըլլա՞յ էղեր ... վայ մեղքիս ...

— Մեղք մախսըմին քի սասնիկ սընըրլըի մը ծառքը ինկեր է. քա ան ինչ Ֆիտանի պէս պօյ է, սանկ նայեցէք:

— Աճապա ինչ կը քաշէ կոր ծառքէն, վախ եավրում: վախ ...

Այսպէս, մայրը որքան անմպատ գնահատման մը կ'արժանանար, տղան այնքան գթալի համակրութեան մը առարկայ կ'ըլլար:

Իր վերջին յաղթական այցելութենէն ի վեր, Մերկերեան բնաւ չէր երեւցած ամիրային ապարանքը, ինքզինքը ծանրէն քաշելով, իր անձը աւելի բաղձալի ընծայելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ Հնդկաս–տան վերադարձուց այն տասը գինուոր–ները՝ որոնք առեւանգուած էին չինական ուժերու կողմէ սահմանային վերջին մի–ջադէպի ընթացքին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Հերթըր յայտարարեց թէ Դեկտեմբեր 12ին Փարիզ պիտի երթայ, մասնակցելու համար Ատլանտեան Ուխ–տի Արտաքին Նախարարներու ժողովին (Դեկտեմբեր 15) :

ՔՈՒՊԱՅԻ կառավարութիւնը մերժեց ամերիկեան երկու յուշագրեր, որոնք կը բողոքէին Հաւանայի այն մեղադրանք–ներուն դէմ՝ թէ Միացեալ Նահանգները կը քաջալերէին Պաթիսթայի կողմնա–կիցները : Իր պատասխանին մէջ, Հաւա–նայի կառավարութիւնը յոյս կը յայտնէ թէ «Միացեալ Նահանգները պիտի փո–խեն իրենց այժմու դիրքը՝ Քուպայի կա–ռավարութեան եւ ժողովուրդին հան–դէպ» :

ԻՐԱՔԻ վարչապետ Քասըմ, իրեն դէմ եղած մահափորձէն ետք առաջին անգամ տեսնուելով ժողովուրդին, հեռատեսիլ–ճառով մը յայտարարեց թէ «իր վէրքերը անցած են եւ ինք առողջացած է» : Այ–նուհետեւ սկսաւ յարձակում գործել աշ–խարհականներու դէմ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հոգեհանգստ–եան պաշտօն եւ հանդիսաւոր պատարագ կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկր–տիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Պատ–ուոյ Դաշտը ինկած իրենց ընկերներուն :

Արարողութեան ներկայ կ'ըլլայ Նախ–կին Ռազմիկներու նախարարին ներկայա–ցուցիչը՝ ծերակուտական Օպէ :

Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ան–դամները, որպէսզի իրենց ներկայու–թեամբ, անգամ մը եւս արտայայտեն հաւատարմութեան իրենց զգացումները հանդէպ զոհերու յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութեան դիւանը շնորհակալու–թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

— Պ. Արամ Տարոնեան հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Կիւլիւք Փափազեանի մահուան առթիւ :

Ռոնի Սու Պուայի Մշակութային Միու–թիւնը հինգ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Արտաշէս Պի–պէրեանի մահուան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Նազարէթեան հազար ֆրանք իրենց քրոջ որդւոյն պր. Գրիգոր Նազարէթեանի մահուան Բ. տա–րեդարձին առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գասպարեան 1500 ֆրանք ողբացեալ Տիկին Նոյեմի Հան–նիկեանի մահուան առթիւ :

Պ. Հրանդ Պալեան հազար ֆրանք Պ. Արման Եալընըզեանի ամուսնութեան առ–թիւ :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ կատարուած են հե–տեւեալ պաշտօնները 30 Հոկտ. 1958էն 31 Հոկտեմբեր 1959. — Մկրտութիւն 180 հատ, ամուսնութիւն 190, (քանը օտար տղայ, 28ը օտար աղջիկ են) : Մահ 195, հոգեհանգիստ 450 :

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պորտոյէն Այրի Տիկին Զարթիկ Քէնտիրեանի եւ զաւակներուն, որոնք իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան տարելիցի առթիւ Կա–պոյտ Խաչին հազար ֆր. նուիրած են :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Զո–րեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Քասէի սը–րահը : Կը խօսի հիւրաբար մեր մէջ գտ–նուող Պ. ԱԼ. ՍԱՐՈՒԽԱՆ : Նիւթ՝ «Զը–րոյց ծաղրանկարչութեան մասին» : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ծնողաց Միութեան կազմակերպած տօնածառ – հանդէսը՝ Դեկտեմբեր 20, Կիրակի օր ժամը 15էն 22 :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն, Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբին եւ իր բո–լոր ընկերներուն, նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ, խորին ցաւակցու–թիւնները կը յայտնէ մեր վեթերան, մեծ ընկերոջ՝ Գերասիմ Բալայեանի կսկծալի մահուան առթիւ : Եւ փոխան ծաղկեպը–սակի հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Մը–շակոյթի Տան Բալայեան Թանգարան–սրահին շինութեան : (Տես Ա. էջ) :

×

Բժ. Ս. Մելիք – Բարսաղեան փո–խան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 1500 ֆր. Մշակոյթի Տան Գերասիմ Բալայեան սը–րահին (տես Ա. էջ) (ստանալ «Յառա–ջ»էն) եւ 1500 ֆր. «Յառաջ»ի բարգա–ւաճման :

×

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո–միտէն եւ ընկերները կ'ողբան կորուստը վեթերան եւ սիրելի ընկերոջ Գերասիմ Բալայեանի, եւ կը խոնարհին անոր յի–շատակին առջեւ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիս–տափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժո–ղովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30–ին, Ահարոնեան ակումբը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէք–փօսթալներ, իրենց հաշիւներով, դիւրա–ցնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները : Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներունթերթե–րը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմու–մին :

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բա–ժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամսագլխուն լոյս կը տեսնէ Յուլիս – Օգոստոս թիւը (111 – 112), միշտ ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ.—

Լեարդը առողջութեան մէջ (Հայ – Բոյժ). — Մնունդը կ'ազդէ տեսողութեան վրայ (Տոքթ. Հ. Կուտիս). — Թութք — մայասըլ (Փրոֆ. Սարուխանեան). — Մնդական թունաւորումներ (Տոքթ. Գա–լուստեան). — Ի՞նչ գիտէք գարեջուրի մասին (Տոքթ. Աշճեան). — Պալար ա–կանջի եւ քիթի մէջ (Տոքթ. Սինսինաթի). — Ամ՞նչ պիտի ծնի՝ թէ աղջիկ (Քաղ–հան). — Մասիս լեռը (Գույմասեան). — Ջրահարութիւն (Տոքթ. Ազատանի). — Խլիրդը հրեայ կիներու մօտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Արուեստական սերնդա–գործութիւն (Տոքթ. Պանծալի). — Դաշ–տանս կորեցաւ (Փրոֆ. Ա. Պինէ). — Ոսկեայ տասնաբանեայ (Տոքթ. Հիւմ–պէր). — Վարունգ (Շ. Նարդունի). — Արուեստական չնչառութիւն (Խաչունի). — Խնամեցէք ձեր մազերը. — Խնդալը դարման. — Հաւի եւ հաւկիթի մասին :

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵ–ՐԸ. — Տարեկան բաժնեգինը 1500 ֆրանք, արտասահման՝ 2000 ֆրանք, (երկու տա–րեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 ֆրանք) :

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (դան–ձումները դիւրացնելու համար՝ ուշա–դրութիւն ուղղագրութեան). —

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ			
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ			
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	»	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	»	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	»	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի Ազգ. վարժա–րանի դասաւանդութիւնները սկսած են : Որպէս քաջալերութիւն հայեցի դաստիա–րակութեան, այս տարի դասաւանդու–թիւնները բոլորովին ձրի են :

Ծնողքներուն կը մնայ իրենց իսկ օգ–տին համար շուտով արձանագրել իրենց զաւակները :

Դասաւանդութիւնները ըստ սովորա–կանի տեղի կ'ունենան ամէն օր, երեկո–ները : Հինգշաբթի՝ կէսօրէ ետք ժամը երեքէն սկսեալ, իսկ Շաբաթ օրերը երե–կոյեան ժամը վեցէն ետք :

Կը խնդրենք ծնողքներէն օգտուիլ ա–ռիթէն :

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած փարիզահայ Տիկ–նանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմ–նին կողմէ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

GRAND HOTEL

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

WAG. 38-54

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200 Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 18 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8649 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4450

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԵՐԹԸՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ԱԶԱՏ ԱՇԽԱՐՀՆ ՈՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՇԽԱՐՀԸ ՊԷՏՔ Է ԳՈՐԾԱԿՑԻՆ՝ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ԽՈՒՍԱՓԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ»

Միացեալ Նահանգներու արտաքին առեւտուրի Ազգ. Խորհուրդին առջեւ խօսք առնելով, Արտաքին Նախարար Հերթեր կարգ մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, մասնաւորապէս շեշտելով թէ երկու աշխարհները պէտք է գործակցին՝ ջրածին պատերազմի, զանգուածային սպանութեան առաջքն առնելու համար: Նախարարը աւելցուց թէ Ամերիկա խաղաղ գոյակցութեան համաձայն է եւ պատրաստ է Խրուշչեւի միանալու՝ խաղաղութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար:

Նախ պէտք է ճշդել լաւագոյն միջոցները՝ որոնց շնորհիւ կարելի է լուծել հրատապ, մեծ հարցերը, որոնք դրուած են աշխարհի առջեւ:

Խրուշչեւի Ամերիկա այցելութիւնը նոր թափ մը տուաւ միջազգային յարաբերութեանց: Արեւելք - Արեւմուտք յաջորդական հանդիպումները հաւանաբար յարաբերութեանց աւելի նպաստաւոր ձեւ մը ստեղծեն իրարու հակադիր երկու աշխարհներու միջեւ. «Խրուշչեւ, ինքն իսկ ըսաւ թէ հասարակաց լեզու մը գտնել անհրաժեշտ է»: Հերթեր կը մտածէ թէ «հիմնական կարգ մը հարցերու մէջ հասարակաց լեզու մը կրնանք գտնել, որովհետեւ հասարակաց շահեր ունինք»:

Յառաջիկայ ամիսներու եւ տարիներու ընթացքին ըլլալիք բանակցութիւններու նպատակն է ջրածին պատերազմի մը առաջքն առնել. յաջողութիւնը անշուշտ այնքան ալ դիւրին չէ, ըսաւ Հերթեր, բայց աւելցուց թէ «անհրաժեշտ է քաջութիւն եւ պաղարիւնութիւն ունենալ երկար ժամանակի համար՝ հակառակորդ աշխարհներու միջեւ յարաբերութեանց նոր սիստեմ մը կարենալ ստեղծելու համար»:

Ամերիկայի Արտաքին Նախարարը մանրամասնութիւններ չտուաւ եւ գոհացաւ ճշդելով թէ «հիմնական կարգ մը կէտեր կան որոնց շուրջ երկու աշխարհները կրնան համաձայնիլ»:

Նկատելով որ առեւտրական կազմակերպութեան մը առջեւ կը խօսէր, պարզ է թէ Հերթերի յայտարարութեան մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ առեւտուրը: Վերջին շրջանին բաւական խօսուեցաւ օտար երկիրներու եղած ամերիկեան տնտեսական օժանդակութեան մասին: Արդ, Հերթեր իր կարգին կը շեշտէ թէ այլեւս պէտք է վերաքննել թերաճ երկիրներու եղած օգնութեան եղանակները, մանաւանդ՝ նպաստընկալ երկիրներուն պէտք է պարտադրել որ «ամերիկեան ապրանքներ գնեն»:

Ամէն պարագայի մէջ, ցարդ նպաստները կը տրուէին Միջազգային Գործակցութեան Վարչութեան կողմէ, բայց այսուհետեւ այդ գործը պիտի փոխանցուի Տնտեսական Բարգաւաճման Հիմնադրամին: Սակայն Հիմնադրամը իր նախորդին քաղաքականութեան համաձայն չէ եւ կը յայտարարէ թէ այսուհետեւ միայն վարկ կրնայ բանալ:

Վերջապէս, Հերթեր յիշեց նաեւ թէ ամերիկեան օժանդակութեանց կարեւորագոյն մասը ցարդ կը յատկացուէր զինուորական նպատակներու. այսուհետեւ այդ նպաստները պիտի նուազին՝ միջազգային առեւտուրին ուժ տալու համար:

Նկատելով որ խաղաղութիւնը վտանգուած էր, շարունակեց Հերթեր, Նախագահ Այզընհաուըր որոշեց դէպքերու ընթացքը փոխել՝ դէպի խաղաղութիւն երթալու համար: Առաջին առիթով հրաւիրեց Խրուշչեւը. մնացեալը ծանօթ է արդէն:

Առաջին արդիւնքները այնքան ալ մեծ չեն: Ծրագրուած Մեծերու Հանդիպումները կը ձգտին յարաբերութեանց նոր սիստեմ մը ստեղծել: Հակառակ գաղափարական հակառակութեան՝ Խրուշչեւ համաձայն է այս ծրագրին: Շատեր թերահաւատ են անշուշտ, երբ կը մտածեն թէ տարիներ շարունակ Մոսկուա ստած է: Այսուհանդերձ, յոյսի նշոյլներ կան:

Հերթեր կը մտածէ թէ Կրեմլինի ղեկավարները վերջապէս անդրադարձած են թէ նոր պատերազմը մահացու է բոլորին համար:

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՆԵՀՐՈՒ - ՉՈՒ ԱՆ ԼԷ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԲ ՉԻՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ՔԱՇՈՒԻՆ

Հնդկաստանի Խորհրդարանին ձմեռնային շրջանի բացումը կատարելով, Վարչապետ Նեհրու յայտարարեց թէ Համայնավար Չինաստանի վերջին առաջարկները ոչ մէկ ձեւով ընդունելի են Հնդկաստանի համար: Ինչպէս ծանօթ է, Փեքին առաջարկած էր Նեհրու - Չու Ան Լէ տեսակցութիւն մը՝ երկու երկիրներու միջեւ ծագած տարակարծութիւնը լուծելու համար:

Նեհրու աւելցուց թէ պատրաստ է Չու Ան Լէի հետ տեսնուելու, պայմանաւ որ նախապէս կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուին:

Արդարեւ, կառավարական բանբեր մը յայտարարած էր, թէ որեւէ հանդիպումի համար դրուած պայմանը այն է, որ համայնավար ուժերը պարպեն սահմանագլուխի հնդկական հողամասերը: Միւս կողմէ կ'աւելցնեն թէ սահմանագլուխներու վրայ չէզոք գօտի մը ստեղծելու չինական առաջարկը յաջողութեան շատ քիչ յոյսեր ունի:

Խորհրդարանը որոշեց այսօր իսկ սկսիլ վիճաբանութիւն մը՝ Չինաստանի արտաքին քաղաքականութեան շուրջ: Փեքինի եւ Նոր Տելհիի կառավարութեանց փոխանակած յուշագիրներու եւ նամակներու սպիտակ գիրք մը հրատարակուեցաւ այս առիթով: Շուտով պիտի հրատարակուին նաեւ Հնդկաստանի պատասխանները՝ Փեքինի կառավարութեան:

Անկախ այս բոլորէն, Խորհրդարանը վիճեցաւ նաեւ Հնդկաստանի համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հանելու ծրագրին շուրջ: Խորհրդարանի Նախագահը այս մասին յայտարարեց թէ այդ ծրագիրը մերժուեցաւ ժողովին մեծամասնութեան կողմէ:

Հնդկաստանի համայնավար կուսակցութիւնը ապօրինի հռչակելու առաջարկը ներկայացուած էր՝ չինական յարձակման վտանգին պատճառով:

ԿՈՆԿՈՒՌԻ գրական մրցանակը տրուեցաւ երկուքի դէմ եօթը ձայնով Անտրէ Շվարց - Պարի «Արդարներու վերջինը» վէպին համար: Վիպագիրը, լեհ հրեայ, ծնած է 1928ին եւ դէպի գրականութեան եկած՝ երբ կարդացած է «Ոճիր եւ Պատիժ»: Իր գիրքին համար ալ բանագողութեան մասին խօսուեցաւ, բայց ինչպէս կ'երեւի ամբաստանութիւնը անհիմն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախկին Նախագահ Ռընէ Քոթի Բարոյական եւ Քաղաքական գիտութեանց ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ:

Օրը Օրին

ԽՆԴԱ՛, ԱՅԼԱՊԷՍ...

— Երբ մեխակը թաղարէն հանես ու տանիս տնկես վարդերու ածուին մէջ, վա՞րդ կ'ըլլայ...

— Ո՛չ, մեխակ է, մեխակ ալ կը մնայ..

— Երբ թագաւորին ձին քեզի աչք ընէ, դո՞ւն ալ թագաւոր կ'ըլլաս...

— Ո՛չ, առաջ ինչ էի, այնպէս ալ կը մնամ...

— Երբ կատուն հիւանդանոցի մը մէջ ծնի, «ես բժիշկ եմ» կրնա՞յ ըսել...

— Ի հարկէ, ո՛չ...

— Երբ ճնճղուկը վանդակի մը մէջ դնես, դեղձանի՞կ կ'ըլլայ...

— Ո՛չ...

— Երբ Չեխը Չինին հետ կարգուի, Չի՞ն կ'ըլլայ...

— Ո՛չ...

— Երբ Ֆրանսացի հարեւանիդ հետ ֆրանսերէն խօսիս, դո՛ւն ալ Ֆրանսացի կ'ըլլաս...

— Ո՛չ...

— Երբ ծնած ես Պոլսոյ Եննի Գափու կամ Սալմաթոմրուք թաղը կամ Հայաստանի Քերթենքելէ գիւղը, Լոնտոն, Փարիզ, Պերլին անցնելէ ետք՝ Անգլիացի, Ֆրանսացի կամ Գերմանացի՞ կ'ըլլաս:

— Ո՛չ...

— Երբ համալսարանի մը մէջ դռնապան ես կամ տնտես - աղբար, կրնա՞ս ելլել ըսել թէ փրոֆեսէօր ես...

— Փախցուցած պէտք է ըլլաս որ այդ տեսակ բան մը ըսես...

— Լա՛ւ, շատ լաւ, եթէ այս բոլոր հարցումներուս պատասխանը «ոչ» է, ինչպէս կ'ըլլայ որ կարգ մը թեթեւսօլիկ արարածներ, առտուն Հայ են, մէյ մըն ալ կը նայիս, արեւը մարը չմտած, Անգլիացի կամ Ֆրանսացի կամ Ամերիկացի եղեր են...

— Որովհետեւ, խելքի պակասութենէ կը տառապին...

— Ուշադրութիւն ըրա՞ծ ես որ այդ խելքէ պակասները քիչով, պզտիկով ալ չեն գոհանար... Ընդհակառակն, միշտ մեծ ազգերու ետեւէն ինկած են... Օ - րինակ, բնաւ չես հանդիպիր Հայու մը, որ քառասուն տարի Պելուճիստան կամ Աֆղանիստան ապրի ու քառասուներմէկերորդ տարին ելլէ «ես Պելուճ եմ, ես Աֆղան եմ» ըսէ... Չէ՛, ատանկ բան չ'ը - ներ... Հապա ի՞նչ կ'ընէ — տարի մը Լոնտոն մնա՞ց, ա՛լ խերը տես, Անգլիացի եղած է... Աս յիմար արարածը շատ կը նմանի սա միւս յիմար արարածին որ Փարիզի Րիւ տը լա Սորպոնէն կ'անցնի քանի մը անգամ ու Ամերիկա գալուն «ես համալսարանական մտաւորական եմ» կ'ըսէ... Եղբա՛յր, աս թեթեւսօլիկու - թեան վերջը, ո՞ւր պիտի երթայ, ըսէ նայինք...

—Կը ցաւիմ ըսելու որ այս թեթեւսօ - լիկութիւնը պիտի 'շարունակուի այնքան ատեն, որքան պիտի շարունակուի մեր ստանդական վիճակը... Հաւանական է որ, օր մը, խլիրդի պատուաստը գտնեն, բայց այս ազգային ախտին պատուաստը պիտի չգտնուի... Զարմանաս եթէ ըսեմ որ օտարամոլութիւնն ալ միքրոպ մըն է, ինչպէս օտարատեցութիւնը...

— Բան մը պիտի չըննե՞նք... Ըսել կ'ու - զեմ, այս զէվզէկները իրենց տեղը պի - տի չնստեցնե՞նք, իրենց աղուոր դաս մը պիտի չտա՞նք...

— Չես կրնար, չենք կրնար... Մար - դոց լեզուին կղպանք կրնա՞ս անցընել, ի հարկէ չես կրնար...

— Ըսել է որ երբ գեղացի Մկօն. Կա - կօն, Սմկօն, ելլեն ինծի, քեզի Անգլիա - ցիութիւն, Ամերիկացիութիւն ծախեն, մենք ալ անուշ, անուշ պիտի խնդա՞նք ի - րենց երեսին...

— Այո՛, երբեմն, խնդուքը աւելի գործ կը տեսնէ, քան յանդիմանութիւնը... Երբ աքլորը ելլէ — բանաստեղծի մը ը - սածին պէս — ըսէ թէ արեւը իր «կու - կուլիկու»ն լսելու համար է որ հորիզո - նին ետեւէն դուրս կուգայ ամէն առտու, ի՞նչ կ'ընես — կը խնդաս... Անանկ ալ երբ հանդիպիս մէկու մը որ Սամաթիա ծներ, մեծցեր է եւ ֆրանսացիութիւն կը ծախէ, խնդա՛... Որովհետեւ այդ մարդը կը նմանի այն Թրքահայուն որ օդանա - ւով Կովկասի վրայէն կ'անցնի ու Պոլիս վերադարձին, ռուսահայերէն կը բարբա - ռի եւ հովեր կ'առնէ... խնդա՛, այլա - պէս, պիտի լաս...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ, Խ. Միութեան փոխ վարչապետը, որ ճամբայ ելաւ դէպի Մեքսիկա, խորհրդաւոր այցելութիւն մը ըրաւ Քանատա, ուր պիտի մնար 18 ժամ միայն՝ դէպի Մեքսիկա ճամբան շարունակելու համար: Այս մասին կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ՝ քանատական թէ խորհրդային շրջանակներու մէջ:

ԻՐԱՔԻ վարչապետ Զօր. Քասըմ յայտարարութիւն մը ըրաւ «Յուլիս 14» իրաքեան պարբերաթերթին: Քասըմ շեշտեց թէ երբեք թոյլ պիտի չտայ որ խնդրոյ առարկայ ըլլան ժողովրդավարական կազմակերպութիւնները որ յեղափոխութեան գլխաւոր յաղթանակներն են:

ԹԵՀՐԱՆ հաւաքուած են նախկին Պաղտատի Ուխտին (ներկայիս Սենթօ) երեք երկիրներու վարչապետները (Թուրքիա - Փաքիստան - Իրան) խորհրդակցական ժողով մը ունենալու համար Նախագահ Այզընհաուըրի ժամանումէն առաջ:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԻՍՐԱՆ հրաժարեցաւ «Արեւելեան եկեղեցւոյ ժողովի» ընդհանուր քարտուղարութենէն: Այս լուրը բաւական յուզում պատճառած է մանաւանդ Ֆրանսայի կրօնական եւ թէ աշխարհական շրջանակներու մէջ: Պաշտօնական բացատրութիւնն այն է որ Երիցագոյնը չափազանց զբաղած ըլլալով ստիպուած էր իր պաշտօններէն մէկէն հրաժարիլ: Արեւելեան եկեղեցւոյ քարտուղար նշանակուեցաւ Կարդինալ Ըմլեթօ Չիքոնեանի:

Պապը որոշեց Ծիրանաւորներու ժողով մը գումարել Դեկտեմբեր 14ին որուն ընթացքին ութ նոր կարդինալներ պիտի նշանակէ ասոնց կարգին՝ երեք Իտալացի, երկու Ամերիկացի, մէկ Գերմանացի, մէկ Սկովտիացի, մէկ Սպանացի:

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը 0ի դէմ 66 ձայնով եւ 18 ձեռնպահութեամբ քուէարկեց Իրլանտայի առաջարկած բանաձեւը.— Հիւլէական ակումբի անդամներու թիւը սահմանափակել: Այսինքն՝ թոյլ չտալ որ նոր անդամներ աւելնան «ակումբ»ին մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ յօդուածի մը մէջ կը գրէ թէ Անգլիա Գերմանիոյ համար կարեւոր եւ անհրաժեշտ գործակից մըն է

ԾՈՎԵՐՈՒ օրէնքի հարցին շուրջ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար Լոնտոն հաւաքուեցան եւրոպական տասը երկիրներու եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Սեդրակ Տավուտեան	25.000
Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէ	5.000
Նախորդ գումար	387.500
Ընդհ. գումար	417.500

Ի ՍԷ՞Ր ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՏԱՌԻՆ

Մեր այբուբենն ստեղծող աստուածընտիր Ս. Մեսրոպէն մինչեւ այսօր, տպագրութեան մանուկէտ Հայ մը եղած չէ՝ որ փափաքած չըլլայ կատարելագործել Մեծապանծին տեսաւոր արտայայտութիւնը՝ տառն հայկական :

Տպագրական տառերը կատարեալ են, երբ կերպարով անշփոթելի են մէկը միւսին հետ եւ դիւրաւ ընթեռնլի՝ առանձին կամ շարադրուած: Ասոր համար անհրաժեշտ եւ բաւարար պայման է որ տառն իր գծի զեղեցկութեամբ աչքին հրմայելէ աւելի, նուազագոյն ճիգը պարտադրէ տեսողութեան, երբ կարգը կուգայ ընթերցումին :

Գրոց գիւտէն ի վեր, աստիճանաբար եւ կարելի ներդաշնակ չըթայումով, Մեսրոպեան տառերը յաջորդական բարեփոխումով ստացած են իրենց արդի ձեւը: Բարեփոխուած են անցեալին՝ բարերախտաբար: Բարեփոխելի են այսօր : Եւ դեռ պիտի բարեփոխուին ապագային՝ շատ հաւանաբար :

Կասկածող կա՞յ թէ անցեալին, յետին մաքով կատարուած են մեր սկզբնական տառերուն բարեփոխ ձեռնարկները:

Ինչո՞ւ կասկածիլ այսօրուան միտումին վրայ :

Ո՞վ է ըսեր թէ մեր նախնիքը պիտի նզովէին նոր ձեռնարկ մը: Ընդհակառակն: Անոնք, վերէն ու վարէն, այժմու եւ գալիք սերունդները, երեսունըվեց անգամ պիտի օրհնեն ձեռնարկը՝ որ յաջողի աւելի եւս անշփոթելի եւ դիւրընթերց ձեւի բերել մեր տպագրական արդի ընթացիկ տառերը:

Ի ծնէ զօրաւոր, տարիքով եւ ընթերցումով ալ հետզհետէ նուազող աչքին լոյսը թանկագին է: Տառերու բարեփոխումը պահանջելու եւ պարտադրելու պատճառներ ունի աչքը, որոնք զգայազական հակառակ պատճառաբանութիւն չեն վերցներ :

Այդ տեսանկիւնէն, տպագրական տառերու կարելի եւ անհրաժեշտ բարեփոխումը՝ անհիմն վիճաբանութեան եւ ամուլ ընդդիմութեան, գրօսախօսութեան նիւթ չի կրնար ըլլալ: Վիճելի կրնան ըլլալ միայն բարեփոխութեանց հարազատ չափն ու ձեւը:

Անշփոթելի եւ դիւրընթերց նոր ձեւի մը բերել մեր տպագրական տառերէն ոմանք, բնաւ չէ անշուշտ անճանաչելի դարձնել մեր այբուբենն իր անցեալին բաղդատմամբ: Նախընտրաբար, նոր ձեւերը պէտք է առաւելագոյն չափով պահեն իրենց հարազատ ոգեկցութիւնը : Աւելի լաւ՝ եթէ յար եւ նման ըլլան հիներուն եւ պարզապէս ձեւի, չափի կամ տեղի նուազագոյն փոփոխումով մը՝ կարելի ըլլայ նպատակին հասնիլ :

Նուազագոյն փոփոխումով՝ գույէ առաւելագոյն արդիւնքն ստացուի, եթէ մեր անձնական տեսակէտը սահմանող նկատումներէն գործադրելին ալ գործածուի :

Առաջին.— Գլխագիր թէ փոքրագիր, բարեփոխումի կարօտ տպագիր տառերուն փոխանցել՝ մեր ընթացիկ ձեռագիր տառերուն կերպարը :

Այսպէս, Յ գլխագիրը բոլորովին անշփոթելի կ'ըլլայ Ցին հետ, եթէ վերի աչքին յօնքը մասամբ ջնջենք եւ մեծագիր նմանակն ընենք յ ձեռագիր տառին:

Նոյն ձեւով ուսումնասիրել Չ, Ձ, Ջ գլխագիր տառերուն, կարելի տարբերակները, ձ, չ, ջ ձեռագիր տառերուն յատկանշական մէկ մասը առնելով կամ ամբողջութիւնը մեծագրելով :

Փոքրագիր ա եւ տ տառերը բոլորովին անշփոթելի դարձնելու համար, տ տպագիր տառի վրայ աւելցնել ձեռագիր տառին մէջտեղէն վար երկարող գծիկը :

Տպագիրը ձեռագիր տառին կարելի նմանակն ընելով, Հայաստանեան տպագրութեանց գլխաւրաց նոր գ գիրը այժմ անշփոթելի է դ տառին հետ: Նոյնպէս յաջող բարեփոխում՝ ռ տառին աջ գծին չեշտուած կոր ներսառումը, որով ա՛լ չի շփոթուիր ո գիրին հետ :

Երկրորդ.— Հակառակ անոր որ երաժշտական եօթը հիմնական տարբեր ձայները նոյն «տառով» կը գրուին, անոնք երբեք իրարու հետ չեն շփոթուիր: Եւ այս՝ միայն ու պարզ այն պատճառով որ նոյն «տառը» կամ աւելի ճիշդ անոր գլուխը, տողին բաղդատմամբ տարբեր բարձրութեան վրայ գրուելով՝ տարբեր կը հնչէ :

Երաժշտական ձայնագրութեան մէջոցային սկզբունքին հետեւողութեամբ, կարելի է գ եւ դ, բ եւ ր եւ այլ իրարու նման զոյգ երկար տառերը՝ բոլորովին անշփոթելի դարձնել : Կրնայ ըլլալ որ շարադրուած տողին զեղեցկութիւնը մերժելի չափով եւ ձեւով չասուժէ եւ ընթերցողը ինքը գլխապտոյտ չունենայ, եթէ նման երկու տառերուն մէկուն գլուխը տողին վրայ, իսկ միւսը քչիկ մը վեր կամ վար հանդչի, հաւասար երկարութիւն վերապահելով ոտքերուն: Այսպէսով կարելի է խուսափիլ տառերու կերպարափոխումէն :

Երրորդ.— Առանց տառերուն արդի տեղաւորումը փոխելու — վերոյիշեալ ուին օրինակով — չեշտուած կոր գծի վերածել՝ երկաստամ կամ եռաստամ եւ իրարու նման զոյգ տառերուն գլուխներուն առաջին կամ վերջին ուղիղ գծիկը: Այսուհանդերձ, այդ լուծումէն դուրս կարելի է ձգել ա եւ տ տառերը որոնց անշփոթելիութեան լաւագոյն միջոցը կը թուի՝ երկրորդին միջնատամին դէպի վար երկարումը :

Մեր նկատած այդ երեք կարելիութեանց անջատ կամ խառն ու ներդաշնակ համադրութեամբ գործադրութիւնը կրնայ ըլլալ որ ակնկալուած բարեփոխութեանց լուծումին բանալիներէն մէկն ըլլայ :

Աւելի յստակ եւ հասկնալի պիտի ըլլանք ըսել հոս: Հազիւ թէ վերեւի մեր ցուցմունքները պատկերող տառերու նմոյշներուն փորագրութիւնը վերջանայ, տպագրական փորձը պիտի հաստատէ անոնց գրական կամ ոչ կողմերը :

Տպագրական եւ ձեռագիր տառերուն մէջեւ աւելի մեծ նմանութիւն ստեղծելով, դիւրացուցած պիտի ըլլանք նաեւ Հայերէնի ընթերցումը անոնց համար որ, կարգ մը տառերու երկու ձեւերուն զգալի տարբերութեան պատճառով ալ, ահուն կարդալով հանդերձ ձեռագիրը՝ դժուար կը կարդան տպագիրը կամ փոխադարձաբար :

Եթէ բարեփոխութիւնը կարելի ըլլայ միայն տառերու տեղափոխութեամբ՝ առանց որեւէ ձեւափոխումի, բացարձակապէս ոչ մէկ տեսաւոր անջատում նոր եւ հին տպագրութեանց միջեւ: Կենսական է որ նոր տառերով աչքը բացող Հայ մանուկին՝ նոր դժուարութիւն կամ պատրուակ մը չտանք անցեալի մեր հրատարակչական վաստակին ի տես աչքերը գոցելու: Տառերու բարեփոխումը՝ ուղղագրական դժբախտ «բարեփոխումը» պէտք չէ կրկնէ :

Ի յառաջագունէ՝ նման մտավախութեան մը պատճառ չկայ: Ուստի անհիմն եւ անտեղի են որոշ թերթերու հայաճեպով արտայայտած կարծիքն ու տեսակէտը: Եղելութիւնը ծանր չէ սակայն, հետեւանքը՝ երկրի վրայ կամ «երկնային Ատեան»ի մը առջեւ «Նայիրեան» երեք պատկերով կատակերգութիւն մը միայն, որ պատճառ դարձաւ պուտ՛մ ծիծաղ վայելելու :

Յառաջիկային մեր կատարելիք տպագրական փորձով պիտի տեսնենք թէ որքան նուազ շփոթելի եւ աւելի դիւրընթերց կրնայ ըլլալ մեր այբուբենը՝ Յ գլխագիր տառին մէկ աչքին յօնքը չինելով կամ գ փոքրագիր տառին գլխուն տեղը փոխելով, եւ այլ տարբերակներով :

Մինչ այդ եւ մինչեւ որ հայրենիքէն ներս կամ դուրս՝ մեր տպագրական արդի տառերուն բարեփոխումի ամէնէն հարազատ լուծումը գտնուի, տառի մը յօնքը չինած ատեն՝ իրարու աչք չհանենք եւ գլխու մը տեղը փոխելու համար իրարու գլուխ չկտրենք, ի սէ՛ր Մեսրոպեան տառերուն :

Կ. Մ. ԱԼԵՄՇԱՀ

''Ի՞ՆՉԻ Է ՆՇԱՆԱԿ''...

ԽՄԲ.— «Հայաստանի երգի եւ պարի անսամբլը» ղեկավարութեամբ Ալթունեանի, շրջապտոյտ մը կը կատարէ Միջին Արեւելքի մէջ, խանդավառութիւն ստեղծելով հայրենակարօտ սրտերու մէջ: Այս առթիւ Գահիրէի մեր պաշտօնակից՝ Յուսաբերէն կ'արտատպենք հետեւեալ յօդուածը :

Հայրենադարձ մեր բազմութիւնները յանկարծ գտնուեցան անհաւատալի իրողութեան մը առջեւ :

Աւելի քան երեսուն տարիներու յուսահատական սպասումէ ետք, մէկէն իրականութիւն դարձաւ Երգի եւ Պարի Անսամբլի այցելութիւնը :

Խանդավառութեան յորձանք մը ծայր տուաւ անշուշտ, եւ «կռունկ»ները ընդունուեցան գրկաբաց :

Խումբը այցելեց նաեւ ազգային վարժարաններ: Անհնար կ'ըլլայ գալել աշակերտներուն ինքնաբուխ արտայայտութիւնները: Կարգ մը արտասանութիւններէ ետք, — Թումանեանէն, Իսահակեանէն, Կապուտիկեանէն, — յուշատետրեր ու տետրակներ կ'երկարեն՝ ստորագրութիւններու եւ արձանագրութիւններու խնդրանքով : Յիշատակ մը կ'ուզեն ունենալ մայր հայրենիքէն :

Այսպէս ահա անոնք ներկայ էին հոգիով ու մարմնով : Կրնայիր սեղմել անոնցմէ մէկուն ձեռքը: Կրնայիր լսել անոնց ձայնը:

Պահ մը մտքերու փոխանակութիւններ կ'ունենամ անոնցմէ մէկուն հետ.

— Այսպէս, քոյր իմ, ձեր ներկայութիւնը մեզի համար չօշափելի կը դարձնէ հայրենիքի գոյութիւնը: Եկէք նորէն, եկէք յաճախ :

— Ի՞նչպէս թէ, ընկեր ջան. միթէ հայրենիքը գոյութիւն չունի՞, միրա՞ժ է նա առանց մեր այցելութեան: Պէտք չէ՛, որ էդպէս լինի: Դուք ձեր մէջ ամուր պահէք ձեր հաւատն ու յոյսը :

— Յոյսն ու հաւատը շատ է մեր մէջ : Բայց առանց այս կապին, ժամանակը կ'աղօտացնէ, — կը խունացնէ, ինչպէս պիտի ըսէիք դուք, — ու կրակէ խօսքերն իսկ կը դառնան սնամէջ: Այն ատեն, իսկապէս, մատաղ սերունդին համար հայրենիքը կը դառնայ միրաժ, կը դառնայ հեքեաթ ու առասպել, կամ պատմութեան դասագիրքէն փրցուած մութ ու անորոշ պատկեր : Դուք կը մոռնաք, թէ անոնք իրենց աչքերը բացած են հայրենիքէն հեռու: Ենթակայ են այլազան ազդեցութեանց:

— Մի՞թէ, ա՛յ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, պէտք չէ լինի այդպէս ...

— Բայց երբ կուգաք դուք այսպէս՝ Թումանեանի, Տէրեանի եւ Չարենցի բարբառով, երգ ու պարով, այն ատեն կը պատահի ինչ որ քիչ առաջ, վերը ...

— Ա՛խ իսկապէս. ես էլ չգիտեմ ինչպէս պատասխանեմ: Այդքան էլ հեշտ յուզուողը չեմ ես, բայց երբ տեսնում եմ հեռաւոր Գահիրէի մէջ բուռ մը եղբայրակից բեկորներ, որ անվերապահ մօտենում են ու անմիջապէս բաց են անում իրենց միտքն ու հոգին չարչարող հարցեր, խօսելով քո հետ Իսահակեանի ու Կապուտիկեանի շրթներով .

«... Այս լուսնի տակ ո՛ւր էլ գնաս ,
Թէ մօ՛րդ անգամ մտքից հանես ,
Քո մայր լեզուն չըմոռանա՛ս ...»:

Հնարաւոր կը լինի՞ այնուհետեւ զսպել յուզում կամ արցունք: Տեսնես ինչի՞ց է այդ: Ես տարբեր էի պատկերացնում դրսի հայութիւնը: Տեսնես ինչի՞ է նշանակ ...

— Ինչի՞ նշան ... Հնարաւո՞ր է բանաձեւել հոգիներու բաղձանքներն ու երազները ... ահա այն ատեն է որ պերճախօս լեզուն կը դառնայ նախնական կցկտուր գործիք մը ...

Ինչի՞ նշան է, որ երբ անսամբլը կը ներկայացնէ գեղջկական երգեր ու պարեր, հայրենակարօտ սրտերը կը խայտան ու անասելի կարօտ մը, ջերմութեան հոսանք մը կը գոյանայ սիրտէ սիրտ : Այլեւս երգ չէ, որ կը հասնի մեր ականջներուն: Լոկ ֆիզիքական շնորհալի շարժումներ չեն, որ կը պատկերանան մեր առջեւ: Այլ մեր լեռներուն հրաւէրը՝ աշխարհացրիւ իրենց զաւակներուն: Մօր մը օրօրը, որ իր անջնջելի դրոշմը պիտի դնէ զաւկի հոգիին խորը: Կա՞յ ուրիշ մեղեդի մը, որ աւելի գրաւիչ ու խօսուն ըլլայ մանկան համար, քան իր մօրը մեղմահունչ օրօրը :

Ի՞նչ բան չօշափելի պիտի դարձնէր մեր հարազատ ժողովուրդին ապրելու ոճը աւելի՛, քան մեր գեղջկական պարը: Պանդխտութեան այս ափերուն վրայ նետուած տարագիրներուն համար կա՞յ աւելի ազդու արտայայտութիւն, որ

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Բայց բոլոր այդ ջանքերը ապարդիւն մնացին, մարդը, գորովանքի եւ գովեստի կարօտ մարդը արթնցած էր իր հոգիին մէջ, ու երբ պտոյտէն ետքը իր ցուրտ սենեակին մէջ գտաւ ինքզինքը, զգաց խորապէս իր անփառունակ առանձնութիւնը, հիմակ իր աչքին անկարելի երեւցող դիրքի մը եւ հեռաւոր — օ՜, ինչքան հեռաւոր, այդ ժամուն, — սիրելիի մը գաղափարին հետ :

Յանկարծ երեւակայեց սովորականներու կեանքը, տաք եւ հանգստաւէտ սենեակ մը, վառարանին ճարճատող կրակը, վարդագոյն լուսամփոփին տակէն մաղուող մեղմ լոյսը, ընդարձակ սեղան մը ու կնոջ մը շրջագդեստին շրշիւնը, անոր տաք ու բուրումնաւէտ ներկայութիւնը. խարտեաշ եւ թուխ մազերու ոլորքներ երեւցան իր աչքին, ու ժպտող նայուածքներ, յիշեց ասդէն անդէն տեսնուած կիներ, իր միտքը վայրկեան մը սեւեռեցաւ անոնցմէ մէկուն յիշատակին վրայ ու շրթունքները անոր անունը մրմնջեցին : Ի՞նչպէս կ'ըլլար, որ յանկարծ այդ մոռցուած կնոջ պատկերը կուգար կը կանգնէր իր դիմաց, պչրոտ եւ ժպտուն. ինքզինքին հարցուց թէ երբեք սիրա՞ծ էր զայն, խորհա՞ծ էր անոր, ու յիշատակները դրոշմուեցան, կենդանութիւն առին :

Անգամ մը, իր հօրը տան մէջ, սեղանին վրայ տետրակ մը կը թղթատէին. ինքը դեռ տղայ մըն էր գրեթէ այն ատեն, ու այդ կնոջ ձեռքը իր մազերուն հանդիպած էր. երկար ատեն անիկա կինը եղած էր իր նորահաս պատանիի անորոշ ցանկութիւններով բորբոքած երեւակայութեան մէջ, յետոյ անիկա մեկնած էր թաղէն, ու ինքն ալ հետզհետէ մոռցած էր զայն, հիմա ի՞նչ առնչութիւն կար իր եւ անոր մէջ. ուզեց զայն վանել մտքէն, բայց անոր գաղջ մատներուն յիշատակը յամառեցաւ. կարծես այդ մատները սրտին դպան ու զայն արթնցուցին, ներքին ցաւագին ջերմութիւն մը կը զգար ու միեւնոյն ատեն բուռն կերպով վերստին արթնցած իր մէջ իր անչափահաս տղու անորոշ եւ տենդագին ցանկութիւնները. սակայն կամաց կամաց, այդ կնոջ պատկերը, նախ որոշ եւ հալածող իր նայուածքին եւ ժպիտին սեւեռումովը, հետզհետէ ստուերոտ եւ տմոյն՝ աւրուեցաւ, իր շաղանակագոյն մազերուն կարմրորակ ոսկին մարեցաւ ու անոր պչրոտ եւ յանկուցիչ ժպիտը մնաց միայն, ծածանեցաւ երկար ատեն իր մռայլ հոգիին մէջ եւ հոն մեղմօրէն օրօրելով իր բուռն պզպզումները, զանոնք փոխանցեց սիրոյ եւ անվերջ գորովանքի կարօտին :

Կէս գիշերին, դեռ իր պլպլացող մոմին առջեւ, Տաճատ իր սրտին բոլոր ջերմութիւնը կ'արտայայտէր երկար նամակի մը մէջ՝ ուղղուած իր սիրելի Աննային ու ինքն ալ կը զարմանար, որ ամէն անգամ երբ կ'ուզէր մօտեցնել անոր սիլուէթը, միւս խարտեաշ կինը կը ներկայանար իրեն :

Հետզհետէ յոգնած եւ ջլատուած գըլուխը ծանր զգաց. հազիւ նամակը վերջացուցած, անկողին մտաւ, բայց երկար ատեն իր վրդովուած մտքին մէջէն, կէս քուն վիճակի մէջ, խառն ի խուռն անցան իր կեանքէն դրուագներ, դարձեալ մոռցուած եւ անհետացած կնոջ պատկերներ, իր դիրքէն էջեր, բառեր ... յետոյ ամէնուն վրայ հեղնող եւ անողոք՝ Հրանդին ժպիտը, բերնին մէկ անկիւնը դէպի ի վեր ձգտուած, ու երկար ատեն տանջուեցաւ այսպէս, գորովանքի, զայրոյթի եւ ատելութեան զգացումներու մէջ տարուբերելով եւ իբրեւ մոռացութեան միակ միջոց կառչելով իր սիրուհիին անունին, թալիսմանի մը պէս, զայն կրկնելով մեքենաբար, — Աննիկ, սիրելիս, սիրելիս, սիրելիս ...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(35 Շար.)

կայը յատակ պահէ մեր ժողովուրդի դարերով ճարտարապետուած տպաւորութեան պատկերացումը …

Ինչի՞ նշան է, որ երբ անսամպը կը նուագէ ու կ'երգէ Զարենցի «Ես իմ անուշ…»ը, ժողովուրդի խանդավառութիւնը կը հասնի գագաթնակէտին, դարերով գօտուած ուժի մը պէս կը դղրդան ծափերը, աղաչելով, գրեթէ պարտադրելով որ կրկնուի երգը :

— Հա՛ խեղաբէս, էգ առաջին օրն էր ու որոշուած էր որեւէ կրկնութիւն չանել, որովհետեւ անկանոն ճամբորդութեան պատճառով յոգնած էինք բոլորս : Տեսնես ինչի՞ է նշանակ …

— Ու այդպէս՝ ամէն ներկայացումի : Արդեօք «Հայաստանի արեւահամ բառը» գերա՞ծ էր ժողովուրդը :

Բայց մեր ո՞ր երգը չէ հիւսուած « արեւահամ » բառերով :

Արդեօք «հին սազի լացակումած լա՞րն» էր յուզեր սրտերը : Բայց մեր ո՞ր երգը զերծ է լացակումած երանգներէ :

« Աղջիկների հեղաճկուն պա՞րը» — կ'ըսես : Բայց պարերը կատարուած ու վերջացած էին արդէն :

Ու տակաւին բոլորը, բոլորը գիտեն թէ մեր « Երկինքը մուգ է, Ջրերը ջինջ, լճը լուռ է» :

Ու ո՞ր տունը չունի «վէրքեր արիւնաքամ», «սրբեր արնավառ», ո՞ր Հայուն համար « եար» չէ եղած Հայաստանը :

Ու տակաւին ո՞ր համբակը չի գիտեր, թէ «Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ» : Ո՞րն է այն որբուկ Հայը, որուն համար աշխարհի մէջ կայ Արարատէն աւելի «ճերմակ գագաթ» մը :

Բայց ո՞վ գիտէ, գուցէ անոր համար որ, ըստ Ջօհրապի, «երգը այն միակ բանն է, որ մարդերը կը մօտեցնէ ու կը միացնէ իրարու, ազօթքին պէս ու արցունքին պէս, որոնք երգեր են անշուշտ, երգերուն գերագոյնները » :

— Բա ինչի՞ է նշանակ …

— Արդեօք անո՞ր համար, որ երազները կը նոյնանային այդ պահուն ու յանկարծ հոգիները գերագոյն հաղորդութեան պահ մը կ'ունենային : Այլեւս խաւեր չկան, հոսանքներ չկան, դաւանանքներ չկան, չկան կարմիր ու ճերմակ Զարենցներ, կայ միայն ժողովուրդը, մէկ ժողովուրդ՝ զաւակները Սահակին ու Մեսրոպին, Խորենացիին, Շնորհալիին, Նարեկացիին, Վարուժանին, Զօհրապին, Եարճանեանին, Կոմիտասին, Արովեանին ու ամէնուն… կայ միայն «դարերից պոկուած անհուն պոետ» Զարենցը : Ու բոլորը կը թնդացնեն ու մտովի կ'երգեն.

« Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում »…

— Հա, էդպէս է. կարո՞ղ է այդ բան լինել :

— Ունեցե՞ր է երբեւիցէ այս ժողովուրդը ուրիշ ձգտում, քան յաւիտենական Հայաստանն ու Արարատը :

ՊԵՐՃ Թ. ՄՈՄՃԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՆ ՈՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Շաբաթ իրիկուն, 7 Նոյեմբեր, Ալհամպրայի ընդարձակ սրահը լեցուն էր Մարսիլահայ բազմութեամբ, որ եկած էր իր սէրն ու յարգանքը յայտնելու այն կուսակցութեան՝ որ ունի 69 տարուան կեանք մը՝ լի նուիրումով եւ զոհաբերութեամբ : Իբրեւ նուիրեալ զաւակը Հայ ժողովուրդին, կազմեց անձնուրացներու պատկառելի բանակ մը որ յանձն առաւ գերմարդկային զոհաբերութիւններ՝ հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ բարօրութեան համար : — Մխիթարական երեւոյթ էր տեսնել ի մասնաւորի՝ երիտասարդութեան հոծ բազմութիւնը. յոյս թէ կ'առնէ հոն՝ ուր կայ աշխատանքի եւ զոհողութեան պատրաստակամ թարմ ու կենսալի ուժ :

Դաշնակցութեան հիմնադիր երրորդութիւնը կը պարզարէր բեմը. գաղափարի երեք բոսոր առաքեալներ, պաշարով ու բազում տառապանքով օժտուած, որոնցմէ մէկը միայն երջանկութիւնն ունեցաւ տեսնելու ազատութեան արշալոյսը : Բայց անոնց ոգին, միշտ կենդանի, կը շարունակէ դեռ ժպտիլ ու ջերմացնել գաղթաշխարհի հայութեան սիրտը … : Քրիստափորները պիտի մնան իբրեւ խորհրդանշական մեծութիւններ՝ որոնք ուզեցին իմացեալ մահուամբ խորտակել բռնակալութեան արիւնոտ թաթը … :

Երեկոյթը բացուեցաւ՝ Դաշնակցութեան քայլերգով եւ «Մարսէյեզ»ով :

Յարութիւն Սարգսեան յաջողապէս արտասանեց «Զա՛րկ, Կովկաս»ը : Գուսան Պարոյրով եւ քաղցրաձայն երգեց՝ «Ծիրանի ծառ»ը, «Եար նայ»ը եւ «Հովը կը փչէ»ն՝ դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Փօյաճեանի :

Հանդէսին խօսնակը, Նար Սերնդական Օր. Պէրպէրեան, բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահը, Յ. Պապիկեան որ խօսեցաւ աւելի քան կէս ժամ, շեշտելով թէ՝ տարին անգամ մը կը պանծացնենք Դաշնակցութիւնը, յեղափոխական իր փառաւոր գործերն ու պայքարը բռնութեան դէմ՝ յանուն հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի ազատութեան : Ոգեկոչելէ ետք Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի յիշատակը՝ վերջացուց.— «1918ի Անկախ Հայաստանն ունեցանք՝ շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան որ երկուքուկէս տարի վերջ, տեղի տալով համայնավար ճնշումին, անցաւ արտասահման՝ շարունակելու իր հայանուէր գործը : Եթէ Դաշնակցական չըլլայինք՝ դարձեալ պիտի փառաբանէինք Դաշնակցութիւնը » :

Օր. Թէրեաքեանի եւ Համբարձումեանի Կովկասեան պարերը արժանացան բուռն ծափերու. նուագով կ'ընկերակցէր Նազարեան : — Փոքրիկն Օր. Թիւթէլեան արտասանեց կտոր մը Ա. Ահարոնեանէն :

Բեմ հրաւիրուեցաւ՝ քաղաքապետական ընդհանուր խորհրդական Մաթալոն, որ նախ ցաւ յայտնեց որ քաղաքապետ Պ. Կաստոն Տէֆէռ՝ հիւանդութեան, իսկ ծերակուտական Օր. Ռաբուծծի եւ ժան Մաս կարեւոր գործի պատճառով կը բացակային : Եւ շարունակեց .— « Երջանիկ եմ ձեր մէջ գտնուելուս համար : Յոյսի եւ յիշատակի հանդիսութիւն մը կը կատարէք. չէք մոռնար ձեր մեծերուն հերոսական գործերը … : Դաշնակցութեան տօնակատարութեան միտումն է յաւերժացնել՝ ընկերվարական վարդապետութեան գաղափարականն ու ազատութեան ոգին : Դուք՝ յաղթանակէ մը վերջ, թողուցիք հայրենիքը՝ արտասահմանի մէջ շարունակելու համար պայքարը՝ ընկերվարութեան գերագոյն նպատակին համար : Հոս ամբողջական քաղաքացիներ էք՝ անխտիր : Ընկերվարականներ ենք՝ աշխատելու համար բոլոր ժողովուրդներու ազատութեան, բարօրութեան եւ ընկերային բարենորոգմանց համար » :

Օրուան բանախօսն էր Ժիրայր Դատասարեան ; որ խօսեցաւ Ֆրանսերէն եւ հայերէն, — « Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը բոլորէ ահա իր 69ամեակը : Ան հարազատ արտայայտիչն է հայ ժողովուրդի բաղձանքներուն. աւելի շատ կը գործէ՝ քան թէ կը խօսի : Ան էր որ շարունակեց՝ հայ ժողովուրդին մէջ արմատացնել ինքնապաշտպանութեան եւ մարտական ոգին : Հայը չի կրնար տանիլ բռնութեան որեւէ լուծ : Մենք կը մտածենք թէ՝ հայ ժողովուրդը մէկ է. չկայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Հնչակ, Ռամկավար ու Համայնավար, այլ կայ՝ հայրենիքը կազմող ժողովուրդը. հայ ժողովուրդը : Այսօր կը ծաղկի հայրենիքը՝ որովհետեւ մեր ժողովուրդը ստեղծագործող է եւ շինող : Այսօրուան Հայաստանը գոյութիւն պիտի չունենար, եթէ գոյութիւն ունեցած չըլլար՝ Հանրապետական ազատ Հայաստանը : Պիտի գայ ընկերվարական յաղթանակին օրը : Այդ. ոգին պահելով հանդերձ պիտի ապրինք՝ եղբայրական ընդհ. ոգիով : Մենք օր մը, հաւաքաբար պիտի ապրինք միասին՝ մեր հայրենիքին մէջ» :

Տեղի ունեցաւ՝ փոխադարձ քաջալերանքի եւ խրախոյսի ձիգ մը յայտնաբերող արամախօսութիւն մը՝ որուն դերակատարները կը մարմնացնէին՝ Դաշնակցութեան երեք հիմնադիրները : Գլխաւոր դերակատարն էր՝ դերասան Կարապետ Մութաֆեան. միւսները՝ Ճէրահեան եւ Հուրօժեան :

Յայտնի երգչուհի Օր. Սիւզի Թովմասեան երգեց՝ «Սիրուն Երեւան », « Մայրիկ » եւ « Հայուհին»՝ խլելով բուռն ծափեր :

Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ շարունակուեցաւ տօնակատարութիւնը՝ մինչեւ լոյս :

Վ. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յատուկ) — Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թղթակցութեամբ, այս տարի տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջնորդական խումբը մարզադաշտ եկած է Սէնփէօն խումբով մը, սկսելով երրորդ կարգի խաղերէն : Յարդ կատարած են վեց մրցումներ, երեք բարեկամական եւ երեք ախոյենական, վերջինները վեց մրցումներու յաղթական կը մնան մեր տղաքը որոնք երբեք պարտութիւն չեն կրած, յաճախ մէկ կէտին դէմ, նշանակելով 7 – 8 կէտեր :

Անցած կիրակի, 8 Նոյեմբեր, տեղւոյս Լա Թրօնշի խումբին դէմ, պաշտօնական պատուարին ներկայութեան, հակառակորդ խումբին մէկ կէտին դէմ 15 կէտ նշանակեցին մերինները :

Այս խաղին քաղաքէս որպէս անցորդ ներկայ գտնուեցաւ ազգասէր հայրենակից մը Պ. Կիրակոս Ալփիւնարեան (Մարսէյլէն) որ իր ուրախութիւնն ու համակրանքը յայտնելով՝ հինգ հազար ֆրանք նուիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ին, որուն օրինակին հետեւեցան նաեւ ուրիշներ, (ցանկը պիտի գրկուի առանձին) :

Յիշենք որ այս տարուան մեր խումբը կը բաղկանայ ամբողջութեամբ հայ երիտասարդներէ, բոլորն ալ կը խաղան հոգւով ու սրտով, վստահ են որ իրենց այս տարեշրջանը պիտի լրացնեն առանց պարտութեան եւ դալիք տարի պիտի անցնին երկրորդ կարգ, իրենց հետ բարձրացնելով նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը, որուն մասին արդէն յաճախ կը խօսուի տեղական թերթերու եւ մարզական շրջանակներուն մէջ : Այս առիթով ուրախ ենք յայտնելու որ տեղւոյս հայ երիտասարդութիւնը հետզհետէ կը համախմբուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ :

Մեր փոքրաթիւ գաղութին մէջ երբեք այսքան հայ երիտասարդներ քով քովի չէին եկած : Ամէն անգամ որ Հ. Մ. Ը. Մ. մրցում կամ հաւաքոյթ ունենայ՝ քանի մը տասնեակ երիտասարդներ ներկայ կ'ըլլան, որոնց մէջ քանին աւելի լիասնի ունեցողներ կան :

Զմոռնանք յիշելու որ այս բոլորը կը պարտինք Միութեան հիմնադիր ղեկավարներուն լուրջ աշխատանքներուն, որոնք շատ տարիէ ի վեր ամէն ջանք ի գործ կը դնեն կրթուած փրկելու այն հայ երիտասարդները որոնք ցրուած են օտարներուն մէջ, մոռնալով իրենց լեզուն եւ ազգութիւնը :

ԻՐԱԶԵԿ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ
Դ.
ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Տիկին Մարկոսեան, որ սկսած էր ճանչնալ ծեր գանձապահին հանդէպ իր բնած ընթացքին ամբողջ անիրաւութիւնը, կ'ուզէր համակրութեան, վստահութեան ցոյցերով սիրտը առնել այդ ազնիւ ու երկայնամիտ բարեկամին, որ, Կոստանեան աղէտաւոր շրջանին, հանդուրժած էր ամէն ստորնութեանց, անխուսափելի վախճանին հասնելուն սպասելով օրինակելի փիլիսոփայութեամբ մը :

Եւ հիմակ որ դաւկին ապագային մտատանջութեամբը կը սպառէր գիշեր ցորեկ, կ'ուզէր իր մօտը ունենալ այդ բարեացակամ ու հեռատես մարդը, որուն յարգը չէր գիտցած գնահատել այնքան ատեն :

Մնաց որ, Մերկերեան անհամբեր կը սպասէր հրաւիրուելու ամիրային ապարանքը՝ այլեւս ոչ իբրեւ բարեկամ մը, այցելու մը, այլ իբրեւ խորհրդատու մը, պաշտպան մը բարձրագլուխ եւ տիրական :

— Վրէժ, վրէժ լուծելու է աս կնիկէն, կը մտածէր խորհրդարանի լայն թիկնաթոռին մէջ թաղուած. ինծի պէս մարդուն առանկ բաներ ընել, փողոցին դուռնէն ճամբել, կ'ըլլա՞յ, ըլլալի՞ք բան է… ամա ես նորէն աղէկ մարդ եմ. աղէկ մարդիկները աս աշխարհքիս վրայ յարգ պատիւ չունին. տասնըհինգ քանի տարի է քի շան պէս ազգին համար կը տառիմ՝ խըյմէթս չիյտեն պէ. ծօ աս ինչ ապերախտ մարդիկ են աս Հայերը … Մեռնիմ նէ ինծի պէս ո՞ւրտեղէն պիտի գտնան… ո՞ր խենթը կուգայ ալ հոս ամէն օր ազգին գործերուն կը նայի, փարաները կը համրէ, կը պահէ, կը խարճէ … ամա իրաւունքս կ'առնեմ եղեր մէջէն, հէլպէտտէ պիտի առնեմ … բիսաբրութին աւանա՞կ ըլլամ պէ, կ'ըսէր խուլ ձայնով, պատերուն դարձած, անոնց առջեւ իր տասնըհինգամեայ աւագկութիւնը արդարացնելու համար կարծես, անոնք ըլլալով միակ լուռ վկաները իր այդ ապօրէն ընթացքին … Աշխարհքին գործը տօլապ է, ե՞ս եղայ մէկ հատիկ շիտակ մարդ … ծօ ան խոշոր խոշոր հարուստները կը տեսնանք կոր նէ ի՞նչ են քի, գող աւազակ մարդիկներ . մէկը աս Կոստանեանը չէ՞ր, վարպետութիւնով աշխարհքին մարեկը կը լացունէր կոր. քանի՞ փարա բրաւ անտար պոտալ կանչելս, երգըններով փարա ափը լեցուցին. չափիլընը սօնը սօնը եախան ծառք տուաւ. հէլպէթ պիտի տար, ի՞նչ բնել է, անոր աստր փարան պէտէհավա՞ վատըրկուած է… (եւ իր վրայ անդրադառնալով) ինծի մի նայիր, էս ուրիշ, էս կ'առնեմ կոր նէ իմ իրաւունքս է, իրաւունքս, հասկցա՞ր, կ'աւելցնէր՝ միշտ պատին ուղղելով խօսքը, իբր թէ անիկա չուզէր համոզուիլ գանձապահին պարկեշտութեանը, գործած աւազակութեան օրինաւորութեանը, ու յամառէր մնար :

Յետոյ կարեւորագոյն նիւթին դառնալով.

— Նա, մէկն ալ աս կնիկը չէ՞, ապերախտ : Ինչեր բրած եմ անոր համար, ինչեր : Դուռը զարկաւ զոցեց երեսիս : Եկու տէ սաանկին ալ աղէկութիւն ըրէ : Թուհ, ծօ Թադէոս, դուն շատ խախա, աւանակ մարդ ես, դուն ծնած ես քի ամէնուն օտկին բաղուճը ըլլաս, քեղի հաղնին, խուլյանմիշ ըլլան, հինցունեն տուն ծան չհանես, Թուհ, էշէկ Թադէոս … ծօ վաղը մէկալ օր սատկիս նէ մեռելդ ընտա՞ր պիտի վերցունեն, նայինք վրադ ճառ մը բան մը պիտի խօսի՞ն, ադդին էմէքտարը ըլլալդ կազէթաներուն մէջ պիտի գրե՞ն, վրադ քար մը պիտի նետե՞ն, նէմինասիպէթ …

Ժամկոչ աղբարը եկաւ ընդհատել գանձապահին մենախօսութիւնը .

— Աղա, Մարկոս ամիրային տունէն հանըմը խապար ղրկեր է ձեզի կ'ուզէ կոր :

— Շատ աղէկ, կուգայ՝ըսէ :

Եւ դուրը զոցուելէն յետոյ :

— Հա չէօլէ, էտեւէս պտըտելու է : Ծանրէն, ծանրէն, էֆէնտիմ, ծանրէն քաշելու է աանկներուն հետ :

Եւ պատկառելի որովայնը փայփայելով արկորստարար .

— Սանքի աս կնիկանը գլխին ալ տեղ մը չի կայ. կնիկէն տասն անգամ, հարուր անգամ էվէլ կ'արժէ . անոր խաթրը կայր եւյալ երթալու է, չըլլար :

Պաղատանքով խառն յանդիմանութիւն մը դիմաւորեց զինքը ամիրային տան մէջ :

— Մոցա՞ր զիս, Թադէոս աղա, հիմակ որ ամէնէն աւելի պէտք ունիմ քու օգնութեանդ, կ'ըսէր տիկին Մարկոսեան յուսահատի մը տխուր շեշտովը, խռովցար մոռնալ եղածը, բայց ահա շաբաթ մըն է մէջտեղ չի կա. ո՞ւր ես :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի բոլոր ընկերները ղաւն կսկիծով կ'ող–բան հայ արժէքներու եւ Հայաստանի ա–զատագրման դատի աննկուն պաշտպանի վեթերան ընկերոջ Գերասիմ Բալայեանի անակնկալ մահը, եւ հինգ հազար ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, Բալայեան սրահին: (Տես Ա. էջ):

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերները խոր վշտով կը սգան կորուստը մեր վեթերան ընկերոջ սիրելի Գերասիմ Բալայեանի եւ իրենց ցաւակ–ցութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. մեծ ըն–տանիքին եւ հանգուցեալին ընտանեկան պարագաներուն:

Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէն կու գայ խոնարհիլ իր վեթերան եւ արժանա–ւոր ընկերոջ, Գերասիմ Բալայեանի թարմ հողակոյտին առջեւ ու իր ցաւակցու–թիւնները կը յայտնէ թէ Դաշնակցական մարմիններուն եւ ողբացեալին ընտանե–կան պարագաներուն:

Վիէնի Անի կոմիտէն եւ իր ընկեր–ները կ'ողբան վեթերան եւ փաստակաւոր ընկեր Գերասիմ Բալայեանի կսկծալի մահը եւ կը խոնարհին անոր թարմ շի–րիմին առջեւ:

ԱՅՑ ՓԷՐ ԼԱՇԷԶ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պէլվիլի Ռոս–տոմ խումբը նախորդ տարիներուն նման, յարգանքի այց մը կազմակերպած է՝ Փէր Լաշէզ գերեզմանատունը հանգչող մեր մեծ ընկերներ եւ ազգային գործիչ–ներ՝

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ, ՌՈՒԲԷՆԻ, ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, Ա. ԽԱ–ՏԻՍԵԱՆԻ, Գ. ՕՏԵԱՆԻ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԲԷԳԶԱՏԵԱՆԻ թանկագին շիրիմներուն: Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Հաւաքավայր Կամպեթայի մեծ դրան առջեւ:

Կը հրաւիրուին փարիզեան շրջանի ըն–կերներն ու հայրենակիցները:

Մեթրօ՝ Կամպեթա:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ձո–րեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Քառէի սր–րահը: Կը խօսի հիւրաբար մեր մէջ գտ–նուող Պ. Ա. ՍԱՐՈՒԽԱՆ: Նիւթ՝ «Զր–րոյց ծաղրանկարչութեան մասին»: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ծնողաց Միութեան կազմակերպած տօնածառ – հանդէսը՝ Դեկտեմբեր 20, Կիրակի օր ժամը 15էն 22:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կալ. Խաչի Տէսինի Ազգ. վարժա–րանի դասաւանդութիւնները սկսած են: Որպէս քաջալերութիւն հայեցի դաստիա–րակութեան, այս տարի դասաւանդու–թիւնները բոլորովին ձրի են:

Ծնողքներուն կը մնայ իրենց իսկ օգ–տին համար շուտով արձանագրել իրենց զաւակները:

Դասաւանդութիւնները ըստ սովորա–կանի տեղի կ'ունենան ամէն օր, երեկո–ները: Հինգշաբթի՝ կէսօրէ ետք ժամը երեքէն սկսեալ, իսկ Շաբաթ օրերը երե–կոյեան ժամը վեցէն ետք:

Կը խնդրենք ծնողքներէն օգտուիլ ա–ռիթէն:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան եղա–նակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունե–նայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ալհամպրայի մէջ: Կազմա–կերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Օր. ԱՐԱՔՍԻ ՏԷՐ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Պ. ՀՐԱԶԴԱՅ ՀՈՐԹԵԱՆ
Ամուսնացած
Կնքահայրութեամբ Պ. Դաւիթ Յով–հաննէսեանի:
14 Նոյեմբեր, 1959

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիս–տափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժո–ղովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30–ին, Ահարոնեան ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամսագլխուն լոյս կը տեսնէ Յուլիս – Օգոստոս թիւը (111 – 112), միշտ նոյն եւ այլազան բովանդակութեամբ.— Լեարդը աւանդութեան մէջ (Հայ – Բոյժ).— Մնունդը կ'ազդէ տեսողութեան վրայ (Տոքթ. Հ. Կուտիս).— Թուքը — մայասըլ (Փրոֆ. Սարուխանեան).— Մննդական թունաւորումներ (Տոքթ. Գա–լուստեան).— Ի՞նչ գիտէք գարեջուրի մասին (Տոքթ. Աշնեան).— Պալար ա–կանջի եւ քիթի մէջ (Տոքթ. Սինանեանի). — Մա՞նչ պիտի ծնի թէ աղջիկ (Քաղ–հան).— Մասիս լեռը (Գուլմաաեան). — Ջրահարութիւն (Տոքթ. Ազատեանի). — Խլիրդը հրեայ կիներու մօտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Արուեստական սերմնա–գործութիւն (Տոքթ. Պանծալի).— Դաշ–տանս կորեցաւ (Փրոֆ. Ա. Պինէ).— Ոսկեայ տասնարանեայ (Տոքթ. Հիւմ–պէր).— Վարունգ (Շ. Նարդունի). — Արուեստական շնչառութիւն (խաչուհի). — Խնամեցէք ձեր մազերը.— Խնդալը դարման.— Հաւի եւ հաւկիթի մասին:

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵ–ՐԸ.— Տարեկան բաժնեգինը 1500 ֆրանք, արտասահման՝ 2000 ֆրանք, (երկու տա–րեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 ֆրանք):

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (զան–ձումները վերացնելու համար՝ ուշա–դրութիւն ուղղագրութեան).—

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՎԵՐՋԻՆ ԿՈՉ ՄԸՆ ԱԼ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնն ու Եկեղեցա–կէն յանձնախումբը, Նոյեմբեր 3ին եւ 10ին երկու յաջորդական ժողովներով, վերջին ճիգ մըն ալ ընել անհրաժեշտ նը–կատեց, որպէսզի եկեղեցաշինութեան գործը իր համեմատական լրումին հաս–ցնէ: Եւ յառաջիկայ տօնական օրերուն կարելի ըլլայ բուն իսկ եկեղեցւոյ մէջ կատարել հոգեթով տօնական արարողու–թիւնները: Այսպէսով մեր չքեղ հանդի–սասրահը տրամադրելի ըլլայ ծառայելու հասութաբեր բուն նպատակին:

Առ այս որոշուեցաւ վերջին կոչ մըն ալ ընել Լիոնի եւ Շրճակայից մեր պատուա–կան ժողովուրդին: Ինչպէս ցարդ, միշտ տուաւ լայնօրէն մեր առատաձեռն ժողո–վուրդը եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինու–թեան անկորնչելի, գեղեցիկ գործին ի–րականացման համար:

Գերաշնորհ սրբազան հայրը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ տրամադիր է ա–ջակցիլ մեզ: Ան պիտի այցելէ առաջնոր–դութեամբ Ազգ. Վարչութեան եւ Շինա–րար յանձնախումբի անդամներուն, ի–րենց բարերարութեամբը ծանօթ ազգա–կիցներու մօտ, ընդունելու համար վեր–ջին աջակցութիւնը: Մեզի կը մնայ ոչ միայն վերապահել լաւագոյն ընդունե–լութիւնը այլ նաեւ քաջալերել այս մեծ ազգօգուտ ձեռնարկը առատաձեռն զոհա–բերութեամբ:

Արշաւը կը սկսի 25 Նոյեմբերին, վեր–ջացնելու համար 15 Դեկտեմբերին:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Մ.թեան
Նախագահ
(Ստորագրութիւն)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յառաջիկայ պաշտամունքը՝ Նոյեմբեր 29, Կիրակի առաւօտ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե–ղեցւոյ Ե. տարեդարձի առթիւ, այս Կի–րակի առաւօտ պիտի պատարագէ եւ քա–րոզէ՝

Կաթողիկոսական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Վալանսի եւ շրջակայքի հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլ–լալու այս արարողութեան:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներուն կը ղրկենք չէք–փօսթալներ, իրենց հաշիւներով, գիւրա–ցնելու եւ կանոնաւորելու համար իրենց հաշիւները: Հետզհետէ պիտի ստիպուինք դադրեցնել այն բաժանորդներունթերթե–րը որոնք չեն պատասխաներ մեր դիմու–մին:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բա–ժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր. մինչեւ 1/4 սիւնակ			
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր. մինչեւ 1/8 սիւնակ			
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	»	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	»	»		»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	»	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ	500	»	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — JEUDI 19 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8650 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4451

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ-ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մաքմիլընի Մոսկուա այցելութենէն եւ Բէմփ Տէյվիտի խօսակցութիւններէն ետք՝ Պոնի կառավարութիւնը բացայայտ վերապահութիւն մը ունի Անգլիոյ եւ ընդհանրապէս միջազգային քաղաքականութեան նկատմամբ, մտածելով թէ Արեւելք-Արեւմուտք մերձեցում մը մեծապէս պիտի վնասէ Դաշնակցային Գերմանիոյ շահերուն: Այս պարագան բազմաթիւ առիթներով շեշտուեցաւ արդէն գերման պաշտօնական շրջանակներու կողմէ:

Իր կարգին Լոնտոնի կառավարութիւնը վերապահ է Ատընաուըրի նկատմամբ, մտածելով թէ Գերմանիոյ վերամիացման համար Պոնի կառավարութեան պահանջկոտ դիրքը կրնայ վնասել միջազգային կլիմայի մեղմացման աշխատանքներուն:

Երրորդ պարագայ մը. — Երկու երկիրները կը պատկանին տնտեսական տարբեր խմբակցութեանց, ինչ որ Եւրոպայի գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է:

Ատընաուըր եւ Մաքմիլըն երեքշաբթի կէսօրէ ետք սկսան այս հարցերու քննութիւնը, Լոնտոնի մէջ: Այնպէս կը թուի, թէ երկու Վարչապետները ճիգ չեն խնայեր՝ մինչեւ հինգշաբթի իրիկուն տարակարծութիւնները հարթելու եւ օրակարգի վրայ գտնուող կնճռոտ հարցերուն մէջ հասարակաց լեզու մը գտնելու համար:

«ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, ՏՈՒՆԴ ԳՆԱ՛...»

Վարչապետ Ատընաուըր Լոնտոն հասաւ երեքշաբթի կէսօրէ ետք: Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ Մաքմիլըն եւ Արտաքին նախարար Սելվին Լօյտ գնացին զինք դիմաւորելու՝ Վիքթորիա կայարանը. օդակայանէն մասնաւոր շոգեկառք մը զինքը տարած էր Լոնտոն:

Մօտ հազար հոգի հաւաքուած էին կայարան, Ատընաուըրի ժամանումը տեսնելու համար: Անկրախ էր սակայն այն պարագան՝ թէ Լոնտոնցիները խանդավառութեամբ չդիմաւորեցին իրենց հիւրը: Քանի մը ծափահարութիւններ եւ աննպաստ բացագանչութիւններ իրար խաչաձեւեցին: Արդարեւ, երբ Ատընաուըր Սելվին Լօյտի ընկերակցութեամբ կայարանէն դուրս կ'ելլէր, ամբոխին մէջ քանի մը հոգի պոռացին. «Ատընաուըր, տունդ գնա՛...» (Գօ հոմ, Ատընաուըր):

Համակրական արտայայտութիւններ ալ եղան: Ամբոխին մէջէն կին մը համբոյր մը տուաւ իրեն, ըսելով. — Բարի եկաք, Տոքթ. Ատընաուըր:

— Գերմանացի՞ էք, — հարցուց մէկը:

— Երբե՛ք: Անգլիացի եմ եւ հպարտ եմ այդպէս ըլլալուս համար:

Ոչ-պաշտօնական ընդունելութիւն մը՝ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ: Ամէն բան ցոյց կու տար թէ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ տարակարծութիւններ կան, բայց երկու երկիրներու վարիչները կ'աշխատին հասկացողութեան գալ:

Լոնտոն հասնելէ քիչ ետք Ատընաուըր տեսնուեցաւ Մաքմիլընի հետ եւ խօսակցութիւնները սկսան:

Առաջին օրը յատկացուած էր օրակարգի կազմութեամբ եւ կարծիքներու փոխանակութեամբ, քանի որ Ատընաուըր կը սպասէր իր Արտաքին նախարարը: Ֆոն Պրենթանօ Պոն մնացած էր՝ ընդունելու համար Սէքու Թուրէն, որ պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Գերմանիա: Որմէ ետք, Գերմանիոյ Արտաքին նախարար գնաց Լոնտոն, անգլեւգերմանական խօսակցութիւններուն մասնակցելու համար:

Խօսակցութիւնները պիտի տեւեն երեք օր եւ հաւանական է որ Ատընաուըր անմիջապէս վերադառնայ Պոն:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Առաջին հանդիպումը տեւեց երկու ժամ, որմէ ետք լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտարարէին թէ արդէն իսկ օրակարգի քանի մը հարցերը սեղան դրըուած էին:

Վարչապետ Ատընաուըր ընդունած է որ Պերլինի հարցը քննութեան ենթարկուի, պայմանաւ սակայն՝ որ ան կապուած ըլլայ գերմանական հարցին լուծման հետ, իբրեւ ամբողջութիւն մը:

Օրակարգի երկրորդ հարցն է Գերմանիա հաստատուած բրիտանական ուժերու խնդիրը, որ երկու երկիրներու միջեւ բազմաթիւ տարաձայնութիւններ ստեղծեց:

Իր կարգին Վարչապետ Մաքմիլըն պիտի պահանջէ որ տնտեսական մարզի մէջ Հասարակաց Շուկան սեղմումներու չենթարկէ ոչ-անդամ երկիրներու տնտեսութիւնը. ինչպէս ծանօթ է, Անգլիա անդամ չէ Հասարակաց Շուկային:

Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը առաջին առիթով յայտարարեց. — Օգտակար խօսակցութիւններ եղան՝ հասարակաց շահերու, մասնաւորապէս զինաթափութեան, Մեծերու ժողովին, ինչպէս նաեւ քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութեանց շուրջ: Առաջին հանդիպումին՝ երկու կողմերն ալ պարզեցին իրենց մտքերը:

× Անգլիոյ նախկին վարչապետ Չըրչիլ անհանգստութեան պատճառով չկըրցաւ տեսնուիլ Ատընաուըրի հետ:

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ԱԼԶԱՍԻ ՄԷՋ

Հանրապետութեան Նախագահը Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ճամբայ պիտի ելլէր դէպի Ալզաս, ուր պիտի մնայ մինչեւ Նոյեմբեր 22:

Առաջին օրը, ժամը 21ին պիտի հասնէր Պելֆոր, իսկ պաշտօնական ճամբորդութիւնը կը սկսի այս առաւօտ:

Հինգշաբթի մինչեւ կէսօր Նախագահը պիտի մնայ Պելֆոր, ուրկէ պիտի անցնի Միւլուզ, կարգ մը քաղաքներու մէջ կանգ առնելով:

Պաշտօնական ճամբորդութեան առաջին օրուան համար նախատեսուած են չորս ճառեր: Միւլուզի մէջ յուշարձանի մը բացումը պիտի կատարէ, տիկին մաունշալ Լաթր տը Թասինեիի ներկայութեան:

× Երեքշաբթի օր, Վարչապետ Տըպրէի եւ բազմաթիւ նախարարներու ընկերակցութեամբ, Նախագահ տը Կոլ այցելեց պետական պաշտօնեաներու Ազգային Դպրոցը, ուր ճառ մը խօսեցաւ, շեշտելով թէ ամէնէն կարեւոր եւ ազնիւ պաշտօնն է՝ պետութեան ծառայել:

«Կ'ապրինք շրջանի մը մէջ, շարունակեց Հանրապետութեան Նախագահը, երբ Պետութիւնը, ամբողջութեամբ եւ հիմնովին փոփոխութեան ենթարկուած է: Պետութեան դերը ճշդելու համար, կրնանք կրկնել այն՝ ինչ որ Վալերի ըսաւ Փարիզի համար. «Անհուն եւ եզակի» է ան»:

Եզրակացնելով, տը Կոլ ըսաւ. — Վերջացնելով խօսքս, կ'ողջունեմ ձեր ընտրած ասպարէզը: Կը շնորհաւորեմ ձեզ՝ ձեր ընտրութեան համար, ժամանակի մը մէջ՝ երբ Պետութիւնը կը վերանորոգուի, երբ բովանդակ Ֆրանսան կը վերականգնի եւ կը վերանորոգուի:

Օրէ Օրին

ՆԵՐՔԻՆ ԽՆԴԻՐ...

— Քալեցէ՛ք, վազեցէ՛ք, մեր դրացի Կակոսը իր կնիկը կը ծեծէ... Խեղճ կնիկը «օգնութեան հասէք» կը պոռայ, չէ՞ք լսեր... Ականջ չունի՛ք, սիրտ չունի՞ք, դուք մարդ չէ՞ք...

— Գնա՛ բանդ, մարդ Աստուծոյ, ատիկա ներքին խնդիր է... Մենք ուրիշներու ներքին խնդիրներուն միջամտելու սովորութիւն չունինք... խաղերնիս շարունակենք... ի՞նչ նետած էի... *Տի՞ւ չէշ...*

— Ոչ, *տիւ պէշ*...

×

Երկնասլացներու դասական ոստանին մէջ կայ Միացեալ Ազգերու պաշտօնատունը, որուն հասակն ալ ամպերուն կը մօտենայ:

Այս կոկոզավիզ պաշտօնատան դահլիճներուն մէջ է որ աշխարհի անկախ ազգերը — ընդամէնը 82 հատ — տարին տասներկու ամիս ժողով կը գումարեն՝ իրարու միս ուտելու եւ իրարու առնել տալու համար...

Այս համրանքին մէջ կան հսկաներն ալ գաճաճներն ալ: Վիթխարի Ամերիկայէն քայլ մը անդին նստած է մանրանկար Լիբանանը, Կայսերական Անգլիոյ դրացի է փոքրիկ Նիքարակուան:

Կան ազգեր, որոնք ունին զէնք ու զրահ եւ տիրական ձայն: Կան ազգեր ալ, որոնց ունեցածը զմելիէն աւելի բան մըչէ, իսկ իրենց հանած ձայնը՝ փսփուք մը միայն:

Այս կազմակերպութեան ժողովները կը քննեն հազարումէկ տեսակ խնդիրներ — գանգատ, բողոք, վէճ, ծրագիր, առաջարկ, բանաձեւ եւ մասամբ նոցին: Ու մանաւանդ աղերսագիրներ, որոնց մէջ անճար ու անկար ժողովուրդները օգնութիւն կ'աղաղակեն:

Այս անճար ու անկարներէն մէկը, Պուտտայական Թիպէթը, վերջերս, Միացեալ 82 ազգերուն ոտքը ինկաւ.

— Ոտքերնի՛դ պագնեմ, հասէ՛ք... Աս կարմիրները մեր հոգին կը հանեն... կը ջարդեն, կը կողոպտեն, կը քանդեն, կ'առեւանգեն... Լմնցա՛նք, մեռա՛նք, կորա՛նք... Ո՛վ մարդասէր ազգեր, ո՛վ բարեգութ Մեծեր, ո՛վ բախտակից Պզտիկներ, բան մը ըրէք՝ մեզ ազատելու համար այս հրէշին ճանկէն... Մե՛զք ենք. մենք ալ Աստուծոյ զաւակներն ենք, մենք ալ մարդ ենք՝ ձեզի պէս...

Ու մեծ ու պզտիկ ազգերը, այն ատեն, Ակոռիի մեծ կարասին բոլորտիքը շարուած, սկսան մտածել թէ ի՛նչ կրնային ընել՝ Թիպէթի անզէն ու անպաշտպան ժողովուրդը փրկելու համար:

Տասնըերօրը դեսպաններ նառ խօսեցան ի պատիւ Թիպէթի միունեար ազգին: Ալ ի՛նչ շնդալից բառեր, բանաձեւեր, առաջարկներ, մաղթանքներ ու բաղձանքներ:

Քանի մը կարմիր ազգեր ալ այս «շըռընդալից»ները արտասանողները կեցին, խայթեցին եւ խորհուրդ տուին անհիմն զրոյցներու հաւատ չընծայել: Թիպէթի երջանկութիւնը տեղ մը չկար...

Վերջը, քուէի դրուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը տրամադրէր «յարգել Թիպէթի ժողովուրդին ինքնորոշման հիմնական իրաւունքը»:

Այս բանաձեւին ի նպաստ քուէ տուին 45 ազգեր, ձեռնպահ մնացին 26 երկիրներ, իսկ հակառակ քուէարկեցին ինը կարմիրները:

Ձեռնպահներուն մէջ ալ՝ Անգլիան եւ Ֆրանսան: Այս երկու Մեծերն ալ, մնացեալներուն պէս, դատապարտեցին Կարմիր Չինաստանի խժդժութիւնները, բայց դիտել տուին որ «ասիկա ներքին խնդիր մըն է եւ մենք միջամտելու իրաւունք չունինք, քանի որ Թիպէթը Չինաստանի մէկ մասն է»:

×

Ներքին խնդիր...

Կարծեմ, ժամանակին, Թուրքին բերնէն ալ լսուեցաւ այս բացատրութիւնը, երբ հաշիւ կ'ուզէին իրմէ 1915ի Եղեռնին մասին:

Բառարաններուն մէջ կայ բոցավառ բառ մը, ածական մը՝ միջազգային դիւանագիտութիւնը որակող, բայց դժբախտաբար թուղթին չի կրնար յանձնուիլ:

Հարցուցէք սրնարաններու ու կապելաններու յաճախորդներուն: Յետոյ, արտասանեցէք:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐ. ՔԱՍԸՄ յայտարարութիւն մը ըրած է «Ալ Թավա» թերթին յայտնելով թէ յառաջիկայ Յունուար վեցին, փոխանցման շրջանի վերջը եւ նոր հանրապետութեան ծնունդը պիտի հռչակուին: Վարչապետը աւելցուց թէ քաղաքական կուսակցութիւնները արտօնուած են եւ ընդհանուր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան սահմանադրական ժողով մը ստեղծելու համար: Նոյն փոխասոյթին ընթացքին Քասըմ ամբաստանած է Ա. Մ. Հանրապետութիւնը, որ դաւադրութիւններ կը կազմակերպէ Իրաքի դէմ:

ԻՐԱՔՑԻ երեք հարիւր ուսանողներ այս տարի Խորհրդ. Միութիւն պիտի երթան համալսարանական իրենց ուսումը առնելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, խորհրդային լրագրողներու առջեւ խօսելով, Վարչապետ Խրուշչեւ յայտարարեց. — «Մեր գործերը լաւ ընթացքին մէջ են: Մեր տնտեսութիւնը շարունակ կը բարգաւաճի»: Խրուշչեւ աւելցուցած է թէ Խ. Միութիւնը փոփոխութեան չէ ենթարկած իր քաղաքականութիւնը, շեշտելով. «Մեր ուժը դրամատէրներուն ստիպեց՝ որ ընդունին խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքը»: Խրուշչեւ չէ մոռցած նաեւ յիշելու թէ «Պոն ոչ մէկ իրաւունք ունի Պերլինի վրայ»:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ հաւանական է որ նախկին Նախագահ Թրումըն Այզընհաուըրի ընկերակցի՝ դէպի Խ. Միութիւն ճամբորդութեան ընթացքին:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Հերթըր յայտարարեց թէ Մեծերու ժողովին թուականը հաւանաբար պիտի յայտարարուի Դեկտեմբեր 19ի Արեւմտեան մեծերու ժողովէն առաջ:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ մարեշալ Մոնկոմըրի յայտարարեց թէ կը մտածէ այցելութիւն մը տալ Հնդկաստանի Վարչապետ Նեհրուի, տեսնելու համար թէ «ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Ասիոյ մէջ»: Մոնկոմըրի աւելցուց թէ կրնայ ըլլալ որ երթայ մինչեւ Փեքին:

ՄԱԿի մէջ ափրիկեւասիական 19 երկիրներու անունով Հնդկաստան առաջարկեց որ Ամերիկայէ, Անգլիայէ եւ Խ. Միութենէն զատ որեւէ այլ երկրի արգիլուի հիւլէական ռումբի փորձ ընել:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետ Խրուշչեւ Մոսկուայէն մեկնած է դէպի երկրին հարաւային կողմը. ոչ մէկ բացատրութիւն՝ այս ճամբորդութեան մասին:

ՕՐԱՆԻ (Ալճերիա) Զինուորական Ատեանը 1957 Յուլիսին 12 մահափորձեր ըրած եօթը ահաբեկիչներ գտնելով մահուան դատապարտեց զանոնք: Եօթն ալ Ալճերիացի. ճակատի անդամ:

ՅԱՂԱԳՍ ԱԹՈՌՈՅ

Ա.

Զվախցանք նման խորագրով մը մկրտելէ մեր հակա..քարոզը օրաթերթի մը մէջ, մանաւանդ այս մէկուն մէջ, ուր աւելի քան երեսուն տարի է կը ոգնի անտարտ շունչ ու համբերանք ունեցող անհուն սէր՝ հանդէպ իր ժողովուրդին եւ ազգային մշակոյթին, առաւել՝ քննական անաչառ միտք, դալար գրիչ մը՝ Մեծ Արմաշցին, որ շատերուն սորվեցուցած է եւ շատերն ալ կրթած ու համոզած թէ վատ բան մը, «նուիրագործուած» սխալ մը քանդելու համար, նոյնքան, եթէ ոչ աւելի, շունչ ու քրտինք կը պահանջէ, որքան կառուցանելու համար նորն ու գեղեցիկը: Ափսո՛ս, հակառակ իր անյողդողդ կամքին ու կեցուածքին՝ միշտ ալ պիտի գտնուին դժգոհողներ, — կարճ շունչի վարժուածներ, կեղծ եւ հրապանցիկ համբոյրի սիրահարներ, — որոնք պիտի տրտուն եւ պատճառ դառնան որ շաբաթը միայն մէկ անգամ կարդանք հնութեան ու հիներուն յոյզը գտնող – բերող, ինչպէս նորութեան ու նորերուն յոյզ ներշնչող յօդուածները: Թող այս ներածականը առիթ ծառայէ արտայայտելու համար վրդովումս հանդէպ «ընթերցող հասարակութեան», կէս մտաւորականութեան եւ... իրեն, քանի որ չկրցաւ մեզմէ ծածկել «այս օրերուն իր ամպերուն շատ ցած ըլլալը»:

Արեւելքի մէջ, ուր Թրքախօսութիւնն ու Թրքաբարոյութիւնը խոր աւեր կը գործեն քառասուն տարիէ ի վեր, ի տղայ տիոց լսած եմ «իմաստուն» առածի մը յեղյեղումը, որուն պարգեւած իմաստութեան չակերտաւորութիւնը կը հասկնաք ընդհուպ. «Ճամիտէ կէօզիւմ եոք քի, էզանտա գուլագըմ օլսուն», որ թարգմանի, — եթէ թարգմանութեան կը կարօտի. — «Մզկիթին վրայ աչք չունիմ, որ ականջս մօլլային երգածին դարձընեմ»:

Կորսուած սովորութեան մը եւ շատ մը այլ կորսուած բաներու պատճառաւ՝ ժամ չգացինք կամ չենք կրնար երթալ: Բայց տեղեակ ենք թէ աշխարհի ո՛ր ցամաքամասին վրայ ո՛ր հայ եկեղեցիին մէջ կիրակնօրեայ ժամերգութիւնը կը սկսի «Հայր Մեր»ով եւ կը վերջանայ «Երթայք խաղաղութեամբ»ով: Կամ՝ ուր ինչով չի սկսիր եւ ինչով չի վերջանար, որպէսզի «տեղւոյն պայմաններուն պատշաճեցուին», այսինքն ժամարարին կամ ժամաղնացին քմահաճոյքին:

Գիտենք այս բոլորը: Եւ կը հետեւինք հեռուէն՝ առանց ժամ երթալու, կամ առանց մեր ժամ յաճախելը ցուցադրելու:

Ինչո՞ւ կատարեցինք այս խոստովանութիւնը մեր ազատ կամքով, երբ ուրիշներ կը փորձեն եւ կը յամառին խոստովանցնել մեզ եւ չեն յաջողիր: Պարզապէս ըսելու եւ հասկցնելու համար հասարակ ճշմարտութիւն մը բոլոր անոնց, որ չեն հասկնար կամ հասկնալ չեն ուզեր թէ լռելը՝ միշտ տկարութեան ու տգիտութեան, անտեղեակութեան եւ անտարբերութեան նշան չէ: Աւելորդ է այդ խմատին գամին վրայ մրճահարել մեքենականօրէն: Ամենավարժ ձեռքն անգամ, երբ միայն ձեռքին ինքնաշարժութեան կ'ապաւինի եւ ուղեղը հանգստեան կը կոչէ, մուրճ շարժելու ժամանակ՝ կրնայ եւ գամը պէտք եղածէն աւելի թաղել, — մանաւանդ երբ «տախտակը գամ չվերցնող» տեսակէն է, — եւ ձախին լուռ ու մունջ հետեւող թաթիկը խոցել: Եւ այն ատեն տրորուած ձախին ճիչը կրնայ տապալել, ձախաւեր ու ընդդակառակ շարժումով մը, ամենակարող աջը:

Մեր լեզուին տակ թաղուած պատմութեան պարագային դառնալով՝ կրնանք ըսել թէ հիները նոյն գամին վրայ յամեցող աջն են, իսկ մենք նորերս, հլու, հնազանդ, օգնելու եւ գործակցելու պատրաստ, աջին հիւանդ օրերուն դգալ բռնող ձախն ենք, որ միշտ ալ ձախլիկ չէ, այլ կրնայ երբեմն աջը «ջուրը տանիլ եւ ծարաւ բերել», փոյթ չէ թէ աջը միշտ պոռայ տանիքներէն թէ ինք միայն կրնայ ամէն բան ընել, ջուրն ալ առանձին երթալ ու գալ, բայց կրնայ գուցէ ճամբան ալ կոտրել: Պէտք է զգոյշ վարուիլ անոր հետ, խոհեմ շարժիլ, որովհետեւ ... ձախ է:

Այսպէս, մեր հակա...քարոզը, առակով մը, առարկայութեան հիմին վրայ հանդչեցնելէ ետք, շարունակենք մեր ըսելիքը, որ կիրակնօրեայ չէ միւս քարոզին պէս՝ ըլլալով հանդերձ հանապազօրեայ:

Լեզուիս տակինը վրան չհանելու դանդաղումս ոչ յոգնեցնելու համար է, ոչ ալ որովհետեւ յատկացուած է երէցներուն, որոնք իրենց տարիքին համբերութեամբը կը յատկանշուին: Ընդհակառակն, ցոյց տալու համար, որ նոր օրերու նորերն ալ երէցի մը չափ, եթէ ոչ աւելի, համբերանք ու շունչ ունին: Կրնան կոկորդ թրջել իրենց բերնին մէջ առանց դայրանալու եւ ճմլելու առողջ ագօրիքներուն մէկ խաղողը, կամ կլլելու կոկորդին հատիկը, կամ... գեղահատ – քարոզը:

Այս տողերը այնքան կոյս են եւ անաղարտ, որքան տողամէջի սպիտակ պարապը: Հետեւաբար թող ոչ մէկ նկատում տեսնուի կամ փնտռուի անոնց մէջ, տակը կամ արանքը: Ոչ ոքի հետ հաշիւ ունինք: Ոչ ոքէն՝ պահանջ: Ոչ խունկ՝ մէկուն, եւ թաց փայտին անախորժ մուխը՝ միւսին: Ոչ մնջութիւնը խզող օրինազանց հարսն է որ կը խօսի պատթկալով, անխրատ կեսուրը տեղը նստեցնելու համար, ոչ ալ Ալպերուն բարձունքէն պատգամող Զարաթուստրան: Այլ մեղապարտի սփինին գամուած, քաւութեան նոխազ՝ Նորը, «յաւակնոտ, արհամարհոտ» նորը: Կամ «գաղափարէ զուրկ» ու «գաղափարականէն պարպուած» նորը: Կամ «աթոռամոլ» բայց «անաթոռ» նորը: Վերջապէս նորը որ նոր է, ամէնուն հետաքրքրութեան եւ բաղձանքին առարկան է, բայց օրը Ուրբաթ ըլլալուն՝ ամէն մեղաւորի բերնին պատառը չէ: Թէեւ դարը նիւթապաշտ է եւ ամէն բան նիւթին խողովակով, մատչելի դարձնելու պատրանքը կուտայ, բայց վայ անոր, որ կը կարծէ թէ երիտասարդութիւնը, ընծուհի մըն է մայթերուն վրայ յամեցող:

Բոլոր տեսակի «կը կարծեմ, կը կարծես»ներուն հակառակ՝ պիտի պահէ կուսութիւնը, իր վեհութիւնն ու հմայքը՝ գիտակից եւ ազնիւ հոգիներուն համար: Ամէն ոք պիտի տենչայ զայն ունենալ, բայց միայն ազնիւն ու կիրթը պիտի կարենան մերձենալ անոր՝ առանց յետին նպատակի: Գամբռը շատերուն աչքերը պիտի վառէ, բայց անոր ցցուն ականջները միայն իր հոգիով պարզ ու անեղծ հովիւը պիտի կարենայ գգուել:

Հիմա, երբ այլեւս ծանօթացաք նորին հետ՝ անունով, պատկերով եւ դէմքով, նստինք զրոյցի (թէեւ այս չէր եւ չէ մեր պահանջած զրոյցին ձեւը):

Բայց ի՞նչպէս եղաւ այս անխրական հանդիպումը: Մինչեւ հիմա իրարու անծանօթնե՞ր էին անոնք, իրար չէի՞ն ճանչնար «կամայ թէ ակամայ»: Այս հարցումներուն երկայնքը պայլս բուրդէ գօտիին կը նմանի, լաւ է չդպինք:

Պզտիկուց ձախլիկ չարաճճի մը եղած եմ:

Գողին սրտին դողը միշտ ալ դողացուցած է ձեռքս: Ընկերներս կերած են պարտէզին գողցուած պտուղը, իսկ ես՝ ծեծը:

Հիմա, երբ հեռուէն կը դիտեմ այդ արարքը, գիտեմ թէ այսպէս է կեանքը, — հազարը կը կթէ եւ միայն մէկը կիցը կ'ուտէ: Հազարը քար կը նետէ, բայց հազարեւմէկին քարը կը ջախջախէ ապակին եւ անոր օձիքէն կը բռնեն:

Այս տեսակ ըլլալը գիտնալով, որպէս մանկութեանս գիժին վրէժը՝ այդ մէկին օձիքէն չէ որ պիտի կախուիմ: Այլ պիտի հաստատեմ թէ այլեւս մանուկ չեմ եւ երկար տարտա հասած եմ:

Փոխանակ խօսքի՝ գործ:

Ըլլալով դժբախտ սերունդի մը ծնունդ՝ երկու տարաբախտ սերունդը, ծնանք ու մեծցանք մութ ու լոյս երկիրներու մէջ: Հասակ առինք տխուր պատմութիւններով: Մեր հորիզոնը եղաւ յետադարձ քայլ մը, կորսուածին ցաւն ու բղձումը: Զմռսնացած այլխացանք: Մենք մեզի արգիլեցինք նորի մը սարսուռով ապրիլ: Վերջապէս մեծցանք ինչպէս բոլոր կենդանիները կը մեծնան: Լսեցինք մեզի ըսուածները եւ կատարեցինք մեծերուն կամքը, որովհետեւ անոնք մեծ էին եւ մենք փոքր: Մեզի ըսուեցաւ որ առայժմ կատարենք ինչ որ կ'ըսեն մեզի՝ առանց ինչուի, վերջը կը հասկնանք:

Եւ ահա մենք ալ հասանք այն օրուան, երբ, միշտ յարգանքով խոնարհելէ ետք մեծերուն առջեւ՝ այժմ ստիպուած չենք կատարելու իրենց բոլոր բաղձանքը:

Ոչինչ կ'ուզենք ընել առանց «ինչո՞ւն» գիտնալու, որովհետեւ մեծցած ենք եւ լուրջ բանը լուրջի կ'առնենք, իսկ անլուրջը՝ անլուրջի: Բայց իրենց երեսին չենք տար անլրջութիւնը, չենք դիմադարձեր, որովհետեւ մեծ են, մեզի լաւ բան մը սորվեցուցած են, որուն համար յաւէտ երախտապարտ ենք իրենց, — այն է յարգել մեծերը եւ լսել, «լռութիւնը ոսկի է»: Այսուհանդերձ լսած ենք ուրիշ մեծ մէկէն ալ որ ըսած է — «Լռութիւնը ոսկի չէ»: Ուրեմն ի՞նչպէս ընել որ դրականն ու բացասականը հաշտուին իրարու հետ: Ո՞վ պիտի ըլլայ հաշտարար միջնորդը: Ո՞վ պիտի ըլլայ դատաւորը, — ծանրագո՛յն պաշտօն, զոր տկար մարդը սեպծեր է Աստուած եւ յանձներ անոր կամ Թեմիսին, իսկ կարողը՝ իր իսկ խղճին ու մտքին:

Այս անձնական եւ ամէնուն մատչելի Աստուծոյ արդարութիւնը տեսնելու համար՝ հարկ չկայ «Ահեղ դատաստանին» սպասելու, մեռնելու, հառնելու եւ անկեղծ ըլլալը կը բաւէ: Որով կրնանք ատեն մը վերջ նոյն չափով չափել զիրենք, մեզ դատողները:

Յ. ՄԱՐՏՈՒՆԻ

(Շար.)

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԻՇԽԱՆ ՄԵԹԵՐՆԻԽ

Հարիւր տարի առաջ կը մեռնէր Եւրոպայի մեծագոյն դիւանագէտը, Աւստրիոյ վարչապետ Մեթերնիխ: Վիէննայի վեհաժողովէն մինչեւ 1848ի ազգային շարժումները, իշխանը Եւրոպայի ոստիկանն եղաւ Նիքոլա Ա.ի հետ՝ պայքարելով ռամկավարութեան եւ ազգութեան սկզբունքներուն դէմ:

Իր «Յուշեր»ուն մէջ գրած է. «Յաջորդ սերունդը գիս պիտի դատէ, կը փափաքէի որ միակ ձայն մը ինծի նպաստաւոր ըլլար, միակը, որ ես պիտի չլսեմ երբեք»: Կոմսուհի Լիեւենի ալ գրած էր. «Պատմաբանները գիս պիտի հասկնան հարիւր տարի յետոյ միայն»:

×

Ահա դար մը անցած է իր աշխարհէ հրաժեշտէն ի վեր եւ արդէն հատորներ նուիրուած են իր կեանքին եւ քաղաքականութեան և ինչ փոփոխութիւններ քաղաքական մարզին մէջ հարիւր տարիէ ի վեր: Գահեր տապալած են, վարչաձեւեր փոխուած, աշխարհագրական նոր քարտէսներ գծուած, նոր ժողովուրդներ ազգութիւններ կազմած, պետութիւններ

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Երբ առաւօտուն արթնցաւ, անդամները ծանր էին, գլուխը կ'այրէր եւ չկրցաւ ոտքի ելնել, անհուն յոգնութիւն մը կը զգար իր ամբողջ էութեան մէջ եւ չոր շրթունքը դողդղալով, մեքենաբար բառ մը կը մրմնջէին. յանկարծ անդրադարձաւ. այդ էր յոգնութիւնը, այդ բառը, իր սիրելիին անունը յաճախած էր իր միտքը ամբողջ գիշերը ու այդ բառը անցած էր իր տենդահար մարդու մղձաւանջներուն մէջէն, այդ անունը այլ եւս ծանր բանի մը պէս՝ պարապ նշանակութենէ, անիմաստ զանգուածի մը պէս կը ճնշէր իր հոգւոյն վրայ:

Քիչ մը ետքը դարձեալ թմրութեան մէջ ինկաւ, կէս օրի մօտ միայն աչքերը բացաւ, սաստիկ տենդ ունէր, շրթունքը եւ բերանը չորցած էին, լեզուն խոշորցած կը զգար եւ աչքերը կը վիրաւորուէին վարագոյրներու ետեւէն իսկ մաղուող լոյսէն, դուրսէն լսեց քաղաքին խուլ ժխորը, թրամվէյներուն թաւալումը եւ իրեն թուեցաւ, որ անոնք հեռաւոր բաներ էին. բայց այդ իրմէ անջատ գոյութիւն ունեցող հսկայ կեանքը յիշեցուց իրեն, որ մինակ էր, անկարող ոտքի ելնելու, դէպ ի աղմկալից կեանքը երթալու. իրեն թուեցաւ, որ ամբողջ Փարիզ քաղաքը իր աղմուկովը կը ճնշէր իր վրայ, գլուխը կը ճմլէր ու կը հեռանար:

— Այսպէս պիտի մեռնիմ առանձին, խորհեցաւ նախ մեղմօրէն, յետոյ ինքզինքին վրայ գթալով, իր անձին, իր անդամներուն վրայ՝ իր ձեռքերը, մատները, իր աչքերը, եւն. մեծ համեմատութիւններ կ'առնէին, մեքենաբար կը կրկնէր մտքէն. — խեղճ աչքերս, խեղճ գլուխս, խեղճ ինքզինքս ... ահ:

Յետոյ հետզհետէ սարսափը սպրդեցաւ հոգիին մէջ ու տժգոյն եւ նիհար սիլուէթ մը ուրուագծուեցաւ աչքին առջեւը. անիկա նախ Մանուկին «սիլուէթըն» էր, սրածայր մօրուքով, մեծ, տենդային եւ երազող աչքերով, հիւծախտաւորի աչքեր, որոնք երբեմն դէպի ներս նայուածք մը ունէին կարծես, այնքան ուշադիր, սեւեռեալ էին եւ միեւնոյն ատեն բանի մը չէին նայեր:

Յետոյ Մանուկին պատկերին վրայէն տակաւ առ տակաւ ինքզինքը գտաւ, ինքզինքը տեսաւ, իր առողջ եւ հուժկու մարմինը հիւծած եւ վատոյժ, անկարող կրելու իր հանճարեղի խոշոր գլուխը, եւ ահաւասիկ այդ գլուխը կը տատանէր, կ'օրօրուէր, յետոյ կ'իյնար մէկ ուսէն միւսին վրայ չոր եւ ուժգին շարժումով մը ու անոր չարագուշակ եւ եղերական յանկերգով կ'օրօրուէին իր մտածումները, երգ մը կ'ըլլային, անժամանակ եւ վսեմ երգ մը, որուն բառերը իր իսկ հասկացողութեան անմատչելի կը մնային եւ որոնց անիմանալի զգայնութիւնը հազիւ թէ դպչելով իր ուղեղին կ'անցնէր կը կորսուէր անհունութեան մէջ:

Ու իր այս հիւանդագին վերացումներուն մէջ միայն երբեմն Տաճատ կը կարծէր լսել ճարճատիւնը իր ոսկորներուն, որոնք, կարծես իր ջերմութենէն սաստիկ տաքցած անկողնին մէջ, պիտի քանդուէին:

Ուշ ատեն ընդոստ արթնցաւ. իր դրանը կը զարնէին. Սուրէնն էր, իր անգործութենէն, ձանձրանալէն ազատելու համար եկած էր Տաճատը տեսնելու. այդ ներկայութիւնը, ծանօթի մը ներկայութիւնը գրանը եաւ, սիրտ առաւ եւ ելաւ նստաւ անկողնին մէջ:

— Սուրէն, բարեկամս, եղբայրս, հիւանդ եմ, ոտքի չեմ կրնար ելնել ... ձայնը փղձկեցաւ յուզմունքէն, գնա դարբին մը կանչէ, դուռը բանալ տուր:

— Ջանք մը ըրէ Տաճատ, կ'ըսէր Սուրէնին ձայնը դրան ետեւէն, ո՞վ դարձեալ վեց յարկ պիտի իջնէ, ելնէ:

Բայց Սուրէն ստիպուեցաւ կատարել Տաճատին խնդիրքը. երբ վերջապէս անոր անկողնին մօտ եկաւ, իր երազուն եւ հեղնող աչքերը պահ մը պտըտցուց Տաճատին տժգոյն եւ տենդահար դէմքին վրայ, ձեռքերը գրպաններուն մէջ, առանց բանի մը դպչելու եւ արդէն սարսափելով այն հարկադրութենէն, որ կ'իյնար իր վրայ, Տաճատը խնամելու կամ իր բարեկամներուն լուր տալու. բայց իր ծուլութեանը խնայուեցաւ անակնկալ պարագայով մը. Բարսեղ՝ Մանուկը չտեսնելով քանի մը օրէ ի վեր, քիչ ետքը եկած էր Տաճատէն տեղեկութիւն առնելու:

— Այդ ոչինչ, եղբայր, ըսաւ Բարսեղ պարզութեամբ, երբ Տաճատ իր վիճակին բոլոր դժուարութիւնները ներկայացուց. Ես կը հսկեմ քու մօտդ, դասի ժամերէն ետքը հոս կուգամ եւ բոլոր գիշերը հոս կ'անցընեմ:

Անկէ երկու շաբաթ ետքը Տաճատ առողջացած էր եւ բաւական կազդուրուած. հազիւ թէ հիւանդագին տժգունութիւն մը դեռ կը յայտնէր իր անցեալ տկարութիւնը. միւս կողմանէ սակայն ապաքինման երկար, անգործ ժամերը իրեն խորհուրդներ էին տուած, ինքզինքը աւելի պատրաստ կը զգար պայքարելու եւ տենդերու միջոցին իր գործին դրուագներէն յաճախումները մտքին մէջ անոնց նոր արժէք մը տուած էին. կը պատահէր նոյն իսկ որ իր գործին վրայ խորհած ատեն չէր մտաբերեր ինչ որ գրած էր, այլ ինչ որ ներկայացած էր իր տենդերէն հրդեհուած մտքին մէջ. այդպիսով անոնց կարեւորութեան հորիզոնը ընդլայնուած էր անսահմանօրէն եւ ինքզինքը աւելի վսեմ եւ մեծ կը զգար:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(36 Շար.)

ղուած են։ Ռամկավարութեան սկըզբունքը կը քարոզուի դարէ մը ի վեր։ Հզօր ինքնակալներու պաշտպանած միապետական սկզբունքը պատմութեան անցած է, իրենց սուսերները միայն կը մընան։ Նոր ինքնակալներ հրապարակ ելան, կենսական տարածութիւն պատրուակին տակ ցեղային միութիւններ կազմելու համար եւ տապալեցան։

Մեթերնիխ եւ Նիքոլա իրենց ամբողջ կեանքի տեւողութեան պայքարեցան միասնաբար յեղափոխութեանց դէմ։«Սուրբ Ռուսիա — կ'ըսէր Նիքոլա — պիտի պայքարի յեղափոխութեան դէմ, ուր որ ալ ծագի ան»։ Ջախջախեց լեհ յեղափոխութիւնը, «Եթէ անգամ մըն ալ շարժիք կը փակեմ ամբողջ Վարշաւիան» ըսելով Լեհաստանի դժբախտ մայրաքաղաքին մէջ, հազարներ քշելէ յետոյ։ Օգնութեան հասաւ Մեթերնիխի, Հունգար ազգային շարժումը ճզմելու համար։

×

Մեթերնիխ վրդովեցաւ Փարիզի 1830ի յեղափոխութիւնը լսելով։ «Կեանքիս ամբողջ յոգնութիւնը քանդուեցաւ» կ'ըսէր բարեկամներուն, 1848ի յեղափոխական շարժումներու առեն ալ յուսահատ կ'ըսէր. «Կ'ուզեմ մեռնիլ այլեւս, վերջացած է գործս, աշխարհ կորսուած է, որովհետեւ այլեւս ուժ չունի իրաւունքը»։

Իշխանը պարփակուած փղոսկրէ աշտարակի մը մէջ, չլսեց ազգութեանց ձայնը, ամէն ջանք թափեց հաւատարիմ մնալու միապետութեան աստուածային սկզբունքին։ «Ես Եւրոպայի ոստիկանն եմ, կը հսկեմ ամէնուն վրայ, տեղեկութիւններս հիմնական են, չեմ սխալիր»։ Ամէնուրեք լրտեսներ ունէր, կը ճանչնար վարիչներու նկարագիրները, ծանօթ էր անոնց հակումներուն եւ կ'ենթադրէր թէ նկարագիրներն ու հակումները անփոփոխ են։

×

Կրինուալ կը ներկայացնէ «Մեթեռնիխի կեանքը», դիւանագիտական պատրաստութիւնը։ Աւստրեւհունգարիա ժողովուրդներու խառնուրդ մըն էր։ Պետութիւնը բաղկացած էր Գերմաններէ, Հունգարներէ, Սլաւներէ, Լեհերէ, Խրուաթներէ, Ռումէններէ։ Ամէնը քով քովի կ'ապրէին Հապսպուրկի Տան մականին տակ՝ տարբեր ցեղային եւ ազգային սահմաններու։ Հունգարիա ունէր Ռումէններ եւ Սլաւներ, Պոհեմիա ունէր Գերմաններ։ Ընդունիլ ժողովրդավարական սկզբունքը պիտի նշանակէր ընդհանուր ընտրութիւններ կատարել եւ բազմերանգ երեսփ. ժողով մը ունենալ, ուր բնականաբար գերմաններէնը տիրապետող լեզուն պիտի ըլլար, բայց գերման տարրը փոքրամասնութիւն մը պիտի կազմէր։ Ընդունիլ ազգութեան սկզբունքը պիտի նշանակէր ինքնավար փոքրիկ պետութիւններ կազմել, որոնք հակամարտ պիտի ըլլային ազգային սահմաններու համար։ Միացեալ պետութեան անտեսութիւնը պիտի քայքայուէր, ակար պետութիւններ ենթակայ պիտի ըլլային հզօր դրացիներու։ Իշխանը կը նախընտրէր վարչական կեդրոնացում եւ միապետական դեկավարութիւն։ Չէր կրնար ազգայնական մը եւ ժողովրդավար մը ըլլալ։

×

Նուրբ դիւանագէտ մը եղաւ, գիտցաւ պետութեանց փոխյարաբերութիւնները ճանչնալ եւ խաղաղութիւնը պահել, զինակից ունեցաւ Ռուսիան եւ Փրուսիան, որոնք նոյնպէս բազմազան հպատակներ ունենալով հակառակ էին ազգութեանց սկզբունքին, յեղափոխութեան հանդէպ անհլութիւնը կը մերձեցնէր երեք միապետութիւնները։ Երեքէն մէկը եթէ ներքին շարժում մը տեսնէր, իրաւունք ունէր միւսները օգնութեան կոչելու։ Պետութիւն մը եթէ մերժէր իրենց միջամտութիւնը՝ թշնամի պիտի նկատուէր եւ զինակիցները արագ միջոցներ ձեռք պիտի առնէին ըմբոստները պատժելու համար։

Նոյն պատճառներով Մեթերնիխ մտափոխութեամբ կը տեսնէր նոր ոգիին թափանցումը Օսմ. կայսրութեան մէջ։ Հաթթը վրդովում կը պատճառէր իրեն, կայսրութեան կազմալուծումը կը տեսնէր անով։ Մեծ Եպարքոս Ռեշիտ փաշային կը գրէր. «Դուք ատով կը կազմալուծէք ձեր կայսրութիւնը, թուրք մնացէք, ի հարկին խլամ օրէնքին դիմեցէք։ Եւրոպական հաստատութիւնները ձեզի համար չեն»։ Ռեշիտ անկեղծօրէն կայսրութեան բարենորոգումը կը բաղձար, բայց կը հանդիպէր Եւրոպայի անտարբերութեան եւ մոլեռանդ փաշաներու ընդդիմութեան։ Կը պնդատէր Աւստրիոյ արտաքին նախարարին ուղղուած նամակով մը՝ թէ Եւրոպա կ'ուզէ Թուրքիոյ բարելաւումը, բայց չօգներ իրեն։ Անհատի մը ուժերէն վեր կը մնար գործ մը, որուն կը հակառակէին ամբոխ եւ վարիչներ եւ երկու դրացիներ, տարբեր քաղաքականութեամբ։ Մեթերնիխ կը փափաքէր որ Թուրքիոյ պահէ կեդրոնացած միապետութիւնը, իսկ Ռուսիա, որ կը ջանար ռուսացնել իր հպատակները, կը պահանջէր Թուրքիոյ հպատակ ժողովուրդներու ինքնավարութիւնը կազմալուծելու համար Օսմ. կայսրութիւնը։

×

Թիրոլցի Անտրիան «Աւստրիա եւ իր Ապագան» գրքոյկով կը նախատեսէր կայսրութեան քայքայումը։ «Չկայ աւստրիական ազգութիւն մը, աւստրիական հայրենասիրութիւն մը, կառավարութիւնը ջանք չըրաւ այդ զգացումը ներշնչելու կայսրութիւնը բաղկացնող ժողովուրդներուն։ Աւստրիա այն է Եւրոպայի մէջ, ինչ որ Չինաստան Ասիոյ մէջ։ Միակ միջոցն է կայսրութիւնը՝ պահպանելու՝ ինքնավարութիւն իւրաքանչիւր ժողովուրդի։ Աւստրիական հայրենասիրութիւնը միայն կրնայ միացնել բոլոր քաղաքացիները»։

Մեթերնիխ զայրացաւ, բայց գործը հազարներով սպառեցաւ եւ հեղինակը 1847ին կրկին հրատարակութեան տուաւ գրքոյկը։

Մեթերնիխ կը մտածէր որ կայսրութեան քայքայումը աղէտ մը պիտի ըլլար Եւրոպայի։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾ «ՕՐԸ» ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պատոյի Մուրատ խումբի «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ Կիրակի, 8 Նոյեմբեր, Մուլէն Պլէօի սրահը, Սընոն։ Ներկայ էր գաղութին մեծամասնութիւնը, մասնաւորաբար երիտասարդութիւնը։

Բեմին խորը զետեղուած էր Դաշնակցութեան զինանշանը, տարեւ Քրիստափոր Միքայէլեանի նկարը, աջին՝ եռագոյնութեան նկարը, ձախին՝ հայկական պատմական խորհրդանշանը եւ հերոսներու նկարը։ Նկարներուն աջ կողմը հայկական եւ ձախ կողմը ֆրանսական եռագոյնը։

Հանդէսին բացումը կատարեցին խումբ մը երիտասարդ – երիտասարդուհիներ, ներդաշնակօրէն երգելով «Մշակ բանուոր»ը, որ ներկաներու կողմէ ունկընդրուեցաւ յոտնկայս։

Օրուան նախագահ ընկեր Կ. Տօնէրեան, ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու յիշատակը անոնց՝ որոնք, իրենց արեան եւ կեանքի գնով շրջեցին մեր բախտին անիւը, որպէսզի այս ժողովուրդը իր պապենական հայրենիքին մէջ հպարտօրէն ապրի։

Արտասանեցին Արմէն Թաշճեան եւ Հայկակ Հալաճեան, մեներգեց Օր. Աբաքսի Հալաճեան եւ զուգերգ մը օրիորդներ Հռիփսիմէ Հալաճեան եւ Ա. Տօնէրեան։ Երիտասարդութիւնը դարձեալ բեմ գալով երգեցին «Տոյ տոյ» խմբերգը, մասնակցութեամբ (սոլօ) ընկեր Պետրոս Քէնտէրեան։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Միսաք Միրզէ (Լիոնէն)։ Ընկերը Քրիստափորի հարիւրամեակին առթիւ՝ նախ ներկայացուց տխուր եւ մարտակերտ յատկապէս հայ յեղափոխութեան եւ մասնաւորապէս Հայութեան մէջ բացառիկ դէմք մը։ Քրիստափորի մեծութիւնը եւ վեհութիւնը այնտեղ կը կայանայ որ իր ժողովուրդին հետ նոյնացած, կրակի եւ ուերի ճամբուն մէջ նահատակուեցաւ։

Այս պատմականը բրաւ Հ. Յ. Դ. ծընունդին, անոր գաղափարական դաւանանքին եւ գործունէութեան։ «Ինչպէս երէկ, պատմութիւնը ծանր եւ տաժանելի բեռ մը դրաւ Դաշնակցութեան ուսերուն, առանձին ծառանալով մէկէ աւելի բռնակալութեանց դէմ, պայքարելով բազմաթիւ ճակատներու վրայ, յեղաշրջելով հայ միտքը եւ սովկական հոգերանութիւնը, դառնալու համար մեր նուազոյն պատմութեան հայակերտ եւ ոյրենակերտ բազուկը։ Այս կուսակցութիւնն էր որ զօրացող եւ վախկոտ հայ մարդուն մէջ, խիզախ, կորովի եւ մարտական Հայը վերակերտեց իր Խանասորով, Պանք – Օթոմանով, ֆետայական անթիւ կռիւներով մինչեւ լուսաշող օրը «Մայիս 28»

«Այսօր ալ պատմութիւնը Դաշնակցութեան ուսերուն դրած է աւելի ծանր բեռ մը։ Առանձին է մեր սրբազան դատին հզօր պաշտպանութեան մէջ, պայքարի մէջ է բոլոր օտարամուտ գաղափարներու դէմ, տէր կանգնելով մեր մշակոյթի բոլոր ապարէզներուն, հայրենիքի անաղարտ գաղափարին եւ ազգային սրբութիւններուն։

Իր խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան, ըսաւ.— Պարծանք բոլոր այն երիտասարդ հերոսներուն, որոնք, Դաշնակցութեան հզօր շունչին տակ, կազմակերպուած ուժ, արմենական բազուկով վեր բարձրացուցին հայ ազատ պետութեան դրօշը։

Ընկերոջ տպաւորիչ բանախօսութիւնը կ'ընդմիջուէր ծափահարութիւններով։

Հանդէսը փակուեցաւ «Կանաչ կը մնաս հայրենիք» խմբերգով, զոր երիտասարդութիւնը երգեց համաչափ։ Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը ղեկավարեց Օր. Շ. Քէնտէրեան։

ՁԱՅՆԱՐԱՅԻ

ՊԱՏԻՒ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐԻՆ

Իրաւամբ կը հրճուինք, մենք Ֆրանսահայերս, երբ Հայ մը արժանանայ «Լէժիոն տ'Օնէօր»ի, բայց անդին կ'անտեսենք կամ ակամայ կ'անդիտանանք հայրենակցի մը ընծայուած պատիւը՝ մարդկային առեղծագործութեան աւելի խոնարհ բայց ոչ նուազ ազնիւ մարզի մը մէջ։

Դիպուածով — աւելի լաւ է ուշ քան երբեք — առիթը ներկայացաւ թղթատելու «Շամպր տէ Մէթիէ» պաշտօնաթերթը ուր տեսանք յիշատակութիւնը հայ արհեստաւորի մը, որուն համեստութիւնը մերժած էր իրեն ընծայուած պատիւը՝ դնել իր շրջանակին մէջ ծանօթացնելու։

Կարդացինք թէ «Սալ տը Միւթիւալիթէ»ի հոծ բազմութեամբ լեցուած սրահին մէջ, ի ներկայութեան Փարիզի քաղաքապետին եւ Սէնի նահանգապետին, Պ. Արամ Տէր Յարութիւնեան ստացած է 25.000 ֆրանքի մրցանակ մը՝ իր արհեստին մէջ պատրաստած ըլլալու համար աշակերտ – ակնագործներու կարեւոր թիւ մը։ Այդ մրցանակը բնականաբար կը յատկանշէ վարպետին՝ ուսերչութեան մէջ գնահատուած ճարտարութիւնը։

Փարիզի քաղաքապետութիւնը միշտ հպարտ կը զգայ իր արտասահմանի մէջ այնքան գնահատուած արհեստներու ոսկին շարունակութեամբ։ Աշակերտ պատրաստելը այդ նպատակին կը ծառայէ եւ կը շնորհաւորենք հետեւաբար Պ. Տէր – Յարութիւնեանը որ իբր «Մեթր Արթիզան» իր արհեստագիտական ջանքերը փայլուն կերպով արժեցուցած է, նպաստելով ուրեմն երկրին տնտեսական շահերուն ինչպէս վկայուեցաւ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։

Ա. Թ.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Հանըմ, գլուխս քերելու ժամանակ չունիմ. աս եկեղեցիին գործերը միս մինակ իմ վրաս մնացած են, տակէն ելլալիք բան չէ, մեր Թաղական աղաները հազըր լոպձի մարդիկ են, ակօպտէ թաղական են, կը նային որ Մերկերեանը չինէ, շակէ, կարգադրէ իրենք ալ ճախս ընեն... Հանըմ, հաւատա խօսքիս, աս զաւալլըն չըլլայ նէ՝ ժամ դպրոց գլուխնին կ'առնեն կ'երթան... տէ, աւելցուց մարդուկը զառնօրէն, խըյմէթս ալ չիյտեն, հասնողը Մերկերեանին միսը կ'ուտէ...

Տիկին Մարկոսեան միամիտ ըմբոստացում մը ունեցաւ ազգային այս ուրացուած, չգնահատուած մեծ անձնուիրութեան հանդէպ, վայրկեան մը իսկ չատաբակուսելով անոր անկեղծութեանը, անշահախնդրութեանը.

— Խենթութիւն է ըրածդ, Թադէոս աղա, ինչո՞ւ ասանկ ապերախտ ազգի մը համար հոգիդ կը հանես, մեղքը չէ՞ս, քիչ մըն ալ թող ուրիշները ընեն, ինչո՞ւդ պէտք...

— Չըլլար, հանըմ, չըլլար, կը պատասխանէր գանձապահը ժպիտով մը որուն մէջ կամուր մարտիրոսացման ճառագայթ կար, հոդ չէ, մենք մեր պարտքը կատարենք տէ թող խըյմէթնիս չգիտնան, հարկաւ օր մը չէ օր մը կը հասկընան... մեր ճակատը ասանկ գրուեր է, ազգին համար ատտիլ, ազգին համար մեռնիլ... Ճանըմ, հիմա ձգէ տասնք, մենք մեզի նայինք, ըսէ՞ր էք, Արշա՞կը ուր է...

— Մեր միճակը մի հարցուներ, Թադէոս աղա, հառաչեց Հանըմը, մէկէն ի մէկ իր անձնական ցաւերուն դառնալով... Ի՞նչ պիտի ընեմ չեմ գիտեր, շուարած մնացած եմ... ի՞նչ պիտի ըլլայ Արշակս, դուն գիտես, Թադէոս աղա, քենէ զատ մէկը չունիմ որ ինծի խորհուրդ տայ, ճամբայ մը ցուցնէ... !

— Այնքան մի մտածեր, Հանըմ, հարկաւ բան մը պիտի ընենք Արշակնիս, կ'օգտէ որ խելացի է, աշխատասէր է, դեռ քանի՞ տարու կայ... տասնըչորս մտա՞ւ...

— Մտա՛ւ, մտա՛ւ, անցաւ ալ, հառաչեց վշտաբեկ մայրը, միտքը բերելով այն աճեցումը որուն ենթարկուած էր իր որդին։

— Ի՞նչ ընելու միտք ունիս զաւակդ, Հանըմ, հարցուց գանձապահը։

— Չեմ գիտեր, Թադէոս աղա, շուարած եմ. դուն փորձառու մարդ ես, դուն ըսէ, ի՞նչ ընենք.

— Հը, ըրաւ մարդուկը աջ ձեռքովը մօրուքը բռնելով, աչքերը գետնին յառած, իր արդասանդ երեւակայութեան սահմաններուն մէջ ուղեւորութիւն մը ընելու ձեւով։

Հանըմը սպասեց, կախուած անոր շըրթունքներէն որոնք պիտի պատգամէին Մարկոսեան գերդաստանին վերջին շառաւիղին ապագան։

Թադէոս աղա, կնճռոտ հաշիւներու մէջ թաղուած մարդու մը մեքենական շարժումներ սկսաւ ընել, աչքին մէկը բացաւ գոցեց, ձախ ձեռքին ցուցամատը օդին մէջ ճօճեց, զանիկա բերելով քունքին դպցնելով թաշկինակը հանելով քիթը խնչեց, ելաւ տեղէն եւ ոտքին մէկը տակը առաւ, թիկնոցին օձիքին վրայ դոյութիւն չունեցող փոշիները վանեց՝ ցուցամատը փթամատին վրայէն ուժգնօրէն սահեցնելով, ֆէսը եռեւ առաջ տարուբերաւ եւ վերջապէս թիկնոցին երկու փէշերը խնամքով իրարու վրայ ամփոփելէն եւ չոր հազով մը կոկորդը աղէկ մը մաքրելէն ետքը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Ճամբորդը պանդոկին տիրոջը կը վըճարէ իր պարտքը։ Իսկոյն ձեռքը ճակտին կը զարնէ ու կը կանչէ սպասեակը։

— Կարսօն, կ'ըսէ անոր, կը հաճի՞ք խնդրեմ սենեակս ելլել ու նայիլ թէ մուճակներս հո՞ն են։ Շուտ աճապարեցէք, ժամանակ չունիմ, հինգ վայրկեանէն կառախումբը կը մեկնի։

Սպասեակը վեր կ'ելլէ ու քիչ վերջ կու գայ, լայն ժպիտ մը իր դէմքին վրայ։

— Անհոգ եղէք, պարոն, ձեր մուճակները անկողնին տակ կեցած են։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՍԷՆԹ ԼԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընկերները կը սգան յաւէտ ողբացեալ, յեղափոխական փետայի եւ քաղաքական աննկուն գործիչ ընկեր Գերասիմ Բալայեանի *մահը եւ կը խոնարհին անոր թարմ շիրիմին առջեւ :*

*ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն կը սգայ ընկեր Գե*րասիմ Բալայեանի *կսկծալի մահը եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհի վեթերան ընկերոջ թարմ շիրիմին առջեւ :*

ԱՅՑ ՓԷՐ ԼԱՇԷԶ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պէլվիլի Ռոստոմ *խումբը նախորդ տարիներուն նման, յարգանքի այց մը կազմակերպած է՝ Փէր Լաշէզ գերեզմանատունը հանգչող մեր մեծ ընկերներ եւ ազգային գործիչներ՝*

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, Ռ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ, ՌՈՒԲԷՆԻ, ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ, Գ. ՕՏԵԱՆԻ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԲԷԳԶԱՏԵԱՆԻ *թանկագին շիրիմներուն : Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին : Հաւաքավայր* Կամպեթայի *մեծ դրան առջեւ :*

Կը հրաւիրուին փարիզեան շրջանի ընկերներն ու հայրենակիցները :

Մեթրօ՝ Կամպեթա :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ 21 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, Քաղէ սրճարանին վերնայարկը :

Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան համառօտութիւնը եւ հրաժարականը : 2. Նոր ընտրութիւն եւ թեկնածութիւններ :

Կը խնդրուի որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Մարգարիտ Մելքոնեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Սեդ Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Մելքոնեան, Պ. Զաւէն Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Համբարձումեան, շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով, նամակով եւ իրենց ներկայութեամբ մասնակից եղան իրենց կսկծին տարաբախտ՝

ՅՈՎԱԿԻՄ ՄԵՔՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի հայկական երգչախումբի խնդրանքով այս Կիրակի, Փարիզի եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի քառասուն Ս. Պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն, Արշակ Չօպանեանի *մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ :*

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պօղոսեան եւ Աւետիսեան ընտանիքները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Մարսէյլի Թեճիրեան ընտանիքին իրենց սուգին առթիւ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօնվիլիէի օգնութեան կայանին կը նուիրեն .—

Ալէքսանեան ընտանիք (Իսի լէ Մուլինօ) երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Զատիկեան երկու հազար, Էքիզեան ընտանիք 1500, Տէր եւ Տիկին Բէհլիվանեան հազար, Պ. Եարուճեան հազար, Պ. Ֆէրհատեան 900, Տիկին Քարեան 500, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 500, Պ. Բէրլօշեան 500 ֆրանք :

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան կը նուիրեն .— Տէր եւ Տիկին Մայիսեան հազար ֆրանք, Պ. Գիսեան հազար, Տէր եւ Տիկին Մանկիկեան, Տէր եւ Տիկին Պէնլեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Պ. Մուշմուլեան 500ական ֆրանք :

ԱՌԻԹԷՆ ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

1960էն առաջ (*նոր ֆրանք*) փակեցէք ձեր բաժանորդագրութեան բոլոր առկախ հաշիւները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԱՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, ակումբի սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը յետաձգուած է, ուրիշ օրուան :

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան եղանակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ալհամպրայի *մէջ : Կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը :*

Կ. ՄԵՀԵԱՆԻ

Երկերու հրատարակիչ յանձնախումբը լոյս ընծայած է Ա. հատորը

"ԵՕԹ ՋՐԿԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ԵՕԹ ՕԺՏԵԱԼՆԵՐ"

(Իմաստասիրական հէքեաթներ)

Դիմել հայ գրավաճառներուն :

Գաւառի համար՝ Պ. Ա. Քէօսէեանի, (Ֆօթօ Ռէքս, Մարսէյլ) :

Գին՝ 600 ֆրանք :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամսագլխուն լոյս կը տեսնէ Յուլիս - Օգոստոս թիւը (111 - 112), միշտ ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ .—

Լեարդը աւանդութեան մէջ (Հայ - Բոյժ) .— *Սնունդը կ'ազդէ տեսողութեան վրայ* (Տօքթ. Հ. Կուտիս) .— *Թութք — մայասըլ* (Փրոֆ. Սարուխանեան) .— *Սննդական թունաւորումներ* (Տօքթ. Գալուստեան) .— *Ի՞նչ գիտէք ղարեջուրի մասին* (Տօքթ. Աշճեան) .— *Պալար ականջի եւ քիթի մէջ* (Տօքթ. Սինանեանի) . — *Մա՞նչ պիտի ծնի թէ աղջիկ* (Քաղհան) .— *Մասիս լեռը* (Գուլմասեան) . — *Ջրահարութիւն* (Տօքթ. Ազատեանի) . — *Խլիրդը հրեայ կիներու մօտ* (Տօքթ. Շ. Այվազեան) .— *Արուեստական սերնդագործութիւն* (Տօքթ. Պանծալի) .— *Դաշտանս կորեցաւ* (Փրոֆ. Ա. Պինէ) .— *Ոսկեայ տասնաբանեայ* (Տօքթ. Հիւմպէր) .— *Վարունգ* (Շ. Նարդունի) . — *Արուեստական չնչառութիւն* (Խաչունի) . — *Խնամեցէք ձեր մազերը* .— *Խնդալը դարման* .— *Հաւի եւ հաւկիթի մասին :*

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր - Հոկտեմբեր թիւը :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ .— Տարեկան բաժնեգինը 1500 ֆրանք, արտասահման՝ 2000 ֆրանք, (երկու տարեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 ֆրանք) :

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (գանձումները դիւրացնելու համար՝ ուշադրութիւն ուղղագրութեան) .—

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին : Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին :

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի Ազգ. վարժարանի դասաւանդութիւնները սկսած են : Որպէս քաջալերութիւն հայեցի դաստիարակութեան, այս տարի դասաւանդութիւնները բոլորովին ձրի են :

Ծնողքներուն կը մնայ իրենց իսկ օգտին համար չուշանալ արձանագրել իրենց զաւակները :

Դասաւանդութիւնները բաց սովորականի տեղի կ'ունենան ամէն օր, երեկոները : Հինգշաբթի՝ կէսօրէ ետք ժամը երեքէն սկսեալ, իսկ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը վեցէն ետք :

Կը խնդրենք ծնողքներէն օգտուիլ առիթէն :

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ծնողաց Միութեան կազմակերպած թոնածառ - հանդէսը՝ Դեկտեմբեր 20, կիրակի օր ժամը 15էն 22 :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Ե. տարեդարձի առթիւ, այս կիրակի առաւօտ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

Կաթողիկոսական Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Վալանսի եւ շրջակայքի հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու այս արարողութեան :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յառաջիկայ պաշտամունքը՝ Նոյեմբեր 29, կիրակի առաւօտ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
20
ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI
20 NOVEMBRE
1 9 5 9

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 8651 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 4452

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

(1760 – 1816)

Ոմանց դրչի յանկերգ եւ շատերու բերնի ծամոց դարձած է այն վճճելի համոզումը թէ Դպրոցն ու Եկեղեցին՝ իրարմէ անբաժանելի, փրկութեան զոյգ սմնք-ներն են տարագիր Հայութեան :

Ճիշդ է որ մարդուս կարելի կատարելութեան համար, միտքն ու հոգին պէտք է զուգակշիռ սնանին:

Պատմական եղելութիւն է որ դարերու ընթացքին, մշակոյթն ու կրօնքը, մերթ իրար անտեսելով եւ նոյնիսկ հալածելով, երբեմն իրար փնտռելով եւ ատեն մը ձեռք ձեռքի քալելով, հաւասարապէս մեծ դեր կատարած են ժողովուրդներու կեանքին, վերապրումին եւ յեղաշրջումին համար :

Անուրանալի է որ անցեալին, արեւուն երկնածորան լոյսին հետ՝ երկնալոյս ղանդակատան մը շուքը կ'իջնէր մեր հայրենի գիւղերուն վրայ :

Առանց լոյսի շուք չկայ : Առանց շուքի՝ լոյսի ըմբռնումը չկայ :

Անցած են մեր փաղեմի այդ հայրենի օրերը :

Այսօր, տարագրութեան դատապարտուած Հայութեան արթուն մասը՝ որ ապերախտ առաքելութիւնն ունի միւս մասին այլակործան քունին վրայ հսկելու, աներկրայ երկընտրանքի մը առջեւ է: Դպրո՞ց թէ Եկեղեցի :

Ամէն անգամ որ նոր բարերարի մը նպաստը մէկը կամ միւսը միայն կրնայ տալ, դասարա՞ն սնեղծել թէ խորան բարձրացնել: Ոգի՞ թէ հոգի փրկել :

Միամտութիւնը չունինք լսելու թէ աղօթքը մարդ իր տան մէջ ալ կրնայ կատարել :

Կատարել համոզումն ունինք, սակայն, որ հայերէնը դպրոցի մէջ միայն կարելի է սորվիլ :

Որքան ալ թուխչքով աստուածաչունչ, չարադրութեամբ մեծաքանչ ըլլան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մեր աննման աղօթքները, երբ անոնք բառղն ու բառը աչքով անդիտակ են Մեսրոպեան տառին եւ հոգիով անհաղորդ Շնորհալիի խօսքին, ուշ թէ կանուխ թափուր կը մնայ Տունը՝ իր վեց օծեալ պատերով :

Դպրոց: Նախ դպրոց, դարձեալ դպրոց, միշտ դպրոց: Մինչեւ որ մեր աննման ժողովուրդին Օրը լուսնայ՝ բառին հետը :

Դարուկէս առաջ, անհաւատալի նախըղացումով մը լուծեր է մեր այսօրուան երկընտրանքը և Դպրոց նուիրեր է՝ «Հայոց ազգի որբ եւ աղքատ մանկանց», հայեցի դպրութեան անդրանիկ բարերարներէն, Աղամալեան կաթողիկէ տոհմի զաւակ՝ Սամուէլ Մուրատ :

Ծնած 1760 տարուան անծանօթ օր մը, մեռած է 20 Ապրիլ 1816ին :

Օր մահուան՝ օր ծննդեան: Հինգ ամիսէն հայ աշխարհը պարտի տօնել այդ թանկագին երկրորդ դարադարձը :

Նախ, Վենետիկի մօտ, Փատովա հիմնուած (1833), ապա Փարիզ (1846) եւ անկէ ետք փոխադրուած Վենետիկ (1876) միջազգային քաղաքական դէպքերու բերմամբ, երեսուն տարիէ ի վեր վերահաստատուած է Սեւրի մէջ, Փարիզի մօտ, Սամուէլ Մուրատ վարժարանը: Եւ շնորհիւ բարերարին կտակին գործադիր՝ Ս. Ղազարի Մխիթարեան մայրավանքի ազգային անչափ նուիրումին, հայեցի դպրութեան միակ բարձրագոյն եւ անդերադանց հաստատութիւնն է Ֆրանսայի մէջ:

Հայութեան համար այդ վարժարանով կրկնակի լոյս քաղաք՝ Փարիզի կ'իյնայ լուսաւորել անմահ բարերարին յիշատակը, հանդէսով եւ երախտագէտ ձեռնարկով մը :

Եթէ Ֆրանսայի Հայութիւնը ոչ միայն խօսքով, այլ եւ համոզումով կը հաւատայ իր մշակոյթին եւ Հայկական դըպրոցին, այդ դարադարձը փառաւոր առիթ մըն է՝ իր լումայով նոր դասարաններ տալու Սամուէլ Մուրատ վարժարանին, արժանի կերպով յարգելու համար մեծ բարերարին յիշատակը :

Յիշատակը գործով կը յարգուի :

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

«ԵՍ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՉԵՄ» ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

★

Ինչպէս գրած էինք տաջի Օր. Ա. Միկոյեան Մեքսիկօ գնաց, քանի մը ժամ Քանատա մնալէ ետք :

Քանատայի մէջ լրագրողներու կողմէ Ֆրանսայի հիւլէական փորձերուն մասին հարցաքննուելով, Միկոյեան յայտարարեց .— Ես Ֆրանսացի չեմ :

Կարճ ու կտրուկ պատասխան մը՝ որ ցոյց կուտայ թէ Խ. Միութեան փոխ վարչապետը կը խուսափի Սահարայի փորձերուն մասին կարծիք յայտնելէ :

Լրագրողները տեսնելով որ հիւլէական փորձերու շուրջ որեւէ յայտարարութիւն պիտի չկարենան կորզել, փորձեցին արծարծել ուրիշ հարց մը.

— Կեդրոնական Ամերիկա ձեր այցելութենէն պիտի օգտուի՞ք Ֆիտէլ Գաստրոյի կամ Քուպայի կառավարութեան անդամներէն մէկուն հետ հանդիպում մը ունենալու համար :

Միկոյեան.— Գաստրօ Մեքսիկօ չի բընակիր եւ մենք իրմէ չենք խնդրած որ մեր այցելութեան ատեն Մեքսիկօ գըտնուի :

Այնուհետեւ խորհրդային պարագլուխը յիշեցուց թէ աշխարհը քանդելու չափ ջրածին ռումբ կայ Խ. Միութեան մէջ, բայց կոչ մը ըրաւ՝ խաղաղ գոյակցութեան համար.— Խորհրդային հրթիռները, ըսաւ ան, կը փաստեն թէ ի վիճակի ենք ջրածին ռումբեր արձակելու աշխարհի որեւէ կէտին վրայ եւ կատարեալ ճշդութեամբ, բայց Խորհրդային Հանրապետութեան 42 տարուան պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ ռուս ժողովուրդը խաղաղութեամբ կ'ուզէ ապրիլ բոլոր երկիրներու հետ :

Միշտ խուսափողական, բայց յաճախ զուարճացուցիչ պատասխաններ տուաւ լրագրողներուն, զանազան հարցերու շուրջ :

Ալժերիոյ մասին .— Խ. Միութեան քաղաքականութիւնն է միշտ ճանչնալ բոլոր երկիրներու անկախութեան իրաւունքը եւ Ալժերիացիները այդ անկախութեան իրաւունքը ունին:

Չինաստանի մասին.— Չինաստա՞ն, հարց տուաւ ան եւ աւելցուց,— Անոնք տիրացած են իրենց ազատութեան եւ անկախութեան. տակաւին նոր տօնեցին իրենց տասներորդ տարեդարձը :

Հունգարիոյ մասին.— Ամէն բան լաւ ընթացքի մէջ է. լաւ կառավարութիւն մը ունին ներկայիս :

14 ժամ Հալիֆաքսի մէջ մնալէ ետք «Իլիուշին – 18» հսկայ օդանաւը մեկնեցաւ Մեքսիկօ, ուր հասաւ Չորեքշաբթի գիշեր: Ա. Միկոյեան այս անգամ կը ճամբորդէ խորհրդային մասնաւոր օդանաւով մը, ուր տեղ գրաւած են իր երկու տղաքը, արտաքին առեւտուրի խորհըրդային փոխ նախարար Պորիսով, ինչպէս նաեւ արտածման, ճարտարարուեստի, մամուլի եւ այլ գործակալութեանց 25 ներկայացուցիչներ: Կարեւոր պատուիրակութիւն մը, որ Մեքսիկոյի օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ Արտաքին նախարարին, Խ. Միութեան դեսպանին եւ պետական բարձրաստիճան այլ դէմքերու կողմէ:

Օդակայանին մէջ անգամ մը եւս չեշտելէ ետք թէ խորհրդային ժողովուրդը իր բոլոր ուժերը տրամադրած է «խաղաղութեան կառուցման», Ա. Միկոյեան իր կառավարութեան համակրանքը յայտնեց Մեքսիկայի հանդէպ, որմէ ետք «կեցցէ Մեքսիկացի ժողովուրդը» ըսաւ, մեքսիկերէն :

Խ. Միութեան փոխ վարչապետը տասը օր պիտի մնայ այնտեղ, ուր բացումը պիտի կատարէ խորհրդային գիտական – մանագիտական – մշակութային ցուցահանդէսին :

Մեքսիկայի պաշտօնական եւ ղեկավար շրջանակներու հետ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ եւ այս առիթով կը կարծուի թէ երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական աւելի սերտ յարաբերութիւններ պիտի հաստատէ: Նկատի առնելով Ա. Միկոյեանի կարեւոր դիրքը, միջազգային մամուլը կը չեշտէ թէ տասը օր Մեքսիկօ մնալու համար՝ կարեւոր պաշտօն մը պէտք է ունենայ:

Մեքսիկայի եւ Խ. Միութեան միջեւ առեւտուրը սահմանափակ է ներկայիս : Միւս կողմէ, մեքսիկեան չուկային դուռները բաց գտնելով՝ Մոսկուա իր գործունէութիւնը դիւրութեամբ կրնայ տարածել Լատին Ամերիկայի մէջ :

Ամէն պարագայի մէջ, այս ճամբորդութիւնը կը նկատուի Խ. Միութեան առաջին մեծ փորձը՝ Լատին Ամերիկայի մէջ տարածելու համար «խաղաղութեան կառուցման» քարոզչութիւնը :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ - ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Անգլօ-գերմանական յարաբերութիւնները լաւ ճամբու մէջ են, համաձայն Լոնտոնէն եկած լուրերուն: Վարչապետ Ատընաուըր այցելութիւն մը տուաւ Չըրչիլի, որ հակառակ իր հիւանդութեան՝ կարողացաւ ընդունիլ զայն եւ թէյը միասին առին:

Միւս կողմէ, Լոնտոն հասաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ, որուն ընկերակցութեամբ վարչապետ Ատընաուըր շարունակեց իր խօսակցութիւնները՝ Մաքմիլընի հետ :

Երկու վարչապետներու եւ Արտաքին նախարարներու միջեւ կարգ մը համաձայնութիւններ եղած են արդէն:

1.— Մեծերու ժողովին մէջ, որ հաւանաբար գումարուի յառաջիկայ Ապրիլին կամ Մայիսին, օրակարգի վրայ պիտի ըլլայ գերմանական հարցը՝ իր ամբողջութեան մէջ :

2. — Սկզբունքի համաձայնութիւն՝ հսկողութեան ներքեւ ըլլալիք զինաթափութեան մը համար: Այս մասին որոշում մը տալէ առաջ պէտք է սպասել որ ամերիկեան զինաթափութեան ծրագիրը հրապարակուի :

3.— Եւրոպայի մէջ զինաթափ գօտի մը ստեղծելու համար՝ անհրաժեշտ է նախապէս լուծել գերմանական հարցը :

4.— Գերմանիա ամէն ապահովութիւն կուտայ որ Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրները ազատ փոխանակութեան քաղաքականութիւն մը պիտի վարեն տնտեսական մարզի մէջ :

5.— Գերմանիա կը խոստանայ քաղաքական մարզի մէջ Անգլիան նկատի ունենալ եւ յարգել Ատլանտեան Ուխտի քաղաքականութիւնը :

6.— Երկու երկիրները համաձայն են որ Եւրոպական Հասարակապետութիւնն ու Անգլիան սերտօրէն գործակցին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹՐԱՆԻ հարցը նոր բարդութիւններու տեղի կուտայ: Ծանօթ է որ դատարանը դիմած էր ծերակոյտին որպէսզի վերցնէ Միթրանի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը, յատուկ յանձնախումբը ընդունելէ ետք, յանձնած էր ծերակոյտին առ ի վաւերացում: Ծերակոյտը 116ի դէմ 161 ձայնով յետաձգեց իր վաւերացումը յաւելեալ քննութիւն պահանջելով: Միթրան, նախապէս, երկար ճառ մը խօսած էր ուր կ'ամբաստանէր բացի Պուժէս – Մոնուրիէն նաեւ ներկայ վարչապետ՝ Տըպրէ: Նիէվրի ծերակուտականը կ'ըսէ թէ 1956ի (Սալանի դէմ մահափորձի ատեն) մարդ մը իրմէ խնդրած է, երբ Արդարութեան Նախարար էր, որ թոյլ չտայ իր անձեռնմխելիութեան վերացումը: Այդ մարդուն անունը՝ Տըպրէ է ըսաւ Միթրան : Վարչապետը անմիջապէս հերքեց :

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ լրագրող մը՝ Էտուար Սաապ կը յայտնէ յօդուածի մը մէջ, թէ Իուճայթըրտ Փրէս կը հաղորդէ, թէ կրցած է տեսակցիլ «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան» երեք «Նախարարներու »հետ : (Անունները չի տար), որոնք ըսած են թէ իրենց պատասխանը տը Կոլին՝ ոչ է :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարադեան կոմիտէ	5.000
Կապոյտ խաչի կեդր. վարչութիւն	10.000
Ս. Թորոսեան	3.000
Ոմն	2.000
Նախորդ գումար	417.500
Ընդհ. գումար	437.500

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Նոյեմբեր 17ին յանկարծամահ եղած է Պ. Սարգիս Տէօքմէճեան: Ողբացեալը բնիկ Ամասիացի, ծանօթ էր առեւտրական շրջանակներու մէջ եւ կ'աշխատէր տնտեսական խորհուրդ մը կազմել, կ'ուզէր նաեւ հայկ. դրամատուն մը հիմնել, այս ուղղութեամբ պզտիկ գրքոյկ մըն ալ հրատարակած է :

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Տէօքմէճեանի, ինչպէս նաեւ Մարկոսեան եւ Գ. Թեւանեան ընտանիքներուն :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց Պ. Սարուխան, ծանօթ ծաղրանկարիչը, որ ներկայիս կ'աշխատակցի գլխաւորաբար արաբական թերթերու : Պոլսէն ետքը Եգիպտոս հաստատուած, հայ թերթերու աշխատակցութենէն անկախ պատկերազարդած է նաեւ Ե. Օտեանի գործը (Ծապըլվար), ունի նոյնպէս ալպոմ մը քաղաքական ծաղրանկարներու :

Անցեալ Շաբաթ երեկոյ Փարիզի Հայ Գրողներու ընկերակցութիւնը թէյասեղան մը տուաւ ի պատիւ Սարուխանի : Չորեքշաբթի երեկոյ դասախօսութիւն մը տուաւ Ֆրանսահայ Լսարանին մէջ, ներկայացնելով Եգիպտոսի հայ գաղութին կեանքը:

Տրամադրած է նաեւ, երրորդ հաւաքոյթի մը մէջ ներկայացնել Եգիպտոսի Հայ Մշակոյթի Բարեկամներ Միութեան աշխատանքները, ինչպէս եւ նկարիչ Պ. Օնիկ Աւետիսեանի մէկ գործը, — Հայ նկարիչները եւ քանդակագործները :

ՄԵՂՈՒԻՆ ՁԱՅՆԸ

ԽՄԲ. — Ի պատասխան մեր այն ընթերցողներուն, որոնք կը գրեն մեզի թէ կը սպասեն Շ. Նարդունիի ճառին հրատարակութեան (արտասանուած՝ Հ. Յ. Դ. օրուան առթիւ), կուտանք միայն այս հատուածը, որովհետեւ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն կ'ուզէ զայն հրատարակել գրքոյկի ձեւով՝ միացնելով երեք ճառեր, արտասանուած՝ Փարիզի մէջ Հ. Յ. Դ. օրուան առթիւ, Փալատրիւի մէջ Նոր Սերունդի բանակումին փակման առթիւ, Մարսիլիոյ մէջ՝ Մայիս 28ի հանդէսին առթիւ :

... Պիտի գտնուին, անշուշտ, մարդիկ՝ որոնք պիտի ըսեն թէ օգուտ չունի տօնել Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան տարեդարձ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Օր», Հայ Մշակոյթի Օր, ու նման հանդիսութիւններ, ազատութեան եւ անկախութեան յիշատակներով օրօրուիլ, մեծ ցանկութեանց յոյսերով ոգեւորուիլ՝ ապրելով օտար հողերու վրայ : Հայրենիքը հողն է, եւ առանց հողի՝ չիք հայրենիք(*) :

Մեծ–մայրիկս ալ գիտէ այդ ճշմարտութիւնը : Բայց ինչ որ չի գիտեր մեծ–մայրիկս՝ այն է թէ հայրենիքը միայն հողը չէ : Տարբերութի՛ւն մը կայ մարդուն եւ կաղամբին միջեւ : Կաղամբը կաղամբ կը դառնայ հողով, միայն հողո՛վ : Իսկ մարդը ... բայց թոյլ տուէք, տեսաբանական բացատրութիւններէ աւելի համոզիչ, բանալ պատմութեան էջերը :

Քսերքսէս կը յառաջանար հեղեղանման բանակով մը, — ըստ Հերոդոտոսի հաշիւներուն՝ աւելի քան երկուքուկէս միլիոն մարդ : Արդէն հասեր էր Ասիոյ հրուանդանին : Պարսիկ ճարտարապետները փայտէ կամուրջ մը շիներ էին Հելլեսպոնտոսի վրայ, բայց ալիքները քանդեցին : Քսերքսէս խարազանով ծեծեց ծովը եւ հրամայեց շինել նորը : Երբ աւարտեցաւ նոր կամուրջը, բանակը անցնելէ առաջ, վաղ արշալոյսին, ժամանակ տուաւ որ խունկ ծխեն, ու մրտենիներով զարդարեն կամուրջին բարամբունքը : Վերջապէս ծագեցաւ արեւը, այն ատեն Քսերքսէս բարձրացաւ կամուրջին վրայ, ոսկի բաժակն ի ձեռին՝ աղօթեց պահ մը, յետոյ ծովին մէջ թափեց գինին, սուրն ալ նետեց ջուրին մէջ : Եւ հրամայեց . — Յառա՛ջ : Այնուհետեւ բանակը քալեց, քալեց դղրդացնելով կամուրջը՝ գիշեր ու ցերեկ, ցերեկ ու գիշեր՝ եօթը օր :

Քսերքսէսի բանակը անցաւ Ասիայէն Եւրոպա :

480 *Թուականին էր, Մարաթոնի աղէտէն տասը տարի ետքը :*

Աշխարհի ամենամեծ ճակատամարտն էր որ կը պատրաստուէր : Բանակին առջեւէն կ'երթային «Անմահները», — այսպէս կը կոչուէին այն 10.000 *պարսիկ զինուորները, որոնց թիւը պէտք չէ պակսէր երբեք, ոչ ալ աւելնար : Երբ մէկը մեռնէր, տեղը կը դրուէր ուրիշ մը : Ետեւէն կ'ընթանար արքայից արքային կառքը, զոր կը շրջապատէին հազար ձիաւորներ : Արքայական կառքին քովէն՝ սրբազան կառքը, հրավառ աստուածավառ ատրուշանը մէջը, որուն լծուած էին ութ սպիտակ ձիեր : Յետոյ կուգար բուն բանակը, — Պարսիկները, Պարթեւները, Հայերը, Մարերը, Արաբները, Ասորեստանցիները, Փիւնիկեցիները, Եթովպացիները, ամէն ազգ իր սեփական ազգական զինավառով : Չեմ կրնար կանգ առնել այստեղ՝ նկարագրելու համար հայկական բանակը, որ Քսերքսէսի մեծ բանակին հետ կտրեց Թեսալիան, մտաւ Ելլադայի սիրտը : Ինկա՛ն սահմանապահ ամրոցները : Թերմոպիլէի կիրճն ալ ինկաւ : Երբ Քսերքսէս մօտեցաւ Աթէնքի, տեսաւ թէ ամբողջ Հիւս. Յունաստանի ժողովուրդին հետ, որ ալիք ալիքի վրայ՝ հոսեր էր դէպի հարաւ, հեռացեր էր նաեւ մայրաքաղաքին բնակչութիւնը :*

Աթէնք պարպուած էր :

Եւ ահա, պարսկական նաւատորմն ալ կը հասնի, դիրք կը բռնէ Սալամինի նեղուցին բերանը : Յոյները կը նահանջէ՛ն, կը նահանջէ՛ն շարունակ : Նաւերու մէջ լեցուած էին ամբողջ ժողովուրդը եւ, ըստ Թեմիստոկլէսի ծրագրին, եթէ չկարենային կասեցնել աշխարհակալ բանակը, պիտի անցնէին Իտալիա :

Գիշեր մը սաստիկ վիճաբանութիւն մը տեղի կ'ունենայ յոյն ժողովուրդին վարիչներուն միջեւ : Թեմիստոկլէս կ'առաջարկէ Սալամինի նեղուցին մէջ սեղմել եւ փճացնել պարսկական նաւատորմը : Սպարտացի զօրավար մը, որ ընդհ. հրամանատար էր նշանակուած, կ'ընդդիմախօսէ վիրաւորիչ ձեւով .

— Ամբողջ հայրենիքդ պարպեր ես, դուն իրաւունք չունիս խօսելու :

— Հայրենի՛ք, կը պատասխանէ Թեմիստոկլէս, հայրենիքս հողը չէ՝ զոր լքեցի, այլ այս բազմութիւնն է, մեր հայրերը, մեր մայրերը, մեր զաւակները, մեր աստուածները, այս ամբողջ ժողովուրդը, որ ազատ ապրելու համար՝ այժմ ապաստանած է նաւերուն մէջ :

Պիտի չպատմեմ ձեզի Սալամինի նաւամարտը եւ Յոյներուն յաղթանակը : Բայց կ'ուզեմ ձեզի պատասխանել Թեմիստոկլէսի բառերով . — Հայրենի՛ք, այն բազմութիւնը՝ որ հայերէն կը խօսի Արեւելքէն Արեւմուտք, այն հերոսական յիշատակները՝ որոնցմով լեցուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը, այն երգերը՝ որոնցմով կը թրթռան մեր սիրտերը, այն ցանկութիւնները՝ որոնք կ'արդարացնեն ստեղծագործ ժողովուրդի մը գոյութիւնը, — ահաւասի՛կ հայրենիքը :

Մարդիկ կան, որոնք կը քննադատեն յեղափոխութիւնը՝ յայտարարելով թէ յեղափոխութի՛ւնն էր որ կորսնցուց Հայրենիքը : Ի՞նչ, ներելի՞ է այդ աստիճան անարգել մեր ազգային երգարանները, որոնք նուիրական վկայութիւն մը կը կազմեն մեր ժողովուրդին հայրենասիրական ցանկութեանց : Բոլոր այդ երգարանները, վանքերու մէջ շարահիւսուած թէ գրագէտներու կողմէ հրատարակուած, բոլորը կը պանծացնեն յեղափոխութիւնը : Այդ ո՞ր աւանակն է որ ելեր կը նախատէ յեղափոխութիւնը : Վիճաբանի՞լ կ'ուզեն յեղափոխութեան պատմական արժէքին մասին, ղրկեցէք ինծի մօտ՝ փիլիպպական կարդացնելու համար :

Բայց ես կ'ուզեմ ձեզի տալ արագ պատկեր մը «տարագիր հայրենիքի» մասին, ամէն վկայութիւն ու ծանօթութիւն քաղելով միշտ ազգերու պատմութենէն :

Քրիստոսէ կէս դար առաջ, Սիլլա վերադարձաւ Արեւելքէն, յաղթականի պսակը ճակտին : Վերջ դրաւ Հանրապետութեան, հռչակեց դիկտատուրա : Ժողովուրդը, մտաւորականները, ազատութեան ռահվիրաները հեռացան Հռոմէն : Ահաւոր դաղթ մը կատարուեցաւ : Հռովմայեցիները քալելով անցան Միջերկրականի եզերող ճամբաներէն ու գացին ապաստանիլ Սպանիա : Այնտեղ տարագիրներու ամէնէն տիրական դէմքը, զօրավար Սերտորիոս, ստեղծեց ազգային ծերակոյտ եւ հանրապետական կարգ : Շուտով այնքան զօրացաւ՝ որ Հռոմ սկսաւ վախնալ : Արեւմուտք ղրկեց իր մեծագոյն զօրավարները, բայց պարտուեցան բոլորն ալ, նոյնիսկ Պոմպէոս : Այդ շրջանին է որ Մեծն Միհրդատ, մեր Մեծն Տիգրանի հետ, ամբողջ Արեւելքը ձեռքին մէջ, ահաւոր սարսափ մը դարձած էր Հռոմի :

Հանճարեղ Պոնտացին, Միհրդատ, պատգամաւոր կը ղրկէ Սերտորիոսի եւ կ'ըսէ . — Ես, Միհրդատ Եւպատոր, ինծի հետ նաեւ թագաւորն Հայոց, Մեծն Տիգրան, պիտի զարնենք Հռոմը՝ Արեւելքէն, իսկ դուն զա՛րկ՝ Արեւմուտքէն : Հռոմ պիտի չտոկայ՝ կռուելու համար երկու ճակատի դէմ :

Սերտորիոս, զտարիւն Հռովմայեցի, կը մերժէ : Հայրենիք չի դրուիր թշնամիներու կրունկով : Ձեզի պատմելիքս մերժումի այս պատճառաբանեալ պատասխանը չէ, որ բաւական բան կը խօսի Նոյեմբերիկներու դասարանին : Այլ այն որ Սերտորիոս կ'ըսէ այս առթիւ .

— Հայրենիքը ազատութիւնն է :

Ազատութի՛ւն : Խնդրեմ, ըսէք ինծի, վանդա՞կն է ձեր հայրենիքը, ոսկեայ կամ պղպատեայ ձողերով, ուր չ'երգեր սոխակը : Եւ վանդակը վանդա՞կ մնալու համար միայն կը շինուի, թէ բնակարան տալու համար երգեցիկ սոխակին :

Ահա ձեզի տուի հայրենիքին բազմաթիւ սահմանումները : Հայ ժողովուրդը, համեմատութիւնները պահելով, ուրիշ բան չ'ըներ՝ բայց եթէ նոր իմաստ տալ հայրենիքին, յաւերժացնելով ազատութեան պաշտամունքը, ստեղծելով պայմաններ, որպէսզի տոկայ, դիմանայ՝ հայկական հանճարին ազատ մշակման կարելիութիւններուն սպասումով :

Հայկազանց Ոգին, — այն ուժը որ հայրենիքի գաղափարը կը ներշնչէ եւ հայրենիք կուտայ, — այսպէս կը պատգամէ .

— Չի՛ մեռնիր այն ժողովուրդը՝ որ գիտէ աշխատիլ աշխատանքի նոր ձեւերով :

Արդ, պէտք չէ թողուլ որ մեռնի այս ժողովուրդը, որովհետեւ արեւ կը կրէ իր հոգւոյն մէջ : Արեւ որ ամպերը կը ճեղքէ, կը հալեցնէ եւ մթութիւնը կը փարատէ : Հանճարեղ այս ժողովուրդը, հակառակ իր փոքր թիւին, այսօր ռուսական համալսարանները լեցուցած է աշխարհահռչակ փրոֆէսօրներով, ռուսական բանակը լեցուցած է աշխարհահռչակ զօրավարներով, ռուսական մտքի աշխարհը լեցուցած է աշխարհահռչակ գիտնականներով : Առէք Եւրոպան, առէք Ամերիկան, — ամէն կողմ եւ ամէն ժամանակ՝ մամուլը կը խօսի հայ ակադեմականներու մասին, հայ աթոմագէտներու մասին : Երէկ Աթէնք եւ Հռոմ կը լեցնէինք հանճարեղ հայ մտաւորականներով, պատմագիրներով եւ հռետորներով, Բիւզանդիոնի գահը կը գրաւէինք հայ զօրավարներով ու կայսրերով, այսօր Մոսկուայէն մինչեւ Ուաշինկթըն՝ հայ մտքի արծիւն է որ կը ճախրէ, հիւծում պատճառելով մեծ ու փոքր ժողովուրդներուն : Հայ անունը լսուեր է պատմութեան մէջ, լսուեր է դարերու մէջ, ու կը լսուի այսօր՝ ամէնուրեք : Իսկ Թուրքը, մեր դարաւոր թշնամին, ահա լէպլէպի կը ծախէ տակաւին :

Հայը փրոֆէսօր դարձած է քաղաքակրթութեան՝ հոն ուր արեւը ծածկուած չէ ամպերուն ետեւ :

Իսկ Թուրքը տակար կը մուրայ հրապարակներուն վրայ կամ Ամերիկայէն :

Աննմա՛ն, աննմա՛ն ժողովուրդն Հայոց, ծաղիկի մը պէս՝ որ թաղարի մէջ է դրուած, կ'աճի եւ կը զարդանայ իր փոքրիկ Հայաստանին սահմաններէն ներս, կ'աճի եւ ջով կ'արձակէ սահմաններէն դուրս ու ծաղէ ծաղ :

Մի՞թէ կարելի՞ է, ներելի՞ է լքել այս աննման ժողովուրդը :

Հայ ժողովուրդը յարգելու միակ փաստը այն կ'ըլլայ, որ տօնէք ազատութեան տօնը, ըսելու համար աշխարհի .—

— Ազատութի՛ւն եւ ազատ հայրենիք տուէք այս ժողովուրդին, որ գիտցաւ .

Ա. — Կռուիլ՝ իր հայրենիքին համար :

Բ. — Կռուիլ՝ իր մշակոյթին ծաղիկը աճեցնելու համար իր հողերուն վրայ :

Իսկ մեր պարտքն է, — եթէ իրապէս գրագէտ ենք, ազատ եւ օժտուած գրագէտ, — մշակել հայ հանճարին ծաղիկը, ազատութեան մէջ եւ ազատութեան համար :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Գրքոյկին մէջ առանձին եւ երկար կը ներկայացուի հայրենիքի գաղափարին պատմութիւնը, — ծագումը, զարգացումը եւ ապագան :

ՅԱՂԱԳՍ ԱԹՈՌՈՅ

Բ.

«Յառաջ»ի 17 Սեպտեմբեր թիւին մէջ, «Ցուսարեր»էն արտատպուած էր խմբագրական մը «Խօսք նորերուն» խորագրով : Որովհետեւ նորերուն ուղղուած քարոզ մըն էր, կամ մեղադրանք մը կամ հրաւէր (ո՞վ գիտէ), քանի մը անգամ կարդացինք : Փաստն այն է, որ անկէ ի վեր՝ միասին կ'ապրինք իր գաղափարներուն հետ :

Լաւ է միշտ, բացատրուիլ : Ըսի–ըսաւը տուն կը քանդէ : Երրորդ անձը քիչ անգամ գործը կը շինէ, ինչպէս այս պարագային : «Ցուսարեր» խօսք ունի ինծի եւ ինծի պէսներուն : Ես ալ՝ լսելիք :

Չեմ զարմանար եթէ այսքան անշահախնդիր եւ սրտցաւ տողերուն ընթերցումը ինչ–ինչ մարդոց դէմքը ամպէ, այլոց ալ ձեռքերը իրար շփել տայ՝ սադայելական քմծիծաղով մը կամ կարգ մը մեկնիչներու օրերը զբաղէ ... անարժանաբար :

Կը յարգենք մեծերը, արհամարհոտ չենք, քանդող չենք : Թէեւ հաւատացող քանդելը շինելուն նախապայման հանդանակին : Յաւակնոտ չենք, բայց յաւակնութիւն ունինք, որ արդար է եւ անհրաժեշտ : Առանց այդ սորվելիին՝ ի՞նչ կ'արժէ երիտասարդութիւնը : Կը մնանք

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Բարսեղ՝ այս խօսքերուն վրայ իրեն դարձաւ եւ աչքերը սեւեռեց այնպիսի նշանակալից խստութիւնով մը, որ Տաճատ ստիպուեցաւ իրենները խոնարհեցնել եւ ալ առանց դիտողութիւն ընելու հետեւեցաւ Բարսեղին

Երբ Մոնժ փողոցը Մանուկի բնակած տունը հասան, Բարսեղ շնչասպառ ելաւ վեց յարկերը ու երբ Տաճատ հասաւ ետեւէն՝ սենեակին դուռը բացուած էր արդէն եւ մոմին դողդոջուն լոյսը կ'երկարէր մինչեւ դուրս. Բարսեղ մատը շրթունքին դրաւ եւ լռելայն մտան ներս . ահ, ցուրտ եւ տխուր սենեակը. կարծես մասնաւոր եւ ճնշող մթնոլորտ մը ունէր բեռնաւորուած հիւանդին կարճ եւ հեւքոտ շնչառութենէն, վառարանին առջեւը Լուիզ հակած կը ջանար քարէ պզտիկ ջերմոցը վառել. մոմին անբաւական լոյսը կէս ստուերի մէջ կը ձգէր եւ կը պարտկէր աստիճան մը պատերուն խոնաւ մերկութիւնը. անկիւնը երկաթեայ մահճակալի մը մէջ Մանուկ կը քնանար :

Տաճատ զարմացումով կը դիտէր անոր անհաւատալի այլափոխութիւնը, այտերը խոռոչացած էին եւ գանկը խոշորցած լայնցած կը թուէր, որուն վրայ պըրկուած եւ թափանցիկ մորթին տակէն ոսկորին դեղնորակ երանգը կ'արտացոլար. աչքերը նոյնպէս կորսուած էին խորութիւններու մէջ. արդէն անիկա մահուան դիմակը ունէր, անաշխարհային արտայայտութեամբ մը իր քնացած դէմքին վրայ. երբեմն շնչառութիւնը թեթեւ, անլսելի կը դառնար եւ երբեմն ալ ամբողջ մարմնոյն ցնցումներ կը պատճառէր, հեւքոտ, գրեթէ խուլ որուն տաժանքին ներքեւ աչքերը կէս մը կը բացուէին եւ շրթունքը անլսելի բառեր կը մրմնջէին :

Բարսեղ եւ Տաճատ լուռ նստած էին անկողնին մօտ եւ կը զգուշանային նոյնիսկ իրարու նայելէ, երբեմն խորունկ եւ սրտագին հառաչ մը կ'ընկերանար հիւանդին հեւքոտ շնչառութեան. անգամ մը, Մանուկ աւելի ուժգին ցնցուելով բարձրանալու ջանք մը ըրաւ, աչքերը բացաւ, մոլորուն նայուածքով կարծես մէկը փնտռելով ու չտեսնելով իր ընկերները. յետոյ ինկաւ իր բոլոր ծանրութեամբ կռնակին վրայ եւ գոչեց .

— Մայրիկս, մայրիկս ...

Տաճատ Բարսեղին նայեցաւ փղձկուած . ճշմարիտ եւ մարդկային յուզմունքը մըտած էր իր հոգւոյն մէջ. Բարսեղ անթափանց եւ ջերմեռանդ երեւոյթ ունէր. յայտնի էր որ առաջին անգամը չէր որ պանդուխտ ընկերոջ մը սնարին քով այս գերագոյն կոչը կը լսէր. ու ո՞վ գիտէ ինչ կը խորհէր այդ միջոցին. իր դէմքը դառն եւ տխուր արտայայտութիւն մը առած էր. երբեմն գլուխը աւելի կը ծռէր, իր խոշոր ձեռքերը կը դնէր ծունկերուն վրայ՝ մատները գալարելով ջղաձգօրէն անլսելի յուզմունքի մը ազդեցութեան տակ :

Սպասումի եւ անձկութեան ժամեր անցուցին այսպէս. Մանուկ միշտ կը քնանար եւ հետզհետէ իր շնչառութիւնը կը թեթեւնար, անլսելի կը դառնար. հեւքերը եւ հառաչները կը խեղդուէին կարծես կուրծքին մէջ եւ ուժ չունէին այլեւս արտայայտուելու. Լուիզ յաջողած էր վերջապէս ջերմոցը վառել եւ անոր մօտ սկսաւ մրափել անքուն անցուցած քանի մը գիշերներու յոգնութենէն յաղթուած : Կէս գիշերը անցած էր. տանը մէջ ամէն աղմուկ լռած էր այլեւս, երբեմն միայն ուշ մնացած ուսանողի մը ոստոստուն քայլերը կը լսուէին սանդուխներուն վրայ, կը բարձրանային մինչեւ վեցերորդը ու կը կորսուէին նրբանցքին խորութիւններուն մէջ :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(37 Շար.)

տափակութիւն, բլուր իսկ չենք կրնար կազմել: Իսկ մեր երկիրը բարձրաբերձ գագաթներ ունի, եւ մեր հայեացքը վերըն է՝ առանց մոռնալու վար նայիլ, երբ քայլ կը նետենք:

Կ'ուզենք յիշեցնել թէ տատուրնէ մինչեւ խրխկուն լալով կամ մեղադրելով գործ չի տեսնուիր: Ընդհակառակն: Մէկը վերը նստած, միւսը վարը, կամ անյայտ տեղ մը, դրոյց ալ չ'ըլլար: Մեծերը փորձառու են, գրոյց եւ ժողով շատ են ըրած, գիտեն, պէտք է գիտնան թէ դրոյցը ինչպէս կ'ըլլայ: Մեծերը յարգենք, բայց մենք ալ պէտք ունինք գուրգուրանքի, քաջալերանքի, արդարամտութեան, անաչառութեան, այլ մանաւանդ նախապայմանը այս բոլոր ութիններուն՝ հետաքրքրութեան:

Ոչ փղոսկրեայ աշտարակը ներելի է, ոչ ալ հաւկուրը: Ձեզի չափ տեղեակ ենք վտանգին, դուցէ ձեզմէ աւելի՝ քանի որ խնդրոյ առարկան մենք ենք: Ձերինը մեր ընդմէջէն վերապրելու տագնապ մըն է: Մերը՝ նախ ապրելու եւ տեւելու, ապաւել՝ ձերինը:

Տարիներով ըրիք ու գրեցիք նոյն բաները: Մեղադրեցիք նոր սերունդը ձեզի բացատական թուող բոլոր կէտերուն համար: Բայց ինչ որ մեղադրեցիք այլոց քով, նոյն մեղքին մէջ գտնուեցաք եւ դուք: Եւ երբ նեղը մնացիք, ցոյց տուիք «տուեալ պայմանները», այլ մանաւանդ Նիւթին պակասը, որ կլացուեցաւ ձեր գաղափարները գլեստուրելու համար:

Պահ մը նոյնիսկ ընդունինք, որ դուք ամէն ինչ ըրիք, եւ լաւը ըրիք, ձեր լաւագոյնը ըրիք: Բայց թոյլ տուէք որ չըրածնիդ ալ մենք ընենք ձեզի:

Նախընտրելի է անկիտակցութեամբ մեղաւոր ըլլալ քան թէ գիտակցութեամբ մեղսակից:

Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ, եւ ի՞նչպէս, ի՞նչ ըմբռնումով, ի՞նչ գիտական բացատրութեամբ որ ճիշդ ձեր կաղապարով ըլլանք մենք ալ: Գործենք այնպէս ինչպէս դուք, հանդուրժենք այն անտարբերութեան եւ արհամարհանքին, զոր կը տածէ մեր ժողովուրդին մեծ գանգուածը շնորհիւ իր անպատրաստութեան: Ինչո՞ւ չըսենք ձեզի թէ ձեր սերունդին առաջելատիպ դէմքերուն քով բուսան ա՛յնքան անարժաններ, կէսեր, քառորդներ, որ՝ ներկայ պայմաններուն մէջ մեծ դժուարութեամբ կը բախի Նոր սերունդը՝ հաւատքն ու վստահութիւնը գրաւելու համար ժողովուրդին, իր արժանաւոր տեղն ունենալու ու իր դերը խաղալու համար անոր զարգացման մէջ, անոր երազը իր երազը ըլլալուն հաստատումին մէջ:

Մենք մտաւորականներ ու հանրային գործիչներ կը ճանչնանք, որոնք իրենց հեղինակութիւնը չեն իսկ կրցած արժեցնել իրենց տան մէջ: Իրենց գաղափարին կապել զոնէ իրենց զաւակները: Ազգապահպանումէն բարձր — բարձր ճառողներ իրենց զաւակները իրենց իսկ ձեռքով յանձնած են օտար վարժարաններու, ուրկէ այլ մարդ ըլլան, իրենց պէս չըլլան:

Վերջապէս խախտած հեղինակութիւն մը կայ եւ կասկածի ենթարկուած հաւատք մը:

Ի՞նչպէս պիտի դարմանուի: Ահա հարցը:

Մեղադրանք, ճառամբանութիւն, քարոզ չեն լուծեր խնդիրը: Նման երեմիականներով գրուած հազարաւոր էջեր կընանք գտնել վերջին երեսուն տարիներու մամուլին մէջ: Տարօրինակն այն է որ, չենք հանդիպիր մեղադրեալներուն ձայնին, ինքնապաշտպանութեան կամ իրենց կարգին ըրած ամբաստանութեան: Տարօրինակ, շատ տարօրինակ: Հիները այս տարօրինակին պատճառը փնտռող ինչուն երբեք չեն հարցուցած: Լռութի՛ւն, միայն լռութիւն մեղադրեալ ճակատին վըրայ: Այս ի՞նչ պուտտայական խաղաղութիւն, չըսելու համար անտարբերութիւն:

Զարմանալի է որ, եթէ այսօր այսինչ թերթը, կամ այսինչ կազմակերպութիւնը միւսը մեղադրէ, ուր օր չանցած դիմացէն աւելի զօրաւոր ռումբ մը կը պայթի: Եւ ահա հարա — հրոց ամբողջ հրապարակին վրայ, կատարեալ աղմուկ, ուր եթէ Սոկրատ մըն ալ խօսի, — եթէ խօսեցնեն, — ձայնը պուկը կը փախի, կը խեղդուի:

Եւ փաստը կը մնայ փաստ, որ երիտասարդութիւնը ամէն օր կը մեղադրուի, կը պախարակուի եւ ձայն հանող չկայ երիտասարդներէն: Մեռա՞ծ է երիտասարդութիւնը: Թող ամէն մարդ միայն իր տունը աչքէ անցընէ եւ պիտի տեսնէ թէ կայ երիտասարդութիւն մը:

Բարոյապէս իրենց ծնողքներէն վար չեն մնար: (Եթէ հակառակն է մեր բածին, պատասխանատուն ո՞վ է, եթէ ոչ նախ ծնողքը, ապա դաստիարակիչ միւս ազդակները, դպրոց, մամուլ եւն.): Միտքով, առանց այլեւ այլի՝ երէկուան սերունդէն աւելի պատրաստուած: Ամէն մարդ դպրոց տեսած է եւ չի կրնար չըտեսնել: Համալսարա՞ն, երբեք այսքան համալսարանական չէ ունեցած մեր ժողովուրդը: Ամէն ճիւղի մէջ:

Նիւթապէս, — երէկուընէ անպայման աւելի նախանձելի վիճակի մէջ: Պակասը միայն ու միայն հոծ միջավայրը, — այն ալ որոշ գաղութներու մէջ միայն, — եւ հայեցի կրթութիւնը: Ահա այս է միակ տկար կէտը նոր սերունդին՝ իր ունեցած բոլոր առաւելութիւններուն դիմաց: Եւ անճրկած են մեծերը: Որովհետեւ այս նոր օրերուն, նոյն ձեւով կարելի չէ դաստիարակչական ու կրթական գործով ըզբաղիլ, ինչպէս երէկ: Դպրոց վայելելու գործը մարդկային գործ է, պետութեան գործ, պախսալի գործ չէ՛:

Հայ ուսուցիչը չի կրնար օտար ուսուցչի մը հետ սուրճ խմելու իսկ նստիլ ու քառորդ ժամ խօսիլ: Ուսուցչութիւնը ո՛ւր, ինք՝ ո՛ւր:

Հայ խմբագիրը կը գոհանայ օտար թերթերէն ազէկ — դէշ լուր թարգմանելով, տեսն — տեսն յօդուած մը արտատպելով ուրիշ թերթէ մը՝ առանց աղբիւրը յիշելու եւ առանց գրողին իրաւունքը ճանչնալու:

Ինչո՞ւ մարդիկ աչք — բացութիւնը կամ ապիկարութիւնը կը չփոթեն թերթ վարելու պէս ազնիւ եւ չինիչ գործի մը հետ: Քանի մը չէնքով — շնորհքով մարդիկ կային, եղան — գացին անդարձ:

Եւ այսպէս շարունակեցէք գրոյցին օղակները մեր հանրային կեանքին բոլոր մարզերուն մէջ:

Տղան ոչ մէկ յանցանք ունի, եթէ անգրագէտ ծնողքին ըրածին չի հաւնիր: Կարծիք կը յայտնէ, բայց երբ չի լսուիր, կը լռէ, — իմաստութեան ձեւ մըն է: Անշուշտ կայ ըսելու եւ գործելու ձեւը, որ կապ ունի ընտանեկան դաստիարակութեան հետ եւ ոչ թէ զարգացման: Այս երկուքին տարբերութիւնը շատ յըստակ չէ տակաւին մեր մէջ: Եւ այս երկու սերունդներու յաճախ տարբերութենէն կը ծնի անհասկացողութիւնը, հասնելու համար մինչեւ փոխադարձ արհամարհանք: Ահա արհամարհանքին ծընունդը:

Երբ հայրը միշտ կարճ տաբատով կ'ուզէ տեսնել տղան, պէտք չէ մեղադրել տղան որ մոխա կը կարծէ հայրը:

Այս փոխ յարաբերութիւններուն առաջին եզրակացութիւնը կ'ըլլայ պահանջ մը, — իրար ճանչնալ, իրար յարգել եւ լսել, ներդաշնակօրէն գործակցիլ:

(Շար.) Ց. ՄԱՐՏՈՒՆԻ

ՀՐԱՀԱՆԳԻՉ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆՑ ՇԱՐՔ ՄԸ

Սորպոնի 1959 – 60 դասաշրջանի պատմական ճիւղի դասախօսութեանց ձայնասփռուած բաժնին մէջ, կայ շարք մը Բիւզանդիոնի պատմութեան վերաբերեալ:

Այդ շրջանը կ'ընդգրկէ 610 – 641 թուականը:

Պիտի չհետաքրքրուէինք այդ դասերով եւ ձգէինք միայն որ Սորպոնի աշակերտները ճաշակէին, եթէ Բիւզանդիոնի այդ ժամանակաշրջանի փայլուն ու կարմիր դէմքերէն մին չըլլար հայազգի կայսր մը, Հերակլէս:

Հերակլէս կայսեր, — ինչպէս ուրիշ բիւզանդական կայսրերու — հայկական ծագումը ծանօթ է բոլորին: Բայց միջազգային պատմական շրջանակներու մէջ՝ մասամբ միայն:

Իրօք, յաճախ հարց տրուած է թէ Հերակլէսի դերդաստանը հայկական ծագում ունի՞ թէ յունախօս Կապադովկիացի մըն էր:

Սորպոնի բիւզանդագէտ ուսուցչապետը Փօլ Լըմէրլ իր դասախօսութեանց ընթացքին շարունակաբար կը կրկնէ կայսեր դերդաստանին Հայ ըլլալու պարագան: Ամէն անգամ որ կայսեր բանակներուն տեղափոխութեանց ծիրը կը գծէ, մանաւանդ դէպի իրանեան սահմանագլուխը, Հայաստանի ճամբով, իր «պապերու հայրենիքին» կ'ակնարկէ:

Հերակլէսի նման, իրմէ առաջ ու վերջը, կայսերական ծիրանիին ցանկացող հայազարմ մեծանուն կայսրերու, ինչպէս «Մակեդոնիան հարստութեան» շառաւիղներէն Փոկէոլկներու ցեղային ծագումը կ'արտացոլայ իրենց յունացուած անուններուն ընդմէջէն: Եւ այս պարագան կ'ապացուցուի վաւերականօրէն, մանաւանդ Սորպոնի ամպիոնէն, բիւզանդագէտ ուսուցչապետ Փօլ Լըմէրլի բերնով:

Մնացածը պատմութիւնը արձանագրած է արդէն: Մեզի Հայերուս, մանաւանդ Ֆրանսախօս երիտասարդութեան համար, կրկնակի օգտակար են այդ դասախօսութիւնները: Նախ, սթափեցնելու համար Ֆրանսախօս երիտասարդութիւնը, յետոյ կորով եւ յարատեւութիւն ներշնչելու համար մեր երէցներուն, ու վերջապէս ի հեճուկս միջազգային մամուլին մէջ, մերթընդմերթ արձագանգ գտած վայրահաչութեանց, այնպիսի տեսնմբերը մեր արտասահմանեան գոյութեան հարցը աւելի քան երբեք օրակարգի վրայ է:

Այս դասախօսութիւնները հոգեկան վայելք մը կազմեն ամէն գիտակից Հայու համար: Պիտի խնդրէինք ազգային իշխանութիւններէն որ հայերէնի թարգմանելով ժողովրդականացնէին զայն:

Դասախօսութեանց ձայնասփռումի ժամը, — Ռատիօ – Սորպոն, 312 մ., ամէն Ուրբաթ ժամը 15ին:

ՀՐԱՉ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Նոյեմբեր ութին մեծ հանդիսութեամբ տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 69րդ տարեդարձը: Օրուան նախագահն էր ընկեր Հրանտ Սամուէլ, գլխաւոր բանախօսը՝ ընկեր Գուրգէն Մխիթարեան: Երկու բանախօսներն ալ վեր հանած են կուսակցութեան բարերար դերը հայկական կեանքի մէջ, ազգային, գաղափարական եւ քաղաքական ճակտի վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը եւ հանդէսը փակուած՝ «Յառաջ Նահատակ»ով:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը թէյասեղան մը տուած է Հ. Օ. Մ.ի նախկին ընդհ. քարտուղարուհի Տիկին Սիրանոյշ Մխիթարեանի ի պատիւ: Սեղանապետ եղած է Պ. Լեւոն Արփիարեան, խօսք առած են տէր եւ տիկին Գուրգէն Մխիթարեան:

ՀԱԼԷՊԻ մէջ, Նոյեմբեր մէկին, Հայ Կաթողիկէ համայնքը ողջերթի ճաշ մը տուած է ի պատիւ Գեր. Ալպինոս Արք. Պաթթանեանի Հալէպի թեմէն Պէյրութ մեկնելուն առթիւ ուր պատրիարքական փոխանորդի պաշտօնը պիտի ստանձնէ: Ներկայ եղած են Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Սրբազանը եւ ազգային եւ քաղաքական ժողովներու նախագահները:

ԳԱՄԻՇԼԻԷՆ (Սուրիա) կը գրեն «Արեւելք»ին թէ Նոյեմբեր մէկին տեղի ունեցած են Ազգային Գաւառական Ժողովի լրացուցիչ ընտրութիւնները, խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ: Մասնակցած են 900 հոգի, ընտրուած են.— Սեպուհ Սիսեան, Մանուկ Խաչատուրեան, Շիւքրի Մուրատեան, Կարպիս Գալայճեան, Գեղամ Երէցեան, Մինաս Խաչատուրեան:

ՊԷՅՐՈՒԹ ժամանած են, Նոյեմբեր 11ին, ընկերներ Գուրգէն Մխիթարեան եւ Հրանտ Սամուէլ:

ԱԹԷՆՔԻ «Ազատ Օր»ը կը հաղորդէ որ Հոկտեմբեր 18ին Ֆիքսի մէջ տեղի ունեցած է Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդարանի կողմէ կառուցուած երկյարկանի շէնքին բացումը: Կարդինալ Աղաջանեանի կողմէ ներկայ եղած եւ նախագահած է Հ. Կիւրեղ Զօհրապեան որ կարդացէ եօթ Կարդինալին հեռագիրը Ֆրանսերէն լեզուով պատմականն ըրած է Յունաստանի Հայոց հաստատման: Խօսք առած են նաեւ ՄԱԿի ներկայացուցիչը՝ Տոքթ. Պիրման, Հայր. Յովհ. Թ. Ծ. Վրդ. Խանդեան:

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբին մէջ Երեւանի Սպարտակ խումբը խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացած է Հոկտեմբեր 27ին: Եղբ. Գ. Տօնապետեան հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնարկութեան եւ գործունէութեան մասին, ապա Սպարտակի պատասխանատու Ա. Խաչիկեան ստորագրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ոսկեմատեանին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Հանըմ, ըսաւ անոր դառնալով. ես թա՛հաֆ բան մը կը մտմտամ կոր, դո՞ւն ինչ կ'ըսես նայինք ...

— Խե՞րով բան է, Թադէոս աղա, հարցուց խեղճ մայրը անհնարին անձկութեամբ:

— Հէմ շատ խերով, սա աղաղ էկու շնորհքով ... տօքթոր մը ընենք:

— Տօքթոր մի, ի՞նչ տօքթոր, հարցուց կինը տեսակ մը չմորումով մարդուն երեսը նայելով:

— Տօքթոր ճանըմ: հէքիմ. հիւանդներուն կը նայի նէ, չիյտե՞ս ...

— Գիտեմ, բայց ...

— Բայց մայց պէտքը չէ, աւելցուց գանձապահը հեղինակօրէն, Արշակը հէքիմ մը կ'ընենք կը լմննայ կ'երթայ: Հէմ հէքիմցու ալ աղայ է, աղուոր, եախըշըխլը, ծանրկլուխ ...

— Հէքիմ, տօքթոր, կը մրմնջէր Տիկին Մարկոսեան դահանդական ակնարկներ նետելով շուրջը գտնուած առարկաներուն, այդ բառէն սոսկում մը զգալու պէս:

Գանձապահը անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ.

— Օֆ, հէքիմը ի՞նչ է չհասկցա՞ր դեռ, հանըմ:

— Հասկցայ, Թադէոս աղա, հասկցայ, բայց Արշակս հէքիմ, տօքթոր կարելի՞ բան է, տէր Աստուած, կ'ըսէր ձեռքերը իրարու սեղմած, ուրախութեան եւ անձկութեան փոխնիփոխ արտայայտութեամբ:

Ճիշդ այդ միջոցին սենեակին դուռը բացուելով Արշակ երեւցաւ: Եւ իսկոյն Թադէոս աղայի մօտ փութալով թօթվեց անոր ձեռքը, մինչ գանձապահը անոր թեւէն բռնելով՝ կամաց մը անոր կռնակը կը ծեծէր ու կ'ըսէր.

— Թամ, տօքթորցու տղայ է, սանկ նայէ ... աչք ինքուի, պօյ պօս: Հէ՞ տըղաս, կը հարցունէր Արշակին, քեզի շընորհքով տօքթոր մը ընենք, քի պարէ աշխարհք ալ հէքիմ մը տեսնայ:

Տղան մօրը նայեցաւ, մայրը տղուն նայեցաւ: Այդ տօքթոր բառը կը մագնիսէր զիրենք, ըղեղնին հմայքով մը կը գինովցունէր, սքանչելի կապոյտ հորիզոններ բանալով աչուըներուն առջեւ:

Չէին ուզեր հաւտալ անոր կարելիութեանը, որ իրենց փառաւէր, ամբարհաւան ձգտումներուն պսակումն էր: Անոր մէջ, տիկին Մարկոսեան յանկարծ կը տեսնէր հին փառքերուն, փառաբանութիւններուն, խնկարկութիւններուն վերկենդանացումը, փիւնիկը, որ ամիրայական աճիւններէն պիտի յառնէր եւ ամէն բան իր առջի վիճակին պիտի բերէր հասցունէր:

Տղան՝ անյուսալի, հսկայ մեծութեան մը յայտնատեսութիւնը կ'ունենար այդ բառին հնչումէն, ամբոխներուն տիրելու, դանոնք հիացնելու, շմորեցնելու անխուսափելի միջոց մը: Իրարու նայուածքի մէջ անոնք հասկցան զիրար, եւ մեքենաբար իրարու մզուեցան, իրարու գիրկ նետուեցան.

— Անուշ մամաս:

— Զաւակս, հոգիս:

Այս սրտաշարժ պատկերին առջեւ, ծերուկ աղուէսը զգածուած լռութիւն մը կը պահէր, իբր թէ կացութեան վսեմութիւնը ըմբռնելով: Բայց խիստպէս, անոր աչուըներուն մէջ հեգնութիւն մը կը ցոլցլար, պեխերուն տակ ծաղրական խընդուքի մը աննշմարելի կծկումը կար, զոր անկարող էին տեսնելու մայր ու որդի իրենց ինքնամոռաց յափշտակութեանը մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մաքրուհի Տէօքմէճեան, Օրիորդներ Արփինէ եւ Յոլինէ Տէօքմէճեան, Տիկին Ալիս եւ զաւակները Անի, Ժան եւ Ժիրայր Տէօքմէճեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Փիլոսեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները, սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր, քեռայրին, կնքահօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, 62 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10·45ին, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի, Փեր Լաշէզի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ԱՅՑ ՓԷՐ ԼԱՇԷԶ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը նախորդ տարիներուն նման, յարգանքի այց մը կազմակերպած է՝ Փէր Լաշէզ գերեզմանատունը հանգչող մեր մեծ ընկերներ եւ ազգային գործիչներ՝

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ, ՌՈՒԲԷՆԻ, ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ, Գ. ՕՏԵԱՆԻ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԲԷԳԶԱՏԵԱՆԻ թանկագին շիրիմներուն:

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Հաւաքավայր Կամպեթայի մեծ դրան առջեւ:

Կը հրաւիրուին փարիզեան շրջանի ընկերներն ու հայրենակիցները:

Մեթրօ՝ Կամպեթա:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ ընտանիք որոնում է մի աղախին, հրաշալի կենսական պայմաններում, հեռախօսել Թրիւտէն 21·03, 12էց 14 ժամեր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հանդիսաւոր պատարագ կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Պատուոյ Դաշտը ինկած իրենց ընկերներուն:

Արարողութեան ներկայ կ'ըլլայ Նախկին Ռազմիկներու նախարարին ներկայացուցիչը՝ ծերակուտական Օպէ:

Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ, անգամ մը եւս արտայայտեն հաւատարմութեան իրենց զգացումները հանդէպ ղոհերու յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գառնիկ Կոստանեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր ազնիւ բարեկամ եւ ազգականներուն որոնք իր երկարատեւ հիւանդութեան ընթացքին իրենց յարատեւ այցելութիւններով զինքը մխիթարեցին:

×

Մարսէյլի – Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Յովհաննէս Թէճիրեանի կսկըծալի մահուան առթիւ:

Պ. Պ. Ղ. Կուլեան երկու հազար ֆր. Մուրատ Ռաստմնասիրացին: Մ. Ծերուկեան հազար Մուրատ Ռսումնասիրացին եւ հազար ֆր. եկեղեցւոյն: Ե. Ծերուկեան հազար ֆր. Մուրատ Ռսումնասիրացին եւ հազար ֆր. եկեղեցւոյն: Ռ. Քէնտիրեան հազար ֆր. Արծիւ մարզականին, հազար ֆր. Կ. Խաչին, հազար ֆր. եկեղեցւոյն եւ հազար ֆր. Մուրատ Ռսումնասիրացին: Լ. Քէնտիրեան հազար ֆր. Մուրատ Ռսումնասիրացին: Շ. Աչագեան երկու հազար ֆր. տեղւոյս Ազգ. դպրոցին: Ղ. Քէշիշեան հինգ հարիւր ֆր. Արծիւ մարզականին:

Մուրատ Ռսուէթմնասիրացի, Կ. Խաչի եւ Արծիւ մարզականի յատկացուած գումարները ստանալ Կրօն. Ընկերութենէն: Այս առթիւ Կրօն. Ընկերութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Թէճիրեանին եւ զաւակներուն, Պ.Պ. Ոսկեան եւ Արսէն Թէճիրեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ Գերասիմ Բալայեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ Հ. Յ. Դ. մարմիններուն եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն ու փոխան ծաղկեպսակի տասը հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Բալայեան սրահին: (Տես Ա. էջ):

ԿԱՐՏԱՆ. — Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբը կ'ողբայ վեթերան ընկերոջ Գերասիմ Բալայեանի մահը եւ կը խոնարհի քաջ ֆետայիին թարմ շիրիմին առջեւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Նիկոլ Դուման խումբը, եւ Նոր Սերունդի «Վարանդեան» խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնեն զաւլութիս լաւագոյն ազգայիններէն Պ. Խոսրով Պօյաճեանի (Տիգրանակերտցի) մահուան տխուր առթիւ, իր մօր Տիկին Նըւարդ Պօյաճեանի, կնոջ Տիկին Լուսին Պօյաճեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին ընկեր Տօնապետ Տօնապետեանի եւ բոլոր ազգականներուն: Եւ այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, հազար ֆրանք ալ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին: (Ստանալ Յառաջէն):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ 21 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, Քառէ սրճարանին վերնայարկը:

Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան համարատուութիւնը եւ հրաժարականը: 2. Նոր ընտրութիւն եւ թեկնադրութիւններ:

Կը խնդրուի ուշ չեւալ ժամուն ներկայ ըլլալ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի Կրօն. Ընկերութեան բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի Ազգ. վարժարանի դասաւանդութիւնները սկսած են: Որպէս քաջալերութիւն հայեցի դաստիարակութեան, այս տարի դասաւանդութիւնները բոլորովին ձրի են:

Ծնողքներուն կը մնայ իրենց իսկ օգտին համար չուտով արձանագրել իրենց զաւակները:

Դասաւանդութիւնները ըստ սովորականի տեղի կ'ունենան ամէն օր, երեկոները: Հինգշաբթի՝ կէսօրէ ետք ժամը երեքէն սկսեալ, իսկ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը վեցէն եօթը:

Կը խնդրենք ծնողքներէն օգտուիլ առիթէն:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Ե. տարեդարձի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

Կաթողիկոսական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Վալանսի եւ շրջակայքի հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու այս արարողութեան:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին: Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Շամպէրիէն Օր. Արշալոյս Յարութիւնեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր Ժիրայր Յարութիւնեանին, Սեւանիկ:

×

ԱՌԻԹԷՆ ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

1960էն առաջ (նոր ֆրանք) փակեցէք ձեր բաժանորդագրութեան բոլոր առկախ հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱԽԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 9·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԱՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2·500	ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1·500	ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1·500	»	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2·000	»			»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1·000	»	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1·000	»	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — SAMEDI 21 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8652 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4453

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

« Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ »:

Մեսրոպ Մաշտոց, երբ ըրաւ իր հրաշք գիւտը, առաջին նախադասութիւնը զոր թարգմանեց ու գրի առաւ Մեսրոպեան տառերով, եղաւ այս իմաստալից խօսքը՝ զոր դրինք իբրեւ բնաբան :

Եւ սխալ չըլլար ըսել թէ Թարգմանիչներէն սկսեալ մինչեւ այսօր, հայ մտքի մշակը հաւատարիմ մնաց այդ նշանաբանին, ձգտելով « Ճանաչել զիմաստութիւն եւ իմանալ զբանս հանճարոյ »:

Երեք հազար տարիներու հնութիւն ունի մեր անգիր մշակոյթը, որուն թանկագին բեկորները, այս կամ այն ձեւի տակ, հասած են մեզի, իսկ աւելի քան 15 դարերու անցեալ մը՝ մեր գրաւոր մշակոյթը, հաշուելով հինգերորդ դարէն մինչեւ մեր ժամանակները :

Եղած են մեզմէ աւելի հին մշակոյթի տէր ազգեր, բայց դարերու փոթորիկներուն մէջ կորսուած է անոնց մեծ մասը, մինչ Հայութեան անպարտելի ոգին եւ ստեղծագործ հանճարը, կը գոյատեւէ, գերազանցօրէն դժուարին պայմաններն իսկ յաղթահարելով :

Հին թէ նոր ժամանակներու մէջ, աշխարհակալ ժողովուրդներ, ամէն կարգի միջոցներով, աշխատած են իրենց քաղաքական լուծին հետ, պարտադրել Հայութեան նաեւ իրենց լեզուն, կրօնքին ու մէկ խօսքով մշակոյթին ալ լուծը, բայց ձախողած են այս վերջնոյն մէջ, ազգեցութեան հետքեր միայն ձգելով :

Արեւելքն ու Արեւմուտքը իրենց շփման կէտ ունեցած են Հայաստան Աշխարհը, երկուքն ալ ջանացեր են նուաճել զայն նիւթապէս ու բարոյապէս եւ սակայն, ի վերջոյ, չեն կրցած պատմութեան քաղաքական եւ քաղաքակրթական թատերաբեմէն հեռացնել հայ ժողովուրդը, ուր այսօր ալ կայ եւ կը մնայ ...:

Ինչպէս ամէն ժողովուրդ, հայ ժողովուրդն ալ կրած է, դարերու ընթացքին, հեռաւոր կամ դրացի, հզօր, մեծ ժողովուրդներու մշակութային ազդեցութիւնը, լեզուի ու նաեւ արուեստներու բնագաւառին մէջ, բայց հայ միտքը երբեք հասարակ փոխառու մը կամ ընդօրինակող մը չէ եղած :

Ան, իր հոգիին բովէն անցուցած է բոլոր օտարամուտ տարրերը, նորէն թրծած ու խմորած է զանոնք ի վերջոյ կընքելով հայկականութեան կնիքով :

Ահա թէ ինչո՞ւ հայ մշակոյթը կը բնորոշուի արեւմտեան մտքին պայծառութեամբը եւ արեւելեանին ալ գունագեղութեամբը, տիրապետող գիծ ունենալով միշտ հայկականը :

Այս երեւոյթը յատուկ չէ միայն մեզի, այլ ամէնուն, նոյնիսկ ամէնէն բարձր մշակոյթի տէր եղող, հին ու նոր ժողովուրդներուն :

Այսպէս հին հելլէն մշակոյթը կրած է ազդեցութիւնը փիւնիկեան եւ եգիպտական մշակոյթին, իսկ լատին մշակոյթը սնած ու մեծցած է հելլէն մշակոյթի պայծառ ակունքներէն, մանաւորապէս արուեստի, գրականութեան եւ իմաստասիրութեան գետնի վրայ :

Հետեւաբար հայ մշակոյթը, հակառակ իր կրած հին ու նոր ազդեցութիւններուն, կը մնայ ինքնատիպ եւ հայադրոշմ :

Ըսինք թէ հայ ժողովուրդը, հակառակ իր միջավայրին աննպաստ քաղաքական պայմաններուն, շարունակած է իր ստեղծագործական ճիգը, այնքան արդիւնաւէտ կերպով, որ իր մտքին ու հոգիին արգասիքը եղող արուեստի ու գրականութեան երկերը, ոչ միայն արժէք ունին հայկական չափանիշով, այլ ունին նաեւ միջազգային նշանակութիւն :

Հայ ժողովուրդի հանճարեղ ու տաղանդաւոր զաւակները, ինչպէս երէկ, այսօր ալ արժանաւոր աշխատանք կը կատարեն ոչ միայն պահելու այն՝ ինչ որ ժառանգած են իրենց նախնիքներէն, այլ կը ջանան ճոխացնել մեր մշակոյթի թանգարանը նորանոր արժէքներով, գիտութեան եւ արուեստի մարզին մէջ :

Այդ պատուաբեր աշխատանքը կը կատարուի ինչպէս Սփիւռքի՝ նոյնպէս եւ Հայրենիքին մէջ, հակառակ շատ մը խոչընդոտներու՝ որոնք կարծէք տեւապէս վիճակուած են Հայութեան՝ ճակատագրօրէն ...:

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԶԱՍԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՏԸ ԿՈԼԻ

●

« ԿԵՑՑԷ՛ ՄԵՐ ԱԶԱՏԱՐԱՐԸ »

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Զօր. տը Կոլ Ալզաս գնաց քանի մը օրուան համար : Սատի Քառնօյէն ի վեր (1893) Հանրապետութեան առաջին Նախագահն է որ կ'այցելէ Պելֆօր :

Ժողովրդական խանդավառ բացականչութիւններու մէջ տը Կոլ մեկնեցաւ Ալսթոմ, ճարտարարուեստական կարեւոր կեդրոն մը, որու տարեկան գործառնութիւնը կը հասնի վաթսուն միլիառ ֆրանքի : Հանրապետութեան Նախագահին ցոյց տրուեցան Սէ. Սէ – 7.107 վայրաշարժներ, որոնցմէ յիսուն հատ ապսպրուած են Խ. Միութեան կողմէ :

8000 բանուորներու առջեւ խօսք առնելով, Նախագահը շեշտեց թէ Ֆրանսա վերագտած է իր յոյսը՝ ընկերային թէ տնտեսական մարզերու մէջ, աւելցնելով.— Ինչ կը վերաբերի Ալժերիոյ, կը կարծեմ թէ գտած ենք այն ճամբան՝ որ կը տանի խաղաղութեան եւ իրերահասկացողութեան :

Գալով միջազգային հարցերու, Զօրավարը լիայոյս է որ այս տարին եղբայրական լոյս մը պիտի բերէ մարդկութեան :

Այնուհետեւ գնաց Թաղապետարան, ուր խօսակցութիւններ ունեցաւ շրջանի ներկայացուցիչներուն հետ : Հարցումներ ըրաւ դպրոցներու, ջուրի, ճամբաներու եւն. մասին եւ ուշի ուշով մտիկ ըրաւ տրուած պատասխանները :

Քաղաքի յուշարձանին վրայ ծաղկեպսակ մը դնելէ ետք ճառ մը խօսեցաւ ժողովուրդին, մանաւորապէս յայտարարելով .—

« Կը կարծեմ թէ ի վիճակի եմ ըսելու՝ որ իրականին մէջ միջազգային կացութեան բարելաւման ճամբուն վրայ կը գտնուինք : Ֆրանսա, իմաստուն եւ լուսամիտ կերպով իր դերը կը խաղայ յարաբերութեանց բարելաւման մէջ, դեր մը՝ որ արժանի է իրեն, իր անցեալին, իր ներկային եւ ապագային :

« Արդ, պիտի տեսնենք թէ ի՛նչ պիտի անցնի գալիք յառաջիկայ տարի : Մերթ ընդ մերթ պիտի մտածեմ ձեր բոլորին մասին, բայց դուք ալ, մերթ ընդ մերթ մտածեցէք իմ մասիս »:

Ամբոխին մէջ բացականչութիւններ կը լսուին, ամէն կողմէ՝ «այո»ներ կը բարձրանան եւ զօրավարը կը վերջացնէ իր ճառը, եզրակացնելով .— Անկեղծօրէն կը մտածեմ թէ 1960 տարին նպաստաւոր պիտի ըլլայ Ֆրանսայի համար՝ շնորհիւ ձեր բոլորին, շնորհիւ Ֆրանսացիներուն, բոլոր Ֆրանսացիներուն, շնորհիւ ձեր տրամաբանութեան, ձեր հաւատքին, յոյսին եւ աշխատանքին :

Ոստիկանատան մէջ ճաշելէ ետք, Նախագահ տը Կոլ մեկնեցաւ Ալթքիրխ, ճամբու ընթացքին կարգ մը վայրերու մէջ կանգ առնելով :

Ալթքիրխ 4 – 5000 բնակչութիւն ունեցող փոքր քաղաք մըն է, երկրագործական կեդրոն մը : Ժողովուրդը լեցուած էր Թաղապետարանի հրապարակին վրայ՝ Նախագահը ընդունելու համար . ամէն կողմ դրօշազարդուած : Պաստառներ՝ որոնց վրայ կը կարդացուի . — «Կեցցէ՛ Հանրապետութեան Նախագահը», «կեցցէ՝ մեր ազատարարը »:

Զօրավարը խօսեցաւ նաեւ Ալթքիրխի ժողովուրդին, անդրադառնալով Ալժերիոյ կացութեան ուր խաղաղութիւնը անհրաժեշտ դարձած է այլեւս : Յիշեց նաեւ Հասարակապետութիւնը, ուր, նոյնպէս, Ֆրանսա կատարելիք մեծ գործ ունի : Իսկ միջազգային ճակատի վրայ՝ Ֆրանսայի պարտականութիւնն է նպաստել ժողովուրդներու խաղաղութեան :

Շարունակելով ճամբան, Հանրապետութեան Նախագահը քսան վայրկեանի յապաղումով հասաւ Միւլուզ, խանդավառ ընդունելութեան մը արժանանալով : Մօտ քսան հազար հոգի հաւաքուած էին Թաղապետական հրապարակին վրայ : Նախագահը, խօսք առնելով, ըսաւ.—

« Մեր պատմութեան գրեթէ միակ ողբերգութենէն յաջողեցանք դուրս ելլել : Կրնայինք խորտակուիլ, բայց յաջողեցանք դուրս ելլել պատուով :

« Այնուհետեւ, անցուցինք ազգային անհամաձայնութեան տարիներ : Յետոյ, մեր միութիւնը վերահաստատեցինք յոյսով եւ հաւատքով : Տնտեսական տագնապ մը կը սպառնար մեզի. բայց յաջողեցանք նաեւ դուրս ելլել այդ տագնապէն եւ կը քալենք դէպի բարգաւաճում :

« Անցուցինք նաեւ պատերազմի վտանգ մը, այսինքն՝ համաշխարհային աղէտ մը, այսինքն էակին խորտակման աղէտը : Անցաւ այդ վտանգը : Տրամաբանութիւնը կը յաղթանակէ : Կ'երթանք դէպի միջազգային կացութեան բարելաւում : Ֆրանսա պիտի օգնէ աշխարհի խաղաղութեան վերահաստատման »:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՊՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

―o―

ԱՆԳԼԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՐԹՈՒԱԾ ԵՆ

Անգլեւգերմանական խօսակցութիւնները վերջացան : Այս առթիւ Վարչապետ Ատընաուըր կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, իր գոհունակութիւնը յայտնելով : Մօտ չորս հարիւր լրագրողներ հաւաքուած էին Տորչեսթըր պանդոկը :

Ատընաուըր ըսաւ թէ միջազգային կացութեան բարելաւման նախապայմանը՝ հսկողութեան ներքեւ ըլլալիք ապազինումն է : Իսկ Պերլինի շուրջ առժամեայ համաձայնութիւն մը չի կրնար նպաստել խաղաղութեան :

Ինչպէս կը սպասուէր, Վարչապետը յայտարարեց թէ գերմանական հարցը իր ամբողջութեան մէջ պէտք է քննուի եւ լուծուի :

Գալով Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներու եւ Ազատ Փոխանակութեան գօտիի եօթը երկիրներու տնտեսական յարաբերութեանց՝ « շատ բնական է որ Եւրոպայի մէջ տնտեսական կռիւ մը դաշնակիցներու միութիւնը կրնայ վտանգել» ըսաւ ան, աւելցնելով թէ նման կացութիւն մը չի կրնար ստեղծուիլ :

Պատասխանելով այն հարցումին՝ թէ Խրուշչեւ Պոն պիտի հրաւիրուի՞, Ատընաուըր վճռական «ո՛չ» մը ըսաւ : Իսկ Օտըր – Նայսէ սահմանին մասին, Նախագահ տը Կոլի եւ ֆրանսական կառավարութեան յայտարարութիւնը լաւագոյն լուծումը կը նկատէ, հարցը լուծելու համար :

Ուշագրաւ էր նաեւ այն պարագան՝ թէ Գերմանիա հիւլէական զէնքեր պիտի չունենայ : Ատընաուըր ըսաւ թէ նման զէնքեր արտադրելու նպատակ չունին, բայց կը պահանջեն արդիական զէնքեր ունենալու իրաւունքը՝ հիւլէական պատերազմի մը պարագային կարենալ պաշտպանուելու համար :

Ատընաուըրի մեկնումը աւելի մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց՝ քան ժամանումը : Անգլիացիներ եւ Գերմանացիներ հաւաքուած էին Վիքթորիա կայարանը՝ ողջերթ մաղթելու համար :

Խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ նաեւ Վարչապետ Մաքմիլըն՝ երբ կայարանէն դուրս կ'ելլէր :

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է, թէ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները լուծուած են եւ քայլ մը եւս առնուած է՝ դէպի իրերահասկացողութիւն եւ խաղաղութիւն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ եւ Չինաստանի յարաբերութիւնները յանկարծ լարուեցան՝ տնտեսական պատճառներով : Թիպէթի եւ Հնդկաստանի միջադէպերը պատճառ եղած էին արդէն՝ որ Ինտոնեզիա աննպաստ յայտարարութիւններ ընէ Փեքինի կառավարութեան դէմ : Այս առիթով Ինտոնեզիոյ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ երկրին մէջ հակաչին շարժում մը սկսած է :

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ Մեքսիկա այցելութեան առիթով տարբեր կարծիքներ կը յայտնուին : Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ խորհրդային փոխ վարչապետը Մեքսիկո գացած է միայն ցուցահանդէսի բացումը կատարելու համար, մնացեալ կարծիքները անհիմն են : Այսուհանդերձ, ուշագրաւ է այն պարագան՝ թէ գործատէր շրջանակները նպաստաւոր են այս այցելութեան համար, մինչ սէնտիքաները վերապահ կը մնան : Ա. Միկոյեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Մեքսիկայի Նախագահ Լօփէզ Մաթէօսի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական ինքնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւնը, որ տասը օրէ ի վեր Մոսկուա կը գտնուէր, առջի օր Թաշքենտ մեկնեցաւ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պատերազմական նախարար Շթրաուս Փարիզ եկաւ, Ատլանտեան Ուժի ընդհանուր հրամանատար Զօր. Նորսթէտի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու համար : Նորսթէտ եւ Շթրաուս պիտի ուսումնասիրեն Գերմանիոյ օդային պաշտպանութեան եւ վերազինման հարցը :

ՄԵՆՏԷՍ – ՖՐԱՆՍ Իսրայէլ գացած է, ուր պիտի մնայ աւելի քան մէկ շաբաթ, Վարչապետ Պէն Կուրիոնի եւ Նախագահ Իզաակ Պէնզիի հետ տեսակցութիւններ ունենալով :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կացութիւնը ծանր է : 30 Հունգարներ, 18 տարեկան, հրացանազարկ եղած են : Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովի մէջ Թոմաս Մուր յայտարարած է թէ հարիւր ուրիշ երիտասարդներ կը սպասեն իրենց բանտերուն մէջ որ 18 տարեկան ըլլան իրենց կարգին հրացանազարկ ըլլալու համար :

ՊՈԼՍՈՅ յոյն պատրիարքը Աթենակորաս Դամասկոս հասած է Չորեքշաբթի օր, եւ շաբաթ մը պիտի այցելէ Սուրիոյ զանազան շրջանները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Պորտոյի Մուրատ խումբ	2.000
Նախորդ գումար	437.500
Ընդհ. գումար	439.500

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

ՅՈՒԼԻՍ 17

Ապարանքի պէս գեղեցիկ շէնքի մը դիմացը տնակ մը կայ, պատուհաններուն ապակիները ջարդուփշուր. երբէ՞ն ի վեր լքուած: Փակ դրան առջեւ, որուն երկու կողմերը, որմն ի վեր բաղեղն է մագլցած, կարծես մոռցուեր է ինքնաշարժ մը, անիւները մերկացած իրենց ձղախէժէն: Խարխուլ, խլատակ: Կառքին ճակատակիրը եւ տնակին տրտմաթախիծ ոգին եղբայրացած են իրարու միեւնոյն խղճալի պատկերին մէջ: Լռած են հոն անցեալի բոլոր ձայները՝ որոնք ատենօք թերեւս կանչեր էին ուրախութեան:

Որքան ատեն է ի վեր պարտիզպանի մը բարերար ստուերը չէ ծածկած ածուները՝ որոնց մէջ չորցած տունկերուն վրայ սարդը իր ոստայնն է հիւսեր:

Կեանքի մը ողբաձայն թախանձանքն են կարծես տնակն ու կառքը: Բայց անողոք աստուածները խուլ պիտի մնան եւ երբեք այլեւս պիտի չբարձրանայ սիրոյ եւ երազի մրրիկը անխծապարտ հոգիներուն մէջ:

11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1923

Երբ Լէյզէն հասայ, իրիկուան մօտ, «Այծեամներ» ապարանը, քունը աչքերս կը ծանրացնէր: Բոլորովին օտարական սենեակին մէջ երազային քաղցրութիւն մը կար: Քնանալ, քնանալ կ'ուզէի: Բայց չուրջի անսահման արօտավայրին մէջ արածող կովերուն եւ եզներուն վիզէն կախուած զանգակները խլացուցիչ հնչիւններով զիս արթուն պահեցին գրեթէ մինչեւ լոյս: Այսպէս, գիշերներով չէի կրնար քնանալ, մինչեւ որ վարժուեցայ: Յիշեցի մանկութիւնս, երբ Ամասիա, Զիարէթի ջաղացքը կ'երթայինք կեռասի եղանակին: Ջրվէժին եւ մեքենաներուն աղմուկը կը խանգարէր քունս: Բայց վարժուելէս ետք, երբ արդէն քաղաք վերադարձած կ'ըլլայինք, տունին խաղաղութեան մէջ՝ զոր հազիւ կը վրդովէր իլիկի բարակութեամբ հոսող ջուրը, աչքերս բաց կը մնային: Հոգիս կարօտով կը փնտռէր ջրվէժին արծաթահնչուն երգը եւ մեքենաներուն աղմուկը: Այսպէս ալ, երբ Լէյզէնէն իջայ ծովեզերք, գիշերներով տենչացի զանգակներուն ձայնը, մինչեւ որ ծովին (որուն շատ մօտ էր պանդոկը՝ ուր իջեւանած էի) ալիքները զիս քնացուցին իրենց քաղցրօրօր մրմունջներով:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 9

Ինչպէս մոռնալ անցեալը, թօթափել շղթաները՝ որոնք կը կապեն զիս անոր: Անհետացած կերպարանքներու հոգիիս մէջ յարուցած խռովքը երբեմն այնքան սաստիկ կ'ըլլայ, որ կը պոռամ, օգնութեան կանչելու համար ներկայի բարերար ուժերը:

Հին, ամէն ինչ հին է չուրջս: Կ'ուզէի որ նոր յուզումներ ունենար սիրտս, եւ նոր արցունքներով կարենայի բացարձակ ուրախութիւն մը արտայայտել: Նոր ուղի մը բացուէր, եւ ես նոր հանգրուան մը հասնէի:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6

Մտքիս մէջ շփոթ մը կայ որ զիս կը չարչարէ երկար օրերէ ի վեր:

Տարիներով ապրած ըլլալ մէկու մը հետ եւ անծանօթ մնալ անոր: Ուրեմն մահն է, որ իր հարազատ գիծերուն մէջ կը յայտնաբերէ մէկու մը հոգեկան կերպարանքը:

Բայց կը խորհիմ թէ մահուան առեղծած շփոթին մէջ մենք յաճախ կը կորսնցնենք մեր ճիշդ դատելու կարողութիւնը եւ յանկարծ կը գտնուինք ձեւազեղծող հայելիի մը առջեւ՝ որ ամէն ինչ կ'ընդլայնէ եւ երբեք գուշակուած շրջանակի մը մէջ կը ցուցադրէ մեր ուշադրութենէն վրիպած արժանիք մը:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՅԱՂԱԳՍ ԱԹՈՌՈՅ

Գ.

Իմ սերունդիս հասցէին ուղղուած բոլոր մեղադրանքներուն արդար քննադատութիւններ եւ լուսաբանութիւններ տալէ վերջ՝ իմ եւ ինծի պէս մտածող սերնդակիցներուս հաշւոյն կ'ըսեմ.

— Երէցներ (եւ ոչ թէ հիներ), դուք մեզ լաւ չէք ճանչնար, դուք մեզ չէք փնտռեր, որովհետեւ ի յառաջագունէ կը կարծէք թէ մենք չկանք, իսկ դուք վերջին օղակն էք Հայկեան ոսկի շղթային: Թէ ձեզմէ վերջ, այլեւս ոչ խմբագիր պիտի ունենայ, ոչ ուսուցիչ, ոչ հանրային գործիչ, ոչ ալ հաւատքի մարդ:

Թող թոյլ տրուի ըսել թէ կը սխալիք: Ըսի թէ կը բաւէ որ բանաք ձեր աչքերը տեսնելու համար նոր ուժերու ներկայութիւնը:

Ձգենք մեր վարժարաններուն մէջ պաշտօնավարող տարրերը իրենց նուիրումին կամ ... մակաբուծութեան մէջ: Մեր անձնական հետաքրքրութեամբ եւ օտար վարժարաններու հետ ունեցած շփման ընթացքին, հանդիպած ենք մեծ թիւով հայ աղջիկներու եւ տղոց, որոնք կ'աշխատին օտար կրթական հաստատութիւններու եւ թերթերու մէջ:

Միջին Արեւելքի մէջ ունինք ընկերներ, որոնք համալսարան աւարտեցին՝ Եւրոպա եւ Ամերիկա, վերադարձան ծառայելու համար մեր վարժարաններուն մէջ, բայց այսօր օտար վարժարաններու մէջ կը սպառեն իրենց շունչը: Ուրիշներ որոնք ճիգ չխնայեցին մնալու համար հայ կրթական ասպարէզին մէջ եւ սպառելէ ետք իրենց համբերութիւնը՝ վերադարձան Եւրոպա, կամաւոր լռութեան դատապարտուեցան՝ խորապէս գիտակից իրենց կոչումին ու պատրաստութեան, առանց աւելորդ մեղադրանք թափելու աջին ու ձախին կամ ազգին գլխուն:

Կեանքիս մէջ ոսկիի հետ գործ չեմ ունեցած, բայց կրնամ երեւակայել թէ ի՛նչ կը նշանակէ, ոսկիին արժէքը իմանալու համար, դիմել թիթեղագործի մը: Այսպէս եղաւ սակայն: Սրբազան կոխ կար, հաւատք ունեցողը վազեց եկաւ, բայց ամէնքը նոյն զէնքերը չունէին: Եկողներուն մէջ կային տասնեակ մը, որ նորագոյն եւ հզօրագոյն զէնքեր ունէին: Բայց ճամբու դրուեցան: Անմարսելի՛ տարր:

Ինչո՞ւ այսպէս: Պատասխանը միշտ նոյնն է: Բացէ՛ ի բաց կ'ըսեն.

— Մենք ձեզ չենք կրնար գոհացնել (նիւթականի խնդիր): Ուրիշ պատասխան մը որ լսելայն կը հակցուի.— Ձեր պատրաստութիւնը կրնայ խանգարել մեր կրթական գործին ներդաշնակութիւնը (ի՛նչ ներդաշնակութիւն):

Ուրեմն վտանգը մէջտեղն է: Տրուած պայմաններու մէջ, դարձեալ գտնուած են «խենթ»եր եւ անտեսելով ամէն անապահովութիւն, ձգելով Ամերիկան ու Եւրոպան՝ վերադարձեր են իրենց ծննդավայրը, օգնելու համար իրենց ազգակիցներուն: Իրենց պայուսակներուն մէջ քանի մը գիրք տեղաւորած, իրենց գլուխին մէջ՝ նոր գաղափարներ ու ժամանակի յղացումներ, եկեր են տուն,— «յիւրսն եկն եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»: Ճարահատ, կ'երթան կը պաշտօնավարեն օտարներու մօտ:

Ասոնք տակաւին ինքնակամ վերադարձողներն են: Հապա եթէ փնտռուէի՛ն ուրիշներ: Ասոնք իրենց իսկ նախաձեռնութեամբ ճամբայ ելած ու վերադարձած են: Մասնաւոր ազգային կեդրոնական մարմին մը չկայ, որ պատրաստէր նոր ուժեր ու հրաւիրէր, «վերադարձէք այլեւս» ըսէր:

Կայ տակաւին պարագան այլ տղոց, որոնք հեռուէն կամ մօտէն տեսնէին թէ ինչ ճակատագիր ունեցան ինքնակամ վերադարձող «խենթ»երը: Ի՞նչ կը կարծէք, իրենք ալ պիտի ուզէ՞ն զինուորագրութեան վազել:

Եթէ կան, որ չեն հաւատար մեր բառերուն, պատրաստ ենք տալու ցանկը այդ տղոց:

Ուրեմն թող ծանր չթուի՝ երբ կ'ըսենք. «Դուք մեզ չէք ճանչնար»: Որովհետեւ երբ կը ճանչնաք, կ'անտեսէք մեզ:

Մեզ մեղադրողներուն առաջին քայլը թող ըլլայ փորձել ճանչնալ մեզ: Լուսնէն չենք եկած, մեզ ճանչցողներ կան, ու դիւրին է մեզի հանդիպիլ, էջ մը թուղթ ալ կ'ըլլայ, կամ գաւաթ մը սուրճով՝ անկիւնի համեստ սրճարանը:

Անգամ մը որ ճանչցաք մեզ ու դնէք մեզմէ ամէն մէկը իր տեղը, այսինքն իր պատրաստութեան ու մասնագիտութեան համապատասխան գործին մէջ, եւ ոչ թէ «առայժմ հոս», կը քալէ գործը: Մենք ձեզի աթոռի խօսք չենք ըներ: Աթոռը՝ ձեզի, գործը՝ մեզի: Որովհետեւ ծիծաղելի կը թուի մեզի աթոռի պաշտամունքը, որ հրապարակ կը դրուի յաճախ «էքս քաթէտրա» ոճով մը: Աստուածնիդ սիրէք, ի՛նչ աթոռ կայ, որ աթոռի խօսք ըլլայ, աս ու ան հեղինելու խնդիր ըլլայ: Տեսաք թէ «աթոռ գրաւել»ը ինչպէս կ'ըլլայ, «աթոռ տալն ու չտալը» ինչպէս: Ձգենք սա աթոռ եւ... աթոռակալները, շատ յեղյեղուած կոչում բառն ալ: Ըլլանք գործնական:

Ուրիշ ազգերու մօտ հազարին վրայ քանի՞ ուսուցիչ կոչում ունի եւ խմբագիրներուն քանի՞ տոկոսը մասնագէտ ըլլալէ աւելի բան մըն է: Ընդգծուած բառը շատ կը պատշաճի մարդը ձրի աշխատցնելու վարժութեան մը: Ասոր համար ալ, «կոչեցեալ»ին ներկայութեան, եսը կը շոյուի, ետեւէն ալ խնդալու համար վրան, իսկ ամէն – չամէնն ալ գլուխը կը շարժէ: Ֆրանսացին կ'ըսէ՝ թէ «վերջին խնդացողը լաւագոյնս պիտի խնդայ»: Բայց լաւ է որ այդ օրուան չհասնինք:

Յետոյ կը մնայ նիւթականը, որու համար բոլոր բերանները միահամուռ պիտի գոչեն.— Անզգուելի՛ անջրպետ...

Մեր ժողովուրդին բեկորները մեծ մասով փրկած են իրենքզիրենք նիւթապէս՝ առանց նոյն ճիգ մըն ալ ընելու մտքի ազատագրումին կամ բարեշրջումին համար: Գաղթական եկած է Եւրոպա, Ամերիկա եւ ուրն անյայտ՝ երկրագունտի վրայ, ու դրամ վաստկած, կապկած է տեղացին իր արտաքին երեւոյթներուն մէջ, միտքով եւ հետաքրքրութեամբ կը մնայ նոյնը: Այն չափ դասակարգը, որ տուն, կառք ու դրամ ունի, կը կարծէ ունենալ նաեւ միւս մնացեալները, մտաւորականութիւնը, նպաստընկալ խեղճերու հաւաքածոյ մը, պնակալէզ, միշտ իր բարի կամեցողութեան դիւրաբեկ թելէն կախուած: Եթէ երկու բառ օտար լեզու սորված է՝ վրան խնդալով իր մայրենի անհման լեզուին, խստապահանջ դարձած է մեր մամուլին, մեր կրթական գործին եւ մշակութային ձեռնարկներուն հանդէպ:

Յ. ՄԱՐՏՈՒՆԻ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Հիմա այլեւս Տաճատ անսահմանելի վախ մը կը զգար. պիտի չուզէր ոչ մէկ գնով առանձին գտնուիլ ինքզինքին հետ. այդ մահամերձի արտայայտութենէ զուրկ դէմքին պատկերը կարծես կառչած էր իր աչքերուն եւ առանց անոր նայելու ալ կը տեսնէր զայն, իր հոգւոյն մէջ անկայուն, դողդոջուն բան մը սպրդած էր որ հիւանդին շնչառութեան չափականութիւնը ունէր եւ որուն չափովը ակամայ կը շնչէր ինքն ալ. ու գաղափարէ գաղափար միտքը կը թափառէր ծանր մտածումներու մէջ. կանգ կ'առնէր այս ինչ կամ այն ինչ պարագային վրայ եւ անոնց ամբողջութենէն հետզհետէ անդիմադրելի եւ ահաւոր կ'ուրուագծէր մեծ եւ սարսռիչ քաղաքին առթած սարսափը:

— Պէտք է մեկնիլ, մեկնիլ անմիջապէս ... կարծես Մահը, այնքան մերձաւոր իրենց այդ բոպէին, իրեն կը հպէր, զինքը կը պարուրէր իր քայքայումի հանդարտ, բայց անվրէպ ազդեցութեամբը:

Յանկարծ Մանուկ աչքերը բացաւ, հիւանդագին կարմրութիւն մը ունէին անոր ճակատը եւ այտերուն վերին ու ցցուած մասերը. աչքերը անսովոր կենդանութիւն մը եւ գեղեցկութիւն մը ստացած էին: Թարթիչները իրենց արագ թարթափումին մէջ երկար շուքեր կը ձգէին դէմքին վրայ:

Տաճատ զարմացումով դիտեց, թէ մէկ վայրկեանի մէջ փոխուած էր անիկա. տենդին ազդեցութեան տակ կենդանացած՝ Մանուկ առողջութեան պատրանքը կուտար. գրեթէ առանց դժուարութեան ելաւ նստեցաւ անկողնին մէջ. յետոյ մեղմօրէն ժպտեցաւ իր ընկերներուն, Բարսեղ եւ Տաճատ յուզմունքի սաստկութենէն բան մը չէին կրնար ըսել, բայց Մանուկ իրենց սիրտ տուաւ իր սովորական, գրեթէ ջինջ ձայնովը.

— Շատո՞նց է որ հոս էք... երկար քընացայ, հէ՞... ինչո՞ւ չարթնցուցիք զիս, վայ սատանայ, ինչ հարբուխ, ընկերներ. քանի օրէ ի վեր տանջուեցայ, բայց հիմա աղէկ եմ:

Անգիտակցաբար, սակայն, ձեռքերը՝ երկնցած մատներով եւ կապտորակ եղունգներով՝ կը գալարուէին վերմակին վրայ. Տաճատ աչքին ծայրովը կը նայէր անոնց:

— Ինչ տաքութիւն ... Լուիզը գիտէ, զառանցանքներ ունեցայ:

Յետոյ, երիտասարդ ուսանողի իր վաղեմի սովորութեամբ ամէն բան հեգնելու, սկսաւ կատակներ ընել. նոյն միջոցին բռունցքը կուրծքին զարկաւ.

— Այս կմախքը դեռ բաւական հաստատուն է. հող մի...

Ձայնը խեղդուեցաւ հազի [illegible]նոպի մը մէջ. Լուիզ աչքերը բացաւ [illegible] իր մօտ եկաւ, ամէնքն ալ հաւաքուած էին անկողնին մօտ գթութեամբ խառն զարմացումով մը. Մանուկ քանի անգամ հազի միջոցին ուզեց խօսիլ, բայց չկրցաւ, ու աչքերը կը շարունակէին խնդալ, վերադարձած իրենց հին արտայայտութեանը:

— Կը տեսնէ՞ք, յաջողեցաւ ըսել վերջապէս, եթէ այս հազը չունենայի ... պահ մը լռեց, մտածկոտ. յետոյ հազիւ լսելի մրմնջեց ... վայ սատանայ ...

Յանկարծ անսահման տխրութեան դիմակ մը առաւ. աչքերը մարեցան, դէմքը ամէն ուղղութեամբ կնճռոտեցաւ. շրթունքները դեռ խոնաւ՝ լորձունքէ, դառնութեան արտայայտութիւն մը ունեցան, միայն այտերը կարծես աւելի ցցուած կը բոցավառէին վտանգաւոր կարմրութիւնով մը, այլ եւս չխօսեցաւ՝ պաշարուած ով գիտէ ինչ մտածումով. այն ատեն Բարսեղ քաջութիւն առաւ եւ թէեւ ձայնը քիչ մը դողդոջուն՝ վստահութեամբ ըսաւ իր ընկերոջը.

— Մանուկ, դուն պէտք է հանգարտ մնաս այսպէս. մենք կը զբաղինք քեզմով. ուրիշ ընկերներու ալ կ'իմացնենք եւ փոխն ի փոխ կը խնամենք զքեզ. վաղը առաւօտ տոքթէօր Բօլլեանը պիտի գայ, իմացուցած ենք արդէն իրեն ...:

Տաճատ եւ Ռուբէն դէպի պատուհանը գացին. չափազանց տժգունութիւն մը փղոսկրի գոյն տուած էր Զարըլեանի ճակատին, որուն վրայ ցցուածքները կապտորակ կ'երեւային, աչքերը մթին, յուղուած եւ խոնաւ էին եւ թուշը բարակցած՝ ալ աւելի սրածայր կը թուէր մօրուքին տակէն. մազերը չսանտրուած կը ցցուէին գագաթին վրայ եւ ինքը կը դողդղար կրկնոցին մէջ կորսուած, չկրնալով խօսիլ, ձայնը ալ աւելի խեղդուկ յուզումէն ու կզակը կափկափելով ամէն անգամ որ փորձէր բառ մը արտասանել:

Սուրէն, նոյնպէս իր խոշոր կրկնոցին մինչեւ վերի կոճակները կոճկած, օձիքը դարձուցած, երկու ձեռքերը գրպաններուն մէջ, կը կենար անխօս, ու անսահմանելի վախէ մը բռնուած, երբեմն թեթեւ մը կը տատանէր իր սրունքներուն վրայ եւ աչքերը հարցական ու անձկալի կը դարձնէր Տաճատին, վերջապէս սակայն ինք առաջին անգամ ըլլալով կրցաւ խօսիլ.

— Պէտք է հիւանդանոց փոխադրել ասիկա:

Այլեւս Մանկիկ չէին ըսեր, իբր թէ արդէն գոյութիւն ունենալէ դադրած ըլլար խեղճ երիտասարդը ու կարծես փախնալով վերյիշելու այն տանջանքի եւ գրկանքի էակը, որ մարմնաւորուած էր այդ անունին մէջ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(38 Շար.)

ՎԱՀԷ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ

•

Այս Հայորդին նախագահն է Սոմալիներու երկրին ներկայացուցչական ժողովին Փրանսական Հասարակապետութեան շրջանակին մէջ: Եւ սակայն համեստութեան տիպար:

Ծնած է Մարաշ 28 Հոկտեմբեր 1897ին: Ծնողքը, Մեծ Հայքէն եկած, ազգասէր եւ ուսեալ, Մարաշի գաղութահայութեան ընդհանուր համակրանքը կը վայելէին: Հայրը, Յովհաննէս Սահաթճեան, առաջին աշխարհամարտին ստանձնեց ատենապետութիւնը Մարսիլիոյ Ազգային Միութեան:

1916ին Վահէն, հազիւ Մարսիլիոյ Մեծ Լիսէն աւարտած, զօրակոչի կ'ենթարկուի: Կը հետեւի սպայական դասընթացքի եւ ափիռաճի աստիճանով 23րդ Որսորդաց ընտրանի վաշտով կը ղրկուի ճակատ: Կը կռուի Վոժի եւ Շամփանեի շրջաններուն մէջ: Վիրաւորուած՝ կ'արժանանայ Պատերազմական Խաչի: 1917ի վերջերը իր զօրաբաժինը կը ղրկուի Իտալիա, ուր իտալական բանակը ծանր կացութեան մատնուած էր եւ օգնութեան կը կարօտէր: Հոն ալ իր քաջութեան համար Վահէն կը վարձատրուի իտալական զինուորական մետալով: 1918ի Փետրուարին՝ Իտալիայէն կը ղրկուի Կիպրոս, միանալու Արեւելեան Լեգէոնին, ուր մասնաւոր ոգեւորութեամբ ողջունուեցաւ ժամանումը փափուկ երիտասարդ աստիճանաւորին, միաժամանակ փորձառու, արթուն եւ պայծառին:

Քիչ ետքը Լեգէոնը փոխադրուեցաւ Պաղեստինի ճակատ: Արարայի ճակատամարտին՝ Վահէն որ 5րդ գումարտակի առաջին յիսնեակի պետն էր, յարձակողական առաջին ալիքով կ'առաջնորդէ իր լեգէոնականները: Կռիւը կը տեւէր քանի մը ժամէ ի վեր՝ երբ հանդիպեցայ Վահէին: Գլխէն վիրաւորուած էր, երեսին արիւնլուայ: Երկու լեգէոնականներ օգնութեան կը հասնէին: Բայց Վահէն չէր ուզեր հեռանալ ռազմադաշտէն: Չեմ մոռցած իր անվրդով եւ վճռական նայուածքը: Մինչ այդ՝ իր եղբայրը Վահագն ուրիշ յիսնեակ մը կը վարէր, որուն հրամանատարը տեղակալ Շիլինքեր ծանրապէս զարնուած ինկած էր: Յաղթական Արարայէն ետք Կիլիկիոյ մէջ Վահէն կրկին ստացաւ Պատերազմական Խաչ: Յետագային ենթասպայականի աստիճանին բարձրացած նշանակուեցաւ Պատուոյ Լեգէոնին ասպետ:

1919ի Սեպտեմբերին, զինուորութենէ արձակուելով անմիջապէս Վահէն կը մտնէ Լիոնի ճարտարարուեստական Տարրալուծութեան վարժարանը, զոր կ'աւարտէ փայլուն կերպով: Կը մեկնի Եթովպիա իբր վարիչ Հարրարի Խաշախորդարաններուն: Կ'ամուսնանայ Եթովպիական Հրանտ Մինասեան մեծ վաճառականին աղջկան հետ եւ կը հաստատուի Ճիպութի իբր վաճառական եւ ճարտարապետ: Ի մէջ այլոց կը հիմնէ ասֆալտի գործարաններ:

Երկրորդ աշխարհամարտին՝ տեղւոյն վրայ իբր պահեստի սպայ կը կատարէ իր պարտականութիւնը: 1940ի ամառուան Փրանսական աղէտը զինքը պատրաստ կը գտնէ Զօր. տը Կոլի հաւատացեալներու շարքին: Իր մասնակցութեամբ՝ Սոմալիներու երկիրը ազատ Ֆրանսային կը յարի եւ զօրավիգ կը հանդիսանայ պատուոյ համար պայքարին: Պատմական այդ շրջանին Վահէն աչքառու դեր կը կատարէ: Զինադադարէն ետք Եւրոպացիներուն եւ երկրացիներուն թախանձանքին յօժարելով՝ կը ստանձնէ տեղական խորհուրդի նախագահութիւնը, որուն հակիչին եւ վաւերացման ենթարկուած էր տեղական ելեւմուտքը: Հինգ տարի պաշտօնավարելէ ետք, հանրային ասպարէզէն կը քաշուի: Բայց Մայիս 1958ի Փրանսական տագնապը վրայ կուգայ: Նկատի ունենալով կացութեան ծանրութիւնը, Վահէ կ'ընդունի պարագլուխ ըլլալ ընտրական ցանկի մը, որ մեծամասնութիւն կը շահի: Վահէ կ'ընտրուի Սոմալիներու երկրին ներկայացուցչական ժողովին նախագահ: Իրեն կը վիճակի պատիւը ընդունիլ Զօր. տը Կոլը Հանրապետութեան եւ Հասարակապետութեան նախագահ, երբ այս վերջինը անցեալ Յուլիս 3ին Ճիպութի կ'այցելէր: Յանուն ժողովին եւ բնակչութեան՝ բարիգալուստի խօսքը կ'ուղղէ Զօրավար տը Կոլին, ոգեկոչելով յիշատակալից անցեալ մը: Եւ Զօրավարը պատասխանելով կը յայտնէ իր շնորհաւորական զգացումները եւ կը հաւաստէ թէ չէ մոռցած ու պիտի չմոռնայ զինքը ընդունողներուն հետ ունեցած հանրային եւ անձնական կապերը:

Զօրավարին մեկնումին յաջորդ օրը, պետական նախարար Սուսթէլ, յանուն Փրանսական կառավարութեան, Վահէ Սահաթճեանի շնորհեց Պատուոյ Լեգէոնի սպայի շքանշանը:

Կարդալով այդ բոլորը, մտաբերեցի անցեալը եւ աչքիս առջեւ երեւաց տեսարանը քանի տարեկան աստիճանաւորի մը, Արարայի մահահամբոյր գաղիքներուն վրայ, արիւնլուայ, անվրդով եւ վճռական, կանգուն՝ հայ մարտիկներուն մէջեւ:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

1960Ը ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԱՐԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

Զինաթափութեան համար բախտորոշ ու պատմական տարի մը կրնայ ըլլալ 1960ը: Ենթադրելով, որ շահագրգռուողները ցոյց կուտան անհրաժեշտ բարի կամեցողութիւնը, կարելի է յուսալ, որ յառաջդիմութիւններ պիտի արձանագրուին զինաթափութեան համար՝ յառաջիկայ տարի գումարուելիք կարեւորագոյն երկու խորհրդաժողովներու մէջ:

Վերին ժողովին կ'ակնկալուի մասնակցութիւնը պետութեանց պետերուն, այսինքն Այզընհաուըրի, Մաքմիլլընի, տը Կոլի եւ Խրուշչեւի: Չորս պետութեանց պետերը համաձայն են այն մասին, թէ զէնքերու սահմանափակումը կը ներկայացնէ մեծագոյն կարեւորութիւնը:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ «ՏԱՍՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ»

Ամերիկայի նախագահը կարծես ամէնուն անունով խօսիլ կ'ուզէր վերջերս մամուլի իր ասուլիսին, երբ բսաւ լրագրողներուն.—

«Աշխարհի լարուած վիճակը մեղմացնելու մէջ կարեւորագոյն քայլը պիտի ըլլայ զինաթափութեան փութացումը եւ անոր յաջողութիւնը, ինչ որ պիտի ըլլայ լաւագոյն քայլը դէպի արդար խաղաղութիւն»:

Երկրորդ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի վերջերս կազմուած «տասներու յանձնաժողով»ին կողմէ: Այս յանձնաժողովին կազմութիւնը անցեալ տարի Ժընեւի մէջ առաջարկուեցաւ Ամերիկայի, Խ. Միութեան, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարներուն կողմէ, նկատի առնելով զինաթափութեան շուրջ խօսակցութեանց վերսկսումը՝ երկու տարուան դադարէ մը ետք:

Յանձնախումբին անդամ պիտի ըլլան, բացի Չորսերու ներկայացուցիչներէն, նաեւ հետեւեալ պետութեանց ներկայացուցիչները.— Քանատա, Իտալիա, Պուլկարիա, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան եւ Ռումանիա, հինգ համայնավար եւ հինգ ոչ–համայնավար երկիրներ:

Տասներու այս մարմինը պիտի ունենայ Միացեալ Ազգերու անվերապահ համակրանքը: Արդարեւ, ՄԱԿի ութսուներկու անդամները իրենց անվերապահ գործակցութիւնը պիտի ընծայեն այս յանձնաժողովին՝ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարէն խնդրելով ներկայացուած բոլոր ծրագիրները փոխանցել այս յանձնաժողովին:

Այս կը նշանակէ, թէ Տասներու Յանձնաժողովը յառաջիկայ տարի երբ գումարուի, իր առջեւ պիտի ունենայ քանի մը ծրագիրներ, ինչպէս Խրուշչեւի եւ Լօյտի ներկայացուցած ծրագիրները, Ֆրանսայի թելադրութիւնները, որովհետեւ մինչեւ այսօր ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը ծրագիրներէն եւ ոչ մէկուն նախապատուութիւն տուաւ: Ընդհանուր Ժողովին ներկայացուած բոլոր ծրագիրները պիտի փոխանցուին Տասներու Յանձնաժողովին:

Թ. Ա. Թ.

ԶԱՆԱԶԱՆ

ՄԱՐԴԻԿ ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Երկու հազար թուականին՝ մարդիկ պիտի կարենան՝ իրր թէ

Ա) Իրենց մարմնին տալ այն ձեւը կամ ծաւալը՝ զոր կը նախընտրեն. այսինքն պիտի ըլլան գէր կամ նիհար, կարճահասակ կամ բարձրահասակ, չէկ կամ թուխ:

Բ) Պիտի յաջողին ուղեղային հաղորդակցութիւն ունենալ, առանց լեզուին, ատամներուն, քիմքին կամ հագագին օգնութեան: Այլ խօսքով՝ «պիտի լսեն լռութեան ձայնը»:

Գ) Յաղթահարած պիտի ըլլան բոլոր հիւանդութիւնները: Ի շարս ատոնց՝ նաեւ խլիրդը: Ոչ մէկ ցաւ պիտի զգան այլեւս մարդիկ, ոչ գլխու, ոչ ատամունքի, ոչ երիկամունքի ցաւ:

Դ) Պիտի տիրեն իրենց զգացումներուն... դեղահատերով: Ցասման կամ լալու տրամադիր մարդիկ կուլ պիտի տան դեղահատ մը, եւ յուզումն ու լացը՝ պիտի փոխակերպուին բերկրանքի եւ ծիծաղի:

Ե) Եթէ ուզեն մանչ զաւակ պիտի ունենան, եթէ ուզեն՝ աղջիկ:

Զ) Պիտի խմեն ծովուն ջուրը (անուշցնելէ յետոյ):

Է) Պիտի «ուտեն» արեւուն լոյսը (յայտնի չէ թէ ինչպէս):

Ը) Աշխարհի բնակչութիւնը կրկնապատկուած պիտի ըլլայ, այսուհանդերձ անօթի մարդ պիտի չգտնուի:

Թ) Մարդիկ օրական մէկ ժամ միայն պիտի աշխատին:

Ապրողը կը տեսնէ:

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ՍՐԱՀ

Անցեալ Կիրակի, Լենինկրատի մէջ բացումը կատարուած է հարսանեկան արարողութեանց յատուկ առաջին սրահին: Ինչպէս ծանօթ է, պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր, ամուսնութեան ձեւականութիւնները պարզացուած էին եւ արարողութիւններ տեղի չէին ունենար Խ. Միութեան մէջ: Այժմ դարձեալ սկսած են հին սովորութեանց վերադառնալ: Նորաբաց սրահը կը գտնուի նախկին ռուս ազնուականի մը ապարանքին մէջ եւ իրապէս պատկառազդու է: Զարդարուած է թանկագին գորգերով, ընտիր կարասիներով եւ բիւրեղեայ ճեղնաջահերով: Արարողութեանց ընթացքին կը նուագուին Պեթհովէն եւ Շոփէն, սակայն ոչ Մենտելսոնի «Հարսանեկան քայլերգ»ը: Շէնքին մէջ կայ նաեւ ճաշարան մը, ինչպէս նաեւ վաճառատուն մը, ուր կը ծախուին հարսնիքի համար պէտք եղող ամէն տեսակ իրեր:

ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿԸ ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՏԱՐԻՈՎ ԱՒԵԼԻ ՀԻՆ Է, ՔԱՆ ԵՐԿԻՐԸ

Աստղագէտ Փրոֆ. Կաթայեւ յայտարարեց, թէ Հրատ մոլորակը միլիոնաւոր տարիներով աւելի հին է, քան մեր երկիրը: Սկիզբները Հրատի վրայ տիրող մթնոլորտային պայմանները նման էին երկրի այժմու պայմաններուն եւ եթէ կարելի ըլլայ ներկայ գիտական միջոցներով ուսումնասիրել Հրատը, ճշգրիտ գաղափար մը պիտի ունենանք մեր երկրի ապագայի մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՔԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երբ որ անոնք իրարմէ բաժնուեցան, փոխադարձ զգուանքի մէջ իրենց զօրովին սաստկութիւնը մեղմացուցած, մանաւանդ՝ իբրեւ հաստատութիւն այն բարձր ասպարէզին ընտրութեանը որ վիճակուած էր իր զաւկին՝ բսաւ.

— Արդէն Պ. Կոստանեանը բսած էր Արշակիս համար որ մեծ գիտնական մը պիտի ըլլայ. բժշկութիւնն ալ, գիտութեան կարեւոր մէկ ճիւղը չէ՞ մի:

Այս դժպատեհ վերյիշումէն՝ Մերկերեանին դէմքը յանկարծ կարմրեցաւ, աչքերը կատաղօրէն փայլեցան:

— Աս չեղաւ, Հանըմ, բսաւ արտնեղած ձայնով մը, աս աւաւ փախաւ չափիրնին անունը տալու չէիք հիմա... անիկա ձեր փարաները յափշտակելու համար բերնին եկածը թող տայ... թհաֆ բան... տահա չմոռցա՞ք աս մարդը:

Գանձապահին կատաղութեան պատճառը ան էր մանաւանդ որ՝ իր անհետացումէն ամիսներ ետքն ալ մանկավարժը կը յաջողէր իրեն դէմ կանգնիլ, իր հեղինակութիւնը վտանգել, իր ձեռքէն խլել, օրինակի համար, ամիրային թոռը դոքթորութեան ասպարէզը մղած ըլլալու փառքը:

— Մի նեղանար, Թագէոս աղա, պատասխանեց տիկինը՝ մանկավարժը պաշտպանելէ հեռի, գանձապահին սիրտը առնելու փութկոտութեամբ, երբեմն կը մոռնամ այդ մարդուն խաբեբայ մը ըլլալը, բայց Արշակիս վրայ հոգի կուտար...

— Փարային խաթրը համար, մռմռաց Մերկերեան:

Ցորեկուան սեղանին վրայ, որուն ներկայ գտնուեցաւ գանձապահը, խօսուեցաւ այն նախապատրաստութեանց մասին որոնք հարկաւոր էին բժշկական վարժարան ընդունուելու համար: Մշկարօյր գինիով՝ ցամքած կոկորդը աղէկ մը ցօղուելէն յետոյ, Թագէոս աղա խոստացաւ ամէն բան կարգադրել առանց որ մայր ու որդի սեւէ դժուարութեան հանդիպէին: Որոշուեցաւ որ Արշակ տարի մը տաճկերէնի մասնաւոր դասեր առնէր վարժարանին օսմաներէնի ուսուցչէն՝ մր–տեց քննութեան մէջ յաջողելու համար:

Երբ որ սեղանէն ելաւ գանձապահը՝ երակներուն մէջ երանութեան հեշտալի ճառագայթում մը կը զգար, երիտասարդական կորովի մը վերարծարծումը, զոր կը պարգեւէր ամիրայական երանելի գինին: Գոհունակութեան փոքրիկ հառաչներ կ'արձակէր, փորը փայփայելով, անոր պարունակութիւնը տեղաւորելու պէս: Պառաւ խոհարարուհին, սեղանը մաքրելու պահուն, դէմքի կապկային ծամածռումով մը կը մռլտար.

— Աս ցնդածը, աս քէօհնէն նորէն տաստամիչ եղաւ. աչքս լուս. մէկը կնաց մէկալը եկաւ:

Աստուած օղորմի ինծի. ծունը թէրէքյիս, հոգիս պիտի ելլայ նորէն: Աս ի՜նչ շաներու էխտիյար է եղեր, խնտացի քի տունէն վռնտուեցաւ: Ալ պան չունիս նէ բախմենէն կինի հանէ: Ախ, օղորմած Աստուած, օր մը անոր խմեր քի ճաթեր տէ էս ալ ազատէի...

Մերկերեան մէկ բառով ընտանիքին հոգեբանութիւնը յեղաշրջած էր: Վերջնականապէս տիրած էր այդ տանը, եւ անոր բնակիչներուն, տոքթորութեան շքեղ ասպարէզը, գտած ըլլալու «հեղինակի իրաւունքով», զոր այլեւս անկարելի պիտի ըլլար խլել իր ձեռքէն, եթէ աշխարհիս բոլոր Կոստանեաններն ալ միանային:

Թիկնաթոռին վրայ հաճոյամբ փռուածքով մը, գանձապահը սուրճին հաստատ ումպերը կ'ըմբոշխնէր, ճաղատ ու փայլուն գանկը գինիէն կարմրած, մանր աչուկները՝ աղեբեկ ընքուիններուն մացառուտքին տակէն չէկ լոյսերով կայծկլտուն:

— Հանըմ, կ'ըսէր. աս դեղայի՜ն քի ամէնուն չի քաշեր ամիրային փամիլեան, մաթ պիտի ըլլայ երբ որ տեսնայ քի Արշակը ազուոր տոքթոր մը եղեր է... ամէնքը պիտի ճաթին նախանձէ... Եւ եթէ իմանան քի ես եղած եմ ատոր պատճառը՝ պիտի քարկոծեն ինծի:

Ու քահքահ կը խնդար, միտքը բերելով ժողովրդային վիթխարի միամտութիւնը, քանի որ իր կատարած բժշկական այդ ձեռնարկութենէն աւելի թաղային սնոտիին հետ իր ապօրէն եւ եղեռնական կապակցութիւնն էր մանաւանդ որ զինքը արժանի կը կացուցանէր հրապարակային քարկոծումի մը, տարիներէ ի վեր:

Տիկինը, իր ամիրայի աղջկան արհամարհոտ ներշնչումներուն մատնուած նորէն. գգուանքի ջղայնոտ ծամածռումով մը կ'ըսէր.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԿ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — *Այն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերները խորապէս ազդուած երէց ընկեր* Գ. Բալայեանի *մահուամբ, կուգան խոնարհիլ իր թարմ հողակոյտին առջեւ* :

ՊՈՐՏՕ. — *Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի ընկերները կ'ողբան մահը հաւատաւոր եւ վեթերան ընկերոջ մեր սիրելի* Գերասիմ Բալայեանի : *Խոնարհելով իր թարմ շիրիմին առջեւ, երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան* Գ. Բալայեան *սրահին : (Տես Ա. էջ)* :

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ. — *Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէն կ'ողբայ վեթերան ընկերոջ կորուստը ,* Գերասիմ Բալայեանի, *եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Դաշնակցական մարմիններուն եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն* :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հանդիսաւոր պատարագ կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Պատուոյ Դաշտը ինկած իրենց ընկերներուն :

Արարողութեան ներկայ կ'ըլլայ Նախկին Ռազմիկներու նախարարին ներկայացուցիչը՝ ծերակուտական Օպէ :

Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ, անգամ մը եւս արտայայտեն հաւատարմութեան իրենց զգացումները հանդէպ զոհերու յիշատակին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն . —

Պ. Խաչիկ Նշանեան օրինակ մը եկեղեցական երաժշտութեան իր սալերէն, Տէր եւ Տիկին Հաճեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պալապանեան հազար, Տէր եւ Տիկին Բարեկամեան հազար, Տէր եւ Տիկին Պապիկեան 500, *Տէր եւ Տիկին Մանուկեան* 500 *ֆրանք* :

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան կը նուիրեն. —

Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան 500, *Պ. Աթանաս Պալեան* 500 *ֆրանք, Պ. Շահինեան* 500 *ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Թուքանճեան* 500 *ֆրանք, Պ. Մաթեան* 500 *ֆր.* :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամսագիրսուն լոյս կը տեսնէ Յուլիս – Օգոստոս թիւը (111 – 112), միշտ ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ. —

Լեարդը առողջութեան մէջ (Հայ – Բոյժ). — *Անունդը կ'ազդէ տեսողութեան վրայ* (Տոքթ. Հ. Կուտիս). — *Թութք — մայասըլ* (Փրոֆ. Սարուխանեան). — *Սննդական թունաւորումներ* (Տոքթ. Գալուստեան). — *Ի՞նչ գիտէք գարեջուրի մասին* (Տոքթ. Աշճեան). — *Պալար ականջի եւ քիթի մէջ* (Տոքթ. Սինսինեանի). — *Մա՞նչ պիտի ծնի թէ աղջիկ* (Քազհան). — *Մասիս լեռը* (Գույմանեան). — *Ջրահարութիւն* (Տոքթ. Ազատեանի). — *Խլիրդը հրեայ կիներու մօտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Արուեստական սերնդագործութիւն* (Տոքթ. Պանծալի). — *Դաշտանս կտրեցաւ* (Փրոֆ. Ա. Պինէ). — *Ոսկեայ տասնաբանեայ* (Տոքթ. Հիւմպէր). — *Վարունգ* (Շ. Նարդունի). — *Արուեստական շնչառութիւն* (Խաչունի). — *Խնամեցէք ձեր մազերը*. — *Խնդալը դարման*. — *Հաւի եւ հաւկիթի մասին* :

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ. — Տարեկան բաժնեգինը 1500 ֆրանք, արտասահման՝ 2000 ֆրանք, (երկու տարեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 ֆրանք) :

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (դանձումները դիւրացնելու համար՝ ուշադրութիւն ուղղագրութեան). —

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՅՑ ՓԷՐ ԼԱՇԷԶ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պէլվիլի Ռոստոմ *խումբը նախորդ տարիներուն նման, յարգանքի այց մը կազմակերպած է* **Փէր Լաշէզ գերեզմանատունը** *հանգչող* **մեր մեծ ընկերներ** *եւ ազգային գործիչներ՝*

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ, ՌՈՒԲԷՆԻ, ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ, Գ. ՕՏԵԱՆԻ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԲԷԳԶԱՏԵԱՆԻ *թանկագին շիրիմներուն* : *Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին* : *Հաւաքավայր* Կամպեթայի *մեծ դրան առջեւ* :

Կը հրաւիրուին փարիզեան շրջանի ընկերներն ու հայրենակիցները :

Մեթրօ՝ Կամպեթա :

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ. — *Պուվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը խնդրուի Կրօն. Ընկերութեան բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ : Խիստ կարեւոր օրակարգ* :

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան եղանակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ակամպրայի *մէջ : Կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը* :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Ե. տարեդարձի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

Կաթողիկոսական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Վալանսի եւ շրջակայքի հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու այս արարողութեան :

ՎԵՐՋԻՆ ԿՈՉ ՄԸՆ ԱԼ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնն ու Եկեղեցական յանձնախումբը, Նոյեմբեր 3ին եւ 10ին երկու յաջորդական ժողովներով, վերջին ճիգ մըն ալ ընել անհրաժեշտ նըկատեց, որպէսզի եկեղեցաշինութեան գործը իր համեմատական լրումին հասցընէ : Եւ յառաջիկայ տօնական օրերուն կարելի ըլլայ բուն իսկ եկեղեցւոյ մէջ կատարել հոգեթով տօնական արարողութիւնները : Այսպէսով մեր չքեղ հանդիսասրահը տրամադրելի ըլլայ ծառայելու հասութաբեր բուն նպատակին :

Առ այս որոշուեցաւ վերջին կոչ մըն ալ ընել Լիոնի եւ Շրճակայից մեր պատուական ժողովուրդին : Ինչպէս ցարդ, միշտ տուաւ լայնօրէն մեր առատաձեռն ժողովուրդը եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան անկորնչելի, գեղեցիկ գործին իրականացման համար :

Գերաշնորհ սրբազան հայրը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ տրամադիր է աջակցիլ մեզ : Ան պիտի այցելէ առաջնորդութեամբ Ազգ. Վարչութեան եւ Շինարար յանձնախումբի անդամներուն, իրենց բարերարութեամբ ծանօթ ազգակիցներու մօտ, ընդունելու համար վերջին աջակցութիւնը : Մեզի կը մնայ ոչ միայն վերապահել լաւագոյն ընդունելութիւնը այլ նաեւ քաջալերել այս մեծ ազգօգուտ ձեռնարկը առատաձեռն զոհաբերութեամբ :

Արշաւը կը սկսի 25 Նոյեմբերին, վերջացնելու համար 15 Դեկտեմբերին :

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Մ.-թեան
Նախագահ
(Ստորագրութիւն)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յառաջիկայ պաշտամունքը՝ Նոյեմբեր 29, Կիրակի առաւօտ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ 21 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, Քամէ սրճարանին վերնայարկը :

Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան համարատուութիւնը եւ հրաժարականը : 2. Նոր ընտրութիւն եւ թեկնադրութիւններ :

Կը խնդրուի որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱՒԻԼ. — *Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 9·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ* :

ԿՐԱՆՈՊԼ. — *Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, գպրոցի սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ* :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 22 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8653 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4454

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ՝ ՏԸ ԿՈԼԻ

ՊԷՆ ՊԷԼԼԱ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻ

•

ՏԸ ԿՈԼԻ ԺԽՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Տասը օրէ ի վեր Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի պատասխանատու ղեկավարները Թունուզի մէջ ժողով կը գումարէին՝ Զօր. տը Կոլի կրակը դադրեցնելու առաջարկին պատասխան մը տալու համար :

Ուրբաթ օր Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութիւնը» դեկոյց մը հրատարակեց, վերջապէս ճշդելով իր դիրքը.—

« 1959 Նոյեմբեր 12էն ի վեր, ալժերիական Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը քննեց Սեպտեմբեր 28ի իր յայտարարութենէն ի վեր ալժերիական հարցին ստացած ընթացքը :

« Ֆրանսայի պատասխանատու դէմքերու, մանաւանդ՝ Վարչապետին, Բանակի Նախարարին, Ֆրանսական կառավարութեան Ալժերիոյ պատուիրակին յայտարարութիւնները հեռու են ինքնորոշման գաղափարէն եւ աւելի քան երբեք անհրաժեշտ կը դարձնեն որոշ ապահովութիւններ՝ ազատ խորհրդակցութեան մը նպատակներուն համար :

« Նկատի առնելով Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին Նոյեմբեր 16ի մամուլի ասուլիսը, ալժերիական Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը կուգայ անգամ մը եւս հաստատել թէ կրակը կարելի չէ դադրեցնել՝ այնքան ատեն որ ինքնորոշման սկզբունքին արդար գործադրութեան համար տրուած ապահովութեանց շուրջ համաձայնութիւն մը չէ գոյացած :

« Այս պայմաններու մէջ, եւ Ալժերիոյ հարցին լուծումը արագացնելու մտահոգութեամբ, ալժերիական Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը որոշեց ինքնորոշման գործադրութեան եւ ապահովութեանց պայմաններուն մասին ֆրանսական կառավարութեան հետ բանակցելու առաքելութիւնը վստահիլ՝ Պէն Պէլլայի, Պիթայի, Պուտիաֆի եւ Խիտըրի :

« Եթէ ֆրանսական կառավարութիւնը տակաւին համաձայն է նման հանդիպումի մը սկզբունքին՝ ալժերիական կառավարութիւնը անմիջապէս լիազօրագիր մը պիտի ղրկէ իր պատգամաւորներուն, ինչպէս նաեւ հարկ եղած հրահանգները՝ իրենց առաքելութեան համար :

« Ալժերիական Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը այս ձեւով որդեգրեց դիրք մը՝ որ ազատատենչ եւ խաղաղասէր ժողովուրդներու հաւանութիւնն ու օգնութիւնը պիտի վայելէ »:

Ինչպէս կը տեսնուի, Ազատագր. Ճակատը ֆրանսական կառավարութեան հետ բանակցելու առաքելութիւնը կը յանձնէ բանտարկուած ըմբոստներու, որոնց գլխաւորն է՝ Պէն Պէլլա :

Ո՞վ է Պէն Պէլլա :

40 տարեկան, ծնած՝ Մարնիա :

1950ին Օրանի մէջ կատարուած յարձակումի մը ընթացքին ձերբակալուեցաւ, բայց 1952ին յաջողեցաւ փախիլ Պլիտայի բանտէն եւ ապաստանիլ՝ Գահիրէ :

1955ին Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի արտաքին պատուիրակութեան ղեկավար դարձաւ :

1956 Հոկտեմբեր 22ին երբ օդանաւով մը Ռապաթէն Թունուզ կ'երթար, ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ վար առնուեցաւ. իրեն հետ կային նաեւ դեկոյցին մէջ յիշուած չորս ըմբոստները :

Նախ փոխադրուեցան Սանթէի բանտը, ապա՝ Իլ տ'Էքսի Լիէտօ բերդը :

1958 Սեպտեմբեր 19էն ի վեր Պէն Պէլլա Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութեան» փոխ վարչապետն է :

Այս պայմաններու մէջ, կարգ մը շրջանակներ կը մտածէին թէ Ֆրանսայի համար կարելի չէր ընդունիլ նման պայմաններ, երբ, Ուրբաթ օր, Քոլմարի մէջ, Ալժերիոյ հարցին մասին խօսելով, Զօր. տը Կոլ ըսաւ.—

« Կռուողներուն ըսած էինք թէ ի՛նչ պէտք էր ընել՝ եթէ խաղաղութիւն կ'ուզեն, այնպէս՝ ինչպէս մենք կ'ուզենք : Միայն անոնք կրնան բռնել այն ճամբան՝ որ ցոյց տուինք. անոնք՝ որ կը կռուին : Չեմ խօսիր անոնց մասին՝ որոնք կռիւէն դուրս կը մնան» :

Ամէն ինչ յստակ է արդէն Հանրապետութեան Նախագահին այս յայտարարութեան մէջ :

Միւս կողմէ, Փարիզի կառավարութեան մօտիկ շրջանակները յայտարարեցին թէ հինգ բանտարկեալները կրակը դադրեցնելու համար ըլլալիք բանակցութիւնները չեն կրնար վարել :

Մալկաշ Հանրապետութեան Նախագահ Ցիրանանա այս ուղղութեամբ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութեան » որոշումը քաղաքական հասունութեան պակասը ցոյց կուտայ ըմբոստ ղեկավարներու մօտ :

Իսկ Ալժերիոյ Ազգ. Շարժումը, որու պարագլուխն է Մեսալի Հաճ, դեկոյցով մը կը յայտնէ թէ համաձայն է Զօր. տը Կոլի ծրագրին, որ 30 տարիէ ի վեր ծրագիրն է Ազգ. Շարժումին՝ ալժերիական հարցը լուծելու համար :

16Ի ԴԷՄ 51 ՁԱՅՆՈՎ

ՄԱԿ-Ը ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԴԺԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ ԱՅՍ ՈՐՈՇՈՒՄԷՆ»

★

ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը Ուրբաթ օր վաւերացուց քաղաքական յանձնախումբին բանաձեւը՝ որ «Ֆրանսայէն կը խնդրէ հրաժարիլ ջրածին փորձերէ »:

Երկու երրորդի մեծամասնութիւնն ալ գոյացած է, քանի որ որոշումը անցաւ 16ի դէմ 51 ձայնով եւ 15 ձեռնպահութեամբ :

Քաղաքական յանձնախումբին մէջ այս որոշումը քուէարկուած էր 26ի դէմ 46 ձայնով եւ տասը ձեռնպահութեամբ :

Ափրիկեասիական երկիրներու բանաձեւը ամբողջութեամբ չանցաւ : Երկու հատուածներ ջնջուեցան անկէ :

Ա. հատուած.— « Վտանգաւոր կացութիւն կը ստեղծէ Ալժերիոյ մէջ» (հիւլէական ռումբի փորձը) :

Բ. հատուած.— « Նկատի առնելով ՄԱԿի պատասխանատուութիւնը՝ Ափրիկէի ժողովուրդներու առողջութեան, ապահովութեան եւ բարօրութեան վրայ, որոնք վտանգուած են այս փորձերով ..»:

ՄԱԿի ֆրանսական ներկայացուցիչ Ժիւլ Մոք այս առիթով բուռն միջամտութիւն մը ըրաւ, շեշտելով թէ ափրիկեասիական երկիրներու առաջարկը «նուաստացուցիչ եւ վիրաւորիչ » է իր երկրին համար :

Ժիւլ Մոք աւելցուց թէ այդ որոշումը խոր դժգոհութիւն կրնայ ստեղծել Ֆրանսայի հանրային կարծիքին մէջ՝ ՄԱԿի հանդէպ : Այդ որոշումը ՄԱԿի շահերուն վնասակար պիտի ըլլայ, եզրակացուց Ֆրանսայի ներկայացուցիչը :

Օրը Օրին

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Այո՛, խմբագրին նիտին պարտքն է որ տարին գոնէ մէկ, երկու անգամ կրկնէ միեւնոյն դասը, միեւնոյն խրատը, միեւնոյն խորհուրդը, որովհետեւ հրապարակի վրայ կան պատկառելի համրանքով խօսք չհասկցողներ եւ իրենց կարդացածը չմարսողներ : Ու մանաւանդ *սանս ալը ժիմուր* կոչուած առաքինութենէն յուսահատօրէն զրկուած արարածներ :

Խմբագիր ես, կ'ելլես բարեմիտ ու բարեկամական խորհուրդ մը կուտաս ընթերցողներուդ : Օրինակ, կ'ելլես կ'ըսես իրենց թէ խաղամոլութիւնը լաւ բան չէ: Կամ՝ մարդու ներկայութեան ակռայ փորելը կամ քիթ ու կոկորդ մաքրելը տգեղ սովորութիւն է :

Ո՛ն, անդր յառաջ: Շաբաթ մը չանցած, գրուիչը գրասենեակ կը բերէ բոցավառ բողոքագիրներ :

— Վա՞յ, ըսել է որ իմ *փոքր* խաղա՞լըս աչքիդ զարկեր է·· Ես անանկ մարդ եմ որ «լէպ» ըսես «լէպլէպի» կը հասկընամ··· Դուն քու գործիդ խառնուէ ··· կամ.

— Հասկցա՛յ հասկցա՛յ, ելեր ես հրապարակաւ զիս կը խայտառակես ··· Ինծի Կարապետ Րէյիս կ'ըսէին երկիրը, ես իմ ուզածս կ'ընեմ··· Ակռան ի՞մս է, հա՛, իմս է··· Անանկ է նէ ես իմ ակռաս իմ ուզած ատենս կը փորեմ, իմ ուզած ատենս ալ չեմ փորեր, մարդու առջեւ կը փորեմ, մարդու առջեւ չեմ փորեր, ատոնք իմ գիտնալիք բաներս են ··· Աղէկ կ'ընես եթէ լեզուդ, քիչ մը քեզի քաշես··

×

Քանի մը շաբաթ առաջ, զուարթ տողերով, բացատրած էինք որ «քերթուած » եւ «ոտանաւոր» իրարմէ տարբեր բաներ էին: Մէկը շունչ ու հոգի ունէր, միւսը միայն ··· ոտք :

Թերթին մելանը հազիւ չորցած, բողոքագիր մը մէկու մը կողմէ, որուն քիթըն ու բերանն ալ անծանօթ են մեզի, ինքնութիւնն ալ, բանաստեղծական տաղանդն ալ·

— Հասկցա՛յ, հասկցա՛յ, քարը ինծի նետած էիր··· Բայց, դուն *խապար* ունի՞ս որ մեր վարժապետն ու մեր Տէրտէրը շատ կը հաւնին իմ գրածներուս ··· Չեմ կարծեր որ դուն բանաստեղծութեան ինչ ըլլալէն բան կը հասկնաս··· Այնպէս որ մեզի դասեր տալու մի՛ ելլեր, Աստըծոյ սիրոյն :

×

Առտու մը, դիտողութիւն ըրած էինք թէ կարգ մը երիտասարդներ Միջին Արեւելքէն Նիւ Եորք կուգային կամ Լոնտոն ու Փարիզ կ'երթային ու մէկ օրէն միւսը կ'ըլլային··· Ամերիկացի, Անգլիացի կամ Ֆրանսացի: Այսինքն, մէկ, երկու տարի լուսացնցուղ պողոտաներու վրայ ման գալէ կամ հրաշուի աղջիկներու հետ պարելէ ետք, ա՛լ կը հեռանային ազգին ծոցէն :

Երբ այս գանգատները կը գրէինք, մեր աչքին առջեւն էր Իրանէն եկած բարի տղայ մը, որ կ'ըսէր՝ ութ տարը հոգին ներկայութեան ·

— Բայց, ասում եմ ձեզ որ հայկական կեանքը, հայկական պարը, հայկական երգը մեզ չեն բաւարարում··· Մենք էլ մտնում ենք Ամերիկացւոց շրջանակի մէջ ···

Շաբաթ մը ետք, բոցավառ բողոքագիր մը ուրիշ Մերձաւոր Արեւելքցի ուսանողէ մը·

— Ձեր գրչին մազձը թափած էիք ուսանողներու նակտին··· Մեր մտածելակերպը աղաւաղած էիք ···

×

Պատասխան·

Պէտք չենք զգար ամէն քննադատականի մէջ, «բացառութիւնները յարգելի են» տափակապատումը կրկնելու :

Եթէ իրա՛ւ բանաստեղծ էք, թող մեր ապտակէն վիրաւորուի ո՛չ – բանաստեղծը: Ձեզի՞ ինչ: Դուք ձեր տեղը ծանր նստէք :

Եթէ դուք ալ ուսանող էք եւ մեր ակնարկած ուսանողին մեղքը չէք գործեր, դուք ալ յուզուելու պէտք չունիք: Որովհետեւ, եթէ մենք իրաւունք չունինք յանցաւորներուն մեղքը անմեղներուն վիզը փաթթելու, դուք ալ իրաւունք չունիք ձեր անմեղութեան մասնակից ընել տալու մեղաւորները :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Անգլիական «Օպզըրվըր» թերթին թղթակիցը կը գրէ թէ Խ. Միութիւնը քսան միլիոն անգլ. ոսկիի փոխառութիւն մը առաջարկած է Թուրքիոյ՝ Անգարայի շուրջ նոր ջրամբար մը կառուցանելու համար: Անգարայէն յիսուն մղոն դէպի արեւմուտք, Սաքարիա գետին ջուրը դէպ ի Անգարայի բարձունքը հասցնել :

Այժմ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը իրեն անհրաժեշտ ջուրին յիսուն առ հարիւրը միայն ունի, իսկ բնակչութեան թիւը տարին 11 առ հարիւր կ'աւելնայ, համեմատութիւն մը որ շատ մեծ է: Բայց անմիջական շրջակայքը գտնուած ջուրի բոլոր աղբիւրները սպառելու վրայ են :

Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա եւ Մ. Նահանգները արդէն իսկ առաջարկներ ներկայացուցած են այս ուղղութեամբ, բայց Թուրքերը կը գտնեն, որ Արեւմտեան երկիրներու պահանջած պայմանները աւելի խիստ եւ նուազ հետաքրքրական են քան Խ. Միութեան պայմանները:

Մինչ Արեւմտեան պետութիւնները իրենց դրամական փոխառութեան փոխարէն որոշ ապահովութիւններ կը պահանջեն թրքական կառավարութենէն՝

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃԱՆՃ ՄԸ ՏՈՂՈՒ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ թերթ մը ճարտա անդրադառնալով Սէուտական Արաբիոյ պատուիրակին յայտարարութեանց ՄԱԿի առջեւ, ծանրօրէն կը յարձակի Ֆրանսայի դէմ, անոր ըրած խօսքերուն վրայ : Թերթը կը գրէ ի մէջ այլոց .— «Ցաւակնութիւնը չունինք Ֆրանսան պաշտպանելու, որմէ բաժնուած ենք ծանր տարակարծութիւններով, բայց ինչ որ Պ. Շիւքէրի ըսաւ ՄԱԿի առջեւ զարմանալի բան է: Պ. Շիւքէրի երկու բան կը մոռնայ, առաջինը՝ որ ինք սէուտական արաբեան կը ներկայացնէ, երկրորդը որ ժողովը, որուն առջեւ խօսեցաւ կազմուած է մարդոցմէ որոնք իրեն չափ եթէ ոչ աւելի լաւ գիտեն պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը : Ցառաջդիմութեան մարզի վրայ, ոչ մէկ պատմութիւն կրնայ հաւասարիլ Ֆրանսայի պատմութեան: Ֆրանսական յեղափոխութեան սկզբունքները, որոնք աշխարհի շրջանը ըրած են երկու հարիւր տարիէ ի վեր նոր կը հասնին արաբական երկիրներուն :Դժբախտաբար սակայն տակաւին չեն հասած Պ. Շիւքէրիի երկիրը: Այն բոլոր պատուիրակները որոնց առջեւ խօսեցաւ Պ. Շիւքէրի, ալ աւելի պիտի ժպտին. վասնզի այն մարդը որ Ֆրանսան կ'ամբաստանէ իբրեւ յետադէմ կը ներկայացնէ երկիր մը որ կ'ապրի վարչաձեւի մը տակ զոր Ֆրանսան ճանչցած է Վերսէն–Ժէթորիքսի ժամանակ » :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

7.

Այս պրպտումները, որոնք, հակաքողի ձեւով, կը կատարուին՝ ստուգելու համար ոյ ամուսնացած տառերուն հնչաբանական ինքնութիւնը, ամէն անգամ որ, կարծես, կը մօտենան իրենց վախճանին, յանկարծ... կը հեռանան իրենց եզրակացութենէն : Պատճա՞ռը :

Վասնզի հայ լեզուի մեծագոյն մասնագէտներն անգամ չփոթութիւն մը կը մատնեն՝ երբ հարկ կ'ըլլայ ճշդել թէ ի՛նչ ձայն ունէր, ի հնումն, տառերու այս զոյգը, ոյ :

Ծանօթ է, այժմ, երկու կանոն.—

1.— Բառամէջ, ձայնաւորէ առաջ, արտասանել օյ,— հոյակապ կարդալ հօյակապ :

2.— Բառամէջ, բաղաձայնէ առաջ, արտասանել ույ,— բոյն կարդալ բույն :

Աճառեան կը կարծէ թէ «ույ հնչումը գոյութիւն չունէր հին ժամանակ» : Ապացոյց՝ վրացերէն խուիրի (հայերէն խոյր) բառին մէջ Ո ձայնը պահուած է ամբողջական, առանց երբեք կորմելու ՈՒ ձայնը : Իսկ երբ կը գտնէ ՈՒ ձայնը վրացերէն նիմուշի բառին մէջ (հայերէն նմոյշ), ինչպէս դարձեալ վրացերէն սամուրի բառին մէջ (հայերէն սամոյր), կը համարի յետին դարերու հնչումի վկայութիւն :

Իր այս տեսութենէն պէտք է հետեւցնել թէ ՈՅ զուգատառ ձեւին մէջ Ո ձայնը կը պահէր իր ինքնութիւնը : Այնպէս որ պահլաւերէն մոճակ, անոշակ բառերը, սկզբնաբար, հայ լեզուի մէջ կը գրուէին մոյճակ, անոյշակ, եւ յետնաբար, ՈՅ ձայնին ստացած ՈՒ նոր ձեւով, մուճակ, անուշակ :

Ամուր չէ այս տեսութիւնը, մակաբոյծ տառերու գոյութեան պաշտպանութեամբ : Զանց կ'առնենք այստեղ քննադատութիւնը, նաեւ... բացառութեանց ցուցակը, հասնելու համար բառավերջի ՈՅ ձեւին :

« Բառավերջի ՈՅ (ձեւը) եւս կը մնայ անորոշ», կը գրէ Աճառեան : Եւրոպացի հայագէտները, կ'աւելցնէ, համայօր կ'ընդունին օ եւ իկրէf ձեւը : Վրացերէն սարո բառը, հայերէն սարոյ (չոճի), չի լուծեր հարցը, այն պատճառով որ վրացերէնը չունի յ տառը գնելու համար բառավերջը : Ասորերէն ծաղումով Արփիշոյ անձնանուան ուղղագրութիւնը եւս լուծում չի բերեր :

Ահա այս անստուգութեան մէջ, Աճառեան յանդգնօրէն կ'եզրակացնէ թէ «տարակոյս չկայ որ ԱՅ եւ ՈՅ իրարու համազօր ձեւեր են եւ ինչպէս որ բառավերջի ԱՅ ընդունուած է իբր բաղաձայնաւոր, նոյնպէ՛ս ըլլալու է նաեւ ՈՅ», այսինքն թէ «բառավերջի Յ տառը հնչական արժէք ունէր» թէ ... ԱՅ, թէ ...ՈՅ վերջաւորութեամբ բառերու եւ անձնանուններու մէջ :

Այստեղ, պրպտումները ամբողջացնելու համար, հարկ կը համարիմ արձանագրել բառամէջի ՈՅ ձեւին մէկ նմոյշը, իբրապէս անլուծելի,— ճշոյլ : Այս բառը կուգայ շող բառէն, որու սկիզբը դրուած է Ն տառը իբրեւ սաստկացուցիչ(*),— ինչպէս աճիր – ճաճիր, կրթիմ – ճկրտիմ, եւ ուրեմն շող – ճշող : Ի՞նչ օրէնքով, չեմ գիտեր, Յ տառը եկած մտած է բառին մէջ, ու միացած է Ո տառին, տալու համար ճշոյլ ձեւը, — իբրեւ... մակաբո՞յծ տառ, որ ոչինչ կը փոխէ բառին արտասանութեան մէջ:

Բազմաթիւ տառեր կան Ո տառին սիրահար, թերեւս մակաբոյծ, — Հ, Յ, Վ, Ի, որոնք «կիսաձայն» կը կոչուէին ժամանակ մը:

Առաջինը կը միանայ Ո տառին՝ կազմելով ծանօթ ձայնարկութիւնը, ոհ, որու անդամադննութեամբ բաւական զբաղեցանք ասկէ առաջ, — թէ ի՛նչ յաւելում կը կատարէ Ո տառին վրայ : Գր. Մագիստրոս եւ Յովհ. Երզնկացի կը վկայեն թէ լծորդ են ՀՈՅ եւ ՀԻՒՆ տառերը(**): Շնորհալի եւս նոյնը կը հաստատէ.

Իւսակ հարսին սիրով կիզու,
Մարգարտայեռ եւ լուսատու (***):

Այստեղ հիւսակ բառը դարձած է իւսակ, տառերու փոխանակութեամբ : Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան կը գրէ թէ «fաւհաց բառը ոմանք կ'արտաբերեն fահճաց»:

Մեղք գործած չենք ըլլար, ուրեմն եթէ ՈՀ ձայնարկութեան մէջ տեսնենք ՈՒ ձեւը, (ոչ արդի շաղկապային հնչումը, ծագումը քննութեան կարօտ), որ կը համապատասխանէ եբրայական ձեւին :

Յատկապէս կանգ առի ՈՒ հնչումին վրայ, որովհետեւ լծորդ է ՈՅ հնչումին, — ունինք՝ առաջոյ եւ առաջու, ունինք՝ ազդոյ եւ ազդու :

Հետաքրքրական է, այստեղ, գիտել Յեսու անուան հայերէն ստացած ձեւը : Ըստ սարրականին՝ ունինք նաեւ Յիսով ձեւը : Անուանավերջի ՈՒ եւ ՈՎ ձեւերը միտք կը յուզեն, մանաւանդ երբ կը յիշենք թէ ԻՒ վերջաւորութեամբ բառերու արտասանութիւնը տեղի տուած է վէճերու, — օրինակ, դուք ի՞նչպէս կը կարդաք բանիւ բառը՝ հոլովել ձեւով :

Խե՛ղճ հիւն, որ կ'երթաս կը միանաս Ա, Ե, Ի, Ո տառերուն : Ես ի՛նչպէս գիտնամ հիմա քու անունդ, ի՛նչպէս իմանամ քու ձայնդ :

Քերականները կ'ըսեն թէ յունարէն իր համապատասխան տառն է իփսիլոն (որ Թարգմանիչ՝ պարզ ԻՒ),— այսպէս, յունարէն տառանուան յառաջացիր ձայնով ունինք՝ Եգիպտոս (համապատասխան տառը չկարդուած), որ գրուած է նաեւ Եգւպտոս, ինչպէս հիւսիս բառը՝ հւսիս, նմանօրէն՝ յղոյ :

Այս խառնաշփոթութեանց մէջէն կարելի՞ է յառաջանալ դէպի լոյս ու լուսաւոր ճամբայ :

Ո՛վ Սուրբ Մեսրոպ, գուն հասիր ինձ օգնութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Նոյն ձեւով՝ Հ տառին յառաջադիր յաւելումը, իբրեւ սաստկացուցիչ, — զօր – հզօր, լու – հլու, եղկ – հեղգ, ույ – հուժկու, սկեցէք–հսկեցէք (Մատթ. ԻԶ. 38) : Ունինք այլ սաստկացուցիչ տառեր եւս :

(**) Հին տառանուան մէջ Հ տառը սաստկացուցի՞չ է արդեօք, սկզբնական հնչումը՝ ին :

(***) Հոյ տառին տեղ հին դրուած է Առաւօտ լուսոյ, Այսօր անճառ, Արարչական եւ այլ տաղերու կամ շարականներու մէջ :

ՅԱՂԱԳՍ ԱԹՈՌՈՅ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հինէն ի վեր գոյութիւն ունի արհամարհանքը ընդմէջ երկու դասակարգի,— մէկ կողմը անոնք որ գրագէտ են նիւթական հարստութեամբ լեցնելով իրենց սնտուկը, միւս կողմը անոնք որ գրագէտ են իմացական հարստութեամբ լեցնելով իրենց գլխուն սնտուկը :

Նիւթական սնտուկով հարուստ մարդը ինքզինք իմաստուն կը կարծէ, խելք ծախելու համար անոր որ գլխուն սնտուկով աւելի ծանր կը կշռէ քան ինքը : Եւ կը հեգնէ, վերէն կը նայի, աժան խորհուրդներ կուտայ, «սանկ ըրէք» եւայլն :

Թարմ է տակաւին մեր ուսանողական վեց տարիներու փոխ – յարաբերութիւններու պատմութիւնը Պէլճիքայի հայ գաղութին հետ : Վերջինը եւ ամէնէն ընդվզեցուցիչը՝ Դ. Վարուժանի յիշատակին նուիրուած ձեռնարկին առթիւ մեր ունեցած բախումները ջոջերուն հետ : Ա՜խ, այդ «իմաստուն»ները — խմա իմաստակները, — եւ մենք խենթ ուսանողներս, մեր ժամանակը «պարապ բաներու» համար վատնող «դատարկապորտներս», մեր «ոտքերը վերմակէն դուրս հանողներս» :

Մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած հասկցնել թէ լաւ ունենալու համար՝ օտարին պէս, հարկ է նոյն ձեւով փարուիլ մերիններուն հանդէպ : Ինչո՞ւ : Ըսինք վերը, որ հեղինակութիւնը խախտած է բաղին ու գործի վրայ գտնուողին, մին շփացած է իր ունեցածով, միւսը փոխուած է այլասիրութեամբ : Մէկ ուրիշ վանող ուժ եւս՝ խտրականութիւնը : Ներքին վէճերը մղած են զինք քաշուելու իր պատեանին մէջ, որ փշոտ պատեան մըն է, որովհետեւ իր այլասիրութեան մէջ ուշ կամ կանուխ կը խոցուի օր մը : Ով որ չէ կարդացած, թող շաբաթ մը պրկճի սեղանը անդին հրէ եւ բարեհաճի կարդալ Թրուայայի «Թան քը լա թէր տիւրա» վէպը :

Ինչո՞ւ Կիւլպէնկեան մը Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ ըլլալէ ետք զզուած հեռանար եւ իր ունեցած ամբողջ հարստութիւնը կտակէր օտարներուն : Մինչ նոյն ախտանշանը՝ այլասիրութիւն, զզուանք մեր գործելակերպէն, մեր ներքին վէճերէն :

Ամօթ չէ՞, որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը նոր երաժշտական տաղանդներ քաջալերելու համար մրցում սարքէ եւ պայման դնէ որ մասնակցողը պարտ է Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամ ըլլալ : Սոսկացուցիչ գործելակերպ : Ի՛նչ մտայնութիւն : Կարծես Հ. Բ. Ը. Միութեան չանդամակցող երիտասարդը Հայ չէ : Մենք այս ոգիով չդաստիարակուեցանք : Առանց այդ կազմակերպութեան անդամ ըլլալու՝ աշխատած ենք անոր համար, միշտ նկատի ունենալով որ ընդհանուր Միութիւն մըն է : Դեռ տղայ էինք եւ Թաղին մէջ մատիտ չարժող մը նկատուած ըլլալով, միշտ հանգանակութեան յանձնախումբերու մէջ՝ մատիտ եւ ընկալագիրներու տրցակը մեր ձեռքը դռնէ դուռ կը շրջէինք, որպէսզի կազմակերպութեան սնտուկը պարարտ ըլլայ եւ որպէսզի «սատկերու պէս ցանուի» : Երեւակայեցէք, նման մրցում մը կը յղացուի ու կը հրատարակուի յիսուն տարի Ամերիկա ապրած հայ մարդոց կողմէ : Արդեօք Ամերիկացի՞ք ալ, նման ձեռնարկի համար, այս ձեւի պայմաններ կը դնեն :

Փաստը կը մնայ իրականութիւն եւ իրականութիւնը՝ փաստ : Մտահոգուածը եւ այդպիսի հազար տեսակի խտրական ոգիով գործեր կը զզուեցնեն տղաքը :

Քանի մը տարի առաջ, Ամերիկահայ ազնիւ օրիորդ մը, ծանօթ իր ազգանուէր զգացումներով, եկաւ Միջին Արեւելք : Տեսաւ թշուառութիւնը հայ դպրոցներուն,— ուսուցչին կոտրած աթոռը, անգոյն այդ առանց պատուհանի եւ առանց գրասեղանի դասարանները : Գնաց Ամերիկա, ցուցադրեց խեղճութեան ֆիլմը, որպէսզի դրամ հանգանակէ : Ձեռքերը գալար : Վերը յիշուած կազմակերպութիւնը երեք հարիւր հազար տոլարէն վերայ գրաւ արջի թաթը եւ կոխ սարքեց Լիբանանի ազգային իշխանութիւններուն դէմ : Եւ իր հասկցած ձեւով «բարիք» ըրաւ, կտակարարներուն «կամքը կատարեց» : Արդի՞ւնքը : Ո՞վ տուժեց : Հայ տղան, հայ աղջիկը :

«Զուրն առեմ եւ զուրն խոստովանիմ...» : Եզրակացնենք : Թէեւ կը սիրենք կարճ խօսքը, բայց երկարեցաւ մեր խօսքը, առանց կարենալ աւարտելու մեր խօսքը :

Մեր ազգային կեանքը դարձած է ալիւրի տոպրակ, քանի թօթուես՝ կը թօթվուի : Երանի թէ մնացածը հրապարակաւ ընելու տեղ չորսի մեկի եւ մեկի պէսներուն : Կը տեսնէ՞ք որ մենք ալ տեղեակ ենք շատ բաներու : Մենք ալ կը կար –

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

— Քոլոլեանը կ'ըսէ, թէ անկարելի է այլեւս այս վիճակին մէջ :

— Ո՞վ պիտի նայի զինքը ...

— Մենք... փոխն ի փոխ, ըսաւ Տաճատ, վստահ ձայնովը մէկու մը, որ իր կարգը անցուցած է :

Քանի մը վայրկեան լուռ մնացին : Սուրէնի աչքերուն մէջ անկայուն, պղտոր բան մը կար, անոնք անգիտակցաբար ժպտուն սկսան դառնալ :

— Այդ հողին ծախուելուն խնդիրը ի՞նչ է, ըսաւ վերջապէս, գողունի նայուածքներ ուղղելով հիւանդին մահճակալին :

Տաճատ ճշմարտապէս չփոթեցաւ. ինքն ալ լսեր ու զարմացեր էր քիչ մը առաջ ու մեծ յուզումով մը սիրտը դղրդուած էր խորհելով այդ օգնութեան, որ այնքան ուշ կը հասնէր խեղճ ուսանողին, բայց խորհելով մանաւանդ տարաբախտ մօրը վրայ, որ անդին զուարթութեամբ լուրի կը սպասէր, զուրգուրանքով ու հոգածութեամբ լեցուն, իր հեռաւոր զաւկին համար, որուն մահուան լուրը պիտի տային հաւանօրէն :

Ահաւոր աղչեցնող յայտնութիւն մը եղաւ Սուրէնի այս հարցումը իրեն համար : Ոչ, անկարելի էր տարակուսիլ. Սահակեան նոյն զգացումներէն գրգռուած չէր, որ բրած էր այդ հարցումը. անոր պղտոր անկայուն նայուածքով աչքերը՝ այդ փարային անկուած էին, այդ ողորմելի փարային, որ անկարող պիտի ըլլար խեղճ հիւանդին հոգեվարքն իսկ ամոքելու, նոր գրգռութիւն մը աւելցնելով անոր ջղային տագնապներուն մէջ. անբացատրելի նողկանք մը ու միեւնոյն ատեն գթութիւն զգաց Սուրէնին համար եւ այս անգամ առատօրէն իր աչքերը լեցուեցան արցունքով :

Օհ, բարեբեր արցունքները, տարիներէ ի վեր, տղայութենէն ի վեր, չէր լացած այսպէս, սրտանց, հեծկլտալով. այդպէս դուրս ելաւ սենեակէն ու երկար ատեն չկրցին ամոքել զինքը ու իր հեկեկալը մօտիկ ըրին, իր տղու պէսհեկեկալը՝ մարդկային ու ճշմարիտ արցունքներով, որոնք կ'իջնային այդ ծամծռած երեսն ի վար :

— Տաճատ, խե՞նթ ես, ինչ ես, գլուխնիս կորսնցնելու ատենը չէ հիմա :

Այս անսովոր ու անակնկալ դժբախտութիւնը ամէնքն ալ միացուցած ու եղբայրացուցած էր այդ միջոցին :

Հոն էին նաեւ Անտոն Եարսեան, Պալըքճեան եւ Վահէ Սապահեան, ամէնքն ալ վայրկեան մը գրաւած Տաճատով՝ ուշադրութիւննին կրկին դարձուցին տոքթէօռ Քոլոլեանին :

— Դժբախտաբար, եզրակացուց համակրելի բժիշկը, այլեւս բան մը չէ կարելի ընել. քիչ մը ժամանակի, թերեւս քանի մը ժամու խնդիր է իր կեանքը ... մեր բոլոր պարտականութիւնը կը կայանայ իր վերջին մէկ քանի րոպէները կարելի եղածին չափ ամոքելու եւ մանաւանդ իրեն մոռցնելու, թէ մահամերձ է .. Թոքախտաւորները յաճախ սքանչելի պատրանքներ կ'ունենան իրենց վերջի ժամերուն. ջանացէք որ իր չարչրկուած երեւակայութիւնը դէպի գեղեցիկ երազներ դառնայ ...

Բարսեղ ջերմեռանդութեամբ մօտիկ կ'ըլնէր. ձեռքերը միացուցած կուրծքին վրայ. Տաճատ ինքզինքը գտած էր բոլորովին եւ կը պատրաստուէր արդէն իր ուշադրութիւնը սրելու եւ հիւանդին վրայ նայելու հետաքրքիր արուեստագէտի պարզութեամբ : Պալըքճեան կը բացատրէր արդէն, թէ չափազանց գրաւած՝ երկար ատեն պիտի չկրնար կենալ, եւ Անտոն, իր երկայն սրունքներուն վրայ թառած, իր դէշ թռչունի չարագուշակ դիմաստուերը կը ցցէր անարտայայտ դէմքով, միայն սովորականէն աւելի աժգունած. նոյն միջոցին Սահակեան դուրս ելաւ իր կարգին :

— Ես կ'երթամ ահա, ըսաւ ամէնուն վրայ իր նայուածքը դանդաղօրէն պտտցնելէ ետք. իրեն ընկերացաւ Քոլոլեան, խոստանալով քիչ ատենէն վերադառնալ. Պալըքճեան եւ Վահէ թօղուցին, որ մեկնի եւ իրենք ալ կը պատրաստուէին մեկնելու, երբ Լուիզին աղաղակը գիրենք ցնցեց. ամէնքն ալ սենեակ խուժեցին :

Փրփրոտ արիւնի ահագին արատ մը կը լճանար հիւանդին անկողնին վրայ ու դեռ անիկա կը փսխէր անօրինակ ցընցումներով, գրեթէ անձայն. Թանձր ու լպրծուն արիւնը, դեռ շատ կարմիր, կը կախուէր շրթներէն վար ու երբեմն կը ժայթքէր անհաւատալի առատութիւնով մը ռնգունքէն ու բերնէն միանգամայն. ու հիւանդին աչքերը՝ զարմացած ու սարսափահար՝ կը դառնային իրենց, օգնութիւն հայցելով ու կարծես ահաւոր բան մը ըսել ուզելով. անտարակուսելի էր, թէ ներքին անօրինակ զգայնութիւն մը զինքը ցաւագինօրէն կը զարմացնէր, բոլոր երեւակայուած ու արդէն կրուած ցաւերէն տարբեր բան մը ըլլալու էր ասիկա, մինչ իր ճակատը, արդէն շագանակագոյն, քրտնաթոր մազերու ներքեւէն, մեռելի գոյն կը ստանար :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(39 Շար.)

գանք, կը մտահոգուինք, այլ մանաւանդ կ'ընդվզինք:

Խօսք շատցնելով բան չենք փոխեր, բայց շատ բան կը կորսնցնենք: Կը բաւեն կորսուած ժամանակը եւ վատնուած ճիգերը:

Քանի որ դուք կ'ըսէք թէ երէկը դուք էք, իսկ մենք՝ վաղը, որ մեզի կը պատկանի, լաւ չըլլա՞ր որ քով քովի գանք, կամուրջ նետենք եւ այսօրը ստեղծենք, քիչ մըն ալ այսօրը կարգի դնելու մասին խորհինք լրջօրէն: Չմոռնանք այսօրը: Մանաւանդ չյետաձգենք: Ժամանակը մեզի դէմ կ'աշխատի լուռ ու մունջ: Ա՜խ, ի՞նչ կ'ըլլար որ մենք ալ լուռ աշխատանքին սէրը ճաշակէինք եւ դադրէինք տանիքներու վրայ կռուելէ, երգիծէ երգիք բարձրաձայն փոխատուութիւն կատարելէ, որպէսզի ամբողջ աշխարհ չիմանայ մեր բոլոր խորհուրդներն ու խոցածները:

Հաւատարիմ մնալու համար մեր ծրագրին, մեր դաւանութեամբն իսկ թարմ, կը սպասենք գլուխ-գլխի հանդիպման՝ Նորերուն եւ հիներուն միջեւ: Պէտք է որ տեղի ունենայ այդ հանդիպումը առանց ճիգճիգումի, առանց մեզ բաժնող ծովերն ու ցամաքները խոչընդոտ եւ պատրուակ բռնելու:

Ահա այս է առաջին եւ կենսական եւ անխուսափելի պահանջը այն սերունդին, որ դժբախտաբար շատ խօսկան չէ կամ աւելի ճիշդը խօսկան է բայց գրկան չէ:

Շնորհակալութիւն «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան, որ առիթն ընծայեց՝ իր յարատեւ մրճահարումով, գէթ մէկ անգամ լաւ արդիւնքի մը համար:

Կը յուսամ որ այդ յորդոր ուժը պիտի գործածուի, պատրաստ՝ «շահագործման յանձնուելու» — ինչպէս կը սիրեն ըսել մեր հայրենիքի մէջ — եւ ոչ թէ արիւնելու կամ ցաւցնելու:

Շնորհակալութիւն նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան որ կը շարունակէ մնալ միջնաբերդը երիտասարդութեան խօսքին ու շունչին:

Յ. ՄԱՐՏՈՒՆԻ

Վենետիկ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական: Հոկտեմբեր 1859, Թիւ 10, Անթիլիաս (Լիբանան):

ՍԻՈՆ ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական, պաշտօնական հրատարակութիւն Երուսաղէմի հայ պատրիարքութեան: Թիւ 9-10, Սեպտեմբեր - Հոկտեմբեր 1959, Երուսաղէմ:

ԱՐԱՐԱՏ, այբբենարան - ընթերցարան, պատրաստեց Մկրտիչ Պարսամեան, Ե. տպագրութիւն: Տպարան Սեւան, Պէյրութ: Հասցէ գրատուն Պարսամեան, 46 Րիւ Ռիշէ, Փարիզ:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԱՐԴԱՐՆԵՐՈՒ ՎԵՐՋԻՆԸ» ԵՒ ԿՈՆՔՈՒՌԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Ինչպէս գրած էինք, 1959ի Կոնքուռի մրցանակը տրուեցաւ Անտրէ Շուարց Պարթի, «Արդարներու վերջինը» վէպին հեղինակին: Այս առիթով բաւական աղմուկ բարձրացաւ Փարիզեան մամուլին մէջ, նպաստաւոր եւ աննպաստ:

Վէ՞պը: Կենսագրութիւնն է Հրեայի մը, Էռնի Լեւի, մեզի ժամանակակից եւ հեղինակին բարեկամ: Բայց, կ'ըսէ Շուարց-Պարթ, բուն պատմութիւնը սկսած է 1185 Մարտ 11ին, անգլիական հին քաղաքի մը մէջ.— Հրեայ կրօնապետ մը՝ Եոմ Թօվ Լեւի իր կրօնակիցները մորթեց եւ անձնասպան եղաւ, տառապելի մը ծնունդ տալով: Հրէական հին աւանդութեան համաձայն՝ աշխարհ պիտի հանգչի 36 արդարներու ուսին վրայ եւ Աստուած այդ արդարութեան իրաւունքը շնորհած է Եոմ Թօվի յաջորդներէն իւրաքանչիւր սերունդի մէկ ներկայացուցիչին: Հետեւաբար, Էռնի Լեւի արդարներու այդ շարքին վերջինն է ...:

Վէպին առաջին 25 էջերուն մէջ Լեւիներու արկածախնդրութեան պատմութիւնը կը կարդանք՝ 1185էն մինչեւ 1792, Եւրոպայի զանազան երկիրներու մէջ:

Էռնի Լեւի ծնած է Շթիլլինգթատի մէջ, անանուն փոքր քաղաք մը (Գերմանիա): Երբ կը սկսի դպրոց երթալ, իր մեծ մայրը՝ Յուդիթ, կ'ուրախանայ որ ընդունուած է գերմանացի տղոց ընկերակցութեան մը մէջ:

Այնուհետեւ կուգայ հիթլերական շրջանը: Լեւի չարչարանքներու կ'ենթարկուի իր կրօնակիցներուն հետ: Լեւի համոզուած է որ կը պատկանի արդարներու շարքին: Կը փորձէ անձնասպան ըլլալ եւ կը վերապրի եւ 1938 Նոյեմբերին ընտանիքին հետ կ'ապաստանի Ֆրանսա:

Պատերազմ: Կը զինուորագրուի, բայց փոխանակ ճակատ ղրկուելու՝ օտար երկիր կը ղրկուի: 1940. կը լսէ թէ իր ծնողքը Գերմանացիներու յանձնուած են: Տառապանքի շրջան մը կը սկսի իրեն համար:

Վերադարձ՝ Փարիզ: Կը ծանօթանայ հրեայ աղջկան մը հետ, Կոլտա Էնկլըպասում: Կարճատեւ երջանկութիւն: 1943. Հոկտեմբերին Կոլտայի ընտանիքը կը տարուի կազի սենեակ մը, Լեւի կ'ընկերանայ իր սիրածին, որովհետեւ կը մտածէ թէ հոս մեռնելով՝ պիտի գտնեն ուրիշ աշխարհի մը մէջ:

Եւ վէպը կը վերջանայ:

Ինչպէս կը տեսնուի՝ հրէական պատմութիւն մը:

Բայց գիրքը մրցանակի արժանանալով հանդերձ, խիստ քննադատութեանց դուռ կը բանայ:

Այս առթիւ Քլեպէր Էտէնս «Փարի-Փրէս»ի մէջ ծանր յօդուած մը հրատարակած է գրական մրցանակներու մասին ընդհանրապէս եւ Կոնքուռի վերջին մրցանակին մասին մասնաւորապէս՝ «Բարեգործական վիճակահանութիւն մը, — «Կոնքուռ» խորագրով:

1923ին, Կոնքուռի Ակադեմիայի մասին խօսելով, Անտրէ Ժիտ կը գրէր.— Մեքենաբար փառքեր կը շինէ, ինչպէս վիճակահանութիւնները մեքենաբար նոր հարուստներ կը ստեղծեն ...:

Շեշտելէ ետք թէ Ա. Ժիտի այդ թուականէն ի վեր այսքան տրամաբանական շատ քիչ բան գրած է, Էտէնս կ'աւելցնէ.— 1903ին, երբ հաստատուեցաւ Կոնքուռի մրցանակը, Փոլ Լէօթօ կը բացագանչէր.

— Մրցանա՜կ. մրցանակաւոր գրականութի՜ւն ... խեղճ բաներ, դպրոցականնե՜ր ...:

Յետոյ՝ «խորքին մէջ, տասը մրցանակ, տասը մրցանակ, այս բաները ցաւալի եւ նուաստացուցիչ են»:

Աւելորդ պիտի չըլլար նաեւ յիշել, թէ մրցանակին թուականը երեք շաբաթ առաջ առնուած է, որպէսզի ծնունդի տօներուն առթիւ նուէր ընողները այդ մասին մտածեն ... առեւտուր եւ ճարտարարուեստ՝ գրականութեան հաշւոյն, ինչպէս կը գրէ գրագէտը:

Կոնքուռի Ակադեմիան կը սիրէ մրցանակ տալ տարուան ամէնէն դէշ վէպին: Այս ուղղութեամբ՝ կատարեալ յաջողութիւն մը արձանագրեց անցեալ տարի, այս անգամ՝ միջակէն շատ աւելի վար իջնելով:

«Արդարներու վերջինը» կեղծ գլուխգործոց մըն է: Գէշ գրուած գիրք մը: Չարչարանքներու, տառապանքի, թշուառութեան, վէրքերու եւ մահուան հանդէպ ունեցած ճաշակը կը համապատասխանէ բարբարոսներու ճաշակին: Աւելին, Կոնքուռի մարդիկը կը մտածեն թէ այս անգամ լաւ ընտրութիւն մը ըրած են եւ կ'ուզեն ցոյց տալ իրենց ընտրածը. բայց անտարբերութեամբ դիմաւորած էին Մալրօն, երբ 1930ին կը տիրանար Էնթերալիէ մրցանակին, այնուհետեւ մոռնալու համար մեծ գրագէտը: Մեր դարուն գրեթէ բոլոր մեծ գրագէտները մոռցուած են Կոնքուռի կողմէ:

Միայն մէկ անգամ Կոնքուռականները լաւ գործ մը ըրին՝ առանց ուզելու: Մրցանակ տուին Մարսել Փրուսթի: Բայց այնքան դժգոհ մնացած են այդ արկածախնդրութենէն, որ երբեք չուզեցին վերսկսիլ ...:

Այս առթիւ շահեկան է նաեւ ակնարկ մը նետել Կոնքուռի մրցանակի պատմութեան վրայ:

Հիմնուած է 1903 Դեկտեմբեր 21ին, Ժիւլ դը Կոնքուռի մահէն 33 տարի, իսկ եղբօրը՝ Էտմոնի մահէն եօթը տարի ետք: Նախատահմանուած է իր կանոնագրով պսակել արձակ գործ մը, հրատարակուած նոյն տարուան ընթացքին եւ յատկանշական իր ձեւի եւ ոճի ինքնատպութեամբ: Եթէ գործերը հաւասար գնահատութեան արժանանան, նախընտրութիւն պէտք է տրուի վէպին: Մրցանակը սահմանուած է քաջալերելու երիտասարդութիւնը:

Կոնքուռի առաջին մրցանակը տրուած է 1903ին, «Թշնամի Ուժը» (Անթուաննօ) գործին:

Մեծ դէմքերը որ արժանացած են այս մրցանակին՝ Մարսել Փրուսթ (Ծաղկատի աղջիկներու հովանիին տակ) 1919, իսկ 1953ին Անտրէ Մալրօ (Մարդկային վիճակը):

Դատական մարմինը կազմուած է Կոնքուռի Կաճառին տասը անդամներէն, ասոնց կարգին կան հինգ վիպագիրներ, մէկ թատերագիր, երեք քրոնիկագիր, եւ մէկ բանաստեղծ: Վիպագիրները միշտ մեծամասնութիւն կազմած են:

Յատկանշական կէտերը անոնք են, որ Կոնքուռը եղած է վերջնականապէս վէպի մրցանակ: Ոճի եւ ձեւի ինքնատպութիւնը կամ երիտասարդութիւնը նկատի չեն առնուիր այլեւս, հակառակ կանոնագրին:

Կոնքուռի մրցանակի արժանացած գիրքերու տպաքանակի միջինը՝ 150.000 է: Մրցանիշը կոտրած է միայն Մալրոյի գիրքը 500.000 տպաքանակով:

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐԻ ՊԱՐԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

★

Դու ծանօ՞թ ես Աշնակ գիւղին,
Ուր ծիրանն է հասնում եւղին,
Ուր կտրին չիրն է չորանում,
Ուր հոտը սարն է բարձրանում,
Ուր փէշի տակ Արագածի,
Տան կտուրին նստած հացի,
Հեռուից իրար ձայն են տալիս
Եւ ակումբի բակը գալիս
Աղջիկները՝ կարմիր հագած,
Տղաները՝ ֆոլոզ կապած,
Երբ լռում է կատարածուն
Եւ զուռնան իր խօսքը բացում,
Աշնակ գիւղից հիւր է կանչում
Շղարշիկին ու Աղաւչուն,
Կաթնաղբիւրին, Դաւթաշէնին,
Իրինդին ու Սասնաշէնին,
Թէ՝ հերի՛ք է հնձեն, վարեն,
Թող գան Սասնայ պա՛րը պարեն:

... Թող Սասունն իր պարը պարի
Իսկ դու դեռ մի ծափահարի,
Այլ հասկացիր թէ այս պարով՝
Մերթ Անդոկից գրոհ տալով,
Մերթ գաղթելով սար ու քարով,
Մէկ խնդալով ու տաս լալով,
Սասունը քեզ ի՞նչ է ասում ...
Հէյ վա՛խ, Աշնակ տեսած լաօ՛,
Թէ տեսնէի՛ր մի օր Սասուն ...

Սասնայ սարին հուք չէր հասնում,
Սասնայ ձորում գե՛տ էր վազում,
Երկնուց իջնում էր մանանայ,
Ի՛նչ մանանայ,
Լա՛ւ մահանա,
Որ Սասունցի հարս ու աղջիկ
Դաշտ իջնէին խունջիկ – մունջիկ,
Գազպայի տեղ՝ նազ քաղէին,
Հօտաղ տղի սիրտ դաղէին,
Որ հայրական հին տան կողքին,
Անտառի մէջ, ժայռի ներքին,
Մի նոր քողտիկ աւելանար,
Մի խորոտիկ հարս մայրանար,
Նոր օրորոց զնար ու գար,
Բարին լինէր, չարը չգա՛ր:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ»

Մօտ օրէն հրապարակ կ'ելլէ Վօկ ընկերութեան կողմէ հայկական երաժշտութեան նուիրուած նոր սալը «Անմահ Հայաստան» դաշնաւորումով եւ ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի, եւ սթէօրոֆոնիք պատրաստութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Գեղացին. էհ, քանի փարանոց մարդիկներ են. անոնք բանի տեղ դնողը ո՞վ է. ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, կրնան նէ թող իրենք ալ տօքթոր զաւակներ ունենան:

Արդէն իսկ, տիկին Երմոնէ անանկ հեղինակաւոր ու վստահ շեշտով մը կը խօսէր որ իրր թէ Արշակ բժշկութիւնը կլլած լմնցուցած ըլլար, աշխարհքին նախանձն ու սքանչացումը իր վրայ հրաւիրելու աստիճան:

— Ճանըմ, իմանան ալ նէ որի՞ն բաղուձն է եա, եզրակացուց Մերկերեան ոտքի ելլելով ու մեկնելով՝ յաջորդ իրիկուն նորէն գալու խոստմամբ, կենսական հարցին վրայ խորհրդակցութիւններ կատարելու համար:

— Զաւակս, արդեօք ինչ պիտի վայլէ քեզի տօքթորութիւնը, կ'ըսէր մաման զաւկին գեղակերտ հասակը դիտելով հիացմամբ:

Եւ Արշակ, առանձին մնալով, մեծադիր հայլիին առջեւ իր տօքթորավայել հասակը կը դնէր, տարիներ ետքը զայն աւելի բարձր, աւելի կանգնագեղ երեւակայելով, կլակը խարտեաշ մօրուքով մը զարդարուած, հանդրիճուած, գրգռիչ, արհամարհող պեխերով. հիմակուընէ, իր կանխահաս պատանիի երեւակայութեանը թելադրական պատկերներ կը ներկայանային, պաչոտ մանրամասնութիւններով. իգական մերկութիւններ՝ գիտութեան մարդուն անձնատուր, անոր հաճոյապարգեւ, կենդանատու զննութիւններուն կամաւորապէս զոհ, հլու գործիք անոր ամէն քմշոտ պատուիրանքներուն, անոր մատուըներուն խաղտող հպանքին տակ ընչացող, յօնոտ ու կըլանող նայուածքէն մագնիսուած:

Գիշերը, անկողնին մէջ, մայրը տարբեր խանդով մը փաթթուեցաւ իր զաւկին: Երկուքն ալ ապագայ մեծ բժիշկը երազեցին, տեսան անոր պերճավայելէն ճեմքը գլխիկոր եւ ապշահար ամբոխներու մէջէն, սքանչացման աղաղակներէ, օգնութեան պաղատանքներէ եւ աներախտ հրաւէրներէ հետապնդուած:

Տեսան Մարկոսեան պզտոր ապարանքին վերակենդանանալը, խաղաղ ու արգաւանդ պայծառութեամբը տաճարի մը ուր ընկճուած կեանքեր կ'ողջնան, խորտակուած յոյսեր կը վերընձիւղին, ըղձանքներ կ'իրականանան: Տեսան ամէն ինչ որ բորբոքուած երեւակայութիւններ կրնան ստեղծել ամէնէն աւելի մեծ, հոյակապ, վսեմ, անկարելի:

Իրենց սովորական խօսակցութիւնները, այլեւս, այդ խնդրին շուրջը դարձան: Մերկերեան լիուլի տեղեկութիւններ բերաւ, թէ ինչպէս կը կատարուէր բժշկական վարժարան մուտքը, թէ քանի տարի կը տեւէր դպրոցական շրջանը, եւ թէ հարկաւոր դիմումները պիտի ընէր ուր որ անկ է՝ որպէսզի առանց դժուարութեան Արշակ դպրոց ընդունուէր:

Որոշուեցաւ նաեւ որ գործը գաղտնի պահուէր մինչեւ մէկ տարի, ալ անկէց ետքը աշխարհի չորս հովերուն տարածելու համար բժշկական աշխարհը մասնաւորապէս, եւ տառապող մարդկութիւնը ընդհանրապէս շահագրգռող այս խնդիրը:

Թաղային վարժարանի օսմաներէնի ուսուցիչը ամսական երկու ոսկի վարձքով բռնուեցաւ՝ թրքերէն լեզուն սորվեցնելու համար բժշկութեան թեկնածուին, որ արդէն Կոստանեան կրթարանին մէջ բաւական գաղափար մը կազմած էր այդ լեզուին վրայ:

Այս առթիւ, մասնաւոր սենեակ մը յարդարուեցաւ Արշակի համար: Գոց սենեակներ բացուեցան կարասիներու ընտրութեան համար, ի ներկայութեան Թաղէոս աղայի, որ նրբացած ճաշակ մը ցոյց տուաւ այս պարագային մէջ: Կարծես պաշտօնական դիւանատուն մըն էր կազմուելիք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

վերադարձնելու համար տրամադրուած զումարները, անդին, Ռուսերը ամբողջ զումարը Թուրքերու տրամադրութեան տակ կը դնեն՝ փոխարէնը առանց որեւէ ապահովութիւն պահանջելու :

Ասկէ զատ, Ռուսերը սկսած են Պոլսոյ մօտերը ապակիի գործարան մը շինել : Միւս կողմէ Թուրք թէքնիսէններ շուտով Խ. Միութիւն պիտի մեկնին՝ մասնագիտանալու համար այս ասպարէզին : Ռուսիա եւ Արեւելեան Գերմանիա անհրաժեշտ մեքենաներով կ'օժտեն նաեւ կերպասեղէնի Թրքական նոր գործարանները :

Անցեալ տարի, բամպակագործներու Թրքական պատուիրակութիւն մը Մոսկուա մեկնած էր, իսկ ռուսական նման պատուիրակութիւն մը այժմ Անգարա կը գտնուի :

Թուրքերը, այս բոլորին մասին հետեւեալ պատճառաբանութիւնը կուտան. —

« Ի՞նչ կրնանք ընել : Կը նախընտրենք Արեւմուտքի հետ գործ ունենալ, բայց պէտք է առաջ մղենք մեր արդիւնաբերութիւնը: Եթէ Արեւմուտք լաւագոյն պայմաններ չառաջարկէ, այս ուրեմն պէտք է դիմենք այլուր, նոյնիսկ եթէ ատիկա անհաճոյ ըլլայ մեզի »:

Գործարանատէր մը կը բացատրէր անցեալները թէ «Ջուրը ինկող մարդը օձին կը փաթթուի, այս առածը լաւագոյն ձեւով կը պատկերացնէ մեր կացութիւնը »:

Իտալացիները չորս միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը պիտի ընեն Թուրքիոյ՝ երկու նոր բամպակագործարաններու կառուցման համար: Գումարը եօթը տարիէն վճարելի է՝ հինգ առ հարիւր տոկոսով: «Լաւագոյն պայմաններն են, որ ստացած ենք արեւմտեան երկրէ մը», կ'ըսէր միեւնոյն գործարանատէրը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Նեհրու հետեւեալ երեք պայմանները դրաւ՝ Չու Ան Լէյի հետ տեսնուելու համար. —

1.— Չինացիները պէտք է քաշուին այն հողերէն՝ որոնք Հնդկաստանի կը պատկանին :

2.— Չինացիները պէտք է քաշուին Հիւսիս-Արեւելեան սահմանի վրայ իրենց գրաւած շրջանէն:

3.— Երկու երկիրները զինեալ ուժեր պէտք չէ դրկեն հասարակաց սահմաններու վրայ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մամուլը կը շարունակէ բուռն յարձակումներ գործել Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատենաուըրի վըրայ, ընդունելով թէ գերման Վարչապետին գործունէութիւնը կը ձգտի խափանել մեծերու ժողովը: «Խ. Ռուսիա» թերթը կ'եզրակացնէ թէ պաղ պատերազմի վերջին ներկայացուցիչները կը մնան Ատենաուըր եւ Ամերիկայի նախկին նախագահ Թրումըն :

ՓԱՆԱՄԱՅԻ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ կարեւոր բանակցութիւններ կը սկսին՝ երկու երկիրներու տարակարծութիւնները հարթելու համար :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ սպայակոյտը հրահանգեց որ Արեւմտեան Ճաւայի մէջ գտնուող չին դիւանագէտները անմիջապէս հեռանան այդ շրջանէն: Չինեւինտոնեզիական տագնապը հետզհետէ աւելի կը սաստկանայ :

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վէզիրեան եւ զաւակները, Պ. Ազատօն Վէզիրեան, Պ. Մկրտիչ Վէզիրեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Ֆիշէր եւ զաւակները, Պ. Վահանիկ Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կոթողեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Լըֆրանսուա եւ զաւակը, Տիկին Վեհանոյշ Թահմազեան (Պէյրութ), Տիկին Վեհանոյշ Աքսարեան (Նիւ Եորք), ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արզուեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահէ Արզուեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Արզուեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան (Արժանթին), Կիւլպէնկեան ընտանիքը (Ամերիկա) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՓԱՌԱՆՁԵՄ ՎԷԶԻՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Արզուեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը, 74 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի ժամը 13.45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը (Րիւ տիւ Մէնիլ), ժամը 15ին, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 | Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 | C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 24 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8654 | 35ÈME ANNÉE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4455

ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գերագոյն Մարմնի, Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ բոլոր ընկերներու անունով, հանգուցեալ ընկեր Գերասիմ Բալայեանի յուղարկաւորութեան, եկեղեցւոյ մէջ ընկեր Պ. Զըպուքճեանի կողմէ կարդացուած դամբանականը :

Կորուստ մը եւս տառապեցաւ Դաշնակցութեան անդամները մէջ :

Վեթերան ընկեր մը եւս կը բաժնուի մեզմէ, երթալ միանալու այն տիտաններուն, որոնք հայ ժողովուրդի փառքը կերտեցին իրենց անձնազոհութեամբ, պանծացուցին անոր անունը, նոր էջ մը բանալով հայ ցեղի պատմութեան մէջ :

Հայութեան հաւատաւոր ուխտեալներէն մէկն ալ հողին կը յանձնենք այսօր : Ընկեր Գերասիմ Բալայեան ոչ եւս է : Հ. Յ. Դաշնակցութեան ռահվիրաներու շքեղ փաղանգին վերջին մնացորդներէն մէկն ալ կ'անհետանայ :

Բնաւորութեամբ համեստ, արտաքինով պարզունակ, այս ընկերոջ ներսը սակայն կ'ապրէր իսկական հայ մարդը, անշահախնդիր եւ հայրենասէր յեղափոխականը :

Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, ան միշտ երիտասարդ էր հոգիով ու հաւատքով եւ այդպէս ալ մնաց մինչեւ իր մահը :

Հայ Դատին, հայկական սրբութիւններուն, աւանդութիւններուն ու պատմական արժէքներուն երդուեալ պաշտպանն էր ան, անշեղ, անդրդուելի ու հաստատակամ :

Խստապահանջ ու անաչառ էր կուսակցական կեանքի մէջ : Իրեն համար ներելի չէր ոչ մէկ շեղում կամ օրինազանցութիւն, սակայն ընահատանք ունէր բոլոր անոնց որոնք անվերապահօրէն կը ծառայէին Դաշնակցութեան, հայ ժողովուրդին եւ հայրենիքին :

Կեանքի ամենադժբախտ օրերուն իսկ, ան բարձր պահեց իր կորովը, ոչ մէկ վհատում, թուլացում կամ տկարութիւն : Արհամարհած է նոյն իսկ մահը :

Քիչերն են ծանօթ իր յեղափոխական կեանքին որ եղած է փոթորկալից :

Ծնած էր 1880ական թուականներուն, Ղարաբաղի Շուշի քաղաքին մէջ : Տակաւին երիտասարդ՝ իր գործօն մասնակցութիւնը բերաւ հայ–թաթարական կռիւներուն :

1908 թուականին, ցարական կառավարութեան ժամանակ, Դաշնակցութեան դէմ Լիժինսկիի կողմէ բացուած դատական հետապնդումներուն ընթացքին, իբր յայտնի կուսակցական, ընկերներ Աhարոնեանի, Օհանջանեանի եւ բազմաթիւ ուրիշ ընկերներու հետ բանտարկուած է : Չորս տարի շղթայակապ, Նովոչերկասկի բանտերուն մէջ մնալէ յետոյ ազատ արձակուած է շնորհիւ ռուսական կաճառի երկու երեւելի փաստաբաններու, Մակլակոֆի, Քերենսկիի եւ ուրիշներու ջանքերուն :

Հայկական կամաւորներու շարժման շրջանին Ե. խումբի հրամանատար Իշխան Արղութեանի օգնական նշանակուած էր : Մեկնեցաւ դէպի Վասպուրական, քաջաբար մասնակցեցաւ զանազան կռիւներու եւ վիրաւորուեցաւ :

1918ին զինքը կը տեսնենք Պաքուի մէջ, Ազգային Խորհուրդի բանակի քոմիսար, Եապոնի եւ Արրահամ Գիւլխանդանեանի գործակցութեամբ ուր ցոյց տուաւ լուրջ գործունէութիւն :

Հայ եւ Թուրք ընդհարումներու առթիւ, Պաքուի եւ Ղարաբաղի մէջ կազմակերպիչը եղած է հայ դիմադրական ուժերուն, հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուած թշնամիին դէմ : Այս կռիւներու ընթացքին էր որ խմբապետ Մուրատ դիւցազնօրէն նահատակուեցաւ :

Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատումէն յետոյ, եղաւ երեսփոխանական ժողովի անդամ, եւ Ղարաբաղի ներկայացուցիչ : Իր ամբողջ նպատակն էր Ղարաբաղը միացնել Հայաստանին : Սոյն ծրագրի յաջողութեան համար, Հանրապետական կառավարութեան կողմէ մասնաւոր յանձնարարութեամբ բազմաթիւ անդամներ մեկնեցաւ Ղարաբաղ, պետական մարդոց հետ տեսակցութիւններ ունենալու եւ նախատեսուած միացումը գլուխ հանելու համար :

Երկար պիտի ըլլար հոս թուել այն բոլոր աշխատանքները որ կատարած է յանուն գաղափարի :

Հայաստանի Հանրապետութեան վերջին ճգնաժամին, քաշուեցաւ Զանգեզուր որ տակաւին կը պահէր իր անկախութիւնը : Անկէ անցաւ Վայոց Ձոր, Դարալագեազի մէջ ուր ղեկավարեց ապստամբութիւնը :

Երբ Երեւանի Փետրուարեան ապստամբութեան ուժերը կը նահանջէին դէպի Պարսից սահմանը, երբ անվտանգ ճամբայ պիտի անցնէին Դարալագեազէն : Բալայեան Եապոնի հետ արիաբար նահանջի գիծը պաշտպանեց ու իր դերը եղաւ նախախնամական, մեծ աջակցութիւն ցոյց տալով 10.000 նահանջողներուն :

Գերասիմ Դարալագեազէն կ'անցնի Զանգեզուր ու անկէ Պարսկաստանի Թաւրիզ քաղաքը, մինչեւ 1926 թուականը : Թաւրիզի մէջ ալ ան դադար չունեցաւ, լծուեցաւ կուսակցական աշխատանքներու, իր ուժերը անվերապահօրէն ի սպաս դնելով հայ ժողովուրդի արդար դատին :

1926ին էր որ կուգար Փարիզ ուր իրեն համար պիտի ստեղծուէր աշխատանքի նոր ասպարէզ մը :

Իրեն ջանքերով է որ ստեղծուած է մեր թանգարանը աջակցութեամբ ընկերներ Գիւլխանդանեանի եւ Պապաչայի : Այս հաստատութիւնը եղաւ իր յուշերուն եւ յոյզերուն կեդրոնավայրը : Հոն գտնուող խըրաքանչիւր առարկայ սրբութիւն էր իրեն համար, որոնց հանդէպ պաշտամունք ունէր :

Վաթսուն տարիներ եղած է Դաշնակցութեան անդամ, իր յեղափոխական գործունէութեան համար 12 անգամ բանտ պառկած է :

Եւ ահա, այս քաջամարտիկ յեղափոխականին՝ հայ–թաթարական կռիւներու երիտասարդ հերոսին՝ հայ կամաւորական շարժման եւ դիմադրական ուժերու կազմակերպիչին՝ Հայոց անդրանիկ պարլամէնտի անդամին, Ղարաբաղի, Պաքուի, Զանգեզուրի եւ Վասպուրականի լեռներուն վրայ, մահը արհամարհելով, յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան զէնքը ձեռքին դիւցազնօրէն կռուող, այս հսկայ հայդուկին, անշնչացած մարմինը այսօր, մեր բոլորիս սգաւորի աչքերուն առջեւ :

Սիրելի Գերասիմ, քիչ յետոյ, բարեկամներդ ու ընկերներդ պիտի տանին յանձնել քու այդ տառապած ու անշունչ մարմինդ Թիէի գերեզմանատան ցուրտ հողերուն, հեռու քու այնքան սիրելի Հայրենիքէդ, հեռու քու աննման Շուշիէդ :

Ափ մը հող խըրաքանչիւրէս իբր յարգանք քու վերջին հանգրուանիդ ու պիտի բաժնուինք քեզմէ յաւիտեան :

Վստահ եղիր սակայն, մեր անոյշ Բալայեան, մեր գաղափարի ընկեր, անբիծ հոգիդ, անբասիր յեղափոխականի ու խիզախ հայդուկի յիշատակներդ պիտի տանինք մեզ հետ եւ պահենք անթառամ :

Եւ այժմ, յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գերագոյն Մարմնին, Հ. Հ. պատուիրակութեան եւ մեր շրջանի բոլոր ընկերներուն, կը մաղթեմ հանգիստ ոսկորներուդ եւ յարգանք յիշատակիդ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

« ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՅՑ ԿՈՒՏԱՅ ԹԷ ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՊԷՏՔ Է ԸԼԼԱՆ »

★

Յաղթական շրջապտոյտէ մը ետք, Ալզասի մէջ, Զօր. տը Կոլ Կիրակի իրիկուն Փարիզ վերադարձաւ : Շաբաթ եւ Կիրակի քանի մը ճառեր խօսեցաւ, անդրադառնալով Ալժերիոյ հարցին եւ ֆրանքօ-գերմանական յարաբերութեանց, որոնք «այսուհետեւ եղբայրական պէտք է ըլլան» :

Շաբաթ օր Նախագահը գնաց Սելեստա : Այս հին քաղաքը, որ 28 զօրավարներ տուած է Ֆրանսայի, բացառիկ ընդունելութիւն մը ըրաւ տը Կոլի :

Նախագահը ճառ մը խօսեցաւ, անդրադառնալով յատկապէս ալժերիական հարցին. — Գտանք, բայց մանաւանդ՝ ցոյց տուինք, ճշդեցինք այն ճամբան՝ որ խաղաղութեան պիտի առաջնորդէ մեզ, համերաշխութեան եւ ապա՝ հաշտութեան : Անոնք որ միւս կողմէն կը կռուին մեզի դէմ, հրաւիրեցինք որ գան այդ ճամբով եւ մեզ գտնեն : Անշուշտ ասիկա պիտի ըլլայ պատուաւոր եւ օրինաւոր կերպով, քանի որ միակ ճամբան է՝ ողբերգութեան վերջ մը դնելու համար : Ներելի չէ, որ փառամոլութեան եւ մեծամտութեան համար երկարաձգուի այդ ողբերգութիւնը ... :

Նոյն հարցը պիտի շօշափէր նաեւ Սաւեռնի մէջ արտասանած ճառը. «գտած ենք այն ճամբան՝ որ Ֆրանսան կը պահէ Ալժերիոյ մէջ, բայց բոլորովին տարբեր այն ձեւէն՝ որ գոյութիւն ունէր ցարդ» :

Անգամ մը եւս շեշտեց այն պարագան՝ թէ Ֆրանսա խաղաղութիւն կ'ուզէ Ալժերիոյ մէջ :

Այսուհանդերձ, ամէնէն ուշագրաւ յայտարարութիւնները եղան Սթրազպուրկի մէջ : Ի յիշատակ 1944 Նոյեմբեր 23ի ազատագրութեան՝ տիկին մառեշալ Լըքլերի եւ երեք զաւակներուն կողմէ շրջապատուած՝ Հանրապետութեան Նախագահը ծաղկեպսակ մը դրաւ Պրոկլի հրապարակին վրայ բարձրացող յուշարձանին՝ որ նուիրուած է մառեշալ Լըքլերի :

«Մարսէյեզ»ը կը հնչէ՝ վերջացնելու համար յուզիչ այս արարողութիւնը, որմէ ետք Նախագահը կ'երթայ Սթրազպուրկի համալսարանը, ուր «Օնորիս Քոզա» վկայականներու բաշխումին ներկայ ըլլալէ ետք ճառ մը խօսեցաւ, ծանրանալով Սթրազպուրկի համալսարանին վիճակուած դերին վրայ. — Այս համալսարանին ծրագիրները համաշխարհային են, այդ ծրագիրները հռենոսեան են, հետեւաբար՝ եւրոպական : Կը կարծեմ թէ Սթրազպուրկի համալսարանը ամէնէն առաջ պէտք է օգնէ ֆրանսական եւ գերմանական աշխարհներու գործակցութեան գաղափարին, գործակցութիւն մը՝ որու մէջ կը գտնեմ վաղուան քաղաքակրթութեան եւ փառքին նախապայմանը :

Յիշելով Լէյպնիցն ու Կէօթէն՝ Նախագահը պախարակեց ազգային ատելութիւնները, որոնք կը գտնուին մշակոյթի ամէնէն ցած մակարդակին վրայ եւ շեշտեց Եւրոպայի քաղաքական միասնականութեան անհրաժեշտութիւնը :

Ֆրանքօ-գերմանական գործակցութեան հարցը աւելի յստակ կերպով պարզեց Ֆլիմլէնի բարեգալուստի խօսքերուն պատասխանելով : Արդարեւ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը ըսաւ. — Բնութիւնն ու պատմութիւնը ցոյց կուտան՝ թէ դրացի այս երկու մեծ երկիրները, որ կը կոչուին Ֆրանսա եւ Գերմանիա՝ եղբայրական ըլլան : Երբ ասիկա կ'ըսենք Սթրազպուրկի մէջ, վերջին ողբերգութենէն քիչ ժամանակ ետք, այնպէս կը թուի թէ հրաշքի մը մէջ կը գտնուինք :

Սակայն, շարունակեց Նախագահը, ասիկա մեր դարուն ամէնէն հիանալի երեւոյթներէն մէկն է թերեւս, որովհետեւ այնքան դժբախտութիւններէ, բզքտումներէ եւ պատերազմներէ վերջ՝ այս երկու մեծ ժողովուրդները ոչ միայն իրարու կը մօտենան՝ այլ, անկեղծօրէն ձեռք կ'երկարեն իրարու : Սթրազպուրկը կ'օժանդակէ այս մարզին մէջ :

Եզրակացնելով, Զօր. տը Կոլ ըսաւ. — Որպէսզի խաղաղութիւնը հաստատուի Եւրոպայի մէջ՝ Եւրոպան պէտք է հաւասարակշռուի : Տարբեր ձեւով խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ եւ քանի որ մեծ թիւով Եւրոպացիներ կը գտնուին միւս կողմը, Արեւմտեան Եւրոպայի գոյութիւնն ու միասնականութիւնը անհրաժեշտ են :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ԵՐԵՔ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի երեք ղեկավարները այսօր Նիւ Եորք կը հասնին : Երեքն ալ՝ «ժամանակաւոր կառավարութեան» անդամ, — Ահմէտ Ֆրանսիս, (Ելմտական նախարար), Պումէնճէլ (պաշտօնական բանբեր) եւ Մեհրի (Հիւսիս. Ափրիկեան գործերու նախարար) :

Արաբ պատուիրակներու կողքին՝ Ազատագր. Ճակատի ներկայացուցիչները կ'երթան ՄԱԿի մէջ պաշտպանել իրենց դատը : Հակառակ Ֆրանսայի առարկութեանց՝ Միացեալ Նահանգները վիզա տուին Թունուզէն մեկնող պատուիրակութեան, ինչ որ բազմաթիւ մեկնաբանութեանց առիթ կուտայ :

— Արդեօք Ամերիկա որոշած է վե՞րջ մը դնել ալժերիական հարցին, մինչեւ իսկ քաղաքական ճնշում ընելով Ֆրանսայի վրայ ... :

Ամէն պարագայի մէջ, վիճաբանութիւնները 15 օրէն պիտի սկսին : Եւ հակառակ բոլոր տարաձայնութեանց, հաւանական չէ որ Ուաշինկթընի քաղաքականութիւնը փոխուած է Զօր. տը Կոլի ճշդած քաղաքականութեան դէմ :

Ազատագր. Ճակատի «նախարար»ները Նիւ Եորք կ'երթան նոր ալիք մը բարձրացնելու համար ֆրանսական վերջին առաջարկներուն դէմ՝ Եագիտի կողքին :

Երեւոյթները ցոյց կուտան թէ ըմբոստ պարագլուխները կ'ուզեն ձեւով մը դուրս ելլել ստեղծուած կացութենէն, պատերազմի շարունակութեան պատասխանատուութենէն խուսափելով :

Այս ուղղութեամբ առաջին քայլը առին արդէն՝ Պէն Պէլլան եւ միւս բանտարկեալները իրենց ներկայացուցիչ նշանակելով :

Երկրորդ քայլը՝ դիւանագիտական մարզի մէջ կ'առնեն : ՄԱԿի արաբ ներկայացուցիչները, միջազգային ներկայ կացութեան մէջ, կրնան տը Կոլի քաղաքականութեան դէմ բանաձեւ մը առաջարկել :

Պէտք չէ մոռնալ սակայն, որ ՄԱԿին դիմելով, Ազատագր. Ճակատը կրնայ տարբեր մտահոգութիւն մը ունենալ. — Ֆրանսական կառավարութեան հետ բանակցելու համար՝ լաւագոյն պայմաններով ապահովութիւններ ստանալ :

Ընդհանուր կարծիքը այն է, որ «ժամանակաւոր կառավարութեան» պատգամաւորներուն բուն նպատակը հասկնալու համար՝ հարկ է սպասել վիճաբանութիւններուն, որոնք կրնան կացութիւնը աւելի պայծառացնել :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԲԱՍԻՐ ԳՈՐԾԻՉԸ

Հայրենակարօտ, իր աստանդական կեանքի վերջը փակեց մեր սիրելի Գերասիմն եւս, Նոյեմբեր 7ին:

Երկար տարիներ, ըլլայ Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ, մեր անձնուէր, դիւրահաղորդ եւ ազնուահոգի վեթերան ընկերը, ազատագրական պայքարի այլազան դրուագներուն մէջ ունեցած է իր կարեւոր բաժինը:

Ան աւելի ռազմիկ էր, քան մտաւորական: Եւ պարագաներու բերումով, յաճախ, աւելի մտաւորական՝ քան ռազմիկ: Ժողովրդական սիրուած գործիչ մըն էր, անբիծ ու անբասիր: Շուշեցի էր եւ իբր Ղարաբաղի անվեհեր զաւակ, աշակերտական նստարաններէն նետուած էր յեղափոխական քուրային մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ:

1903ի Հայ եկեղեցական կալուածներու գրաւման, ինչպէս եւ 1905ի Հայ-Թաթարական ընդհարումներու ատեն, երիտասարդական խանդավառութեամբ գործօն մասնակցութիւն է ունեցած եւ յետագային, ցարական գործակալներու կողմէն նկատուած «կասկածելի»: 1911ին, Լըժինի հռչակաւոր դատի ատեն, Բժ. Համօ Օհանջանեանի, Ա. Ահարոնեանի, Գ. Խաժակի եւ ուրիշ բազմաթիւ ղեկավար ընկերներու հետ նետուած է Մետեխի բանտը եւ, ի վերջոյ, ազատուած:

1915ի կամաւորական շարժման ատեն, Զ. գունդի խմբապետ Իշխան Յ. Արղութեանի օգնական էր նշանակուած եւ մտած Վան: Ռուս փոփոխական քաղաքականութեան պատճառաւ, 1916ին, երբ կամաւորական խումբերը վերակազմուեցան Հայկական հրացանաձիգ գնդեր անուան տակ, ղեկավարներէն շատերը քաշուեցան եւ անցան այլ պատասխանատու աշխատանքներու: Գերասիմն ալ անցած էր Շուշի եւ այնտեղէն՝ Բագու:

1918ին, Հայաստանի Հանրապետութեան տագնապալի օրերուն, մեր հարեւաններուն հետ հողային վէճերը սուր կերպարանք էին ստացած: Հայ ժողովուրդի ներքին եւ արտաքին թշնամիները գլուխ բարձրացուցած, չնչահեղձ կ'ուզէին ընել մեր հայրենիքը: Դաշնակից յաղթական ներկայացուցիչները, թէպէտ, Թիֆլիս ու Բագու էին նստած, բայց չէին ըմբռներ, իբրեւ իրաւարար, մեր ազգամիջեան վէճերու բուն էութիւնն ու իմաստը: Յաղթականներու հետ ճամբայ ելած հայ ժողովուրդը, պարտուած էր իր «դաշնակիցներու» աչառու քաղաքականութեան պատճառաւ: Եւ հարկադրուած էր իր իրաւունքները պաշտպանելու յոգնաբեկ բազուկով: 1918ին, Հայ-վրացական արիւնոտ ընդհարումները հազիւ վախճանի մը յանգած, Ատրպէջանն եւս, զէնքի զօրութեամբ, իրեն միացնել կ'ուզէր Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը:

Անգլիական ներկայացուցիչ Զօր. Թոմսընի հաւանութեամբ, Ատրպէջանի կառավարութիւնը վիճելի երկրամասերուն համար ընդհանուր նահանգապետ կը նշանակէ յայտնի ջարդարար Տօքթ. Խոսրով Բէյ Սուլթանովը: Ղարաբաղի ներկայացուցիչները, բազմաթիւ անգամներ, իրենց համագումարներով բուռն բողոք կը բարձրացնեն եւ կը պայքարին: 1919ի Փետրուար ամսուն, անգլիացի մէկ ուրիշ զօրավար՝ Մաք Մեղեն, չորս հարիւր զինուորներով կուգայ Շուշի, Մաք Մեղենին կ'ընկերանան Բագուի Հայոց Ազգային Խորհրդի եւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչներ՝ Գերասիմ Բալայեան եւ Լ. Զարաֆեան: Զօրավարը հայ ներկայացուցիչներուն կ'առաջարկէ յայտարարութիւն մը ստորագրել, որ Ղարաբաղը ժամանակաւորապէս պէտք է յանձնուի Ատրպէջանին: Կտրականապէս կը մերժուի: Մաք Մեղեն, զրահապատ գնացքի մը մէջ կը դնէ Գերասիմն ու Զարաֆեանը եւ Ղարաբաղէն կը հեռացնէ: Դէպքերը արիւնահեղ կերպարանք կը ստանան: Ղարաբաղը բռնօրէն կը միացուի Ատրպէջանին: Յետագային Խորհ. «բարեխնամ» իշխանութիւնն ալ կը շարունակէ նոյն ճամբան, հակառակ մեր անուրանալի իրաւունքներուն:

1919ին, Գերասիմն ալ Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանի անդամ կ'ընտրուի եւ կը մասնակցի երկրի վերաշինութեան տենդագին աշխատանքներուն: 1920ին, Հայաստանի անկախութեան խորտակումէն եւ 1921ի Փետրուար ապստամբութենէն վերջ, տարագիր բազմութեան հետ կ'անցնի Թաւրիզ: Այնտեղէն ալ 1925ին Փարիզ ճաշակած էր տարագրութեան բոլոր դառնութիւնները:

Փարիզի մէջ, երկար տարիներու կուսակցական գործակցութիւնն ու մտերմութիւնը շատ մը առիթներ տուաւ ճանչնալու Գերասիմի ազնուութիւնն ու հոգեկան մեծութիւնը: Մեր կուսակցութեան աւանդութիւններով զինուած, անաչառ ու զգայուն, մեր մեծ եղբայրն էր, իրաւարարն ու հաշտարարը: Աւելի քան երեսուն տարի շարունակ, Փարիզի մեր կազմակերպութեան ղեկավար դիրքերուն վրայ, եղաւ անձնուէր ու սիրուած գործիչ մը:

Անմոռանալի Պապաջանի մահէն վերջ, բարձրագոյն մարմնի կողմէն նշանակուած էր Հ. Յ. Դ. Թանգարանի վարիչ:

Կ'ապրէր Մոնմորանսիի դալարազեղ բարձունքներուն վրայ վանականի մը պէս, միշտ հիւրընկալ ժպիտն երեսին: Ի՞նչ փոյթ, սակայն, այդ միայնակեցութիւնը, երբ «անձինք նուիրեալք»ներու զմայլելի անխօս բնակչութիւն մը յանձնուած էր իր խնամքին ու գուրգուրանքին: Ամէն օր, ջերմեռանդ ուխտաւորի մը պէս, խունկ ու մոմ դարձած, երկիւղածութեամբ կը դասաւորէր, կ'արձանագրէր բոլոր իրերն ու նշխարները, ազօթավայրի մը վերածելով մտքի ու զէնքի այդ կոթողը:

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Այսօր Նոյեմբեր ամսի 14ին մենք յանձնում ենք սառն հողին մեր սիրելի ընկերոջ, Գերասիմ Բալայեանին, ծնուած Ղարաբաղի Շուշի քաղաքում, 1881 թուականին:

Մենք միմեանց ճանաչեցինք մեր շատ պատանի տարիքներում 1896 թուականներում, նոյն Շուշի քաղաքում: Այս թուականը յայտնի էր ամբողջ Հայութեան, Աբդուլ Համիդի եղեռնագործութիւններով: Մեծ թուով Տաճկահայեր ապաստարան գտան Կովկասու Հայաստանում:

Շուշի քաղաքում, Գերասիմը աշակերտ էր քաղաքական դպրոցում, ես էլ աշակերտ՝ Ղարաբաղի Հայոց հոգեւոր դպրոցում: Ղարաբաղի հայ ժողովուրդը ունի իւր յատկանիշ բնաւորութիւն, նա կազմում է մի անքակտելի միութիւն, ըմբոստ է, քաջ է: Գերասիմ, բացի այս վերոյիշեալ յատկութիւններից, ունէր խոհեմութիւն, ժողովրդականութիւն, խաղաղութիւն եւ հոգու մեծագնութիւն, նա չունէր թշնամիներ:

Դպրոցից դուրս, կատարում էինք դասախօսութիւններ, Հայոց գրականութեան մասին, որի ղեկավարն էր հանգուցեալ Սիմէոն Նարիմանեանց, նոյն թեմական դպրոցի վերջին դասարանի աշակերտ: Մի օր երեկոյեան Գերասիմ եկաւ դասախօսութեան եւ մեզ բերեց Կուկունեանի յիսուն կտրիճների պատկերներ, որոնք էին ձերբակալուած Օլթիի եւ Սարիղամիշի շրջաններում: Նրանց նպատակն էր յարձակուել Վանի եւ Կարինի վրայ: Այս պատկերներն ներկայացնում էին Կուկունեանի յիսուն հայդուկները, որոնք չղթայակապ Սիբերիա էին ուղարկւում: Ոմանք մեռան ճանապարհին, ոմանք էլ հասան Սիբերիա: Այս պատկերները խիստ ազդեցին մեզ վրայ:

Նարիմանեան փակեց դասախօսութիւնը: Անցան ձմեռուայ ցուրտ օրերը: Վճռեցինք հրատարակել մի ձեռագիր ամսաթերթ, «Կոկոն» անունով, որի միակ նպատակն էր օգնել, ազատել Թուրքահայերը եւ բնաւ չհակառակիլ ռուս կառավարութեան: Այդ ժամանակ մեզ օգնեցին մեր ուսուցիչները Չիլինգարեան, Խաժակն, Սարգիս Մանասեանց, Հրաչեայ Աճարեան, Քուշմանեան եւ Արավեան (Խաչատուր Աբովեանի թոռնիկը), մի հսկայական մարդ իւր լայնածաւալ մտքով: «Կոկոն» հրատարակութիւնը շարունակուեց 3 տարիներ միայն: Գերասիմ, Զալալեան եւ Նարիմանեան ընծայուեցին հոգով սրտով «Կոկոն»ին:

1898 թուականին, Խրիմեան Հայրիկի Շուշի այցելութիւնից յետոյ ես եւ Գերասիմ գտնւում ենք Յունիս ամսին Զանգեզուրում, Բեխ գիւղում, իմ հայրենիքում: Մենք ունէինք մի այլ ծրագիր, ճանապարհորդել ոտքով ամբողջ Ռուսահայաստանում: Տեսանք Արաքսը իւր երկարութեամբ, վիթխարի Մասիսները՝ իրենց ալեզարդ կատարներով, Արարատեան դաշտը կանաչազարդ եւ ծաղկալից, Ղարսայ բերդը ամրակծուած Մուխթար փաշայից, բայց յաղթուած Պասկեւիչից եւ Տէր-Ղուկասեանից: Տեսանք Բագրատունեանց մայրաքաղաք Անի հազար ու մի եկեղեցիներու քաղաքը իւր աւերակներով եւ ապա Օգոստոս ամսին Սեւանով վերադարձանք Տաթեւ, վանքին հայ ճարտարապետութեան գեղեցիկ արուեստը եւ Հալիձորի բերդը տեսնելու, որտեղից մեր յոգնած քայլերը ուղղեցինք Շուշի քաղաք:

Այս եղաւ մեր երեք ամսուայ ճանապարհորդութիւն Ռուսա-հայաստանում Պատմութեան հին եւ քաջք յուշեր, անմահ Ռափայէլ Պատկանեանի անջինջ խօսքերով:

Հայաստանի արեգակը մարեց արեւմուտքից: Արաքսի ալիքներ ոլոր մոլոր եւ մեր հայրենիք թշուառ անտէր ...

1902 թուականի վերջերում Շուշուայ պատկերը փոխուած էր: Ցարական կառավարութիւնը սկսեց ճնշել հայ երիտասարդութեան վրայ, գտնելով Ղարաբաղի Հայոց թեմական դպրոցը անվստահելի եւ յեղափոխութեան կեդրոն: Փակեց մեր դպրոցը դուրս դնելով եօթը հարիւր աշակերտներ: Ոմանք կրցան, ոմանք շարունակեցին իրենց ուսումը Երեւանում, Թիֆլիզում եւ Նոր Նախիջեւանում: Ինչ կը վերաբերի մեր սիրեցեալ Գերասիմին, նա ամբողջապէս նուիրուեց Դաշնակցութեան եւ եղաւ նրա մեծ սիւներից մէկը:

1903 թուականին Յունուարի երեքին մենք բաժանուեցինք միմեանցից քսան տարիներ եւ նորից պատահեցինք Փարիզում 1923ին, վերանորոգելու մեր հին յուշերը, որոնք աւելի հին են քան թէ հինգ հարիւր յիսուն տարիներու կեանք մը, վէրք-յուշեր, որոնք կը բժշկուին մի օր՝ երբ կեանքի անիւը կը պտտուի:

Թող հայ երիտասարդը սորվի Հայոց լեզուն, կարդայ Հայոց պատմութիւն, ունենայ մեր սիրելի Գերասիմի գործունէութիւնը եւ ազնուութիւնը:

Կը ցաւինք որ Գերասիմի մարմինը օտար աշխարհի հողին կը յանձնենք, բայց նրա յիշատակը չի մոռանար Հայութիւնը:

Յանձնենք այսօր մեր ազնիւ Գերասիմին յաւերժ հանգստութեան:

ԲԺ. Ս. ՄԵԼԻՔ-ՓԱՐՍԱԴԱՆԵԱՆՑ

Անմահ Գերասիմ, վաստակաւոր սիրելի ընկեր, հողը թեթեւ նորաբաց շիրմիդ:

Արցունքով խառն այս քանի մը տողերը, փունջ մը ծաղիկ թող նկատուին հայրենաբաղձ տարագիր հողակոյտիդ:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Ամէնքն ալ հոն կեցած կը նայէին առանց մօտիկնալու իրեն, անսահմանելի ու զմնդակ լռութիւն մը կար սենեակին մէջ որու միջոցին միմիայն փոխուած ատենին, խզզուկ եւ պզտիկ աղմուկը կը լսուէր ցնցումներու հետ. ու Մանուկ փոխըն ի փոխ իր ընկերներուն աչքերուն մէջ կը տեսնէր արդէն ճակատագրական եւ անդառնալի վճիռը ու աչքերը ալ աւելի զարմացկոտ արհաւիրք մը կը ստանային:

Ոչ ոք խորհեցաւ երթալ վազել եւ Քոլեանը կանչել, ոչ ոք խորհեցաւ իրեն մօտենալ, իր օրօրուն գլուխը բռնել, կոնակը հանգչեցնել բարձի մը ... մինչեւ որ անակնկալօրէն կանացի դիմատուեր մը երեւցաւ. կարծես զայն չճանչցան, այնքան այլափոխուած էր Սոֆի, նուիրական պարտականութեան մը գիտակցութիւնովը ու իր կապոյտ պայծառ աչքերը տաքցած էին գթութեամբ, գորովով. անիկա, փայլուն, գեղեցիկ ու գըրեթէ պատկառելի, մօտիկցաւ հիւանդին, գործին վարժ մէկու մը ճարպիկութեամբ ու հանդարտութեամբ հիւանդը ուսերէն մեղմօրէն բռնելով բարձրացուց, հանգչեցուց բարձին մօտ ու յստակ ձայնով մը հարկ եղած հրամանները տուաւ, որպէսզի արիւնով պղծուած անկողինը մաքրուի անմիջապէս:

« Դարձեալ բախտաւոր ես կ'ըսեմ ... ընկերներ, որովհետեւ ... երբեմն անսիրտ, չար, անողոք եւ դիւային ընկերներ ալ կան ... Ահ, ինչ դիւրին բան է չհաւատալ, բայց ես անձամբ փորձառութիւնը ունեցած եմ ... ահ, չէք ուզեր հաւատալ ինծի ... բայց ես ի՞նչ պէտք ունիմ ստելու, խաբելու ... չէ, չէ, շատ բանի ստիպուած, հարկադրուած զգացած եմ ինքզինքս, լալու փափաքէս խըղդուող ձայնով խնդացած եմ քանի անգամներ, ձեզ, ընկերներ, ձեզ զարմացնելու համար ... բայց ...

Մէկէն ջղագրգռուած ելաւ ցցուեցաւ անկողնին մէջ, Սոֆի եւ Լուիզ մօտը եկան զինքը հանդարտեցնելու ... բայց նոյն միջոցին իսկ դուռը զարնուեցաւ եւ Սուրէն Սահակեանի թուխ դէմքը երեւցաւ կիսաբաց դռնէն ...

— Հա, ահաւասիկ, աղէկ որ եկար ... եկուր հոս կ'ըսեմ, իմ մօտս, ու մտիկ ըրէ ինծի. Մանուկ սրտմտած գլուխը կը շարժէր ու կ'ուզէր շատ մը բան մէկէն ըսել, այլափոխուած յիմարի երեւոյթ առած — Մանկիկը մեռած է այլեւս ... անիկա թաղեցինք ... հիմա ուրիշ մարդ մը կայ ձեր դէմը ... կը հասկնա՞ս, Սուրէն ... այս ընկերները չեն ուզեր իմ խօսքերուս հաւատալ, իրարու երես կը նային ու ինծի չեն նայիր ... զգալու համար ճշմարտութիւնը ... այդ քան տաժանելի բա՞ն է ուրեմն ճշմարտութեան ճակտն զարնել, կը յիշեմ, օր մը այսպէս անօթութենէ սպառած վիճակի մէջ հասայ քու քովդ ... այդ ի՞նչ է, Մանկիկ, ըսիր, ոտքերդ Գամպէրին ձիուն ոտքերուն կը նմանին ... ահ, բայց դուք չէք գիտեր Գամպէրին պատմութիւնը ... խեղճ անտէր յիմար մըն էր անիկա Սկիւտար, կառապանի աշկերտ մը, ախոռը կը բնակէր ...

« Այն տարին մենք եւ Սուրէնենք Սկիւտար օգափոխութեան գացեր էինք ... երկուքս ալ տղայ էինք, կուկուճ կը խաղայինք փողոցը ... Գամպէր ձիու մէրագ ունէր, բայց խեղճը ուրկէ՞ պիտի կրնար գնել ... երբեմն սակայն անիկա յաղթական կ'իջնար Անի-պատէմէն վար, ձիու մը սանձէն բռնած... ծօ, աս ի՞նչ է, Գամպէր, կ'ըսէինք:

« Չէ՞ք տեսնար կոր, պէկիր է ... աս առտու առի ձիերը »: Խեղճ հողեվարք ձիեր, ներս քաշուած կողերով, դժուարաւ, քաքսելով կ'իջնային քարոտ ճամբուն վրայէն եւ ոտքերնին դողդղալով իրարու մէջ կ'անցնէին ... որովհետեւ բոլոր կառապանները եւ ձիապանները գիտնալով Գամպէրին մէրագը, իրենց մահամերձ կենդանիները կը ծախէին անոր, մէկ քանի դրուշի, մեռնելէն ետքը դարձնելու պայմանաւ ...:

Մանուկ երկար, հառաչագին շունչ մը առաւ, քրտինքի կաթիլներ կ'երեւային քունքերուն վրայ եւ աչքերը գոցած կը հեւար, իր յոգնատանջ մտքին մէջ կ'երկարէր նոյն պահուն Անի-պատէմի քարոտ ճամբան արեւով ողողուած եւ մէկ կողմէն եզերուած գերեզմաններով, որուն սեւ նոճիներուն համաչափ օրօրումը կը զգար կարծես իր արիւնին զարկին մէջ, նախ տեսակ մը շփոթ տպաւորութիւն էր անիկա բայց հետզհետէ պատկերը պայծառացաւ, կենդանութիւն առաւ, ամենափոքր մանրամասնութիւնները կը յիշէր, ախոռի մը դուռը, քովը պզտիկ սրճարան մը, դրանը առջեւ աթոռակներով ... արեւին դարձած փայտաշէն տուները ճերմակ վարագոյրներով, որոնց ընդմէջէն իրեն ընտանի գլուխներ կը ճանչնար ... ու Գամպէրը, ահաւասիկ, խեղճ յիմարը, ահագին գլուխով, վըտիտ վիզով եւ անկար սրունքներով, որ խորդացող եւ ողորմելի կենդանի մը քաշքշելով կ'իջնար զառիվարէն գոհունակ ժպիտով, երջանիկ ... Միջոց մը իր պատրանքը այնքան ուժգին եղաւ, որ իր տենդահար հիւանդի շփոթ մտքին անգիտակցութեամբ բարակցած քիթը ցցեց ու պզտիկ տղու չարաճճի խնդուածքով գոչեց

— Ծօ, աս ի՞նչ է, Գամպէր ...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(40 Շար.)

ԽՕՍՔ ԹԻԷԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Խոր սուգի մէջ ենք: Ծանր է մեր վիշտը: Ու յաւէտ բաժանւում ենք պաշտելի Գերասիմից: Նա իր հետ գերեզման է տանում մեզնից իւրաքանչիւրի սրտի մի մասնիկը — ով որ բախտ է ունեցել ընկեր լինել նրան, բարեկամ կամ ծանօթ՝ անխուսափելիօրէն կապուել է Գերասիմին սիրոյ զգացմունքով: Այս հին յեղափոխականի լուսաւոր կեանքը, ամբողջովին նուիրուած հայրենիքի ազատութեան պայքարին չունի եւ ոչ մի սեւ բիծ, որովհետեւ ոչ միայն անխախտ եւ մշտավառ քաղաքական համոզմունքի տէր էր նա, այլ եւ բարոյական եզակի մեծութիւն: Լայնախոհ էր, արդարամիտ, հաշտարար, մեծի հետ մեծ, փոքրի հետ փոքր, զուրկ եսասիրութիւնից, բացարձակապէս անշահախնդիր ու բարի: Ապրեց միշտ սպարտացու նման զուսպ նիւթական միջոցներով, բայց միշտ պատրաստ ընդառաջ գնալու իրենից օգնութիւն խնդրողին:

Վերջինն էր հաւանաբար այն 128 հոգուց որոնք աւելի քան կէս դար առաջ նետուած էին Նովոչերկասկի բանտը՝ ցարիզմի յարուցած Հ. Յ. Դաշնակցութեան դատի առթիւ: Այդտեղից ազատուելուց յետոյ նա ուրիշ բանտեր էլ նստեց թէ Ռուսաստանում եւ թէ այլուր:

Հայեր. Հայաստանի Հանրապետութեանը, նրա խորհրդարանն ու Դաշնակցական կառավարութիւնը 1918 – 1921 թուերին հետապնդում էին մի գերագոյն նպատակ — դուրս կորզել թշնամիների ճանկերից Հայաստանի բզկտուած մասերը, պաշտպանել ու համախմբել հայ հողը, մեր ամէնէն նիւթական ու թանկագին ազգային գանձը: Ոխերիմ գազանը արդէն ջարդել էր մեր ժողովուրդը Արաքսից հարաւ ընդմիշտ բնակչութիւնից զրկելու համար Արեւմտեան Հայաստանը: Թող չկարծուի, թէ նոյն վճռականութեամբ ջարդի չդիմեց նա նաեւ արեւելեան Հայաստանում: Հայ արիւն առատօրէն թափուեց Նախիջեւանում, Գողթանում, Շարուրում, անթիւ նահատակներ ընկան Շուշի, Նուխի, Ալեքսանդրապոլ, Ղարաքիլիսա, Բաքու ու Կարս:

Հիւծուած, համաճարակների ու սովի ճիրաններում տառապող հայ գիւղացի ու բանուոր ժողովուրդը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ արիաբար ճակատեց բոլոր սահմանների վրայ փրկելու գիշատիչներից հայրենիքի սրբազան հողը: Սիրելի Գերասիմի գործունէութեան փայլուն դրուագը Ղարաբաղը պաշտպանելու եւ նրան մայր հայրենիքին միացնելու պայքարն էր, որ նա վարեց նախ իբրեւ Ղարաբաղի Ազգային Խորհուրդի ատենապետ եւ յետագային իբրեւ Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանի պատգամաւոր: Մենք պարտուեցինք այդ ճակատում շնորհիւ մեր իսկ դաշնակիցների մանկական անհեռատեսութեան, որոնք Ղարաբաղցի Գերասիմին բռնի դուրս քշեցին Շուշիից, Ադրբէյջանեան բանակ մտցրին այնտեղ եւ պատճառ դարձան քաղաքի կոտորածին ու այրուելուն: Ահա այսօր Հայաստանի հողի պաշտպանութեան եւ ամբողջացման վեհ գաղափարի մարտիկին է, որ մենք օտար հողին ենք յանձնում:

Երբ նա ուզենար բնորոշելու վճռականապէս ուղղութիւն բռնելու մի երեւոյթ, կ՚ասէր — «Մեր Հայրենիք» երգելով գնացինք: Ահա «Մեր Հայրենիք» երգելով էլ ճանապարհ դնենք սիրելի Գերասիմին դէպի յաւիտենականութիւն: (Ներկաները երգում են «Մեր Հայրենիքից» երկու տուն):

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԽՕՍՔ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

(Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի կողմէ)

Խորունկ եւ անդուսպ յուզումով կու գանք խոնարհիլ վեթերան ընկեր Գերասիմ Բալայեանի անշունչ մարմինը պարփակող սեւաթոյր դագաղին առջեւ, ուր յաւիտենական խաղաղ քնով կը ննջէ հայրենասէր մեծ յեղափոխականը, որ Փարիզի մասին խօսելով շուրջ 35 երկար տարիներ օրինակելի ընկերական բարձր ոգիով գործեց եւ ապրեց Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին մէջ, անջնջելի եւ անմոռանալի քաղցր յիշատակներ թողելով ապրողներուս վրայ:

Բոլորիս ծանօթ քաղաքական տխուր դէպքերու հարկադրանքին տակ, շատերու հետ ինքն ալ հեռացաւ մեր սրբազան հայրենիքէն եւ պաշտելի ժողովուրդէն, որուն ֆիզիքական գոյութեան պաշտպանութեան եւ յետագային անկախութեան փառայեղ կերտումի անհաւասար պայքարներուն մէջ, լայնօրէն բերաւ իր արեան, մսին ու ոսկորին գնահատելի բաժինը:

Հայրենիքէն դուրս նաեւ կեանքը դուլ ու դադար չունէր իրեն համար: Այս անգամ՝ հիւրընկալ Ֆրանսայի ամբողջ տարածութեան վրայ, առաւելապէս Փարիզ եւ շրջանները, կուսակցական մարմիններուն, խումբերուն, եւ ընկերներուն յաճախակի այցելութեանց առթիւ, անխախտ համոզումով՝ Հայութեան ազգային լուսաւոր ապագային յոյսը ներշնչեց: Այսքանը դեռ բաւարար չհամարելով Յառաջի էջերէն մինչեւ հրապարակային ձեռնարկներու մէջ, իրեն յատուկ մարգարէաշունչ պերճախօսութեամբ, բռնակալութեանց անխուսափելի տեղատուութիւնը եւ փոքր ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան անտեղիտալի հաւատքը պատգամեց:

Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր ղեկավարներէն եւ կամաւորական գունդերու [illegible] զինուորական, խիստ կարգապահ էր նաեւ կուսակցական մարմիններու կարգադրութեանց եւ հրահանգներուն:

Ոչ մէկ մերժում, ոչ մէկ խուսափում պարտականութենէն:

Որքան անկեղծ ընկերասէր, հիւրասէր, դիւրահաղորդ եւ բաց սիրտ էր ընկերներու եւ բարեկամներու հետ, նոյնքան անզիջող եւ աններող էր քաղաքական այն հակառակորդներու հանդէպ, որոնք յանդգնութիւնը կ՚ունենային դիւրին վաճառքի եւ անբովանդակ սակարկութեանց նիւթ դարձնել Հայրենիքի ազատութեան վսեմ գաղափարը, այլ մանաւանդ հայկական անկորնչելի դատը:

Սիրելի ընկեր Գերասիմ, երկու խօսք եւս, փակելու համար այսօրուան սգաւոր էջը:

Հինգշաբթի առաւօտ երիտասարդ ընկերոջ մը հետ դագաղափակումի հոգեխռով գործողութեան առթիւ երբ յանուն Փարիզի եւ շրջանի հաւատարիմ ընկերներուդ ցուրտ ճակտիդ վերջին համբոյրը դրոշմեցի, ինծի այնպէս թուեցաւ որ խայտաց ուխտեալ Դաշնակցականի ազնուական հոգիդ, ի տես քեզի հանդէպ սնուցած եւ ցոյց տուած մեր որդիական եւ ընկերական սիրոյն եւ գուրգուրանքին:

Մեր կարծիքով չկայ աւելի մեծ տառապանք քան հաշտուիլ մահուան տխուր եւ դաժան իրականութեան հետ:

Այսօր, թէեւ մարմնով կը հեռանաս քու սիրելի ընկերներէդ, բայց վստահ եղիր որ անոնք՝ մանաւանդ երիտասարդ սերունդը, որոնց հանդէպ սէրդ սահման չունեցաւ, կուռ շարքերով պիտի քալեն այն ճամբով եւ ուղղութեամբ, որ լայնամտութեամբ ցոյց տուիր. արշալոյսի պէս վառ, հայրենիք բուրող հաւատաւոր քարոզչութեամբ:

Ազատ հայրենիքը եւ վահագնածնունդ Դաշնակցութիւնը երախտագէտ պիտի մնան քեզի, որովհետեւ անվերապահ կերպով՝ երկուքին ալ հաւատարմօրէն մինչեւ վերջին վայրկեանդ ծառայեցիր:

Անգամ մը եւս յարգա՛նք խնկելի յիշատակիդ եւ հանգիստ յոգնած ոսկորներուդ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԽՕՍՔ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մենք այլեւս լաց չունինք:

Ինկան մեր ֆետայիները, մեր մտաւորականները, ինկան մեր առաջնորդները, բոլոր անոնք որոնք կերտեցին մեր յոյսը:

Ինկաւ վեթերան ընկեր Գերասիմ Բալայեանը եւ մենք չենք լար սակայն, իր անշունչ մարմնոյն առջեւ...

Չենք լար, որովհետեւ Ղարաբաղցին լալկան չեղաւ երբեք: Չլացաւ նաեւ ինքը, որ ամբողջ երիտասարդութիւնը անցուցած էր հրացան ի ձեռին, որ մասնակից եղած էր Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդին, եղած էր խորհրդարանի անդամ, ու ապա՝ բռնի ուժով աքսորուած օտար երկիր: Ան, որու միակ երազն էր տեսնել ու ապրիլ, ազատ եւ անկաշկանդ հայրենիքի հողին վրայ:

Ապրեցաւ օտարութեան մէջ հայրենի լեռներու կարօտը իր սրտին, բայց երբեք չլացաւ...

Այլ յոյս տուաւ բոլորիս, մանաւանդ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երիտասարդներուն որոնք կ՚երթային զինքը լսելու իր նոր հայրենիքին մէջ, Թանգարանը:

Կ՚երթայինք այցելութեան, կրակ ու վառօդ բուրող այս մեծ ընկերոջ եւ մեզ համար ան կը մնար յեղափոխական շարժումէն հրաշքով վերապրող հերոս մը:

Կը սիրէր երկարօրէն պատմել, յիշատակներ՝ որոնք սրբութիւններ դարձած էին մեզ համար:

Ընկեր Գերասիմ Բալայեան հետաքրքրութեամբ կը լսէր մեր հարցումները ու անվարան կը պատասխանէր բոլորին:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը Մոնմորանսիի Թանգարանին մէջ կը կազմակերպէր նորեկներու երդման արարողութիւնը:

Իր մեծագոյն հրճուանքներէն մին էր, այդ կարգապահ երիտասարդներու մկրտութիւնը: Ընկեր Բալայեան աւելի խանդավառ քան մենք՝ կը յայտնէր իր անսահման հաւատքը երիտասարդութեան հանդէպ եւ իբրեւ շքանշան նորընծաներուն կը նուիրէր, մասունքի պէս պահած, Հանրապետութեան թղթադրամը, դրօշմաթուղթը կամ զինանշանը:

Վճռականութեան եւ յոյսի փարոս մըն էր ընկեր Գերասիմ Բալայեան:

Եւ լալ չէր գիտեր:

Ինքն է որ դեռ կը խօսի՝ «Գաղափարակից ընկերներ, եղէք պարտաճանաչ, անձնուէր, ամուր մնացէք մեր դիրքերում: Բարձր ու պատուով պահեցէք այն դրօշը, որ վստահեցինք ձեզի եւ կրկին անգամ երդուեցէք հաւատարիմ մնալ մեր մեծ նահատակների ձգած աւանդներին»:

Կարելի՞ է արտասուել:

×

Ղարաբաղցի կամաւոր մը, կը պատմէ Աւետիս Ահարոնեան, ռազմադաշտի վրայ ծանր վիրաւոր, որին երբ մօտեցաւ հրամանատարը խաչ տալու, թոյլ ձեռքով մի կողմ տարաւ պարգեւը ու ձուլած ձայնով ասաց «իմ գեներալ, խաչեր ես շատ եմ ստացել, ասացէք ինձ միայն, առաջ գնացի՞ն մերոնք, յաղթեցի՞ն մերոնք»:

Ղարաբաղցի էր նաեւ ընկեր Գերասիմ Բալայեանը եւ իր դագաղին մէջէն, ձայն կուտայ այսօր երիտասարդութեան Հայոց:

«Տղա՛ք, յառաջ գացի՞ք, յաղթեցի՞ք»:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր մեծ ընկերոջ շիրիմին առջեւ պիտի լայ այն ատեն միայն, երբ հպարտօրէն չկարենայ յայտարարել. — «Պիտի յաղթենք»:

Հանգիստ ննջէ ընկեր Գ. Բալայեան:

ԱՐԱՅ ՓԻՓԵՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գտնուածներուն մէջէն՝ խորշ – դարանաւոր լայնանիստ գրասեղան մը ընտրուեցաւ, որուն վրայ ամիրան ժամանակին նամակներ ստորագրած էր: Կանանչաղեղ պարտէզներու եւ շքեղ գիւղանկարի մը վրայ նայող սենեակ մը փոխադրուեցաւ ան, գետինը հին գորգեր փռուեցան, դամասկեան թանկագին վարագոյրներ կախուեցան պատուհաններէն. երկու մեծադիր իւղաներկ պատկերներ, — մէկը՝ Կալիպսոն ներկայացնող իր յաւերժահարսներէն շրջապատուած, միւսը՝ նաւաբեկեալ Ոդիսեւսի Ողուգիա կղզին եկալը՝ Կալիպսոյէն ընդունուելով. — դէմ դիմաց զետեղուեցան պատերուն վրայ:

Այս բոլոր առարկաներուն զետեղման վրայ գանձապահը բամբարակ բծախնդրութիւն մը ցուցուց, վերջին ծայր քննադատելով հանըմին ճաշակը, եւ ամէն մէկ առարկային ձեւը, դիրքը, կեցուածքը փոխելուն՝ զօրաւոր եւ պատճառներով մէջբերում մը ընելով.

— Ժամանակին, ողորմածհոգի ամիրան նոր սենեակ մը չակեր նէ ինծի կը կանչէր. «Թաղէօս, կ՚ըսէր, դու խելքդ կը հասնի ասանկ բաներու. սա օտան ի՞նչ պիտի չակենք»: Լմննալէն ետքը. «էյ աշք օլսուն Մերկերօղլու» կ՚ըսէր քահ քահ խնդալով:

Եւ յետոյ իր սովորական անըմբռնելի բանաձեւը առաջ կը քշէր.

— Ասիկա պաշըմոչ չը ձերմկցուցինք, պապամ, կ՚ըսէր ալեխառն մօրուքը ափելով:

Երբ որ ամէն բան վերջացաւ. բժշկութեան կոչեցեալը գնաց բազմեցաւ գրասեղանին առջեւ, արմունկները անոր կըռթնցնելով, նայելով մօրը եւ գանձապահին որ դիմացը կանգնած էին, հիացական կեցուածքներով:

Մերկերեան յորդորականով մը փակեց սենեակին բացման արարողութիւնը.

— Արշակ, օղլում, քեզ տեսնամ, նայէ քի մարդ ըլլաս, մամայիդ սիրտը չկոտրես, անանկ մէկ տօքթոր մը ըլլաս քի աշխարհքին մատ խածնել տաս:

— Աստուած լսէ ձայնդ, հառաչեց տիկին Մարկոսեան աչքերը ձեղունին յառած:

×

Մինչեւ մէկ տարի, մաման գիւղական ճիգերու պէտք ունեցաւ աշխարհքին հայտարարելու համար թէ իր զաւակը թեկնածու մըն էր բժշկական գիտութեան, թէ ինչպէս նախատեսուած էր, ան իրօք պիտի ըլլար մեծ, շնաշխարհիկ մարդը որուն ամբոխները պիտի յառէին իրենց զմայլ, յափշտակուած, աղերսող նայուածքները, իրենց ցաւերուն բալասան մուրալով:

Բայց չկրցաւ գոնէ Բարթող աղային իմաց տալու փորձութեան դիմադրել, երբ ան իր պարբերական հաշիւներէն մէկը տալու եկած էր իրեն:

Խորհրդաւոր երկչոտ ձեւերով, նոյնիսկ կարծես սենեակին պատերէն իմացուելու երկիւղով մը պաշարուած, ինչ որ տենդոտ թարթափումներ պատճառեց Բարթող աղային մէկ հատիկ աչքին, տիկին Մարկոսեան հաղորդեց մարդուկին.

— Բարթող աղա, դուն դուրսէն մարդ չես, բայց քովդ պիտի մնայ բանելիքս, մէկը չի գիտեր, գիտնալու ալ չէ, հասկցա՞ր, խօսք կուտա՞ս... անանկ մէկ բան մըն է որ քեզի ալ շատ օգտակար պիտի ըլլայ...

Յորմէ հետէ իր երկու շնորհալի աղջիկները իրենց ամուսնանալու բնական եւ օրինաւոր տարիքին սահմանները դլեր անցեր էին, Բարթող աղայի կոշտութաշտ մարմինին մէջ նոր զգացում մը բոյն դրեր էր, որ երթալով կը սաստկանար, այդ սահմաններուն անհունանալուն համեմատութեամբը. այդ զգացումն էր դիւրազգածութիւնը:

Կեանքի առօրեայ ամենասովորական դէպքերը հիմակ ալ հսկայ խոշորացոյցի մը ետեւէն կը ներկայանային իր աչքին, համանման իմաստի մը մէջ ձուլուելով, ենթարկուելով միեւնոյն մեկնութեան: Սովորականէն քիչ մը տարբեր փութկոտութեամբ տրուած բարեւ մը, որդիութեան սանկ ժպտաշուրթն հարցում մը, շոգենաւին մէջ, սրճարանը կամ տան մը մէջ շատ բնական «հրամմեցէք, Բարթող աղա» մը եւ ասոնց պէս աննշան խօսքեր ու շարժումներ՝ հարցման խոռվայոյզ պարոյկ մը կը ցցէին իսկոյն անոր ցաւատանջ էութեանը մէջ.— Աճապա Կատարինէին ձե՞ռքը պիտի ուզեն:

Եւ իրիկուան, երբ որ տուն դառնար, խորհրդապահօրէն կ՚ըսէր կնոջը.

— Խրատիկ, էս այսօր խոյումճի Նշանին տուած բարեւին չը հաւնեցայ. ինծի կուգայ քի միտք մը ունի. Կատարինէիս աչկ նետած է, ամա տահա ճէսարէթ չըներ կոր ուզելու. ի՞նչ կ՚ըսես, հնիկ, ուզէ նէ տա՞նք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՔՍԻԿՈՅԻ խորհրդային ցուցահանդէսին բացումը կատարելով Ա. Միկոյեան ճառ մը խօսեցաւ, մասնաւորապէս շեշտելով թէ «մօտ ատենէն Խ. Միութիւնը պիտի գլէ անցնի Ամերիկան՝ արդիւնաբերութեան մարզին մէջ։ Իսկ գալով մշակութային բարգաւաճման, մենք Ամերիկան անցած ենք արդէն եւ անոնք են որ կուգան մեզի՝ տեսնելու համար թէ ինչպէ՞ս կը կազմակերպենք բարձրագոյն կրթութիւնը»։ Այնուհետեւ, Խ. Միութեան փոխ վարչապետը անդրադարձաւ ցուցահանդէսներու կարեւորութեան՝ որպէսզի ժողովուրդները աւելի լաւ ճանչնան զիրար, եւ վերջացուց, ըսելով. — Այս ցուցահանդէսին դուռները միաժամանակ թող բացուին խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու ապահովութեան վրայ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ երկու չաբթուան բանակցութիւններէ ետք Միացեալ Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը նոր համաձայնութիւն մը կնքեցին՝ 1960 – 1961ի ընթացքին մշակութային փոխանակութիւններ ընելու համար, որոնց մաս կը կազմեն. 1.— Հիւլէական տեղեկութիւններ՝ խաղաղութեան ի նպաստ։ 2.— Ուսանողներու փոխանակութիւն։ 3.— Միացեալ պայքար՝ հիւանդութեանց դէմ։ 4.— Թատերախումբերու եւ ժապաւէններու փոխանակութիւն։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ մօտ ատենէն Զոր. Քասըմ հիւանդանոցէն պիտի ելլէ եւ մեծ հանդիսութիւններով պիտի առաջնորդուի իր բնակավայրը։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Նախագահ Թիթօ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ երկու խմբակցութեանց համաձայնութիւնը պիտի ըլլայ ի վնաս մեկուսի եւ փոքր ազգերու, որոնք իրարու միանալով պէտք է պայքարին մեծերու դէմ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան նախկին թեկնածու Սթիվենսըն յայտարարեց թէ յիսուն տարիէն համայնավար Չինաստան եւ Հնդկաստան արդիւնաբերութեան մարզին մէջ պիտի անցնին Ամերիկան ու Խ. Միութիւնը։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ երեւան ելած է փերոնական դաւադրութիւն մը՝ կառավարութեան դէմ։ Ձերբակալուած են բազմաթիւ նախկին սպաներ, որոնք կը պատրաստուէին կառավարութիւնը տապալել. Փերոնականներուն կը գործակցէին համայնավարները։ Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են մինչեւ իսկ բանակին եւ նաւատորմիղին մէջ։

ՊՈՆԷՆ հասած կիսապաշտօնական լուրերու համաձայն՝ հաւանական է որ Արեւմտեաններն Խ. Միութեան առաջարկեն Մեծերու ժողովը գումարել յառաջիկայ Ապրիլ 25ին։

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փարիզի եւ շրջակայից Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը Նոյեմբեր 18ի նիստին մէջ ընտրուած ընտրողական յանձնաժողովը, կը տեղեկացնէ որ մօտիկ ապագային նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի։

Ընկերակցութեան անդամներէն անոնք որ չեն վճարած իրենց տարեվճարները, հաճին մինչեւ Դեկտեմբեր 7, 1959, փակել իրենց հաշիւները եւ ստանալ համապատասխան ընկալագիր։

Դիւանն Ընտր. Յանձնաժողովի
(ԿՆԻՔ)

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի հացկերոյթով մը, այս կիրակի ժամը 6ին, Խրիմեան ակումբը։ Արձանագրութիւնները փակուած են։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՆ ՈՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Զավուշ խումբի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի։

ՆԻՍԻ մէջ Այս կիրակի, ժամը 15ին։
Կը տօնուի թէյասեղանով մը։
Օթէլ Աֆրիքի շքեղ սրահին մէջ,
20, Ավընիւ Ժէօրժ Քլէմանսօ, Նիս։

Կը նախագահէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Կը խօսի Վ. ՄԻՍԹԻՔ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շաքէ Գաբրիէլեան, դաշնակով՝ Նիսի Քոնսերվաթուարէն Օր. Նիկտա Գասպարեան, երգ, Օր. Սալփի Գէորգեան եւ փոքրիկն Արամ Գէորգեան, արտասանութիւն, նուագ — աքորտէոն՝ Աճօլանեան եղբայրներ։

Թէյասեղանի ծախքերու մասնակցութիւն 500 ֆրանք։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կեսարիոյ եւ շրջակայքի հայրենակիցներու փափաքին համաձայն, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, 1895 Նոյեմբեր 18 եւ 1896ի Կեսարիոյ եւ շրջակայքի զոհերուն, 1915ի Կեսարիոյ մէջ կախաղան բարձրացած 53 մարտիրոսներու, ընդհանուր տեղահանութեան նահատակներու, ինչպէս նաեւ բազմավաստակ առաջնորդ Տրդատ Արք. Պալեանի եւ նահատակ խորսով Եպիսկ. Պեհրիկեանի հոգւոյ հանգստեան։

Կը հրաւիրուին Կեսարիոյ եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները, որ փութան եկեղեցի իրենց երկիւղած յարգանքը յայտնելու համար անոնց յիշատակին։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 21ին, նոյն հաւաքատեղին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Յ. Կապ. Խաչի վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մարի Թէրզիեաքուրեանի, Պ. Գրիգոր Թէրզիեաքուրեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն, Այրի Տիկին Սառայ Օհանեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆԻ Եկեղեց. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Պ. Պ. Յովսէփ Գալուստեանէ տասը հազար ֆրանք, Կարապետ Յովակիմեանէ հինգ հազար, Փարիզէն Տիկին Հայկանոյշ Ալբոյնարեանէ տասը հազար, Մարսէյլէն Պ. Արիստակէս Պետրոսեանէ հինգ հազար, Տիկին Մառի Պէկեանէ հինգ հարիւր ֆրանք։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան եղանակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ալհամպրայի մէջ։ Կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Քաթէի սրահը։ Ողջերթի թէյասեղան՝ ի պատիւ ծաղրանկարիչ Ալ. Սարուխանի։ Կը հրաւիրուի արուեստասէր հասարակութիւնը։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 25 NOVEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8655 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4456

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻ «ՎԵՑ»ԵՐԸ ՈՐՈՇԵՑԻՆ՝

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ

●

Միացեալ Եւրոպայի վեց երկիրներու Արտաքին նախարարները Սթրազպուրկի մէջ ժողով մը գումարելով ճշդեցին իրենց քաղաքական յարաբերութեանց եղանակը, որմէ ոչ ոք դժգոհ կը մնայ : Բոլոր երկիրներն ալ գոհ են այս արդիւնքէն. Հոլանտայի եւ Պելճիոյ վախը անհետացած է, քանի որ մնայուն դրասենեակը պիտի չհաստատուի Փարիզի մէջ :

Արդարեւ, Փարիզի մէջ մնայուն դրասենեակ մը պահելու ծրագիր մը կար, բայց Պելճիա եւ Հոլանտա վերապահ էին, մտածելով թէ այդ պարագային եւրոպական վերջնական հաստատութիւններն ալ կրնային Փարիզ տեղաւորուիլ :

Այս ուղղութեամբ հրապարակուած դեկոյցը կը շեշտէ նաեւ թէ «վեց»երու քաղաքական յարաբերութիւնները ոչ մէկ ձեւով խրամատ մը պիտի բանան Անգլիոյ եւ Հասարակաց Շուկայի երկիրներուն միջեւ : Այս մասին խօսուած էր արդէն Նոյեմբեր 11ին, երբ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լօյտ Փարիզ կը գտնուէր :

Արտաքին վեց նախարարները որոշեցին նաեւ որ իրենց երկիրները քաղաքական թէ տնտեսական մարզերու մէջ հասարակաց միակամ պիտի ըլլան, ինչպէս յայտարարեց Իտալիոյ ներկայացուցիչ Փելլա, աւելցնելով թէ «առիկա մեկնակէտ մըն է» :

Հրապարակուած դեկոյցը կը յիշատակէ նաեւ հետեւեալ համաձայնութիւնները. —

1. — Արտաքին վեց նախարարները որոշեցին իրարու միջեւ յաճախակի խօսակցութիւններ ունենալ՝ միջազգային քաղաքականութեան շուրջ : Այս հանդիպումներու ընթացքին պիտի քննուին նաեւ եւրոպական հասարակապետութեանց գործունէութիւնը եւ միջազգային այլ հարցեր :

2. — Վեց Երկիրներու Արտաքին նախարարները երեք ամիսը անգամ մը ժողով պիտի գումարեն՝ միաձայնութեամբ որոշուած վայրի մը մէջ : Դեսպաններու կամ բարձրաստիճան դիւանագէտներու ժողովները մէջ կրնան պատրաստուիլ Արտաքին նախարարներու հանդիպումները :

Յաջորդ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 25ին, Հռոմի մէջ :

3. — Քաղաքական այս խօսակցութիւնները Ատլանտեան Ուխտէն եւ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութենէն զատ պիտի չպահուին. այս կազմակերպութիւնները երբ փափաքին՝ տեղեակ պիտի պահուին տրուած որոշումներէն :

4. — Եւրոպական Հասարակապետութեան Բարձրագոյն Իշխանութիւնները տեղեակ պիտի պահուին տրուած որոշումներէն. կրնան հրաւիրուիլ նաեւ վերջերու խօսակցութեանց :

5. — Արտաքին նախարարները քննեցին Հասարակաց Շուկայի տնտեսական գործակցութեան սերտացման հետ կապ ունեցող զանազան հարցեր :

× Միացեալ Եւրոպայի ծրագրին պաշտպաններէն մէկը՝ Ճոն Էտվարտս, առջի օր յանկարծամահ եղաւ Սթրազպուրկի մէջ : Անգլիացի աշխատաւորական, բրիտանական Խորհրդարանի ամէնէն եւրոպացի երեսփոխաններէն մէկն էր եւ Եւրոպական Խորհուրդի ներկայ նախագահը :

Քաղաքական անտեսութիւն ընել նոյն ճիւղի դասախօս նշանակուած էր Համալսարանին մէջ : Քաղաքական ասպարէզ նետուած էր սէնտիքաներու ճամբով, 1931ին երեսփոխան ընտրուելով : Էտվարտս կարեւոր պաշտօններ վարած էր աշխատաւորական կառավարութեան մէջ : 55 տարեկան էր :

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովի Բիւրօն, որ հաւաքուած էր առաջարկները քննելու համար, երեքի դէմ 15 ձայնով որոշեց Ընդհանուր ժողովի օրակարգին վրայ դնել հունգարական հարցը՝ հակառակ խորհրդային ներկայացուցիչ Սոպոլեւի առարկութեանց :

Դէմ քուէարկեցին Խ. Միութիւն, Ռումանիա եւ Չեխոսլովաքիա :

Հարցը ուղղակի պիտի դրուի Ազգաժողովին՝ առանց անցնելու Քաղաքական յանձնախումբի քննութենէն :

Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչ Քապոթ Լոճ, այս առաջարկը ընելով, յայտարարեց թէ «Հունգարիոյ մէջ տակաւին սարսափը կ'իշխէ եւ յայտնի չէ թէ ե՞րբ պիտի վերջանայ» :

Ամերիկացի ներկայացուցիչը աւելցուց թէ փաստեր կան՝ որոնք ցոյց կու տան թէ վերջին Ընդհանուր Ժողովէն ի վեր գործակահարութիւններ եղած են Հունգարիոյ մէջ եւ ուրիշներ նախատեսուած են :

Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Արման Պեբար բուռն միջամտութիւն մը ընելով, հաստատեց ամերիկացի իր պաշտօնակիցին յայտարարութիւնները :

Հունգարիոյ ողբերգութիւնը անգամ մը եւս օրակարգի հարց դարձնելով «պաղ պատերազմ»ի նոր շրջան մը պիտի չբացուի՞ արդեօք, — հարց կու տան կարգ մը շրջանակներ, Քապոթ Լոճի առաջարկին մէջ արեւմտեան հին քաղաքականութեան նախանշանները տեսնելով :

Փարիզի ձայնասփիւռը իր կարգին կը շեշտէր թէ Հունգարիոյ դէպքերու ոգեկոչումը Քեմփ Տէյվիտի գաղափարին հետ հակասութիւն մը կը ստեղծէ :

Օրակարգի կարեւոր այլ հարց մը՝ Ալժերիա :

Արդարեւ, լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաղորդեն թէ ալժերիական հարցը Քաղաքական Յանձնախումբի օրակարգին վրայ պիտի դրուի վաղը՝ հինգշաբթի, յանձնախումբի ներկայ նախագահ Ֆրանց Մաչի (Աւստրիա) կողմէ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ. — «Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՒԶԷ ՕԳՆԵԼ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ»

Հիւսիսային Մեքսիկայի մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով, Խ. Միութեան փոխ վարչապետ Անաստաս Միկոյեան յայտարարեց թէ «Խ. Միութիւնը պատրաստ է կարեւոր վարկեր բանալու՝ թերաճ երկիրներու արտադրութեան բարգաւաճման համար. տրամադրուելիք գումարներու շահարժէնը շատ փոքր պիտի ըլլայ» :

Խորհրդային պարագլուխը աւելցուց թէ իրենք «մօտէն կը հետեւին լատին Ամերիկայի երկիրներու տնտեսական մարզի մէջ թափած ճիգերուն եւ պատրաստ են ամէն գնով օգնելու հարաւ-ամերիկեան երկիրներուն» :

Ա. Միկոյեան Մոնքլովայի մէջ այցելեց բազմաթիւ գործարաններ եւ տեղեկութիւններ քաղեց արտադրութիւններու մասին : Այնուհետեւ գնաց Մոնթեռէ, որ Հիւսիսային Մեքսիկայի ճարտարարուեստական ամէնէն կարեւոր կեդրոնն է :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊՈԼԻՍԸ

Ամերիկայի մէջ կ'ապրին մօտաւորապէս երեք հարիւր հազար Հայեր : Պոլսոյ մէջ կան միայն 70.000 Հայեր :

Ամերիկահայաստանը ունի մօտաւորապէս քառասուն Լուսաւորչական եկեղեցի : Պոլիսը ունի 32 Լուսաւորչական եկեղեցի :

Պոլիսը կը հպարտանայ իր 19 ազգային վարժարաններով — մէկ երկուքը երկրորդական, — իսկ Ամերիկահայաստանը ... գլուխը վար կը կախէ, կը կարմրի, երբ դպրոցի մասին խօսք բացուի : Որովհետեւ մէկ հատիկ դպրոց իսկ չունի :

Այս թիւերը ցոյց կու տան, որ աւելի դիւրին է եկեղեցի մը շինել, քան նախակրթարան մը բանալ : Աւելի թեթեւ աշխատանք է քահանայ ու վարդապետ հասցնել, քան վարժապետ ու վարժուհի :

Եւ անշուշտ, ազգը ոտքի վրայ պահելու տեսակէտէն — կարգ մը մարդոց համոզումով — շատ աւելի կարեւոր է Սաղմոս քաղել ու Տէր Ողորմեա ըսել, քան հայերէն կարդալ եւ Հայոց պատմութիւն սերտել :

Հեռուները երթալու պէտք չկայ՝ այս ճշմարտութեան համոզուելու համար : Սա վերջին տասնամեակին մէկ երկու միլիոն տոլար հաւաքուեցաւ — միայն լուսաւորչականներու նակատին վրայ — եկեղեցիներու շինութեան համար, բայց տակաւին հիմնադրամ մը երեւան բերուած չէ՝ նախակրթարաններու շարք մը բանալու համար, Ատլանտեանի ափերէն մինչեւ Ֆրեզնոյի այգիները :

Ուրիշ անգամ բաւ ենք, նորէն ըսենք, — եկեղեցիի մը ներքնասրահը կամ ակումբ մը, սրնարանի մը վարի յարկը քով քովի շարուած քանի մը գրասեղաններուն «դպրոց» անունը տալու իրաւունք չունինք : Մերձաւոր Արեւելքէն եկող հիւրերը վրանիս կը խնդան, երբ իրենց ցոյց տանք նախ այդ «դպրոց»ները ... ետքն ալ այս ազգին, այս գաղութին հարստութիւնը :

Ողբացեալ Շանթը կը զարմանար.

— Ճանը՛մ, աս ի՜նչ տեսակ մարդիկ են Ամերիկահայերը : Մեզի հազարներ կու տան, իրենց համար սենք չեն ծախսեր..

Կարծեմ ամերիկահայը կը նմանի դերձակին, որ դրացիին բանկոնին կօնակը կը կարէ, բայց իր պատռած վերարկուն չի կարկտեր :

×

— Պոլսոյ մէջ 32 եկեղեցի եւ 19 վարժարան, Ամերիկայի մէջ քառասուն եկեղեցի եւ ոչ իսկ մէկ վարժարան ...

Ցո՞ երթաս, Ամերիկահայաստան : Դուն, որ կը խնդաս Պոլսոյ, Թեհրանի, Պէյրութի, Աթէնքի եւ ուրիշ տեղերու խեղճութեան, աղքատութեան եւ թշուառութեան վրայ : Դո՛ւն, որ կը պարծենաս, կը յոխորտաս քու *ուաշինկ մշին*ներովդ, քու *այս պաքս*երովը, քու *թելեվիժըն*ներովդ, քու բէյիտիոններովդ, քու *քար*երովդ եւ քու կերածներովդ ու խմածներովդ :

Հաշիւ ըրէք, որ այս մեծահարուստ գաղութը ունի վեր վար վաթսուն հազար ընտանիք եւ... վաթսուն հազար *ուաշինկ մշին*, վաթսուն հազար *այս պաքս*, վաթսուն հազար *թելեվիժըն*, վաթսուն հազար *քար* եւ վաթսուն հազար *թոնօ* ուտելիք, խմելիք, բայց վաթսուն աշակերտանոց ծաղկոց մըն ալ չունի : Ուզողը թող խնդայ, ուզողը թող լայ :

Վերոյիշեալ պատկերը — Պոլսէն եկած վիճակագրական կարճլիկ տեղեկութիւնը — չի՞ փաստեր, թէ ինչպէս երէկուան հարուստ հայկական Պոլիսը, նորէն այսօրուան աղքատ հայկական Պոլիսն է — մեր չհասնած Պոլիսը — որ հայերէն կը սորվեցնէ վաղուան Հայերուն. նորէն ան է, որ կը լուսաւորէ ազգին ճանապարհը, հակառակ անոր որ կ'ապրի աննպաստ պայմաններու մէջ : Մինչ մենք, ազատ երկիրներու պարծենկոտներս ու յաւակնոտներս, կարծես թէ կը յօրանջենք, երբ դպրոցի խօսք բացուի :

«Շատ կը սխալիս» բողոքներէն կը խնդրեմ, որ ինծի ցոյց տան մէկ հատիկ նախակրթարան այս ափերուն վրայ : Մէկ հատիկ մանկապարտէզ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐՆԱՐ ՓՐԻՎԱ երկուշաբթի օր արժանացաւ Ֆեմինա *գրական մրցանակին : Այս տարի հետեւելով* կոնքուրի *կաճառին Ֆեմինայի տիկիններն ալ քանի մը շաբաթ աւելի կանուխ տուին իրենց մրցանակը : Հեղինակին գիրքը՝* Օ Փիէ տիւ Միւռ *պատերազմական յուշեր են, տրուած՝ պատմուածքի ձեւով :*

ՔԼՈՏ ՄՈՌԻԱՔ ստացաւ Մետիսիս *գրական մրցանակը, որուն արժէքն է 333.333 ֆրանք : Հեղինակը որ զաւակն է Ֆրանսուա Մօրիաքի, 45 տարեկան է եւ ամուսնացած է Փրուսթի եւ Էտմոնտ Ռոստանի փոքր զարմիկին հետ : Մրցանակի արժանացած գիրքն է՝* Լը Տինէ Ան Վիլ *:*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտան» Ամերիկայի Արտաքին նախարար Հերթըրի մասին խօսելով, կը գրէ թէ իր նախորդներուն ունէ մէկէն աւելի կը մօտենայ խաղաղ գոյակցութեան գաղափարին. «Հերթըր դրամատիրութեան պաշտպանն է բայց կը հաւատայ թէ սպառազինումը վտանգաւոր է, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ ամերիկացի ղեկավարներէն շատեր սկսած են հրաժարիլ պաղ պատերազմի քաղաքականութենէն» կ'աւելցնէ թերթը :

ԻՐԱՔԻ Վարչապետ Քասըմ 29 սպաներու առջեւ խօսք առնելով յայտարարեց թէ «մեծ ծրագիրներ ունի, որոնք շուտով պիտի յայտարարէ, — կարեւոր ծրագիրներ՝ որոնք ներկայիս կ'ուսումնասիրուին : Մեծ գումարներ պիտի յատկացնենք երկրին վերաշինութեան. նախատեսած ենք 400 միլիոն տինար» : Քասըմ շեշտեց նաեւ, թէ Պաղեստին Արաբներուն պիտի ըլլայ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին Նախարարութեան մէկ դեկոյցը կը հաղորդէ թէ Նախագահ Կրոնքի Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի հրաւէրով Յունուար ութին Մոսկուա պիտի երթայ, ուր պիտի մնայ մօտ մէկ շաբաթ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 50.000 թոն քարիւղ պիտի տայ Փորթուկալի՝ փոխարէն զանազան նախանիւթեր ստանալով. այս ուղղութեամբ առեւտրական համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ վերջերս :

ԼԵՀ ԼՐՏԵՍ մը ապաստան ուզեց Միացեալ Նահանգներէն՝ իրեն եւ ընտանիքին համար : Փաւել Մոնաթ խնդրագիրը ներկայացուցած էր Վիէննայէն, անցեալ ամառ, բայց տակաւին պատասխան չէ ստացած, — յայտարարեց Ամերիկայի Արտաքին նախարարութեան բանբերը :

ՔՈՒՎԷՅԹԻ մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 71 համայնավարներ, երբ գաղտնի ժողով մը կը գումարէին : Կարեւոր փաստաթուղթեր գրաւուած են : Ձերբակալուողներուն մէջ կը գտնուին Սուրիացիներ, Պարսիկներ, Իրաքցիներ եւ Յորդանանցիներ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ
"ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ"Ը

•

«Այս գիրքը ես չեմ գրած հմուտների համար»․— Բանասիրական գործեր․— Քննադատութեան մեթոդը․— Գրականութեան եւ հանրութեան շահը․— Մեր գրականութեան բնութագիրը․— Լաւատես փիլիսոփայութիւն․— Մտերիմ խորհուրդներ ուղղուած Բանաստեղծի մը ։

Ա․

«Համազգային» Հայ Մշակութային Ընկերակցութիւնը լոյս ընծայած է գրական քննադատ Ն․ Աղբալեանի «Գրական–Քննադատական Երկեր»ու առաջին հատորը, 452 էջերով, Պէյրութ, 1959ին ։ Հեղինակը ուրիշ կարեւոր աշխատանքներ ալ կատարած է, որոնք ապահովաբար պիտի կազմեն յաջորդ հատորները ։

Քննադատական, բանասիրական եւ մատենագրական այդ աշխատանքներէն մէկ մասը միայն հատորներու մէջ առնուած է ։ Առաջինը «Բանաստէրի Ցուցագիր»ն է, քանիերկու պրակ, 1937 – 1942ին լոյս տեսած, զուտ լեզուաբանական խնդիրներ կը պարունակէ ։

Երկրորդը՝ «Պատմութիւն Հայոց Գրականութեան, Ներածութիւն», Պէյրութ, 1947ին, իսկ երրորդը՝ «Դատախօսութիւններ Հայ Մատենագրութեան մասին», Պէյրութ, 1951ին ։

«Գրական – Քննադատական Երկեր»ուն մէջ առնուած են, Թուականի կարգով, հեղինակին քննադատական էջերը, գրախօսականներ, օրուան հրատարակութիւններուն վրայ, ընդարձակ կամ համառօտ ։

Ն․ Աղբալեանի ամբողջ գրականութիւնը, եթէ մանրիր փնտռտուքի եւ աշխատանքի մը նիւթը կազմէ, բազմաթիւ հատորներու մէջ պիտի ամփոփուի, եւ արժանի վարձատրութիւնը պիտի ըլլայ վաստակի մը, որուն սկիզբն է 1896 թուականը ։

Իր հետաքրքրութիւնները չեն սահմանափակուիր միայն գրական – քննադատական մարզին մէջ ։ Անոնք կը կազմեն նաեւ լեզուաբանական, հայ հին դպրութեան պատմութիւն, Սայաթ – Նովա, արդի գրականութիւնը, քաղաքագիտական եւ զանազան ուրիշ նիւթեր, ամէն մէկը իր ստորաբաժանումներով, որոնցմէ մէկ մասը ստորագրած է Ն․ Հանգոյց ծածկանունով ։

Այս պատկառելի վաստակը նոր է որ պիտի յայտնուի ընթերցողներուն, որոնք ծանօթ են միայն իր կարգ մը յօդուածներուն, ցրուած յիսնամեակի մը ընթացքին արեւմտահայ եւ արեւելահայ օրաթերթերու եւ մասնաւորաբար պարբերականներուն մէջ ։

Բացառիկ համեստութեամբ օժտուած, «Պատմութիւն Հայոց Գրականութեան» հատորին առաջին տողերը շատ յատկանշական են․ «Այս գիրքը ես չեմ գրած հմուտների համար ։ Ես բաւական հմուտ չեմ նրանց օգտակար լինելու համար ։ Նրանք աւելի թերիներս կարող են մատնանշել, քան նոր փաստեր կամ ճշդումներ գտնել այս գրականութեան մէջ» ։ Իսկ հատորին վերջին պարբերութիւնը նոյնքան յատկանշական է․ «Մեծ նեղութեամբ գրուեցաւ այս Ներածութիւնը (210 էջ), որ կարող էր աւելի լաւ գրուիլ, եթէ արեան խուժումը դէպի գլուխս արգելք չլինէր ։ Յոյս ունիմ, որ այս թերատ վաստակով պիտի կարենամ խառնուիլ Բանի սպասաւորաց երամին եւ արժանի լինել յիշատակութեան նրանց հետ եւ նրանց շարքում» ։

Ն․ Աղբալեան համալսարան աւարտած չէ, երբեմն «մօտէն անցած է» ։ Ուր որ հասած է գրական քննադատութեան մէջ, ձեռք բերած է ինքնաշխատութեամբ ։ Հետեւաբար «վկայական» մը չունի, բայց ունի զառում, գիտական մտածում, մտածումի որոշ եղանակ եւ աշխատանքի որոշ մեթոտ ։ Այս բոլորը սորված է գիրքերէն ։ Ինչպէս առիթով մը ըսած է «կարդալն իր արհեստն է» ։ Աւելին, Ն․ Աղբալեան երբեք համարձակած չէ կարծելու թէ մեր հին մատենագրութեան մասին հմտութիւն ունի եւ լայն ծանօթութիւն՝ հայագիտութեան յարակից ուսումներու մասին ։ Համոզուած ըլլալով նաեւ, որ «լայն հմտութիւնը մեծապէս օգտակար է գիտունին, բայց գիտունին գիտուն դարձնում է գիտական մտածումն ու մեթոտը» ։

Խմբագրական Յանձնախումբին «Երկուխօսք»էն եւ հատորին վերջը դրուած «Ծանօթութիւններ»էն կը հետեւի թէ ձեռք բերուած նիւթերուն մէջ ստիպուած են ընտրութիւն մը ընել, անոնք ա՛յնքան շատ են որ այս Ա․ հատորով կարելի չէ տալ հեղինակին գրական–քննադատական գործերը «եթէ ոչ լրիւ, գէթ հիմնական ամբողջութիւնը» ։ Յանձնախումբը կը յայտնէ նաեւ որ բանասիրական այլ աշխատութիւնները վերապահուած է յաջորդ հատորներուն ։ Եւ սակայն այս հատորին Բ․ մասը կը պարունակէ բանասիրական կարեւոր աշխատանքներ եւ դէմքեր, ինչպէս՝ Հ․ Ա․ Մատիկեանի «Անանունը կամ կեղծ Սեբէոսը», Յ․ Մանանդեանի «Մեկնութիւն ստորոգութեանցն Արիստոտէլի», Հ․ Ն․ Ակինեանի «Եղիշէ վարդապետ եւ իր պատմութիւն», «Ամբողջ երկեր», Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի, Ա․ պատմութիւն հայ մատենագրութեան», «Հայագէտ Ն․ Մառ», «Թէոփնայ յաղագս ճարտասանական կրթութեանց, հանդերձ յոյն բնագրաւ աշխատութեամբ պրոֆ․ Յակոբ Մանանդեանի», «Մանուկ Աբեղեան», «Սասունցի Դաւիթ, Ո՞վ է աղբը, եւ ի՞նչ ընթացք առնելու է մեր գրականութիւնը» եւ «Սասունցի Դաւիթ» ։

Ամէն գրական քննադատ իր մեթոտն ունի, արուեստի եւ գրականութեան իր չափանիշները ։ Եթէ յաջողինք երեւան հանել այդ տեսակէտները, արդէն գրական աշխատանք մը կատարած պիտի ըլլանք ։ Այդ մեթոտներուն եւ տեսակէտներուն զանազանութիւնն է որ մէկ քննադատը կը զանազանէ միւսէն ։

Առաջին ակնարկով համաձայն է, որ արուեստի որեւէ գործ գտնուի ինքն իր մէջ, առանց նկատի առնելու մեր ձգտումները, մեր փափաքներն ու հաւատամքը ։ Հիմնական գիծ մըն է, որուն հետեւած է առաջին օրէն իսկ ։

Գրական քննադատութեան մէջ խօսաուզելէ եւ համազգական ձեւով իր տպաւորութիւններն արձանագրելէ առաջ, կուտայ բովանդակութիւնը, որուն կը յաջորդեն վերլուծումները ։ Չի հարցներ թէ հեղինակը ինչո՞ւ այս կամ այն միջավայրը եւ գործող անձերը ընտրած է ։ Ուրիշ խօսքով չի փնտռեր ինչը, այլ՝ ինչպիսին ։ Այս է պատճառը, որ ծանօթ է իր մէկ խօսքը․ «Աստուած եղածն օրհնէ» ։

Գիտական եւ հոգեբանական ըլլալով մէկտեղ, հիմնական տարրը իմաստասիրական եղած է ։ Իր տուրքը տուած է իմացականութեան կուլուածին ։ Միշտ նըկատի ունեցած է ունայնութեան փառքը, իբրեւ առաջնորդող սկզբունք ։ Գալով զգացական տարրին, սէրն ու թախիծը փնտռած ու գտած է Սայաթ Նովայի քնարերգութեան մէջ ։

Որովհետեւ կարդալն ու պատմելը «իր արհեստը» նկատած է եւ կը ներկայանայ իբրեւ «պարզ ընթերցող եւ հայ մարդ», որեւէ երկի կը մօտենայ հոգեբանական եւ պատմական գնահատութեան հանրային տեսակէտներով ։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար․)

"ՀԻՆԳ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆՆԵՐԸ"

—o—

«Փոփլէ» թերթին մէջ յօդուածաշարք մը հրատարակուեցաւ «Հինգ Քիւրտիստանները» վերտառութեամբ ։ Փոքր Ասիոյ քարտէսին մէջ մասնաւոր շրջանակով մը նշանակուած էին նոյնպէս հինգ պետութեանց մէջ գտնուած քրտաբնակ վայրերը ։

Յօդուածագիրը պտըտած ըլլալով այդ շրջանները, կուտայ իր տպաւորութիւնները ։ Հետաքրքրական մասերը խտացած կերպով կը ներկայացնենք Յառաջի ընթերցողներուն․ —

ԻՐԱՔ․— Իրաքի մէջ կ՚ապրին 1․200․000 Քիւրտեր, մօտաւորապէս բնակչութեան մէկ քառորդը ։ Տեսականօրէն Լօնտոնի դաշնագիրը Քիւրտերուն ինքնօրինութիւն կը խոստանար, խոստում մը որ երբեք չիրականացաւ ։ Միայն քանի մը նախարարական աթոռներ տրուեցան արաբացած Քիւրտերու ։ Դպրոցներու մէջ քրտական լեզուն արգիլուած էր ։ Քիւրտերու շահու աղբիւր՝ սեւ ղեղուկը, ծը–խախոտը, պտուղները գրաւուած էին ։ Կը շահագործուէին քիւրտ աշխատաւորները ։ Ու Քիւրտերը կը մնային երկրին աչքին փուշը ։ Քրտական յաճախակի ըմբոստութիւնները կը զսպուէին անգլիական բանակի աջակցութեամբ ։

1958ի յեղափոխութեան սկզբնաւորութեան՝ հարկ էր որ քրտական հարցը ունենար իր կշիռը ։ Նոր հաստատուած վարչաձեւը ամէն ջանք կ՚ընէր քիւրտ փոքրամասնութեան համակրանքը շահելու համար ։ Լայն վարկեր յատկացուեցան նախկին վարչաձեւի հետեւանքով անոնց կրած վնասուց հատուցման համար ։ Կառավարական բարձր պաշտօններ յանձնուեցան Քիւրտերու ։

Նախկին վարչաձեւի օրով դատապարտուած Քիւրտերը ներման արժանացան ։ Խորհրդ․ երկիր (Հայաստան) ապաստանած Քիւրտերը ընդունուեցան յաղթական կերպով ։

Քիւրտ ղեկավարներու յաղթական վերադարձը համաձայնութեան նոր էջ մը կը բանայ Իրաքի կառավարութեան հետ ։

Յառաջդիմական նոր հոսանք մը կազմուելու վրայ է, բան մը որ արգիլուած էր նախկին վարչաձեւի օրով ։ Կազմուած է քիւրտ համայնավար կուսակցութիւն մը ։ Հարց է թէ Քիւրտերը Իրաքի բնակչութեան հետ տեւական կերպով պիտի կենակցին թէ ոչ անկախ Քիւրտիստանի մասին պիտի մտածեն ։ 1959 Ապրիլին, ի նպաստ Նասրի յեղափոխութիւնը զըսպուեցաւ Քիւրտերու եւ համայնավարներու գործակցութեամբ ։ Յայտնի է թէ Քասըմի վարչաձեւին ուժ տուողը Խորհ․ Միութիւնն է ։ Բայց պայմանները կրնան շուտով փոփոխութեան ենթարկուիլ ։ Ոչ ոք կրնայ ապահովել թէ Կրեմլինը կրնայ իր քաղաքականութեան գիծը պահել, եթէ մօտաւոր օր մը Քասըմը մօտենայ Արեւմուտքին ։

×

ԻՐԱՆ․—Յօդուածագիրը 1947ին Պարսկաստանի քրտական շրջանը գտնուած ըլլալով կը նկարագրէ պատերազմէն անմիջապէս վերջը պատահած դէպքերը, քիւրտ ցեղապետներուն զանգուածօրէն ետ քաշուիլը եւ Հայաստանի սահմանը անցնիլը ։ Անոնք չունեցան դժբախտ ճակատագիրը, կ՚ըսէ, բաղդատմամբ Թուրքիոյ իրենց 2․500․000 Քիւրտ մասնակիցներուն ։ 1944էն ետքը միացեալ քրտական ճակատ մը կազմեցին Թեհրանի դէմ, եւ ռուսական զրահաւոր բանակի հրամանատարութեան կողմէ կազմեցին քրտական պետութիւն մը ։ Մէկ տարի ետքը Ռուսերը կը համաձայնին պարպել գրաւուած հողերը ՝ փոխարէն շահագործելու համար հիւսիսային մասերուն վրայ գտնուած քարիւղի հանքերը ։ Սակայն պարպումէն ետքը այս վերջին խոստումը չյարգուեցաւ Պարսիկներու կողմէ ։ Քրտական պետութեան պարագլուխները կախաղան բարձրացան ։ Այս դէպքերը կը պատահէին պատերազմի շրջանին ։

Ներկայիս կը յարգուին քիւրտ փոք –

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

—o—

ԺԱ․

Վահէ վախնալով այս զառանցանքէն, ուզեց հիւանդին մտքին տրամադրութիւնները փոխել ։

— Մանուկ, մի խորհիր այդ բաներուն վրայ, միտքդ ու սիրտդ հանդարտ պահէ, մանաւանդ մի խօսիր այդքան աբաղութեամբ, տես ինչ վիճակի մէջ ինկար ․․․

Անիկա չէր լսեր ու կը խնդար ․

— Աւելի ալ ձի՞ է, Գամպէր ․․․ կաշին ոսկորը մնացեր է ․․․

Լուիզ, որ ատենէ մը ի վեր կը հետեւէր Մանուկին շարժումներուն, առանց բառերէն բառ մը հասկնալու, սկսաւ անձկութեան մէջ մտնել ։

— Ինչ զառանցանքի ու արհաւիրքի ժամեր, կը գոչէր Անտոն, առանց փոյթ ընելու, որ հիւանդը կրնար լսել ։

Սուրէն, իր կարգին շփոթած եւ կարծես զգալով Մանուկին քիչ մը առաջուան արտմութեան պատճառը, արդէն զղջացած կը թուէր ըլլալ, եւ մինչ Սոֆի գաւաթ մը գաղջ կաթ կը դնէր հիւանդին Թաբեկի պէս պոռթկաց, հրեց բաժակը, որուն կէսը գրեթէ թափեցաւ կուրծքին ի վար, եւ ինքզինքէն ելած, աչքերը կոպիճներէն դուրս, սկսաւ գոչել ․․․

— Ապուշնթ․․․ ախորժաբեր ըմպելիք․․ քանի անգամ հրամցուցեր ես ինծի, Սուրէն․․․ երբ գիտէիր, թէ ժամերէ ի վեր բան մը դրած չէի բերանս․․․ ես անշըշուկ կուլ տուած եմ խորհելով, յուսալով որ ընթրիքի պիտի հրաւիրես եւ յոյսս ի դերեւ ելած է ․․․ քանի անգամ ․․ այս անգամ ․․․ մոն վիէօ ․․․ չեմ կրնար կոր քու ապուշնթդ կլլել ․․․

Հակառակ զինքը զսպելու համար ըրած ջանքերուն, անիկա գրեթէ անկողինէն դուրս նետուեցաւ ու պարապին մէջ բան մը կը փնտռէր, կարծես Սուրէնը կը փնտռէր․․․ հոգեվարքի կամ գինովի տարտամ շարժումներով ․․․ յետոյ ձայնը լալագին քաղցրութիւն մը առաւ, իբր թէ ինքզինքին վրայ խղճար ․․․ իր այն օրուան ցաւալի եւ սովատանջ անձին վրայ ․․․ իբր թէ զայն որոշ տեսնար իր դէմը ․․․ իր աչքերուն առաջք ․․․

— Սրունքներս կը դողդողջէին, աչքերս կը դառնային․․․ կանաչ, դեղին կը տեսնէի ամէն բան, ինծի կը թուէր, որ գետինը կամաց կամաց վեր կ՚ելլայ, եւ յետոյ յանկարծ կը դառնայ կոր ինքզինքին վրայ, բերանս այնքան չորցած էր, որ լեզուս քիմքիս կը փակէր ․․ Սուրէն, բախ․․․ այսօր աւելի վիճակի մէջ եմ ․․․ ինծի փրանք մը տուր պիֆթէք մը ուտեմ․․․ ակռաներս կակուղցեր էին լինտերուս մէջ ու ծամելու վարժութիւննին կորսնցուցած ․․․ բայց ես կարմիր արիւնոտ միս մը խածնելու պէտքը կը զգայի, բիբերուդ մէջ նայեցայ, Սուրէն, կոճակէդ բռնեցի, քեզ ցնցեցի․․․ հասկըցայ որ դրամ ունէիր այն օրը, շրթունքներէդ հասկցայ, դէմքիդ գոյնէն հասկըցայ, խնդուածքէդ հասկցայ ․․․ եկու, Մանկիկ, ապուշնթ մը խմէ, պատասխանեցիր, քովդ նստեցայ խելօքիկ, սմքած ․․․ ինքզինքս կորսնցուցած․․․ Օհ, զարշելի հեղուկը ․․․ Սուրէն, ինչպէ՞ս այն օրը ինծի խմցուցիր այդ բանը, գիտէիր սակայն, որ չէի կրնար, բայց դէմքիս ծամածռութիւնները կը տեսնէիր ու կը զուարճանայիր ․․․ ումպ մըն ալ ․․․ ակռաներս սեղմեցի, ումպ մըն ալ խմեցի, գաւաթը պարպուած էր ․․․ Ներսս կը փարատէր, ան միջոցին, Սուրէն, դուն ի՞նչ գիտէիր, ի՞նչպէս կը յուսայիր այդ բանը Մանկիկէն, խեղճ երեսի վրայ ձըգուած Մանկիկէն, այդ միջոցին կ՚ըսեմ, չեմ գիտեր ինչ գազան մը արթնցաւ մէջըս, ակռաներս լինտերուս մէջ հաստատուեցան, սրուեցան կարծես ․․․ օձիքիդ մէջէն ճերմակ պարարտ վիզդ կը տեսնէի, արիւնդ կը տեսնէի մորթիդ տակ ․․

«Սուրէն․․․ դուն ան միջոցին կը խընդայիր ․․․ շրթունքդ ապուշնթին մէջ թաց եւ կարմիր՝ չեմ գիտեր ինչ ըրաւ իմ մէջս ․․․ ոտքի ելայ դողդողջելով, աչքերս մոլորուն ու ․․․ ահ, Սուրէն ․․․ եթէ գիտնայիր, եթէ գիտնայիր․․ մազերդ տեսայ, որ սեւ չուքի մը պէս կը փախչէին աչքերուս առաջքէն, ուզեցի բռնել, քեզի կառչիլ․ եւ ահաւասիկ, ողորմելիօրէն գետին ինկայ եւ փսխեցի, բոլոր խմածս փսխեցի ու ժամերէ ի վեր պարապ ստամոքսիս մէջ հաւաքուած մաղձս փսխեցի ու ամէն բան նսեմացաւ, մթնցաւ աչքիս ։

Ան իրիկունը, Սուրէն․․․ միտքդ բեր, երկու սու տուիր վերջապէս ․․․ Գամպէրին ձիուն պէս քաշքշուելով ոտքերս իրարու մէջ անցնելով գացի, երկար ատեն, չեմ գիտեր որչափ ատեն ․․․ յետոյ կրկին անօթութիւնը արթնցաւ մէջս ու ապուշնթի նողկանքը մոռնալու համար քու երկու սուովդ բոմ փրիթ գնեցի ․․․ կլլակներս կը դողային, իրենց սովորական շարժումը չէին գտնար ․․․ քայլ մը առած չէի, անոնք ալ փսխեցի․․․ բան մը, բան մը չէ մնացած ձեր տուածներէն իմ մէջս ։ Ամէն բան փսխած եմ այսպէս, նողկանքով ․․․ զարշելի, անմարսելի բան է ողորմութիւնը ․․․ ու դեռ ինչ որ տուած էք ինծի՝ պիտի դարձնեմ ․․․ պիտի ․․․ մայրիկս ․․․ գրեր է ․․․ ահաւասիկ նամակը․․․․ երկու հարիւր ոսկի, վայ սատանայ ․․․ կարծես թէ իրաւ չըլլար ․․․ այնքան աղուոր բան է ․․․ ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(41 Շար․)

բամասնութեան շահերը: Քրտական գրքոյներու մէջ շաբաթական որոշ ժամերով արտօնուած է քրտերէն լեզուի ուսումը: Ազատօրէն կը հրատարակեն օրաթերթ եւ ամսաթերթ մը Մոսուլի քաղաքին մէջ: Ընդհանուր առմամբ պետութիւնը չի ձգտիր քիւրտ փոքրամասնութիւնը տարրալուծելու: Քրտական շրջանի արտադրութիւններուն վրայ, ծխախոտ, խաղող եւայլն, գրուած է քիւրտ եւ արաբական կայարութիւն:

ՍՈՒՐԻԱ.— Ճամբորդ մը, եթէ հինգ երկիրներու մէջ ապրող Քիւրտերը փնտռելու ելլէ, պիտի գտնէ բարձր լեռներու եւ սարերու վրայ: Սուրիոյ մէջ քիւրտ գիւղերու տեսարանը կը փոխուի, — սերունդներէ ի վեր անոնք կ՚ապրին տափաստաններու վրայ, նման սուրիացի գիւղացիներու, իբրեւ երկրագործ:

Իրենց թիւը կը հասնի 250.000ի, որոնք կ՚ապրին Եփրատի թերակղզին, Ճէզիրէի շրջանը: Ֆրանսական հոգատարութեան շրջանին՝ համահաւասար պատուութիւն կը վայելէին միւս ժողովուրդներուն հետ:

Սանճաքը Թուրքիոյ կցուելէն ետք բաժնուած էր անոնց կացութիւն, բայց եւ այնպէս օտար երկիրներու իրենց ցեղակիցները կը նախանձէին իրենց, մէջն ըլլալով Խորհրդ. Հայաստանի մէջ ապրող Քիւրտերը:

Յօդուածագիրը կը բացատրէ 1949ի շրջանի յեղափոխական շարժումները, որոնց ղեկավարները կը բաղկանային Քիւրտերէ: Ընտրական շրջանին՝ Քիւրտերը յաջողութիւններ ձեռք ձգեցին կատարուած՝ համայնավար գաղափարներով, կապ պահելով Թուրքիոյ Պարսկաստանի եւ Իրաքի քիւրտ համայնավարներու հետ:

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացեալ հանրապետութեան ստեղծումէն ետք ձերբակալուած են քիւրտ մտաւորականները ու Իրաքի հետ ամէն յարաբերութիւն խզուած է: Բանակը չէզոքացուած է քիւրտ հրամանատարներէ, Ռուսիոյ հանդէպ համակրութեան պատրուակով: Հեռացուած է նաեւ օդանաւային հրամանատարը Արեւմուտքի հանդէպ ունեցած համակրութեան համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ.— Քրտութի՞ւն, — գոյութիւն չունի պատասխանած է Թուրք կառավարական պաշտօնեայ մը: Երբ Պարսկաստան համակրութեամբ ճանչցած է քրտական շրջանի մը գոյութիւնը, Թուրքիոյ կառավարական շրջանակներու մէջ կ՚ըսեն թէ ոչ մէկ զանազանութիւն կարելի է գնել երկրին իսլամ հայրենակիցներուն միջեւ:

Արեւելեան շրջանին մէջ բոլոր քիւրտերէն խօսողները լեռնական բնակիչներ են եղեր: Բայց եւ այնպէս արեւելեան շրջանի այդ բնակիչները երեք միլիոն են, կ՚ըսէ յօդուածագիրը, որոնց գոյութիւնը Անգարայի կառավարութեան համար անընդունելի է՝ ազգային պաշտպանութեան տեսակէտով: Երկրորդ աշխարհամարտի սկզբնաւորութեան՝ անոնց ցոյց տուած ընդդիմութիւնը ապացոյց մըն է:

Դարերու ընթացքին Քիւրտերը պահած են իրենց մշակոյթն եւ ինքնորոյն սովորութիւնները եւ դժուարութեամբ կը տանին Քեմալի կառավարութեան դրած օրէնքները: Թուրքիոյ մէջ, Քիւրտերը ձուլելու քաղաքականութիւնը շատ ծանր կը ճնշէ քիւրտ լեռնականներուն վրայ: Ըմբոստութեան սկզբնաւորութիւն մը պատճառ կը դառնայ բացառիկ օրէնքներու:

Տիգրանակերտի շրջանին մէջ մասնաւոր հսկողութիւն մը կը կատարուի անոնց վրայ:

Տեղական կառավարիչը իրաւասութիւն ունի ազատօրէն գործելու: Բազմաթիւ շրջաններու մէջ քիւրտ բնակիչները փոխադրուած են այլուր, զինուորական շրջանակ յայտարարելով անոնց ծննդավայրը: Ամէն միջոց գործ դրուած է քիւրտ բնակչութիւնը լուծելու համար Թուրքերու հետ:

Սաատապատի եւ Պաղտատի դաշնագիրները կը նախատեսէին միացեալ գործունէութիւն մը քրտական հաւանական ըմբոստութեան մը դէմ: Պաղտատի դաշնագրին ամենակարեւոր կէտը այն է որ ստորագրողները յանձն կ՚առնեն փոխադարձ տեղեկութիւններ տալ ամբողջ աշխարհի քիւրտ ազգայնական շարժումներու մասին: Այս դաշնագիրը անցած է 1958ի Իրաքի յեղափոխականներուն ձեռքը:

Թուրքիա ամէն ջանք կ՚ընէ հաւանական քրտական վտանգը չէզոքացնելու համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ.— Քրտաբնակ վայրերու մէջ օտարականի մը շրջագայիլը սկսած է դժուարանալ: Մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ, ուր քրտաբնակ վայրերը հռչակուած են արգիլեալ գօտի: Բայց Խորհ. Միութեան սահմանին մէջ, հրաշք է, — կարելի է ստանալ այդ արտօնութիւնը: Խորհրդ. Միութիւնը իր մէջ կը հաշուէ մօտ 200.000 Քիւրտ, որոնք ցարի կառավարութեան օրով եկած են Թուրքիայէն եւ Պարսկաստանէն: Այս տարրը կ՚ապրի Խորհրդ. Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ, կեդրոնացած՝ սահմանական վայրերու՝ Թուրք եւ պարսկական սահմաններուն վրայ: Խորհրդ. իշխանութիւնը անոնց տուած է նաեւ ազգային հողամաս մը, — ինքնօրէն Նախիջեւանի շրջանը: Բացառիկ ջանք կը թափէ անոնց կրթական մակարդակը բարձրացնելու համար: Քրտական լեզուն կ՚ուսուցուի պաշտօնապէս: Քրտական ամէն գիւղ իր դպրոցը եւ գրադարանը ունի: Երեւանի մէջ ունին նախակրթարան եւ թատրոն: Պաքուի մէջ քրտերէն լեզուով կը հրատարակուի օրաթերթ մը, միակը աշխարհի մէջ: Երեւանի մէջ ունին քրտերէն լեզուով փրանսերէն թարգմանութիւններ, նաեւ բանաստեղծներ եւ վիպասաններ: Խորհրդային սահմաններուն մէջ ապրող կարեւոր թիւով Քիւրտեր կան որ իսլամ չեն: Ասոնք Եզիտներ են, որոնք նոյնպէս կ՚ապրին Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ, եւ կը պաշտեն ... սատանան: Հեթանոսութիւնը գիրենք կը մղէ աստուածացնելու կարգ մը ծառեր եւ կենդանիներ: Խորհրդ. իշխանութիւնը կը պաշտպանէ իրենց հաւատքը:

Ռուսիոյ քիւրտ հասարակութիւնը քաղաքական եւ ընկերային տեսակէտով անտարակոյս աւելի յեղաշրջուած է քան միւս երկիրներու Քիւրտերը: Երեւանի եւ Պաքուի ռատիոկայանները, Մոսկուայի թելադրանքով, տեղեկութիւններ կուտան Քիւրտիստանի մասին, ինչ որ յոյսեր կ՚արթնցնեն — նաեւ պատրանք — միւս չորս Քիւրտիստաններու արուեստական սահմաններէն ներս:

Մ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

"ԱՓ ՄԸ ՄՈԽԻՐ..."

Նոյեմբերեան կիրակի մըն է: Իրիկուան ժամը վեցն է արդէն: Խումբ մը Հայեր, ցրուած Օրնուժի գերեզմանատան ցանցառ կողմերը, գերեզմանաքարերուն վրայ արձանագրուած անուններու խուզարկութեամբ են տարուած:

Օրուան այս ժամուն, կիսամութին մէջ, ի՞նչ կը փնտռէ այս բազմութիւնը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէի ընկերներն են՝ որոնք իրենցմէ անդարձ բաժնուած ընկերներու շիրիմներուն այցի են եկած: Երէկ գաղափարի մը շուրջ գործակիցներ էինք. այսօր եկած ենք անոնց յիշատակը ոգեկոչելու ու անկէ ներշնչուելու: Հայրենիքի շահերուն պաշտպանութեան շուրջ ստեղծուած գաղափարական հոգեկան այն կապը՝ որով մենք իրարու էինք միացած կը շարունակուի մահէն ալ անդին:

Յուզիչ է պատկերը: Մենք, եկած ենք մեր մեռած ընկերներու հոգիներուն հետ խօսելու եւ մեզի հետ կը պարզենք փոքրիկ, շատ փոքրիկ սիրուն կողով մը: Երկիւղածութեամբ կը մօտենանք իւրաքանչիւր ընկերոջ շիրիմին, կը խօսինք իւրաքանչիւրի յիշատակին հետ եւ պտղունց մը հող կը ցանենք իւրաքանչիւրի շիրիմին վրայ:

Կէսօրէն վերջ, ժամը երկուքէն ի վեր կը տեւէ այս խորհրդաւոր ուխտագնացութիւնը: Լանսէյէն Սէն Մարթէն տ՚Էր, անկէ Կրընոպլը ու Կրընոպլէն Օրնուժի գերեզմանատունը: Օտարներ կան մեր քովը, կը նային, զարմանքով կը հետեւին այս տարօրինակ արարողութեան, ու երբ կ՚ենթադրեն թէ կուռած են՝ կը համակուին մեր յուզումով:

Ու ինչպէս չյուզուիլ, ինչպէս չարտասուել, երբ կը խորհինք թէ՝ անոնք ամէնքն ալ, իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին պայքարած են, իրենց սեփական հայրենիքին մէջ թաղուելու իրաւունքին համար եւ սակայն իրենք այսօր օտար երկնքի տակ են պառկած: Ու մենք՝ անոնց տարաբախտ ընկերները, որ չենք կրնար իրենց աճիւնները հայրենիք փոխադրել, հայրենիքի սրբազան հողն է որ փոխադրած ենք հոն՝ արտասահման, ու այդ մասունքն է որ ցանած ենք մեր ընկերներուն աճիւնին խառնելու:

«Ափ մը մոխիր հայրենի տան»:

Արդեօ՞ք մեզի համար կը մարգարէանար բանաստեղծը:

Ու ընկերուհի մը յուզուած շեշտով կ՚արտասանէ հատուած մը Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»էն եւ մենք՝ ափ մը հող հայրենիքի հողէն, հայրենիքի կարօտով աչքերուն մեր ընկերներուն սրտերուն վրայ կը ցանենք, մաղթելով որ ուրիշ երանելի օր մըն ալ, նոյն խորհրդաւոր երկիւղածութեամբ մօտենանք այդ շիրիմներէն իւրաքանչիւրին, վերցնենք իւրաքանչիւր ընկերոջ աճիւնէն պտղունց մը ու տանինք հոն՝ Արարատի ստորոտը, հայրենիքի կարօտով օտար ափերու վրայ թաղուած տարագիր հայրենակիցներու հաւաքական շիրիմին վրայ, հայրենիքի հողին խառնելու:

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Յ. Գ.— Մասնաւոր շնորհակալութիւն Պ. Սողոմոն Զատիկեանին որ ամբողջ կէսօրէ վերջ իր կառքը մեզի տրամադրեց:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ Ք. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, (Յառաջ).— «Վարուժան»ի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ Նոյեմբեր 7ին, Թաղապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը եւ Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան հարիւրամեակը: Հայրենակիցներու բազմութիւն մը եկած էր պահ մը հայկական շունչով ապրելու եւ Դաշնակցութեան խօսքը լսելու: Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ «Բամ փորոտան»ով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբի կողմէ, որմէ ետք սկաուտ գեղարուեստական բաժինը, կարճ՝ բայց խնամքով պատրաստուած:

Նոր Սերնդականներ Աղ. Մանուկեան (Հայրենիք), Մ. Կէօհէրեան (Ճակատամարտ) եւ Թիւֆէնկճեան (Հայրենիք), մաքուր առոգանութեամբ արտասանեցին: Սէնթ Էթիէնէն Ա. Քիլէեան երգեց, Սէն Շամոնի «Վարդգէս» խումբին «Ալագեազ»ը յաջող էր: Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու:

Օրուան բանախօս ընկեր Ս. Ընտրիկեան քանի մը խօսքով Ք. Միքայէլեանի կենսագրականը ըրաւ, որմէ ետք աւելցուց.— «69 տարի առաջ հիմը դրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ յանձին Քրիստափորներու, Զաւարեաններու, Ռոստոմներու, կերտեց գաղափարի ու զէնքի տիտաններ, որոնք հերոսաբար պայքարեցան հայ դատի պաշտպանութեան համար»:

Անդրադարձաւ Հայաստանի Հանրապետութեան, որ հաստատուեցաւ՝ շարունակուելու համար տարբեր վարչակարգի մը ներքեւ: Կոչ ըրաւ Նոր Սերնդականներուն՝ որ սորվին իրենց մայրենի լեզուն, արժանի յաջորդը ըլլալու համար հայրենիքի ազատութեան կարօտով ինկած հայ հերոսներուն:

Այնուհետեւ բեմ հրաւիրուեցան Կ. Աւրիկեան եւ Մ. Պօղոսեան, որոնք Փարիզէն հրաւիրուած էին երգելու համար: Գովելի էր երիտասարդ խմբավար Կ. Աւրիկեանի տարած աշխատանքը հայ ազգային եւ ժողովրդական երգերու ընտրութեան եւ դասաւորման մէջ:

Գալով Պ. Մ. Պօղոսեանին, անթերի կերպով կատարեց բոլոր երգերը դաշնակի ընկերակցութեամբ Կ. Աւրիկեանի, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով ներկաներու մէջ: Հանդէս — խնճոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Տանք, Բարթիկ, տանք, կը հառաչէր խեղճ կինը որ ալ կարծես ձանձրացած էր իր աղջիկներուն. ամուսնութեան այդ անլուծելի եւ անվերջանալի հարցէն:

Եւ քանի մը օր, շարունակ, ցորեկը խոհանոցը, գիշերը իրենց անկողնին մէջ, կը խօսէին «Խույումճի Նշան»ին եւ անոր նշանակալից բարեւին վրայ, հառաչներնին իրարու խառնելով, զարմանալով թեկնածուին ուշանալուն, եւ յաջորդ օրուան վրայ յոյսերնին դնելով մինչեւ որ ուրիշ մէկը, օրինակի համար պասմաճի Գառնիկ մը գար իր մէկ սիրալիր շարժումով վանէր Խույումճի Նշանը եւ յոյսի նորանոր տագնապներու մատնէր Բարթող աղան եւ իր կողակիցը:

Անանկ որ երբ հիմա տիկին Մարկոսեան խորհրդաւոր ձեւերով գաղտնիք մը հաղորդելու կ՚ելլար Բարթող աղային, մարդուկը, իր սովորական դիւրազգածութեամբը, իսկոյն իր սեւեռուած մտածումին կը վարէր, եւ յուզումէն խղդուած ձայնով մըն էր որ հարցուց.

— Հանըմ, աճապա Կատարինէի խօսմէ՞թ մը ելաւ ...

— Տիկինը, ափիբերան, բորբոքեցաւ, Կատարինէի այդ յաւիտենական ուրուականին առջեւ որ պատեհ եւ անպատեհ առիթներու մէջէն կը ցցուէր:

— Օֆ, ճանըմ Բարթող աղա, ինչ թոհաֆ մարդ ես. քու Կատարինէդ իմ ինչուս պէտք. իմ ըսելիքս ուրիշ բան էր, շատ մեծ, շատ կարեւոր բան մը... օֆ, սիրտս նեղացուցիր, մարդ...

Ու քէն բռնածի պէս, մաման թիկնաթոռի մը վրայ ինկաւ, սրտմտած մանաւանդ սա մտածումէն թէ իր գաղտնիքին վսեմութիւնն ու կուսութիւնը՝ սեւէ Կատարինէի մը ամուսնութեան ապուշ գործին հետ շփոթուելու նախատինքը կը կրէին:

Բայց մէկէնմէկ, փոխուած, անուշցած, ոտքի ելլալով մօտեցաւ մամաճանին, որ նախատինքին սաստկութեանը տակ սահմռկած մնացեր էր, եւ ձեռքովը անոր ուսին զարնելով մտերմօրէն.

— Բարթող աղա, Արշակս տօքթոր պիտի ըլլայ... տօքթոր, կը հասկնա՞ս, հէքիմ, բժիշկ...

Եւ մարդուկը, շշմրդի պէս, մեքենաբար, կարծես զատանցելով, կրկնեց.

— Տօքթոր, բժիշկ, հէքիմ...

Բայց հանդարտ մնաց, առանց մասնելու ուրախութեան եւ սքանչացման այն տագնապին, զոր կը նախատեսէր հանըմը:

Փորձը անյաջող եղած էր, այդ առաջին փորձը, որուն վրայ այնքան յոյս դրած էր խեղճ կինը: Անյագօրէն դիտեց մարդուկը, յուզում եւ հրճուանք փնտռելով դէմքին վրայ. բայց անոր պըրընձագոյն մորթը, խանձած ու քաշուըռտըկած, ժայռի պէս անշարժ մնաց, անզգած եւ պաղ:

Եւ, անճրկած, ինկաւ նորէն թիկնաթոռին վրայ, հառաչ մը կլլելով: Սակայն, գործակատարը սթափեցաւ իր շշմորումէն.

— Եա, ըսել է քի, հանըմ, Արշակը տօքթօր պիտի ըլլայ. էհ, շնորհքով զէնաթ է— աֆէրիմ, Արշակ, աֆէրիմ, օղլում, հա, մարդ եղիր նայինք... Ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ք, հանըմ, այսօր գործերս շատ են, տահա միւշտերիներուս չգացի... մնաք բարով, հանըմ...

Եւ կուզը խաղցնելէն առաւ քալեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ պատրաստուեցաւ Կիպ – րոսի ապագայ Հանրապետութեան վերջ – նական թղթածրարը, որու համաձայն 1960 Փետրուար 19էն Կիպրոս անկախ Հանրապետութիւն մը պիտի ըլլայ :

ԼԻԹՈՒԱՆԻԱՅԻ կաթողիկէ քահանայ մը որ «ապօրէն» կրօնքի դասեր կուտար ե – րախաներուն, ինը ամիս պատիժի դատա– պարտուեցաւ Լիթուանիոյ Գերագոյն դատարանին կողմէ :

Խ · ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետ Խրուշչեւ Կակրէի մէջ (Կովկաս) ընդունեցաւ Չինէի Հանրապետութեան Նախագահ Սքու Թրուէի այցելութիւնը, որուն հետ խոր– հրդակցեցաւ « Խ · Միութեան եւ Չինէի յարաբերութեանց մասին » :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ · ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ · ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամսագլխուն լոյս կը տեսնէ Յուլիս – Օգոստոս թիւը (111 – 112), միշտ ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ .— *Լեարդը առնդութեան մէջ* (Հայ – Բոյժ) .— *Սնունդը կ'ազդէ ախողութեան վրայ* (Տոքթ · Հ · Կուտիս) .— *Թուլթք — մայապըլ* (Փրոֆ · Սապուխանեան) .— *Սննդական թունաւորումներ* (Տոքթ -Գա– յուստեան) .— *Ի՞նչ գիտէք գարեջուրի մասին* (Տոքթ · Աշճեան) .— *Պալար ա – կանջի եւ քիթի մէջ* (Տոքթ ·Սինսինաթի) · — *Մա՞նչ պիտի ծնի թէ աղջիկ* (Բազ – հան) .— *Մասիս լեռը* (Գուլմասեան) . — *Ջրահարութիւն* (Տոքթ · Ազատանի) . — *Խիրդը հրեայ կիներու մօտ* (Տոքթ · Շ · Այվազեան) .— *Արուեստական սերնդա – գործութիւն* (Տոքթ · Պանծալի) .— *Դաշ – տանս կարեցաւ* (Փրոֆ · Ա · Պինէ) .— *Ոսկեայ տասնաբանեայ* (Տոքթ · Հիւմ – պէր) .— *Վարունգ* (Շ · Նարդունի) . — *Արուեստական չնչառութիւն* (խաչուհի) · — *Խնամեցէք ձեր մազերը* .— *Խնդալը դարման* .— *Հաւի եւ հաւկիթի մասին* :

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵ – ՐԸ .— Տարեկան բաժնեգինը 1500 փրանք, արտասահման՝ 2000 փրանք, (երկու տա– րեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 փրանք) :

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (գան– ձումները դիւրացնելու համար՝ ուշա – դրութիւն ուղղագրութեան) . —

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ · Բ · Ը · Միութեան Վալանսի մաս – նաճիւղը կազմակերպած է չքեղ ներկա – յացում մը «Թուղթէ իշխանուհին» եւ ըլ– լարթ օփէրէթ, *«Մաշտ ի բաթ»ը : Պիտի ներկայացուի դերասան Պ ·Թրաղօշի եւ իր խումբին կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, պետական թատրոնին մէջ* :

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը :

Դարձեալ, Հ · Բ · Ը · Միութեան Տիկ– նանց բաժնի կողմէ կազմակերպուած « Մեծ պարահանդէսը» տեղի կ'ունենայ 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30էն սկսեալ, Օթէլ Քրուա տ'Օրի *մէջ* :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայու– թիւնը :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի հացկերոյթով մը, այս Կի– րակի ժամը 6ին, Խրիմեան ակումբը :
Կը խօսի՝ ընկ Խ · ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին :
Մուտք՝ 1000 *Ֆրանք* :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՆ ՈՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբի եւ հովանաւորու– թեամբ Մարսէյլի Հ · Յ · Դ · Շրջ · կոմի – տէի :

ՆԻՍԻ մէջ Այս Կիրակի, ժամը 15ին :
Կը տօնուի թէյասեղանով մը :
Օթէլ Սֆրիպի *չքեղ սրահին մէջ*,
20, Ավընիւ Ժէօրժ Քլէմանսօ, Նիս :
Կը նախագահէ ընկ ·ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Կը խօսի Վ · ՄԻՍԹԻՔ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս– նակցութիւնը կը բերեն Օր ·Շաֆէ Գաբ– րիէլեան, *դաշնակով՝ Նիսի Քոնսերվա – թուառէն* Օր · Նիկոա Գասպարեան, *երգ*, Օր · Սալֆի Գէորգեան *եւ փոքրիկն* Արամ Գէորգեան, *արտասանութիւն, նուագ – աքորտէոն՝* Աֆօլանեան *եղբայրներ* :

Թէյասեղանի ծախքերու մասնակցու – թիւն 500 *Ֆրանք* :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ .— Հ · Յ · Դ · Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 21ին, նոյն հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ :

Կ. ՄԵՀԵԱՆԻ

Երկերու հրատարակիչ յանձնախումբը լոյս ընծայած է Ա · հատորը

“ԵՕԹ ՋՐԿԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ԵՕԹ ՕԺՏԵԱԼՆԵՐ”

(Իմաստասիրական հէքեաթներ)
Դիմել հայ գրավաճառներուն :
Գաւառի համար՝ Պ · Ա · Բէօսէեանի, (*Յօթօ Ռէքս, Մարսէյլ*) :
Գին՝ 600 փրանք :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Ծերութեան եւ յոգնութեան պատճա – ռաւ վարձու է նպարավաճառի խանութ մը (Մարսէյլ), Սէն Ժերոմի մէջ : Նը – պաստաւոր պայմաններով :

Փափաքողներուն բնակութեան համար դոհացում կրնայ տրուիլ :

Պայմաններու համար դիմել՝
ՄԻՀՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ,
22, Rue des Polytres, St Jérôme, Marseille
Հեռաձայն՝ 62 85 65

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս Զորեք – շաբթի գիշեր ժամը 21ին, Քաւէի սրա– հը : Ողջերթի թէյասեղան՝ ի պատիւ ծաղրանկարիչ Ալ · Սարուխանի : *Կը հը– րաւիրուի արուեստասէր հասարակու – թիւնը* :

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ · Մ · Ը · Միութեան եղա– նակի պարահանդէսը տեղի պիտի ունե – նայ Դեկտեմբեր 5ին, Շաբաթ երեկոյ, Սալոն տը լ'Ալհամպրայի *մէջ : Կազմա – կերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը* :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր.·վեց·2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 26 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8656 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4457

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ

«ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԻՇՏ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ԱՆԿԷ» Կ'ԸՍԷ ՀԵՐԹԸՐ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր մամուլի շաբաթական իր ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց թէ հաւանական է որ Արեւմտեան մեծերու Դեկտեմբեր 19ի ժողովէն առաջ ոչ մէկ թուական ճշդուի մեծերու հանդիպումին համար :

Նախարարը լսաւ նաև, թէ Արեւմտեան Պերլինի մասին Խրուշչեւի բրած առաջին յայտարարութենէն ի վեր Խ. Միութեան դիրքը ղըլալալիս փոխուած է Պերլինի հանդէպ : Այսուհանդերձ, պէտք չէ մոռնալ թէ Մոսկուայի քաղաքականութեան բուն նպատակն է՝ Արեւմտեաններու Պերլինէն դուրս հանել : Այս ձեւով, Հերթըր ուղղակի պատասխան մը կուտայ Էյզէնհաուէրին, որ վերջերս ճառի մը մէջ քննադատելով Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը, ըսած էր թէ ոչ մէկ համաձայնութիւն կարելի էր գոյացնել Պերլինի վրայ :

Հերթըրի համաձայն, էականն նման յայտարարութիւն մը ընելու համար՝ կը մտածէ թէ մէկ տարիէ ի վեր Մոսկուայի քաղաքականութիւնը անփոփոխ մնացած է Պերլինի հանդէպ, մինչդեռ, աւելցուց ան, իրականութիւնը այն է, թէ Ռուսերը երկար ճամբայ մը կտրած են Խրուշչեւի սպառնալիքէն ի վեր եւ համեմատաբար շատ աւելի մեղմ քաղաքականութիւն մը կը վարեն ներկայիս :

Արդարեւ, նախ Խրուշչեւ բսած էր թէ Արեւմտեաններու ներկայութիւնը՝ Պերլինի մէջ, օրինաւոր չէր, հետեւաբար՝ պէտք աշխատէր ամէն գնով դուրս հանել զանոնք :

Այդ թուականէն ի վեր (1958 Սեպտեմբեր) Խրուշչեւ փոխած է իր ոճը եւ այսօր կ'ընդունի թէ Արեւմուտքի ներկայութիւնը իրաւական է : Աւելին, Խ. Միութեան Վարչապետը սպառնալիքներէ հրաժարած է :

Այս բոլորը չէշտելով հանդերձ, Ամերիկայի Արտաքին նախարարը աւելցուց թէ Պերլինի մասին Խ. Միութեան հետ համաձայնութիւն մը գոյացնելու տրամադրութիւնները չկան ցարդ, թէեւ նման համաձայնութիւն մը օգտակար կրնայ ըլլալ բոլորին համար, քանի որ միջազգային լարուած մթնոլորտի ամէնէն կնճռոտ հարցերէն մէկն է ան :

Լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով, Հերթըր դիտել տուաւ թէ անկասկած Մոսկուա միշտ կը մտածէ Արեւմտեանները Պերլինէն դուրս հանել :

ԱԼԺԵՐԻԱ, ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Արտաքին նախարարը անդրադարձաւ նաեւ միջազգային հրատապ այլ հարցերու, աշխատելով պարզել ներկայ կացութիւնը : Իր կարծիքով որոշ համաձայնութիւններ կարելի է գոյացնել ընդհանրապէս զինաթափութեան, պատերազմական զէնքերու արտադրութեան եւ անակնկալ յարձակումներու շուրջ :

Ալժերիոյ հարցին մէջ, Ազատագր. ճակատի երեք ղեկավարներուն ամերիկեան վիզա տալով Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութիւնը չէ խախտած Զօր. տը Կոլի հանդէպ եւ Ուաշինկթըն միշտ մօտէն կը հետեւի ալժերիական հարցը խաղաղութեամբ լուծելու Փարիզի ճիգերուն :

Հերթըր աւելցուց թէ այդ վիզաներու յանձնումը բնական է՝ ամերիկեան աւանդութեան եւ Արդարութեան համաձայն :

Գալով հիւլէական փորձերու արգիլման՝ շատ դժուար է կատարել համաձայնութիւն մը գոյացնել, մանաւանդ ստորերկրեայ փորձերու մարզին մէջ :

Անցեալ շաբաթ Ուաշինկթընի մէջ Ատլանտեան Ուխտի մասին Սփաքի խօսած ճառը յիշելով, Հերթըր ըսաւ թէ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղարին բոլոր առաջարկները լրջօրէն կ'ուսումնասիրուին Միացեալ Նահանգներու կողմէ : Այդ կազմակերպութեան անդամ երկիրներու տնտեսական եւ քաղաքական յարաբերութեանց հարցը, նոյնպէս, մանրամասն քննութեան մը պիտի ենթարկուի :

Այս մտահոգութեամբ է թերեւս, որ Արտաքին փոխ նախարար Տուկլաս Տիլըն Դեկտեմբերին Եւրոպա պիտի ճամբորդէ : Ամսուն 8 – 9ին պիտի ըլլայ Լոնտոն, 11 – 12ին՝ Պրիւսէլ, իսկ Դեկտեմբեր 13-ին Փարիզ պիտի գայ :

ՓԱՐԻԶ–ՊՈՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԷՆ ՄՏԱՀՈԳ

ԱՆԳԼԻԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըրի Լոնտոն այցելութիւնը, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարներու հանդիպումը, բառ երեւոյթին, դրական արդիւնքներ տուած են : Սպառազինման մարզին մէջ հաստատակաց գիծ մը ճշդելու հարցը դարձեալ օրակարգի վրայ է : Կարգ մը շրջանակներ մինչեւ իսկ կը մտածեն թէ հաւանական է որ եւրոպական երկիրները մասնակցին իրենց հողամասերուն վրայ հաստատուած ամերիկեան ուժերու ծախքերուն :

Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն աւելի օր յայտարարեց թէ թերաճ երկիրներու տնտեսական օգնութեան հասնելու Արեւմտեան Գերմանիոյ առաջարկը մեծ դեր խաղացած է միացեալ ճակատի զօրացման հարցին մէջ :

Մաքմիլըն ըսաւ թէ Ատընաուըրի հետ մանրամասնօրէն խօսած է հետեւեալ հարցերու մասին.—

1.— Մեծերու ժողովի պատրաստութիւնը :

2.— Գերմանական հարցը՝ իր ամբողջութեան մէջ, եւ Պերլին :

3.— Զինաթափութիւն :

4.— Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներու յարաբերութիւնները՝ քաղաքական թէ տնտեսական մարզերու մէջ :

Մեծն Բրիտանիոյ եւրոպական քաղաքականութիւնը սկսած է հետզհետէ աւելի յստակ դառնալ : Անգլիա այլեւս առարկութիւններ չընէր Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան անդամ երկիրներու համախմբումին մասին. ինչպէս ծանօթ է, այդ համախմբումը կ'ըլլայ Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի շուրջ, ինչ որ լուրջ հակակշռի կրնայ ենթարկել խորհրդային զանգուածը :

Ցարդ Լոնտոն մտահոգ էր Փարիզ – Պոն «առանցք»ի կազմութեամբ, բայց այսօր անհրաժեշտ կը նկատէ անոր զօրացումը : Այս ուղղութեամբ ուշագրաւ է նաեւ այն լուրը՝ որու համաձայն Անգլիա «Պլու Ուաթըր» հրթիռներ պիտի ծախէ Գերմանիոյ : Այս հարցին շուրջ խորհրդակցելու համար, Մեծն Բրիտանիոյ Պատերազմական նախարար Ուաթքինսըն Դեկտեմբեր մէկին Պոն պիտի երթայ եւ տեսնուի գերմանացի իր պաշտօնակիցին՝ Շթրաուսի հետ :

Արեւմտեան Գերմանիա Անգլիոյ մէջ 117 միլիոն տոլարի դրամագլուխ մը ունի, որ պիտի յատկացուի հրթիռներու գնման : Կը կարծուի թէ մինչեւ տարեգլուխ գերմանական ապսպրանքները պիտի հասնին 25 միլիոն տոլարի. բացի հրթիռներէ, Պոնի կառավարութիւնը պիտի գնէ նաեւ ռատարի գործիքներ եւ հրասայլի շարժակներ :

Օ Ր Է Օ Ր Ի Ն

ՀԱՆԴԷՍ, ՀԱՆԴԷՍ

— Բարի լոյս, Վարդուկ, ինչպէ՞ս ես – դար... Իմացայ որ հարբուխ ունիս եղեր :

— Բարի լոյս, Թագուկ... Աղէկ եմ... Հարբուխս անցաւ... Դո՞ւք ինչ ջուրի վրայ էք... Էրիկդ, տղադ, աղջիկներդ...

— Փա՛ռք Աստուծոյ, ամէնքս ալ լաւ ենք.. մտիկ ըրէ, կիրակի ի՞նչ կ'ընէք.. Մեզի եկէք... Ուրիշ հիւրեր ալ հրաւիրած եմ...

— Կիրակի՞... Աղուորս, այս կիրակի հանդէս կայ, չենք կրնար...

— Մե՛ղք... Ուրեմն յաջորդ կիրակին... :

— Յաջորդ կիրակի՞ն... Հացագործներու հանդէսը կայ եղեր, մարդս միտքը դրեր է որ երթանք :

— Լաւ, միւս կիրակին...

— Միւս կիրակին, կէսօրէն ետք օճառավաճառներու ցերեկոյթը կայ, իրիկուան ալ Կօնակավաճառներու... Երկուքին ալ տոմսակ առած ենք, չերթանք չըլլար...

— Լա՛ւ, ամսուն 4ին կիրակին :

— Ամսուն 4ի՞ն... Կեցիր նայիմ, ատիկա այն կիրակին չէ՞ որ Մրգասիրացը իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ... Այո՛, այո՛, ամսուն 4ին է... Շատ կը ցաւիմ, Թագո՛ւկս, բայց չեմ կարծեր որ կրնանք գալ... Տոմսակ առած ենք...

— Լա՛ւ, 11ին...

— Տասնըմէկի՞ն... Ատ ալ չեղաւ, որովհետեւ այդ կիրակին ալ Գրոց – բրոց Կանանց ընկերութեան հանդէսը կայ... Ուզեմ չուզեմ երթալու եմ...

— Այս հաշիւով, մինչեւ տարեգլուխ բռնուած ես...

Մինչեւ տարեգլո՞ւխ... Տարեգլուխէն ալ ետքս քալէ եւ գնա՛ մինչեւ Զատիկ... Ամէն շաբաթ, ամէն կիրակի, բան մը կայ... Մեր մարդն ալ, գիտես *ևա*, ի՛նչ տոմսակ տան «չէ» չըսեր, կ'առնէ...

Ամսուն 18ին «Թատերասիրաց»ին թատրոնը կայ, երթալու ենք... Ամսուն 25ին Կարուհիներու պարահանդէսը կայ, անոր ալ երթալու ենք... Ամսուն 1ին Տիրացուներու ցերեկոյթը : Չերթաս կը վըշտանան... Ամսուն 8ին, Շատախօսներու Միութեան ցերեկոյթը, ամսուն 15ին Սակաւախօսներու երեկոյթը, ամսուն 22ին Լուսաւորչականներու պազարը, ամսուն 29ին Բողոքականներու պազարը, ամսուն 6ին Կաթողիկէներու պազարը, ամսուն 13ին Դաշնակիցներու Պարը, ամսուն 20ին Ռամիկներու «*խրլըմա փարթի*»ն, ամսուն 27ին.. վերջապէս, չերկրնցնեմ...

— Արդէն պէտք եղածին չափ երկնցուցիր..

— ... Ամէն կիրակի բան մը կայ...

— Բայց, երթալու ստիպուա՞ծ ես...

— Է՛հ, հիմա նայէ որ ըսեմ.. Քեռայրըս Օճառավաճառներու ընկերակցութեան անդամ է, կարելի՞ բան է որ չերթամ : Փեսաս Կօնակավաճառներու Միութեան ատենապետն է... Էրիկս Մրգասիրացին մէջ բարեկամներ ունի : Հարսս Գրոց – բրոց Կանանցին զանձապահուհին է.. Եղբայրս «Թատերասիրաց»ին մէջ աղջիկ մը կը ճանչնայ, հիմա, չերթամ քիթը կը կախէ.. Մօրաքոյրս Կարուհի ըլլալուն, անոնց պարին ալ երթալու եմ ... Կեսուրս Շատախօսներուն նախագահ եղած է անկէ քսան տարի առաջ, Պարոն-Տատս Սակաւախօսներուն անդամ է եղեր, ժամանակին... Յետոյ, ես Լուսաւորչական եմ, էրիկս՝ Բողոքական, մեր խնամին ալ Կաթողիկէ... Անանկ որ... Տագրս Դաշնակից է, պզտիկ աղջկան նշանածը Ռամիկ է... Այսինքն, ըսել կ'ուզեմ որ...

— Աստուած ձեզի համբերութիւն եւ լեցուն տոլար տայ... Այդ ծախքերուն ինտո՞ր կը դիմանաք...

— Դիմացո՞ղը ով է... Այս ըթացքով, մէկ երկու տարիէն, էրիկ կնիկ ժամուն դուռը «Անտես մի՛ առնէք»ի պնակը պիտի բռնենք՝ մեր ու մեր թոռներուն ի նըպաստ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահ մարեշալ Վորոշիլով յառաջիկայ Յունուարին Հնդկաստան պիտի այցելէ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք մօտ կէս ժամուան խօսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ, որմէ ետք յայտարարեց թէ Նախագահին հետ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցած էր Ատլանտեան Ուխտի յառաջիկայ ժողովին մասին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մասնագէտներ ներկայիս կ'աշխատին Իրաքի մէջ քարիւղի նոր հանքեր գտնել, պարսկական սահմանին կողմը :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ գումարուած ժողովի մը մէջ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները որոշեցին աւելցնել առեւտրական փոխանակութիւններու քանակութիւնը. արդարեւ 1960ին 2.300 միլիոն մարքի (262 միլիառ ֆրանք) ապրանքներ պիտի փոխանակեն :

ՄԱԿի Քաղաքական Յանձնախումբին մէջ 14 երկիրներ, Ամերիկայի գլխաւորութեամբ, նոր առաջարկ մը ներկայացուցին՝ Քորէայի վերամիացման համար :

ԱՍՈՒԱՆԻ ամբարտակին շինութեան համար խորհրդային մասնագէտներու առաջին խումբը Գահիրէ հասաւ : Աշխատանքները պիտի սկսին Յունուարին :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԷՆ Պրիւսէլ հասած վերջին տեղեկագիրը դիտել կուտայ թէ մթնոլորտը դարձեալ սկսած է տաքնալ եւ հաւանական է որ նոր խռովութիւններ ծայր տան Սթանլէյվիլի մէջ :

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ Մեքսիկայի մէջ իր շրջապտոյտը շարունակելով հասած է Վիլլահերմոզա, ուր ներկայ եղած է երկրաբործական աշխատանքներու, միաժամանակ այցելելով կարգ մը գործարաններ :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Երեքշաբթի օր Պարսից Շահը պաշտօնապէս նշանուեցաւ երիտասարդ ուսանողուհի Ֆարահ Տիպայի հետ : Ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 21ին :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը, Զօր. Քասըմ յայտարարեց թէ յառաջիկայ հինգ տարիներու ընթացքին չորս հարիւր միլիոն տինար (400 միլիառ ֆրանք) պիտի տրամադրուի երկրին բարգաւաճման համար :Ներկայիս հնգամեայ ծրագիրը կ'ուսումնասիրուի :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ հինգ հոգի մահուան դատապարտուած են իբրեւ «լրտես Իսրայէլի հաշւոյն» :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Նոյեմբեր 24).— Ձոյլ ոսկի՝ 561.500, նափոլէոն 3580, զուիցերիական 3480, անգլ. 4640, քսան տոլարնոց 18.520 : Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) — Սթերլին՝ 1385, տոլար 491, զուից. 114.50, պելժ. 9.80, լիր 0.79, մարք 118 : Յունուար 1էն սկսեալ Փարիզի սակարանը նոր ֆրանքի հաշուով պիտի սահմանուի :

ՆԻԿՈՂ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ
"ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ"Ը

«Այս գիրքը ես չեմ գրած հմուտների համար» — Բանասիրական գործեր — Քննադատութեան մեթոտը — Գրականութեան եւ հանրութեան շահը — Մեր գրականութեան ընթացքը — Լաւատես փիլիսոփայութիւն — Մտերիմ խորհուրդներ ուղղուած Բանաստեղծի մը :

Բ.

Արուեստի մարզին մէջ կը փնտռէ երեւակայութիւնը եւ ժողովրդայնութիւնը : Աւելի հիմնաւորելու համար. «ուր նիւթն ու ձեւը, զգացումն ու մտածումը ներդաշնակութեամբ չեն օղաղործուած, հոն գեղարուեստ, գեղարուեստականութիւն չկայ» կ'ըսէ : Նոյնիսկ բանաստեղծութեան մէջ կը փնտռէ ժողովուրդին մեծ սիրտը, եւ ոչ թէ այն ձայները, որոնք այս աշխարհէն չեն : 1898ին առաջին անգամ դէմ կ'արտայայտուի («Մուրճ») խորհրդանշանական պատկերներուն, որոնք «հիւանդ բաներ են» եւ ոչ թէ իրական : Քննադատը բանաստեղծէն կը սպասէ «Մեր ներքին մութին լուսաւորումը» : Մեր ժողովրդական անգիր բանահիւսութեան շտեմարանը մշակելու եւ ուսումնասիրելու առթիւ, Ն. Աղբալեան կը յանձնարարէ տոգորուիլ մեր ժողովուրդին զգացումով եւ մտածումով, ըմբռնել անոր հանճարը եւ գուշակել անոր իտէալը գեղեցիկի աշխարհին մէջ եւ իր անհատական միտքերն ու զգացումները ապրիլ անոր ստեղծած յաւերժապէս գեղեցիկ, հզօր ու հոյակապ կառուցումներուն մէջ :

Գրական քննադատ մը որեւէ նոր հեղինակի հանդէպ ոչ մէկ վերապահութիւն պէտք է ցոյց տայ : Ն. Աղբալեան ունեցած է այդ յատկանիշը, որ միեւնոյն ատեն քննադատին անկողմնակալութիւնը, աշխարհահայեացքի լայնախոհութիւնը, կեանքը իր բոլոր կողմերով դիտելու եւ ճանչնալու յատկանիշները կ'ենթադրէ : 1898ին, երբ Ա. Իսահակեանի «Երգերն ու Վէրքերը» լոյս կը տեսնեն, իր վերապահումներով մէկտեղ, ինքն ալ գրական քննադատի սկզբնաւորութեան մէջ կը գտնուէր, բանաստեղծական այդ հատորին մէջ կը նշմարէր արժանիքներ, նոյնիսկ ըսելու համար որ Ա. Իսահակեան օր մը պիտի դառնայ «նշանաւոր բանաստեղծ» : Այդ նոյն վերաբերումը նաեւ Վ. Տէրեանի, Ե. Չարենցի եւ Ժաք Յակոբեանի նկատմամբ : Գոհ եղած է որ իր «Մարգարէութիւնը չիտակ դուրս եկաւ» : Որովհետեւ համոզուած էր որ «իսկական արուեստի ամէն մի արգասիք մի պատուհան է՝ բացուած տիեզերքի եւ մարդկութեան վրայ» :

Ն. Աղբալեան ներողամիտ վերաբերում ունի առ հասարակ երիտասարդ հեղինակներու անձին, մանաւանդ գործին հանդէպ, առանց քաշուելու դիտողութիւններ ընելէ : Բայց միշտ ուսուցողի դերին մէջն է : Որեւէ գործի մէջ կը փնտռէ եւ կը գտնէ պզտիկ, աննշան կարծուած սերմեր ու հատիկներ, որոնք նպաստաւոր հողի մէջ իյնալով, ապագային պիտի պտղաբերեն, եւ լաւ արդիւնք պիտի տան : Նոյնիսկ պզտիկ դիտերու եւ յայտնութիւններու առջեւ կ'ոգեւորուի ու կը խանդավառուի : Բայց եւ ունի տարակուսանք եւ յոռետես է յաճախ նոր մը ողջունելուն առթիւ : Իր դիտողութիւնները, այդպիսի առիթներով, կծու են եւ սրամտութեամբ բռուած : Իր բոլոր դատումներն ու կարծիքները, քննական մտքի «հալոց»ին մէջ փորձի ենթարկուած են եւ ըստ այնմ գնահատուած : Ն. Աղբալեան կը կշռէր իր խօսքերն ու վարմունքները, կը հետազօտէր ամէն երեւոյթ մանրախնդրօրէն եւ կը գնահատէր ամէն արժէք ամէն մէկուն արժանիքին համաձայն :

Ստուգուած փաստերու սիրահար էր : Իր միտքը վերլուծական էր : Ցողուածները լուրջ էին, ծանր, միշտ բան մը կը սորվեցնէին : Միտքը կը թուէր թէ դանդաղ կ'աշխատի, բայց վճռականութիւն ունէր, որովհետեւ երկաթէ տրամաբանութիւն ունէր :

Անոր համաձայն ոեւէ հեղինակի գործ ո՛չ դրուատել եւ ոչ ալ քննադատել պէտք է, այլ մեկնել հեղինակներուն գործերը, գնահատութիւնը թողլով ամէն մէկի ճաշակին եւ ըմբռնումին : Վերլուծել, համադրել, ընորոշել տաղանդի մը յատկութիւնները : Կենդանի գրողներուն երկերը ներկայացնելու չափանիշն է այս : Գալով հիներուն, անոնց գործը կարելի է նաեւ գնահատել գրական պատմութեան տեսակէտով եւ որոշել ամէն մէկին ծառայութիւնը, մտքի, զգացումի եւ ճաշակի զարգացման մէջ :

Ն. Աղբալեան առանց ձանձրոյթի կը կարդար սկսնակ գրողները, երբեք չէր արհամարհեր : Կը յուսար գտնել նորութիւն, նոր խօսք ու նոր ձեւ : Այս ձեւի ուսումնասիրութիւնը կ'անուանէր «մանր վերլուծութիւն» : Երբ փնտռածը գտնէր, ընթերցողին յայտնելէ առաջ, ինք կ'ուրախանար, ինքզինք վարձատրուած կը զգար. երբ յուսախաբ ըլլար, դառնութեամբ կը յայտնէր այդ բանը : Առաջին պարագային, սկսնակներուն մէջ կը գտնէր դիտելու շնորհք, երեւակայութիւն, անկեղծութիւն, նուրբ հեգնանք, մտածելու եւ զգալու ուրոյն ձեւ, ապա վերաբերում իր ընտրած նիւթին մէջ, պատմելու, չարայարելու հետաքրքրական եղանակ, պարզ լեզուով արտայայտելու կարողութիւն : Ինչպէս կը տեսնէք, այս յատկանիշներով դուք կը զգաք ներկայութիւնը կազմուած ոեւէ գրողի :

Ն. Աղբալեան արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրական քննադատներու մասին որոշ սահմանում մը ունէր : Այդ սահմանումին համաձայն, արեւմտահայերուն համար ամէն նոր գիրք անջատ երեւոյթ մըն էր մինչդեռ արեւելահայերուն համար որոշ շարժում մը յատկանշող : Արեւմտահայերը արուեստին, այսինքն ձեւին կարեւորութիւն կուտան, մինչդեռ արեւելահայերը՝ բովանդակութեան, խորքին : Այս զանազանութիւնը շատ ընորոշ էր, կարելի էր խորանալ եւ ընդարձակել այս տեսակէտը : Այդ էր պատճառը, որ Ն. Աղբալեանի գրական – քննադատական էջերը արեւելահայերուն ընդհանուր տեսակէտը կը մարմնացնէին : Նոյնիսկ ընդարձակ մենագրութիւնները, որոնք առանձին անհատներու նուիրուած էին : Ընդհանրապէս Ռուսահայ գրականութեան նախորդ շրջաններուն մէջ գրելու արուեստը, ոճի զգացումը զարգացած չէր, իրենց իսկ վկայութեամբ : Ինչպէս որ Թրքահայ գրողներն ալ խնամուած արուեստ ունէին, յաճախ ոմանց մօտ ծայրայեղ արուեստակութեան տարուած : Գրական քննադատութեան պարտականութիւնն էր, հարազատ հայկական ոճ ստեղծել, հայկական խորքով : Եւ այդ կարելի պիտի ըլլայ, երբ արեւելահայերը ծանօթանան արեւմտահայ գրականութեան եւ փոխադարձաբար : Տակաւին յիսուն տարիներ առաջ այս բաղձանքը կար : Այսօ՞ր : Անշուշտ պայմանները փոխուած են : Բայց այսօր ալ արեւելահայ գրականութիւնը ռուսականին եւ արեւմտահայն ալ Ֆրանսական եւ ամերիկեան գրականութեան ազդեցութեան ենթարկուած են գերազանցապէս :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ
ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

Վիճարանութեան դրուած նիւթի մը մասին շատ դիւրին է կարծիք յայտնել՝ համաձայնելով մէկու մը հետ կամ հակելով ուրիշի մը տեսակէտին : Շատ դժուար է սակայն նիւթ մը ուսումնասիրել՝ պահանջուած խորութեամբ, եւ հասնիլ տրամաբանական եզրակացութեան :

Ասիկա ըսել չէ՛ անշուշտ որ ե՛ս պիտի ըլլամ հարցը խորացնողն ու եզրակացութեան յանգողը : Հեռո՛ւ ինձմէ նման յաւակնոտութիւն : Կարծիք մըն է պարզապէս որ պիտի ներկայացնեմ՝ ուրիշ կարծիքներու շարքին :

Կարդացինք արդէն քանի մը անհատներու տեսակէտները՝ հայերէն տառերու բարեփոխման առաջարկի մը մասին որոնց, ըստ երեւոյթին, դժբախտաբար հետեւանք չէ տրուած :

Ինծի կը թուի թէ արտայայտուող անհատներէն մասնաւորաբար երկուքը ամէնէն աւելի «իրաւունք» ունէին իրենց տեսակէտները պարզելու, նկատի ունենալով որ անոնք ո՛չ միայն ծանօթ հրապարակագիր եւ գրագէտ են, այլեւ նախկին տպարանատէրեր են եղած եւ ուրեմն՝ իրենց ասպարէզին իսկ բերումով, ամէն օր լատիներէն եւ հայկ. տառերու.. ցուցահանդէսներ կազմակերպելով իրենց յաճախորդներուն, մասնագիտացած են տառերու գեղեցկագիտական արժէքը գնահատելու մէջ :

Ես՝ որպէս տպարանի եւ տառերու հետ անմիջական առնչութիւն ունեցող մէկը, կը սպասէի ուրեմն որ անոնք աւելի լայնցնէին իրենց տեսողութեան հորիզոնը եւ հարցը դիտէին ամբողջ մանրամասնութեան մէջ՝ փոխանակ ենթարկուելու «սրբապղծումի» զգացումէ մը յառաջացող յանկարծական պոռթկումին :

Արդար ըլլալու համար ըսենք սակայն, որ եթէ այս երկու տպարանատէրերէն առաջինը՝ զգացումի մը տպաւորութեան տակ մտքերու չփոթութիւն մըն է որ կը ներկայացնէր, Մարսէյլի գրագէտը, սակայն, հարցը դրած էր շատ առարկայօրէն եւ, շատերու համար, անվիճելի նկատուելու աստիճան փաստերու տուեալներով եւ հասած, վերջապէս, տնտեսականօրէն ահաւոր փլուզումի մը եզերերութեան ... :

Տպարանատէր մը, երբ մանաւանդ գրագէտ է եւ ձգտող միշտ դէպի գեղեցիկը, չի կրնար գեղագիտական տեսակէտի մօտեցում ալ չունենալ, մա՛նաւանդ նման պարագային :

«Իրար նմանող գիրերը սակաւաթիւ են» կ'ըսէ Պ. Ե. Արմէն, եւ հոս արդէն, դրաշարը կը ցցուի տպարանատիրոջ եւ ընթերցողը գրագէտին դէմ : Որովհետեւ որքան ալ քիչ ըլլան իրարանման հայերէն գիրերը, (իրականին մէջ քիչ չեն անոնք), այնքա՜ն շատ կը գործածուին որ արդէն կը վերածուին ... առատութեան :

Եթէ փորձէինք իրար նմանող գիրերով անիմաստ բառ մը գրել, սխալուած պիտի ըլլայինք մեր ամբողջ իմացականութիւնը եւ աչքերը ... զօրակոչի ենթարկել, անիմաստ բառէն «իմաստ» մը դուրս բերելու համար : Այնքա՜ն անյաթենի պիտի ըլլար այդ : Որովհետեւ բառերու իմաստը եւ պատկերն են որ կը դիւրացնեն հայերէն գիտցողի մը սահուն ընթերցանութիւնը :

Ջանանք, օրինակ, իրարմէ զանազանել սա քով քովի դրուած հայերէն գիրերը իրարմէ, — տտտ, րրր, գգգ, գդգ :

Ի՞նչ ճիգ եւ «սեւ աշխատանք», որ ակնոց չգործածողին ակնոց կը պարտադրէ :

Պէտք է համոզուիլ որ մեր գիրերը դիտող օտարը չէ միայն որ կ'ըսէ. «Կարծես թէ բոլոր գիրերն ալ իրարու կը նմանին», այլ իրականութեան շատ մօտեցող արտայայտութիւն մըն է :

Եւրոպական տպագրական տառեր վաճառող հաստատութիւնները իրարու հետ մրցումի եղած են նոր տառեր (մոտեռն) մատակարարելու համար տպագրիչներուն՝ մի՛շտ նոր կաղապարով եւ ձուլուածքով : Անցեալին նորոյթ եղող ռոմէն, շելթենհէմ, ափէնճս եւն. տառերը այսօր գրեթէ բոլորովին ինկած են գոր–

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Իզուր կը ջանային զինքը պառկեցնել, հանդարտեցնել ... Սուրէն, հիւանդին չափ տժգոյն, պատին կթնած՝ չէր շարժեր :

Սոֆի թէեւ չէր հասկնար Մանուկին խօսքերը, բայց կարծես թէ կ'ըմբռնէր անոնց նշանակութիւնը ... Թախծալից տխրութիւնով մը կը նայէր Սուրէնին ու կը ջանար ամոքել հիւանդը, դգալ մը դեղ տալ ու հանդարտեցնել անոր դըրդռուած ջիղերը :

Բայց անիկա չէր ուզեր, գլուխը կը տատանէր ուժգնութեամբ, կը թքնէր դեղը, կը գոչէր, կը խնդար ու կուլար գրեթէ միեւնոյն ատեն, այնպիսի արագութիւնով մը, որ թէ տեսակ մը զարմացում եւ թէ վախ կը պատճառէր :

Այս տագնապները տեւեցին բաւական ատեն, կարճ ընդմիջումներով, երբեմն անիկա յանկարծ կը դադրէր խօսելէ ու կը հազար հեւքոտ, սիրտը բաբախուն, որուն ուժգին հարուածները կը տեսնուէին շապիկին վրայէն :

Երբ Բարսեղ ու Տաճատ վերադարձան, հիւանդը գտան նոյն գրգռեալ վիճակին մէջ, իրեն պատահած անհամար դէպքերը կը պատմէր անհաւատալի մանրամասնութիւններով, իբր թէ դանոնք վերստին զգալու առիթն ունենար նոյն ուժգնութեամբ ու իր ընկերները ամէնքն ալ փոխն ի փոխ կարմրելու պատճառներ կը գտնէին իր խօսքերուն մէջ :

Ու յետոյ այդ տառապալին կեանքին մերկացումը զիրենք կ'այլայլեցնէր, ցաւագինօրէն կը տանջէր : Ամէնքն ալ այդ միջոցին պատրաստ էին ապահովաբար, ամէնէն մեծ զոհողութիւնները ընելով, մոռցնել տալ իրենց մահամերձ ընկերոջ բոլոր այդ մարտիրոսութիւնը. հետզհետէ այդ թշուառ ընկերը, այդ զրկուած ու տառապած ընկերը, իրենց աչքին մեծ համեմատութիւններ կ'առնէր ... անիկա կարծես ամբողջ հայ աղքատ ուսանողութիւնն էր, թշուառութեան մահիճին վրայ, անտեսուած, չհասկցուած, տառապալին :

— Ամէնքդ ալ բաժին ունեցած էք իմ տառապանքիս մէջ, ամէնքդ ալ սիրտս ծակած էք, սիրտս արիւնած էք ... յանկարծ ձայնը անսովոր եւ հանդարտ հանդիսաւորութիւն մը առաւ ... կ'ըսեն թէ, բաւ, հիւանդներուն վերջին կամքը կը կատարուի ... անիծուած ըլլաք :

Սահմռկած ամէնքն ալ ընկրկեցան Մանուկի անկողինէն իբր թէ իր ճերմկած շրթունքներէն ելած անէծքը ծածանէր եւ չարաբաստիկ ազդեցութիւն մը ունենար : Մինակ Բարսեղ՝ անհուն գթութեամբ ու բարութեամբ աւելի մօտիկցաւ հիւանդին, ձեռքը անոր հրակէզ ճակտին վրայ եւ ողոքող խօսքերով օրօրեց զայն. քանիցս արդէն գտնուած էր անտէր ու զրկաբախտ մահամերձներու քով ու քանիցս արդէն անոնց թոթովող շրթներէն լսած էր այդ գերագոյն եւ ոխակալ աղաղակը, ու երբեք չէր հասկցած, թէ այդ անէծքը գերագրգռուած երեւակայութի՞ւն մը, թէ՞ տեսակ մը պայծառատեսութեան արդիւնք էր :

Երեք օր անցեր էր այս դէպքերէն ետքը, եւ Մանուկ բոլոր այդ միջոցին փոխն ի փոխ հոգեվարքի տագնապներէն եւ երկարատեւ թմրութիւններու մէջ տարուբերեր էր. իր ընկերները նախ վարժուած եւ յետոյ յոգնած էին այդ գրութենէն ու զարմանալի անհամբերութիւն մը առաջ եկած էր իրենց մէջ. միւս կողմանէ երկարատեւ սպասման ժամերը անտանելի դառնալով հաւաքուած կը մնային եւ կը խօսակցէին իրենց ընտանի նիւթերու վրայ. այս առթիւ առժամապէս վարձեր էին նոյն յարկին վրայ գտնուող պարապ սենեակ մը եւ հոն կը մնային ժամերով, մինչ իրենցմէ մէկը կը հսկէր հիւանդին քով :

Երբեմն, երբ Մանուկին սենեակին դուռը կը բացուէր, անոր զառանցանքները կը լսէին ու ամէնքը մէկանց կը լռէին, ուշադիր, ինքնամփոփ ու երկչոտած :

Կիրակի առաւօտ էր. սաստիկ ցուրտ կար այն օրը. առանց կրակարանի սենեակը մռայլ եւ պաղ էր : Սուրէն եւ Բարսեղ կծկտած նստած էին, մէկը աթոռի մը վրայ, միւսը անտուկի մը եզերքը : Սուրէն անդադար կը ծխէր եւ երբեմն թմրած սրունքները կ'երկնցնէր ու վայրկեան մը վարանելէ ետքը ոտքի կ'ելլար ու կը տատանէր, նայուածքը միշտ տարտամ, դժգոհ ու տժգունած ցուրտէն. դուռը բացուեցաւ եւ Պալըքճեան երեւցաւ :

— Ես պիտի սատկեցնեմ այն շան որդին ... գոչեց յանկարծ ու աչքերը մոլորուն, թեւերը կարկամած, կզակը պինդ սեղմած եկաւ կանգնեցաւ սրահին մէջ :

Բարսեղ եւ Սուրէն նախ ուշադրութիւն չըրին այս թատերական մուտքին, բայց որովհետեւ Պալըքճեան կը շարունակէր մռնչել, Սուրէն ակռաներուն մէջէն ըսաւ.

— Հերիք, ծօ, հերիք հաջես ...

— Ես սատում եմ ...

Բարսեղ, յուսահատած, իրեն դարձաւ, եւ այդ յուսահատութեան տեղի կար. երբեք չէին հասկցած ինչո՞ւ, ամէն անգամ որ Պալըքճեան կատղած ըլլար կամ հանդիսաւոր բան մը ունենար ըսելիք, ռուսահայ բարբառով կը խօսէր եւ անգամ մը որ սկսէր, կարելի չէր իր զրաբանութիւններուն առաջքը առնել. այս ստիպողական հարկէն դրդուած երկու ընկերները թօթափեցին իրենց թմրութիւնը եւ Պալըքճեանին ձայնը կոխեցին :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(42 Շար.)

ծածութենէ, իրենց հետ թաղելով միլիոններու համար դումարներ, եւ իրենց տեղը տուած են գծագրիչներու գեղեցկագիտական ճաշակով պատրաստուած տառերու:

Անշուշտ պիտի առարկուի թէ այդ հին եւ նոր տառերու մէջ հիմնական փոփոխութիւն չէ կատարուած եւ տառերը պահած են իրենց ինքնատպութիւնը:

Յիշատակեցի այս պարագան, ըսելու համար որ նախ՝ հիմնական փոփոխութեան մը պարագային ծախքը աւելի եղած պիտի ըլլար եւ երկրորդ՝ ըստ մեր կարծիքին, հիմնական փոփոխութեան առաջարկ չէ եղած երբեք մեր տառերուն համար: Եւ, օրինակ, Պ. Ալէմշահի նկատել տուած բարեփոխումները պիտի ըլլային պարզապէս Փրանսերէն գծաւոր եւ պարոն տառերու տպաւորութիւնը ձգող փոփոխութիւն մը միայն, որ ո՛չ միայն պիտի դիւրացնեն ընթերցանութիւնը, այլեւ գեղեցկագիտական իմաստով, բարեզարդած պիտի ըլլանք մեր այբբենգիմը:

Եւ ի՞նչ ըսել այն մասին որ մեր ձեռագիրներուն մէջ որոշ գիրեր արդէն իսկ արմատական փոփոխութիւն են կրած, ինչպէս օրինակ՝ ե եւ ն տառերը:

Հայերէն տառերը իրենց ստեղծուած վիճակին մէջ պահել կը նշանակէ ո՛չ մէկ բժշկական խնամք տալ հիւանդոտ ծնած երախայի մը, եւ ձգել որ աճի նիհար ու ապաշուն:

Ըսել չեմ ուզեր անշուշտ որ հայերէն տառերուն ծնունդը հիւանդոտ եղած է հնչականօրէն: Այս իմաստով՝ ամէնէն հարուստ եւ կատարեալ է հայերէն այբուբենը: Բայց եղած է հիւանդոտ ծնունդ մը՝ գծագրութեան եւ պատկերներու նմանողութեամբ որ կարելի է բուժել, առանց վնասելու երախային ինքնութեան եւ անհատական դրոշմին:

Ո՛չ մէկ գիւտ կամ յղացում եղած է կատարեալ իր նախնական շրջանին. որ եւ է գործիք, որեւէ մեքենայ անցած է զանազան շրջաններէ եւ հետզհետէ կատարելագործուելով հասած է «վերջնական» ձեւի:

Այս վերջնականն ալ տակաւին շատ առաձգական է, քանի որ կը շարունակէ միշտ նոր կատարելագործումի ենթարկուիլ:

Ինչո՞ւ ուրեմն խրտչեցուցիչ պիտի թըւէր լեզուական գործիքի կատարելագործումը:

Չէ՞ որ Եւրոպացիք անգամ նկատի ունենալով լատինական թուանշաններու անյարմարութիւնը, որդեգրած են արաբական թուանշանները՝ աւելի գեղեցկացած ձեւի մը բերելով եւ այսօր, արաբական այս թուանշանները (շիֆրը արապիք) դարձած են աշխարհի սեփականութիւնը:

Սակայն մեղանչո՞ւմ է սրբութեան մը թէ ձգտում դէպի ճաշակ եւ դէպի դիւրութիւն ...:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՍԿԻՒՏԱՐ

(ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ)

Փոքրիկ քաղաք մը, փոշեպատ, որ այնքան ծանօթ է ու թանկագին Պոլսահայութեան, բայց մանաւանդ Սկիւտարցիներուն: Անոնցմէ դուրս, ոչ ոք կը ճանչնայ այդ փոքրիկ քաղաքը այնպէս ինչպէս որ է: Ու թերեւս շատեր, որոնք պատահմամբ այցելած են ու վայելած անոր այնքան առատ փոշին ու ցեխը, զզուանքով փախած են անկէ:

Բայց Սկիւտարցիները, զամուած մնացած են հոն, հրապոյր մը գտնելով նոյնիսկ անոր անհանդուրժելի ցեխին ու փոշիին մէջ:

×

Քաղաք մը չէր, համայնք մը չէր Սկիւտարը, այլ ոգի մը Աստուածաշնորհ, որ նոյնիսկ հակառակ քու կամքիդ, վեր կը բարձրացնէր քեզ մտքով ու հոգիով, եթէ քիչ մը խորք ունենայիր կուրծքիդ տակ ու ձգտումը բան մը քաղելու, օգտակար ու գեղեցիկ բան մը:

Սկիւտարը՝ բազկերակն էր ու սիրտը Պոլսահայ մտաւորականութեան: Պիտի ըսեմ աւելին: Սկիւտարը, իր ամբողջութեանը մէջ, աշխարհի մեծագոյն համալսարանն էր, որուն փողոցներէն անցած միջոցիդ իսկ, բան մը կը քաղէիր, բան մը կը սորվէիր, եթէ այդ տենչը կար հոգիիդ մէջ:

×

Սկիւտարը կը ժպտէր քեզի, նոյնիսկ իր ցեխոտ փողոցներէն անցած պահուդ ու կը խոստանար քեզի այնքան գեղեցիկ բաներ, որոնք մոռցնել կուտային՝ ձմրան անտանելի ցեխը եւ ամառուան անհանդուրժելի փոշին: Սկիւտարը, մոգական սիրուհիի մը պէս, կը հմայէր քու հոգիդ ու կապուած կը մնայիր անոր:

Ձմեռը՝ ձիւնն ու ցուրտը կը յարձակէին վրադ, ամառը չարաճճի մլուկներու աճուր բանակները, բայց յամառօրէն կը մնայիր հոն, որովհետեւ Սկիւտարը ոգեղինացած քաղաք մըն էր եւ կրնար ամբողջ էութիւնդ լեցնել, կշտացնել: Բաւ է որ ըմբռնէիր զայն:

Գուցէ շատերուն թուի տարօրինակ եւ անըմբռնելի, բայց այդպէս էր իրականութիւնը:

×

Ամէն անգամ, որ առիթը կ'ունենամ Սկիւտարէն հին բարեկամի մը հանդիպելու, յուզումով եւ յուշերով կը լեցուի հոգիս: Անոնցմէ մէկն է Ճորճ Մարտիկեանը, որուն գիրքը՝ նոր կարդացի, լի անցեալէն, գեղեցիկ Սկիւտարի քաղցր յուշերով: Իր գրքի էջերուն մէջէն կը պատկերանայ իր դէմքը, եւ հոգիս կը լեցուի բերկրանքով, որովհետեւ Սկիւտարի այդ մաքուր ու հարազատ զաւկի դէմքին վրայ եւ մշտաժպիտ աչքերուն մէջ կը տեսնեմ ոգեղինացած Սկիւտարը, իր բոլոր առաքինութիւններով եւ գեղեցկութիւններով: Արեւ կայ Սկիւտարցիի աչքերուն մէջ, արեւ մը՝ անըմբռնելի շատերուն համար:

×

Մեր խենթ ու ազուոր օրերուն, ընկերներով ու ընկերուհիներով, կը բարձրանայինք «Ճամլըճա»յի գագաթը, ըմբոշխնելու համար անբացատրելի գեղեցկութիւնը այդ արեւի ծագումին ...

Յանկարծ, հրդեհ մը ծայր կուտար երկնակամարին վրայ ու բնութիւնը, վերջին ձեռքին, անհունին վրայ կը սփռէր՝ իր երանգապնակի բոլոր գեղեցիկ գոյները ... Ու այդ հիացումի ու վերացումի պահուն, աստիճանաբար կը բարձրանար հրաշէկ գունդը ու կ'ողողէր մեր ամբողջ էութիւնը ...

×

Ո՞վ կերտեց Սկիւտարը: Ո՞վ տուաւ Սկիւտարին այդքան խորք ու հոգի: Մեգպուրեաննե՞րը, Պերպերեաննե՞րը, Երուխաննե՞րը, Չէօկիւրեաննե՞րը, Զրաքեաննե՞րը, Դուրեաննե՞րը, Սիամանթօնե՞րը, Թէքէեաննե՞րը, Վարուժաննե՞րը Զարիֆեաննե՞րը եւ անոնց նման շատ շատե՞րը ...

Շատ հաւանաբար, այս խնկելի դրագէտ–ուսուցչապետներու ոգեղինացած համադրութիւնը:

Համալսարան մըն էր Սկիւտարը: Կարծես՝ անտեսանելի ձեռք մը, գեղեցիկ ծաղիկներու սերմեր կը նետէր հոգիիդ պարտէզին մէջ, երբ անոր դռները բաց գտնէր ու հողը բերրի:

×

Պաշտելի եւ անմոռանալի Սկիւտար:

Մեր օրերու Սկիւտարը:

Ան, կարծես սիրտ մըն էր բաբախուն —այնքան քնքոյշ, թելերով կապուած Սկիւտարցիներու սրտին — որուն հետ համաչափօրէն կը բաբախէր անոնց սիրտը:

Սկիւտարը՝ առինքնող համանուագն էր մտքերու եւ թռթռացող հոգիներու ..

Ու ես, տասնամեակներով, թափառեր եմ աշխարհէ աշխարհ, Սկիւտարը սրտիս մէջ եւ սիրտս՝ Սկիւտարի:

Ե. ՉԱՓՐԱՍՏ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ բացառիկ խանդավառութեամբ տօնուած է Դաշնակցութեան 69րդ տարեդարձը: Քաղաքի «Ժողովրդային Տուն»ի մէջ հանդէսին բացումը կատարած է ընկեր Մ. Հերարտեան, նախագահած է ընկեր Վահան Փափազեան: Խօսք առած են նաեւ ընկեր Արամ Սահակեան եւ Հրանդ Սամուէլ: Նոյն խանդավառութեամբ տեղի ունեցած են Էշրէֆիէի եւ Պուրճ–Համուտի եւ Գաբանթինայի տօնակատարութիւնները: Խօսած են ընկերներ Կոլենիկ Թանդրճեան, Գուրգէն Մխիթարեան, Մինաս Թէօլէօլեան, Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան, Կարօ Սասունի, Ղազար Ջարըք:

ԼԻԲԱՆԱՆ հիւրաբար գտնուող ընկերները հանդիպում մը ունեցած են Ազիրխանի սրահին մէջ պատասխանատու մարմիններու հետ: Ներկայ եղած են ընկեր Յովհաննէս Տէր Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Մխիթարեան (Ամերիկայէն), ընկեր Հրանդ–Սամուէլ, Թեհրանէն՝ պետական երեսփոխան՝ ընկեր Սեւակ Սաղինեան: Բացումը կատարած է ընկեր Վ. Տէր Կարապետեան եւ յաջորդաբար խօսք առած են վերը յիշուած ընկերները ինչպէս նաեւ Պէյրութէն՝ ընկերներ Եղիկ Գոնեալեան եւ Մինաս Թէօլէօլեան:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, Նոյեմբեր 11ին մեռած է վաստակաւոր ուսուցչուհի Տիկին Աղաւնի Վարժապետեան: Ողբացեալը բնիկ Պարտիզակցի, միջնակարգ ուսումը ստացած էր Պոլսոյ ամերիկեան գոլէճը, ապա իբրեւ անգլերէնի ուսուցչուհի նուիրուած է դաստիարակչական ասպարէզին, Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան ապա Հելիոպոլսոյ Նուպարեան վարժարաններուն մէջ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Նոյեմբեր 12ին: Յուզիչ դամբանական մը խօսած է Առաջնորդ Սրբազանը:

ԶԱՆԱԶԱՆ

Ամերիկեան պարբերաթերթ մը, որ վերջերս հրատարակած էր «Հաշտ համակեցութեան ի նպաստ» խորագրով խորհ. վարչապետ Պ. Խրուշչեւի մէկ յօդուածը, 150 տոլար դրկած է անոր, իբրեւ հեղինակի իրաւունք: Անշուշտ այս գումարը մեծ չէ, եթէ նկատի ունենանք, որ ամերիկացի գրագէտ Էրնեսթ Հեմինկուէյ, մէկ բառին համար մէկ տոլար կը ստանայ երբ գրէ պարբերականի մը մէջ: Այսուհանդերձ, ամերիկացի գրողներն ու հրապարակագիրները բողոքած են, ըսելով թէ ոչ իսկ մէկ տոլար պէտք է տալ խորհրդ. վարչապետին, քանի որ խորհրդային հրատարակչական տուները, ամերիկացի գրողներու եւ լրագրողներու գործերը կը թարգմանեն եւ հրատարակելով միլիոններ կը շահին, առանց մէկ սենթ տալու ամերիկացի հեղինակներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այսպէս ուրեմն, իր զաւկին տոքթորութեան աւետումը, առաջին փորձով մը, կատարեալ ձախողուածի կը մատնուէր: Իր մայրական ունայնամիտ, կոյր եսասիրութիւնը՝ խանդավառ բացականչութիւններու, բուռն զարմացումներու եւ ուրախութեան ճիչերու կը սպասէր այն առաջին անձէն, որուն պիտի տրուէր այդ աւետման ենթարկուելու բարեբախտութիւնը:

Բարթող աղա «շնորհքով գէնաամ է»ի տափակ եւ շուկայիկ բացատրութեամբ մը՝ հանըմին փքուռոյց ակնկալութիւններուն անգամ կէս մը տուեր էր:

— Ան չորրորդ ցաւալարին մէկն է, ան տանիկ բաներէ չասկնար, կը մտածէր տիկին Մարկոսեան. ան ինչ կերպարանք է, մարդու կը նմանի՞ ... յանցանքը իմս է որ տանիկ վարնոց մէկը գործակատարս ըրեր եմ ...

Սակայն, որքան որ ալ իր գործակատարին փիղիքական խեղութիւնը յիշելով եւ զանիկա նախատելով կը ջանար մխիթարել ինքզինքը այդ ձախողուածին հանդէպ, խրողութիւնը հետզհետէ կը մեծնար, կ'անհեթեթանար իր մտքին մէջ, յաճախակի մը համեմատութիւնը առնելով, բուռն մտատանջութեան մը հանգամանքը. «շնորհքով գէնաամ»ը ուղեղին խորշերուն մէջ կը պտըտէր՝ կսկծալի ասղնակումներով, մարմինը պրկելով ցաւոտ սարսուռներու մէջ:

Եթէ բժշկութիւնը միայն շնորհքով «գէնաամ» մըն էր, եւ չունէր այն վսեմութիւնը, փայլը, փառքթամութիւնը զորս տալու էր իր զաւկին, այնքան արժանի անոնց ինչո՞ւ ուրեմն Մերկերեան տառ մղեր էր իր որդին:

Այդ մէկ որակումով, որուն նշանակութիւնը հետզհետէ կը շեշտուէր, կը ճշդուէր իր մտքին մէջ, բժշկութիւնը, իրեն համար, կը դառնար կ'ըլլար ոսկերչութեան, կօշկակարութեան պէս բան մը, որոնք անշուշտ «շնորհքով գէնաամներ» էին: Բայց ինք իր զաւկին համար շնորհքովը չէր որ կ'ուզէր, հապա մեծը, փառաւորը, շքեղը:

Կը պտըտէր սենեակին մէջ, ձեռնամած, աչուըները գետինը թափառուն, անհեղ կսկիծէ մը պղեանուածի պէս:

— Բժշկութիւն, ոսկերչութիւն, կօշկակարութիւն, տանք ամէնքը մէկ բանե՞ր են, կը մրմնջէր, այնքան շփոթած, այլայլած, որ չէր կրնար այս հարցը լուծել:

Յանկարծ, տճապարանքով, դուրս ելաւ սենեակէն, իջաւ սանդուխներէն եւ գետնայարկը, խոհանոցէն ներս մտաւ, ուր պառաւ խոհարարուհին թեւերը սոթտած, կերակուրի պատրաստութեամբ կը զբաղէր:

— Նեկտար, ըսաւ Տիկին Մարկոսեան, շնչասպառ, քեզի բան մը հարցնեմ, շիտակը պիտի ըսես, հա՞, շիտակը պիտի ըսես ...

Պառաւը, որ ծռած էր, շտկեց իր կըմախքը, մէկ ձեռքը դանակ մը, միւսը՝ թացանուոր շաղախէ մը լպլկցած:

— Շիտակը պիտի ըսե՞ս, պնդեց նորէն հանըմը, տեսնելով պառաւին շփոթած լռութիւնը:

— Կ'ըսեմ, հանըմ:

— Հէքիմութիւնը ընտո՞ր բան է:

Խոհարարուհին, որ այսքան միամիտ հարցումի մը անշուշտ չէր սպասեր, կընոջ երեսը նայեցաւ ինչպէս պիտի նայէր խենթի մը:

— Հէքիմութիւնը, հանըմ, պատասխանեց փարանմամբ, հիւանդներուն կը նայի կ'աղէկցունէ ...

— Բայց ընտո՞ր բան է, աղէ՞կ աղհեստ է:

— Էհ, ի՞նչ ըսեմ հանըմ, մարդ կա քի փայտան կը տեսնայ, մարդ կայ քի չի տեսնար ... (Եւ յանկարծ իր մէկ հեռաւոր կսկիծը յիշելով) Ֆուլեանէլիս կլօխը հէքիմները կերան, հանըմ, կիւզէլիմ Ֆուլեանէլիս ... ախ ...

Եւ համեմոտ թաց ձեռքին կռնակը աչքին մօտեցուց, որուն կոպին վրայ անմխիջապէս արցունք մը թառեր էր: Ու ծռեցաւ նորէն իր սանին վրայ, Ֆուլեանէլին կսկիծովը համակուած, մոռնալով հանըմը եւ անոր հարցումը, որ աւելի քան երբեք կը կնճռոտէր, մթին ու մեռելական գոյն մը կ'առնէր:

Պառաւ կուրծքէ մը արձակուած կսկծալի այդ կոծը ու կաթիլ մը արցունքը որ շողացեր էր նուաղկոտ բիբի մը վերեւ, այլայլմէ ըրին տիկին Մարկոսեանը որ կը փախչէր տակէ, կարծես հալածուելով ողբերգական աղաղակէն.

— Ֆուլեանէլիս կլօխը հէքիմները կերան ...

Իր սենեակը ելաւ, տժգունած, ճակատը օրհասական քրտինքներով ողողուն: Հիմա ուրիշ մտածում մը, քամնելի, մահացու, կը յաճախէր իր միտքը: Այդ «հէքիմները» եթէ չէին ալ սպաննած, բայց չէին կրցած իր հոգեհատոր ամուսնին կեանքը փրկել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վէզիրեան, Կոթողեան, Ֆիշէր ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՓԱՌԱՆՁԵՄ ՎԷԶԻՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փարիզի եւ շրջակայից Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը Նոյեմբեր 18ի նիստին մէջ ընտրուած ընտրողական յանձնաժողովը, կը տեղեկացնէ որ մօտիկ ապագային նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի:

Ընկերակցութեան անդամներէն անոնք որ չեն վճարած իրենց տարեվճարները, հաճին մինչեւ Դեկտեմբեր 7, 1959, փակել իրենց հաշիւները եւ ստանալ համապատասխան ընկալագիր:

Դիւան Ընտր. Յանձնաժողովի
(ԿՆԻՔ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

Ամսագլխուն լոյս կը տեսնէ Յուլիս - Օգոստոս թիւը (111 - 112), միշտ նոյն եւ այլազան բովանդակութեամբ.— Լեարդը առանդութեան մէջ (Հայ - Բոյժ).— Անունը կ'ազդէ տեսողութեան վրայ (Տոքթ. Հ. Կուտիս).— Թուրք - մայասըլ (Փրոֆ. Սարուխանեան).— Սննդական թունաւորումներ (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչ գիտէք պարեջուրի մասին (Տոքթ. Աշնեան).— Պալար ականջի եւ քիթի մէջ (Տոքթ. Սինսինաթի).— Մա՞նչ պիտի ծնի թէ աղջիկ (Քաղհան).— Մասիս լեռը (Գուլմաեան).— Ջրահարութիւն (Տոքթ. Ազատեանի).— Խիրդը հրեայ կիներու մօտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Արուեստական սերնդագործութիւն (Տոքթ. Պանծալի).— Դաշտանս կտրեցաւ (Փրոֆ. Ա. Պինէ).— Ոսկեայ տասնարանեայ (Տոքթ. Հիւմպէր).— Վարունգ (Շ. Նարդունի).— Արուեստական չնչառութիւն (Խաչուհի).— Խնամեցէք ձեր մազերը.— Խնդալը դարման.— Հաւի եւ հաւկիթի մասին:

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր - Հոկտեմբեր թիւը:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— Տարեկան բաժնեգինը 1500 փրանք, արտասահման՝ 2000 փրանք, (երկու տարեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 փրանք):

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (դանձումները դիւրացնելու համար՝ ուշադրութիւն ուղղագրութեան).—

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի հաւաքոյթով մը, այս Կիրակի ժամը 6ին, Խրիմեան ակումբը:

Կը խօսի՝ ընկ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտք՝ 1000 փրանք:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՆ ՈՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

ՆԻՍԻ մէջ Այս Կիրակի, ժամը 15ին:

Կը տօնուի բէյաստղանով մը:

Օթէլ Սֆրիպի շքեղ սրահին մէջ,

20, Ավընիւ Ժէօրժ Քլէմանսօ, Նիս:

Կը նախագահէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը խօսի Վ. ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շաքէ Գաբրիէլեան, դաշնակով՝ Նիսի Քոնսերվաթուարէն Օր. Նիկտա Գասպարեան, երգ, Օր. Սալփի Գէորգեան եւ փոքրիկն Արամ Գէորգեան, արտասանութիւն, նուագաքորտէոն՝ Աճօլանեան եղբայրներ:

Թէյասեղանի ծախքերու մասնակցութիւն 500 փրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 21ին, նոյն հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Այրի Տիկին Արշալոյս Մութաֆէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հապէշեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ՝

ԳԷՈՐԳ ՄՈՒԹԱՎԷԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. Տէր եւ Տիկին Ս. Տիւյմէճեանէ հինգ հազար փրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Տիւյմէճեանէ երկու հազար, եւ Այրի Տիկին Ի. Փափազեանէ հինգ հազար փրանք իրենց աղջկան եւ թոռան Սեդայի ծննդեան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Ղ. Ղազարեանէ հազար փրանք փոխան ծաղկեպսակի Լեւոն Գազանճեանի մահուան առթիւ: Հազարական փրանքի նուէրներ Տիկին Մակէսեանէ եւ Տիկին Թէրզեանէ:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. Թադէոս եկեղեց. թաղ. խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է, Այրի Տիկին Իսկուհի Մէնթէշեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Պ. Յակոբ Փափազեանէ հազար փրանք, ի նպաստ աղքատաց, Այրի Տիկին Աղամեանէ եւ զաւակներէն հազար փրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի «Մանուկներու Օրը» Յունուար 3ին:

Պարահանդէսը Ապրիլ 2ին:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կազմակերպած է շքեղ ներկայացում մը «Թուղթէ իշխանուհին» եւ զըւարթ օփերէթ, «Մաշտ ի բաթ»ը: Պիտի ներկայացուի դերասան Պ. Թրապօշի եւ իր խումբին կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, պետական թատրոնին մէջ:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

Դարձեալ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց բաժնի կողմէ կազմակերպուած «Մեծ պարահանդէսը» տեղի կ'ունենայ 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30էն սկսեալ, Օթէլ Քրաւն տ'Օրի մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Անհատ մը կը ծախէ երեք պատ սենեակ, երկու հարիւր քառակուսի մեթր հող, պօքսի կարելիութիւն եւ արհեստանոցի: Այցելութիւն՝ ժամը 14էն 16:

Յպիս, ՐԻԻ ՌԱՍՓԱՅ:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅԱԾԽՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 5ին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ՝ ԳԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ (Պէյրութի կղերէն) Աժիէռ Սէնթ Ժըրըվիէվ հաստատութեան մատրան մէջ, 19 Ռիւ տը լա Սթասիօն:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու սոյն հոգեպարար արարողութեան:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը կը յայտարարէ թէ, այս Կիրակի օր, Եկեղեցւոյս անուան տօնախմբութեան առթիւ, այս տարի բացառաբար ըլլալով նոյն օրը հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ մատաղի օրհնութիւն եւ ընկալեալ սովորութեան յաւարտ Ս. եկեղեցւոյ փակին մէջ մատաղի բաշխում տեղի պիտի ունենան:

Մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի թեմիս նախկին առաջնորդ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի հոգւոյն եւ Ս. Եկեղեց. կնքամօր Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի հոգւոյն եւ համայն թաղիս եւ շրջակայքի ժողովուրդեան դերդաստանին ննջեցելոց հոգւոյն:

Արարողութիւնները կը կատարուի թաղիս եկեղեցւոյս երգչախումբի կողմէ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի եւ ղեկավարութեամբ Օր. Սիւզան Պօյաճեանի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 27 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8657 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4458

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԻԹՐԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Երկրորդ անգամ ըլլալով, Ծերակոյտը տաքի օր քուէարկեց Միթրանի խորհրդարանական անձեռնմխելիութեան հարցը։ Ծանօթ է որ նախորդ քուէարկութեամբ մը, ծերակուտականները նոր քննութիւն մը պահանջած էին։ Այդ առթիւ Միթրանի խօսած ճառը բաւական աղմուկ հանած էր։ Նիէվրի ծերակուտականը ծանր ամբաստանութիւն մը կ'ընէր վարչապետ Տըպրէի դէմ։ Միթրանի գլխաւոր նպատակն էր քաղաքական բնոյթ տալ հարցին եւ այդ գետնի վրայ չորեքշաբթի օր կորսնցուց ինչ որ շահած էր, նոյն ձեւով, նախորդ անգամ։

27ի դէմ 175 ձայնով ծերակոյտը վերցուց Միթրանի անձեռնմխելիութիւնը։ Դէմ քուէարկեցին՝ 11 համայնավար (14ի վրայ), 15 ընկերվարական (51) եւ մէկ ոչ արձանագրուած։ 84 ծերակուտականներ քուէարկութեան չմասնակցեցան, 11 ուրիշներ կամովին ձեռնպահ մնացին։ 16 ծերակուտականներ բացակայ էին։

Նոյեմբեր 18ին, Միթրան ծանր ամբաստանութիւններ կ'ընէր վարչապետ Տըպրէի դէմ, որ անմիջապէս կը հերքէր։ Բայց Միթրանի խօսքերն իսկ կը բաւէին կասկած յառաջ բերելու եւ մտքերը պղտորելու համար։

Ի՞նչ կ'ըսէր Միթրան։

1957 Փետրուարեան օր մը, մարդ մը կը ներկայանայ Միթրանի երբ այս վերջինը Արդարութեան նախարար էր։ Միթրան կ'ընդունի մարդը որ նեղ դրութեան մէջ է Սալանի մահափորձի խնդրին հետեւանքով։ Ինք անմեղ է բայց ժամանակ կ'ուզէ որ ինքզինքը արդարացնէ ոստիկանական ամբաստանութիւններ կան թղթածրարներուն մէջ, իրեն դէմ։ Այդ պատճառով, կ'աղաչէ Արդարութեան Նախարարէն (իմա՝ Միթրան) որ չարչարական հետապնդումները եւ մանաւանդ թոյլ չտայ որ խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը վերնայ։ Նման դէպք մը պատահած է Դ. Հանրապետութեան ժամանակ, կ'ըսէ Միթրան, որովհետեւ այն ատեն նոյնիսկ ընդդիմադիր մը չէր վարաներ իր պատիւը և ապահովութիւնը Արդարութեան Նախարարին յանձնելու։ Եւ Միթրան կ'աւելցնէր այդ մարդը՝ Միշէլ Տըպրէն էր։

Առաջին հերքումէ մը ետք, վարչապետ Տըպրէ անգամ մը եւս կը շեշտէր թէ երբեք տեսակցութիւն չէ ունեցած Միթրանի հետ։ Կ'ընդունի միայն որ խօսակցութիւններ ունեցած է Միթրանի հետ դիպուածով եւ այս վերջինը ըսած է իրեն թէ մեղադրանքներ կան իր դէմ։ Այս նոր հերքումին ընթերցումէն ետք, խօսք կ'առնէ Ֆրանսուա Միթրան։ Կառավարութեան վրայ կը յարձակի որ թոյլ տուած է նման կացութեան մը ստեղծումը։

Կ'ամբաստանէ ծերակոյտի քննիչ յանձնախումբը որ փոխանակ լսելու Ներքին Նախարարը որ ամէն բան գիտէր, լսեց Արդարութեան նախարարը՝ որ ոչ մէկ բան գիտէր եւ Նիէվրի ծերակուտականը կ'աւելցնէ — Կառավարութիւնը կը խաբէ Ազգ. ժողովը։ Տըպրէ կը հերքէ ըսածներս, բայց ես կը պնդեմ եւ պատրաստ եմ վկայութիւններով փաստելու»։ Բայց մէկը կ'ընդմիջէ. — «Հոս Միթրանի խնդիր մը կայ ո՛չ Տըպրէի»։

Ծերակոյտին ամբողջ կարծիքը կ'արտայայտէ իրականին մէջ, Կաստոն Տէֆէռ շեշտելով — կամ շատ բան ըսէք կամ շատ քիչ»։

Մարսէյլի ծերակուտականը կ'ակնարկէ Տըպրէի խնդրին։

ԺԵՐԱՐ ՖԻԼԻՓԻ ՄԱՀԸ

Դերասան մը որ երիտասարդութիւնն իսկ էր, ժպիտ ու կեանք, լաւատեսութիւն եւ ուրախութիւն, Ժերար Ֆիլիփ յանկարծամահ եղաւ Չորեքշաբթի օր, 37 տարեկանին։

Բացառիկ տաղանդով օժտուած դերասան մըն էր, բեմի եւ շարժանկարի։ Իր վերջին շարժանկարն էր «Վտանգաւոր Յարաբերութիւնները», իսկ անկէ ետք ուրիշ ժապաւէն մը դարձուցած է Մեքսիքայի մէջ ուր եւ առած էր լեարդի հիւանդութիւն մը։ Գործողութեան ենթարկուած էր 15 օր առաջ, եւ ապաքինման մէջ էր քանի մը օր է իր տան մէջ, երբ սրտի յանկարծական տագնապ մը վերջ դրաւ իր փայլուն կեանքին։

Իր ծանօթ դերերն են մանաւանդ՝ Իտիօն (Տոսթոյեւսքի), Լը տիապլը օ fon, Լա Շարթրէօզ տը Փառմ, Ֆանֆան լա Թիւլիփ եւն. եւն.։ Թատրոնի մէջ, նշանաւոր էր գլխաւորաբար Սիտին Ռօտրիկի դերով զոր կը խաղար Ազգային Ժողովրդական Թատրոնին յայտագրին մէջ։

Իր անակնկալ կորուստը մեծ յուզում պատճառեց արուեստի բոլոր շրջանակներուն մէջ։

Պիտի թաղուի Ռօտրիկի տարազով։ Ամուսնացած էր եւ ունէր երկու զաւակ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ երկու օրուան ընթացքին երկու Հայեր ներկայացան։ Երեքշաբթի օր Գառզուի ընկերակցութեամբ Թէլէ–Փառիի հիւրերուն կարգին կ'երեւէր ծաղրանկարիչ Սարուխան։

Չորեքշաբթի օր «ընթերցումներ ամէնուն համար»ի շարքին՝ Վիքթոր Կառառն (Վահրամ Կաքաւեան) կը խօսէր իր վերջին գրքին մասին «Կեանքին կանաչ արեւը»։ Հեղինակը որ այդ գիրքով կը պատմէ իր յուշերը Վանէն Թիֆլիս, բացատրութիւններ տուաւ իր ծննդավայրին, Հայաստանի, ջարդերու եւ ազգային աւանդութեանց մասին։

ՍՈՒՏԱՆԻ Վարչապետ մառէշալ Ապուտ եգիպտական թերթի մը յայտարարած է թէ իր կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է համայնավարներու դէմ. Վարչապետը աւելցուցած է, թէ անկասկած համայնավարները պատրաստած էին երկու շաբաթ առաջուան պետական հարուածը, որ ձախողեցաւ։ Այս առթիւ միջազգային մամուլը կը գրէ թէ հաւանաբար դժգոհութիւն մը առաջ եկած է երկրին մէջ՝ սուտանեւեգիպտական մերձեցումով, ինչ որ ազգայնականներու կարծիքով աննպաստ էՍուտանի համար։

ԼՈՆՏՈՆԻ «Թայմզ» թերթին համաձայն՝ Արեւմտեան Գերմանիա շուտով պիտի պահանջէ Ատլանտեան Ուխտի հիւսիսային բանակին հրամանատարութիւնը, որ ներկայիս կը վարէ անգլիացի զօրավար մը։ Կը կարծուի թէ այս հարցը յառաջիկայ շաբաթ սեղան պիտի դրուի, երբ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ Պատերազմական Նախարարներու խօսակցութիւնը սկսի, Պոնի մէջ։

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ Թապասքոյի (Մեքսիկա) քարիւղի գործարանները այցելելէ ետք, երեք հազար բանուորներու առջեւ խօսք առնելով յայտարարեց. «Եթէ մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք, այդ չի նշանակեր թէ մենք տկար ենք։ Միացեալ Նահանգներէն աւելի զօրաւոր ենք. անոնք ո՛չ մեր հրթիռները ունին եւ ոչ ալ մեր ջրածին զէնքերը։ Բայց մենք պատրաստ ենք ոչնչացնելու այդ բոլոր զէնքերը, որովհետեւ բոլոր ժողովուրդներու խաղաղութիւնը կ'ուզենք»։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ... ՈՏՔԸ

— Մեղա՜յ Աստուծոյ, ոտք բառա՞ծն ալ խմբագրականի նիւթ կ'ըլլայ եղեր... Աս գրողներն ալ չկա՜ն, ամէն օր նորութիւն մը մէջտեղ կը նետեն... Ոտքը ո՛ւր, խմբագրականի սիւնակը ուր...

— Ինչո՞ւ կը զարմանաս, բարեկամ... Գլուխին կամ սրտին ի պատիւ խմբագրական կը գրուի, ոտքի՞ն համար պիտի չգրուէր...

— Երեւի, Ամերիկացի խմբագիրն ալ քեզի պէս կը մտածէ... Ա՛ռ, կարդա՝ երէկ առտուան Կլօպը...

— Ես անգլերէն չեմ գիտեր... Դուն թարգմանէ ինծի համար...

— Ամէն բառ չհասկցայ, բայց, կարծեմ, խմբագրականը գրողը ըսել կ'ուզէ որ երբ գլուխը, սիրտը, ձեռքը, բարակ մէջքը կը գովենք եւ հիացումով կը դիտենք գեղեցիկ դէմք մը եւ նոյնիսկ ականջին համար շնորհքով բաներ կ'ըսենք, ալ ինչո՞ւ ոտքերուն մասին ալ գովեստով պիտի չխօսինք եղեր...

— Շատ շիտակ բաներ ըսեր է... Շարունակէ՛ նայինք...

— Մեր ոտքերն են եղեր որ մեզ փորձանքներէ հեռու կը պահեն եղեր... Մեր ուղեղը, «քացուեցէ՛ք» հրամայելուն պէս, ոտքերը մեզ կ'առնեն կը տանին եղեր... Յետոյ, եթէ ոտք չունենանք եղեր բանզարան չենք կրնար երթալ եղեր... Ուրիշ բաներ ալ գրեր է, բայց խորթին բաներ են, չեմ կրնար մէջէն ելլել...

— Վերջին հարցում մը — խմբագրականին հեղինակը կը բացատրէ՞ թէ ինչու ոտքը, ասանկ երեսէ ինկած է...

— Այո՛... կ'ըսէ որ ոտքին մասին մէկ հատիկ շնորհքով բան չենք ըսեր եղեր, որովհետեւ շնորհքով բաներ ըսել տուող մեր ուղեղը, մեր ոտքերէն շատ հեռու տեղ մը կը գտնուի եղեր... Ուրիշ բան մըն ալ կը շեշտէ... Կ'ըսէ որ ոտք բառածը պէտք եղածին չափ չենք յարգեր եղեր, որովհետեւ ոտքը հողին շատ մօտիկ է եղեր... Եւ մենք — այսինքն, ես, դուն, ան — չենք ուզեր եղեր մեր քիթը ցեխին մէջ հրել... Մարդուն բառծնեռուն մէջ միտք կայ, այո՛, բայց ուրիշ սիւնակի մը մէջ գրած ըլլար, աւելի աղէկ բան մը բրած կ'ըլլար...

— Շարունակէ նայինք...

— Մենք մեր լրագիրներուն չենք հաւնիր, բայց — ամէն բանին շիտակը ըսելու ենք — մեր լրագիրները ասանկ բան չեն ըներ... Ամէն նիւթ իր տեղը ունենալու է՝ լրագիր բառածին մէջ... Ելի՛ր, խմբագրականին մէջ խոհարարութեան դաս տուր, կ'ըլլա՞յ, չըլլար... Կամ, ելիր, բանաստեղծութիւն մը չորրորդ էջին տակերը դիր, չըլլար...

— Մտիկ ըրէ, բարեկամ... Երբեմն, աւելի լաւ է որ մեր խմբագրականները խոհարարական դասեր տան, քան դասընթացք մը բանան՝ հայհոյելու, զրպարտելու, ստելու, խեղաթիւրելու եւ խարդախելու արուեստին գաղտնիքները սորվեցնելու համար... Բանաստեղծութիւններ կան, որոնք չորրորդ էջին համար ալ շատ են, վստահ եղիր...

— Դուն ալ իրաւունք ունիս...

— Ոտք կայ, որ աւելի կ'արժէ քան գլուխ մը... Ոտք բառածը անպատիւ, անպարկեշտ եւ անպատկառ չի կրնար ըլլալ... Ի՛նչ գլուխներ կան, որոնց ներսը լուերը, մլուկները եւ ոջիլները կը վխտան... Ոտք բառածը ո՛չ ամբարտաւան կրնայ ըլլալ, ո՛չ յաւակնոտ... Ո՛չ մեծխօսիկ, ո՛չ ալ կոկոզավիզ... Համբանքը չկայ ամբարտաւան, յաւակնոտ, մեծախօսիկ ու կոկոզավիզ գլուխներուն... Յետոյ, ոտք կայ որ հազար սրտի հետ չեմ փոխեր... Ոտք կայ, որ աւելի հոգի ունի՛, քան կարգ մը մարդոց զարշահոտ հոգին... Ոտք կայ, որ աւելի իմաստուն է եւ շիտակ ճամբուն ծանօթ, քան միտքը դասակարգ մը շշորթներու... Ըսէ նայիմ, ինչո՞ւ խմբագրականի նիւթ պիտի ընենք եղեր, օրինակ, Ռամկավարը կամ անոր կաթնեղբայրները եւ խմբագրականի նիւթ պիտի չընենք եղեր ոտքը, օգոստափա՛ռ, վեհափա՛ռ ոտքը... Կլօպը իրաւունք ունի... Այսուհետեւ մենք ալ ոտքին, ականջին, բութամատին, քիթին մասին խմբագրական գրելու ենք... Համաձա՞յն ես։

— Համաձայն եմ...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ԼՈՒՐԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան Մայր Աթոռի դիւանէն ստացած է 12 Նոյեմբեր թուակիր հետեւեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն թուականի Նոյեմբերին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում աւարտուեցին հետեւեալ շինարարական աշխատանքները։

1.— Աւարտուեց Մայր Տաճարի նոր Աւագ Սեղանի կառուցումը։ Ս. Սեղանը կառուցուած է «Ռոզ տէ Պորտոգալօ» իտալական մարմարով, ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի նախագծով եւ քանդակագործ Արա Յարութիւնեանի գործակցութեամբ։

Սուրբ Սեղանը քանդակազարդուած է զուտ հայկական ոճով։ Ներքեւում, Սեղանի երկու անկիւններում, քանդակուած են թեւաւոր արծիւներ, Զուարթնոցի արծիւների նման։ Ս. Սեղանի բեմը եւ աստիճանները պատուած են հայկական մարմարով։

Պատրաստ է նաեւ միլանաբնակ յայտնի նկարիչ Գրիգոր Շիլթեանի կողմից գծուած Տիրամօր նկարը, որ օրերս կը ստացուի Մայր Աթոռ, զետեղելու համար նորակառոյց Սեղանի վրայ։

2.— Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանի տակ, Ե. Դարու Ս. Սեղանի եւ հեթանոսական կրակարանի դիտման համար թողուած գետնայարկը ամբողջապէս բարեկարգուած է եւ թանգարանի կողմից բացուած է յատուկ մուտք, որձաքարէ աստիճաններով։

3.— 1921 թուին երկրաշարժից փլած հարաւային գմբէթի տեղ կառուցուած է նոր գմբէթ, յար եւ նմանը հնին, նոյն տուֆ քարից եւ ամբողջովին քանդակազարդ։ Հարաւային գմբէթի կառուցման աշխատանքները կատարուեցին Հայաստանի հնութիւնների պահպանութեան կոմիտէի շինարարների կողմից, բարձր որակով։

4.— Ս. Էջմիածնի հիւսիսային պարսպի մէջ, նախկին Սինոդի շէնքի մօտ, կառուցուեց 17 մեթր բարձրութեամբ աշտարակ, որը եւ միաժամանակ պիտի ծառայէ իբրեւ Հայրապետական շքամուտք։ Գմբէթակիր աշտարակի վրայ զետեղուեց պուլկարահայ գաղութի նուէրը հանդիսացող մեծ ժամացոյցը։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

12 Նոյեմբեր, 1959 թ.

Ս. Էջմիածին

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՒՏԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԴՐԱՄԸ

Էջմիածնի շրջանի Փարաքար գիւղից մէկուկէս քիլոմեթր հիւսիս, խոշոր սալ քարերով շրջապատուած մի փոքր տարածութեան վրայ, հողաչինարար Ա. Սարգսեանը պատահմամբ յայտնաբերեց Հայոց Թագաւոր Արտաւազդ Բ.ի (Ք. Ա. 55 – 34) արծաթէ դրամը (թեթրադրախմի), որի տրամագիծն է 27 – 28 միլիմեթր, եզրերի հաստութիւնը՝ 2 – 2,5 միլիմեթր, քաշը 14,95 կրամ:

Դրամի առջեւի երեսին, շրջագծի մէջ պատկերուած է Թագաւորը՝ արքայական թիկնոցով, ժապաւէնաւոր ու սրածայր եռատամներ ունեցող թագով եւ աջ ականջին շատ լաւ նկատելի տափակաւուն գինդով:

Դրամի շրջանակ երեսը օղակուած է 15 թերթաձեւ (էլիփսոյիտ) ուլունքների մանեակով: Կենտրոնում պատկերուած է դէպի ձախ նայող քառաձի մի մարտակառք, որի վրայ կանգնած է կառամարտիկը՝ սանձերը ձեռքին: Ձիերի առջեւում պատկերուած է Արտաւազդ Բ.ի խորհրդանշանը:

Մարտակառքից եւ ձիերից վերեւ յունարէն լեզուով գրուած է արքայ արքայից, ներքեւում՝ Արտաւազդ: Սակայն դրամի արժէքը այն եւս է որ աջնեց կարգացւում է նոյնպէս աստուածային բառը:

Ցաջորդ օրը, տեղանքի մեր կողմից կատարուած նախնական ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուեց, որ բլրի գագաթին, բառ երեւոյթին, եղել է եթէ ոչ գոյգ, ապա 4 – 5 մեթր հաստութեամբ հիմք ունեցող կլոր մի աշտարակ՝ 12,7 մեթր տրամագծով, ելքը դէպի արեւելք, որտեղ պահպանուած է դէպի աշտարակի գագաթը՝ սրբատաշ տանող աստիճաններից մէկը: Դատելով հիմքի հաստութեան աշտարակի բարձրութիւնը նրա տրամագծից աւելի պէտք է եղած լինի: Աշտարակը հաւանաբար կրել է ոչ թէ ռազմական, այլ պաշտամունքային բնոյթ, ինչպէս տեղանքը դիտելուց յետոյ եզրակացրին պատմաբան — հնագէտներ Բ. Առաքէլեան եւ Ս. Բարխուդարեան:

Նկատենք որ պաշտամունքային բնոյթ ունեցող ներքուստ դատարկ, երբեմն քառակուսի (այդ դէպքում շինութեան անկիւններն ուղղուած են լինում դէպի երկրի չորս կողմերը՝ արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս, հարաւ), իսկ երբեմն էլ կլոր, գագաթին սրբատուն ունեցող եւ արտաքին աստիճաններով աշտարակները կոչուել են զիքքուրաթ, եւ կառուցուել են տաճարներին մօտակայ վայրերում, կազմելով նրանց անբաժանելի մասը, եւ առանձին հաւանականութեամբ օգտագործուել են նաեւ որպէս աստղադիտարան:

«Զիքքուրաթ»ները մինչեւ այժմ յայտնի էին միայն Բաբելոնում եւ Ասորեստանում: Փարաքարի նորագիւտ հեթանոսական պաշտամունքային աշտարակը, հիմքի մնացորդներից դատելով, պէտք է շատ նման եղած լինի ասորա – բաբելական զիքքուրաթներին:

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ զիքքուրաթները սովորաբար կառուցուել են տաճարներին մօտիկ վայրերում, կազմելով նրանց անբաժանելի մասը, պէտք է եզրակացնել թէ նորագիւտ աշտարակի մօտակայքում կարող է հեթանոսական տաճար եղած լինել: Ցաւօք սրտի, տեղանքի նախնական դիտումները, ինչպէս Ապրիլի 28ին այնպէս էլ Մայիսի 3ին, 6ին եւ 23ին, ոչ մի արդիւնք չտուին: Այդ դիտումների ժամանակ յայտնաբերուեցին միայն նախաուրարտական եւ հելլենական մշակոյթների պատկանող խեցանօթային բեկորներ, ինչպէս աշտարակի ներսում, այնպէս էլ բլրի ստորոտում:

Գտնուած խեցանօթի բեկորները աչքի են ընկնում իրենց նրբութեամբ եւ մշակման բարձր արուեստով: Դրանցից մի քանիսը գունաւոր են եւ ունեն դանազան նախշեր: Դատելով խեցարուեստի (սե – րամիք) հնութիւնից, յիշեալ բնակավայրըն ունի աւելի քան երեք հազար տարիների պատմութիւն:

Սակայն ոչ Արտաւազդ Բ.ի դրամը, ոչ յայտնաբերուած խեցարուեստը եւ ոչ էլ նախաուրարտական շրջանի բնակավայրը չէին կարող կռուան ծառայել աշտարակի շինութեան մօտաւոր ժամանակը որոշելու համար: Բարեբախտաբար, աշտարակի կառուցման ժամանակի հարցը լուծուեց, երբ բլրալանջին՝ աշտարակից 75 մեթր հեռաւորութեան վրայ, ամբողջ լանջով մէկ փռուած քարերի մէջ, Մայիսի երեքին մեր կողմից յայտնաբերուեց Հայոց Թագաւոր Արտաշէս Ա. (Ք. Ա. 189 – 161) արամէական տառերով արձանագրութեան մի բեկոր՝ գրուած սեւակաձեւայ քարի վրայ (պազալթ), որի վերեւի մասը, ինչպէս նաեւ ձախ կողմը՝ ջարդուած էին: Ներկայ վիճակում, քարը, իր ծայրագոյն մասերից հաշուած, ունի 15 սանթիմեթր բարձրութիւն, 12,5 սանթիմեթր լայնութիւն, եւ 12 սանթիմեթր հաստութիւն: Հաւանաբար աշտարակը, որի շինութեան կամ աւերման մասին հայ մատենագրութեան մէջ ոչ մի յիշատակութիւն չկայ, կառուցուել է Արտաշէս Ա.ի կողմից եւ քանդուել է քրիստոնէութեան ընդունման ու հեթանոսական յուշարձանների վայրագ ոչնչացման շրջանում՝ բառ երեւոյթին, Դ. դարի սկզբներին:

Մինչեւ այժմ յայտնի են եղել Արտաշէս Ա.ի պատկանող արամէական տառերով վեց արձանագրութիւն՝ գտնուած Սեւանայ լճի աւազանում, որոնք բոլորն էլ սահմանաքարեր են: Սակայն նոյն նորագիւտ արձանագրութիւնը պէտք է որ լինի շինարարական բնոյթի, քանի որ գտնուած է շինութեան աւերակների մօտ եւ, ինչպէս եզրակացրեց Ս. Բարխուդարեան, կրում է կրակի երկար ազդեցութեան հետքեր:

Արձանագրութեան մեր վերծանութեամբ նրա հանդիպակաց երեսի թարգմանութիւնը կը լինի հետեւեալը, «Արտաշէս Թագաւորը, որդին Զարեհի ... բուրգն ...»: Աջ կողմի երեսը հնարաւոր է թարգմանել այսպէս. «Արտաշէս Թագաւորը, որդին Զարեհի ... տարուշան ... բաղնաց ...»: Հետեւաբար, Արտաշէս Ա.ի արձանագրութեան հանդիպակաց երեսին խօսում է բուրգ՝ պաշտամունքային աշտարակ կառուցելու, իսկ աջ կողմի երեսին՝ նոյն բուրգի մէջ բագինների (սրբատուածների) համար տարուշան հիմնելու մասին:

Այսպիսով, կարելի է ենթադրել որ Արտաշէս Ա. ունեցել է շինարարական բնոյթ ունեցող արձանագրութիւններ եւս: Ուստի պէտք է սպասել որ ինչպէս այլուր, այնպէս էլ Արտաքսեան դաշտում եւ յատկապէս Արտաշատում պէտք է գտնուեն Արտաշէս Ա.ի պատկանող շինարարական բնոյթով գուցէ եւ բաւականաչափ ծաւալուն արամէական տառերով արձանագրութիւններ, որոնց ուսումնասիրութիւնը վերջնապէս կը լուսաբանի արամէական տառերով արձանագրութիւնների լեզուի պատկանելիութեան հարցը:

Հ. ՂԱՐԱԳԻՒՕԶԵԱՆ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ

"ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ"Ը

«Այս գիրքը ես չեմ գրած խմուտների համար» — Բանասիրական գործեր. — Քննադատութեան մեթոդը. — Գրականութեան եւ հանրութեան շահը. — Մեր գրականութեան ընթացքը. — Լաւատես փիլիսոփայութիւն. — Մտերիմ խոր – հուրդներ ուղղուած բանաստեղծի մը:

Գ.

Ժողովրդական գրականութեան համար Ն. Աղբալեան որոշ եւ հիմնական տեսակէտ ունէր: Այս անունով լոյս տեսնող գիրքերը մատչելի լեզու պէտք է ունենան, բայց մատչելի լեզու ունենալ չի նշանակեր բարբառ գործածել: Պարզ եւ գիւրըմբռնելի լեզու պէտք է ըլլայ, բայց հեռու օտարաբանութիւններէ եւ վերացական արտայայտութիւններէ: Բարբառով գրուած որեւէ նիւթ ազգայնութեան եւ բարբառայնութեան կը պատկանի: Մեր նպատակը պէտք է ըլլայ առեղծել Հայոց Գրականութիւն:

Գալով արուեստի տեսարաններուն, համաձայն է ընտրել ամէնէն աւելի անվիճելի մեծութիւնները, որոնք ունին հմտութիւն, սաւոյց տեղեկութիւններ ու հարստութիւն, սուր աչք եւ խոհուն միտք:

Ն. Աղբալեան գրական քննադատի տապարէզի ամբողջ տեւողութեան, նկատի ունեցած էր Գրականութեան եւ Հանրութեան շահը: Սկսնակ գրողներու, մանաւանդ բանաստեղծներու հանդէպ անվերապահ հիացում ունեցած է, բայց իրրեւ տաղանդաւոր սկզբունք, հիացումը պէտք չէ հասնի, կ'ըսէր, կուրացման: Այս պարագան ամէնէն աւելի շեշտուած էր Եղիշէ Չարենցի առթիւ, երբ այս վերջինը «Պոեզոզուռնա» եւ «Ռոմանս անսէր» խորագիրներն ունեցող գրքոյկները կը ձօնէր «Սիրելի Նիկոլ Աղբալեանին, իմ առաջին ուսուցչին, որին ես երբեք չեմ մոռանայ եւ երբեք չեմ դադարի յարգել»: Ն. Աղբալեան կը կարդար Փոբանն անձէքը եւ որ անպատկառ բովանդակութիւն ունէր, եւ որու անկում կը ցուցադրում՝ գայրոյթս պահել չկարողացայ» կ'ըսէր: Եւ ինքն ալ անպատկառ ոճով նամակ մը կը գրէր եւ նմանօրինակ տաղաչափութեամբ «պոէզօ կարծիք» մը կը շարադրէր: Այս վերաբերումը յատկապէս ցոյց կուտար թէ Ն. Աղբալեան, որ առաջին անգամ ողջունած էր Ե. Չարենցի մէջ բանաստեղծը, իբրեւ յայտնութիւն, գրականութեան եւ հանրութեան շահը նկատի առնելով, բուռն եւ խիստ կերպով կը հեգնէր ու կը քննադատէր Ե. Չարենցը (Ն. Աղբալեանի «Գրական – Քննադատական Երկեր»ու առաջին հատորին ամէնէն հետաքրքրական գրութիւնն է «Եղիշէ Չարենցն ու ես» խորագրով հատուածը, որ հայ գրականութեան պատմութեան համար նիւթեր կը պարունակէ, 329 – 343 էջերու մէջ, նաեւ հրատարակուած «Ակօս» պարբերականին մէջ, 1945ին, Զ. գիրք):

Բարեխիղճ քննադատի յատկանիշ է, նոյնիսկ երբ վերապահում ունի եւ դիտողութիւն, երբ կուտայ նիւթին բովանդակութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով: Այդպիսի վերաբերում մը ցոյց տուած է մանաւանդ Համաստեղի «Սրբազան կատակերգութիւն, Տմար Մաքիական» քերթուածին նկատմամբ, որ նաեւ հրատարակուած «Հայրենիք» ամսագրին 126 էջերը գրաւած էր, 4400 կարճ եւ երկար տա-

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

— Ամօթ է, եղբայր, ամօթ է, քովի սենեակը հոգեվարք մը կայ:

Վերաջապէս Պալըքճեան սոխպուեցաւ լռել. ժամը տասնին առենները Տաճատ եկաւ, լաւ հագուած, խնչլինքը գտած եւ բարոյապէս շատ լաւ տրամադրութեան մէջ. ձեռքը նոր հասած նամակներ կային եւ հակառակ Սուրէնին անձկալի նայուածքներուն՝ զանոնք կարդաց իր ընկերներուն, միշտ անծանօթ գրասէրներու ներբողականներ էին անոնք եւ Տաճատ իր հանճարեղ ճակատը ցցելով եւ ձայնը թեղղուկ յուզումէն՝ կ'ըսէր.

— Հետզհետէ կ'ըմբռնեմ կոր իմ կացութեանս մեծութիւնը, ես դեր մը ունիմ կատարելիք մեր մտաւորականութեան մէջ:

Ցետոյ առանց այլ եւ այլի, աչք մը նետեց Պոլսէն եկած գրական հանդէսներուն վրայ ... արհամարհանքով դետին ձգեց զանոնք եւ մրմնջեց.

— Մարդ չկայ, եղբայր, մէկը չկայ ... մեղք տպագրութեան համար եղած ծախքին, մեղք թուղթին ... բոլոր ասոնք մէկ բանի մը կը ծառայեն, քիչ մը բոց հայթայթելու. ու ոտքովը զանոնք դէպի վառարանը հրեց. այս գաղափարը ժպտեցաւ ամէնուն, եւ դեռ ուրիշ գիզուած թուղթեր հաւաքելով սկսան վառել, Պալըքճեան նոյն միջոցին անկիւն մը կծկըտած, աճարեկած աչքերով, իբր թէ տեսիլք մը ունենար, կը պոռար մեքենաբար.

— Այն շան որդին, որ դուք բանաստեղծ կը կոչեք ...

Բարսեղ, Սուրէն եւ Տաճատ մօտիկցան բոցերուն եւ առանց ուշադրութիւն ընելու Պալըքճեանին, ջանացին տաքնալ:

Երբեմն երբեմն Մանուկին ձայնը հեռուէն կուգար խառնուիլ Պալըքճեանի բանդագուշանքներուն:

— Մայրիկս ... մայրիկս ...

Երբ կէս օրին Անտոն հիւանդին քովէն իրենց սենեակը եկաւ, դէմքը սաւանի մը պէս ճերմկած էր, անկապակից բառեր ըսաւ, որոնցմէ բան մը չհասկցան եւ Բարսեղ անմիջապէս հիւանդին քով վազեց եւ քանի մը վայրկեանէն վերադարձաւ:

— Ընկերներ, ըսաւ դողդողացող ձայնով մը, այլ եւս այս անգամ ճշմարիտ հոգեվարքն է: Ամէնքն ալ ոտքի ելան եւ Մանուկին քով գացին:

Անիկա լուռ եւ աչքերը կէս մը գոց երկընցած էր անկողնին մէջ, անդամները գրեթէ ձգտուած, կանանչորակ դեղնութիւն մը գինկնային բան մը կուտար իրեն. անիկա չէր քնացած, բայց աչքերը այլեւս չէին տեսնար եւ չճանչցաւ ընկերները, երբեմն կլակը կը բանար, մէկ քովին կը զալարէր բերանը՝ կիսատ յօրանջումի նմանող շարժումի մը մէջ եւ վերստին կը առնար իր անշարժութիւնը. կարծեցին թէ Մանուկին վերջին վայրկեաններն էին ասոնք:

Լուիզ գետինը փռուած անկողնի մը վրայ կը քնանար. արթնցուցին զինքը ու ամէնքը մէկ բոլորուած մնացին Մանուկին անկողնին շուրջ. տաժանելի վայրկեաններ եղան ասոնք իրենց համար, հիւանդին խրաքանչիւր թեթեւ շնչառութեան կը կարծէին, թէ վերջինն է ... անձկութիւնը այնքան մեծ էր, որ ոչ ոք կ'արտասուէր, քառորդ ժամ մը անցաւ, յետոյ կէս ժամ ... հետզհետէ իրենց լուռ եւ հանդիսաւոր սպասումը անհամբերութեան փոխուեցաւ, հիւանդին կուրծքին իւրաքանչիւր ելեւէջը յուսաբեկութիւն կը պատճառէր ... դարձեալ ... ու իրարու երես կը նայէին հարցաքննող նայուածքով մը:

Մանուկ միշտ կը շնչէր, նոյն իսկ երբեմն իր մթնցած աչքերուն վրայէն կոպերը կը բարձրանային, հազիւ նշմարելի շարժումով մը, որոնց տակէն սեւ բիբերը կարծես պաղած դուրս պիտի իյնային. այնքան պղտոր եւ անլոյս, լքրծուն նիւթի մը տպաւորութիւնը կ'ընէին:

Երբեմն ալ դէմքի մկաններուն մասնակի ձգումներ տարտամ եւ փաղանցիկ արտայայտութիւններ կուտային իր դէմքին, ամէնքն ալ ապշած կը դիտէին զինքը ու կը կարծէին, թէ բան մը ըսել կ'ուզէ, երբ մանաւանդ չոր եւ անախորժ պղտիկ ազմուկով մը երբեմն թուքը կըլլելու ջանք մը կ'ընէր:

Ժամ մը ետքը Մանուկ դեռ կը շնչէր. թէեւ այդ շնչառութիւնը սկսած էր խոպոտ դառնալ իբր թէ ելեւէջող հեղուկ մը բլլար կուրծքին մէջ ... կուրծքին մէջ ... նախ Սուրէն յոգնած փախաւ. իր ետեւէն հասաւ Տաճատ. կամաց կամաց ամէնքն ալ քաշուեցան ու կրկին քովի սենեակը գացին. մինակ Բարսեղ կը սպասէր հիւանդին քով, Լուիզին հետ:

Կէս օրէ ետք ժամը չորսին Մանուկ կը շնչէր դեռ. իր ընկերները քովի սենեակէն այլեւս մէկ լուրի մը կը սպասէին. ամէն անգամ որ հիւանդին քովէն մէկը կուգար, ամէնուն հարցաքննող նայուածքները կը սեւեռէին անոր վրայ եւ անփոփոխելի կերպով նոյն պատասխանը կը ստանային:

— Դեռ չէ մեռած ...

Այո, Մանուկ դեռ չէր մեռած եւ իր ընկերներուն անզխտակից անհամբերութիւնը անգութ, ահռելի բան մըն էր գրեթէ. բայց ալ ոչ ոքի մէջ, հոկումէ եւ անքնութենէ վատուժցած, այս կարգի զգացում մը արթնցաւ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(43 Շար.)

գերով։ Համառօտելի այս գործին նուիրուած այս աշխատութիւնը գրուած էր 1941-ին եւ առաջին անգամ լոյս կը տեսնէր «Ակօս»ի 1957 տարուան թիւ 9ին մէջ եւ «Գրական – քննադատական երկեր»ուն մէջ։ Տասներկու էջերէն եօթը էջերը յատկացուած են բովանդակութեան, եւ հինգ էջեր միայն՝ գործին քննադատութեան։ Եզրակացութիւնն այն է որ «Այստեղ չկայ չափականութիւն, մինչդեռ արուեստի գործը ներդաշնակ զգացում է առեղծում։ Չափի զգացումը պակաս․ իր բնոյթն է մասնակի յօրինում․ պատկեր, հատուած, ամբողջութիւնը թերի ու երկու պատճառ՝ անզօրութիւն իշխելու նիւթին․ ճաշակի թերութիւն, — երկուսն եւս կան, չափազանցութիւն, անսանձ երեւակայութիւն ։»

Հեղինակներուն մտքէն չանցածը գուշակող եւ ուղղութիւն տուող գրական քննադատն է Ն․ Ապրալեան։ Համառօտելի «Տամար Մաքխականը» այդ ձեւով մեկնաբանուած է, անոր մէջ գտնելով հայ ժողովուրդի դժբախտութիւնը, հայկական յուսախաբութիւնը եւ հիասթափութիւնը ։

Գրական քննադատութիւնը երկու ճամբով կը յառաջանայ։ Առաջինը նիւթով, երկրորդը՝ համադրութիւնով։ Շատ յստակ է այս մեթոդը։ Նիւթը, ուրիշ բառով գրախօսութիւնն է, որ կը սահմանափակուի միայն նիւթը, տարկան ներկայացնելով, իր բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ։ Երկրորդը՝ համադրութիւնն է, աչքի առջեւ ունենալով տրուած տարկան, քննադատը կը համադրէ բոլոր տեսակէտները եւ երեւան կը հանէ հեղինակի մը մտածումները, գիտերը, ուրիշ խօսքով փիլիսոփայութիւնը, մասնագիտական տեսանելներով եւ գիտական վերլուծումներով։ Այս վերջինը կուգայ միանալու հետազօտութիւններու եւ համեմատութիւններու գիտական մեթոդին ։

Ն․ Ապրալեան ներկայացուցիչն է այն մեթոդին, որ հաւասարապէս կ'օգտագործէ թէ նիւթը եւ թէ համադրական եղանակը, յանգելու համար եզրակացութեան ։

Շատ հետաքրքրական հարց մըն է, թէ ի՞նչ ընթացք պէտք է առնէ մեր գրականութիւնը ։ Ն․ Ապրալեանի այս քննող, պրպտող, ամէն երեւոյթի հոգեբանական ու փիլիսոփայական տեսակէտներով մօտեցող գրական քննադատին միտքը յաճախ զբաղած է այս խնդրով։ Մանաւանդ երբ զբաղած է Սասունցի Դաւիթ դիւցազներգութիւնով, մինչոյն ատեն առասպելական տեսանելներով։ Եզրակացութիւնն այն է, որ «մեր գրականութիւնը պէտք է ռամկանայ՝ հայանալու համար, եւ հայանայ՝ բարձրանալու համար»։ Աւելի խորացնելով իր մտածումը, Ն․ Ապրալեան աւելի յստակ կը բացատրէ վերի միտքը․ «Այդ ճաշակը միակն է, որ կարող է համարուիլ ազգային եւ հայկական։ Բոլոր մասնակի մշակոյթները, որ կը առեղծուին, հայութեան մէջ, չեզոքներ են այդ ազգային եւ հայկական լայն ճամբէն»։ Այդ ճաշակը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ռամկի պահած եւ անոր գրոշմով ու ճաշակով ժառանգութիւնը ։ Որովհետեւ ռամկի դասակերպի մշակումն է Սասունցի Դաւիթը ։ Պայմանաւ որ այդ ոճն ու ճաշակը պահպանուին ։ Այդ վերելքը դանդաղ կ'ըլլայ, բայց խորարմատ ու հզօր, տեւական եւ անքանդելի մշակոյթ մը պիտի ըլլայ ։ Մենք արեւմտահայերս աւելի պարզ տարազով մը, մեր գրականութեան գրոշմը եւ ընթացքը սահմանելու համար բաւ ենք եւ կ'ըսենք հայեցի, տոհմային գրականութիւն, ազատ օտար տարրերէ եւ ազդեցութիւններէ ։

Ն․ Ապրալեանի պարբերութիւնը կազմուած է կարճ նախադասութիւններով ։ Կը զգուշանայ վերադիրներէն։ Իր էական յատկանիշներէն մէկն է ըլլալ խիտ ու կուռ ։ Փոքր ծաւալի մը մէջ շատ բան ըսելու, միտք յայտնելու համար մտահոգ է միշտ։ Ինչպէս որ ինք բծախնդիր է պայծառ ու յստակ գրել ու խօսելու, նոյնը կը յանձնարարէ բոլորին, առանց խտրութեան։ Հիմնական պայմաններ ունի արուեստի բնոյթը եւ արուեստագէտի դերը սահմանելու համար։ Արուեստագէտը շատ ժամանակ պէտք է գործադրէ իր հոգիին ներքին աշխատանքին համար, բայց քիչ ժամանակ պէտք է խլէ ընթերցողէն ։

Ն․ Ապրալեանի քննադատութիւնը հոգեբանական է․ երբեմն մէկ բառով կը յատկանշէ բանաստեղծի մը կամ արձակագիրի մը կատարած դերը, երբ ուրիշներ պէտք պիտի ունենային մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու ։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԻ ՍՈՒՐԸ

—o—

Անրի Թրուայայի, բուն անունով Լեւոն Թարասեանի ֆրանսական ակադեմիայի անդամ ընտրուելուն առթիւ, ակադեմական սուրը նուիրելու համար իրեն՝ Փարիզի Հայոց կողմէ, կազմուած է յանձնախումբ մը։ Ով որ կը փափաքի նիւթապէս մասնակցիլ այս նուիրաբերութեան, բարեհաճի գրել ինչ որ կը կամենայ հետեւեալ հասցէին ․

Տիկին Սրապեան 31 Ռիւ տ'Անժու, Փարիզ (8)։

ԿՈՄԻՏԷ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ, թիւ 211 – 212, Յուլիս – Օգոստոս 1959։ Ճոխ բովանդակութեամբ։ Խմբագիր՝ Շաւարշ Նարդունի ։

ՌՈՒԲԷՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

★

Ռուբէնի մահուան ութերորդ տարեդարձին առթիւ կոչ մը բոլոր Հայերուն ։

«Պատմուածք մը եւս եւ ձեռագիրս վերջացած է։ Ըրի այն պարտականութիւնը, զոր Աստուած ինծի տուած էր (Բուշկին)։

Ասիկա Ռուբէնին գաղափարն էր նաեւ։ «Հանգիստ պիտի մեռնիմ՝ երբ աւարտած ըլլամ իմ յուշերուս ամփոփումը, որով մեր մեռելներն ալ այս կերպով խօսած կ'ըլլան», կ'ըսէր ։

Մեռաւ, առանց աւարտած ըլլալու իր գործերը։ Ափսո՜ս պատմութեան համար։ Վստահ եմ որ մէկ կամ երկու տարի վերջը թերեւս պատմագիր մը պէտք ունենայ իր գիրքերուն ոչ միայն Հայոց ժամանակակից պատմութիւնը գրելու, այլ եւ այն ժամանակի հոգեբանութիւնը եւ բարքերը ուսումնասիրելու համար ։

«Դուն մեր Հոմերոսն ես» կ'ըսէր իրեն Տոքթ․ Օհանջանեան։ Երկուքն ալ, ինչպէս ուրիշ շատեր, ունէին մէկ երազ,— մեռնիլ եւ թաղուիլ հայրենի հողին տակ։ Շնչել անգամ մը եւս հայրենիքի օդը եւ յետոյ մեռնիլ ։

«Թէեւ այլեւս անզգայ մարմինիս համար՝ փոյթ չէ թէ ուր կը հանգչի, բայց գոնէ հայրենի հողի մօտ կ'ուզէի թաղուիլ» կ'ըսէ դարձեալ Բուշկին ։

Հանգչեցէ՛ք խաղաղութեան մէջ, դուք բոլորդ, որ մեռած կամ թաղուած էք օտարութեան մէջ։ Մօտ կամ հեռու պիտի գայ այն օրը, երբ ամէնքդ պիտի հանգչիք հայրենի հողի տակ։ Ռուբէնը մեռած չէ։ Գաղափարը չի մեռնիր բայց գիրքերը կ'ոչնչանան թերեւս։ Եթէ համաշխարհային գրականութեան մէջ գիրք մը կայ՝ որ կը նմանի Ռուբէնի յիշատակներուն, ատիկա Թոլսթոյի «Պատերազմ եւ խաղաղութիւնն» է ։

Կը մնան դեռ 35–40 մասեր։ Որքան ատեն որ զաւակները ողջ ըլլան վտանգ չկայ որ ոչնչանան ձեռագիրները, բայց թոռնե՞րը։ Օր պիտի ըլլայ որ բեռ պիտի ըլլան անոնց համար։ Ուստի կոչ կ'ընեմ բոլոր Հայերուն անխտիր, որ փրկեն այս գիրքերը մոռացութենէ ։

ԱՆՆԱ ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՋԱՆԱՁԱՆ

Ամերիկայի Ուէյֆրաս բանտի ոստիկանական շունները, որ բանտարկեալներուն վրայ կը հսկէին եւ զանոնք կը հետապնդէին, վերջերս, անծանօթ պատճառներով փախուստ տուած են։ Բանտի տնօրէնութիւնը, զանոնք գտնելու համար ուրիշ միջոցներ չունենալով, անոնց ետեւէն արձակած է մէկ քանի բանտարկեալներ, որոնք շուներէն իրենց վրէժը լուծելու համար, զանոնք հետապնդած եւ բոլորն ալ բռնելով ետ բերած են ։

ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՐՁԱՆՆԵՐ

●

Մեռելները կը խօսին ...

Գերեզմանները բաց են տակաւին ։

Կ'արժէ որ տարին մէկ անգամ գոնէ երթանք քանի դեռ մենք ողջ ենք անոնց մօտ լսելու պատգամը երկրի ընդերքէն ։

Տարեդարձներ պէտք են մեզ, ցնցուելու մերթ ընդ մերթ մեր թմբիրէն։

Երէկ Խանասորի լեռներն էինք ելած Իշխան Արղութեանի խումբին հետ իր շիրմին քով եւ ոգեւորուած անոնց կատարած անձնուիրութենէն ։

Եւ ահա, այսօր ալ կուգանք նորէն մեր ազգային սուրբերու դամբաններուն քով։

Մին՝ Անդրանիկը քաջ։ Լերան զաւակ, լերան պէս ինքը՝ տիպար գիւղացին ։

Ահա մեր առջեւն է ան, իր խիզախ նայուածքովն ու կեցուածքովը յաղթական իր նժոյգին վրայ արձանացած։ Փոթորիկի մը պէս որ կը սուրայ իր պողպատէ կուրծքը բաց վահան հայրենասիրութեան ։

Կարելի՞ է թաղել վրէժը։ Քիչ անդին՝ Աւետիս Ահարոնեան, տիտան մը գրչի եւ նոր աշուղը հայրենիքի, անոր ցաւերուն ցաւակից եւ տխոյեան հայ գառին։ Իր ոսկեղէն խօսքերովը խրախուսեց ժողովուրդը մինչեւ իր մահը, լեզուն դեռ բերնին մէջ ։

Միւս կողմը, «Յառաջ»ին, անխոնջ եւ վաստակաւոր խմբագրապետը, ամէնօրեայ «Իր խօսքերով»ը բացեղէն չունէ տաւղը սփիւռքին ։

Նկուղին մէջ իր ափ մը աճիւնով միայն կը հանգչի Ռուբէն Տէր Մինասեանն որուն կեանքը եղաւ կռիւ Ազատութեան եւ Անկախութեան, կռիւ իր ժողովուրդին համար ։

Ահա Գ․ Օտեան, Խատիսեան, Բէկզադեան հին եւ նոր տաղանդներ նուիրուած իրենց ազգին ։

Մեռա՞ծ, ոչ, այլ կը ննջեն ։

Լռա՞ծ են անոնք, ոչ։ Շատ բաներ պիտի ըսեն մեզի տակաւին ։

Հայրենիքը ամէն բանէ վեր, ահա անոնց խօսքը։ Ով դէմ է, թող չմօտենայ խանգարելու իրենց խաղաղութիւնը ։

Ուխտն ու յարգանքն է կատարեալ՝ երբ ընթանանք անոնց ճամբէն, կատարելու համար անոնց փափաքները, որպէսզի շարունակուի անոնց գործը ու կէս չմնայ ։

ՄԷՆ – ՍԷ

Հոգեբուժը յաճախորդին ․

— Կը ներէք, բայց, ձեր գերդաստանին մէջ մտքով տկար կամ անհաւասարակշիռ մարդիկ գոյութիւն ունեցա՞ծ են ։

— Այո՛, տոքթոր։ Քոյրս մերժեց ամուսնանալ միլիոնատէրի մը հետ, կը պատասխանէ յաճախորդը ։

Երկիրը լեցուած է մարդոցմով, որոնց հետ խօսիլ իսկ չարժեր ։

ՎՈԼԹԵՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ․

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չէին բժշկած իր սիրականը ։ Եւ ո՞վ կը վստահեցունէր թէ այդ մարդիկը չէին նպաստած անոր մահանալուն ։

— Զաւակս տոքթոր, կը մրմնջէր, պատուհանին վարագոյրներուն տակ կծկըւած, իր ահարեկ աչուըները հորիզոնին յառած, զաւակս տոքթոր, այսինքն մարդասպան, ոճրագործ ․․․ չէ, չըլլար ․․․ չեմ ուզեր ․․․ ըլլալիք բան չէ։

Վախով ու ցաւով համակ, վազեց իր զաւկին մօտ, որ առանձին կ'աշխատէր իր սենեակին մէջ ։

— Շուտ, Արշակ, վազէ Թագէոս աղային, հոս կանչէ, կարեւոր բան կայ, շուտ, շուտ, շուտ ․․․

Տղան մօրը այլայլած դէմքը տեսնելով ․ իսկոյն ձգեց աշխատութիւնը եւ վազեց Թագէոս աղային ետեւէն ․․․

Մերկերեանին հանրածանօթ կեդրոնատեղին ժամն էր։ Արշակ հոն վազեց ։ Ժամկոչները ըսին թէ գանձապահը քիչ մը առաջ դուրս ելած էր սրճարան երթալու համար ։

Տղան խնդրեց անոնցմէ մէկէն որ իսկոյն ետեւէն երթայ եւ ըսէ որ ամիրային տունէն ստիպողաբար զինքը կ'ուզեն։ Ժամկոչը, շալվարին յետոյքը ժողվելով, վազեց։ Արշակ սպասեց հոն, անցած ատենը գանձապահին ընկերանալու համար։ Բաւական մը չանցած, փողոցին ծայրէն երեւցաւ Մերկերեանին կարմիր խոշոր քիթը, որ ահագին վնաս կը հասցնէր դէմքին եւ գլխուն կլորութեանը։ Ժամկոչը քայլ մը հեռուէն կը հետեւէր։ Երկուքն ալ կը հեւային, Տղուն անհամբերութեան նշանները տեսնելով, գանձապահին դէմքը, հեռուանց, լուռ հարցման մը անձկագին ծամածռումներուն մէջ կը խորտակուէր ։

— Ի՞նչ կայ, Արշակ, հարցուց հեւիհեւ, երբ որ մօտեցան ։

— Չեմ գիտեր, մաման շուտով ձեզի կ'ուզէ կոր։

Վազեցին։ Շատ չանցած տուն հասան եւ սենեակ ելան, ուր մաման կը ճեմէր անձկալից երեւոյթով ։

— Խեր ըլլայ, հանըմ, ըսաւ Թագէոս աղա ներս մտնելով ։

— Տղաս, դուն քու սենեակդ գնա, մենք խօսք ունինք հոս, ըսաւ տիկին Մարկոսեան իր զաւկին, որ հեռացաւ, բան մը չհասկնալով այդ խրատանցումէն, որուն նիւթը ինք կը կազմէր առանց գիտնալու ։

— Էյ ըսէ նայինք, խե՞ր է, հանըմ, կրկնեց Մերկերեան թիկնաթոռի մը վըրայ իյնալով պարտասած ։

— Թագէոս աղա, պատասխանեց հանըմը տխրական շեշտով մը, միտքս փոխեցի, Արշակս տոքթոր չեմ ուզեր ընել ։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ ։

— Տոքթորութիւնը շատ կարեւոր բան մը չէ, տղաս աւելի մեծ փայլուն ասպարէզներու արժանի է, մանաւանդ որ տոքթորութիւնը այնքան անուն մըն ալ չունի, ամէն մարդ կ'ըսէ կոր որ տոքթորները մարդ կը մեռցնեն․․․ տղաս մարդասպա՞ն ընեմ ։

— Ճանըմ, ո՞վ խաղդ կերաւ տակա, պոռաց Մերկերեան իրական գայրոյթով մը բռնուած, տէր ողորմեա ինձ Աստուած, ճանըմ երէկուընէ այսօր ի՞նչ դարձաւ, ի՞նչ եղաւ, մէ՞կը եկաւ․ բա՞ն մը ըսաւ նորէն․․․ ո՞վ է ըսեր որ տոքթորութիւնը կարեւոր արհեստ չէ, անկէ աւելի մեծ, բարձր, պատուաւոր արհեստ մըն ալ կա՞յ․․․ կ'աղաչեմ, տիկին, խելքդ գլուխդ ժողվէ, աղէկ մը մտածէ, տղուդ արուեստը պիտի մնայ, մտիկ ըրէ իմ խօսքիս․․․ տոքթորները մարդ կը մեռցունեն եղեր, ո՞վ խաղդ կերաւ․ մարդ կ'ողջացունեն, մարդ, հանըմ, իմ քրոջս աղջիկը մեռնելու բան էր ազատեցին, ես ես, երկու անգամ կը մեռնէի կոր ալ ատ չհաւնած տոքթորներդ հոգի տուին ․․․

Եւ յանկարծ ընդհատելով իր խօսքը եւ հանըմին դառնալով ուժգնակի ․

— Ճանըմ սա ըսէ ինծի, ո՞ւրկէ ուր միտքդ փոխեցիր հանըմ ։

Տիկին Մարկոսեան՝ գանձապահին կրքոտ ու սրտմտած այս յանդիմանականէն ազդուեր էր խելոյն եւ տրամադրութիւնները փոխուեր էին։ Ուստի թուլցաւ, խոստովանեցաւ ։

— Աս առտու Բարթող աղան եկաւ, ան ըսաւ որ ․․․

Այս անունը լսելուն, գանձապահը քիթը բերանը թթուեցուց ․․․

— Բարթող աղա՞ն, սա՞ ․․․

— Ըսաւ որ, դէչ զենաաթ չէ ․․․ չուրախացաւ, իրար չանցաւ․ ի՞նչ գիտնամ։

Անանկ վարնոց մարդիկը աշտնկ բաներէ կը հասկնա՞ն, հանըմ ․․․

— Ետքը մեր Նեկտարին հարցուցի, ան ալ ըսաւ Ֆուլեանէն կլօխը հէքիմները կերան ․․․

— Պարապ խօսք, ըսաւ Մերկերեան, անոր Ֆուլեանէն պիտի մեռնի եղեր մեռեր է ․․․

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար․)

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ընդդիմադիր շարժումի պարագլուխ զօրավար Տելկատօ Լոնտոնի մէջ յայտարարեց թէ այսօր իր երկրին մէջ գինեալ յեղափոխութիւն մը շատ աւելի հաւանական է, քան հինգ կամ տասը տարի առաջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Երկիրներու Կազմակերպութեան մշակութային խորհուրդի երրորդ համագումարին մէջ Փորթօ–Ռիքոյի կառավարիչ Մարէն յայտարարեց թէ Եւրոպայի եղած Մարշալի ծրագրին նման տնտեսական օգնութեան ծրագիր մը պէտք է ըլլայ Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն համար :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարութիւնը հաստատեց այն լուրը, որու համաձայն Սէուտական Արաբիոյ եւ Լոնտոնի միջեւ բանակցութիւններ սկսած են դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման համար : Երկու երկիրներու ներկայացուցիչները իրենց խորհրդակցութիւնները կ'ունենան Նիւ Եորքի մէջ :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ժողովին մէջ Նախագահ տը Կոլ իր տպաւորութիւններ յայտնեց Ալճասի մէջ կատարած շրջապտոյտի մասին, աւելցնելով թէ շատ գոհ մնացած էր մասնաւորապէս տնտեսական մարզի մէջ արձանագրուած յաջողութիւններով : Ալժերիոյ հարցը խնդրոյ առարկայ չդարձաւ, իսկ Ելմտական նախարար Փինէ տեղեկութիւններ տուաւ Վիէթնամ կատարած իր ճամբորդութեան մասին : Քուվ տը Միւրվիլ ներկայացուց քաղաքական ներկայ կացութիւնը՝ միջազգային ճակատի վրայ :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ կոկէնի մէկ գործը՝ «Նամակ կը սպասեմ» ծախուեցաւ 130·000 սթերլինի (180 միլիոն ֆրանք), իսկ Սեզանի «Կապոյտ շապիկով գիւղացի»ն՝ 145 հազար սթերլինի :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 21ին, նոյն հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Նիկոլ Դուման խումբը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին :

Գէորգ Չաւուշ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14ին :

Քրիստափոր ենթակոմիտէն 5 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին :

Հայաստան ենթակոմիտէն 5 Դեկտ., Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին :

Մուրատ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

Արամ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին :

Թաթուլ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին :

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Անիէռ–Պուա–Քոլոմպի մասնաճիւղը Տիկին Փառանձեմ Վէզիրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգնութեան կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Զարեհ Ղարիպեան երկու հազար ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգնութեան կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՒՍԻՒ ՄԷՋ

Կը տօնուի հացկերոյթով մը, այս Կիրակի ժամը 6ին, Խրիմեան ակումբը :

Կը խօսի՝ ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտք՝ 1000 ֆրանք :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՆ ՈՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի :

ՆԻՍԻ մէջ Այս Կիրակի, ժամը 15ին :

Կը տօնուի թէյասեղանով մը :

Օթէլ Աֆրիքի շքեղ սրահին մէջ,

20, Ավընիւ Ժէօրժ Քլէմանսօ, Նիս :

Կը նախագահէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը խօսի Վ. ՄԻՍԹԻՔ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շաքէ Գաբրիէլեան, դաշնակով՝ Նիսի Քոնսերվաթուարէն Օր. Նիկտա Գասպարեան, երգ, Օր. Սալփի Գէորգեան եւ փոքրիկն Արամ Գէորգեան, արտասանութիւն, նուագ–աքորտէոն՝ Աճօլանեան եղբայրներ :

Թէյասեղանի ծախքերու մասնակցութիւն 500 ֆրանք :

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՓԱՐԻԶ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը չորսին, Քաֆէ լը Րէժանի մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան կը ծանուցանենք որ այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ Տ. Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան :

Ուստի հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու այս արարողութեան :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կազմակերպած է շքեղ ներկայացում մը «Թուղթէ իշխանուհին» եւ զուարթ օփէրէթ, «Մաշտ ի բաթ»ը : Պիտի ներկայացուի դերասան Պ. Թրապօշի եւ իր խումբին կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, պետական թատրոնին մէջ :

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը :

Դարձեալ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց բաժնի կողմէ կազմակերպուած «Մեծ պարահանդէսը» տեղի կ'ունենայ 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30էն սկսեալ, Օթէլ Քրուա տ'Օրի մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 5ին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ՝ ԳԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ (Պէյրութի կղերէն) Անիէռ Սէնթ ժընը–վիէվ հաստատութեան մատրան մէջ, 19 Ռիւ տը լա Սթասիոն :

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու սոյն հոգեպարար արարողութեան :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը կը յայտարարէ թէ, այս Կիրակի օր, Եկեղեցւոյս անուան տօնախմբութեան առթիւ, այս տարի բացառաբար ըլլալով նոյն օրը հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ մատաղի օրհնութիւն եւ ընկալեաց սովորութեան յաւարտ Ս. եկեղեցւոյ փակին մէջ մատաղի բաշխում տեղի պիտի ունենան :

Մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թեմիս նախկին առաջնորդ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի հոգւոյն եւ Ս. Եկեղեց. կնքամօր Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի հոգւոյն եւ համայն Թաղիս եւ շրջակայքի ժողովուրդեան գերդաստանին ննջեցելոց հոգւոյն :

Արարողութիւնները կը կատարուի Թաղիս եկեղեցւոյս երգչախումբի կողմէ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի եւ ղեկավարութեամբ Օր. Սիւզան Պօյաճեանի :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՇԱԲԱԹ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 28 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8658 | 35EME ANNÉE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4459

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԿԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Օրուան անցուդարձին իրազեկ պաշտօնատարներ, ինչպէս նաեւ յայտնի եւ լաւատեղեակ լրագրողներ համոզուած են որ Նախագահ Այզընհաուըրի յառաջիկայ ճամբորդութիւնը՝ դէպի Եւրոպա, Հիւսիսային Ափրիկէ եւ Միջին Արեւելք, կրնայ մեծապէս նպաստել այն ճիգերուն, որոնք կը ձգտին միջազգային ներկայ տագնապը փարատելու:

Նախագահը պիտի այցելէ Իտալիա, Յունաստան, Թուրքիա, Իրան, Աֆղանիստան, Փաքիստան, Հնդկաստան, Մարոք եւ Ֆրանսա:

Այս ինը երկիրներէն, Յունաստանը, Թուրքիան, Իտալիան եւ Ֆրանսան անդամ են Ատլանտեանի Դաշնակցութեան:

Թուրքիան, Իրանը եւ Փաքիստանը անդամ են Պաղտատի Ձինակցութեան, որ հիմա կը կոչուի Կեդր. Դաշնագրի Կազմակերպութիւն, իսկ «չէզոք» են Աֆղանիստանը, Հնդկաստանը եւ Մարոքը:

Պարոն Այզընհաուըրի այս ճամբորդութիւնը, որ պիտի տեւէ, ընդամէնը, երկու շաբաթ, հաւանաբար, «պատասխանն» է այն ռազմավարութեան, որ քանի մը տարիէ ի վեր, աղին, անդին կը պտըտցնէ Խորհրդային Միութեան վարչապետը եւ անոր սերտ գործակիցները:

Արդարեւ, Նիկիթա Խրուշչեւ եւ իր դահլիճին անդամներէն ոմանք, ամէն պատեհութենէ կ'օգտուին՝ այցելութիւններ տալու համար զանազան երկիրներու:

Երբ Ջինաստանը կամ Չեխոսլովաքիան իրենց համայնավար իշխանութեան տարեդարձն է որ պիտի տօնեն, Խրուշչեւ ներկայ է փառատօնին:

Երբ Արեւելեան Գերմանիան կամ Լեհաստանը ազգային տօն մը ունին, վարչապետը շողեփինդ կը վազէ Պերլին կամ Վարշաւա, որպէսզի, նախ, ինք արտասանէ յաւուր պատշաճի ճառը եւ առիթէն օգտուտ քաղելով, ազդարարէ կամ սպառնայ «աշխարհակալ»ներու ճակատին:

Քանի մը տարի առաջ, 1955ին, Խրուշչեւ — երբ տակաւին վարչապետական գահը բարձրացած չէր — Բուլկանինի եւ Միկոյեանի ընկերակցութեամբ, գնաց Պելկրատ ու այնտեղ, հրապարակաւ, ներողութիւն խնդրեց մառեշալ Թիթոյէն եւ յայտարարեց որ եթէ Եուկոսլաւիա, 1948ին, վտարուած էր այժմ հանգուցեալ Կոմինֆորմէն, յանցաւորը Ձեկայապետ Բերիան էր, որ գնդակահարուեցաւ Ստալինի մահէն տասը ամիս ետք:

Վարչապետը հետզհետէ այցելեց Անգլիա, Հնդկաստան, Աֆղանիստան, Ջինաստան, Ամերիկա:

Այս ճամբորդութեանց նպատակն է ի հարկէ, համակրութիւն շահիլ, խոստումներ շռայլել, բարեկամներ ապահովել եւ միեւնոյն ատեն ալ ազդարարել եւ սպառնալ: Ռազմավարութիւն մը, որ կը թուի թէ շատ ձեռնտու եղած է՝ Խորհրդային Միութեան շարադրուշակ քաղաքականութեան տեսակէտէն:

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, որուն պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ մէկ տարիէն, մեծ համակրութիւն կը վայելէ ամէն տեղ:

Շաբաթներ առաջ, Պոնի, Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ, առարկայ եղաւ խանդավառ ընդունելութեանց:

Բազմութիւնները կ'ողջունէին ոչ միայն երկրորդ աշխարհամարտին յաղթական զինուորը, այլեւ մէկը որ անկեղծօրէն կ'աշխատէր ի նպաստ խաղաղութեան դատին:

Թերթերը գիտել կուտան թէ որեւէ անմիջական պատճառ մը չկար որ Նախագահը ճամբորդէր մինչեւ Հնդկաստան կամ Փաքիստան: Այլ խօսքով, որեւէ վէճ չկար Ամերիկայի եւ այդ երկիրներուն կամ Ամերիկայի եւ Իրանի միջեւ, որ անհրաժեշտ դարձնէր այս երկար ճամբորդութիւնը, Փարիզի խորհրդակցութեններէն անմիջապէս առաջ:

Բայց, իրազեկ շրջանակներ կը բացատրեն թէ Այզընհաուըր, ինք, բաղձանք յայտնած է որ կատարէ այս պտոյտները եւ անձամբ փարատէ կարգ մը թիւրիմացութիւններ:

Անուրանալի է որ Համայնավարները ճնշում կը բանեցնեն Իրանի եւ Հնդկաստանի վրայ: Մոսկուայի կառավարութիւնը անընդհատ կ'ազդարարէ Թեհրանի վարիչներուն թէ իրենց հայրենիքին ապահովութիւնը կը վտանգեն՝ զինուորական համաձայնութիւններ կնքելով Արեւմտեան ճակատին հետ:

Փէյփինկի կառավարութիւնը սահմանային սրբագրութիւն կը պահանջէ Հնդկաստանէն, քաջալերութիւն ստանալով ի հարկէ Խորհրդային Միութենէն, թէեւ վարչապետ Խրուշչեւ, խորհուրդ կուտայ Ջինացի իր ընկերներուն որ միջազգային վէճերը, զինու զօրութեամբ կարգադրելու ռազմավարութեան մասին չմտածեն:

Շատ հաւանական չի թուիր որ Մոսկուա, այս օրերս, ներքին վէճեր ստեղծէ Խորհրդային Միութեան եւ Համայնավար Ջինաստանի միջեւ, այս վերջնոյն խաղաղասիրութեան դասեր տալով:

Աֆղանիստան կը նկատուի Խորհրդային ազդեցութեան գօտիին մէջ ինկած պետութիւն մը: Մանաւանդ որ Մոսկուա, երկու տարի առաջ, հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը յատկացուց այդ երկրին, իսկ Խրուշչեւ, սիրալիր բարեկամութեան խոստումներ շռայլեց Քապուլի վարիչներուն:

Փաքիստան եւ Իրան, ինչպէս ըսինք անդամ են Կեդրոնական Դաշնագրի Կազմակերպութեան: Հետեւաբար դաշնակից եւ զինակից Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ, այդ դաշնագրով:

Պէտք անգամ չկայ շեշտելու որ Թուրքիան Արեւմտեան ճակատին համար, ամէնէն մօտիկ խարիսխն է Խորհրդային Միութեան հարաւը: Շուտով հեռավար ռումբերու խարիսխ մը պիտի հաստատուի այդ երկրին մէջ:

Յունաստան, նոյնպէս շատ կարեւոր ռազմագիտական կէտ մըն է Ատլանտեանի Դաշնակցութեան համար:

Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները խորապէս համոզուած են որ Նախագահին այս ճամբորդութենէն ետք, Արեւմտեան ճակատին հեղինակութիւնը նոր զարկ պիտի ստանայ՝ այն շրջաններուն մէջ, որոնք կ'եզերեն Խորհրդային աշխարհը հարաւէն — Միջերկրականէն մինչեւ Հնդկաց Ովկիանոս:

Եթէ Նախագահին այս խմատոռւն որոշումով կարելի ըլլայ Փաքիստանի, Աֆղանիստանի կամ Հնդկաստանի ու Իրանի նման անզօր երկիրներու ներշնչել այն յոյսն ու հաւատքը թէ Ամերիկան ու իր դաշնակիցները կը մտահոգուին անոնց ազգային շահերով ու ճակատագրով, անտարակոյս, այդ երեւոյթէն կ'օգտուի խաղաղութեան դատը եւ ազատ ժողովուրդներու ճակատը առաւել եւս կը զօրանայ:

Մոսկուա լքուած, անկար ու անպաշտպան երկիրներ կը փնտռէ Ասիոյ մէջ՝ իր թաթը մինչեւ հարաւային ջուրերը երկարելու համար:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻ՞Ր ԹԷ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ ՊԱՆԿ-ԺԱՆՍԸՆԻ ՄԱՀԸ

ԺԱՆՍԸՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏԱԾ ԷՐ ՄԱԿ-Ի ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ՝ ՈՐ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՇԻՒՈՅՆ

•

Դանիացի դիւանագէտ Փոլ Պանկ-Ժանսըն, Հունգարիոյ քննիչ Յանձնախումբի (ՄԱԿի) նախկին քարտուղարը, որ երկուշաբթի օրուընէ ի վեր անհետացած էր, հինգշաբթի օր մեռած գտնուեցաւ իր բնակարանին մօտ գտնուող պարտէզի մը մէջ:

Պանկ-Ժանսըն երկուշաբթի օր տունէն դուրս ելած էր՝ Միջազգային Օգնութեան Կազմակերպութեան գրասենեակը երթալու համար, Մանհաթան թաղին մէջ: Այսինքն, ճիշդ այն օրը՝ երբ ՄԱԿի մէջ կը բացուէր նոր վիճաբանութիւն մը՝ Հունգարական հարցին շուրջ:

Նիւ Եորքի ոստիկանութիւնը նախ յայտարարեց թէ Ժանսընի մարմինին վրայ խոշտանգումի հետքեր կային եւ ձեռքը՝ ատրճանակ մը, բայց յետոյ յայտարարուեցաւ թէ Դանիացի դիւանագէտը անձնասպան եղած է: Արդարեւ, իր վրայ նամակ մը գտնուած է, ուղղուած կնոջը, [illegible] էր:

Այսուհանդերձ, Տիկին Պանկ-Ժանսըն, որ իր հինգ զաւակներուն հետ կ'ապրի Նիւ Եորք, յայտարարեց թէ ամուսինը տունէն դուրս ելած ատեն շատ բնական վիճակ մը ունէր եւ մանաւանդ՝ «շատ կը սիրէր իր զաւակները»:

ՄԱԿի Հունգարիոյ քննութեան յանձնախումբ նախկին քարտուղարը 1958 Յուլիս 3ին պաշտօնանկ եղած էր Տակ Համըրշոլտի կողմէ, որովհետեւ կը մերժէր ՄԱԿի դիւանին յանձնել 1956ի յեղափոխութեան ընթացքին Հունգարիայէն փախած տարագիրներու ցանկ մը: Ժանսըն հարցաքննած էր յիշեալ անձերը եւ խոստացած՝ գաղտնի պահել անոնց անունները, հետեւաբար՝ իր անձնական պատասխանատուութիւնը թոյլ չէր տար որ այդ անուանացանկը ուրիշներու յանձնէ:

Երբ Պանկ-Ժանսըն պաշտօնանկ եղաւ, նախ յայտարարուեցաւ թէ անկարգապահ էր, բայց, յետոյ, կիսապաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդէին թէ անհաւասարակշիռ էր: Գալով փաստաթուղթերուն, վկաներու ներկայութեան եւ փակ պահարանի մը մէջ՝ կրակի տրուեցան:

Պէտք չէ մոռնալ սակայն այն պարագան, թէ Պանկ-Ժանսըն դատապարտած էր ՄԱԿի բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ՝ որոնք Խ. Միութեան հաշւոյն գործելով ձախողութեան մատնեցին Հունգարական հարցի քննիչ յանձնախումբին գործը, մանաւանդ անտեսելով այն փաստերը՝ որոնք ցոյց կուտային թէ 1956ի ըմբոստութենէն ետք բազմաթիւ Հունգարացիներ Խ. Միութիւն աքսորուած էին:

1949ին ՄԱԿի մէջ մտնելէ առաջ, Պանկ-Ժանսըն Ուաշինկթընի դանիական դեսպանատան խորհրդականն էր՝ տասը տարիէ ի վեր:

Հինգշաբթի օր Նիւ Եորքի ՄԱԿի կեդրոնատեղիին մէջ՝ խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթն էր Ժանսընի մահը: Ընդ[illegible] գլխաւոր պատասխանատուն է, ոչ մէկ բացատրութիւն կուտայ այս մասին եւ ընդհանրապէս կը խուսափի յայտարարութիւններէ: Այն պարագան՝ թէ Ժանսըն կրնայ համայնավարներու կողմէ սպաննուած ըլլալ՝ մութի մէջ կը պահուի, եւ բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ ՄԱԿի շրջանակները աւելի հաւանական կը նկատեն անձնասպանութեան պարագան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ 32 ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ "ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ" ՄԸ

Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պուքրէշի ձայնասփիւռը հեռասփռեց համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին մէկ խմբագրականը՝ որ կ'առաջարկէ «առեւտրական խմբակցութիւն» մը կազմել՝ Եւրոպայի արեւելեան եւ արեւմտեան 32 երկիրներուն մասնակցութեամբ:

Թերթը կը շեշտէ թէ «վեց»երու Հասարակաց Շուկան եւ «եօթն»երու Ազատ Փոխանակութեան գօտին ստեղծուած են ամերիկեան դրամագլուխներու յաւելման առաջքն առնելու համար: Արեւմտեան Եւրոպայի տնտեսական տագնապը առաջ կուգայ Արեւելք-Արեւմուտք առեւտուրին վրայ դրուած արգելքէն:

Այս տագնապը լուծելու համար, կը բացատրէ ռումանական թերթը, «բաւական չեն միակողմանի ճիգերը. համեւրոպական միջազգային գործակցութիւն մը անհրաժեշտ է»:

Համայնավար երկիրներու հետ առեւտրական յարաբերութիւններ ունենալու հարցը կարգ մը պաշտպաններ ունի նաեւ արեւմտեան երկիրներու մէջ: Միջազգային Առեւտուրի Բրիտանական Խորհուրդի նախագահ լորտ Պոյտ-Օր առջի օր առաջարկեց որ համայնավար երկիրներուն վարկեր բացուին՝ երկու աշխարհներու միջեւ առեւտուրը զարգացնելու համար: [illegible] ծում կրնայ ըլլալ դէպի Խ. Մ[illegible] համայնավար Ջինաստան եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները:

Լորտ Պոյտ-Օր յիշեց Գերմանիոյ պարագան, որ տարեկան 58 միլիոն սթերլինի ապրանք կ'արտածէ Ջինաստան (Անգլիոյ 27 միլիոն սթերլինի փոխարէն) եւ 72 միլիոն արժէքով ապրանքներ՝ Արեւելեան Եւրոպա (Անգլիա՝ 22 միլիոն):

Միւս կողմէ Միջազգային Առեւտուրի Գրասենեակը կոչ մը ըրաւ Հասարակաց Շուկայի եւ Ազատ Փոխանակութեան գօտիի երկիրներուն որ բանակցութիւններ ունենան Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներու աւելի սերտ գործունէութեան մը համար: Արդարեւ, Առեւտրական Գրասենեակը ժողով մը գումարելով Գալոս Մանթերոյի (Փորթուկալ) նախագահութեամբ, հետեւեալ որոշումը տուած էր.—

«Ամէն բան եղածին պէս ձգել՝ վտանգաւոր պիտի ըլլայ, որովհետեւ եւրոպական ներկայ խմբակցութեանց անդամ երկիրները պիտի սկսին հետզհետէ մտածել հակադիր աշխարհներու հետ գործակցութեան մասին:

«Արդ, Միջազգային Առեւտուրի Գրասենեակը կ'առաջարկէ որ առանց ժամանակ կորսնցնելու բանակցութիւններ սկըսին՝ Արեւմտեան երկիրներու աւելի սերտ գործակցութիւն մը ստեղծելու համար: Ասիկա պիտի քաջալերէ ոչ միայն առեւտուրի բարգաւաճումը՝ արեւմտեան երկիրներու միջեւ, այլեւ պիտի նպաստէ միջազգային տնտեսութեան բարգաւաճման եւ ազատութեան»:

Առեւտուրի ազատութեան հարցը սկըսած է մեծապէս հետաքրքրել նաեւ Միացեալ Նահանգները: Հասարակաց Շուկայի գործադիր յանձնախումբի նախագահ Հալշթէյն այս ուղղութեամբ յայտարարեց թէ Ամերիկան ալ պիտի մասնակցի առեւտրական բանակցութեանց եւ Եւրոպա ամէն բան պէտք է ընէ՝ Միացեալ Նահանգները իրեն հետ ունենալու համար, այլապէս Ամերիկացիները կրնան այնպիսի միջոցներ ձեռք առնել՝ որոնք վտանգաւոր պիտի ըլլան Եւրոպայի համար:

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ

ՑՆԾԱՑՕՆԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Քաղցր անակնկալ մը եղաւ Հայաստանի երգի ու պարի խումբին այս երկրը այցելութիւնը : Գահիրէի Հայութիւնը խոր յուզումի, ոգեւորութեան եւ գեղարուեստական վայելքի անմոռանալի պահեր ապրեցաւ : Երբեք տարօրինակ չէ, ընդհակառակն, խիստ բնական եւ ըմբռնելի է ստեղծուած ընդհանուր խանդավառութիւնը ի լուր հայ երգին ի տես հայ պարին, արուեստին ու արուեստագէտին : Փոխն ի փոխ սփոփանքի, հպարտութեան ու քաղցր բերկրանքի զգացումներով կը լեցուին հայ հոգիները, առանց սեռի, դասակարգի, դաւանական ու հատուածական խտրութեան : Պարզ է ու աչքերեւ գաղտնիքը հոգիներու այս շարժին, որովհետեւ, սահմանէն այդին թէ անդին, մի է հայ հոգին, մի հայ մշակոյթը եւ հայ ժողովուրդը իր ապրումներով, զգացումներով, ցեղային խառնուածքով, էութեամբ, ձգտումներով, երազներով, յոյսերով : Եւ անսասան, անխորտակելի է այդ միութիւնը, հակառակ ստեղծուած արուեստական պատուարներուն, չարանենգ խաղերուն ու դաւերուն : Եւ անխորտակելի պիտի մնայ նաեւ վաղը, հակառակ ժամանակի եւ տարածութեան արգելքներուն :

Հայ ժողովուրդը երկար ատենէ ի վեր կը սպասէր նման անակնկալներու : Կը պայքարէր արուեստական արգելքներուն դէմ, կը բողոքէր բարձրաձայն, կը գալարուէր իր անզօրութեան մէջ եւ կը սպասէր, որ գոնէ ուղղակի կապ եւ հաղորդակցութիւն ստեղծուէր հայրենի հա[illegible] ժողովուրդին եւ արտասահմանի հայ բեկորներուն միջեւ : Կը յուսալքուէր յաճախ, սակայն երբեք չէր յուսահատեր, չի յուսահատիր եւ պիտի չյուսահատի նաեւ ասկէ ետք : Այս հաստատու- [illegible] տանք մը հայ ժողովուրդին՝ իր ցուցաբերած ազգային — քաղաքական գիտակցութեան, ողջմտութեան եւ արիութեան համար, եւ դատապարտութիւն մը՝ բոլոր անոնց, որոնք ներելի եւ աններելի բոլոր միջոցներով կը ջանային եւ կը ջանան տակաւին երկուքի բաժնել հայ հոգին, հայ մշակոյթը, ստեղծել երկու Հայութիւն՝ յանուն նիւթապաշտ գաղափարաբանութեան մը սնոտիքին, որ ընդհանուր ոչինչ ունի Հայութեան եւ Հայկականութեան հետ :

Ճիշդ է, արտասահմանէն Հայրենիք՝ իբրեւ ուխտաւոր, եւ Հայրենիքէն դէպի արտասահման իբրեւ զբօսաշրջիկ կատարուած այցելութիւնները ուղղակի կամ անուղղակի մաս կը կազմեն խաղաղութեան այն արշաւին, զոր վերջերս շղթայազերծած է Խ. Միութիւնը քաղաքական ճակատի վրայ : Սակայն մեզ հետաքրքրողը միայն նպատակը չէ, այլ մասնաւորաբար արդիւնքը : Իսկ մշակութային ճակատի վրայ այս շփումները, եթէ մնայուն բնոյթ կրեն եւ չկապուին լոկ քաղաքական ռազմավարութեանց ու հաշիւներու հետ, կրնան միայն բարերար արդիւնքներ ունենալ Հայութեան համար թէ՛ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ :

Վերջապէս հայ մշակոյթն ու արուեստը մեր են եւ մեր պէտք է մնան քաղաքական ու հատուածական ամէն նկատումէ : Ցեղին Հայը անգամ կը խոնարհի եւ պէտք է խոնարհի հայ մշակոյթին, արուեստին եւ իրաւ արուեստագէտին առջեւ : Այս է, որ տեղի կ'ունենայ հայ երգի ու պարի խումբի այցելութեան առթիւ եւ այս երեւոյթն է, որ կը գօտեպնդէ մեզ եւ հիմը կը կազմէ մեր հաւաքական գոյութեան եւ գոյատեւման :

Այս խորհրդածութիւնները ըրինք այն խոր գիտակցութեամբ եւ մտահոգութեամբ, որ Հայրենիքի եւ արտասահմանի Հայութեան միջեւ ամէն կապի եւ ուղղակի հաղորդակցութեանց խզումը կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ Հայաստանի եւ Հայութեան գոյութեան եւ ապագային համար : Առաւելաբար այս տեսակէտով է, որ մեզ կը խանդավառէ հայ երգի ու պարի խումբին այցելութիւնը :

Իրապէս գեղեցիկ անակնկալ մըն էր այս այցելութիւնը ոչ միայն իբրեւ ձեռնարկ, այլեւ իբրեւ գեղարուեստական իրագործում : Գիտէինք, որ հայ արուեստն ու մշակոյթը կը ծաղկին հայրենիքին մէջ, յուզումով եւ հպարտումով կ'իմանայինք, որ հայ ժողովուրդը եւ իրաւ հայ մտաւորականութիւնը անհուն գուրգուրանք, սէր եւ նուիրում ցոյց կու տան հայ հին ու նոր արժէքներուն հանդէպ, ի գին գերմարդկային ճիգերու, զոհողութիւններու եւ անհամար զոհերու : Ի տես եւ ի լուր այս բոլորին, պաշտամունքով կը լեցուէր մեր հոգին՝ հանդէպ հայրե- [illegible] այցելու հայրենի արուեստագէտներուն հանդէպ Գահիրէի Հայութեան ցոյց տուած խանդավառութեան եւ ջերմագին ընդունելութեան :

Ուրախալի է նոյնպէս, որ հայ երգի ու պարի խումբը մեզի ներկայացաւ զուտ գեղարուեստական բնոյթ կրող յայտագրով մը, առանց քարոզչական եւ գեղարուեստականէն տարբեր մտահոգութիւններու եւ զոհեկացումի : Ասոր կը սպասէ եւ այս կը փնտռէ հայ ժողովուրդը արդէն : Կ'ուզէինք հայրենի արուեստագէտներուն մէջ Հայրենիքը տեսնել ու ապրիլ, անոնց անձերուն եւ արուեստին ընդմէջէն հայ ժողովուրդի կեանքին, հոգիին, ապրումներուն ու յոյզերուն հաղորդակից ըլլալ : Յուսախար չեղանք :

Թերեւս շատ աւելին կը սպասէինք մեր հայրենիքէն եւ ներկայ պայմաններուն մէջ գուցէ անարդար էին մեր մեծ ակնկալութիւնները :

Այսուհանդերձ, ընդհանուր առմամբ, յայտագրի բոլոր բաժիններն ալ կատարուեցան ամենայն կանոնաւորութեամբ, [illegible] : Հայրենի արուեստագէտ — արուեստագիտուհիները անխտիր իրենց գործին կը մօտենան գիտակցութեամբ, լրջութեամբ, պատասխանատուութեան զգացումով եւ արուեստագէտի վայել խղճմտութեամբ :

Երգերու եւ կանացի պարերու գլխաւոր յատկանիշներն էին պարզութիւնը, նրբութիւնը, շնորհալիութիւնը, անսեթեւեթ ճաշակով կատարուած խաղերն ու շարժումները, նոյնքան պարզ ու անսեթեւեթ ապրումով ու արտայայտութեամբ : Հոս ալ ընդհանուր միօրինակութիւն մը, մասնաւորաբար կանացի պարերուն մէջ, որուն բեկում կը ստեղծէր եւ կը տկարացնէր առաջին առթիւ ստեղծուած խոր տպաւորութիւնը : Սակայն, իր ամբողջութեան մէջ, երգի, պարի եւ նուագածութեան ներդաշնակ համադրութիւն մըն էր, որ խորապէս կը տպաւորէ եւ մթնոլորտ կը ստեղծէ եւ որուն համար ջերմօրէն շնորհաւորելի են հայրենի արուեստագէտներն ու արուեստագիտուհիները, մասնաւորաբար վաստակաւոր արուեստագէտ Պ. Թաթուլ Ալթունեան : [illegible] էին, ներդաշնակ, [illegible] խանդավառութեամբ եւ զուարթութեամբ կը լեցնէին բեմը : Կանացի պարերուն շնորհը եւ արական պարերու կորովալի աշխուժութիւնը զիրար կը լրացնէին կարծես :

Ճոխ էին նաեւ տարազները եւ այլազան : Յաջող էին նոյնպէս մեներգներն ու մենապարողները, կիրթ, մարզուած ու մշակուած ձայնով, շարժումներով, եւ մեծապէս ստուարեցին խումբի յաջողութեան ու առանձին փայլ տուին յայտագրին :

Մեր եզրակացութիւնը այն է, որ խումբը իր թեքնիքով եւ արուեստով լիովին գոհացուց մեր հասարակութիւնը եւ արժանացաւ անոր արդար գնահատանքին :

(Յուսաբեր) Զ. Ս.

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԽԱՉԱԳՈՂԸ

Ընթերցողը, որ կը հետեւի «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած թերթօններուն, անոնց մէջ հանդիպեցաւ երկու մարդկային տիպերու : «Եօ րըյի»ն, զոր կը նկարագրէ Զապէլ Եսայեանը, եւ Խաչագողը, որ Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի վէպին գերակատարներէն մէկն է :

Այդ երկու տիպարները գոյութիւն ունին ամէն ազգութեանց մէջ : Սակայն հայկական իրականութեան մէջ եթէ չեն պակսիր « Եօ րըյի »ները, կարելի է ըսել թէ խաչագողը բացառիկ երեւոյթ մըն է : Միջանկեալ նկատենք որ չորս բառարաններ, զորս ձեռքի տակ ունեցանք, երկուքը ֆրանսերէնէ հայերէն եւ միւս երկուքը հայերէնէ հայերէն (որոնց մէկը Վենետիկի Առձեռնը), «Խաչագող» բառը չեն յիշեր, այլ միայն «գլթիչ» բառը : Ռուֆֆին իր հռչակաւոր վէրնագիրը ուրկէ ճարած է : Հայագէտները թող բարեհաճին բացատրութիւն մը շնորհել այդ մասին :

Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի վէպը կարդալով յիշեցինք Կիլիկիոյ մէջ պատահած դէպք մը :

Ֆրանսայէն հազիւ քանի մը շաբաթ ետքը՝ լուր տարածուեցաւ թէ Կովկասէն Ատանա հասեր էր Զօր. Անդրանիկի օգնականներէն մէկը, հաւանաբար մասնաւոր առաքելութեամբ : Ներկայացեր էր ոչ թէ Լեգէոնի հրամանատար գնդապետ Ռոմիէօյին, այլ վարչական հակակշռի պետի պաշտօնով նոր ժամանած գնդապետ Պրեմոնին :

Պրեմոն լաւ տպաւորութիւն ստացած էր այդ տեսակցութենէն : Որոշուեցաւ, չեմ յիշեր որու նախաձեռնութեամբ, թէյասեղան մը սարքել պատուելու համար կովկասեան առաքեալը : Ինչ որ գործադրուեցաւ :

Գնդապետ Պրեմոն կը նախագահէր : Հրաւիրուած էին Ատանայի մէջ ներկայ բոլոր հայ սպաները եւ որոշ աստիճանի ենթասպաները : Իրապէս Զօր. Անդրանիկի ենթադրեալ օգնականը համակրելի եւ վայելուչ երիտասարդ մըն էր : Կը կրէր անգլիական սպայի համազգեստ մը, ինչ որ անբնական չէր երեւար, քանի որ գիտէինք թէ Միջագետքի անգլիական բանակը Հայաստան հասած էր, թերեւս իրեն հետ տանելով պարէն եւ պաշար :

Թէյասեղանի ընթացքին իր կարգին խօսք առաւ մեր պատուոյ հիւրը եւ սկսաւ պատմել Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած անցուդարձը, երկարօրէն նկարագրելով հերոսական կռիւներ, որոնց ինքը մասնակցեր էր : Այնչափ չափազանցեց եւ այնչափ արտառոց մանրամասնութիւններ տուաւ, որ մեր մտքերը, արդէն վերապահ այդ ինքնակոչ առաքեալին հանդէպ, աւելի ծանր կասկածներու յանդեցան :

Հանդիպութենէն ետքը, մեր մարդը առանձին խօսակցութեան հրաւիրուեցաւ եւ առանց մեծ դժուարութեանց խոստովանեցաւ թէ պարզ խաբեբայ մըն էր :

Որոշուեցաւ անմիջապէս զայն հեռացնել Կիլիկիայէն, ուր այդ տեսակ տարրերու ներկայութիւնը փափաքելի չէր : Ատժիւտան Արեւեանը յանձն առաւ զայն ճամբայ դնել դէպի Կ. Պոլիս, կարծեմ, նպատակայարմար խրատներով :

Յուսանք որ իրեն տուած դասը ապարդիւն չմնաց :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Իրենց մէջ հետզհետէ պակսեր էր այն խանդաղատանքը, որ սիրելի հոգեվարքի մը քանի մը վայրկեաններն իսկ նուիրական կը դարձնէ — Իրիկուան ժամը վեցին [illegible] Քոլոլեանը եկաւ եւ հաստատեց հոգեվարքը :

Այն գիշերը ընկերները որոշեցին չցրուել եւ միասին անցընել իրենց մահամերձ ընկերոջ մօտ. միջոց մը հիւանդին տաժանելի շնչառութիւնը նուազեցաւ եւ կարծեցին, թէ ալ վերջացած է. Տաճատ գնաց լուր առնելու :

— Դեռ չէ մեռած, պատասխանեց վերադարձին :

Կոկորդներնին սեղմուած ու մեծ յուզումով մը լեցուած՝ չկրցին ընթրել. բայց երբ ժամը եօթին Բարսեղ, սպասած յոգնութենէ, իրենց մօտ եկաւ, բաւ գաւաթցի յիշատակներ միտքը բերելով.

— Բան մը կայ, որ գինքը կը տանջէ կոր... Հոգին չի բաժնուիր կոր իրմէն :

Եւ սկսաւ կարգ մը նմանօրինակ պատմութիւններ ընել, թէ ինչպէս իր մօրեղբայրը, որ առողջութեանը սովորութիւն ունէր տանը մօտ կնձնի մը շուքին ներքեւ հանգչելու, մեռնելու մօտ կարօտը ունեցեր էր կնձնիին ու տանջուեր էր ժամերով :

— Պատուհանէն կը տեսնուէր կնձնիին մէկ մասը, սաստիկ հով մը կար այն օրը, ճիւղերը կը տարուբերէին. ամէն անգամ որ անոնք կ'անհետանային իր աչքին առջեւէն, կը հանդարտէր ու հոգին տալու վրայ կ'ըլլար, բայց հազ դարձեալ հովէն մղուած կնձնիին ճիւղերը կ'երեւային իրեն ու կը տանջուէր, կը տանջուէր :

— Է՜հ, ի՞նչպէս վերջացաւ, հարցուցին իրեն :

— Երկու օր տեւեց հոգեվարքը... ու այդպէս դեռ շատ պիտի տեւէր. դրացի պառաւներ կ'ողբային ու կը դոչէին, թէ հոգեդարձ պիտի ըլլայ. յանկարծ, կորիճ մարդ էր ու սարսափելի էր տանջանքը. մահուան դէմ կուրծք կուրծքի կռուեցաւ կարծես. վերջապէս կրտսեր եղբայրը, կատղած կնձնիին դէմ՝ գնաց կացինով կտրեց զայն. երբ կնձնին ինկաւ, մօրեղբայրս խաղաղեցաւ եւ հոգին աւանդեց :

Ուրիշներ ալ յիշեցին նմանօրինակ դէպքեր. հեռաւոր մէկու մը կարօտ, չկատարուած տենչանք մը, մտահոգութիւն մը արգելք եղեր էին հոգեվարքներու. արդեօք Մանուկին հոգը ի՞նչ էր, ի՞նչ բանի կարօտ ունէր :

— Կեանքին, արեւին, իր երիտասարդութեանը, գոչեց Բարսեղ ու փղձկուած սկսաւ լալ մեծ ցնցումներով. յանկարծ իր լալագին ձայնովը սրտին կրակը մարելու համար, ու թերեւս իր արցունքներէն ամչնալով եւ ուզելով հեծկլտանքները խեղդել, սկսաւ երգել... ինչ գերագոյն քաղցրութիւն կ'արտաշնչուէր այդ գաւառական երգերէն. մեռելի քով, մեռելի օրով երգուելիք երգեր էին անոնք, մեր միւս քաղաքացի ընկերներուն անծանօթ եւ այնպիսի տխուր հրապոյրով մը թրթռուն, որ ամէնքն ալ ընկճուած ու օրօրուած մտիկ կ'ընէին. կարծես բան մը կը դղրդէր իրենց մէջ. այդ ձայնը, այդ ելեւէջը երգին, իրենց հոգիներուն մէջ փակ մնացած շաւիղներ կը բանար նոր եւ անսահման, եւ իրենց ընտանի էին այդ երգերը, թէեւ բնաւ լսած չըլլային, բայց տխրութեան օրերու մէջ ներքնապէս ըղձացած էին անոնց թախծալի դաշնակութիւնը :

Վահէ, որ հիւանդին քով կը գտնուէր, լսելով Բարսեղին ձայնը, պահ մը եկաւ. սովորականին պէս ամէնուն աչքերը իրեն սեւեռեցան :

Դեռ չէ մեռած, ըսաւ անիկա :

Բոլոր գիշերը այսպէս անցուցին, ու բոլոր գիշերը Մանուկ տանջուեցաւ, գալարուած, գրեթէ քարացած անկողնին մէջ :

Առաւօտեան դէմ, ջղագրգռուած, ուժասպառ, շատերը ուզեցին մեկնիլ, Բարսեղ թոյլ չտուաւ. բայց որովհետեւ այլեւս ոչ ոք կ'ուզէր առանձին հիւանդին մօտ մնալ, ամէնքը մէկ տեղափոխուեցան Մանուկին սենեակը :

Անօրինակ կացութիւն մը առաջ եկաւ, հետզհետէ հիւանդին տաժանելի շնչառութեան այլ եւս ընտանեցած՝ սկսան կամաց կամաց խօսիլ անձնական հոգերու եւ խնդիրներու վրայ. միջոց մը Տաճատ եւ Անտոն վէճի բռնուեցան եւ իրարու անախորժ խօսքեր ըրին, ձայներնին բարձրացնելով, թէեւ այս վերջինը ջղային դողէ մը բռնուած բոլոր մարմնովը կը դողդոջէր, Պալըքճեան անկիւնը կանգնած կատաղութենէն եղունգները կը կրծէր, բայց այլեւս չէր համարձակեր իր սպառնալիքները ընել Անտոնի ներկայութեան, որուն ուղղուած էին :

Տաճատ նոյն օրը իմացած էր, որ Բարսեղ աֆատեմիի մրցումին մէջ առաջին հանդիսացած էր. յանկարծ մտաբերեց ու դէպի Բարսեղը եկաւ՝ դէմքը ծամածռած կեղծ ժպիտով մը.

— Կը շնորհաւորեմ, եղբայր, յաջողութիւնդ աֆատեմիի մրցումին մէջ :

Այդ ոչինչ, պատասխանեց Բարսեղ տարտամ շարժում մը ընելով եւ խանդարուած իր մտածումներուն մէջ...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(44 Շար.)

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ

''ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ''Ը

«Այս գիրքը ես չեմ գրած հիմարների համար».— Բանասիրական գործեր.— Քննադատութեան մեթոդը.— Գրականութեան եւ հանրութեան շահը.— Մեր գրականութեան ընթացքը.— Լաւատես փիլիսոփայութիւն.— Մտերիմ խորհուրդներ ուղղուած բանաստեղծի մը :

(Դ. եւ վերջին մաս)

Կեանքի դժնդակ պայմանները այնպէս դաստիարակած էին որ Ն. Աղբալեան յոռետես ըլլալու շատ պատճառներ ունէր: Անշուշտ շատ դժուար էր զսպել իր հոգեկան տագնապները, զոր ունէր շատ անգամ: Բայց եւ այնպէս ան հանրային կեանքի մէջ նշանաւոր մը եւ գաղափարական պարտականութիւն մը հետապնդելու խանդալից ծառայեց մինչեւ իր կեանքին վերջը, մանաւանդ կրթական-մանկավարժական այնքան դժուարին ասպարէզին մէջ: Իր կեանքին իմաստը շատ յստակ բացատրուած է հետեւեալ պարբերութեան մէջ, որ միեւնոյն ատեն իր լաւատես փիլիսոփայութիւնն է, եւ իր գաղափարներուն հիմնաքարը կը կազմէ :

— «Մարդ իր հոգու խորքերը տնտղելով գալիս է այն մխիթարական յայտնութեան, թէ ինքը մի պատահական ոչինչ բան չէ կեանքում, որ նա ունի մեծ կոչում եւ մեծ արժէք. որ նա կապուած է տիեզերքի հետ զգալի, բայց իմանալի կապերով: Նա զգում է եւ ըմբռնում, որ անիմաստ ոչինչ չկայ այս աշխարհում, որ անխորհուրդ չէ կեանքն ու մարդը, եւ ինչպէս մի հիւլէն չէ կորչում տիեզերքի ընդհանուր հաշուեկշռում, այնպէս էլ ոչ մի տառապանք ու վիշտ զուր չի անցնում մարդու եւ մարդկութեան համար. ամէն մահ յարութիւն ունի, ամէն տանջանք՝ պտուղ ...»:

Ն. Աղբալեան շատ շահեկան «մտերիմ խորհուրդներ ունի ուղղուած բանաստեղծի մը»: Արուեստի եւ գրականութեան իր մեթոդը եւ տեսակէտները ներկայացնելու առթիւ, կ'արժէ ծանօթանալ այդ «Մտերիմ խորհուրդներուն» հետ, յայտնուած մէկու մը կողմէն, որ մեր բանաստեղծներով ու բանաստեղծութեամբ շատ զբաղած էր, եւ իր մտերիմ խորհուրդները փորձառութեան արդիւնք էին :

Անգամ մըն ալ կրկնենք Կէօթէի խօսքը՝ «Ես այնպիսի ընթերցող կ'ուզեմ, որ իր անձն ու աշխարհը մոռնայ եւ իմ երկի մէջ ապրի»: Մեծ հաճոյք է անձ ու աշխարհ մոռնալը, բայց ո՞ւր են այդ հաճոյքի համն առած մարդիկ: Ուստի պէտք չէ վշտանաք, որ ձեզ չեն հասկնար. մարդիկ ստեղծուած չեն գիրք հասկնալու համար, միայն արուեստի շնորհիւ կրնանք գիրք ըմբռնել, երբ թոյլ տանք, որ մեր հոգին արուեստագէտի ստեղծած ձեւերու մէջ թափուի եւ անոր կերպարանքն առնէ: Այդ ձեւը կրնայ երգ ըլլալ, նուագ, արձան կամ նկար: Անձնուիրութիւնը առաջին պայմանն է թէ՛ արուեստագէտի եւ թէ արուեստասէրի: Մէկն իր անձը պիտի մոռնայ՝ իր ներքին մղումին անձնատուր, իր սրտի ձայներուն ունկնդիր. միւսը իր անձը պիտի մոռնայ արուեստագէտի ստեղծած ձեւերուն մէջ: Ով չկրնար իր անձը մոռնալ եւ անկեղծօրէն ուրիշանալ, ո՛վ չկրնար իր անձը մոռնալ եւ անկեղծօրէն ու սրտանց ուրիշ դառնալ՝ անոր առջեւ փակ են արուեստն ու աշխարհը :

Արհեստը չարչարանք է, արուեստը տառապանք: Մէկը կ'աշխատի եղածին նմանիլ, միւսը՝ անկերպարան եղողին ձեւ ու կերպարանք տալ: Մէկը աշխատանք կը պահանջէ; միւսը՝ ճիգ: Ուստի խաչելութիւն է արուեստագէտի գործը. այդ խաչը պէտք է կրել համբերութեամբ եւ վճռական պատրաստակամութեամբ վրան խաչուելու՝ եթէ պէտք ըլլի: Հասկնալի է մարդկօրէն այն դառնութիւնը, որ կ'ապրի արուեստի մարդը այս աշխարհին մէջ: Շուրջը կ'ուտեն, կը խմեն, իսկ ինքը իր խաչերու հետ մինակ է: Բանիներ անիծած են իրենց ճակատագիրը, որ չեն կրնար սովորական մարդոց պէս թեթեւ երեւիլ կեանքի մէջ, մանր հաճոյքներ եւ մանր ցաւեր ունենալ, խառնուիլ ամբոխին, ընկերային կեանքի ընձեռած մոռացումի մէջ անէանալ եւ ձուլուիլ: Բայց չեն յաջողած, որովհետեւ վեր են ամբոխէն եւ կը տեսնեն հեռուն :

Պէտք է բնութեան լայնքովն ու խորքովը տարածուիլ, որ ըսել է անտեսել միջավայրը եւ մինակութիւնը համարել ազնուականութեան նշան, Աստուծոյ մատի հետք՝ ճակատի վրայ, արտօնութիւն՝ ազնիւ տառապանքի, պայման՝ ոգեկան աճման եւ անխիթական հաճոյքներու: Իսկական բանաստեղծը միստիքական է եւ պէտք է ըլլայ: Պէտք է գիտակցի իր առնչութիւնը տիեզերական ուժերու հետ, համարէ զինքը ծաղիկ մը, որ ծլած է անհունութեան խորքէն եւ կը նայի յաւերժութեան :

Կը հասկնամ, երիտասարդ էք, պէտք ունիք մտերմութեան, համակրանքի, բայց, կ'ըսեմ ձեզի, այդ անհնարին է, խամրկանք է միայն: Ուրոյնը պէտք է քաջութիւն ունենայ մինակ մնալու եւ տառապելու քաջարար: Դուք համակիրներ կ'ունենաք, բայց շատ քիչ եւ ոչ այնպէս, ինչպէս կը կարծէք կամ կը տենչայ ձեր հոգին :

Դուք անկարող էք հանդարտօրէն հաց տալ շատերուն, ուստի ձեզ չեն շրջապատելու ծարաւիներն ու քաղցածները: Բանաստեղծներ կան, որ մեծ ձեւակերպողներ են իրենց ժամանակի զգացման եւ մաքի ամէնքին տենչն ու մտածումը գիտեն լաւապէս արտայայտել: անոնցն է փառքը եւ իրաւունքով: Կ'առնեն հասարակաց բուրդն ու բամպակը եւ կուտան գեղեցիկ եւ պիտանի կերպաս: Արտերու մէջ քանի մը հասկեր միայն կ'աճին շատ բարձր, որոնք կրնան զիրար բարեւել հեռուէն հեռու եւ համակրութեամբ իրարու գլուխ կուտան: Նկատեցէք՝ քանի մը հասկեր: Այդ մէկ քանին կ'ունենաք, վստահ եղէք, բայց աւելին չտեսնելով՝ մի յուսահատիք ու մի դառնանաք: Տառապանքի մէջ պէտք է մխիթարուիլ անով, որ Աստուծոյ սիրածն էք: Մարդկօրէն ցաւալի է այս ճակատագիրը, բայց իմաստութիւն է հնազանդիլ ճակատագրին :

Ճակատագիր կոչուածն այն ձեւն է կամ կաղապարը, որ գերագոյն արուեստագէտ — տիեզերքը — ստեղծած է մեզի համար, մենք պէտք է սիրով ու հեզութեամբ լեցնենք մեր կեանքի հալուածքը այդ կաղապարին մէջ: Ուստի լաւագոյն է անտրտունջ համակերպիլ տիեզերքի օրհնուած կամքին եւ միայնութեան մէջ տառապելով ստեղծագործել, այսինքն զոհել գեղեցիկ ձեւեր ձեր ներաշխարհը դրսեւորելու եւ մատչելի դարձնելու ամէնքին, որ կրնան ինքնամոռացուիլ ձեր ստեղծած ձեւերուն մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՏՈՄՍԸՐ, ՁՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

ԱՂՕԹՔ ԵՒ ՀԱՅՀՈՅԱՆՔ

★

Բախտախնդիր արարած մը իր շուրջը համակրանք մը ստեղծելու նպատակաւ ինքզինքին հաւատացեալի հանգամանք մը կուտար եւ ամէն առաւօտ եկեղեցի կ'երթար մոմ վառելու ու աղօթելու բաղկատարած, որպէսզի Աստուած իր առօրեայ գործերուն յաջողութիւն տայ: Բայց երեկոները գործէն դարձին երբ տունէն ներս կը մտնէր, իր բերնէն կ'ելլէին միայն հայհոյանքներ, զորս կը տեղացնէր կնոջը, պարագաներուն եւ շուրջիններուն գլխուն :

Օր մը դրացիներէն մին պատրուակով մը այցելութեան կուգայ իրեն եւ որպիսութիւնը հարցնելէ ու աղէկէն անդիէն կարգ մը խօսակցութիւններէ վերջ կ'ըսէ. «Դուն տարօրինակ եւ անըմբռնելի մէկն ես, առաւօտները աղօթքներով սուրբերը կը պաշտես, իսկ երեկոները կ'ուրանաս զանոնք: Ինչպէ՞ս բացատրել այս ընթացքդ»:

Արկածախնդիր հաւատացեալը որ միեւնոյն ժամանակ մեծ բարոյախօս մը ըլլալ կը յաւակնի, ինքզինք արդարացնելու համար մեղմ ձայնով մը կը պատասխանէ. «Պէտք է դիմեմ բոլոր միջոցներուն եւ շահագործեմ շուրջիններս, կարենալ հասնելու համար նպատակիս»:

— Ի՞նչ է նպատակս :

— Հարստանալ :

— Ո՞վ արգելք կ'ըլլայ քեզի :

— Շուրջիններս, որովհետեւ անոնք ինծմէ աւելի աչքը բաց են. խօսքը մէջերնիս, երեւոյթներէն մի խաբուիր, խառնուածքով տկար եւ յեղյեղուկ մէկն եմ, մինչեւ այսօր յաջողութիւններս կը պարտիմ լարախաղացութիւններուս, սպառնալիքներուս: Տեղին համեմատ մարդոց կնակը կը շոյեմ, երբեմն առիւծ մը կը ձեւանամ, իսկ երբեմն ալ, պարագաներու բերումով, շնիկ մը ու կը քծնիմ: Ես մէկն եմ, որ նոյն իսկ փողոցի աւելածուներուն պէտք ունիմ: Հայհոյեմ, երբեմն առիւծ մը կը ձեւանամ: Նեղ եւ փափուկ կացութեան մը մատնուած պահուս բերանս կը բանամ, լեղուխ կուտամ ու կը հայհոյեմ: Այսպէսով, յաղթանակ մը ապահոված կ'ըլլամ :

— Հէյ մարդ, աշխարհիս վրայ ոչ անհատական եւ ոչ ալ հանրային կեանքի մէջ սուտերով, հայհոյանքներով, կեղծիքներով, խաբերայութիւններով ու քծնելով կարելի է իրաւունք մը ձեռք բերել: Ամօ՛թ է, խելքդ գլուխդ ժողվէ ու նուիրուէ ընտանիքիդ: Ո՛չ աղօթէ եւ ո՛չ ալ հայհոյէ: Սուրբերը խաբող եւ անվերջ հայհոյող մը միշտ աստուածային պատիժի մը կ'ենթարկուի. ջանա՛ ինքզինքդ սրբագրել :

Հայհոյանքը եւ լեզուագարութիւնը տկար մարդոց զէնքն են: Իսկ կեղծ աղօթքը՝ մեղաւորներուն:

ԱՒՕ

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Պարոն մը կ'ըսէ երիտասարդի մը, որ անհամբեր իր պատասխանին կը սպասէ .

— Ոչ դժբախտաբար, չեմ կրնար ընթացք տալ ձեր դիմումին: Նախ անոր համար, որ որոշ պիեստ մը չունիք: Ապա անոր համար, որ շատ նիհար եւ վատառողջ կը թուիք ինծի: Ու երրորդ ու գլխաւորաբար անոր համար, որ աղջիկ չունիմ: Քովի դուռը զարնելու տեղ, սխալմամբ, իմ դուռս զարկիք :

×

Պ. Նորահարուստեան ընդունելութիւն մը պիտի կազմակերպէ իր ապարանքին մէջ եւ նշանաւոր մայսթրօ մը հրաւիրելով իր մօտ անոր կ'ըսէ, որ նուագախումբ մը կազմէ:

— Ծախքերու մասին մի մտածէք, կը շեշտէ, միայն շատ լաւ նուագախումբ մը ըլլայ :

— Շատ լաւ նուագախումբի մը համար վեց առաջին եւ ութ երկրորդ ջութակ պէտք է, կ'ըսէ մայսթրօն :

— Բարեկամ, ձեզի ըսի որ ծախքերու մասին չմտածէք : Ինչո՞ւ երկրորդ ջութակ ալ կ'ուզէք: Բոլորը առաջին թող ըլլան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հէմ տաանկ ցնդի փնդի մարդոց խօսքերուն ի՞նչ կարեւորութիւն կուտաս կոր ... ինծի չհարցունե՞ս, անոնք տօքթորը ինչ կ'ուտեն, հէքիմը ինչ կ'ուտեն, բժիշկը ինչ կ'ուտեն ...: Նայէ, առօրուան օրս տօքթոր Բեաթիլեան կ'ըսեն մատով կը ցուցունեն կոր. Թաղաւորին, փաշաներուն դիմացը կ'ելլայ, նավզէրնին կը բռնէ կոր. ո՞ր զէնաաթը առ մարիֆէթը ունի, հէ՞ ...: Զաւալը վայը մէկալնոր մեծնայ տաանկ մէկ նշանաւոր բժիշկ մը ըլլայ տէ ծառքի վրայ պտըտցունեն նէ՝ քէֆդ չի՞ գար ... համմէ՞ ... Սանկ լեբան պէս տօքթոր Մարկոսեան տէյի անունը աշխրքին պերանը անցնի նէ նայ չէ՞ս կայեր, հանըմ, սա բաէ ...

Բժշկական արհեստին համար Մերկերեանին հիւսած այս պերճախօս ջատագովականը վանեց տիկին Մարկոսեանին յետին վարանումները, երկիւղի մնացորդները: Դէմքը պայծառացած, աչուները փառասիրութեան յեղակարծ զարթնումին շողիւններովը տալի կը ժպտէր, ինչպէս մանուկ մը որուն ափերով շաքար եւ ծրարներով խաղալիք կը խոստանան :

— Ըսել է Թաղաւորին դիմացն ալ կրնայ ելլալ, չընջայ, հրճուանքէն խըղդուելով :

— Հարկաւ, ինչո՞ւ չէ. տաանկ մէկ երեւելի տօքթոր մը ըլլալէն ետքը ... Նայէր քի Սուլթան մըն է կը հիւընդնայ, Թաղաւորը եավէր մը կը զրկէ տօքթոր Մարկոսեանին, տօքթոր Մարկոսեանն ալ կ'ելլայ սարայ կ'երթայ, ըմնցաւ գնաց, էլաւ Թաղաւորին հէքիմը, օրին մէկն ալ, Աստուած խամէթ ընէ նէ, Թաղաւորին հէքիմ պաշին ...

— Հէքիմ պաշին, կրկնեց տիկին Երմոնէ, երազուն :

— Ի՞նչ զիտցաք եա, ըսնդեց Մերկերեան՝ անսահման կապոյտ թաշկինակ մը հանելով գրպանէն եւ քիթը անոր մէջ մաքրելով մեծաժխոր շառաչմամբ, կարծես պաշտօնական հանգամանք մը տալու համար իր աներեւակայելի յայտարարութեանը :

Երբոր քիթին մաքրագործումը աւարտեցաւ, Մերկերեան, իր բրած ճիգէն դեռ կաս կարմիր՝

— Բան մըն ալ կայ, հանըմ, վրայ բերաւ, չեն ուզեր քի քու զաւակդ մեծ մէկը ըլլայ, զօրցաւի, անուն ունենայ. կը հասկնա՞ս, կը նախանձին, չեն քաշեր. դուն ալ միամիտ կնիկ, կը խաբուիս անոր սաար չաղաթանութիւններուն ... Դուն ինծի մտիկ ըրէ մինակ, բարեկամդ ես եմ, ինչ մարդ ըլլալս սա Կոստանեանին գործին մէջ արդէն հասկցար, չէ՞ մի ...

Մնաց որ, գանձապահին այս յորդորները հեռի էին տիկին Մարկոսեանին ուշը գրաւելէ, անիկա քանի մը վայրկեանէ ի վեր ամբողջովին գրաւուած, յափշտակուած ըլլալով «հէքիմ պաշի»ի մոգական, շողշողուն հեռապատկերովը: Ու այս կէտին վրայ աւելի լուսաբանուիլ ուզելով .

— Թաղէոս աղա, կը հարցունէր, հէքիմպաշին մէ՞կ հատ մը կ'ըլլայ :

— Հարկաւ, ի՞նչ ըսել է :

— Մինակ Թաղաւո՞րը կը նայի :

— Մէյմըն ալ պալատականները :

— Ամսականը շա՞տ կ'ըլլայ :

— Էհ, վեր վար երկու երեք հազար ոսկի մը ըլլալու է :

Ցորեկուան սեղանը պատրաստ էր. վարէն, խոհարարուհին զանգակ մը կը հնչեցունէր, ընդհատելով այդ անուշ, գինովցնող խօսակցութիւնը :

Սեղանին վրայ, ալ բնաւ խօսքը չեղաւ «հէքիմ պաշի»ին, վասնզի ապաղայ «հէքիմ պաշի»ն հոն ներկայ էր:

Մինակ, Տիկին Երմոնէ, խորունկ մտածութեանց մէջ թաղուած, հազիւ թէ կերաւ, մինչ գանձապահը միսի չերտեր, հաւի գիտեր կլափէն վար կ'իջեցնէր լռիկ մնջիկ, Փչալով, մշկաբոյր գինիի ումպումներով :

Ճաշէն յետոյ, գանձապահը ստիպողական գործեր պատրուակելով առնել քալել ուզեց: Փողոցին դրան առջեւ. ուր իջաւ հակառակ իր սովորութեանը, տիկին Մարկոսեան վերջին տեղեկութիւն մը հարցուց .

— Նշան կ'առնե՞ն հէքիմ պաշիները :

— Նա, տատար տատար, ըսաւ գանձապահը ափին կէսը ցուցունելով, Մէճիտիյէ մի կ'ուզես, Օսմանիէ մի ...

Ճամբան, մեծ նեղուկ ծերունին մօրուքին տակէն կը խնդար. «Աս կնիկը երթալով կը փախցունէ կոր ... ամա ինչո՞ւս պէտք, մենք մեր գործին նայինք» :

Ա՛ս գիշերը եւ ուրիշ գիշերներ ֆանտաստիկ երազներու ցնորական խառնակութեան մը մէջ տապլտկեցաւ խեղճ կինը. Ջահազարդ, լուսաշող, աղմկալից պալատներու մէջ ոսկեղէն կառքեր կ'երթեւեկէին փրփրախ ամեհի ձիերէ լծուած, շքեղազգեաց պալատականներու ճոխ թափօրներ, գիշանուշներու պէս իշխանուհիներ, կ'ելեւէջէին, կը վազէին, կը սուրային եւ կը պտտէին. «Հէքիմ պաշին, հէքիմ պաշին» :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱ Արեւմտեան Գերմանիայէն յետոյ նոր յաճախորդ մը եւս ունեցաւ՝ հրթիռներ ծախելու համար. արդարեւ, Աւստրալիա մօտ 14 միլիառ ֆրանք արժողութեամբ հրթիռներ ապսպրեց Անգլիոյ:

ՌՈՒՄԻՈՅ Հանրապետութեան (կարեւորագոյնը՝ խորհրդային հանրապետութեանց) կառավարութիւնը փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ: Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ ընտրուեցաւ Օրկանօֆ որ 1958էն ի վեր փոխ-վարչապետ էր:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ (Ինտոնեզիա) 118 հոգի ջարդուեցան ահաբեկիչներու կողմէ:

ՎԱՐՁԱԿԱՌՔԻ (թաքսի) կին կառավար մը սպաննուեցաւ տաքի գիշեր 40 դանակի հարուածներով: Առաջին անգամն է որ կին կառավար մը յարձակման կ՚ենթարկուի: Եօթը զաւկի մայր էր:

ԼԵԹՈՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ղեկանը փոփոխութեանց ենթարկուեցաւ: Առաջին քարտուղարը իր «դիմումին» վրայ, պաշտօնանկ եղաւ:

ԺԵՐԱՐ ՖԻԼԻՓԻ մահը մեծ յուզում յառաջ բերաւ նաեւ արտասահմանի մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով խորհրդային Թաս գործակալութիւնը հաղորդեց մեծ արուեստագէտին մահուան լուրը: Ծանօթ է որ Իվ Մոնթանի հետ, Ժերար Ֆիլիփ համակիր մըն էր համայնավար կուսակցութեան, բայց անկեղծօրէն տարուած «թուղթի վրայ գրուած» սկզբունքներէն: Կ՚ապրէր պարզ եւ համեստ կեանք մը եւ չատ առատաձեռն էր:

Ամբողջ օրը հազարաւոր բարեկամներ եւ համակիրներ տողանցած էին բնակարանին առջեւէն: Պիտի թաղուի Վառի նահանգին մէջ, Ռամաթիւէլ: Իր մահէն քանի մը ժամ ետքը միայն, 57 տարեկանին խմբերգի հետեւանքով կը մեռնէր ուրիշ արուեստագէտ մը՝ բեմադիր Ժան Կրեմիյօն:

ԹԻՆԱ ՕՆԱՍԻՍ, յոյն նշանաւոր նաւատիրոջ կինը ամուսնալուծման դիմում ըրած է, ինչ որ զարմանալի է սակայն, ամուսնոյն անհաւատարմութեան իբրեւ մեղսակից տուած է գեղեցիկ Անգլուհիի մը անունը, մինչ ամէն ոք կը խօսէր Գալլասի մասին...:

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Մենտէս-Ֆրանս կը չարունակէ պտոյտը Իսրայէլի մէջ, ուր իր հօր յիշատակին սենեակ մը Մենտէս-Ֆրանս մկրտուեցաւ:

Պ. Մկրտիչ Կոչեան, Պ. Պօղոս Կոչեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ եւ Ովսաննա Թեվրնօ եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աղաւնի Ֆերմանճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Շաբարխանեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գալաճեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Զատիկ Կոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Կոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կոչեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Վ. Կոչեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պ. Կարապետ Քէլէշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Առաքելեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱԼԻՍ ԿՈՉԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը, 129 Րիւ էթիէն Տօլէ, Ալֆորվիլ, Նոյեմբեր 26ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր Շաբաթ ժամը 13,30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արիստակէս Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Պետրոսեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Սարգիսեան, Պ. Մանուկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ժողովարարեան, Տէր եւ Տիկին Արապեան, կուգան ծանուցանել, որ այս Կիրակի Պոմոնի եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, իրենց կնոջ, մօր, հարսին, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի հացկերոյթով մը, այս Կիրակի ժամը 6ին, Խրիմեան ակումբը:

Կը խօսի՝ ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտք՝ 1000 ֆրանք:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՆ ՈՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Զաւուշ խումբի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

ՆԻՍԻ մէջ Այս Կիրակի, ժամը 15ին:

Կը տօնուի թէյասեղանով մը:

Օթէլ Սֆրիպի շքեղ սրահին մէջ,

20, Ավընիւ Ժէօրժ Քլէմանսօ, Նիս:

Կը նախագահէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը խօսի Վ. ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Շաքէ Գաբրիէլեան, դաշնակով՝ Նիսի Քոնսերվաթուարէն Օր. Նիկտա Գասպարեան, երգ, Օր. Սալփի Գէորգեան եւ փոքրիկն Արամ Գէորգեան, արտասանութիւն, նուագ-աքորտէոն՝ Աֆօլանեան եղբայրներ:

Թէյասեղանի ծախքերու մասնակցութիւն 500 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի վարչութիւնը, կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, Չորեքշաբթի 2 Դեկտեմբեր ժամը 21ին, «Ահարոնեան» ակումբը:

Դասախօս՝ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Նիկոլ Դուման խումբը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէն 5 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Հայաստան ենթակոմիտէն 5 Դեկտ., Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Մուրատ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Արամ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու, ժամը 10ին:

Թաթուլ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՓԱՐԻԶ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը չորսին, Քաֆէ լը Րէժանի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան կը ծանուցանենք որ այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ Տ. Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան:

Ուստի հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու այս արարողութեան:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կազմակերպած է չքեղ ներկայացում մը «Ռուզու իշխանուհին» եւ զուարթ օփերէթ, «Մաշա ի բաթ»ը: Պիտի ներկայացուի դերասան Պ. Թրազօշի եւ իր խումբին կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, պետական թատրոնին մէջ:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

Դարձեալ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց բաժնի կողմէ կազմակերպուած «Մեծ պարահանդէսը» տեղի կ՚ունենայ 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30էն սկսեալ, Օթէլ Քրուա տ'Օրի մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին: Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 5ին, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ՝ ԳԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ (Պէյրութի կղերէն) Անիէռ Սէնթ Ժընըվիէվ հաստատութեան մատրան մէջ, 19 Ռիւ տը լա Սթասիօն:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու սոյն հոգեպարար արարողութեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Վահան Ղազարեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Նիքօթեան երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Այնճարի Յառաջ վարժարանին: (Ստանալ Յառաջէն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Գէորգ Եղէկեան, հօրաքրոջ որդին, հանգուցեալ Սարգիս Տէօքմէճեանի խոր ցաւով կը յայտնէ թէ իր կամքէն անկախ պատճառներով չէ կրցած ներկայ գտնուիլ անոր թաղման արարողութեան:

Խոնարհելով անոր շիրիմին առջեւ, ընտանեօք իր վերջին յարգանքը կը մատուցանէ սիրելի մօրեղբօր որդւոյն եւ փոխան ծաղկեպսակի չորս հազար ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին, չորս հազար ֆրանք ալ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 29 NOVEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8659 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4460

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՇՓՈՒՄԸ ՊԱՅՄԱՆ Է ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄԻ ԵՒ ԿԵՆՍՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պարբերաբար յիշեցուցած ենք, թէ գաղութէ գաղութ կենդանի կապ պահել՝ ազգային ստիպողութիւն մըն է :

Կենսական է՝ ուղղակի շփումով հաղորդ մնալ մեր զանազան շրջաններու ընկերային եւ մշակութային կեանքին, եթէ կ'ուզենք վերանորոգումի մէջ պահել մեր ղեկավարութիւնն ու մտաւորական տարրը, եւ կենսունակութեան մէջ՝ մեր հեռաբնակ բազմութիւնները :

Հին իմաստով «հեռաւոր»ութիւններ չկան այսօր, եւ, եթէ նիւթական կարգ մը դժուարութիւններ հարթուին, ժամանակի վատնում մը խնդրոյ առարկայ չի կրնար դառնալ՝ մեր հանրային գործիչներու, մտաւորականներու եւ հոգեւոր պետերու «հովուական առաքելութեան» պարագային :

Լճացած գաղութներ շատ աւելի շուտ կը մաշին եւ կը կորսուին : Կը կորսուին, առնուազն իբրեւ կենսունակութիւն եւ շունչ : Հայեցի բարք ու ոգի : Հետեւաբար, մեր ազգային քաղաքականութեան հիմնական ձգտումներէն մէկը պէտք է ըլլայ պարբերաբար «յուզել ջուրերը», նոր դէմքեր ու նոր արժէքներ ղրկել շրջանէ շրջան՝ նոր կենդանութիւն եւ շարժում ստեղծելու նպատակով :

Այս տողերը կը գրենք, անմիջական տպաւորութեան տակ այն համաժողովրդային խանդավառութեան, որ ստեղծուեցաւ կարգ մը այլ հայկական գաղութներէ Պէյրութ այցելող հայ հանրային գործիչներու, մտաւորականներու եւ ծանօթ դէմքերու առժամեայ ներկայութեամբ՝ մեր մէջ : Մ. Նահանգներէն, Ֆրանսայէն, Իրանէն եւ կարգ մը այլ գաղութներէ քաղաքս այցելող մեր ընկերներն ու բարեկամները, ուղղակի շփումով՝ ժողովրդային մեր հոծ զանգուածներուն հետ, — բանախօսութիւններով, տեսակցութիւններով եւ անհատական շփումներով, վստահօրէն աւելի մօտէն եւ առարկայօրէն կրցան ծանօթանալ մեր ազգային, կուսակցական, մշակութային, ընկերային եւ կրթական կեանքին : Փոխադարձաբար, մեր բազմութիւնները՝ հաղորդ մնացին անոնց մտածումներուն, հեռաւոր շրջաններու մասին որոշ տեղեկութիւններուն, Իրանէն մինչեւ Միացեալ Նահանգներ եւ Եւրոպա՝ հայ ժողովուրդի կեանքին, տեղական ճիգերուն եւ համազգային մտահոգութիւններուն :

Գաղութահայ կեանքը սնունդ կը ստանայ այս ուղղակի շփումներէն. իսկ գաղութահայ մտաւորականը կը վերանորոգուի եւ կը թարմանայ, ժողովրդային զանգուածներէ իրեն փոխանցուող ապրումներով եւ խանդավառութեամբ : Մասնաւորաբար հայ գրագէտը, խմբագիրը եւ գործիչը՝ կենսականօրէն պէտք ունէին այս հաղորդութեան. եւ, եթէ առիթներ չըլլան իսկ, հարկ է ստեղծել այդ կարելիութիւնները :

Միացեալ Նահանգներէն, Ֆրանսայէն, ինչպէս նաեւ Իրանէն եւ այլ գաղութներէ որոշ ընկերներու Եգիպտոս, Լիբանան, Յունաստան եւ Ֆրանսա այցելութիւնները՝ առիթ ընծայեցին, որ մեր բազմութիւնները նոր եւ արժանահաւատ տեղեկութիւններ կարենան ստանալ այդ երկիրներուն մէջ ապրող մեր ժողովուրդի եւ երիտասարդութեան կեանքին մասին, այդ գօտիներուն մէջ գործող մեր զանազան կազմակերպութեանց եւ միութիւններու գործունէութեան մասին, Հայ Օգնութեան Միութեան, Կրթական Հիմնարկութեան, Երիտասարդաց Դաշնակցութեան, Կապոյտ Խաչի թէ մշակութային այլ միութիւններու առաքելութեան եւ իրագործած նուաճումներու մասին :

Իրենց կարգին, մեր հիւրերը ականատեսի թարմ տպաւորութիւններով պիտի վերադառնան իրենց երկիրները եւ, բնականաբար, հաղորդ պիտի պահեն հազարաւոր մեր եղբայրները՝ Միջին Արեւելքի Հայութեան ճիգերուն ու ձգտումներուն :

Եթէ պարբերաբար շարունակուին այս այցելութիւնները եւ կապը կենդանի մնայ գաղութէ գաղութ, կրնանք վստահ ըլլալ՝ որ Հայկական Գաղթաշխարհը գէթ ազգային, հոգեկան եւ մշակութային ճակատներու վրայ կը պարզէ շատ աւելի յուսադրիչ ու ապահով պատկեր մը :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԱՌԱՆՑ ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԷՐ"

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Քրիստոնեայ-Դեմոկրատներու Պոննի համագումարին մէջ խօսք առնելով, Վարչապետ Ատընաուըր մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց, երբ խօսեցաւ ֆրանքեւգերման գործակցութեան մասին :

— Ֆրանքեւգերմանական բարեկամութիւնը, ըսաւ Վարչապետը, Արեւմտեան Գերմանիոյ եւրոպական քաղաքականութեան անկիւնաքարը կը կազմէ : Անշուշտ Ֆրանսացիները կարգ մը սխալներ գործեցին, բայց ի՞նչ արժէք կրնան ներկայացնել այդ աննշան սխալները՝ երբ այլեւս գոյութիւն ունի մեր երկու ժողովուրդներու մեծ բարեկամութիւնը :

Ուշագրաւ է նաեւ Ատընաուըրի այն յայտարարութիւնը՝ թէ «սխալ է մտածել որ Անգլիա կ'ընդդիմանայ Ֆրանսա-Գերմանիա մերձեցման : Երբ վերջերս Անգլիա այցելեցի՝ հին բարեկամս, Չըրչիլ, ինձ ըսաւ թէ Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Անգլիա միասնաբար պիտի փրկեն Եւրոպան» :

Վարչապետ Ատընաուըր հատուածներ կարդաց նաեւ Նախագահ տը Կոլի ըՍթրազպուրկի մէջ խօսած ճառէն, ուր զօրավարը կը խօսէր Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ բարեկամութեան մասին : «Եթէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա իրականացուցած չըլլային եղբայրական այս ներդաշնակութիւնը աւելցուց Ատընաուըր, Արեւմտեան Եւրոպան պիտի կորսուէր» :

Գալով մեծերու ժողովին, Գերմանիոյ կարծիքով տեղի պիտի ունենայ Ապրիլի վերջը կամ Մայիսի սկիզբը : Պոնի կառավարութիւնը նման հանդիպումի մը դէմ չէ, պայմանաւ որ լրջօրէն պատրաստուին, մասնաւորապէս՝ Արեւմուտքի մէջ : «Այլապէս ոչ մէկ արդիւնք պիտի տայ այս ժողովը, աւելի ծանր կացութիւն մը ստեղծելով» :

Գերմանիոյ Վարչապետը նոր ազդարարութիւն մը ըրաւ համայնավարներուն, որոնք «չեն փոխուած ե՛ւ միշտ վտանգաւոր կը մնան» : Արդարեւ, համայնավարները ցոյց տալու համար թէ իրապէս փոխուած են՝ «պէտք է ընդունին ընդհանուր զինաթափութիւնը՝ ջրածին թէ դասական զէնքերու համար հաւասարապէս եւ միջազգային հսկողութեան ներքեւ» :

Ինչպէս ծանօթ է, Վարչապետ Ատընաուըր երեքշաբթի կէսօրէ առաջ պիտի հասնի Փարիզ, Օրլիի մէջ պիտի դիմաւորուի Վարչապետ Տըպրէի եւ Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ :

Այս ուղղութեամբ Ատընաուըր ընդունեցաւ Արտաքին Նախարար Ֆոն Պրենթանոյի այցելութիւնը, որուն հետ խորհրդակցեցաւ ճամբորդութեան պատրաստութեանց մասին : Կը կարծուի թէ Պերլինի հարցը սեղան պիտի դրուի Փարիզի մէջ, ֆրանքեւգերմանական խօսակցութիւններու ընթացքին :

Ամէն պարագայի մէջ, Պոնի լաւատեղեակ շրջանակները կը հաղորդեն թէ գերմանական կառավարութիւնը դէմ պիտի ըլլայ որեւէ համաձայնութեան՝ որու մէջ Դաշնակիցներու Պերլին մնալու իրաւասութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած չէ Մոսկուայի կողմէ : Այս մարզի մէջ Դաշնակիցներու կողմէ եղած զիջումները (Ժընեւ) սահմանագլուխ մը կը կազմեն, որմէ անդին կարելի չէ անցնիլ :

Ճիշդ այս պատճառով, Ամերիկայի Արտաքին նախարար Հերթըրի Պերլինի հարցին մէջ ցոյց տուած «մեղմ» դիրքը վերապահութեամբ դիմաւորուեցաւ Պոնի մէջ :

ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Նոր Զելանտայի ՄԱԿի ներկայացուցիչը՝ Սըր Լեսլի Մընրօ, որ հունգարական հարցին մէջ ՄԱԿի ներկայացուցիչն էր, առջի օր Ընդհ. Ժողովին յանձնեց իր պատրաստած տեղեկագիրը, ուր կը յայտարարէ թէ Հունգարիայէն հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ նոր դնդակահարութիւններ հաւանական են :

Մընրօ կ'աւելցնէ թէ այս մասին հունգարական իշխանութեանց տուած ժխտական պատասխանը բաւական չէ՝ «գիտնալու համար յեղափոխութեան յաջորդած դատավարութեանց պայմաններն ու արդիւնքը» : Այս առիթով կը յիշէ նաեւ թէ տարուան սկիզբը խումբ մը երիտասարդներու դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ, բայց արդիւնքը յայտնի չէ :

ՄԱԿի ներկայացուցիչը կը ճշդէ նաեւ հետեւեալը.— «Հունգարական իշխանութիւնները միայն թոյլ կրնան տալ՝ որ պէտքի իրականութիւնը երեւան ելլէ. ՄԱԿի ներկայացուցիչներուն թոյլ պէտք է տալ՝ որպէսզի Փեշթա երթան եւ կացութիւնը ուսումնասիրեն» :

Շեշտելէ ետք թէ Հունգարիա երթալու իր փորձերը բախած էին Խ. Միութեան եւ Հունգարացիներու ընդդիմութեան, Մընրօ կ'ըսէ թէ «ժողովրդական դատարանները» կը շարունակեն գործել եւ անոնց մէջ՝ կառավարական ներկայացուցիչներու իրաւասութիւնները աւելի եւս զօրացած են : Այս սիստեմը թոյլ կու տայ, որ դատավարութիւններու թուականն ու վայրը չյայտարարուին. «ժողովրդական դատարանները» կրնան դարձեալ դատել ու դատապարտել մարդիկ, որոնք ազատ արձակուած էին :

Անկախ այս բոլորէն, կայ նաեւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տեղեկագիրը, ուր կը նշուի թէ «Հունգարիոյ մէջ բանուորական ընկերակցութեանց ազատութեան իրաւունքը անտեսուած է» :

«Ներկայ վարչակարգը տապալելու» մեղադրանքով կը դատուին եւ կը դատապարտուին բազմաթիւ Հունգարացիներ : Վերջերս տակաւին «լուրեր հասան՝ նոր դնդակահարութիւններու եւ դատավարութիւններու մասին. 1959 Հոկտեմբեր 17ին հունգարացի բանբեր մը ընդունեցաւ՝ թէ 1956ի յեղափոխութեան ընթացքին ոճիրներ գործած ըլլալու յանցանքով նոր մարդիկ դնդակահարուեցան» :

Տեղեկագիրը այս բոլորը ճշդելէ ետք, կ'աւելցնէ թէ անցեալ Փետրուարին եւ Մարտին խումբ մը երիտասարդներ դատուեցան «1958ին քաղաքական ոճիրներ գործած ըլլալու» մեղադրանքով. այդ դատավարութեան արդիւնքը եւ երիտասարդներու վերապահուած ճակատագիրը ծանօթ չեն արտաքին աշխարհին :

ԱՇՆԱՆ ԳԻՇԵՐ

Չըգիտեմ՝ որտեղի՛ց է գալիս
Ջութակի հեկեկանքը տրտում
Եւ լալիս է անվերջ ու լալիս
Եւ անվերջ ծաւալւում իմ սրտում :

Անյոյս է այդ երգը, որպէս մութ
Գիշերըս, գիշերըս աշունքուայ
Կարծես՝ սուգ են անում եւ անգութ
Եւ դառը լալիս են իմ վրայ ···

Այնքան վիշտ կայ անյոյս այդ երգում,
Այնքան դառը տանջանք ու թախիծ,
Եւ անվերջ, յաւիտեան է երգում,
Հեկեկում այդ երգը այնտեղից ···

Եւ ձուլուած է արդէն իմ հոգուն,
Իմ բոլոր օրերին է ձուլուած,
Տրտմութիւն է իմ շուրջն ու բեկում,
Իմ հոգում է անվերջ սուգ ու լաց ···

Ա՛խ, բոլոր կողմերում է թախիծ,
Ամէն տեղ է փռուած տրտմութիւն,
Եւ արդեօք՝ որտեղի՞ց, որտեղի՞ց
Սպասեմ աւետիք ու խնդում :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31 բոլոր չէքերը եւ մանդաները պէտք է գրուին ներկայ ֆրանքի հաշուով : Յունուար մէկէն սկսեալ հին ֆրանքի հաշուով գրուած չէքերը չեղեալ պիտի նկատուին. արդարեւ, նոր տարուան հետ նոր ֆրանքով պիտի ըլլան բոլոր փոխանցումները եւ գումարին քով պէտք է գրուի «նոր ֆրանք» բացատրութիւնը :

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին, Մեքսիկոյի մէջ, յայտարարեց թէ «ժողովուրդներու գործակցութիւնը լաւագոյն միջոցն է՝ աշխարհի բարօրութեան համար» : Խ. Միութեան փոխ վարչապետը հետեւեալ առաջարկը ըրաւ՝ բոլոր երկիրներուն.— Պատրաստ ենք ձեր ուզածին չափ դրամ տալու՝ տարեկան երկու առ հարիւր շահաբաժինով եւ 10 – 12 տարուան համար :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Լէոն Պուպիէն, Արեւմտեան Պերլինի մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց.— «Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ նոր – նացիական վտանգի մը չենք հաւատար. միակ վտանգը՝ որ գոյութիւն ունի Գերմանիոյ մէջ, բռնատիրութեան վտանգն է, որուն հովը կը փչէ Արեւելքէն ···» :

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ խօսեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպան Վինոկրատով, յայտարարելով թէ Խրուշչեւ – տը Կոլ հանդիպումը կը պատրաստուի «միջազգային մթնոլորտի բարելաւման նպատակով» : Վինոկրատով աւելցուց թէ Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ տարակարծութիւններ չկան եւ յարաբերութիւնները բարեկամական են :

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահ Նասր բուռն ճառ մը խօսեցաւ Իրաքի Վարչապետ Քասըմի դէմ, յայտարարելով թէ ան «նոյն խաղը կը խաղայ՝ ինչպէս Նուրի Նայիտ եւ արաբական ազգայնականութեան միւս թշնամիները» : Նասր յարձակում գործեց նաեւ «համայնավար եւ աշխարհակալ գործակալ»ներու դէմ, որոնք կ'աշխատին արաբական երկիրները իրարմէ բաժնել :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետ Խրուշչեւ շուտով Փեշթա պիտի երթայ՝ ներկայ ըլլալու համար Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին, որ 1956ի ապստամբութենէն ի վեր առաջինն է :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

•

8.

Բառերու վերջին վանկին վրայ, Ա կամ Ո տառերէն ետքը՝ Յ տառը որ կայ,

Կը հնչուէ՞ր ի հնումն,

Ջէ՞ր հնչուեր արդեօք :

Տարակոյսներու եւ ենթադրութեանց այն ալեկոծութեան վրայ, զոր ներկայացուցի երկարօրէն, այժմ «մատչիմ ի թեթուս»՝ հատ մըն ալ ես աւելցնեմ այսօր.

— Ո՞վ կրնայ վկայել թէ Յ կը դրուէր բառերու վերջը : Կարելի է նոյն ձեւով հարցնել նաեւ թէ Յ կը դրուէ՞ր բառամէջ՝ խրամէ զատելու համար երկու ձայնաւոր, այն պատճառաբանութեամբ թէ ձայնաւորները երկբարբառ կը ստեղծեն՝ երբ կ'իյնան քով քովի :

Դժուար է պատասխանել, «զի չունիմք օրինակս ի յոյժ հնագունից» : Ուստի պիտի նետուինք ենթադրութեանց մէջ :

Եբրայերէն լեզուն Յ չի դներ Իսրայէլ, Կափառնայում *անուններուն վերջին վանկին մէջ, — մենք Յ կը դնենք իբրեւ* տիսժոնֆթիֆ, *«առ հատանելոյ զերկուս ձայնաւորս», խուսափելու համար յօրանջէն* (իաթիւս) : *Եբրայերէնը յօրանջի մտահոգութիւն չունի, — Բաարա, Սաարիմ, Բաղաամ, Աբրաամ եւ տասնեակներով նման անուններ* տիսլալիֆ *արտասանութեան ձեւեր են մեր լեզուին մէջ, բայց ոչ սեմական հագագին համար : Զարմանալի է, սակայն, թէ ինչո՞ւ հայերէնը Յ չի դներ բայց կը հնչէ՝ երբ Է տառը կը կցէ Ա տառին, —* էակաճ *բառը կ'արտասանենք* էյակաճ, *ու նոյն ձեւով, երկու* իճի *քով քովի գրուած,* եկեղեցիիճ *բառը կ'արտասանենք* եկեղեցիյիճ :

Դժուա՛ր, դժուա՛ր, գրեթէ անկարելի է լուծել Յ տառին թնճուկը, — ներկայացնել իր հնչական ինքնութիւնը, որովհետեւ տեղ կայ բաղաձայնութիւն կը կատարէ, տեղ կայ՝ ձայնաւորութիւն, երբ մենք գիտենք թէ Ս. Մեսրոպի, ինչպէս ամէն տառակերտիչի համար պայման է « չտալ միոյ գրոյ երկուս գործս» :

Կուինտիլիանոս տարբեր կարծիք ունի, — այդ մասին՝ յետադային : Նոյն տեսակէտով, անոնք որ «երկու գործ» կուտան Յ տառին, իբրեւ բաղաձայնութեան ապացոյց կը յիշատակեն կարգ մը բառեր, որոնց սկիզբը կը դրուի Յ տառը Հ տառին բաղաձայն հնչումով, իբրեւ սաստկացուցիչ. — Աշտ – յաշտ, աջող – յաջող, ելուզակ – յելուզակ :

Իսկ ձայնաւորութեան ապացոյց կը համարուի այն պարագան, թէ «բաղաձայնի չմարթի երկբարբառ գործել ընդ ձայնաւորի», այսինքն թէ բաղաձայնը չի կրնար երկբարբառ կազմել ձայնաւորի հետ : Ու ցոյց կը տրուի ԱՅ ձեւը, իբրեւ երկբարբառ (երկու ձայնաւորով կազմուած), փաստ որ լծորդ կը համարուի Է հնչումին, — ինչպէս եղայ – եղէ, *կամ* կերայք – կերէք, *կամ* Կորճայից – Կորճէից, *ու վերջապէս* համայն – ամէն *(նախադաս տառը ինկած է) : Աշխարհաբարի մէջ՝* հայր – հէր, *կամ* ձայն – ձէն, *կամ* այգի – էգի : *Ճիշդ այս հնչափոխութեան հակառակը՝ ոմանք ալ ԱՅ ձեւին վերածած են Է հնչումը, — ինչպէս* խնդրէաք – խնդրայաք, *ու նոյն ձեւով՝* ամէն *եբրայերէն բառը, —* ամայն :

Այժմ՝ այս հնչափոխութեան քննադատութիւնը :

Այս ԱՅ գրչութիւնը, իբրեւ երկբարբառ, երբ կը վերածուի Է հնչումին, նախ պէտք է ըսել թէ կը յիշեցնէ յունարէնը :

Այստեղ, հետաքրքրական է քննել Էնիաս եւ Ենեա անձնանուններուն տառադարձութիւնը : Առաջինը Վիրգիլիոսի հերոսին անունն է, երկրորդը կը գտնէք Գործք Առաքելոցին մէջ (Գլ. Թ. 33) : *Երկու անուններուն առաջին վանկը(*) կը գրուի նոյն տառերով՝* ԱԻ (= ԱՅ =) Է, *ուրեմն Էնիաս եւ Էնեա, — չես գիտեր ինչո՛ւ՝ գրուած են եչով (Հորոյ կը գրէ Ենէաս, ապահովաբար հետեւելով լատինական դիւցազներգութեան. պէտք է ընդունիլ սակայն թէ Վիրգիլիոս իր հերոսին անունը կ'առնէ Հոմերոսէն, ուրեմն յունարէնէ) :*

Արդ, սխալ է շփոթել մեր երկբարբառը յունարէն երկբարբառին հետ : Մենք ունինք ոչ թէ ԱՅ երկբարբառ մը, որ երկբարբառ չէ՝ ինչպէս պատճառաբանեցինք, այլ ԵԱ երկբարբառ մը, որ ետքէն ստացած է Յ տառը իբրեւ մակաբոյծ, ձայնափակութեան համար թերեւս, կամ « աչքի յանդ» կազմելու համար Միջին Դարուն : Այսպէս կազմուած է ԵԱՅ ձեւը : Այս ԵԱ ձեւն է որ Է դարձած է, — ինչպէս գործեա *(ունինք նաեւ* գործես – ջիր *ձեւը)* գործէ, *կամ* սիրեա – սիրէ, *նոյն ձեւով՝* առօրեայ – առօրէի : *Ինծի կը թուի թէ նոյն վարժութիւնը, ԵԱՅ ձեւը վերածելով Է ձեւին, ԱՅ ձեւը եւս վերածած է Է ձեւին, (ռամկօրէնի մէջ Ա ձայնը եւս կը վերածուի Է ձեւին եւ հակադարձաբար, —* սարճ ամպել ա *—* սարճ ամպել է) : *Զունինք Ա վերջաւորութեամբ գրաբար հրամայական մը (**), որ Է ձեւն առած ըլլայ. —* Գրեա – գրէ, *բայց* ամա *ոչ* ամէ :

Բագրատունի կը սիրէ այբերու այս հնչափոխութիւնը, որ եթէ կանոն դառնայ ընտրովի՝ «ոչ սակաւ քաղցրութիւն շընորհեսցի յայսմ մասին լեզուս Հայկեան, նուազելով այբից որ կարի շատ են» :

Այս քննութենէն կը հետեւի թէ ԱՅ ձեւը չի կրնար երկբարբառային վերջաւորութիւն ըլլալ :

Նոյն ձեւով՝ ՈՅ վերջաւորութիւնը :

Պէտք չէ կարծել թէ ՈՅ լծորդ է Է հնչումին՝ հետեւողութեամբ Կալիփսոյ – Կալիփսէ *անուան առած ձեւերուն, — այստեղ, Կալիփսէ յունարէն հոչական հոլով է, նման ուրիշ օրինակ մըն ալ ունինք,* Ղազարոս – Ղազարէ (Յովհ. ԺԱ. 43) : *Բայց գրեթէ նոյն ձեւի հնչափոխութեան մը ենթարկելով՝ գրչագիրները ՈՅ ձեւը վերածած են ՈՒ ձեւին, պարզապէս յամառելով ձայն տալ Յ տառին, որ եկած կցուած է իբրեւ մակաբոյծ :*

Թէ Յ տառը մակաբոյծ էր եւ չունէր այն ձայնը, որ այժմ կը տրուի իրեն, վկա՛յ այր, հայր, մայր *բառերը, որոնց յոգնակի ձեւը,* արք, հարք, մարք, *չունի Յ տառը : Կան դեռ ուրիշ բառեր, որոնք կորուսած են Յ տառը՝ եթէ ունէին :*

Սուրբ Մեսրոպ ինչո՞ւ ուզէր կերտել մակաբոյծ տառ մը, անօգուտ եւ աւելորդ : Կամ «տալ միոյ գրոյ երկուս գործս » :

Դեռ պիտի քրքրենք Յ տառին պատմութիւնը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Երկրորդ վանկը կը գրուի տարբեր՝ յիշուած երկու աղբիւրներուն մէջ, բայց նոյն ձեւով գրուածն ալ կայ յունարէնի մէջ, այնպէս որ մեղաւոր չէ Հոռոյ :

(**) Ողորմիմ բային հրամայականին ձեւին շուրջ վէճ կայ :

ՎԱՐԴՈՎԵԱՆԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Ա.

Երկար տարիներ ապրած եմ Աղեքսանդրիա, Ռամլէի թաղը, որ սերտ կերպով սեղմուած է Միջերկրական ծովին եւ Լիպիոյ անապատին մէջտեղը : Հոն, եթէ քիչ մը դէպի առաջ քալես, ծովը կ'իյնաս, իսկ եթէ քանի մը քայլ ետեւ քալես, արդէն անապատի դեղին աւազը կը դրկէ քեզ :

Եւ Մահմուտիէի ջրանցքը, իր վրայ առած կեռ կայմերով խոշոր նաւերը, կ'երթայ վեր, դէպի կանաչ – կապոյտ Նեղոսը, որ կը թաւալի անհուն անապատին մէջէն :

Ծովին կողմէ, սակայն, խոշոր ծանր շոգենաւեր կը մեկնին դէպի երկիրներ, որոնք երազել կուտան :

Այսպէս, միօրինակութեան, յուսալքումի, ձանձրոյթի օրերը շատ են հակառակ գրեթէ մշտապէս փայլող արեգակին, Ափրիկեան իրապէս կապոյտ երկինքին վրայ : Թերեւս ալ ճիշդ ատոր համար : Բայց երբեմն չսպասուած բան մը կուգայ օգնութեան :

Այդպէս եղաւ օր մը :

Իրիկուն մը գացած էի երիտասարդ նկարիչ բարեկամի մը աշխատանոցը : Երբ աշխատանոցէն ներս մտայ, բարեկամս ինծի անմիջապէս ներկայացուց վայելուչ անձ մը, որ կանգնած էր տիվանին առջեւ : Անուն մը մըլտաց, բայց չլսեցի, միայն մեքենաբար ձեռքը սեղմեցի :

Նկատեցի որ, բարեկամիս հիւրը, շատ քաղաքավար, միշտ ոտքի կը մնար, կը սպասէր անշուշտ որ տեղ գրաւեմ ես ալ տիվանին վրայ :

Զինքը օտար մը կարծեցի. մանաւանդ անոր համար որ, ամբողջովին նման էր, քիչ մը սլաւ, քիչ մըն ալ սաքսոն արուեստագէտի մը, շէկ, գորշ – կապոյտ խոշոր աչքերով, բարձր ճակատով, քիչ մը լայն քիթով, եւ արտայայտիչ բերանով մը :

Ֆրանսերէն լեզուով խնդրեցի որ նստի :

Երկու պարոնները նստան եւ սկսան ծխել : Քիչ վերջը, սակայն, զարմանքով լսեցի որ բարեկամիս հիւրը՝ հայերէն կը խօսէր : Քիչ մը անճարակ հայերէն մը, իրաւ է, բայց վերջապէս՝ հայերէն :

Ցանկարծ իրեն դարձայ. — «Հա՞յ էք, պարոն » :

— Այո, ամբողջովին Հայ, Վահան Հովիւեան : Թէ հայրս, թէ մայրս Հայ են : Պոլսեցի եմ : Մայրս Ցակոբ Վարդովեանին աղջիկն է : Ես Վարդովեանին թոռն եմ :

— Վարդովեա՞ն : Ան որ հայկական թատրո՞նը հիմնած է :

— Այո : Եւ մայրս կ'ըսէ թէ ճիշդ մեծ հօրս կը նմանիմ :

Տեղաւորուեցայ տիվանին վրայ, Վարդովեանին թոռանը քովը, խորհելով որ Լիբիոյ անապատին եզերքը, իրապէս հետաքրքրական հանդիպում մըն էր ասիկա :

— Մայրը պէտք է տեսնել, ըսաւ նկարիչ բարեկամս, ճիշդ Ռամպրանտին մօրը նկարին կը նմանի :

Լաւ էր, իրիկուան այդ պահը, նկարիչ բարեկամիս աշխատանոցին մէջ, որ ովասիս մըն էր ինծի համար, դուրսի անապատը մոռցնող, նարինջի, պանանի, եւ սիկարէթի բոյրով մթնոլորտին մէջ ...

Վահան Հովիւեան հիմա կը խօսէր իր կեանքին մասին : Իրենց տանը մէջ, հինէն ի վեր, տիրապետած էր մեռած Վարդովեանին շուքը, իր գեղարուեստական երազով եւ իրականացումով : Եւ ինք ժառանգած էր մեծ հօրը տաղանդները, — կը նկարէր, կը գրէր, ջութակ կը նուագէր, կը կարդար, կ'երազէր ...

Վերջապէս գրեթէ անստղիւտ մէկը, այն երկրին համար, ուր միայն դրամի մտահոգութիւն եւ երջանկութիւն կը տիրապետեն :

Պատերուն վրայ, կախուած էին մեր բարեկամին նկարները : Սեղանի մը վրայ, հողէ գունաւոր անօթներու մէջ, ամէն գոյնէ եւ տեսակէ պտուղներ :

Գիշեր էր : Եգիպտոսի անշարժ, խոշոր աստղերով գիշեր մը, ուր կրնայիր բնաւ չկասկածիլ թէ աշխարհին ուրիշ մասերուն վրայ, ահաւոր բաներ կը պատահէին, սարսափելի կիրքեր իրար կ'ոչնչացնէին :

Խաղաղ գիշեր մըն էր :

— Էհ, հիմա ո՞ւր է ձեր մայրիկը, եւ Վարդովեանին աղջիկը, ըսի, ինքզինքս թօթուելով :

— Տունն է, եւ ինծի կը սպասէ անշուշտ, կարենալ քնանալու համար :

— Պիտի գամ մայրդ տեսնելու, չեմ կրնար չտեսնել զինքը ...

Ուշ գիշերին բաժնուեցանք, մխիթարուած :

×

Իրիկուն մը ճամբայ ելայ, երթալ գտնելու Վարդովեանին աղջիկը, եւ ինծի այնպէս կուգար, որ կ'երթայի գտնելու, անցեալ դարուն կէսերը, Պոլսահայ լուսաւորութեան շրջանները :

Գետնայարկ մը կը բնակէր ան, խաղաղ պատուհաններով, սպիտակ շղարշէ վարագոյրներով աշխարհէն զատուած :

Դրան վրայի պատուհանը բաց էր : Եւ պատուհանին ձողերէն անդին, տեսայ յառաջանալը նուրբ պառաւի մը, որուն մէջքին բռնուածքին ու քալուածքին մէջ, աւելի թռչելու շարժում մը կար, քան թէ քալելու :

Դուռը բացաւ, եւ դէմքին վրայ ունէր ինքնավստահ ժպիտ մը : Գիտէր թէ ինք ո՞վ էր, եւ ուրախ էր որ կուգային զինքը փնտռելու իբր այդ :

Զիս անմիջապէս մտցուց փոքրիկ հիւրանոց մը, ուր դէմ դէմի նստանք երկու խոշոր կարմիր թիկնաթոռներու մէջ, եւ անմիջապէս մտերիմներ դարձանք :

Ես գրաւուեցայ իր դէմքով, այնքան

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

---o---

ԺԱ.

Շփոթ զրգռութիւն մը կար այդ միջոցին իր ուղեղին մէջ եւ շատ մը անցեալ ու ներկայ բաներու վրայ կը խորհէր միեւնոյն ատեն. աչքին առջեւ հոգեվարք Մանուկը զինք կ'ըմբոստացնէր այն չար բախտին դէմ, որուն զոհ եղած էր հէգ երիտասարդը. — « Մեզմէ շատերը թերեւս այս ելքին դատապարտուած են » խորհեցաւ իւրովի եւ իր յաղթանդամ եւ ուժեղ կազմուածքին վրայ աչք մը նետեց ապահովուելու համար, թէ ինքը ի հարկին պիտի դիմանար. Պալըքճեանին ձայնը զինքը ջղագրգռեց եւ ուշադրութիւնը անոր դարձաւ. ահաւասիկ անմիտ եւ անպէտ արարած մը, որուն ոչ մէկ դիւրութիւն չէին խնայեր, այսպէս քանիներ տեսեր էր արդէն իր դեռ նոր կեանքին մէջ, մինչ ուրիշներ՝ Մանուկին պէս միամիտ եւ անուշ հոգիներ, ոտքի տակ կ'առնուէին. ինչո՞ւ չխղճային այս տըղուն վրայ, ինչո՞ւ թողուցին որ մեռնի ... մինակ հոպիտնե՞րը եւ սնապարծ անկարողնե՞րն են, որ հարուստներու սիրտը կը շարժեն, ասոնք ի՞նչ բանով կը յաջողին շողոքորթել եւ խաբել մարդիկ, որոնք վարպետ ըլլալու են խաբեբայութեան մէջ. տարտամ եղբայրակցութիւն մը կը զգա՞ն արդեօք ... ո՞վ գիտէ :

Յետոյ խորհեցաւ, թէ անգիտակցութիւն ու տգիտութիւն կար տնօրէններուն կողմէն եւ այդ էր չարիքին պատճառը, անոնք ալ կը դանդաղէին, թէ մարդ չի հասնիր, թէ իրենց տուածը փուճ տեղը կ'երթայ .. մէկ եւ միւս կողմանէ բարի կամքը չէր որ կը պակսէր. խնդիրը այն էր, որ իրարու չէին հանդիպեր, եղբայրակցուց Բարսեղ. տնօրէններուն եւ արժանիներուն մէջ պիտի ըլլայ այդ հոպիտներու, սուտ խենթերու եւ սուտ հանճարներու ամբոխը, որոնք իրենց աղմուկով եւ ունայն շարժուձեւերով պիտի խըցեն միշտ միւսներուն արդար պահանջը» :

— Մեղք... մեղք ... մրմնջեց՝ նայելով Մանուկին եւ նայելով ինքզինքին ալ վրայ : Մեղք ինծի .. ես ալ չէ՞ մի որ ուշ մնացած եմ, ժամանակս կորսնցուցած, երիտասարդութիւնս, աւրիւնս փճացուցած բեռներու տակ, քարափին վրայ ... մեղք այն գեղեցկութեան տեսիլքներուն, զորս ունէի մտքիս մէջ եւ որոնց մով քաջացած ՝քամակս կը ծռէի ... հիմա ո՞ւր են այդ տեսիլները ... այսօր ինչի՞ կարող եմ, ի՞նչ կրնամ ընել այս տարիքիս մէջ. վարպետներս, ընկերներս ամէնքն ալ, հասկնալով իմ ընդունակութիւնս, կը խոստովանին թէ ուշ մնացած եմ, թէ մեղք եղած է ինծի ... Ո՞վ գիտէ ինչ կրնայի ըլլալ, եթէ կանուխէն սկսէի, ո՞վ գիտէ ... մեղք, հազար մեղք ... այսօր մեր ընկերը Մանուկ հոգեվարք է ու մեր աչքին առջեւը կը մեռնի ... մեզի անակնկալ դժբախտութիւն մը կը թուի ասիկա, բայց մեզմէ շատերուս համար նոր բան մը չէ այս. ամէն օր բան մը խղդած ու թաղած ենք մեր հոգիին մէջ. ամէն օր թանկագին բանի մը մեռնիլը զգացած ենք... ո՞վ գիտէ թէ իմ մէջս, օրինակի համար, մեծ արուեստագէտի մը գերեզմանը չկայ :

Ու այս անակնկալ մտածումէն ապշած, որ իրեն աններելի յաւակնութիւն մը թըւեցաւ, կարմրեցաւ մինչեւ ականջները, յետոյ ինքզինքին համար ներողամիտ եղաւ. «Էշը էշուն քով եթէ կապես ... կ'ըսեն» խորհեցաւ ու ժպտեցաւ :

Անդին ընկերները կը շարունակէին խօսիլ ու վիճիլ : Լուիզ, լալէ ու հառաչելէ յոգնած, թէյ պատրաստելու վրայ էր. Մանուկ միշտ կը խորդար եւ իր դիակնային ճակտին վրայէն կարծես շուքի պէս բան մը դողդոջելով կ'անցնէր. արդեօք ան ալ կը խորհէ՞ր դեռ, թէ ամէն բան վերջացած էր արդէն իրեն համար :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(45 Տար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

•

« Գրական Թերթի» մէջ (6 Նոյ.), Ս. Սուքիասեան կը գրէ թէ 1930 ին ծրագրած էին հատորով մը հրատարակել Վահան Տէրեանի նամականին : Լուկաշին (Սարգիս Սրապիոնեան) կը տեղեկացնէր թէ նամակներ ունի մեծ բանաստեղծէն : Դժբախտաբար կարելի չեղաւ հրատարակել այդ հատորը եւ կորսուեցան Լուկաշինի մօտ գտնուած նամակները :

Յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ այս տարի, գարնան, փնտռտուք կը կատարէ Մոսկուայի դիւանատան մէջ՝ գտնելու համար այդ նամակները : Այդ փնտռտուքին արդիւնքն այն եղաւ, համառուսական Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի դիւանաթուղթերուն մէջ կը գտնէ կուսակցական հարցարան մը, զոր լեցուցած է Վահան Տէրեան իր իսկ ձեռագրով, հաւանաբար 1918ին վերջերը :

Այս հարցարանը տեսակ մը ինքնակենսագրութիւն է, թէեւ կցկտուր : Յօդուածագիրը ձեռք անցուցած է նաեւ ուրիշ հարցարան մը, գրուած 1906 Դեկտեմբերին, Բուտիրկա կոչուած բանտին մէջ, Մոսկուա :

Ահաւասիկ հարցարանը իր պատասխաններով .—

1.— Անուն, հայրանուն եւ ազգանուն. — Վահան Սուքիասովիչ Տէրեան :

2.— Հասցէ եւ հեռախօսի համար . — (Հարցը ջնջուած է գծով) :

3.— Ծննդեան տարեթիւը .— 1885 :

4.— Կրթութիւն.— Մոսկուայի համալսարանի պատմա - լեզուաբանական ֆաքիւլթէ, Պետերբուրգի համալսարանի արեւելեան լեզուներու ֆաքիւլթէ :

5.— Ընտանեկան վիճակ. — Ամուսնացած եմ :

6.— Մասնագիտութիւն.— Գրականութիւն :

7.— Գիտէ՞ արդեօք լեզուներ, ի՞նչպիսի, եւ գիտենալու աստիճանը. — Գիտեմ հայերէն, վրացերէն (թոյլ), ֆրանսերէն եւ հին լեզուներ, եւ արաբերէն (քիչ) :

8.— Պատկանո՞ւմ է արդեօք կուսակցութեան եւ ազգային կազմակերպութիւնների.— Պատկանում եմ Ռուսական Կոմունիստ Կուսակցութեան :

9.— Պատկանո՞ւմ է արդեօք պրոֆեսիոնալ միութիւնների.— Ոչ (այս պատասխանը ընդգծուած է) :

10.— Ի՞նչ կոմիսարիատում եւ բաժնում աշխատում է.— Հայկական գործերի կոմիսարիատում : Ընդհանուր բաժին :

11.— Պաշտօնը կոմիսարիատո՞ւմ.— Կոմիսարի տեղակալ եւ կոմիսարիատի քարտուղար :

12.— Ազգութիւնների ժողովրդական կոմիսարիատ ծառայութեան մտնելու ժամանակը.— Դեկտեմբեր :

13.— Ո՞ւմ յանձնարարականով է ընդունուել (պարտիայի, հիմնարկի, պրոֆեսիոնալ միութեան եւ անհատ անձնաւորութիւնների).— Ընկ. Ստալինի եւ Ընկ. Պեստկովսկու :

14.— Ռոճիկի չափը.— 600 ռուբլի, Յունիսից 800 :

15.— Նախկին ծառայութիւնը (ըստ հնարաւորին՝ մանրամասն).— Ոչ մի տեղ չեմ ծառայել : Զբաղուել եմ գրականութեամբ (առաւելապէս Հայ) :

16.— Ծանօթութիւններ. — (Հարցումը ջնջուած է գծով) :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

« Սովետ. Գրականութիւն» պարբերաթերթը (թիւ 10) կը հրատարակէ Ակսել Բակունցի ձեռագիր ինքնակենսագրութեան քլիշէն : Ինքնակենսագրութիւնը գրուած է 5 Յունիս 1932ին :

« Ծնուել եմ 1899 թ. Գորիս : Ծնողներս ունեցել են եւ հող, եւ հարստութիւն, բայց ես չեմ տեսել ոչ այդ հողը եւ ոչ հարստութիւնը : Ես յիշում եմ մի զարհուրելի չքաւորութիւն, — մի տուն լիքը մանուկներ եւ այդ՝ գաւառական քաղաքում, որտեղ հասարակական դիրքը որոշում էին կուպեցի արշինը եւ Չինովնիկի չինը :

905ին գնացել եմ ծխական դպրոցը : Գնացել եմ, այսինքն իմ կամքով եւ իմ նախաձեռնութեամբ : Սովորել եմ հինգ տարի Հայոց լեզու, մի քիչ ռուսերէն, մի քիչ աշխարհագրութիւն, բաւական շատ Հայոց պատմութիւն եւ ? եւ վայելչագրութիւն : Կար աշակերտների մի կատեգորիա, որ ձրի էր գնում տօնածառի, թոշակ չէր վճարում, գրքերը դրպրոցն էր տալիս : Եւ այդ բոլորը որպէս «ազգային բարեգործութիւն» նուաստացնող պոմպայնով (?) : Ես այդ ցանկումն էի :

Այսպէս կոչուած՝ «առաջադէմ» աշակերտ էի եւ աւարտելուց ստացայ «Վարդանն Աւարայրի դաշտում» նկարը եւ « Ծաղկեփունջ» գիրքը : 1910 թ. ամառը « Սասուն» դրախանութում, (այդ մեր քաղաքի ազգային ինտելիգենցիայի հաւաքատեղին էր), որոշեցին ինձ ուղարկել Էջմիածին՝ ճեմարան, (մայրս ասում էր՝ Էջմիացի, եւ լաց էր լինում, որ գնում եմ «Հայոց Հայրիկի» մօտ) :

1910 թուին «ընթունուեցի» (այդպէս էի արտասանում այն ժամանակ) ճեմարան 1915 – 1916 ուսումնական տարում : Գաղթի պատճառով, փակուել էր ճեմարանը եւ ես այդ տարին ուսուցիչ հրաւիրուեցի Զանգեզուրի Լոր գիւղը : Ամառը ես չարութիւն էի արել, որ եւ կարելի է հաշուել իմ գրական մկրտութիւնը, եթէ չհաշուենք «Յիմար մարդը» վերնագրով մի հէքեաթ, որ 1911 թուին տպեց « Աղբիւր » ամսագիրը : Այդ ամառ ես ֆէլիետոն էի տպել Շուշուայ կարծեմ սոցիալ – դեմոկրատական « Փայլակ » թերթում մեր քաղաքագլխի եւ գաւառական ադմինիստրացիայի դէմ, ինձ բանտարկեցին, եղաւ «փոթորիկ» եւ ես բանտարկութեան 34րդ օրը ազատուեցի, որպէսզի ուսուցիչ գնամ այն հեռու գիւղը՝ Լորը :

Առաջին անգամ ճանաչեցի գիւղը, նրա մարդկանց : Յետոյ շատ անգամ այդ թուի յիշողութիւնները օգնել են ինձ :

1917 թուին աւարտեցի ճեմարանը : Ամառը՝ հասարակական աշխատանք : Աշնանը ազգային զօրամասերում զինուոր մինչեւ 1918ի Յունիսը (Էրզրում, Կարս, Սարդարապատ), 18 – 19ը՝ Երեւանում սրբագրիչ թերթերի և ռեպորտէօր, 19–20 թուի Յունիսը ուսանող Պոլիտեխնիկումի եւ դասատու որբական գիմնազիոնի (Թիֆլիս), 20–23 թիւը՝ ուսանող Խարկովի գիւղատնտեսական ինստիտուտի, 1923 թուից յետոյ անգրոնոմ :

1924 թ. Դեկտեմբերին «Մարտակոչում » տպուեց իմ առաջին «Գաւառական Նամականին» : Գրել եմ երեք գիրք, «Յովնաթան Մարչ», «Մթնաձոր» եւ « Սպիտակ ձին» եւ անաւարտ տպուած «Կարմրաքար» վէպը : Առայժմ» :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ լրագրող մը Անգլիա իր ճամբորդութենէն վերադարձին յայտարարած է «կը նախընտրեմ Անգլիոյ մէջ ըլլալ մարդ, ձի, շուն եւ կին... իսկ Ամերիկայի մէջ ճիշդ հակառակը՝ այսինքն կին, շուն, ձի, մարդ ...

ՃՆՃՂՈՒԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԳՏԱԾ Է ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

•

Քանի մը օր առաջ Փեքինէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէր, թէ Ժող. Չինաստանի կառավարութիւնը պայքար բացած էր կարգ մը միջատներու դէմ, ինչպէս նաեւ ճնճղուկներու, որոնք նոյնքան վնասակար կը նկատուէին : Հեռագիրը կ'աւելցնէր նաեւ, թէ որոշուած է բնաջնջել ` ճնճղուկները ամբողջովին, այսինքն անոնք «որոնք վերապրողներն էին կամ անոնց յաջորդող սերունդները 1957ին տրուած մեծ ջարդին » :

Ստորեւ շահեկան յօդուած մը այդ փոքրիկ թռչուններուն մասին, աւելի լաւ ճանչնալու համար զանոնք ... նախ քան անոնց «ամբողջական բնաջնջումը» Չինաստանի մէջ :

Երբ Քրիստափոր Քոլոմպոս առաջին անգամ Ատլանտեանի վրայէն 1492ին հասաւ Ամերիկա, ոչ մէկ ճնճղուկ գոյութիւն ունէր հոն :

Այդ թուականէն վերջ, հռչակաւոր ճամբորդներ եւ տիրապետողներ, հսկայ գաղթականներ ցամաք ելած են : Անցաւ աւելի քան երկուք ու կէս դար, եւ տակաւին ոչ մէկ ճնճղուկ դրած էր իր ոտքերը այս «Նոր ցամաք »ին վրայ : Ո՞ր գաղթականին մտքէն պիտի անցնէր իր կառքին վրայ վանդակի մը մէջ երկու ճնճղուկ տանիլ :

Հարիւր տարի առաջ է որ, 1858 եւ 1859 տարիներու շրջանին « ընդունուեցան » ճնճղուկները Մ. Նահանգներու մէջ որովհետեւ ոմանք շատ կարօտցեր էին այս սիրուն թռչնակը, ըլլայ ծառերուն վրայ անոնց ճռուողիւնը, ըլլայ որովհետեւ յիշեցին թէ, որքան օգտակար է այս անասունը որ միջատները եւ որդերը կը փճացնէ : Այն ատենէն ի վեր է, որ մեր այս սիրուն եւ առոյգ թռչնիկը այնքան բազմացաւ, որ այսօր աւելի շատ է Ամերիկայի մէջ քան Եւրոպայի :

Ամէն պարագայի մէջ ճնճղուկը եւրոպածագում չունի : Կ'երեւի թէ նախ Եւրոպայի հարաւային կողմը հաստատուած են, եկած ըլլալով Ասիայէն : Իսկ Միջին դարերում կ'ապրէր Միջերկրականի եզերքը, յետոյ անցած է Կեդրոնական Եւրոպա : Այս շրջանին է, որ երկրագործութեան զարգանալովը եւ մարդուս տունակներու մէջ ապաստանելով բազմացեր է ամբողջ Եւրոպայի մէջ :

Ոչ միայն այսքան, այլ նաեւ վերջին շրջանիս, երբ լեռներու ճամբաները բացուեցան, տարածուեցան դէպի ամէնէն բարձր հովիտներն անգամ, ուր տակաւին մինչեւ այն ատեն անծանօթ էին :

Օգտակա՞ր թէ վնասակար է այս համակրելի թռչնիկը :

Քաղաքներու մէջ իր ներկայութիւնը ոչ մէկուն վնասակար է : Իսկ գիւղերու մէջ ցանուած հունտերը փճացնելով հասցուցած վնասները մասամբ կը փոխարինէ ջնջելով շատ մը վնասակար միջատներ : Մանաւանդ իրենց փոքրիկները կերակրելու շրջանին «կը փճացնեն» անթիւ բազմութեամբ միջատներ, որոնք մաս տեղ կը տրուին նորածիններուն : Զոյգ մը «ծընողք»ներ կրնան շաբթուան մը ընթացքին շուրջ երեք հարիւր հազար որդ դնել փոքրիկներու անյագ բերաններուն մէջ : Ճնճղուկը շատ բազմածին է, տարին երեք չորս անգամ ձագ կը հանէ, ամէն անգամ հինգ վեց հաւկիթ :

Ճնճղուկին յատկանշական կէտերն են աշխուժութիւնը եւ աներեսութիւնը : Ընկերներուն հետ կռուազան է : Շատ անգամ կը գրաւեն, առանց եւեւ առաջ նայելու, պարապ գտնուած բոյներ, զորս ծիծեռնակները այնքան մեծ խնամքով շինած են :

նուրբ, ուր տառապանքը եւ զգացողութեան սրութիւնը, կարծես նախշ բանած էին : Դէմքը աւերուած չէր, այլ գծուած : Շատ բարակ խորշոմներ, կարգաւ շարուեր էին, կարծես արցունքի բարակ ու խոր ակօսներ պատրաստելու :

Գիտնալով թէ ի՞նչու գացած էի, առաջին խօսքը եղաւ — Ամէնքն ալ ճանչցած եմ, Սիրանոյշը, Մառի – Նուարդը, Հրաչեան, Գարաքաշեան քոյրերը...

Եւ անմիջապէս, հօրը, Յակոբ Վարդովեանին երկու նկարները դրաւ առջեւս : Մէկը երեսուն տարեկանին թատրոնը հիմնած ատենը. մօրուսաւոր, հիանալի աչքերով եւ կրքոտ շրթունքներով : Միւսը յիսունեւութ տարեկանին, մեռնելէն քիչ առաջ, նոյնքան յանկուցիչ :

—Տեր չէր, բայց շուտով մեռաւ : Իմ հօրս կ'ըսէին՝ Կիւլլի Յակոբ : Ամէնէն վերջը Սուլթան Համիտին պալատին մէջ կը խաղար :

Եւ թիկնաթոռին մէջ նստած, իրանը շիտակ եւ սեւ բուրդէ շալը միշտ նիհար ուսերուն վրայ քաշելով, սկսաւ պատմել, շուտ շուտ, յստակ ձայնով մը, ինքը իր պատմութենէն հաճոյք զգալով եւ մխիթարուելով :

Յետոյ յանկարծ.— « Կեցի՛ր ...» եւ ոտքի ելլելով գնաց դուրս ....

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բազուկներ կ'երկննային, պաղատանքներ կ'արձակուէին եւ յանկարծ փառաւոր լանտոյի մը մէջ զոր կը քաշէին ոսկեճամուկ ասպազէններով նժոյգներ, կ'երեւար մեծ բժշկապետը .. եւ, հէք մայրը, խելացնոր, ընդոստ կ'արթննար «զաւակս, զաւակս» աղաղակելով եւ տեսնելով զաւակը հոն իր քով, քունի վայելքին անձնատուր, պալատներէն ու այդ բոլոր ճոխութիւններէն շատ հեռու, կ'իյնար անճրկած, հիասթափ, յուսահատ, մարմնասարսուռ :

Յաջորդ տարուան դպրոցական վերամուտին, Արշակին՝ բժշկական վարժարանը մտնելու գործողութեան մէջ Մերկերեան չիլ եւ խաբեպատիր դեր մը կատարեց :

Տասը ոսկիի ծախք մը ցոյց տուաւ մուտքի համար : Տիկին Մարկոսեան անտրտունջ վճարեց : Ատ գումարը գրպանեց Թադէոս աղա, իր խղճին առջեւ եկեղեցիի հասոյթներուն սակաւութիւնը արդարացում դնելով :

Բայց Արշակ վերջապէս մտաւ բժշկական վարժարանը, ու այս դէպքը Հ... գիւղին համար դարձեցաւ այլեւս զաղտնիք մը ըլլալէ :

Առտու իրիկուն, պատանի Արշակը, թեւին տակ փոքր պարուճայ մը, կ'անցնէր Հ... գիւղին փողոցներէն, վերէն նայելով իր Կոստանեանի նախկին դասընկերներուն, անոնց վրայ իր վաստըկած գերազանցութիւնը երեսնուն պոռալու ձեւով : Նաւամատոյցին վրայ, շոգենաւին մէջ, գեղին ջօջերը, ամիրայական տան հին յաճախորդներ, կը շրջապատէին աղուամազոտ ուսանողը. անոր ինքնասիրութիւնը փայփայող քնքուշ խօսքեր, հարցումներ ուղղելով անոր :

— Հա քեզ տեսնանք, տղաս, կ'ըսէին, գեղերնուս մէջ շնորհքով տօքթոր մը չիկայ. պարէ դուն եղիր :

Ուսանողը կը փքանար, կը ժպտէր վէս ժպիտով մը, իր վրայ դրուած այդ յոյսերը պսակելուն աւելի քան վստահ :

Մաման, սրտին հրճուանքը եւ յուզումները մայթելու պէտքէն մղուած, քանի մը հին բարեկամութիւններ վերահաստատեց՝ խնամոտ ընտրութեամբ մը :

Իր այդ վաղեմի բարեկամուհիներուն հետ, ընդունելութեան մեծ սրահին մէջ, քանի մը անկարեւոր աւուլխներէ յետոյ, տիկին Երմոնէ կը յաջողէր խօսքը բժշկութեան բերել յանգեցնել, ու ծանրանալ անոր վրայ, անոր բարիքները թուելով, բայց միեւնոյն ժամանակ չհաւնելով հըրապարակի բժիշկներուն, եւ ասանկով՝ տօքթորցուին անուան շուրջը հիմակուընէ ըէքլամի անարգ դրութիւն մը հաստատելով :

Առաջին տարուան լրանալուն, Արշակի մարմինը անանկ խիզախ ուռճացում մը ունեցաւ, իր անդամները անանկ համեմատութիւններ առին որ մաման ակամայ ստիպուեցաւ զատ անկողին մը պատրաստել անոր համար : Աշխատութեան սենեակին կից ուրիշ երկու սենեակներ տղուն տրամադրութեանը տակ դրուեցան, մէկը ննջասենեակ, որ ապարանքին ընդարձակ պարտէզին վրայ կը նայէր, եւ միւսը ընդունելութեան սրահ, պատշաճ յարդարումով : Իր գրկէն զատելով զաւակը, տիկին Մարկոսեան բարոյական ուրիշ զոհացում մըն ալ կ'ունենար. խելահասութեան, լրջմտութեան գաղափարը, զոր կը ներշնչէ տղայ մը երբոր մօրը թեւերուն զուրգուրացող պաշտպանութենէն կը բաժնուի, վտանգներու դիմագրաւելու ինքնավստահութեամբ մը լցուած :

Մանաւանդ որ Մերկերեան ալ, այս մասին իրեն խորհուրդ հարցնելով, կըշտամբալից եղաւ :

— Ճանըմ, տիկին, ատ խոճաման տըղան ինչո՞ւ քովդ կ'առնես կը պառկիս . կը վախնաս քի կը գողնա՞ն. մեղայ տէր, մեղայ Յիսուս... հէմ չը վայլեր, հանըմ, չը վայլեր, աւելցուց գլուխը օրօրելով խորհրդաւորօրէն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Կիւլէնիա Պետրոս Զպուքճեան իր հօր Սարգիս Աշճեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Պէյրութ) կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան Գ. Բալայեան սրահին, հինգ հազար ֆրանք Կապ. Խաչի Պէլֆօնթէնի կայանին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Թորգոմ Նալպանտեան ընտանիքը կը նուիրէ՝ չորս հազար ֆրանք Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին, հազար ֆրանք «Յառաջ»ի, իրենց քրոջ ողբացեալ Վիքթորիա Նալպանտեանի աճիւններուն փոխադրութեան առթիւ՝ ընտանեկան դամբարանին մէջ: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Արմենուհի Քէնտիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Քէնտիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէնտիրեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Ծաղիկ Քէնտիրեան եւ դուստրը, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Քէնտիրեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Մինաս Քէնտիրեան եւ դուստրը, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քէնտիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլեան (Մ. Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազար Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ս. Կիւլեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խորէն Կիւլեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Պետրոսեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Ադամեան եւ զաւակները, Պ. Արիստակէս Տէր-Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Կակոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կորի, Տէր եւ Տիկին Արամ Արմաղանեան եւ զաւակները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, տաքրոջ, եղբօրորդւոյն, քեռորդիին, հօրաքրոջորդւոյն, քեռայրին, սանահօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՈՍԿԱՆ ՔԷՆՏԻՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 16 Նոյեմբերին սրտի կաթուածով, (56 տարեկան):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Մատրան մէջ, 17 Նոյեմբերին, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Լուիի գերեզմանատունը: Սգակիրները իրենց ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր յուղարկաւորներուն եւ ամէն անոնց որ անձամբ, գրաւոր իրենց վշտակցութիւնները յայտնեցին եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով յարգեցին հանգուցեալին յիշատակը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը կուգայ իր ցաւակցութիւնները յայտնել Տէր եւ Տիկին Ֆէրմանեանի իրենց եղբօր եւ աներձագին Տրդատ Պալեանի տխուր մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնը, յանուն բոլոր հայրենակիցներուն, խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Մաքրուհի Տէօքմէճեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, անակնկալ մահուան առթիւ հայրենակից Պ. Սարգիս Տէօքմէճեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Պատրաստուեցէք Ամասիոյ Երիտասարդաց տարեկան մեծ պարահանդէսին :

Դեկտեմբեր 12, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Շավ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի վարչութիւնը, կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, Չորեքշաբթի 2 Դեկտեմբեր ժամը 21ին, «Ահարոնեան» ակումբը :

Դասախօս՝ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Քրիստափոր ենթակոմիտէն 5 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Հայաստան ենթակոմիտէն 5 Դեկտ., Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Մուրատ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Արամ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու, ժամը 10ին:

Թաթուլ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մանուկեան Եպիսկ.ի առաջնորդութեամբ եւ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբի ատենապետ Պ. Կարպիս Ճնկըրըեան ընկերակցութեամբ առաջին այցելութիւնը ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան նուիրահաւաքման, արդէն իսկ քաջալերական եւ յուսադրիչ է.—

Շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնի եկեղեցաշէն յանձնախումբը հետեւեալ գումարները.— Փարիզէն Պ. Ապրօ Խանճեանէ հարիւր հազար ֆրանք, Լիոնէն Պ. Յարութիւն Յովհաննէսեանէ հարիւր հազար, Լիոնէն Պ. Նազար Ուզունեանէ յիսուն հազար, Տիկին Սարայտարեանէ 40.000, Փարիզէն Պ. Վահէ Ֆրէնկեանէ քսան հազար :

×

Այրի Տիկին Նազելի Թէճիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Թէճիրեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ոսկան Թէճիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէճիրեան եւ զաւակները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ նուիրատուութեամբ ցաւակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՕՀԱՆՆԷՍ ԹԷՃԻՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Պ. Եդուարդ Խըտըրեան հազար ֆրանք: Պ. Կարապետեան հազար ֆրանք, Օր. Փափազեան հազար ֆրանք :

ԱՃՈՒՐԴՈՎ ՊԻՏԻ ԾԱԽՈՒԻ

8 Դեկտեմբեր 1959ին, երեքշաբթի, ժամը 10ին, Մարսէյլի նոտարներու սենեակին մէջ, 36 Րիւ Քարատի, աճուրդով պիտի ծախուի, Մարսէյլի Սէն Ժիւսթ թաղամասին մէջ, Պուլվար Ալֆա Մուսի անկիւնը, Րիւ պրէմօն 6ա թիւին տակ գտնուող, 88 քառակուսի մեթր տարածութեամբ եւ բնակութեան ու արհեստագործութեան յատուկ գետնայարկ շէնք մը, զոր բարեյիշատակ տիկին Լուսի Արապաճեան կտակած է Հ. Բ. Ը. Միութեան :

Աճուրդը պիտի բացուի մէկ միլիոն ֆրանքի գինով :

Այժմ շէնքին մէջ կը բնակի ու կը գործէ հայ դերձակ մը, առանց վարձակալութեան իրաւունքի եւ պայմանագրի, պարագայ մը զոր պարտի գիտնալ ապագայ գնորդը, որուն պիտի իյնայ պահել կամ հեռացնել շէնքին մէջ գտնուող յիշեալ անձը:

Ամէն տեղեկութեան համար դիմել Նոտար մեթր ՏԷՅՏԻԷ, 62, Րիւ Մօնկրան, Մարսէյլ, հեռաձայն 33-10-83 :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Փոքրիկն Սեդա Տիւյմէճեանի ծննդեան ուրախ առթիւ, իր մեծ հայրը եւ մեծ մայրը Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տիւյմէճեանէ հինգ հազար ֆրանք, իր մեծ մայրը Այրի Տիկին Իսկուհի Փափազեանէ հինգ հազար, իր ծնողքը Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիւմէճեանէ հինգ հազար :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Սօսէ-Սերոբ խումբին կողմէ, Կիրակի Դեկտեմբեր 6, ժամը 15ին, Քլոշէթի սրահը, 149պիս, Ավընիւ տ'Արժանթէօյ :

Ճոխ յայտագիր :

Կը հրաւիրուին ծնողքները :

Մուտքը ազատ է :